Inesaait Mamainaang Laa Sin Notsi

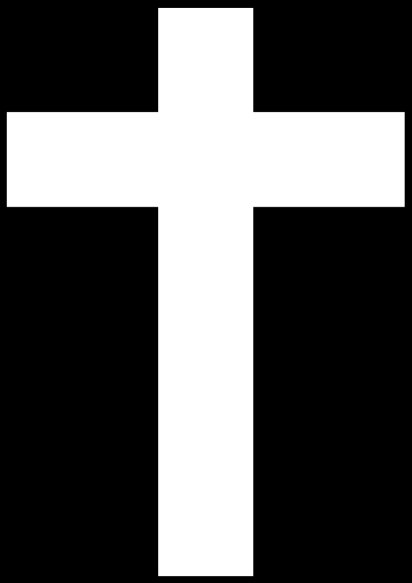

The New Testament in the Notsi language of New Ireland Province, Papua New Guinea

Inesaait Mamainaang Laa Sin Notsi

The New Testament in the Notsi language of New Ireland Province, Papua New Guinea

Copyright © 2024 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Notsi)

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:
You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2025-08-14

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 14 Aug 2025 from source files dated 14 Aug 2025
601480e7-130d-5189-be42-9e43a92dbdde

Contents

Metiu 1
Mak 59
Luk 95
Jon 157
Aposal 200
Rom 257
1 Korin 283
2 Korin 307
Galeisia 323
Epeso 332
Pilipaai 341
Kolosi 347
1 Tesalonika 353
2 Tesalonika 358
1 Timoti 361
2 Timoti 368
Taitus 373
Pilemon 376
Ibrus 378
Jeims 398
1 Pita 404
2 Pita 412
1 Jon 418
2 Jon 424
3 Jon 425
Jut 426
Luluba 428

Inesaait Mamainaang
Metiu
tii Atalaa

Xan Matenbung Iesu
(Luk 3:23-38)

1 Inaatalem ina xan matenbung Iesu Karisito, ia xan tsi Dewit, ia xan tsi
Abaram.

2 Abaram, ia xan mom Aisak,
Aisak, ia xan mom Jakop,
Jakop, ia xan mom Juda mii xan no turamasen,
3 Juda, ia xan mom Peres ma Sera, xadelu nagaa, Tamaa
Peres, ia xan mom Esron,
Esron, ia xan mom Arem,
4 Arem, ia xan mom Aminadap,
Aminadap, ia xan mom Nason,
Nason, ia xan mom Salmon,
5 Salmon, ia xan mom Boas, xan nagaa Reaap,
Boas, ia xan mom Obet, xan nagaa Rut,
Obet, ia xan mom Jesi.
6 O Jesi, ia xan mom King Dewit.

Dewit, ia xan mom Solomon, xan nagaa xan tubu Uraia.*
7 Solomon, ia xan mom Reoboam,
Reoboam, ia xan mom Abaija,
Abaija, ia xan mom Asaa,
8 Asaa, ia xan mom Josapat,
Josapat, ia xan mom Joram,
Joram, ia xan mom Usaia,
9 Usaia, ia xan mom Jotam,
Jotam, ia xan mom A'as,
A'as, ia xan mom Esakaia,
10 Esakaia, ia xan mom Manase,
Manase, ia xan mom Amon,
Amon, ia xan mom Josaia.
11 Ma Josaia, ia xan mom Jekonaia, ma no turamasen sin leng ina gigi
laa Babilon.

12 Mil sin abia gigi laa Babilon:
Jekonaia, ia xan mom Salatiel,
Salatiel, ia xan mom Serubabel,
13 Serubabel, ia xan mom Abiut,
Abiut, ia xan mom Eliakim,
Eliakim, ia xan mom Aso,
14 Aso, ia xan mom Sadok,
Sadok, ia xan mom Akim,
Akim, ia xan mom Eliut,
15 Eliut, ia xan mom Eliasa,

* **1:6 1:6** Xan tubu Uraia ila Betsiba.

Eliasa, ia xan mom Matan,
Matan, ia xan mom Jakop,
16 ma Jakop, ia xan mom Josep, ia xan maxis Maria, iwaa ta taxaali Iesu,
gita ta putsangi Karisito.

17 Biaabi tii suk sangaul axuuk ma ga laa et ina ul xaal sin Abaram laa sin
Dewit, sangaul axuuk ma ga laa et xaal sin Dewit pupua sin gigi laa Babilon
ma sangaul axuuk ma ga laa et sebula xaal sin gigi Babilon le pupua sin
Karisito.

Maria a taana Iesu (Luk 2:1-7)

18 Balawaa inaatalem ina Maria tii taana Iesu Karisito: Maria,✡ di tii se
xubatsi ngali naba maxis sin Josep. Oro setauan sin delu ba ta maxis, di se
tatanginai ta se tiaan taman tsi biaa Nantanua Pat ta tali sin.
19 Amuina Josep, iwaa xan maas, ia taamat tutiik tii ga xap saan ngali
amangieli ia nan no matan no inaman, ga adodo ngali atsiplii adamisi ia.†
20 Oro mil Josep adodo xuduxudu sin abia, xan angelo Orong ga asemat
sin ia lalon binalang, ga we, “Josep, xan tsi Dewit, nangaam mataa ngali
giwaa Maria laa tataam malen num tubu amuina Nantanua Pat tsaa a tali
aia tsi lalon balan.
21 Maria naba taana tsi taamat ma u na a tsoxo iesani Iesu,✡ amuina naba
atoaa xan no inaman sin xadi no namaang tsaxa.”
22 Balawaa no maarang araraa atsap ngali taxaawiti xan totore Orong ta
tali sin xan propet.✡
23 “Iexa aina uul ta xap mager matul mii xa taamat naba tiaan,
ma naba taana xa tsi taamat, di ba a tso iesani Emanuel.”✡
Muina abala ies aweaatalaa, “Moroaa a manman mii gita.”
24 Biaa Josep ta pade, asuk amusili sawe xan angelo Orong ta asaait
awatwati taman ma ga giwaa Maria laa tatan malen xan tubu.
25 Oro, delu xap mager matmatuul etaxaa til sin leng Maria ta taxaanai
tsi taamat, o Josep ga a tso iesani ia, Iesu.✡

2

No unsinaae di le uwaa Iesu

1 Mil sin di ta se taana Iesu lalon inaman laba Betliem, lalon prowins
Judaia, sin xan no leng King Erot, no unsinaae biaa di ta xaal nan selina, di
xaalame Jerusalem, 2 ma di ga atsura, “Inaai aia tsi di ta taana, iwaa xadi
king no Jiu? Giem tii lasi xan xadaxada ta tsila lapalaa nan selina ma giem
ga xaalame ngali langaari laa sin.”
3 Biaa King Erot ta alongmen abala, ga suk lolbiir ma no inaman in
Jerusalem bula.
4 Biaa ta se ilei axumuli xadi no lalaamua ina no unsausawit ma no
unaasasing ina lo, ga tiiriki di, “Itaa di ba taana aia Karisito?”
5 Di xisi, “Tile Betliem, lalon prowins Judaia, amuina propet tii se atalaa,
6 “‘Oro iu, Betliem, lalon pula Judaia,
u suk xap mangutngut mu labatina no lalaamua in Judaia,
amuina xaal sin iu xariin lalaamua naba ta bet tsuul sin iu,

✡ **1:18 1:18** Luk 1:27 † **1:19 1:19** Sin xadi namaang no Jiu, nawe taamat ma aina, di axanei delulu ngali maxis, di ba xap mager matul etaxaa a laa pupua sin miet axuuk. Oro, nan no matan no inaman a malen delulu se maxis tsaa. Biaabi Josep ga we na papaalii Maria amuina a se tiaan. ✡ **1:21 1:21** Luk 1:31 ✡ **1:22 1:22** Luk 2:24 ✡ **1:23 1:23** Ais 7:14 ✡ **1:25 1:25** Luk 2:21

iwaa naba tsap untilaamamil sin nugu no inaman Israel.' "✡
7 Mil Erot ga ilei axuina no unsinaae ngali atik axaautsi sen leng so
xadaxada tii asemat.
8 Ga tulen di laa Betliem, ma ga we, "Gim laa ma gim na nanen axaau
ngali aia madalak, nawe gim se tatanginai, gim na le asaait alengi iaa ngali
iaa ba laa langaari bula sin."
9 Mulina di ta se alongen King, di suk es laa ma iwaa xadaxada, di ta lasi
nan selina, asuk laamuangen di pupua sin ta tilwat lapalaa papan abia xolot
iwaa madalak ta manman lalon.
10 Biaa di tii lasi xadaxada, di suk taton buxa.
11 Di tsiga lalon anua, di ga lasi aia madalak mii xan nagaa Maria, ma di
ga sage putput ma langaari laa sin. Di ga tsalali xadi no tinabel, biaa no iliil
ina ta xaale lapalaa buxa, ma di ga tali no laa sin Iesu, goul, ma no maarang
ta suk tso mamainaang (di ta putsangi parenkinsens ma mar). 12 Moroaa
asaait alengi di lalon binalang ngali di na xap mula laa sangan Erot, di ga
suk amusili sal xaatsap laa sin xadi inaman labalaba.

Detuu sol loxono Betliem laa Igip

13 Biaa detuu se laa, xan angelo Orong asemat sin Josep lalon binalang.
Ga paare weaatala, "Tapaas, giwaa madalak mii xan nagaa ma gutuu na sol
laa Igip. Manman atia pupua sin iaa ba ta asaaiti iu. Sinsa Erot naba tsalei
aila madalak ngali sas amantei."
14 Josep a tapaas, giwaa madalak ma xan nagaa nan abia bing ma detuu
ga tapaas laa Igip.
15 Detuu ga manman atia laa pupua sin xan minet Erot. Ma ga atsapngen
senaara Orong ta paatinai sin propet ga we, "Iaa ilei atsuulngi nugu tsi xaal
Igip."✡
16 Biaa Erot ta se nanxilalaa malen no unsinaae di tii apanaai ia, a suk
magaa buxa, ma ga tali papaare watwat ngali di na sas amantei no tsi
taamat dokdok araraa in Betliem biaa xadi no miet ta lua o paina, ta apuaa
laa sin abia leng no unsinaae di tii asaaiti.
17 Biaa xan sen totore propet Jeremaia, a se tsap so:
18 "Iexa ine biaa di ta alongmen Rama,
tineng ma lolbiir,
Rakel ta teng ngali xan no tsi
ma ga palo ngali di na axorongi sin xan tineng,
amuina xan no tsi di se met."✡

Detuu mula laa Nasaret

19 Mil sin Erot ta se met, iexa ina xan no angelo Orong asemat lalon
binalang sin Josep tia Igip,
20 ma ga paare, "Tapaas giwaa tsi mii xan nagaa ma gim na laa lalon pula
Israel, amuina biaa di, di ta xonon ngali sas amantei aia tsi di se met."
21 Biaabi Josep ga tapaas, giwaa tsi mii xan nagaa ma di ga laa lalon pula
Israel.
22 Oro biaa ta longmien malen Akelas a se tsap king tia Judaia, ta adi
niaan xalkale sin xan mom, ilaa Erot, asuk mataa ngali laa atia. Moroaa tii
se atewaai ia lalon binalang ngali es laa lalon prowins Galili,
23 ma ga man lalon inaman laba Nasaret.✡ O ga se tsap so abia papaare
no propet di tii paatinai ti tsaa, "Di ba putsangi ia Taan Nasaret."

✡ **2:6 2:6** Mik 5:2, 4 ✡ **2:15 2:15** Ose 11:1 ✡ **2:18 2:18** Jer 31:15 ✡ **2:23 2:23** Mak 1:24; Luk 2:39; Jon 1:45

3

Jon Unaaxaxadaan a taxaaturungi sal
(Mak 1:1-8; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)

1 Sin abia no leng Jon Unaaxaxadaan a xaalame ngali baais lalon xolot
biil ina Judaia,
2 ma ga papaare, “Puxisbal amuina Maradaan in Balalangit a se atat.”✡
3 Ilawaa mu aila propet Aisaia ta papaare taman,
“Inan xa a ililei lalon xobel biil,
‘Taxaaturungi xan sal Orong,
xosaraa xan sal na tutiik.’”✡
4 Xan no uga Jon, di xosaraa taman no ulina kemal, ma xan biaal ulti
balan di xosaraa taman xilkil ina matauteng. Xan luxaal no tsik ma daan
ina matsii in lauteng.
5 No inaman in Jerusalem ma no xolot araraa Judaia ma no prowins
araraa in Jodan, di ga tsuul laa sangan ia.
6 Ma di ga paare leng taman xadi no namaang tsaxa ma ga axadaani di
lalon daansel Jodan.
7 Oro biaa ta lasi no daan Paarasi ma no Saadusi di ta xaalame sin abia
xolot ta lo axaxadaan tia, ga paare ngali di, “Gim xan no tsi, no tsitsi
tsaxa!✡ Saa atewaai gim ngali sol sin xan minagaa Moroaa, biaa naba ta
laa xaalame?
8 Gim na waalii xaa waawaan axaau ngali asen we, gim se puxisbal.
9 Ma gim nangaam adodo we, gim pupua ngali paare sin gim tsaa, Abaram
ia nagiem mom.✡ Iaa asaaiti gim, xaal sin abala no xaat Moroaa a pupua
ngali atsapngen xakaa tsi Abaram.
10 Xula a se taxaaturung muina no ie. Ma nawe no sen ie araraa di xap
waalii xaa waawaan axaau, naba tal lii ma naa lii laangen lalon ie.✡
11 “Iaa axadaani gim taman daan ngali puxisbal, oro mulina iaa iwaa xa,
awatwat buxa ngen iaa. Iaa xap pupua ngali atsaxei xan no bubut. Naba
axadaani gim taman Nantanua Pat, ma taman ie.
12 Xan pok biaa se papan no liman, ngali exasenlii no pinpin ina wit ma
naba rii axaautsi xolot ina saali no pinpin ina wit, ma axumuli abia no wit
laa lalon anuen atuturung ma na axaii abia no pinpin lalon abia ie, ta xap
pupua ngali met.”

Jon axadaani Iesu
(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)

13 Mil Iesu ga es xaal Galili ga laa lalon daansel Jodan ngalibi Jon naba
axadaani.
14 Oro Jon a xonon ngali tilbanti ia ga we, “A pupua ngali u ba axadaani
iaa, o ngalisa u ga xaalame sangaaga?”
15 Iesu ga xisi, “Papaalii na se weaatia atalaa; A axaau ngali gita na xosaraa
abala, ngali taxaa puaa no namaang ta tutiik araraa.” Ma Jon ga sirawaa.
16 Biaa Jon tii axadaani araraai Iesu, a es tsuul lalon daan, sin abia xolot
ina leng, balalangit asuk tsalel, ma ga lasi Nantanuan Moroaa tii soriri xaal
lapalaa malen buna ma tii ga tsila papan ia.
17 Ma ine xaal balalangit ga paare, “Ilawaa nugu Tsi, iwaa iaa ta titii
buxaai; nugu tubudaan a manman papan ia.”✡

✡ **3:2 3:2** Met 4:17; Mak 1:15 ✡ **3:3 3:3** Ais 40:3 ✡ **3:7 3:7** Met 12:34; 23:33 ✡ **3:9 3:9** Jon 8:33
✡ **3:10 3:10** Met 7:19 ✡ **3:17 3:17** Met 12:18; 17:5; Mak 1:11; Luk 9:35

4

Xan xonkonon Iesu
(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)

1 Mil Nantanua ga laamuangen Iesu laa lalon xobel biil ngali Saatan naba
xonon.
2 Iesu a el no sangaul aet ina no leng ma bing, o mil ga suk itol.
3 Iwaa unxonkonon xa a xaalame sangan ga paare, “Nawe iu xan Tsi
Moroaa, u na asaaiti abala no xaat ngali di ba tsap tsoki.”
4 Iesu ga xisi, “Di se atalaa, ‘Taamat a xap tino sin tsoki mu, oro a tino sin
no totore araraa ta xaal sin ngutsina Moroaa.’”✡
5 Mil iwaa Saatan ga giwaa Iesu laa lalon inaman laba pat, ma ga atilngi
lapalaa suk se ina Xan Anua Moroaa.
6 A paare, “Nawe iu xan Tsi Moroaa, u na rik laa lapula amuina di atalaa:
“‘Naba paare watwat sin xan no angelo ngali tilaamamil sin iu,
ma di ba tsiil tsaali iu taman no liman di.
Ngalibi u ba xap tigen no xaiim sin xa xaat.’”✡
7 Iesu ga xisi ia, “Di atalaa weaatalaa bula: ‘Nangaam tali Orong num
Moroaa sin xonkonon.’”✡
8 Iwaa Saatan a sebula giwaa Iesu laa lapalaa suk se papan buk, ma ga
asen no maradaan araraa ina xolkolmoxo ma xadi no matmirmir.
9 “Balawaa no maarang araraa, iaa ba tali no susum, nawe u ba sage
putput ma langaari sin iaa.”
10 Iesu ga paare sin ia, “Soltia sin iaa Saatan! Di atalaa, ‘U na langaari laa
sin Orong iwaa num Moroaa, ma u na lolong amusili ia xasinge mu.’”✡
11 Mil Saatan ga papaalii ia, o no angelo di ga le tilaamamil sin.

Iesu atiltsoli ngali baais
(Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)

12 Biaa Iesu ta alongen we di se tali Jon lalon anua lodo,✡ asuk mula laa
Galili.
13 Ga poroklii Nasaret; ga laa manman Kaperanaam✡ sin gelgel ina daan
ulis lalon xan xolot Sebulon ma Neptali,
14 ngali taxaa puaa biaa totore propet Aisaia tii paatina,
15 “Pula ina Sebulon ma pula ina Neptali,
biaa sal laa laman amusili gelgel ina Jodan,
Galili xadi no Gentail,
16 biaa inaman di ta manman lalon lodo
di se lasi xaraxin rarar;
papan abia di, di ta manman lalon maliip ina minet,
rarar bia ta se tampanek.”✡
17 Sin abia xolot ina leng laa, Iesu atiltsoli ngali baais we, “Gim puxisbal,
amuina Maradaan in Balalangit a se atat.”✡

Iesu a ilei tsoli nanaaxuuk ina no tsi asasing
(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)

18 Biaa Iesu ta lo eses sin gelgel ina daan ulis Galili, a lasi lo masen
turamasen ilaa Saimon ta putsangi Pita, mii xan taamat Endru. Delu no
untsunolau, ma delu lo liilii uben lalon daan ulis.
19 Iesu ga we, “Gulu xaalame amusili iaa ngali iaa ba asingan gululu taman
tsunolau ngali giwaa no inaman.”
20 Tiwaa tsaa, delu papaalii xadelu no uben ma delu ga amusili ia.

✡ **4:4 4:4** Dut 8:3 ✡ **4:6 4:6** Saam 91:11-12 ✡ **4:7 4:7** Dut 6:16 ✡ **4:10 4:10** Dut 6:13 ✡ **4:12 4:12** Met 14:3; Mak 6:17; Luk 3:19-20 ✡ **4:13 4:13** Jon 2:12 ✡ **4:16 4:16** Ais 9:1-2 ✡ **4:17 4:17** Met 3:2

21 A es laa tsaa, ga lasi biexaa lo masen turamasen sebula, ilaa Jeims ma
Jon, xan no tsi Sebedi. Delu lo taxaaturungi xadetu no uben mii xadelu
mom, ilaa Sebedi, papan mono o Iesu ga ilei delulu.
22 Tiwaa tsaa delu ga papaalii mono ma xadelu mom ma delu ga amusili
ia.

Iesu a atoaa no minet
(Luk 6:17-19)

23 Iesu ga laa lalon no xolot araraa Galili ma ga asingan di lalon xadi no
anua sausawit ma ga babaais taman inesaait mamainaang ina maradaan
ma ga atoaa no maramase ma biaa di ta isua met.✡
24 Inesaait ina Iesu asuk puaa araraai Siria, ma no inaman di ga le tali biaa
di, di ta maramase taman no mat laxen minet. Biexaal taman no xaraxin
sosong, biexaal no salawa tsaxa di tsigaii di. Biexaal di gogo ma no isua met
ma ga atoaa di.
25 Xaraxin malep in Galili, Dekapolis, Jerusalem, Judaia ma biaa no xolot
tabaxi daansel Jodan di ga amusili ia.

5

Iesu ga baais papan buk
(Luk 6:20-23)

1 Biaa ta lasi abia malep, asuk laa lapalaa sin gelgel ina buk ma ga tsotso
lapula. Xan no tsi asasing di xaalame sangan,
2 ma ga atiltsoli ngali asingan di ga we,
3 “Atatoni abia di, di ta muun sin nantanua,
amuina biaa Maradaan balalangit xadi.
4 Atatoni, biaa di, di ta lolbiir,
di ba axorongi di.
5 Atatoni, biaa di, di ta adokdoki di,
Di ba tapkina balan pula.
6 Atatoni biaa di, di ta itol ma marua ngali namaang ta tutiik,
ngali Moroaa naba amaaslen di.
7 Atatoni biaa no unbiirbirum,
ngali Moroaa naba asen biirbirum sin di.
8 Atatoni biaa xadi no butsa ta mixat,
ngali di ba lasi Moroaa.
9 Atatoni abia no unmalina,
ngali di ba putsangi di xan no tsi Moroaa.
10 Atatoni abia no inaman, biaa biexaal di ta tali xirabas sin di amuina ngali
namaang tutiik,
sinsa xadi Maradaan abia in balalangit.✡
11 “Atatoni abia gim, no inaman di ta reret ngen gim, xosaraa xirabas sin
gim ma lii no mat totore morokon papan gim amuina sin iaa.✡
12 Gim na paalam ma resres, amuina nagim xariin iliil made balalangit.
Aweaatia mu malen di tii xosaraa xirabas sin no propet in ti laamua.✡

Tes ma laleng
(Mak 9:50; Luk 14:34-35)

13 “Gim no tes ina balan pula.✡ Oro nawe biaa tes a se tamsi, naba xap
xontes bula, naba sen xontes mula we? Naba se xap axaau ngali xawas
bula oro di ba se silelii ma no inaman di ba bubut papan.

✡ **4:23 4:23** Met 9:35; Mak 1:39 ✡ **5:10 5:10** 1Pi 3:14 ✡ **5:11 5:11** 1Pi 4:14 ✡ **5:12 5:12** Apo 7:52 ✡ **5:13 5:13** Mak 9:50; Luk 14:34-35

14 “Gim xalaleng ina no inaman araraa ina xolkolmoxo.✡ Xa inaman laba
papan pu buk dokdok a xap pupua ngali xuxii.
15 O no inaman di xap arar laam di ga aturungi paina xa xiis.✡ Di ba
ataxiwaa laam ngali tali laleng sin no inaman araraa lalon anua. 16 Sin
abia uk sal mu, gim na atsilaa nagim no rarar labatina no inaman, ngali di
ba lasi nagim no namaang axaau ma di ba pa’ii nagim Mom in balalangit.✡

Taxaawiti lo

17 “Gim nangaam adodo we iaa xaalame ngali saali lo o no propet. A xap,
iaa xap xaalame ngali saali no, oro ngali taxaawiti no.
18 Iaa asaaiti gim taman so, balalangit ma balan pula naba xaapina, oro
a xap xa pu inaatel dokdok ina lo sin no sen mat laxen xoror naba pupua
ngali saali xa xolot ina, til sin no mat maarang araraa naba ta xap.✡
19 Nawe xa alaxei xa lo dokdok buxa o ga asingan biexaal ngali xosaraa
malen ia, di ba putsangi we ia adokdok buxa lalon Maradaan ina balalangit.
Oro saa ia ta amusili ma ga asingan biexaal taman no lo, di ba putsangi we
ia a lot lalon Maradaan ina balalangit.
20 Iaa asaaiti gim, nawe nagim ina tutiik a xap axaau buxa ngen no Paarasi
o no unaasasing ina lo, gim ba xap tsiga lalon xan Maradaan balalangit.

Sas amantei taamat
(Luk 12:57-59)

21 “Gim se alongen tsaa we di tii se asaaiti no inaman ti tsaa, ‘Nangaam
sas amantei xa✡ ma iwaa xa ta sas amantei xa, naba til nan ininte.’
22 Oro iaa asaaiti gim we, nawe xa asuk magaa ngali xan taamat, naba
til nan ininte. Nawe xa a lii no papaare tsaxa, di ba atilngi ia laamuaan
Sanidrin. Nawe xa a paare, ‘Iu tangtangabaa,’ naba man lalon xariin
mamaet ina ie Edes.
23 “Biaabi nawe u saan ngali aturungi num tinabel papan ibe tsutsungit o
u ga adodomi num taamat ta magaa mii iu,
24 papaalii num tinabel laamuaan ibe tsutsungit ma u na laa xosaraa
malina mii aia num taamat, mil u na mula ngali tali num tinabel sin Moroaa.
25 “Atutiki isagaalen mamaet mii num matenkorot iwaa naba ta tali iu
laamuaan unininte. U na xosaraa abala, biaa u ta manman tsaa mii nan
sal. Naba soro tali iu sin unininte, o naba tali iu laa sin unxoxo, ma na lii iu
lalon anua lodo.
26 Iaa asaaiti iu so, u ba xap tsuul pupua u ba ta lii araraai num nen xapkap
ina toia.

Matul mii xa u ta xap maxis sin

27 “Gim se alongmen we, ‘Nangaam xosaraa namaang tsaxa ngali matul
mii xa u ta xap maxis sin.’✡
28 Oro iaa asaaiti gim we, saa ia ta mataxaaxaa ngali xa aina a se xosaraa
namaang tsaxa tsaa lalon xan butsa mii ia.
29 Nawe mataam mua a taii iu laa sin namaang tsaxa. U na luapelii ma
u na pipidi taman. Axaau ngali xa xolot ina isuaam u na xitiplii ngen no
isuaam araraa na laa lalon Edes.✡
30 O nawe num lima mua a taii iu laa sin namaang tsaxa. Xitiplii ma u
na pipidi taman. Axaau ngali xa xolot ina no isuaam u na xitiplii ngen no
isuaam araraa na laa lalon Edes.✡

✡ **5:14 5:14** Jon 8:12; 9:5 ✡ **5:15 5:15** Mak 4:21; Luk 8:16; 11:33 ✡ **5:16 5:16** 1Pi 2:12 ✡ **5:18 5:18** Luk 16:17 ✡ **5:21 5:21** Exo 20:13 ✡ **5:27 5:27** Exo 20:14 ✡ **5:29 5:29** Met 18:9; Mak 9:47 ✡ **5:30 5:30** Met 18:8; Mak 9:43

Atsiplii minaxis
(Metiu 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18)

31 “Di se asaait taman we, ‘Saa ia ta atsiplii xan tubu na tali xa lawin perper
sin xan tubu ngali asaait leng we a se atsiplii ia.’✡
32 Oro iaa asaaiti gim, nawe xa atsiplii xan tubu biaa sin ta suk so sin ia,
a se xosaraa ia ngali tsap malen xa ta se matul mii xa ta xap xan maxis, Ma
nawe xa a maxis sin xa aina, xan maxis ta atsiplii, a se malen xa taamat
iwaa tii se matul mii aina ta xap xan tubu.

Xuxubu ina waawaa lima

33 “Gim sebula longmien senaara di tii paatinai sin no inaman ti tsaa, ‘Gim
nangaam laxei nagim no xuxubu ina waawaalima, oro gim na taxaariiti
abia xuxubu ina waawaa lima gim ta xosaraa mii Orong.’
34 Oro iaa asaaiti gim, gim nangaam waawaa lima laa balalangit, amuina
biaa balalangit xan muina xalkale Moroaa,✡
35 ma na xap waawaa lima xaalame papan pula, amuina balawaa pula
xan niaan xutxutsiil, ma na xap waawaa lima laa Jerusalem, amuina xadi
inaman laba no Xariin King.
36 Ma nangaam puris papan xuaam tsaa, amuina gim xap pupua ngali
xosaraa xa ul na xuuk na pudi o pun.
37 Biaa mu gim na paare leng mu malen ‘Iou’ na ‘Iou’, o num ‘A xap’ na ‘A
xap.’ No sen papaare mulina balawaa no totore axaal sin Saatan.

Xa matan ngali xa matan
(Luk 6:29-30)

38 “Gim se longmien malen di tii paare, ‘Matan ngali matan, ma lian ngali
lian.’✡
39 Oro iaa asaaiti gim, nangaam sas mulangen xa taamat morokon. Nawe
xa atabai’i iu sin mua ina paapas, u na puxis tali biexa paapasen iu bula.
40 O nawe xa a we na tali iu lalon ininte ngali adi num uga disdis, tali bula
num uga disdis sin.
41 Nawe xa atuaai iu ngali es mii sin kilomita ta xuuk, es laa mii sin xaa
kilomita na lua.
42 Tali sin iwaa xa ta ningi iu, ma gim nangaam taaltalu sin iwaa xa ta we
na xiba sin iu.

Titii num no matenkorot
(Luk 6:27-28; 6:32-36)

43 “Gim se alongmen biaa di ta se asaait, ‘Titii turaam atataaen iu✡ ma
ngutsulen num matenkorot.’
44 Oro iaa asaaiti gim, gim na titii nagim no matenkorot, ma sawit ngali
biaa di, di ta xosaraa no xirabas sin gim,
45 ngali gim ba tsap xan no tsi nagim Mom tade balalangit. A xosaraa xan
pal ga tsila papan no untsaxa ma no inaman axaau, ma a tulen langit ngali
no untutiik ma no inaman di ta xap tutiik.
46 Nawe gim titii biaa mu di, di ta titii gim, sen iliil gim ba adi? No
unaalalet taakis di xap xoxosaraa abia namaang?
47 Ma nawe gim suei mu no turumasen gim, gim xosaraa sa tsaa bula ngen
biexaal? Asen parawe no muun taltaalnge di xap xoxosaraa bula abia?
48 Gim na tutiik malen nagim Mom bula balalangit ta tutiik.

✡ **5:31 5:31** Dut 24:1; Met 19:7; Mak 10:4 ✡ **5:34 5:34** Met 23:22 ✡ **5:38 5:38** Exo 21:24; Lew 24:20; Dut 19:21 ✡ **5:43 5:43** Lew 19:18

6

Tinabel laa sin no muun

1 “Gim na tilaamamil, gim na xap xosaraa nagim no namaang tutiik lalon
no matan no inaman ngali di ba lasi.✡ Nawe gim ba xosaraa weaatia, naba
xap nagim xa xixiis sin nagim Mom balalangit.
2 “Biaa u ta tabali no muun, u nangaam xuina tail ngali asaait leng taman
malen no xalam lua di ta xaa xosaraa lalon anua sausawit, ma lalon no
sal, ngali no inaman di ba manglen di. Iaa asaaiti gim taman so, di se alet
araraai xadi no xixiis.
3 Oro biaa u ta tabali no muun, u nangaam poroklii num lima xaiaar na
atii semaarang num lima mua ta xosaraa,
4 ngali biaa num no tinabel naba xuxii no, ngalibi num Mom iwaa ta xaa
lasi semaarang u ta xosor axuina naba tabiel xisi sin iu.

Sausawit
(Luk 11:2-4)

5 “Ma biaa gim ta sausawit, gim nangaam malen no xalam lua, amuina di
saan ngali til sausawit lalon no anua sausawit✡ ma lalon no tsigur ina sal
ngali no inaman di ba lasi di. Iaa asaaiti gim taman so, di se adi araraai
xadi no xixiis.
6 Oro biaa u ta saan ngali sausawit, u na tsiga laa naanua, tsaxali num
mat ma u na sawit laa sin num Mom, iwaa u ta xap pupua ngali lasi. Mil
num Mom iwaa ta lasi sawe u ta xaa xosor axuina naba tali xa xixiis sin iu,
7 ma biaa gim ta sausawit gim nangaam ngurnguruk malen no muun
taltaalnge; amuina di adodo we di ba longmien di taman xadi no papaare
ta xuduxudu.
8 Gim nangaam malen di, amuina nagim Mom a se atii tsaa semaarang
gim ta saansilii sin, sin gim ta xap mager atsuraa.
9 “Balawaa se gim ba ta sawit sen we,
“‘Nagiem Mom in balalangit,
iesaam a pat,
10 num maradaan na xaalame,
num sirsiir giem ba xosor puaa
lalon balan pula malen tia balalangit,
11 U na tabali giem taman tsoki sin no leng xuxuuk.
12 Adodolii nagiem no namaang tsaxa,
malen giem bula giem ta se adodolii xadi no namaang tsaxa biexaal,
13 nangaam laamuangen giem lalon xonkonon,
oro gii mulangen giem sin aia morokon.’*
14 “Amuina nawe gim adodolii xadi no namaang tsaxa no inaman di ta
xosaraa sin gim, nagim Mom in balalangit naba adodolii nagim no namaang
tsaxa bula.✡
15 Oro nawe gim xap adodolii xadi no namaang tsaxa no inaman, nagim
Mom naba xap adodolii nagim no namaang tsaxa.

Namaang ina el

16 “Biaa gim ta el, gim nangaam mat birawis malen no xalam lua di ta xaa
xosaraa, di xaa mata xixiin ngali asen sin no inaman malen di el. Iaa asaaiti
gim taman so, di se adi araraai xadi no xixiis.
17 Oro biaa u ta el, u na patsaa xuaam taman wel ma u na silii no mataam,

---

✡ **6:1 6:1** Met 23:5 ✡ **6:5 6:5** Luk 18:10-14 * **6:13 6:13** Biexaa inaatel ina Metiu a paare *“a ie num biaa maradaan ma biaa xoror ma biaa minaalam laaliu. Aso.”* ✡ **6:14 6:14** Mak 11:25

18 sinsa no inaman di ba xap nen xilalaa malen u el, oro num Mom mu
iwaa u ta xap lasi, ma num Mom iwaa ta xaa lasi no maarang u ta xosor
axuina no, naba tali num xixiis.

No mat maarang axaau balalangit
(Luk 12:33-36)

19 "Gim nangaam axumuli nagim xaa maarang axaau lalon abala balan
pula, biaa no ibaiba ma ros naba ta xosor atsoti, ma biaa no unpulapula di
ba ta baxi anua ngali pulaxi no.
20 Oro, gim na axumuli nagim xaa maarang axaau tsaa tade balalangit.
No ibaiba ma ros naba xap atsoti, ma no unpulapula di ba xap baxi anua
ma di na pulaxi.
21 Amuina sen xolot u aturungi num no mat maarang axaau lalon, num
butsa bula naba manman sin abia xolot.
22 "Biaa no mataam, biaa laam ina isua. Nawe no mataam axaau, no
isuaam araraa naba suk us taman laleng.
23 Oro nawe no mataam morokon, isuaam araraa naba us taman lodo.
Nawe biaa laleng lalon iu a lodo, biaa lodo naba lot buxa.
24 "A xap xa na pupua ngali taxaa paina xaa manmanel na lua. U ba
ngutsulen iexa o u ba titii iexa, o u ba lolong amusili iexa o u ba palolii
iexa. Gim ba xap pupua ngali taxaa sin Moroaa ma xuxute bula.

Nangaam lolbiir
(Luk 16:13; 12:22-31)

25 "Biaabi iaa ga asaaiti gim, gim nangaam lolbiir ngali nagim tino, sawe
ngali ngani o nunngi, o ngali no isuaam, sawe gim ba alen. Tino a lot buxa
ngen luxaal, ma biaa isua a lot buxa ngen uga?
26 Gim na lasi no maan nan wang, di xap soksok o tatat o axumuli luxaal
laa lalon anuen atuturung. Oro nagim Mom tsaa in balalangit a tamtabali
di. Moroaa adodo aloti gim buxa ngen no maan.
27 Saa ina gim sin xan lolbiir a pupua ngali asumaa xa pu xolot ina leng
na xuuk sin xan tino?
28 "O ngalisa gim ta lolbiir ngali no uga? Gim na lasi no nanaal in lauteng
di ta tsik, di xap taktaxaa o xaili sua.
29 Oro iaa asaaiti gim, sin xan matmirmir Solomon, tii xap pupua ngali
amatmirmiri no isuaan ngen abala no nanaal.
30 Nawe Moroaa amatmirmiri no palis in lauteng weaatia, biaa ta man
atalaawaa o nowa di lii lalon ie. Moroaa naba pupua ngali alen gim. Nagim
tinaalnge asuk dokdok buxa.
31 Lowas, gim nangaam lolbiir buxa ngali paare, 'Giem ba se ngani sa?' o
'Giem ba se nunngi sa?' o 'Giem ba se alen sa?'
32 No muun taltaalnge di sol amusili abala no daan mat maarang, ma
nagim Mom in balalangit, atii we, gim muun ngali abia no.
33 Oro, gim na tsalei xan maradaan setauan ma xan namaang tutiik, ngali
naba tali balawaa no mat maarang araraa sin gim bula.
34 Biaabi gim nangaam lolbiir ngali nowa, amuina nowa naba lolbiir ngali
ia tsaa. No leng xuxuuk a ie xirabas pupua ngali ia tsaa.

7

Nangaam atuti biexaal
(Luk 6:37-38; 6:41-42)

1 "Gim nangaam atuti biexaal o Moroaa naba atuti gim bula.

2 Sin sen namaang gim ta xosaraa sin biexaal, Moroaa naba xosaraa sin
gim bula.✡ Sin sen sal gim ta ininte sin biexaal, Moroaa naba ininte sin gim
bula.
3 “Ngalisa u ta lolbiir ngali pu ro ina ie lalon matan num taamat, biaa u ta
xap adodomi abia xoltin ie lalon mataam tsaa?
4 U ba sen adodo we ngali paare sin num taamat, ‘Tali ina tiltsomi iu ngali
saali pu ro ina xoltin ie alen mataam,’ biaa u ta xap pupua ngali lasi mulina
abia xoltin ie lalon mataam?
5 Iu nan xalam lua. U na setauan saali xoltin ie alen mataam tsaa, mil u
ba pupua ngali nan axaautsi ngali saali pu ro alen matan num taamat.
6 “Gim nangaam tabali no xapuna taman sawe ta pat; gim nangaam lii
nagim no xatuul ina gem sin no bol. Nawe gim xosor wenangen atia, di ba
pupua ngali xutsali no paina no xaden di, o mil di na tater adokdoki gim.

Atsutsura, tsatsel ma pipidi
(Luk 11:9-13)

7 “Gim na lo atsutsura, ma gim ba adi. Gim na lo tsatsel, ma gim ba
tatanginai. Gim na lo pipidi ngali mat naba tsalel sin gim.
8 Amuina no inaman araraa di ta atsura, di ba adi, iwaa xa ta tsatsel, naba
tatanginai, ma iwaa xa ta pipidi, Moroaa naba tsalali mat ngali di.
9 “Saa ina gim, nawe xan tsi atsuraa ngali xa tsoki, u ba tali xa xaat sin?
10 O nawe atsuraa ngali xa xoo, u ba tali tsitsi sin? A suk xap!
11 Biaabi nawe gim no untsaxa, gim atii ngali tali xaa tinabel axaau sin
nagim no tsi, aisa tsaa biaa nagim Mom balalangit naba tabiel taman no
tinabel axaau sin di, di ta ningi ia!

Lalaamua ina lo

12 “Gim na xosaraa namaang axaau sin biexaal, malen gim ta saan ngali
di na xosaraa namaang axaau sin gim.✡ Balawaa asuk atsapngen abia lo
ma asasing ina no propet.

Mat dokdok
(Luk 13:24)

13 “Gim tsiga lalon abia mat dokdok. Sinsa biaa sal ngali laa sin minet asuk
tsalel buxa ma asuk lot buxa biaa ta laa lalon xirabas ma no daan inaman
di tsiga lalon abia sal.
14 Oro balawaa mat ina tino asuk dokdok buxa ma biaa sal asuk lalep
buxa ngali amusili. Nen taamat di ta xap xudu mu di ba tsal tatanginai.

Ie ma xan no waawaan
(Luk 6:43-44)

15 “Gim na tilaamamil sin no propet daraxe. Di xaalame adamis sangan
gim taman laplap ina no sipsip, oro lalon di, di no xapunakok ngaangaal in
lauteng.
16 Gim pupua ngali nen xilalaa di sin xadi no waawaan, biaa xadi no
namaang ta asen. A pupua ngali no inaman di ba paaski no greip sin no
xoxon, o no taa sin no kuikui?
17 Malen mu, ie axaau a xaa waalii no waawaan axaau. Oro ie morokon
a xaa waalii no waawaan morokon.
18 Ie axaau asuk xap pupua ngali waalii xaa waawaan morokon, o xa ie
morokon asuk xap pupua ngali waalii xaa waawaan axaau.
19 Biaabi no ie ta waalii no waan tsaxa, di ba tal lii laa lapula di na lii lalon
ie lelep.✡
20 Iou, malen mu u ta xilalaa ie sin xan no waawaan,✡ biaabi gim ba pupua

---

✡ **7:2 7:2** Mak 4:24 ✡ **7:12 7:12** Luk 6:31 ✡ **7:19 7:19** Met 3:10; Luk 3:9 ✡ **7:20 7:20** Met 12:33

ngali nen xilalaa no inaman sin xadi no namaang.

Tsi asasing so
(Luk 13:25-27)

21 “A xap no inaman araraa di ta putsangi iaa, ‘Orong, Orong,’ di ba tsiga
lalon maradaan ina balalangit, oro iwaa mu ta amusili xan sirsiir nugu
Mom ta manman balalangit naba tsiga.
22 Sin abia leng ina ininte, xuduxudu di ba papaare ngali iaa, ‘Orong,
Orong! Giem tii baais taman iesaam ma giem tii saali no salawa taman
iesaam ma xosaraa no daan axixila xoror taman iesaam.’
23 Oro iaa ba asaait axaautsi di, ‘Iaa suk xap atii gim, gim sol tia, gim no
unlaklaxei lo!’

Unsinaae ma tangtangabaa ina no untunumar
(Luk 6:47-49)

24 “Biaabi, nawe xa alongmen ma ga amilpuaa nugu no asasing a sinaae
malen aia taamat ta tumaraa xan anua papan atkale.
25 Langit a xaalame, no daansel auus ma maal ga tigen anua, ma biaa
anua ga xap xol tsaa, amuina axosngi awatwati no tutur papan atkale.
26 Oro nawe xa alongmen abala no totore ma ga xap amilpuaa nugu no
asasing ia tangtangabaa a malen aia taamat ta tumaraa xan anua papan
xenken.
27 Langit a xaalame, no daansel auus, ma maal ga tigen anua ma ga suk
xol ma tabek tsaxa.”
28 Biaa Iesu ta se araraai xan no totore, biaa xumul di suk tunga sin xan
no asasing,
29 amuina asingan di taman banam so ma a xap malen xadi no unaasasing
ina lo.✡

8

Taamat ta ie minet basbas
(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)

1 Biaa Iesu ta tsuul xaal papan gelgel ina buk, xariin malep di ga amusili
ia,
2 iexa taamat taman minet basbas a xaalame ga le sage putput sangan
Iesu ga we “Orong, nawe u siir, u pupua ngali auuli iaa.”
3 Iesu a tulsen liman ma ga taana aia taamat ga we, “Iaa siir! U na tuo!”
Tiwaa tsaa xan minet basbas asuk maraamen.
4 Iesu ga asaaiti, “Nangaam asaaiti xa. Oro u na laa asen iu tsaa sin
unsausawit ma u na tali num tinabel malen Moses ta paare watwat taman.
Balawaabi biaa papaare leng sin no inaman araraa malen u se tuo.”

Xan tinaalnge lalaamua ina no unmakmaxil
(Luk 7:1-10)

5 Biaa Iesu ta se mula laa Kaperanaam, o iexa lalaamua ina no unmak-
maxil ga xaalame sangan ia, ga ningi ia ngali tiltsomi.
6 “Orong, nugu untutule ilei naanua ta matul taman xan no tuen ta met
ma ga taana xariin sosong.”
7 Iesu a paare, “Iaa ba xaalame ngali atoaa ia.”
8 Oro lalaamua ina no unmakmaxil a paare, “Orong, iaa xap taamat axaau
buxa ngali u ba xaalame lalon nugu anua. U na paatinai mu totore ngali
nugu untutule naba tuo.

✡ **7:29 7:29** Mak 1:22; Luk 4:32

9 Iaa atii abala amuina iaa manman paina xan banam nugu xariin lalaamua ina unmakmaxil ma iaa ie banam patanginai nugu no unmakmaxil. Iaa mu ngali paatinai we, ‘Laa’ o di ga laa, ‘xaalame’, o di ga xaalame. Ma nawe iaa paare sin nugu untutule, ‘xosaraa abala,’ di ga xosaraa.”
10 Biaa Iesu ta alongmen abala asuk olol, ga putsi laa sin abia di, di ta amusili ia, ga paare, “Iaa asaaiti gim taman so, iaa xap lasi xa tinaalnge malen abala lalon no Israel araraa!
11 Ma iaa ga asaaiti gim taman abala, biaa no Gentail araraa di ba xaal sin no xolot araraa xaal nan selina, ma nan no tudaan, ma ngali xalkale mii Abaram, Aisak ma Jakop sin xan xariin luxaal lalon Maradaan ina balalangit.✡
12 Oro xuduxudu ina no tsi in Israel, biaa di Moroaa ta taxaaturungi abia Maradaan ngali di, Moroaa naba lii atsuulngi di lokobel lalon lodo xating, di ba tengteng ma angiririki no lian di.”✡
13 Iesu a paare ngali aia lalaamua in Rom, “Mula laa lokobel. Amuina u taltaalnge, naba se tsap.” Ma xan untutule a se tuo sin abia aua.

Iesu atoaa xuduxudu
(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)

14 Biaa Iesu ta tsiga laa lalon xan anua Pita ma ga lasi xan xoxup aina Pita ta matmatuul papan ibe ta maramase taman isua lalep.
15 A taana liman o biaa isua lalep ga suk papaalii ia, ma ga taxaaturungi luxaal ngali ia.
16 Biaa ta se nale bingbing, xuduxudu ina di, no salawa tsaxa di tsigaii di, di ga le tali di sin ia ma ga saali no tanua tsaxa taman totore ma ga atoaa xadi no maramase araraa.
17 Balawaa maarang a tsap ngali taxaawiti xan totore propet Aisaia tii papaare taman:
“Tii adi xida no minet tsaxa sin gita
ma ga atsaxei xida no maramase.”✡

Namaang ina amusili Iesu
(Luk 9:57-62)

18 Biaa Iesu ta lasi abia malep ulti ia, asuk paare watwat sin xan no tsi asasing ngali di ba tabaxi daan laa sin biexa gelgel xaatalaa ina daan ulis mii ia.
19 Mil iexa unaasasing ina lo a xaalame sangan ma ga we, “Unaasasing iaa ba amusili iu sin no xolot araraa u ba ta laa sin.”
20 Iesu a xisi, “No xapunakok di ie mat ma no maan, di ie uni, oro xan Tsi Taamat a xap xaka xolot ngali atetei xuan.”
21 Iexa tsi asasing asaaiti ia, “Orong, u na setauan poroklii iaa ngali iaa ba laa punami nugu mom.”
22 Oro Iesu ga asaaiti ia, “Amusili iaa, ma u na poroklii no minet di na punami xadi no minet tsaa.”

Iesu a paare o maal ga met
(Mak 4:35; Luk 8:22-25)

23 Mil Iesu ga pis papan mono ma xan no tsi asasing di ga amusili ia.
24 Sauna mu xariin maal ga tapaas lalon daan ulis, ma no tuun ga xapas tsiga lalon mono, oro Iesu ga urange.
25 No tsi asasing di laa ma apadaa Iesu, di ga we, “Orong, tiltsomi gita! Gita ba se liaan!”

✡ **8:11 8:11** Luk 13:29 ✡ **8:12 8:12** Met 22:13; 25:30; Luk 13:28 ✡ **8:17 8:17** Ais 53:4

26 Iesu a xisi di, “Nagim tinaalnge a dokdok, ngalisa gim ga suk mataa
buxa?” Mil ga tapaas ma ga imii maal ma no tuun, ma ga suk malina araraa.
27 No tsi asasing di suk olol ma di tiirik engen di, “Sen mat laxen taamat
aila? Maal ma no tuun di ga lolong amusili mu ia.”

Iesu a atoaa no taamat ta lua
(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)

28 Biaa ta se tsap sin biexa gelgel lalon xobel ina Gedaranes, lo taamat
salawa tsaxa ta tsigaii delulu, delu ta xaal lalon no lia pupuna delu ga le
sabasue ia. Delu suk ngong tsaxa o biaa no inaman araraa di ga mataa
buxa ngali esliu lalon abia sal.
29 Di xuup, “U wena xosaraa sa sin giem, Xan Tsi Moroaa? U xaalame ngali
xosaraa atsoti giem setauan sin nagiem leng biaa Moroaa naba ta ininte sin
giem?”
30 Biexa xobel bol a man palpalaa dokdok di tii angangen.
31 No salawa tsaxa di ningi awatwati Iesu, “Nawe u tulen a tsuulngi giem,
tulen giem laa sin no bol.”
32 Iesu a paare sin di, “Laa!” O di ga tsuul ma tsigaii no bol. Ma di araraa
di ga esole laa lapula sin gelgel ina buk laa lalon daan ulis ma di ga suk met
lalon daan.
33 Biaa no untilaamamil sin no bol di sol laa lalon inaman laba di ga asaait
taman abala no maarang ma samaarang ta tsap sin abia lo taamat no salawa
tsaxa di ta tsigaii delulu.
34 Mil biaa inaman laba araraa di tsuul xaalame ngali le sabasue Iesu. Ma
biaa di ta le lasi ia, di ningi awatwati ia ngali na papaalii xadi xobel.

9

Iesu atoaa taamat no isuaan ta met
(Mak 2:1-12; Luk 5:7-26)

1 Iesu a pis papan mono o ga tabaxi daan ulis ma ga mula xaalame lalon
xan inaman laba tsaa.
2 Biexaa inaman di giwaa iexa taamat no isuaan ta met laa sangan Iesu,
di ta atetei papan xabangas. Biaa ta lasi xadi tinaalnge, ga paare ngali
aia taamat no isuaan ta met, “U na taton nugu tsi, iaa se adodolii num no
namaang tsaxa.”
3 Sin abia, biexaal ina no unaasasing ina lo, di paare sin di tsaa, “Ilawaa
taamat a reret ngen Moroaa.”
4 Iesu atixi xadi no adodo ga we, “Ngalisa gim ta ie adodo morokon lalon
nagim no butsa?
5 Sawe a malus ngen ngali paare taman, ‘Num no namaang tsaxa, iaa se
adodolii,’ o ngali we, ‘Tapaas ma u na eses?’
6 Oro ngali u ba atii we, xan Tsi Taamat a ie banam lalon xolkolmoxo ngali
adodolii namaang tsaxa.” Mil Iesu ga asaaiti aia taamat isua met, “Tapaas
adi num xabangas ma u na laa tataam.”
7 Iwaa taamat a tapaas ma ga laa tatan.
8 Biaa malep di ta lasi abia, di suk olol ma mataa ma pa’ii Moroaa, iwaa
ta se tali balawaa mat laxen banam sin no taamat.

Iesu a axilangi Metiu
(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)

9 Biaa Iesu ta tapaas atia, a lasi iexa taamat iesan ila Metiu ta xalkale lalon
anuen taakis, ga asaaiti, “Amusili iaa.” O Metiu ga tapaas ma amusili Iesu.

10 Mil Iesu mii xan no tsi asasing di angen lalon xan anua Metiu mii no
unaalalet taakis ma biexaa no untsaxa bula.
11 Biaa no Paarasi di ta lasi abala, di suk atsuraa xan no tsi asasing, “Ngal-
isa nagim unaasasing ta angen mii no unaalalet taakis ma no untsaxa?”✡
12 Iesu ga alongen di ga we, “No taamat di ta maramase, di ba lasi dokta,
ma a xap abia di, di ta tino axaau.
13 Oro gim na laa asasing ngali atii sen muina abala, ‘Iaa saan ngali gim
na asen biirbirum, a xap tsutsungit.’✡ Iaa xap xaalame ngali ilei no inaman
tutiik, oro iaa xaalame ngali ilei no untsaxa.”

Di atsuraa Iesu ngali namaang ina el (Mak 2:18-20; Luk 5:33-35)

14 Mil xan no tsi asasing Jon di ga xaalame ngali atsuraa Iesu, “Ngalisa
giem mii no Paarasi giem ta xaa el o num no tsi asasing di ga xap el?”
15 Iesu a xisi, “No turan aia taamat ta maxis uul di xap pupua ngali lolbiir
amuina a manman tsaa mii di. Leng biaa naba xaalame di ba ta gii alen ia
sangan di, mil di ba el.
16 “A xap xa na xaa tsik xaili pu laplap uul sin laplap xabaar. Biaa pu
laplap naba tater alen laplap ma na atsapngen xariin tater.
17 O a xap xa na xaa titirii waain uul lalon xilkil xabaar ina waain. Nawe
di ba xosaraa weaatia biaa xilkil naba pak, ma biaa waain naba suk rue
tsuul ma biaa xilkil ina waain naba se tsaxa. Waain uul di xaa titirii lalon
xilkil uul ngali waain ma xan xilkil naba man adis tsaa.”

Iesu atoaa tsaana ta met ma aina ta maramase (Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)

18 Iesu a papaare tsaa, o lalaamua ga xaalame ga le sage putput laamuaan
ia ga we, “Nugu tsaana talaawaa mu a met. Oro xaalame u na aturungi
limaam papan ngali naba tino.”
19 Iesu a tapaas ga laa mii ia, mii xan no tsi asasing.
20 Mil mu o iexa aina ta ie nanxaskas sin sangaul axuuk ma ga laa lua ina
no miet, amusili ia o ga taana barangutsina xan uga disdis.
21 A paare ngali ia tsaa, “Nawe iaa ba taana mu xan uga disdis, iaa ba tuo.”
22 Iesu a putsi ga suk lasi ia ga we, “U na taton nugu tsaana, num tinaalnge
a se atoaa iu.” Tiwaa tsaa iwaa aina asuk tuo.
23 Iesu a es tsiga lalon xan anua aia lalaamua ga lasi abia no inaman di
ta xuxuina no piut taman no tso tengteng ma xariin ngangaarare sin abia
malep,
24 a paare, “Gim sol tia; iwaa tsaana a xap met oro a urange mu.” Oro di
ga nongen ia.
25 Mulina abia malep di ta tulen atsuulngi di laa lokobel, atsiga ga taana
liman aia tsaana o ga tapaas.
26 Inesaait ina abala maarang a suk sol laa lalon no xolot araraa.

Iesu atoaa matababa ma ngusbong

27 Biaa Iesu ta tapaas atia laa, lo matababa delu ga amusili ia, ma delu ga
ilei, “Xan Tsi Dewit* tali biirbirum sin gelulu!”
28 Biaa Iesu ta se laa naanua, lo matababa delu xaalame sangan ia, ma ga
atsuraa delulu, “Gulu taltaalnge we iaa pupua ngali xosaraa abala?”
Delu xisi, “Iou, Orong.”
29 Mil ga taana no matan delulu ga we, “Sin nugululu tinaalnge mu,
balawaa naba tsap sin gululu.”

✡ **9:11 9:11** Luk 15:1-2 ✡ **9:13 9:13** Ose 6:6; Met 12:7 * **9:27 9:27** *Xan Tsi Dewit* biexa ies ngali Mesaia.

30 Ma delu ga pupua ngali nanen, Iesu ga suk paare watwat sin delulu,
“Xa na suk xap atii abala maarang ta tsap sin gululu.”
31 Oro delu ga laa asaait taman abala sin no xobel araraa.
32 Biaa delulu ta lo tsuultsuul, iexa taamat salawa tsaxa a tsigaii ga xap
pupua ngali papaare, di le tali sin Iesu.
33 O biaa Iesu ta se saali aia salawa tsaxa iwaa taamat ta ben bong asuk
papaare. Biaa malep di suk taton ma di ga we, “A xap xa mat maarang
weaatala ti, di na lasi Israel.”
34 Oro no Paarasi di ga we, “Sin xan tsi lalaamua ina no salawa ga saali
no salawa.”✡

No untinaxaa di xap xudu
(Luk 10:2)

35 Iesu a tsigaii no inaman laba ma no xobel, ga asingan di lalon xadi no
anua sausawit, ta babaais taman inesaait mamainaang ina Maradaan ma
atotoaa no mat laxen minet araraa.✡
36 Biaa ta lasi abia malep, asuk ie biirbirum sin di, amuina xariin xirabas
atsap sin di ma ga xap xa ngali tiltsomi di, di malen no sipsip ta xap xadi xa
untilaamamil.✡
37 Mil ga paare sin xan no tsi asasing, “No daan luxaal ngali tatat a se
malisa oro no untinaxaa di xap xudu.
38 Ningi Orong ina tatat luxaal ngali naba tulenlii xaa untinaxaa laangen
lalon uma ina tatat.”✡

10

Iesu a tulen sangaul ma ga laa lua
(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

1 Iesu a ilei sangaul ma ga laa lua ina xan no tsi asasing xaalame sangan,
ga tali banam sin di, ngali saali no tanua tsaxa ma ngali atoaa no mat laxen
minet araraa.
2 Balawaa no iesan abia sangaul ma ga laa lua ina no aposal,

lalaamua, ilaa Saimon (iwaa di ta putsangi Pita)
ma turamasen Endru,
Jeims xan tsi Sebedi,
ma turamasen, Jon;
3 Pilip
ma Batalomiu,
Tomas
ma Metiu iwaa unaalalet taakis,
Jeims xan tsi Alpias
ma Tadeas;
4 Saimon iwaa Silot*
ma Judas Iskariot iwaa tii tali Iesu sin no matenkorot.

5 Biaa sangaul ma ga laa lua Iesu tii tulen di taman no totore inanaa
weaatala, “Gim nangaam laa labatina no Gentail o tsigaii xa inaman laba
xadi no Samaria.
6 Gim laa labatina abia no sipsip in Israel di ta xaapina.
7 Biaa gim ta laa, baais taman abala inesaait, ‘Xan Maradaan balalangit a
se atat.’

✡ **9:34 9:34** Met 10:25; 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15 ✡ **9:35 9:35** Met 4:23; Mak 1:39; Luk 4:44
✡ **9:36 9:36** Mak 6:34 ✡ **9:38 9:38** Luk 10:2 * **10:4 10:4** *Silot* - No xumul di ta we di na esas mii no Rom.

8 Atoaa no maramase, atapaasi no minet, auuli abia no taamat ta ie
basbas, saali no salawa. Gim se adi gomsaai, gim na tabiel gomsaa.
9 “Gim nangaam adi xaa pu goul o silwa o kopa lalon nagim no biaal.
10 Gim nangaam adi nagim xaa tutuel ngali eses sin nagim ines, o nagim
xaa pu uga bula o nagim xaa bubut o xudak ngali eses.✡
11 Sen inaman laba o xobel gim ta tsiga lalon gim na nanen ngali xaa
inaman axaau ngali gim ba manman mii di pupua sin gim ba ta poroklii di.
12 Biaa gim ta tsiga lalon xa anua, tali tubudaan ina malina sin di.
13 Nawe biaa matenaanua di axaau, poroklii malum na manman mii di,
nawe di xap axaau, papaalii malum na mula laa sin gim.
14 Nawe xa a xap suei atatoni gim o a xap lolong sin nagim no totore, gim
na panlii kuku sin no xaden gim† biaa gim ta tapaas poroklii abia anua o
inaman laba.✡
15 Iaa asaaiti gim taman so naba suk axaau buxa ngali Sodom ma
Gomoraa sin abia leng ina ininte ngen abia inaman laba.✡
16 “Iaa tulen gim laa malen no sipsip labatina no xapunakok in lauteng.✡
Biaabi gim na suk sinaae malen no tsitsi ma gim na leiwaa malen no buna.
17 Gim na tilaamamil sin no taamat, di ba ta tali gim sin no kaunsel in
lokobel ma di na ririiti gim lalon xadi anua sausawit.
18 Amuina sin nugu namaang mu di ba atilngi gim laamuaan no gawana
ma no king ngali gim ba tiltsoxoti di ma sin no Gentail.
19 Oro biaa di ba ta tsiili gim nangaam lolbiir, ngali sawe gim ba ta paare
taman, o gim ba sen paare we. Sin abia aua, Nantanua Pat naba tali no
totore sin gim ngali paare.
20 Amuina gim ba xap papaare oro Nantanuan nagim Mom naba papaare
lalon gim.✡
21 “Turumasen naba babel tali xan taamat tsaa laa sin minet, ma mom laa
sin xan tsi, no tsixi di ba tsiil susuei sin xadi no mom ma nagaa ma di na
sas amantei di.✡
22 No inaman araraa di ba ngutsulen gim amuina sin iaa.✡ Oro iwaa ta til
watwat pupua sin xapkap naba tuo.✡
23 Nawe di tali xirabas sin gim, sin xa xobel, sol laa sin biexa. Iaa asaaiti
gim taman so, gim ba xap mager araraai no inaman laba in Israel setauan
sin Xan Tsi Taamat naba ta xaalame.
24 “Tsi asasing a xap lapalaa ngen xan unaasasing,✡ o xa untutule a xap
lapalaa bula ngen xan manmanel.✡
25 No tsi asasing di arie pupua mii xadi no unaasasing, ma no untutule di
arie pupua mii xadi no manmanel. Nawe lalaamua ina anua, di putsangi ia
Belsabap,✡ di ba putsangi abia di, no saa lalon abia xan anua?
26 “Biaabi gim nangaam mataa sin abia di, no mat laxen maarang araraa
di ta baaii, no inaman araraa di ba lasi ma no maarang ta xuxii, no inaman
araraa di ba atii.✡
27 Sawe iaa ta asaaiti gim taman lalon lodo, gim na paare lalon leng taman.
Sawe iaa ta buriik taman lalon talingaam, gim na baais taman papan unga
ina anua.

✡ **10:10 10:10** 1Ti 5:18 † **10:14 10:14** *panlii kuku sin no xaden gim* - No tsi asasing di na xosaraa abala namaang ngali asen abia inaman laba we, di ba ie mamaet sin abala namaang di ta xosaraa.
✡ **10:14 10:14** Luk 6:11; Apo 13:51 ✡ **10:15 10:15** Met 11:24; Luk 10:12 ✡ **10:16 10:16** Luk 10:3 ✡ **10:20 10:20** Mak 13:9-11; Luk 12:11-12; 21:12-15 ✡ **10:21 10:21** Mak 13:12; Luk 21:16 ✡ **10:22 10:22** Met 24:9; Mak 13:13; Luk 21:17 ✡ **10:22 10:22** Met 24:13; Mak 13:13 ✡ **10:24 10:24** Luk 6:40 ✡ **10:24 10:24** Jon 13:16; 15:20 ✡ **10:25 10:25** Met 9:34; 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15 ✡ **10:26 10:26** Mak 4:22; Luk 8:17

28 “Nangaam mataatinai abia di, di ba ta sas amantei isua, oro di xap
pupua ngali sas amantei nantanua tuo. A suk lot buxa ngali, mataatinai
iwaa naba ta xosor atsoti nantanua tuo ma isua lalon Edes.
29 No tsitsiripaxa ta lua di uuli taman nan toia ta xuuk. Oro a xap xa ina
di naba xol papan pula ma na met, oro sin xan sirsiir nagim Mom.
30 Ma biaa bula no ul papan no xuan gim, Moroaa a se xoxoti no.
31 Biaabi gim na xap mataa; gim lot buxa ngen no tsitsiripaxa ta xudu.
32 “Saa ia ta asaait leng taman iaa labatina no inaman, iaa bula iaa ba
asaait leng taman ia lalon no matan nugu Mom balalangit.
33 Oro saa ia ta palolii iaa nan no matan no inaman, iaa bula iaa ba palolii
ia nan no matan nugu Mom balalangit.✡
34 “Gim nangaam adodo we iaa se xaalame ngali tali malina lalon balan
pula. Iaa xap xaalame ngali tali malina, oro iaa le tali pubat.
35 Amuina iaa se xaalame ngali putsi,
“ ‘Taamat naba epuske mii xan mom,
tsaana naba epuske mii xan nagaa,
aina minaxis naba epuske mii xan iaaiaa aina,
36 xan no matenkorot taamat di ba xaal lalon abia matenaanua tsaa.’✡
37 “Saa ia ta titii buxaai xan mom o xan nagaa ngen iaa, a xap axaau buxa
sin iaa; saa ia ta titii buxaai xan tsi o xan tsaana ngen iaa, a xap axaau buxa
sin iaa,
38 ma saa ia ta xap adi xan tongol ma na amusili iaa, a xap axaau buxa
sin iaa.✡
39 Saa ia ta tsalei xan tino naba xosorlii xan tino, ma saa ia ta xosorlii xan
tino ngali iaa, naba tatanginai xan tino.✡
40 “Saa ia ta suei atatoni gim a suei atatoni iaa bula, ma saa ia ta suei
atatoni iaa, a suei atatoni iwaa ta tulen iaa.✡
41 Saa ia ta suei atatoni xa propet amuina ia propet naba tsiili iliil ina
propet ma saa ia ta suei atatoni xa untutiik amuina sin ia untutiik naba
tsiili iliil ina untutiik.
42 Ma nawe xa a tali xa sobuk daan madil sin xa ina abala di ta dokdok
amuina ia nugu tsi asasing, iaa asaaiti gim taman so, naba adi tsaa xan iliil.”

11

Iesu ma Jon Unaaxaxadaan
(Luk 7:18-29, 31-35)

1 Mulina Iesu ta se xap sin asingan xan no sangaul ma ga laa lua ina tsi
asasing, a laa atia ngali asingan ma baais lalon no inaman laba Gaalili.
2 Biaa Jon ta manman lalon anua lodo ga alongen sawe Karisito ta xosaraa,
ga tulen xan no tsi asasing
3 ngali atsuraa ia, “Iu mu iwaa, no propet di ta we naba xaalame? O giem
na liliis ngali xa tsaa?”
4 Iesu a xisi, “Gim mula, gim na asaaiti Jon taman no sen mat maarang
gim ta alongmen ma lasi:
5 no matababa di se nanen, no xadak met di se eses, biaa no taamat di ta
ie basbas di se tsap uul. No talingaban di se lolong, biaa di, di ta se met di
sebula tapaas mula ma biaa inesaait mamainaang di baais taman laa sin no
muunwas.
6 Moroaa naba atubudaani abia di, di ta xap xol papaalii iaa ngali
semaarang iaa ta xosaraa.”

✡ **10:33 10:33** 2Ti 2:12 ✡ **10:36 10:36** Mik 7:6 ✡ **10:38 10:38** Met 16:24; Mak 8:34; Luk 9:23
✡ **10:39 10:39** Met 16:25; Mak 8:35; Luk 9:24; 17:33; Jon 12:25 ✡ **10:40 10:40** Mak 9:37; Luk 9:48; 10:16; Jon 13:20

7 Biaa xan no tsi asasing Jon, di es papaalii, Iesu ga paare sin abia no
malep taman Jon: “Gim tii laa lalon xobel biil ngali lasi saa? Gim tii laa
ngali lasi palis maal ta maalen?
8 Nawe a xap, gim tii laa ngali lasi saa? Taamat ta taxaamirmir taman
no uga disdis? A xap, biaa no inaman di ta xaa taxaamirmir axaau di xaa
manman lalon xan xobel king.
9 Oro gim suk laa ngali lasi saa? Xa propet? Iou, iaa asaaiti gim, asuk buxa
ngen propet.
10 Ilawaa se aila xa propet di ta atatal taman:
“‘Iaa ba tulen nugu ngutsu laamuangen iu
iwaa naba ta taxaaturungi num sal laamuangen iu.’✡
11 “Iaa asaaiti gim taman so, labatina biaa no aina, di ta taxaa tsi, a xap
xa na xaalame lapalaa malen Jon unaaxaxadaan, oro aso iwaa ta dokdok
buxa lalon xan Maradaan in balalangit, a lot buxa ngen ia.
12 Atiltsoli sin xan no leng Jon unaaxaxadaan pupua talaawaa, Maradaan
in balalangit alet sosong ina namaang tsaxa ma no inaman tsaxa di ga sas
ngali epuske mii.✡
13 “Amuina no propet araraa ma lo di tii se paare leng taman abala
maradaan pupua sin Jon.
14 Ma nawe nagim sirsiir ngali sirawaa, ia Elaija mu iwaa naba ta
xaalame.✡
15 Saa ia ta ie no talinga, na lolong.
16 “Sin sen maarang iaa ba puaa abala utmilmil? Di malen no tsi dokdok
di ta tsotso lalon xolot ina sune ma di ga lo ililei sin biexaal.
17 “‘Giem sar taman piut ngali gim,
ma gim ga xap tiili,
giem anaanngi iexa tso tengteng,
ma gim tii ga xap lolbiir.’
18 “Amuina Jon a xap xaalame ngali angen o ngali nun ma di paare we ‘A
ie salawa tsaxa.’
19 Xan Tsi taamat tii xaalame ngali angangen ma nunun ma di ga paare,
‘Ilawaa tsaam metmet ma ungogo, turan no unaalalet taakis ma no untsaxa.’
Oro nawe xa a ie sinaae sin Moroaa xan namaang tutiik naba asen so.”

No inaman laba di ta xap puxisbal (Luk 10:13-15)

20 Mil Iesu ga atiltsoli ngali atuti no inaman laba, biaa tii xosaraa xan no
daan axixila, amuina di tii xap puxisbal.
21 “Xaraxin xirabas naba tatanginai gim, Korasin! Xariin xirabas naba
tatanginai gim, Betasaida! Nawe biaa no axixila xoror iaa ta xosaraa sin
gim, di nii xosaraa no Taia ma Sidon, di nii se puxisbal setauan tsaa lalon
no pu laplap tsaxa ma pit.
22 Oro iaa asaaiti gim, sin leng ina ininte, no inaman in Taia ma Sidon, di
ba tsap axaau buxa ngen gim.
23 “Ma gim Kaperanaam, Moroaa naba alet laangen gim tade balalangit
ngaa? A xap, gim ba laa Edes. Nawe biaa no axixila xoror iaa nii xosaraa
sin gim, biaa di tii xosaraa no Sodom, nii ba manman tsaa, sin abala no leng.
24 Oro iaa asaaiti gim, sin leng ina ininte no inaman in Sodom di ba tsap
axaau buxa ngen gim.”✡

✡ **11:10 11:10** Mik 3:1 ✡ **11:12 11:12** Luk 16:16 ✡ **11:14 11:14** Met 17:10-13; Mak 9:11-13
✡ **11:24 11:24** Met 10:15; Luk 10:12

Xan iaawis so Orong
(Luk 10:21-22)

25 Sin abia leng Iesu a paare, “Iaa pa’ii Mom, Orong ina balalangit ma
balan pula, amuina sin u ta se axuina balawaa no maarang sin no unsinaae
ma no unaasasing ma u ga asen no sin no tsi dokdok.
26 Iou Mom, amuina u ta taton buxa ngali xosaraa weaatalaa.
27 “Balawaa no maarang araraa nugu Mom tii se tali no sin iaa,✡ ma a xap
xa na atii xan tsi, oro xan Mom mu, ma a xap xa na atii Mom oro xan tsi
mu ma biaa di xan tsi ta sirawaa di, ngali asen ia.✡
28 “Gim xaalame sin iaa, biaa gim araraa, gim ta se maluaai ma gim ga
alet mamaxet, ngali iaa ba aiaawisi gim.
29 Gim adi nugu tunuru laa papan gim ma gim na asasing sin iaa, amuina
nugu butsa a mangmagus ma a mangmangle xa, ma gim ba tatanginai
iaawis ngali nagim no nantanua tuo.
30 Amuina nugu tunuru a malus mu ngali amusili ma nugu inaalet a
malolo mu.”

12

Orong ina Saabat
(Mak 2:23-28; Luk 6:1-5)

1 Sin abia xolot ina leng, Iesu mii xan no tsi asasing di es liu lalon uma
wit sin Saabat. Xan no tsi asasing di itol ma di ga paaski no waan ina wit di
ga ngani no.
2 Biaa no Paarasi di ta lasi abia, di paare ngali Iesu, “Lasi, num no tsi
asasing di xosaraa abala maarang, di ta laxei lo ina Saabat.”
3 A xisi, “Gim tii xap xoxoti samaarang Dewit tii xosaraa mii xan no turan
biaa di tii itol?
4 A tsiga lalon Xan Anua Moroaa ma ia mii abia xan no turan di ga ngani
abia tsoki pat, biaa ta laxei lo amuina biaa tsoki pat xadi no unsausawit mu
ma Moroaa ga xap adodo we, maarang di ta xosaraa, a xap tutiik.
5 Gim xap xoxoti lalon Lo, we no unsausawit araraa, di taktaxaa sin Saabat
lalon Xan Anua Moroaa, biaabi nawe di tsolaa atsoti, di ba xap til lalon
ininte?
6 Iaa asaaiti gim, iexa ia ta suk lot ngen abala Xan Anua Moroaa ila.
7 Nawe gim nii atii muina ina abala totore, ‘Iaa saan ngali biirbirum buxa
ngen tsutsungit,’✡ gim nii xap atutali tsaxa sin nugu no tsi asasing di ta tutiik.
8 Sinsa xan Tsi Taamat ia Orong ina Saabat.”

Liman taamat a tuo
(Mak 3:1-6; Luk 6:6-11)

9 Iesu a poroklii abia xolot, ga laa tsiga lalon xadi anua sausawit no Jiu.
10 Ma iexa taamat liman ta met a manman bula. Biexaa Paarasi di nanen
ngali xa sal ngali atuti Iesu, di ga atsuraa ia, “A tutiik ngali atoaa xa sin
Saabat?”
11 A paare sin di, “Nawe xa ina gim xaka sipsip a rik lalon lis sin Saabat,
gim ba xap logo atsuulngi ia?✡
12 No inaman di lot buxa ngen sipsip, biaabi ga tutiik ngali xosaraa
namaang tutiik sin Saabat.”
13 Mil Iesu ga asaaiti aia taamat, “Apalasaa limaam.” Mil ga apalasaa liman
ma ga suk tsap uul ma ga suk axaau malen biexaal.

✡ **11:27 11:27** Jon 3:35 ✡ **11:27 11:27** Jon 1:18; 10:15 ✡ **12:7 12:7** Ose 6:6; Met 9:13 ✡ **12:11 12:11** Luk 14:5

14 Oro no Paarasi di ga tsuul ma di ga ngiti ngali tsalei xa sal ngali sas
amantei Iesu.

Moroaa axilangi xan untutule

15 Iesu a se atii we no Paarasi di se ngiti ngali sas amantei ia o tii ga se
papaalii abia xolot. Xuduxudu ina inaman di amusili ia. O ga atoaa xadi no
maramase araraa,
16 ga atewaai di ngali di na xap asaaiti xaal taman sawe ta xosaraa.
17 Biaabi xan xuxubu Moroaa ga taxaa puaa malen propet Aisaia tii paare.
18 “Ilawaa se nugu untutule, iaa ta axilangi,
iaa ta titii buxaai, ma ga atatoni iaa.
Iaa ba tali Nantanuaaga sin ia,
ma naba, asaait leng taman ininte tutiik lalon no inaman labalaba.
19 Naba xap engangaae o xuup,
ma naba xap xa na alongen inan lalon no sal.
20 Naba xap tabaxi xa pu paas tsaxa,
o xuu pusi xa pu ie ngali naba met,
pupua naba ta tali ininte tutiik ngali paapok.
21 Sin iesan mu, no inaman labalaba di ba aturungi xadi no tinaalnge
sin.”✡

Iesu ma Belsebub
(Mak 3:20-30; Luk 11:14-23)

22 Mil di ga le tali iexa taamat salawa tsaxa ta tsigaii ma ta matababa ma
ngusbong o Iesu ga atoaa ia ga pupua ngali paare ma lasi no maarang.
23 No inaman araraa di tunga di ga we, “Ilawaa se xan tsi Dewit?”
24 Oro biaa no Paarasi di ta alongmen abala di ga paare, “Sin Belsabap
mu iwaa lalaamua ina no salawa tsaxa, ilawaa taamat ga saali no salawa
tsaxa.”✡
25 Iesu a se atii xadi no adodo o ga paare sin di, “No Maradaan araraa di
ba epuske mii di tsaa, ma naba tsaalen ma no inaman laba araraa o no anua
xuxuuk di ba epuske mii di tsaa ma naba xap man.
26 Nawe Saatan a saali Saatan a xap turangen ia tsaa, balawaa xan
maradaan naba sen maan we?
27 Ma nawe iaa saali no salawa tsaxa sin xan xoror Belsabap, sin saa num
no inaman di saali di? Biaabi di ba tsap malen num no unininte.
28 Oro nawe iaa saali no salawa tsaxa taman Nantanuan Moroaa, biaa xan
Maradaan Moroaa a se xaalame papan gim.
29 “Xa naba sen pupua we ngali tsiga lalon xan anua aila taamat watwat
ma na atsaxei atsuulngi xan no mat maarang? Naba setauan pis aturungi
iwaa taamat watwat mil na pulaxi xan no mat maarang.
30 “Saa ia ta xap manman mii iaa a epuske mii iaa, ma iwaa xa ta xap man
etudim mii iaa a palaaen iaa.✡
31 “Biaabi iaa ga asaaiti gim, no namaang tsaxa araraa ma no papaare
tsaxa taman biexaal di ba adodolii no, oro no papaare reret ngali Nantanua
naba xap adodolii no.
32 Saa ia ta paare taman xa totore ngali epuske mii xan tsi taamat naba
adodolii, oro nawe xa a paare epuske ngali Nantanua Pat, Moroaa naba xap
adodolii di,✡ sin abala nan ul ma sin abalaa nan ul naba ta xaalame.

✡ **12:21 12:21** Ais 42:1-4 ✡ **12:24 12:24** Met 9:34; 10:25 ✡ **12:30 12:30** Mak 9:40 ✡ **12:32 12:32** Luk 12:10

33 “Gim putsangi xa ie axaau ma xan no waawaan naba axaau o gim
putsangi xa ie a tsaxa ma xan no waawaan naba tsaxa, amuina ie gim nen
xilalaa sin xan no waawaan.✡
34 Gim no tsitsi dokdok tsaxa,✡ asen parawe gim ta tsaxa mu o gim
xap pupua ngali paatinai no maarang axaau. Amuina ngus naba paatinai
samaarang butsa ta us taman.✡
35 Iwaa taamat axaau, a xaa tali no maarang axaau, ina abia axaau ta
manman lalon ia, o taamat morokon, a xaa tali no maarang morokon, ina
abia morokon ta manman lalon ia.
36 Oro iaa we ina asaaiti gim, no inaman araraa di ba tali xadi no iliil
xuxuuk sin leng ina ininte ngali no totore gomsaa di tii paare taman.
37 Amuina sin num no totore di ba inten iu we, u tutiik, ma sin num no
totore mu di ba atutali mamaet sin iu.”

Axixila sin Jonaa
(Mak 8:11-22; Luk 11:29-32)

38 Biexaa Paarasi ma biexaa unaasasing ina lo di paare ngali Iesu,
“Unaasasing giem saan ngali lasi xa axixila xoror xaal sin iu.”✡
39 A xisi, “Ilawaa nan ul tsaxa, gim man palaaen Moroaa malen biaa di,
di ta matmatuul mii no inaman di ta xap maxis sin di, di atsuraa ngali xa
axixila xoror. Oro naba xap xa axixila ngali tali, oro axixila mu ina propet
Jonaa.✡
40 Malen Jonaa tii man a tuul no siaat ma a tuul no bing lalon balan
xaraxin xoo, biaabi xan Tsi Taamat naba man a tuul no siaat ma a tuul
no bing lalon xan butsa pula.
41 “No inaman Niniwe di ba til lalon ininte mii balawaa ul ma di na atut
tali mamaet papan abala nan ul; amuina di puxisbal sin xan babaais Jonaa,
ma talaawaa iwaa ta lot buxa ngen Jonaa ila se.
42 Iwaa Kwin nan no paxel naba tapaas sin ininte mii balawaa ul ma na
atut tali xan mamaet; amuina tii xaal sin xapkap ina pula ngali le longmien
xan sinaae Solomon, o talaawaa iwaa ta lot buxa ngen Solomon ila se.
43 “Nawe xa salawa tsaxa a tsuul alen xa taamat, a laa lalon no xolot ta
pura ma ga tsal xolot ngali iaawis ma ga xap tatanginai xa.
44 Mil ga paare, ‘Iaa ba mula laa nan anua iaa tii papaalii.’ Biaa ta tsap, a
xap tatanginai xaal nan anua, di tii rii lii no pun ma di ga aturung axaautsi
no maarang lalon.
45 Mil ga tsuul ma ga laa giwaa apaasaalua ina biexaa salawa tsaxa di ta
morokon buxa ngen ia tsaa, ma di ga tsiga ma man tia. Ma xan tino aia
taamat ga suk tsaxa buxa ngen setauan. Balawaa naba tsap weaatia sin
abala nan ul tsaxa.”

Xan nagaa ma no turumasen Iesu
(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)

46 Sin Iesu ta papaare tsaa mii abia malep, xan nagaa ma no turumasen
di tiltil tsaa lokobel, di we di na papaare mii ia.
47 Xa ia ga asaaiti, “Num nagaa ma no turamasen iu balaa di ta tiltil lokobel
ngali papaare mii iu.”
48 Ga xisi ia, “Saa aia nugu nagaa ma no saa abia no turaagamasen?”
49 Ga tulsi xan no tsi asasing ma ga paare, “Lasi, balawaa di, nugu no
nagaa ma no turaagamasen.

✡ **12:33 12:33** Met 7:20; Luk 6:44 ✡ **12:34 12:34** Met 3:7; 23:33; Luk 3:7 ✡ **12:34 12:34** Met 15:18; Luk 6:45 ✡ **12:38 12:38** Met 16:1; Mak 8:11; Luk 11:16 ✡ **12:39 12:39** Met 16:4; Mak 8:12

50 Amuina iwaa xa ta xosor puaa xan sirsiir nugu Mom balalangit iwaa
mu turaagamasen ma motogo ma nugu nagaa."

13

Tore puapua ina unsoksok
(Mak 4:1-9; Luk 8:4-8)

1 Biaa leng tsaa Iesu a tsuul lalon anua ma ga laa xale sangan daan ulis.
2 Xaraxin malep di exumule ulti ia biaabi ga xaa papan mono ma ga laa
tsotso papan, o no inaman di ga tiltil xuen.✡
3 Mil ga asaaiti di taman no totore puapua, "Lolong, iexa unsoksok a laa
soxaa xan no xalitsa.
4 Biaa ta lo xaaparen abia no xalitsa, biexaal a xol lalon sal o no maan di
ga xaalame ma ngen araraai no
5 Biexaal a xol papan no xaat, biaa ta xap xa xariin pula. Atsik laa lapalaa
isagaa amuina biaa pula a dokdok mu papan no xaat.
6 Oro biaa pal ta laa xaalame lapalaa, biaa no ta tsik di suk birawis ma
met amuina di xap aturung baa.
7 Biexaa xalitsa di xol labatina no xoxon, biaa no xoxon di xail pataminai
no ma amantei no.
8 Biexaal tsaa di xol papan pula mamainaang, ma di ga waalii no waan
ie, biexaal sangsangaul axuuk o biexaal no sangaul a paas xuuk o biexaal
no sangaul a tuul buxa ngen biaa ta soxaa.
9 Saa ia ta ie talinga na lolong."
10 No tsi asasing di xaalame sangan Iesu ma di ga atsuraa, "Ngalisa u ta
papaare sin no inaman taman no totore puapua?"
11 Iesu a xisi, "Amuina Moroaa a se tali sinaae ina totore xuxii ina
Maradaan ina balalangit sin gim, oro tii xap asen sin abala no inaman.
12 Saa ia ta se minaas, Moroaa naba taal buxaai sin ia, ngalibi naba ie
minaas buxa oro saa ia ta xap iewas Moroaa naba saali no sen maarang
biaa ta se taxaana.✡
13 Sin abia muina mu iaa ga papaare taman no totore puapua sin di.
"Di nanen, aso di xap lasi;
di alongmen, oro di xap lolong ma di xap leng.
14 Xan totore propet Aisaia a se taxaawiti sin di:
" 'Gim ba tigiri alongmen, oro gim ba suk xap leng
Gim ba tigiri lasi oro gim ba suk xap nen xilalaa xawas.
15 Amuina no balan abia no inaman naba se wat malen xaat;
di xap pupua ngali lolong taman no talingan di
ma di se aurangei no matan di.
O di ba soro nanen taman no matan di,
di ba soro lolong taman no talingan di,
di ba soro leng taman xadi no butsa
ma di naa puxisbal ma iaa ba atoaa di.'✡
16 Oro atatoni no matan gim amuina di se nanen ma no talingan gim amuina
di se lolong.
17 Iaa asaaiti gim taman so, xuduxudu ina no propet ma no inaman tutiik
di titii buxaai lasi no maarang talaawaa gim ta lasi no, oro di tii xap lasi no
ma longmien sawe u ta alongmen oro di xap alongmen no."✡

✡ **13:2 13:2** Luk 5:1-3 ✡ **13:12 13:12** Met 25:29; Mak 4:25; Luk 8:18; 19:26 ✡ **13:15 13:15** Ais 6:9-10 ✡ **13:17 13:17** Luk 10:23-24

Muina ina totore puapua ina unsoksok
(Mak 4:13-20; Luk 8:11-15)

18 "Lolong, talaawaa gim ba alongmen muina totore puapua ina unsoksok.
19 Nawe xa alongmen a abala inesaait mamainaang ina Maradaan ma ga
xap leng sin, Saatan naba xaalame ma na saali sawe di ta se soxaa lalon no
balan di. Ilawaa xalitsa a soxaa amusili sal.
20 Ma xalitsa ta xol lalon pula ta ie xaat a malen xa ta alongmen totore ga
adi isagaalen taman taton.
21 Oro amuina a xap ie baa, ga xap til adis. Biaa no mamaet o no xirabas
ta xaalame amuina sin totore, di suk xol isagaa.
22 Ma xalitsa ta xol labatina no xoxon a malen xa ta alongmen totore, ga
lolbiir ngali no maarang ina abala tino o no daraxe ina minaas di amantei,
balawaa no maarang axaili xan totore Moroaa, ga xap waalii xaa waawaan.
23 Oro ilawaa xalitsa ta xol papan pula mamainaang a malen xa ta
alongmen totore ga leng sin o ga waalii no waawaan pupua malen
sangsangaul xuuk o no sangaul a paas xuuk o no sangaul a tuul buxa ngen
biaa ta soxaa."

Totore pupua ina palis tsaxa

24 Iesu asaaiti di taman biexa totore puapua: "Xan Maradaan Moroaa in
balalangit, a malen xa taamat ta soxaa xalitsa axaau lalon xan uma.
25 Oro sin biexa bing no inaman araraa di ta urange xan matenkorot a
xaalame ma ga soxaa no xalitsa ina palis tsaxa lolobet ina no wit ma ga laa.
26 Mil biaa wit ga tsik ma ga waalii no waawaan o di ga lasi no palis tsaxa
di ta tsik mii no.
27 "Xan no untutule tapkina uma di xaalame sangan ma di ga paare,
'Orong, giem sorowe, u tii soxaa no xalitsa axaau lalon num uma. Itaa axaal
abala no palis tsaxa?'
28 "Tapkina uma a xisi di, 'Iexa matenkorot a xosaraa abia namaang.'
"No untutule di atsuraa ia, 'U saan ngali giem na laa ruplii no?'
29 "A xisi, 'A xap, amuina nawe gim ruplii no palis tsaxa gim ba soro ruplii
no wit mii no.
30 Papaalii delu na arie tsik pupua sin leng ina tatat. Sin abia leng iaa ba
asaaiti no untatat ngali di ba setauan axumuli no palis tsaxa ma rotsi no sin
no poxo ngali axaii mil di na axumuli no wit ma alet laangen no lalon nugu
anuen atuturung.'"

Totore puapua ina xalitsa ina tsupa
(Mak 4:30-32; Luk 13:18-19)

31 Asaaiti di taman biexa totore puapua, "Maradaan in balalangit a malen
xa xalitsa ina tsupa, biaa taamat ta adi ma ga soxaa lalon xan uma.
32 Xalitsa ina tsupa asuk dokdok buxa ngen biexaal. Oro biaa ta tsik a
malen ie lot lalon uma biaabi no maan di ta lo lapalaa di xaa le xosor uni
papan xa no laxe."

Totore puapua ina iis
(Luk 13:20-21)

33 A sebula asaait taman biexa totore puapua sin di, "Maradaan in
balalangit a malen iis. Iexa aina a adi iis ga putsi mii palaua xan mamaxet
a pupua malen no sangaul a tuul ina kilogram. Mil palaua araraa asuk
pupuet."

Iesu paare taman no totore puapua
(Mak 4:33-34)

34 Balawaa no totore araraa Iesu ta paare taman sin abala malep, biaa no
totore puapua. A xap alengi xa totore ina no sin no inaman. A xap, a asaait
taman no totore puapua mu.
35 Biaabi ga taxaawiti sawe iexa propet ta paare taman:
“Iaa ba paare taman no totore puapua.
Iaa ba paare taman no mat maarang ta man xuxii sin atiltsoli ina
xolkolmoxo.”✡

Muina ina tore puapua ina palis tsaxa

36 Apapaali abia malep o ga tsiga lalon anua o xan no tsi asasing di ga
xaalame sangan di ga we, “U na alengi giem taman muina abala totore
puapua ina palis tsaxa ta tsik lalon uma.”
37 O Iesu ga xisi, “Iwaa taamat ta soxaa no xalitsa axaau, ia Xan Tsi Taamat.
38 Biaa uma balawaa xolkolmoxo ma biaa no xalitsa axaau a til axilangi
no inaman lalon Maradaan, xan no palis tsaxa Saatan.
39 Iwaa matenkorot ta soxaa no xalitsa tsaxa, ia Saatan. Leng ina tatat,
biaa xapkap ina xolkolmoxo, no untatat biaa no angelo.
40 “Biaa no palis tsaxa di ta ruplii o di ga axaii no lalon ie a malen mu
Moroaa naba ta xosaraa sin xapkap ina xolkolmoxo.
41 Xan Tsi Taamat naba tulen xan no angelo ngali di ba ruplii abia no mat
maarang araraa lalon xan Maradaan biaa ta atsapngen namaang tsaxa ma
no unlaklaxei lo araraa.
42 Di ba lii di lalon ie suaamsuaam ta suk les biaa di ba ta tengteng
angiririki no lian di.
43 Mil no untutiik di ba tsila malen pal lalon Maradaan sin xadi Mom. Saa
ia ta ie talinga axaau na lolong.

Totore puapua ina tang ta xuxii

44 “Xan Maradaan balalangit a malen xariin tang buxa di tii axuina lalon
uma. Biaa iexa taamat ta tatanginai, ga sebula axuina. Asuk taton buxa o
ga laa sune taman xan no maarang araraa o ga laa uuli abia uma.

Totore puapua ina xatuul ina gem

45 “Xan Maradaan balalangit a sebula malen iexa unsusune ta tsatsel ngali
no xatuul ina gem ta mat geramis.
46 Biaa ta tatanginai iexa xan iliil ta laa lapalaa buxa, a suk sol ma ga laa
sune taman xan no maarang araraa ma ga laa uuli abia xatuul.

Totore puapua ina xe

47 “Iaa sebula paare, xan Maradaan balalangit a malen xe di ta atilngi
lapula lalon daan ulis o ga saai no mat laxen xoo.
48 Mil xe ga us o no untsunulau di ga alet laangen xuen. Di ga tsotso ngali
axumuli no xoo axaau lalon no xiis. Oro biaa no xo tsaxa di lii.
49 Naba weaatia sin xapkap ina xolkolmoxo. No angelo di ba xaalame ma
di na exasen no untsaxa sin no untutiik.
50 Ma di ba lii di laa lalon ie suaamsuaam ta suk les. Lalon abia ie di ba
ta tengteng angiririki no lian di.”
51 Iesu ga atsuraa di, “Gim se leng sin abala no maarang araraa?”
O di ga xisi, “Iou.”
52 Mil ga asaaiti di, “Biaabi no unaasasing araraa biaa di ta tsap no tsi
asasing ina xan Maradaan balalangit, a malen tapkina anuen atuturung
iwaa ta xaa alet atsuulngi no mat laxen maarang axaau ta uul ma no
maarang xabaar sin xan anuen atuturung.”

✡ **13:35 13:35** Saam 78:2

Di xap manglen propet
(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

53 Mil Iesu a se paare araraa taman balawaa no totore puapua o ga poroklii abia xobel.
54 O ga laa lalon xan xobel tsaa ma ga taal asasing sin no inaman lalon xadi anua sausawit. Di alongmen xan totore o di ga suk olol, di ga atsura, “Itaa ilawaa taamat adi abala sinaae ma watwat ngali xosaraa no axixila xoror?
55 Gita atii we ilawaa taamat xan tsi untumtumar o Maria ia xan nagaa. Ma Jeims, Josep, Saimon ma Judas biaa xan no taamat.
56 O no moton di manman mii gita. Asen parawe o ga pupua ngali xosaraa abala no mat maarang?”
57 Di taaltalu sin.
Oro Iesu ga paare sin di, “Propet di manglen lalon no xobel araraa. Oro lalon xan xobel ma matenaanua so di xap manglen.”✡
58 Ma ga xap xosaraa xaa daan axixila xoror atia amuina di xap taltaalnge sin.

14

Jon unaaxaxadaan
(Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)

1 Sin abia leng king Erot alongmen inaatalem ina no maarang Iesu ta xosaraa.
2 Ma ga asaaiti xan no untutule, “Ilawaa taamat ia Jon unaaxaxadaan, a sebula tapaas mula sin minet. Biaabi no axixila xoror ga taxaa lalon ia.”
3 Talaawaa Erot a se tsiili Jon ma ga pitsi ia ma ga aturungi lalon anua lodo amuina sin Erodias iwaa xan tubu Pilip, xan turamasen.
4 Amuina Jon tii asaaiti Erot we, “A xap tutiik ngali u ba maxis sin aila aina.”✡
5 O Erot ga we na sas amantei Jon, oro tii ga mataatinai no inaman amuina di nan xilalaa Jon we ia propet.
6 Sin leng nagaa tii taana Erot xan tsaana Erodias a le tiili sangan no xibong ma Erot ga suk taton buxa,
7 biaabi ga xosaraa xuxubu taman ta waawaalima ngali naba tali sen mat maarang sin aia tsaana sawe ta atsuraa ngali.
8 Amusili xan adodo xan nagaa iwaa tsaana we, “U na tali sin iaa atala papan palet xan xuan Jon unaaxaxadaan.”
9 Balan King asuk lolbiir, oro amuina sin abia xan waawaalima ma xan no xibong ta angen mii di, ga asaait ngali xosaraa malen ta atsuraa.
10 Ma di ga iritlii xuan Jon lalon anua lodo.
11 Di ga aturungi xuan Jon papan palet ma di ga tali sin aia tsaana, ma ga adi laa sin xan nagaa.
12 Xan no tsi asasing Jon di ga xaalame ma adi xan pakpak Jon di ga laa punami. Mil di tii ga laa asaaiti Iesu.

Iesu a tabali 5,000 ina inaman
(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)

13 Iesu alongmen sawe ta tsap, ga poroklii biaa xobel papan mono laa sin biexa xobel biil. Biaa malep di ta alongmen abala, di suk eses xaal lalon inaman laba amusili ia.
14 Biaa Iesu ta laa tsal, ga lasi xariin malep. A titii buxaai di ma ga atoaa xadi no minet.

✡ **13:57 13:57** Jon 4:44 ✡ **14:4 14:4** Luk 3:19-20

15 A se nale bingbing, o no tsi asasing di ga xaalame sangan ma di ga we,
“Balawaa xobel biil, o a se laa ngali lodo. Tulen abala malep laa, ngalibi di
ba laa lalon no xobel ngali uuli xadi xaa luxaal.”
16 O Iesu ga xisi, “Di na xap laa. Gim na tabali di taman xaa luxaal ngali
angen.”
17 Ma di ga xisi, “Alima nen tsoki ma no xoo a lua mu bala sin giem.”
18 Iesu ga we, “Gim adi no xaalame.”
19 Ma ga asaaiti no inaman ngali di na tsotso papan palis. O ga adi abia no
tsoki ta lima ma no xoo ta lua, ga nanen laa lapalaa balalangit ga putsangi
axaau o ga tsabaxi no tsoki. Mil ga tali sin no tsi asasing o no tsi asasing di
ga tabali no inaman.
20 Di araraa di angen ma di ga se maas ma no tsi asasing di ga tuali sangaul
axuuk ma ga laa lua ina no xiis dokdok taman no pu ngaalngaal.
21 No inaman di ta angen di pupua malen 5,000 ina no taamat, di xap iesei
no aina ma no tsi dokdok.

Iesu a eses papan daan
(Mak 6:45-52; Jon 6:15-21)

22 A xap sauna mu Iesu ga tulen xan no tsi asasing papan mono ngali
laamua laa sin biexa papel ina daan ulis ma ga tulen mulangen bia malep.
23 Mil sin ta se tulen di laa, a laa lapalaa sin gelgel ina buk xasinge ngali
sawit. Biaa ta se nale bingbing, ga se manman tia xasinge.
24 Oro mono a se man palaaen xuen o no paar ga tigen mono amuina sin
maal ta epuske mii mono.
25 Atat se ngali tampanek o Iesu ga laa sangan di, ta eses papan daan ulis.
26 Biaa no tsi asasing di ta lasi ta eses papan daan ulis, di suk mataa buxa,
di paare ma di ga xuup lot taman minataa, “Xa gaas!”
27 A xap sauna mu Iesu ga paare ngali di, “Gim na watwat! Iaa mu. Gim
nangaam mataa.”
28 Pita a xisi, “Orong nawe iu mu, asaaiti iaa ngali xaalame sangan iu
papan daan.”
29 A paare, “Xaalame.”
Mil Pita ga tsuul papan mono ma ga eses papan daan xaalame sangan
Iesu.
30 Oro biaa ta lasi maal, asuk mataa ma ga suk riri, ga xuup lot ga we,
“Orong tiltsomi iaa!”
31 Sauna mu Iesu a tulis tali liman ga tsiili ia. Iesu a paare, “Num tinaalnge
asuk dokdok buxa. Ngalisa u ta xap taltaalnge?”
32 Biaa delu ta en papan mono laman asuk malina.
33 Mil biaa di, di ta manman papan mono di suk langaari sin, di ga paare,
“A so maase, iu Xan Tsi Moroaa.”
34 Biaa di ta tabaxi daan, di ga laa tsal Genasaret.
35 Biaa no inaman lalon abia xobel di nen xilalaa Iesu, di suk tulen totore
sin abia no xobel ulti Genasaret. No inaman di xaalame taman xadi no
maramase sin ia.
36 Ma di ga ningi awatwati Iesu ngali na sirawaa no inaman minet ngali
di na taana mu barangutsina xan uga disdis ma biaa di araraa, di ta taana,
di suk tuo.✡

15

Mixat ma xap mixat
(Mak 7:1-13)

✡ **14:36 14:36** Mak 6:53-56

1 Mil biexaa Paarasi ma biexaa unaasasing ina lo di xaal Jerusalem di
xaalame sangan Iesu ma di ga atsuraa,
2 “Ngalisa num no tsi asasing di ta laxei xadi namaang no xusaak? Biaa
di ta xap guraii no liman di setauan ma di na angen!”
3 Iesu ga xisi, “Ma ngalisa gim ta laxei abia xan no lo Moroaa ngali xan
axaau nagim namaang?
4 Amuina Moroaa a paare, *‘Manglen num mom ma nagaa’*✡ o *‘Saa ia ta
xororaa sin xan mom ma xan nagaa di na suk amantei.’*✡
5 Oro gim asaaiti no inaman, ‘Gim pupua ngali paare sin nagim no mom
ma nagaa, “Sawe iaa tii xubatsi ngali tali ma tiltsomi gululu, iaa se xubatsi
ngali tali malen tinabel sin Moroaa.”
6 Ma nawe gim xosaraa abia, gim adodo we gim ba xap tali xaa was sin
nagim no mom ma nagaa.’ Sin abia sal, gim asingan no inaman taman abia
nagim no namaang, gim xap amusili xan lo Moroaa.
7 No xalam lua, Aisaia tii suk tali xan totore propet taman gim:
8 “‘Balawaa no inaman di manglen iaa taman xadi no bulina,
oro xadi no butsa aman palaaen iaa.
9 Xadi langaari sin iaa amaara gomsaa,
xadi no asasing, xadi no adodo gomsaa mu sin no inaman.’”✡
10 Iesu a ilei xaraxin malep ina inaman xaalame sangan ma ga paare we,
“Gim na lolong ma gim na leng.
11 Semaarang ta tsiga lalon ngutsina xa a xap xosaraa ga xap mixat, oro
semaarang ta tsuul sin ngutsina, biaa a xosaraa ia, ga xap pat.”
12 O xan no tsi asasing di ga xaalame sangan ma di ga atsuraa, “U atii
bula we no Paarasi di se saae atsoti di, amuina gim ta amangieli di, ngali
semaarang di ta alongmen?”
13 A xisi, “No ie araraa nugu Mom lalon balalangit ta xap soxaa, di ba
ruplii taman xan no baa.
14 Poroklii di, di no lalaamua matababa, nawe xa matababa a laamungen
xa matababa, delulu ba arie rik lalon lis.”✡
15 Pita a asaaiti, “Alengi abia totore puapua sin giem.”
16 Iesu ga atsuraa di, “O gim xap mager leng?
17 Gim na leng we, semaarang ta tsiga lalon ngus a laa tutiik lalon balan
ma ga tsuul alen pakpak.
18 Oro biaa no maarang ta tsuul xaal lalon ngutsina xa, axaal lalon butsa
ma ga xosaraa di ga xap mixat.✡
19 Amuina no adodo morokon a tsuul xaal lalon butsa malen: sas amantei
xa, matul mii xa u ta xap maxis sin, namaang tsaxa ina matul etaxaa,
unpulapula, unaababaa, reret.
20 Balawaa no biaa ta xosaraa taamat ga xap mixat; oro ngali angen taman
lima ta xap guraii a xap xosaraa taamat ga xap mixat.”

Xan tinaalnge aina in Kaanan (Mak 7:24-30)

21 Iesu a poroklii abia xolot o ga laa lalon xolot Taia ma Sidon.
22 Iexa aina in Kaanan a xaalame ma ga teng sangan ga we, “Orong, xan
tsi Dewit, u na ie biirbirum sin iaa! Nugu tsaana salawa tsaxa a tsigaii ma
ga suk tali xariin sosong sin ia.”

✡ **15:4 15:4** Exo 20:12; Dut 5:16 ✡ **15:4 15:4** Exo 21:17; Lew 20:9 ✡ **15:9 15:9** Ais 29:13 ✡ **15:14 15:14** Luk 6:39 ✡ **15:18 15:18** Met 12:34

23 Oro Iesu tii ga xap xisi taman xa totore. O xan no tsi asasing di ga
xaalame ma di ga ningi ia ga we, “Tulen lii ia na laa amuina a lo teng
amumusili gita.”
24 A xisi, “Iaa xaalame mu ngali xan no sipsip Israel ta xaapina.”
25 Oro aina ga xaalame ma ga sage putput sangan ga we, “Orong, u na
tiltsomi iaa!”
26 O ga xisi, “A xap tutiik ngali adi xadi no tsoki no tsi ma u ba silelii sin
no xapuna.”
27 Ga we, “Iou Orong, oro no xapuna di nganngani no mirmir ina luxaal
ta xol paina xan ibe angangen xadi manmanel.”
28 Mil Iesu ga xisi ia, “Aina, num tinaalnge a lot buxa! Iaa se tali sawe u
ta atsura ngali.” O xan tsaana ga suk tuo sin abia aua.

Iesu atoaa xuduxudu ina inaman

29 Iesu a papaalii atia ma ga es sin gelgel ina laman Galili. Mil ga laa
lapalaa sin gelgel ina buk ma ga tsotso atia.
30 O xaraxin malep, di tii ga xaalame sangan ngali le tali no isua met, no
matababa ma no xadek met, ma no ngusbong ma xuduxudu ina biexaal
bula ma di ga atetei di sangan no xaden ma ga atoaa di.
31 No inaman di ga tunga biaa di ta lasi no ngusbong di ta papaare, no
xadek met di ta tuo, no isua met di ta eses ma no matababa di ta nanen. Ma
di ga pa’ii Moroaa in Israel.

Iesu atabali 4,000
(Mak 8:1-10)

32 Iesu ga ilei xan no tsi asasing xaalame sangan ma ga we, “Iaa ie
biirbirum sin abala no inaman, di se manman mii iaa sin no leng ta tuul
o ga xap xaa luxaal ngali angen. O iaa ga xap saan ngali tulen aitoli di
amuina di ba soro matagalgalil lalon sal.”
33 O xan no tsi asasing di ga xisi, “Itaa gita ba adi xaa tsoki biaa naba
ta pupua sin abala xaraxin xumul sin abala xobel ta suk man palaaen no
xobel?”
34 O Iesu ga atsura, “Aisa no tsoki biaa gim ta tataana?”
Di xisi, “Apaasaalua no tsoki ma biexaa nen xoo dokdok.”
35 Iesu asaaiti abia xaraxin malep ngali tsotso papan pula.
36 Iesu adi abia no tsoki ta paasaalua mii no xoo o biaa ta se putsangi
axaau, atsabaxi no ga tali no sin no tsi asasing o di ga tabali no inaman.
37 Di araraa di angen o di ga se maas. Mil no tsi asasing di ga adi no xiis
lot ta paasaalua ina no pu ngaalngaal ina luxaal.
38 Xoxot ina abia di, di ta angen a mat malen 4,000 ina taamat mu, di xap
iesei no aina ma no tsi.
39 Mil sin Iesu ta se tulen abia xaraxin malep laa, a xaa papan mono o ga
laa sangan inaman laba Magadan.

16

Di atsuraa awatwati ngali xa axixila
(Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

1 No Paarasi ma no Saadusi di xaalame sangan Iesu ma di ga xonon
atsuraa ngali asen xa axixila sin di in balalangit.✡
2 A xisi di, “Nawe wang a tok nale bingbing gim ba paare we, leng naba
axaau.

✡ **16:1 16:1** Met 12:38; Luk 11:16

3 Ma lawaareng gim we, talaawaa naba maal mii langit amuina wang ta
tok ma xirado. Gim atii ngali paate alengi nanen ina wang, oro gim xap
pupua ngali paate alengi xaa axixila ina no leng.
4 Gim nan ul morokon ma no muun taltaalnge ina utmilmil, gim nanen
ngali xa axixila, Oro iaa ba xap tali xa axixila, oro biaa mu xan axixila
propet Jonaa."✡ O Iesu ga poroklii di ma ga laa.

Iis xadi no Paarasi ma no Saadusi
(Mak 8:14-21)

5 Iesu ma xan no tsi asasing di se laa tabaxi daan ulis. No tsi asasing di
adodolii ngali adi no tsoki.
6 O Iesu ga asaaiti di, "Gim na xoxo axaau ngali epuske mii xadi no iis no
Paarasi ma Saadusi."✡
7 O no tsi asasing di ga epaare labatina di tsaa we, "A paare weaatalaa,
amuina gita ta xap adi xa tsoki?"
8 Iesu a se leng sin xadi no papaare, ga atsura, "Nagim tinaalnge a dokdok
mu, ngalisa gim ta epaare labatina gim tsaa we a xap nagim xa tsoki?
9 Gim xap mager leng ngaa? Gim xap adodomi biaa no tsoki ta lima biaa
5,000 inaman di tii ngani ma aisa no xiis dokdok gim tii tuali?✡
10 O adodomi biaa apaasaalua ina tsoki ngali abia 4,000 inaman ma aisa
xiis lot gim tii tuali?✡
11 Asen parawe gim ta xap leng we, iaa xap papaare taman tsoki? Oro
gim na xoxo axaau ngali epuske mii xadi no iis no Paarasi ma Saadusi."
12 Mil di ga leng we, tii xap papaare taman abia iis ina xoxosaraa tsoki,
oro ngali epuske mii xadi no asasing no Paarasi ma no Saadusi.

Pita a paare leng taman Iesu ia saa
(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)

13 Iesu a laa lalon inaman laba Sasaria Pilipaai o ga atsuraa xan no tsi
asasing, "No inaman di we, Xan Tsi Taamat ia saa so?"
14 Di ga xisi, "Biexaal di we, iu Jon unaaxaxadaan, biexaal di we, iu Elaija
ma biexaal di we, iu Jeremaia o xa ina no propet."✡
15 Ga atsura, "Oro gim, gim we, iaa saa?"
16 Saimon Pita a xisi, "Iu iwaa Karisito, iwaa Xan Tsi Moroaa ta tino."✡
17 Iesu ga xisi, "Atubudaani iu Saimon xan tsi Jonaa. Xa taamat a xap asen
abala totore sin iu, oro nugu Mom balalangit asen abala maarang sin iu.
18 Ma iaa ga asaaiti iu Pita, iu xaat ma papan abia atkale, iaa ba tumaraa
nugu matenaanua ina untaltaalnge ma no xoror araraa ina minet naba xap
pupua ngali puxenlii.
19 Iaa ba tali no lubaluba in lalon Maradaan in balalangit sin iu. Sen
maarang u ta pitsi lalon balan pula, iaa ba pitsi bula balalangit, o sen
maarang u ta lubati lalon balan pula, iaa ba lubati bula balalangit."✡
20 Mil tii ga atewaai xan no tsi asasing ngali di na xap asaaiti xa we, ia
Karisito.

Iesu a paare we naba met
(Mak 8:31—9:1; Luk 9:22-27)

21 Sin abia no leng laa, Iesu a se atiltsoli alengi sin no tsi asasing we, naba
laa Jerusalem ma na adi no xariin sosong sin no liman no xusaak ma no
lalaamua ina no unsausawit ma no unaasasing ina lo. Ma di ba sas amantei
o sin nanaatuul ina leng Moroaa naba atapaasi laa sin tino.

✡ **16:4 16:4** Met 12:39; Luk 11:29 ✡ **16:6 16:6** Luk 12:1 ✡ **16:9 16:9** Met 14:17-21 ✡ **16:10 16:10** Met 15:34-38 ✡ **16:14 16:14** Met 14:1-2; Mak 6:14-15; Luk 9:7-8 ✡ **16:16 16:16** Jon 6:68-69 ✡ **16:19 16:19** Met 18:18; Jon 20:23

22 Pita a giwaa laa sin gelgel o ga atiltsoli ngali imii ia, “A xap Orong!
Balawaa maarang naba suk xap tsap sin iu.”
23 O Iesu a putsi ga asaaiti Pita, “Saatan laa mulina iaa! Nangaam xosaraa
iaa ngali litke, ngali xosaraa xan sirsiir Moroaa. U xap amusili xan no adodo
Moroaa, oro u amusili xadi adodo no taamat.”
24 Mil Iesu ga asaaiti xan no tsi asasing, “Saa ia ta wena tsap nugu tsi
asasing, di na adodolii di tsaa, di na atsaxei xadi no tongol ma na amusili
iaa.✡
25 Amuina saa ia ta titii xan tino tsaa, naba xosorlii, oro saa ia ta xosorlii
xan tino ngali iaa, naba tatanginai mil.✡
26 Sen axaau taamat naba adi nawe adi abala xolkolmoxo araraa oro ga
xosorlii nantanuan? O sawe xa naba ta tali ngali soxisi nantanuan?
27 Amuina Xan Tsi Taamat naba xaalame lalon xan minaalam xan Mom
mii xan no angelo, mil naba tali iliil sin no inaman xuxuuk ngali no mat
namaang di ta se xosaraa.✡
28 “Iaa asaaiti gim taman so biexaa inaman di ta tiltil atala, di ba xap
mager met, setauan di ba ta lasi Xan Tsi Taamat naba ta xaalame lalon Xan
Maradaan.”

17

Iesu a laa lapalaa papan buk
(Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)

1 Mulina no leng ta paasxuk ta se laa, Iesu a giwaa Pita, Jeims ma Jon
turamasen Jeims, ma ga laamuangen detatuul papan buk lapalaa xasinge.
2 Iesu ga suk putsi sangan detatuul. O no matan ga tsila malen pal o xan
no uga disdis ga tsila iaas malen laleng. 3 Mil Moses mii Elaija delulu ga
asemat sangan di ma delulu ga papaare mii Iesu.
4 Pita ga asaaiti Iesu, “Orong, asuk axaau ngali gita ta manman atala.
Nawe u saan, iaa ba atilngi xaa anuenmoxo na tuul, num ka, xaka Moses
ma xaka Elaija.”
5 Pita a papaare tsaa o biexa xelangit ta tsila asuk baaii di. O biexa ina
lalon abia xelangit a paare, “Ilawaa nugu tsi, Iaa titii buxaai ma iaa ga taton
sin. Gim na alongmen ia!”✡
6 Biaa no tsi asasing, detuu ta alongmen abala o detuu ga xol tudu papan
pula taman xariin minataa.
7 Oro Iesu ga xaalame ma ga taana detatuul, ga we, “Gutuu tapaas. Gutuu
nangaam mataa.”
8 Biaa di ta nanen laa lapalaa, di xap lasi xa, di lasi mu Iesu.
9 Biaa di ta tsuul papan buk, Iesu ga paare watwat sin di, “Gutuu nangaam
asaaiti xa, sawe gutuu ta se lasi pupua Xan Tsi Taamat naba ta tapaas sin
minet.”
10 No tsi asasing di ga atsuraa ia, “Ngalisa no unaasasing ina lo di ta we
Elaija na setauan xaalame laamuaan Karisito?”
11 Iesu ga xisi, “Balawaa totore aso Elaija naba setauan xaalame na atutiki
mulangen no maarang araraa.
12 Iaa se asaaiti gim we Elaija a se xaalame tsaa✡ o no inaman di ga xap
nen xilalaa ia. Oro di xosaraa no mat namaang tsaxa di ta saan ngali. Sin
abia namaang bula di ba tali sosong bula sin Xan Tsi Taamat.”
13 Mil no tsi asasing di ga leng we a paare sin di taman Jon unaaxaxadaan.

✡ **16:24 16:24** Met 10:38; Luk 14:27 ✡ **16:25 16:25** Met 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25 ✡ **16:27 16:27** Met 25:31 ✡ **17:5 17:5** Met 3:17; 12:18; Mak 1:11; Luk 3:22; 2Pi 1:17-18 ✡ **17:12 17:12** Met 11:14

Iesu atoaa tsi salawa tsaxa ta tsigaii
(Mak 9:14-29; Luk 9:37-43)

14 Biaa di ta xaalame sangan abia malep iexa taamat ga le sage putput
laamuaan Iesu.
15 Ga paare, “Orong u na ie biirbirum sin nugu tsi. A gogo ma ga saaen
xariin sosong. Xuduxudu ina leng a xol lalon ie ma lalon daan.
16 Iaa ga giwaa laa sangan num no tsi asasing oro di ga xap pupua ngali
atoaa.”
17 O Iesu ga xisi, “Gim no utmilmil ina no muun taltaalnge. Saa puaa iaa ba
ta manman mii gim? Aisa bula iaa ba ta atsaxei nagim no mamaet? Giwaa
aia tsi xaalame sangan iaa.”
18 O Iesu ga imii iwaa salawa tsaxa o ga suk tsuul alen aia tsi, sin abia aua
asuk tuo.
19 O mil no tsi asasing di ga xaalame sangan Iesu xasinge ma di ga atsuraa,
“Asen parawe giem ga xap pupua ngali saali ia?”
20 O ga xisi, “Amuina nagim no tinaalnge adokdok buxa. Aso maase, Iaa
asaaiti gim taman so, nawe gim ie tinaalnge malen ilawaa xalitsa dokdok
ina tsupa, o gim pupua ngali paare sin abala buk, ‘Tapaas atala u na laa
atilie’ ma naba suk laa. Gim ba pupua ngali xosaraa no mat maarang
araraa.”*✡

Iesu a paare nanaalua bula taman xan minet
(Mak 9:30-32; Luk 9:43-45)

22 Biaa di ta le tsap etudim Galili, Iesu ga paare ngali di. “Iexa taamat naba
babel tali Xan Tsi Taamat papan no liman no taamat morokon.
23 O di ba sas amantei o sin nanaatuul ina leng naba tapaas sin tino.” No
tsi asasing di alongmen abala o di ga suk lolbiir buxa.

Xan taakis Xan Anua Moroaa

24 Mil Iesu mii xan no tsi asasing di laa tsap Kaperanaam o no unaalalet
taakis ngali Xan Anua Moroaa di xaalame sangan Pita, o di ga atsuraa, “Num
unaasasing a taltali taakis bula ngali xan Anua Moroaa?”
25 Pita a xisi, “Iou.”
Biaa Pita tii tsiga naanua, Iesu a setauan paare, “Saimon u sen adodo we?
No King ina xolkolmoxo di alalet taakis sin xadi no tsi tsaa o sin no inaman
xaatsap?”
26 O Pita ga xisi, “Sin no inaman xaatsap.”
O Iesu ga paare sin ia, “Biaabi no tsi di na xap tali taakis.
27 Oro ngalibi gitaa ba soro xap xosaraa di ngali di ba saae atsoti di, laa
lalon daan ulis ma u na ngangaul. Taii nanaaxuuk ina xoo ma u na apangaa
ngutsina ngali u ba lasi nan xuxute tia lalon. U na adi aia xuxute u na tali
sin di ngali nugu taakis ma num.”

18

Iwaa ta lot buxa lalon Maradaan ina Balalangit
(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

1 Sin abia leng no tsi asasing di xaalame sangan Iesu ma di ga atsura, “Saa
lot buxa lalon abia Maradaan in Balalangit?”✡
2 A ilei iexa tsi dokdok xaalame sangan ma ga le atilngi labatina di.

---

* **17:20 17:20** Tsiktsik 21 a xap manman sin biexaa inaatel in Grik. 21 *Oro balawaa mat namaang naba xap tsuul alen, oro sin el ma ningning mu.* ✡ **17:20 17:20** Met 21:21; Mak 11:23 ✡ **18:1 18:1** Luk 22:24

3 Ma ga paare, “Iaa asaaiti gim taman so, nawe gim xap putsi ma tsap
malen no tsi dokdok, gim ba xap tsiga lalon abia Maradaan ina balalangit.✡
4 Biaabi, saa ia ta adokdoki ia tsaa malen aila tsi dokdok, a suk lot buxa
lalon abia Maradaan ina balalangit.
5 Ma saa ia ta suei atatoni xa tsi dokdok sin iesaaga, a suei atatoni iaa.
6 “Oro nawe xa a xosaraa xa ina abala no tsi dokdok, di ta taltaalnge sin
iaa, ngali litke lalon namaang tsaxa, naba axaau buxa ngali di na ataxiwaa
xa xaat ngali amimii grein ulti inan ngali aliaani lalaman.
7 Xaraxin xirabas naba tsap lalon xolkolmoxo amuina di xosaraa no
inaman, di ga xol sin namaang tsaxa. Asuk so balawaa no namaang tsaxa
naba tsap, oro xaraxin xirabas naba tsap sin xa ta atsapngen abala no
namaang tsaxa!
8 Nawe limaam o xaim a xosaraa iu ngali litke sin namaang tsaxa, u na
xitiplii ma u na lii laa. Naba axaau buxa ngali tino taman ta xap xa limaam
o xa xaim ngen no limaam ta lua mii no xaim ta lua o di na lii iu lalon ie ta
xap metmet.✡
9 Ma nawe mataam a xosaraa iu ngali litke sin namaang tsaxa, luapelii
ma u na lii laa. Naba suk axaau buxa ngali u na tino taman mat ta xuuk,
ngen abia no mat ta lua ma di na lii iu nan ie ina Edes.✡

Totore puapua ina sipsip ta xaapina

10 “Gim nangaam nen amagurusiki xa ina abala no tsi dokdok. Amuina
iaa asaaiti gim we, xadi no angelo nan balalangit, di tigiri laklasi no matan
nugu Mom nan balalangit.*
12 “Nagim adodo asen we? Nawe xa taamat a ie sangsangaul ina no sipsip
o iexa ina abia no sipsip ga es tangtangabaa, a pupua ngali naba suk papaalii
abia no 99 sipsip ma na suk laa tsalei aiwaa sipsip ta es tangtangabaa?
13 O nawe naba tatanginai, aso maase iaa asaaiti gim, naba suk taton buxa
ngali aia sipsip ta xuuk ngen abia 99 ina sipsip, di ta xap es tangtangabaa.
14 Sin abia uk namaang mu nagim Mom in balalangit, a xap siir ngali xa
ina abala no tsi dokdok, di na xaapina.

Namaang tsaxa sin xumul ina no untaltaalnge

15 “Nawe num taamat a xosaraa namaang tsaxa sin iu, u na tulis asen
xan namaang tsaxa, lolobet mu ina gululu. Nawe alongmen iu, u se gii
mulangenai ia.✡
16 Oro nawe naba xap lolong, giwaa xa na xuuk o na lua mii iu ngali biaa
totore naba leng taman alua o a tuul ina tiltsoxoti.
17 Oro nawe a xap lolong tsaa, u na asaaiti xan matenaanua Moroaa; ma
nawe a xap lolong bula sin abia xumul, gim na xosaraa ia malen xa Gentail
o xa unaalalet taakis.
18 “Iaa asaaiti gim taman so, sen maarang gim ta xubatsi tala nan balan
pula, ia naba xubatsi bula tade balalangit, O sen maarang gim ta lubati tala
lalon balan pula, naba lubati bula balalangit.✡
19 “Asuk so, Iaa sebula asaaiti gim, nawe lo taamat lalon xolkolmoxo delu
ukbal taman xawas delu ta atsura ngali, naba xosor puaa ngali delulu sin
nugu Mom balalangit.
20 Amuina nawe alua o a tuul ina taamat di tsap etudim sin iesaaga, iaa
manman mii di.”

✡ **18:3 18:3** Mak 10:15; Luk 18:17 ✡ **18:8 18:8** Met 5:30 ✡ **18:9 18:9** Met 5:29 * **18:10 18:10** Tsiktsik 11 a xap manman sin biexaa inaatel in Grik. 11 *Ma Xan Tsi Taamat a xaalame ngali atoaa abia di, di ta xaapina.* ✡ **18:15 18:15** Luk 17:3 ✡ **18:18 18:18** Met 16:19; Jon 20:23

Totore puapua ina untutule tsaxa

21 Mil Pita ga xaalame sangan Iesu ma ga atsuraa, “Orong, aisa iaa ba
ta adodolii no namaang tsaxa nugu taamat ta xosaraa sin iaa? Pupua sin
apaasaalua ina xoxot iaa ba ta adodolii?”✡
22 Iesu a xisi, “Iaa asaaiti gim, a xap paasaalua ina xoxot, oro no sangaul
a paasaalua ma ga laa paasaalua ina xoxot.
23 “Biaabi, Maradaan ina balalangit a malen king ta we na atutiki xadi no
xiba xan no untutule.
24 Ga se atiltsoxoli ngali atutiki no xiba o iexa taamat ta ie xiba sin ta
pupua malen sangaul ina tausen xiis goul, di tii ga giwaa ia laa sin xan
manmanel.
25 Amuina sin ta xap pupua ngali uul xisi abia xan xiba, iwaa manmanel
asuk tali papaare watwat ngali iwaa taamat ma xan tubu ma xadelulu no
tsi ma xan no maarang araraa di na sune taman no, ngali uul xisi xan xiba.
26 “Iwaa untutule a sage putput laamuaan ia ma ga ningi awatwati. ‘Ben
liliis adamis ngali iaa ba uul xisi araraai abia no maarang araraa.’
27 Iwaa xan manmanel aia untutule asuk titii buxaai ia ma ga suk adodolii
araraai abia xan xiba ma ga papaalii ia ga laa.
28 “Oro biaa iwaa untutule ta tsuul laa lokobel atatanginai iexa xan uk
untutule bula ta ie xiba sin, ta pupua malen sangsangaul ina xuxute. A
logotsi ia ma ga atiltsoli ngali partsi inan. Ga asaaiti awatwati, ‘Uul xisi
num xiba sin iaa.’
29 “Mil xan uk untutule ga sage putput lapula ma ga suk ningi awatwati,
‘U na ben man adamis liliisi iaa ngali iaa ba uul xisi nugu xiba.’†
30 “Oro a xap lolong. A laa ma ga atsigili aia untutule nan anuen lodo, til
sin naba ta uul xisi xan xiba
31 Biaa biexaa uk untutule, di ta lasi sawe ta tsap, di suk magaa ma di ga
laa asaaiti manmanel taman no sen maarang ta tsap.
32 “Mil manmanel ga ilei atsigili aia untutule ma ga asaaiti, iu morokon
ina untutule, iaa adodolii araraai num no xiba, amuina u ta ningi awatwati
iaa.
33 Ngalisa u ta xap ie biirbirum sin num uk untutule malen iaa ta ie
biirbirum sin iu?
34 Sin xan minagaa xan manmanel asuk tali ia laa nan anua lodo ma di
ga tali xariin sosong sin, laa pupua naba ta uul xisi xan xiba.
35 “Sin abala namaang nugu Mom balalangit naba xosaraa wengenai gim
xuxuuk weaatia, nawe gim xap adodolii so xadi no namaang tsaxa nagim
no taamat xaal lalon nagim no butsa.”

19

Atsiplii minaxis
(Mak 10:1-12)

1 Biaa Iesu ta se paare araraa taman abala no maarang a poroklii Galili
ma ga tsiga laa lalon prowins Judaia sin biexa papel ina Jodan.
2 Biexa xariin malep di tii amusili ia ma ga atoaa di atia.
3 Biexaa Paarasi di ga xaalame sangan ma di ga le xonon ia. Di ga atsuraa,
“A tutiik sin lo, ngali xa taamat naba atsiplii xan tubu sin xaa muina?”
4 A xisi, “Gim xap mager xoxoti, *‘sin atiltsoxoli Unaaxoxos a xosaraa delulu,
taamat ma aina,’*✡

✡ **18:21 18:21** Luk 17:3-4 † **18:29 18:29** *xiba* - Debt ✡ **19:4 19:4** Til 1:27

5 ma ga paare, *'Ngali abala mu muina o taamat naba papaalii xan mom*
ma nagaa ma na man etudim mii xan tubu, ma delulu ba tsap nan pakpak ta
xuuk?'✡
6 Biaabi delulu ga se xap lua, oro delu ga se tsap nan pakpak ta xuuk mu.
Biaabi biaa delulu Moroaa ta se asumaa todomien na xap xa taamat naba
atsiplii delulu."
7 Di ga atsuraa, "Ngalisa so ila Moses ga tali abia lo ngali taamat naba
pupua ngali atalaa xa len perper laa sin xan tubu ngali alengi we a se atsiplii
minaxis ma na tulen ia laa?"✡
8 Iesu a xisi, "Moses a sirawaa gim ngali atsiplii nagim no tubu, amuina
nagim no butsa tii suk xitsa* buxa, oro tii xap weaatalaa sin atiltsoxoli.
9 Iaa asaaiti gim we, saa ia ta atsiplii xan tubu, ma ga maxis sin xa xaatsap
a malen a se matul mii iexa aina ta xap xan tubu, oro nawe xan tubu a matul
mii iexa ta xap xan maxis, taamat a pupua ngali atsiplii ma na maxis sin
iexa."✡
10 No tsi asasing di paare laa sin, "Nawe balawaa namaang lolobet ina
taamat ma xan tubu, asuk axaau buxa ngali na xap xa na maxis."
11 Iesu a xisi, "A xap di se araraa di pupua ngali sirawaa abala totore, oro
biaa mu di, di ta tali sin di.
12 Amuina biexaa iunik,† di se taxaanai di weaatia, ma biexaa iunik di
tsap no iunik sin biexaal, o biexaal di axilangi ngali tino malen no iunik
amuina ngali Maradaan in balalangit ma di ga xap maxis. Saa taamat ta
pupua ngali adi abala totore na adi."

No tsi dokdok mii Iesu
(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)

13 Mil no inaman di ga giwaa no tsi dokdok laa sangan Iesu ngali naba
aturungi no liman papan di ma na sawit ngali di. Oro no tsi asasing di imii
di.
14 Iesu a paare, "Gim papaalii no tsi dokdok di na xaalame sangan iaa ma
gim nangaam tilbanti di, amuina Maradaan ina balalangit xadi abala di."
15 Biaa ta se xap sin aturungi no liman papan di, a suk poroklii di.

Taamat untang
(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)

16 Iexa taamat a xaalame sangan Iesu ma ga le atsuraa, "Unaasasing, no
sen maarang axaau iaa ba xosaraa ngali adi tino laaliu?"
17 Iesu a xisi, "Ngalisa iu ta atsuraa iaa ngali sen maarang ta axaau? Axuuk
mu aia ta axaau. Nawe u saan ngali adi tino laaliu, u na no lo."
18 Ga atsura, "No sen mat lo?"
Iesu a xisi, *"'Nangaam sas amantei xa taamat, nangaam matul mii iwaa xa*
u ta xap maxis sin, nangaam pulapula, nangaam dadare,
19 *manglen num mom ma nagaa,*✡ *ma u na titii buxaai no turaam atataaen*
iu‡ *malen u ta titii buxaai iu tsaa.'"* ✡
20 Iwaa taamat xulaau ga paare, "Biaa no lo araraa iaa se amusili, sen
maarang bula biaa iaa ta xap xosaraa?"
21 Iesu a xisi, "Nawe u saan so ngali u na tutiik araraa, laa ma u na sune
taman num no maarang araraa ma tali sin no muunwas ngali u ba adi no
daan tubudaan in balalangit. Mil xaalame, amusili iaa."

✡ **19:5 19:5** Til 2:24 ✡ **19:7 19:7** Met 5:31 * **19:8 19:8** *xitsa* - Hard ✡ **19:9 19:9** Met 5:32
† **19:12 19:12** *iunik - Taamat di ta patsali xan no xatur puaak.* ✡ **19:19 19:19** Exo 20:12-16; Dut
5:16-20 ‡ **19:19 19:19** *turaam atataaen iu* - Your neighbour ✡ **19:19 19:19** Lew 19:18

22 Biaa iwaa taamat xulaau ta longmien abala, a suk laa taman lolbiir,
amuina ia untang.
23 Iesu ga paare ngali xan no tsi asasing, “Iaa suk asaaiti gim taman so, a
suk lelep buxa, ngali xa untang ngali tsiga lalon Maradaan ina balalangit.
24 Iaa ba sebula asaaiti gim, a suk malus ngali kemal ngali tsiga lalon mat
ina tip xabati, ngen ngali xa untang na tsiga lalon xan Maradaan Moroaa.”
25 Biaa no tsi asasing di ta longmien abala, di suk olol buxa ma di ga
atsuraa, “O saa so naba pupua ngali adi tino laaliu?”
26 Iesu ga matngen di ma ga paare, “Mii taamat mu, a xap pupua, oro sin
Moroaa biaa no maarang araraa a pupua.”
27 Pita ga xisi, “Giem se papaalii no mat maarang araraa ngali amusili iu,
sen maarang biaa ngali giem?”
28 Iesu ga paare ngali di, “Iaa asaaiti gim taman so, sin abia leng Moroaa
naba ta xosaraa auuli xolkolmoxo ma biaa xan tsi taamat naba ta tsotso
papan biaa xan muina xalkale ina minaalam;✡ biaa gim, gim ta amusili iaa,
gim bula, gim ba tsotso papan abia no muina xalkale ta sangaul ma ga laa
lua ngali ininte sin abia sangaul ma ga laa lua ina matenbung in Israel.
29 O biaa di, di ta poroklii xadi anua, xadi no taamat, no moton di,
xadi mom, xadi nagaa, o xadi no tsi ma no uma ngali iesaaga, di ba adi
sangsangaul axuuk buxa ina iliil ma di ba tapkina abia tino laaliu.
30 Oro a xuduxudu ina biaa di, di ta lalaamua di ba amamil o a xuduxudu
ina biaa di, di ta amamil di ba lalaamua.”✡

20

Totore puapua ina no untinaxaa ina uma waain

1 “Maradaan in balalangit a malen tapkina uma ta laa lawaareng bingbing
ngali giwaa no untinaxaa ngali xan uma waain.
2 Iwaa taamat a sirawaa di ngali uuli di taman nan denarias* axuuk sin
leng axuuk ma ga tulen di laa nan xan uma waain.
3 “Sin apaasaaet lawaareng, a es laa ma ga lasi biexaal di ta tiltil gomsaa
nan xolot ina susune.
4 Ga asaaiti di, ‘Gim bula gim laa taxaa lalon nugu uma waain ngali iaa
ba uuli atutiki gim taman sen iliil ta tutiik.’
5 Mil di ga laa.
“Tii ga sebula laa sin talu piaak lasiaat ma sin nan a tuul nale ma ga
xosaraa abia uk maarang.
6 Sin nan alima nale, a sebula laa tatanginai biexaal di ta tiltil gomsaa
tsaa. Ga atsuraa di, ‘Ngalisa gim ta tiltil gomsaa sin abala leng xiduul, gim
ta xap xosaraa xaa was?’
7 “Di xisi, ‘Amuina a xap xa na taal tinaxaa sin giem.’
“Ga xisi di, ‘Gim bula, gim laa taxaa lalon nugu uma waain.’
8 “Biaa ta se nale bingbing, iwaa tapkina uma waain ga asaaiti xan
untilaamamil, ‘Ilei no untinaxaa ma u na uuli di taman xadi no iliil, atiltsoli
sin xapkap ina no untinaxaa ma na laa sin abia no untinaxaa setauan.’
9 “Biaa no untinaxaa, ia ta giwaa di sin a lima nale di xaalame ma ga uuli
di taman nan denarias ta xuuk.
10 O biaa di, ta setauan giwaa tsaxali di, di soro adodo we, di ba alet buxaai
ngen biexaal, oro ga xap, di xuxuuk, a uuli di taman nan denarias ta xuuk
mu.

✡ **19:28 19:28** Met 25:31 ✡ **19:30 19:30** Met 20:16; Luk 13:30 * **20:2 20:2** *denarias* - Xuxute ngali leng axuuk ina tinaxaa.

11 Biaa di ta adi abia iliil, di suk paare xuduxudu ngali aia tapkina uma waain.
12 Di ga paare, 'Biaa di u ta taal tinaxaa sin di mil, di taxaa dokdok mu, o u ga uuli di etuna mii giem, biaa giem ta adi abia mamaet ina tinaxaa sin lelep ina leng!'
13 "Oro a xisi iexa ina di, 'Turaaga, iaa tii xap xosaraa namaang tsaxa sin iu. U tii siir ngali taxaa ngali xa denarias, taa?
14 Adi num iliil ma u na laa. Iaa saan ngali tabali aia xa iaa ta taal tinaxaa sin mil, na malen abia iaa ta tali sin iu.
15 A tutiik ngali iaa na xosaraa sawe iaa ta saan ngali taman nugu xuxute tsaa? O u bal tsaxa amuina iaa ta tabiel axaautsi biexaa untinaxaa?'
16 "Biaabi iwaa ta amamil, naba lalaamua, o iwaa ta lalaamua, naba amamil."✡

Iesu a paare nanaatuul bula taman xan minet (Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

17 Talaawaa Iesu a se es laa lapalaa Jerusalem. Nan sal, ga axumuli abia sangaul axuuk ma ga laa lua ina tsi asasing laa sin gelgel ma ga papaare sin di,
18 "Gita laa lapalaa Jerusalem ma Xan Tsi Taamat di ba babel tali sin no lalaamua ina no unsausawit ma no unaasasing ina lo. Ngali di ba atut tali minet papan ia.
19 Ma di ba tali ia laa sin no Gentail ngali di ba rereti ma ririiti ma ataxiwaa papan tongol. O sin nanaatuul ina leng naba tapaas mula sin tino."

Xan atsutsura iexa nagaa (Mak 10:35-45)

20 Mil xadi nagaa xan no tsi Sebedi, a xaalame sangan Iesu mii xan no tsi ma ga sage putput lapula ngali atsuraa ngali xa tubudaan sin.
21 Iesu ga atsuraa, "Sen maarang iu saansili?"
Ga paare, "U siir ngali abala nugu no tsi ta lua, ngali iexa naba xalkale sin num lima mua, o iexa sin num lima xaiaar† lalon num Maradaan."‡
22 Iesu ga paare ngali di, "Gim suk xap atii sen maarang gim ta atsuraa iaa ngali. Gululu pupua ngali nun lalon abia sobuk ina xaraxin mamaet biaa iaa ba ta nun lalon?"
Delulu xisi, "Gelu pupua."
23 Iesu ga paare sin delulu, "Gulu ba nun lalon nugu sobuk, oro ngali xalkale sin nugu mua o xaiaar, iaa xap pupua ngali tali abia. Biaa no xalkale xadi no mu abia di, nugu Mom ta se taxaaturungi ngali di."
24 Biaa sangaul ina tsi asasing di ta longmien abala, di suk xap taton sin abia lo masen xan taamat.
25 Iesu ga ilei axumuli di ma ga paare, "Gim atii xadi no unbanam no Gentail di aorongi di tsaa papan xadi no gawaman, biaa di ta atsapngen biaa banam papan di.✡
26 A xap weaatia sin gim, oro nawe sa ia ta wena madil laba labatina gim, ia na tsap nagim untutule.✡
27 Ma sa ia ta we na lalaamua, na setauan tsap nagim untutule.
28 Malen mu Xan Tsi Taamat tii xap xaalame ngali gim ba tabali ia oro a xaalame ngali tabali gim, ma ga tali xan tino malen iliil ngali uuli mulangen xuduxudu."

✡ **20:16 20:16** Met 19:30; Mak 10:31; Luk 13:30 † **20:21 20:21** *xaiaar* - Left ‡ **20:21 20:21** Ngali xale sin lima xaiaar o mua ina king biaa xalkale ina banam mii king. ✡ **20:25 20:25** Luk 22:25-26 ✡ **20:26 20:26** Met 23:11; Mak 9:35; Luk 22:26

No matababa alua delu nanen
(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

29 Biaa Iesu mii xan no tsi asasing di ta se papaalii Jeriko, xaraxin malep
di suk amusili ia.
30 Lo matababa delu tsotso sin gelgel ina sal, ma delulu ga suk longmien
malen Iesu a se es liu, delulu ga xuup lot, “Orong, xan Tsi Dewit, u na ie
biirbirum sin gelulu!”
31 Biaa malep di suk imii delulu ma di ga asaaiti delulu ngali bong, oro
delu xuup lot buxa tsaa, “Orong, xan Tsi Dewit, u na ie biirbirum sin gelulu!”
32 Iesu a til ma ga ilei delulu, ma ga atsuraa delulu, “Gululu saan ngali iaa
ba xosaraa sa sin gululu?”
33 Delulu xisi, “Orong, gelu saan ngali nanen sebula.”
34 Iesu a titii buxaai delulu ma ga taxaanai no matan delulu. Tiwaa tsaa
delu suk nanen ma delu ga amusili ia.

21

Buro atsigali Iesu
(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

1 Di se es laa Jerusalem ma di ga se le tsap Betapage papan abia Buk Olip,
Iesu ga tulen no tsi asasing ta lua,
2 ma ga asaaiti delulu, “Gululu na laa nan abia xobel laamuaan gululu,
gululu ba tatanginai donki tia, di ta pitsi mii xan donki dokdok sangan,
gululu na lubati delulu ma gululu na le tali delulu sin iaa.
3 Nawe xa a paare taman xawas sin gululu, gululu na asaaiti di, Orong
asaansili delulu, ma naba tulen mulangen delulu isagaa mu.”
4 Balawaa a tsap ngali taxaawiti biaa propet tii se paare taman:
5 “Asaaiti xan tsaana Saion,
‘Lasi, nagim king ta xaalame sangan gim,
a mangmagus ma ga tsotso papan donki,
ma papan donki dokdok.’”✡
6 No tsi asasing delulu laa ma delulu xosaraa malen abia Iesu ta paare
alengi delulu.
7 Delulu le tali aia donki mii iwaa donki dokdok, ma di ga sulali xadi no
uga disdis papan lo donki ma Iesu ga tsotso papan delulu.
8 Xaraxin malep, di ga sulali xadi no uga disdis lalon sal, o biexaal di tale
no laxen baibai ma di ga sulali no lalon sal.
9 Biaa malep di ta es laamuaan Iesu ma biexaal di ta amusili ia, di ga tol,
“Osaana,* laa sin xan Tsi Dewit!”
“Atubudaani iwaa ta xaalame sin iesan Orong!”✡
“Osaana lapalaa suk se tade balalangit!”
10 Biaa Iesu ta tsiga Jerusalem, biaa inaman laba araraa di olol ma di ga
atsura, “Saa waaila?”
11 Biaa malep di ga xisi, “Ilawaa Iesu, iwaa propet in Nasaret lalon Galili.”

Iesu lalon Xan Anua Moroaa
(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

12 Iesu a tsiga lalon bengbeng ina Xan Anua Moroaa ma ga xalel atsuulngi
abia di, di ta uuli no maarang ma biaa di ta sune tia. Ga puxenlii xadi no
teibal no taamat ina soxisi xuxute, ma xadi no niaan xalkale bula abia di,
di ta sune taman no buna.

✡ **21:5 21:5** Sek 9:9 * **21:9 21:9** *Osaana* - Totore in Ibru muina ina ‘atoaa’ biaa tii tsap totore ina paipa’ii. ✡ **21:9 21:9** Saam 118:26

13 A paare sin di, “Di tii atalaa, ‘Nugu anua iaa ba putsangi anua ina
sausawit,’✡ oro gim se xosaraa malen ‘xadi niaan no unpulapula.’”
14 No matababa ma no xadek tsaxa di xaalame sangan lalon xolot ina Xan
Anua Moroaa ma ga atoaa di.
15 Oro biaa no lalaamua ina no unsausawit ma no unaasasing ina lo di ta
lasi abala no tinaxaa axaau ta xosaraa, ma no tsi dokdok di ta toltol lalon
xolot ina Xan Anua Moroaa, “Osaana laa sin xan Tsi Dewit,” di suk bal magaa
ngali ia.
16 Di ga atsuraa ia, “U longmien bula senaara balawaa no tsi dokdok di ta
tol papaatinai?”
Iesu a xisi, “Iou, gim xap mager xoxoti, taa?
“ ‘Sin no bulina no tsi dokdok ma no madalak
Orong naba ilei ngali num pinpinis?’”✡
17 Ma a papaalii di ma ga es tsuul lalon abia inaman laba ma ga laa Betani
ma ga manngi abia bing tia.

Ie fik amalang
(Mak 11:12-14, 20-24)

18 Lawaareng bingbing Iesu a es mula laa lalon inaman laba, ga se itol.
19 A lasi iexa ie fik† sangan sal ga suk es laa sangan. Ma ga xap tatanginai
xaa waawaan papan, oro no lawina mu. O ga suk paare ngali, “U ba xap
pupua ngali waalii xaa waawaan iu bula!” Tiwaa tsaa iwaa ie fik asuk
malang araraa.
20 Biaa no tsi asasing di ta lasi abala, di suk olol ma di ga atsura, “Amalang
isagaa sen we aila ie fik?”
21 Iesu a xisi, “Iaa asaaiti gim taman so, nawe gim ie tinaalnge ma gim xap
adodo xudu, gim pupua mu ngali xosaraa sawe sin aila ie fik ma gim pupua
tsaa bula ngali asaaiti abala buk, ‘Laa lii iu tsaa lalaman,’ ma biaa maarang
naba tsap.✡
22 Nawe gim taltaalnge, gim ba adi semaarang gim ta ningi lalon
sausawit.”

Di atsura taman xan banam Iesu
(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)

23 Biaa Iesu ta tsiga lalon xolot ina Xan Anua Moroaa ma ga xosaraa
asasing, no lalaamua ina no unsausawit ma xadi no xusaak no inaman di
xaalame sangan ma di ga atsuraa, “Sin sen banam u ga xosaraa abala no
maarang? Ma saa tali abala banam susum?”
24 Iesu ga xisi, “Iaa bula iaa wena atsuraa gim taman xa atsutsura. O nawe
gim xisi iaa. Iaa ba asaaiti gim taman sen banam abala, iaa ga xosaraa abala
no maarang.
25 Xan axaxadaan Jon itaa axaal? Axaal balalangit, o sin no inaman mu?”
Di ga etsura engen di ma di ga paare, “Nawe gita ba paare we axaal,
‘balalangit’, naba atsura we, ‘O ngalisa gim ta xap taltaalnge sin?’
26 O nawe gita we, ‘sin no inaman,’ gita mataa sin no inaman, amuina di
adodo we Jon ia propet.”
27 Biaabi di ga xisi Iesu, “Giem xap atii.”
Mil Iesu ga we, “O iaa ba xap asaait alengi gim bula taman sen banam
biaa iaa ga xosaraa abala no maarang.

Totore puapua ina no tsi taamat ta lua

✡ **21:13 21:13** Ais 56:7; Jer 7:11 ✡ **21:16 21:16** Saam 8:2 † **21:19 21:19** *Ie fik* - Iexa mat laxen ie in Judaia taman xan no waawaan biaa ta waalii xan no waawaan alua o a tuul ina no xoxot sin miet axuuk. ✡ **21:21 21:21** Met 17:20

28 “Nagim sen adodo? Iexa taamat xan no tsi alua. A laa sangan iwaa tuaa
ina tsi ma ga asaaiti, ‘Nugu tsi, laa taxaa talaawaa lalon uma waain.’
29 “Iwaa tsi a xisi, ‘Iaa ba xap laa’, oro mil ga putsi xan adodo ma ga laa.
30 “Mil iwaa mom a sebula laa sangan iexa tsi ma ga tore taman abia uk
totore. Iwaa tsi a xisi, ‘Iaa ba laa mom,’ oro tii ga xap laa.
31 “Saa ina abala delulu a amusili?”
Di xisi, “Iwaa tuaa.”
Iesu ga asaaiti di, “Iaa asaaiti gim taman so, no unaalalet taakis ma no
aina in nan sal, di ba tsiga lalon xan Maradaan Moroaa laamuaan gim.
32 Amuina Jon tii xaalame ngali asen namaang tutiik sin gim, o gim tii ga
xap taltaalnge sin, oro no unaalalet taakis ma no aina in nan sal, di tii ga
taltaalnge sin. Mil biaa gim ta se lasi abala maarang, gim tii xap puxisbal
ma taltaalnge sin.✡

Totore ina no unbisbis uma
(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

33 “Gim na longmien biexa totore puapua: Iexa tapkina pula tii soxaa
biexa uma waain. A xosaraa barateng ulti ma ga xaii mat lalon xaat ngali
parlii waain lalon ma ga xosaraa anua xoxo lalon uma. Mil ga bisi abia uma
waain sin biexaa unbisbis‡ uma ngali ben taxaa xuxute taman ma ga laa sin
biexa xobel.
34 Mil sin leng ina papaas ta se xaalame, a tulen xan untutule laa sangan
aia unbisbis uma ngali laa adi xakaa waawaan.
35 “No unbisbis, di tsiili xan no untutule; di tsaapi iexa, sas amantei iexa,
o nanaatuul, di pidi taman no xaat.
36 Mil ga tulen biexaa untutule ta xudu ngen abia di ta setauan tulen laa
sangan di, ma no unbisbis uma di ga sebula xosaraa abia xuuk namaang
sin di.
37 Sin xapkap ina, a tulen xan tsi laa sin di ma ga paare, ‘Di ba manglen
nugu tsi.’
38 “Oro biaa no unbisbis, di ta lasi xan tsi, di epaare, ‘O ilawaa se aila naba
ta momtsoli uma. Xaalame, gita laa sas amantei ngali gita ba adi abia uma
ta momtsoli.’
39 Di giwaa ia ma di ga lii atsuulngi lalon uma waain ma di ga sas amantei.
40 “Biaabi, biaa tapkina uma waain ta xaalame, naba xosaraa sa sin abia
no unbisbis uma?”
41 Di ga xisi, “Na ba suk tsaalen atsoti abia no unbisbis uma tsaxa. O naba
bisi tali abia uma waain sebula sin biexaa unbisbis uma ngali di ba exasen
xaa waawaan mii ia sin leng papaas.”
42 Iesu asaaiti di, “Asen parawe gim tii xap mager xoxoti lalon Inaatel Pat:
“‘Iwaa xaat no untunumar di ta palolii,
a se tsap malen atkale so ina anua;
Orong a xosaraa abalaa,
ma ga matmirmir nan no matan gita?’✡
43 “Biaabi, iaa we ina asaaiti gim we, xan Maradaan Moroaa, Moroaa naba
saali sin gim, ma naba tali sin no inaman biaa di ba ta waalii xadi xaa
waawaan.
44 O saa ia ta xol papan abala xaat, naba suk xamidimidi araraa, oro saa
ia biaa xaat ta xol papan naba suk axaxaitsaa ia.”
45 Biaa no lalaamua ina no unsausawit ma no Paarasi di ta longmien xan
no totore puapua Iesu, di suk atii we Iesu a papaare taman di.

✡ **21:32 21:32** Luk 3:12; 7:29-30 ‡ **21:33 21:33** *unbisbis* - Taamat ta uul tsaxali uma ngali taxaa dokdok ben. ✡ **21:42 21:42** Saam 118:22-23

46 Di suk tsalei xa sal ngali pitsi ia, oro di ga mataatinai abia malep amuina
biaa inaman di adodo we, Iesu ia propet.

22

Totore puapua ina luxaal ngali alabaa (Luk 14:16-24)

1 Iesu a sebula paare taman no totore puapua laa sin di ma ga paare:
2 “Xan Maradaan balalangit a malen king iwaa ta taxaaturungi luxaal
ngali alabaa sin xan tsi.
3 A tulen xan no untutule ngali asaaiti abia di, ta tali xan iliile ngali di,
ngali xaalame sin abia luxaal ina alaba, oro di tii ga palo ngali xaalame.
4 “A sebula tulen biexaa untutule ma ga paare, ‘Gim asaaiti abia di, iaa
ta se tali nugu ililei ngali di, malen iaa se taxaaturungi nugu luxaal. Nugu
no bulmakau ta pompom, a se taxaaturung, ma no maarang araraa a se
manman. Gim xaalame sin abala luxaal ina alaba.’
5 “Oro di xap longmien ia ma di ga laa liu, iexa a laa man lalon xan uma,
iexa a laa sin xan tinaxaa ngali atsapngen xuxute.
6 O biexaal di tsiili xan no untutule ma di ga tsaapi di ma sas amantei di.
7 Iwaa king asuk magaa buxa, a tulen xan no unmakmaxil ma di ga
xosor atsoti abia no inaman di ta sas amantei no taamat, ma auki abia xadi
inaman laba.
8 “Mil ga asaaiti xan no untutule, ‘Biaa luxaal ina alaba a se taxaaturung,
oro biaa di, iaa ta ilei ngali di ngali xaalame, di ga xap manglen abia nugu
ililei ngali xaalame.
9 Biaabi, gim na laa sin no martsur ina sal dokdok ma gim na ilei ma giwaa
xaal ngali xaalame sin luxaal ina alaba.’
10 Biaa no untutule, di suk laa lalon no martsur ina sal ma di ga laa
gii axumuli biaa no inaman di ta pupua ngali tatanginai di, no inaman
axaau ma no inaman morokon bula. Biaa anua ina alaba asuk us taman
no inawut.
11 “Oro biaa iwaa king ta xaalame ngali le lasi no inawut, a suk lasi iexa
taamat ta xap alen xaka uga disdis ina alaba.
12 Ga atsuraa, ‘Turaaga, u sen tsiga we, u ta xap tamtuel lalon xa uga disdis
ina alaba?’ Iwaa taamat asuk xap papaare.
13 “Mil king ga asaaiti no untutule, ‘Gim pitsi ia sin no xaden ma no liman,
ma gim na lii ia laa lokobel lalon lodo, biaa xolot no tineng ma angiririki no
lian di.’✡
14 “Amuina Moroaa a ilei xuduxudu ngali xaalame, oro a xap xudu mu a
inten tsaxali.”

Uuli taakis laa sin Sisa (Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)

15 No Paarasi di suk atiltsoxoli ngali atutiki xaa sal ngali atsinaa* ia sin
xan no papaare.
16 Di tulen xadi no tsi asasing laa sin Iesu mii no Erodian† ma di ga paare,
“Unaasasing, giem atii malen iu taamat ina namaang so, ma num no asasing
ina xan namaang Moroaa biaa ta laa mii soina. U xap putsi num adodo sin
xa taamat amuina sin xan xalkale ta lapalaa.
17 Asaaiti mu giem num sen adodo? A tutiik ngali gita na uuli taakis laa
sin Sisa o a xap?”

✡ **22:13 22:13** Met 8:12; 25:30; Luk 13:28 * **22:15 22:15** *atsinaa* - Trap † **22:16 22:16** *Erodian* - Inaman di ta amusili King Erot.

18 Oro Iesu a se atii tsaa xadi adodo tsaxa ma ga paare, “Gim no xalam lua
ngalisa gim ta we gim na atsinaa iaa sin nugu no papaare?
19 Gim asen sin iaa biaa xuxute gim ta xaa uuli taakis taman.” Di ga tali
nan denarias sin ia.
20 Ma ga atsuraa di, “Tanuaan saa aila? Ma xan atatal saa abala?”
21 Di xisi, “Xan Sisa.”
Mil ga asaaiti di, “Gim na tali sin Sisa sawe biaa xan Sisa, o gim na tali sin
Moroaa sawe biaa xan Moroaa.”
22 Biaa di ta longmien xan totore di suk olol buxa. Di poroklii ia ma di suk
exatsep loxona ia.

Minaxis ina tinapaas mula
(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)

23 Sin abia xuuk leng tsaa, no Saadusi biaa di ta paare we a xap xa tinapaas
mula, di le tsap sangan taman xadi atsutsura.✡
24 Di paare, “Unaasasing, Moses tii asaaiti gita, nawe xa taamat a met ta
xap xakaa tsi, turumasen na maxis sin aia aina nal sebula ngali atsapngen
xakaa tsi turumasen.
25 Talaawaa tii paasaalua tumasen turumasen di ta manman lolobet ina
giem. Iwaa tuaa ina tsi a maxis ma ga met, oro amuina ta xap xakaa tsi, a
poroklii xan tubu sin turumasen.
26 Biaa uk namaang a tsap bula sin nan alua ina turumasen ma a laa bula
sin nanaatuul, laa pupua sin apaasaalua ina turumasen.
27 Sin xapkap ina iwaa aina a met.
28 Biaabi sin tinapaas mula, xan tubu saa so ina di, sinsa apaasaalua ina
di araraa di tii maxis sin?”
29 Iesu ga xisi, “Gim xap tutiik amuina gim xap atixi abia Inaatel Pat o xan
xoror watwat Moroaa.
30 Sin tinapaas mula no inaman di ba xap maxis ma di ba xap tali di ngali
maxis; di ba malen no angelo nan balalangit.
31 Oro taman abia tinapaas mula ina no minet - gim xap xoxoti sen
maarang Moroaa ta paare sin gim,
32 *‘Iaa xan Moroaa Abaram, xan Moroaa Aisak, ma xan Moroaa Jakop.’*✡ A
xap ia Moroaa ina minet, oro ia Moroaa ina no inaman di ta tino.”
33 Biaa no malep di ta alongmen abala, di suk olol buxa sin xan asasing.

Xaraxin lo
(Mak 12:28-31; Luk 10:25-28)

34 Biaa no Paarasi, di ta longmien malen Iesu a se abongi no Saadusi, di
suk exumule.
35 Iexa ina no unsinaae ina lo, a xonon Iesu taman abala atsutsura.
36 “Unaasasing, sen lo a lot buxa sin abala no lo.”
37 Iesu a xisi: *“ ‘U na titii buxaai num Orong Moroaa taman num butsa
araraa ma taman tanuaam araraa ma num adodo se araraa.’*✡
38 Balawaa se nan axuuk so ma xaraxin lo ina di se araraa.
39 Ma nanaalua ina lo, a malen abia nanaaxuuk: ‘U na titii buxaai no
inaman atataaen iu malen iu tsaa.’✡
40 No lo araraa ma xadi no totore no propet di xaalame sin abala no lo ta
lua.”

Karisito ia xan tsi saa
(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

41 Biaa no Paarasi di ta exumule etudim tsaa, Iesu atsuraa di,
42 “Gim sen adodo we ngali Karisito? Karisito ia xan tsi saa?”

✡ **22:23 22:23** Apo 23:8 ✡ **22:32 22:32** Exo 3:6 ✡ **22:37 22:37** Dut 6:5 ✡ **22:39 22:39** Lew 19:18

Di ga xisi, “Xan tsi Dewit.”
43 Ga paare ngali di, “O ngalisa Dewit ta paare taman xan Nantanuan
Moroaa, ga putsangi ia Orong? Amuina a paare,
44 “‘Iwaa Orong a paare sin nugu Orong:
“Tsotso sin nugu lima mua
til sin iaa ba ta aturungi
num no matenkorot paina no xaiim.”’✡
45 O nawe Dewit a putsangi ia ‘Orong’, asen parawe we, ia xan tsi Dewit?”
46 Asuk xap xa na pupua ngali paatinai xa totore ngali xisi, xaal sin abia
leng, di suk xap atsuraa ia taman xaa atsutsura bula amuina di mataa.

23

Atewaai no xalam lua
(Mak 12:38-39; Luk 11:43, 46; 20:45-46)

1 Mil Iesu ga asaaiti abia no malep ma xan no tsi asasing:
2 “No unaasasing ina lo ma no Paarasi, di asingan gim taman xan no lo
araraa Moses.
3 Biaabi gim na amusili di ngali xosaraa no maarang araraa, di ta asaaiti
gim taman. Oro gim nangaam xosaraa sawe di ta xoxosaraa, amuina di xap
xonon ngali xosaraa sawe di ta baais taman.
4 Di rosriiti no mamaxet ma aturungi no papan no xalkalan biexaa
inaman, oro di tsaa di xap siir ngali tulsen xa kakaalis ngali tiltsomi di.
5 “No maarang araraa di xosaraa ngali no inaman di ba lasi. Di xosaraa
no bokis ngali ningning* ta lot ma no mirmir ta tsirtsiir ta dis papan xadi
no uga.✡
6 Di saan ngali no xalkale ina mangmangle sin no xariin luxaal ma no
xalkale lapalaa lalon no Anua Sausawit.
7 Di saan ngali no inaman di na suei di taman mangmangle lalon no anua
susune ma ngali biexaal di ba putsangi di Rabai.†
8 “Oro di ba xap putsangi gim ‘Rabai’, amuina nagim unaasasing axuuk
ma gim no masen xan taamat araraa.
9 Ma gim nangaam putsangi xa lalon abala xolkolmoxo ‘mom’, amuina
nagim Mom axuuk ma a manman balalangit.
10 O di ba xap putsangi gim ‘unaasasing’, amuina nagim Unaasasing
axuuk mu iwaa Mesaia.‡
11 Iwaa ta lot buxa labatina gim naba tsap nagim untutule.✡
12 Ngali no saa di ta aloti di tsaa, Moroaa naba adokdoki di, ma no saa di
ta adokdoki di tsaa, Moroaa naba aloti di.✡

Apaasaalua no xaraxin xirabas
(Mak 12:40; Luk 11:39-52; 20:47)

13 “Xaraxin xirabas sin gim, no Paarasi ma no unaasasing ina lo gim no
xalam lua! Gim tsaxil xaali Maradaan in balalangit papan no matan no
inaman. Gim tsaa gim xap tsiga lalon ma gim xap papaalii biexaal di ta
xonon ngali tsiga lalon.§

✡ **22:44 22:44** Saam 110:1 * **23:5 23:5** Bokis taman no inaatel lalon no, papan no xuan ma liman di. ✡ **23:5 23:5** Met 6:1 † **23:7 23:7** *Rabai* - Muina unaasasing. ‡ **23:10 23:10** *Mesaia* - Totore in Ibru ngali Karisito muina iwaa Moroaa ta patsaa taman wel. ✡ **23:11 23:11** Met 20:26-27; Mak 9:35; 10:43-44; Luk 22:26 ✡ **23:12 23:12** Luk 14:11; 18:14 § **23:13 23:13** Tsiktsik 14 a xap manman sin biexaa inaatel in Grik. 14 *Di pulaxi xadi no maarang araraa no nal ma di ga xonon ngali mat tutiik sin xadi no ningning disdis. Balawaa no taamat Moroaa naba tali xaraxin sosong sin di.*

15 “Xaraxin xirabas sin gim no Paarasi ma no unaasasing ina lo, gim no
xalam lua. Gim laa palpalaa papan pula ma lalaman ngali gii atsigili xa
Gentail ngali tsap xa Jiu, ma biaa gim ta se xosor puaa gim asing atsoti ia, o
gim ga xosaraa ia malen xa tsi in Edes so, malen gim tsaa.
16 “Xaraxin xirabas sin gim, no matababa ina lalaamua! Gim we, ‘Nawe xa
apuris sin Xan Anua Moroaa, biaa a maarang gomsaa oro nawe xa apuris
sin goul ina Xan Anua Moroaa, a se xosaraa biaa xuxubu naba ta xap laxei.’
17 Gim no matababa tangtangabaa! Sawe a lot buxa: biaa goul, o Xan
Anua Moroaa biaa ta xosaraa abala goul ga tsap pat.
18 Gim bula gim paare, ‘Nawe xa apuris sin ibe tsutsungit, a maarang
gomsaa mu; oro nawe xa apuris sin sen mat tinabel papan, a se xosaraa
ngali biaa xuxubu naba xap laxei.’
19 Gim no matababa! Sawe a suk lot buxa: tinabel, o ibe tsutsungit biaa
ta apati tinabel?
20 Biaabi, saa ia ta puris sin ibe tsutsungit a puris ngali abia ma no
maarang araraa papan bula.
21 Ma saa ia ta puris sin Xan Anua Moroaa, apuris sin abia Xan Anua
Moroaa ma sin Moroaa iwaa ta manman lalon.
22 Ma saa ia ta puris laa sin balalangit apuris laa sin xan niaan xalkale
Moroaa ma sin Moroaa iwaa ta xalkale papan.✡
23 “Xaraxin xirabas sin gim, no unaasasing ina lo ma no Paarasi, gim no
xalam lua! Gim tali axuuk xolot ina sangaul ina nagim no spais, mint, dil
ma kumin. Oro gim palolii biaa maarang lot buxa ina xan lo Moses, ininte
tutiik, biirbirum ma tinaalnge. Gim na amusili biaa maarang ta lot buxa
ina lo ma gim na xap adodolii ngali tali nagim axuuk xolot ina sangaul.
24 “Gim no lalaamua matababa, gim saali ngatangata o gim ga xonmen
kemal!
25 “Xaraxin xirabas sin gim, no unaasasing ina lo ma no Paarasi! Gim no
xalam lua! Gim guraii axaautsi lokobel ina sobuk ma dis, oro lalon asuk us
taman lulut ma gim saan ngali xaa daan maarang.
26 No matababa ina Paarasi! Gim setauan guraii axaautsi lalon sobuk ma
dis o mil lokobel ina bula naba suk mat mamainaang.
27 “Xaraxin xirabas sin gim, no unaasasing ina lo ma no Paarasi! Gim no
xalam lua! Gim malen abia no io di ta silii aiaasi no, biaa ta matmirmir
lokobel, oro talaa lalon a us taman no tuen ina no tongaan ma no maarang
araraa ta xap mixat.✡
28 Sin abia uk namaang, talaa lokobel gim tsap tutiik lalon no matan no
inaman, oro lalon gim, auus taman daraxe ma no unlaklaxei lo.
29 “Xaraxin xirabas sin gim, no unaasasing ina lo ma no Paarasi, gim no
xalam lua! Gim tumaraa no lia pupuna ngali no propet ma gim amirmiri
xadi no io no untutiik.
30 Ma gim ga we, ‘Nawe gita nii tino sin abia no leng ina xida no iaaiaa,
gita nii xap sas amantei no propet mii di.’
31 Sin abia namaang, gim se paare leng we, gim tsaa xadi no utmilmil so
abia di, di ta sas amantei no propet.
32 Lowas, gim na araraai sawe nagim no iaaiaa di tii atiltsoli.
33 “Gim no tsitsi! Gim no tsi ina no tsitsi tsaxa! Gim ba sen sol xuxii we,
sin xan ininte Moroaa sin gim ngali laa Edes?✡
34 Biaabi iaa ga tulen laa sin gim no propet ma no unsinaae ma no
unaasasing. Biexaal gim ba sas amantei di ma ataxiwaa di papan tongol;

✡ **23:22 23:22** Met 5:34 ✡ **23:27 23:27** Apo 23:3 ✡ **23:33 23:33** Met 3:7; 12:34; Luk 3:7

biexaal gim ba ririiti di lalon no Anua Sausawit ma biexaal gim ba xalel atsuulngi di sin biexa inaman laba laa sin biexaa inaman laba.
35 Sin abala muina, gim ba saae atsoti gim taman xadi dal no untutiik biaa tii tamkabare papan pula xaal sin xan dal untutiik Abel laa sin xan dal Sekaraia xan tsi Berekia, iwaa gim ta sas amantei labatina Xan Anua Moroaa ma ibe tsutsungit.
36 Iaa asaaiti gim taman so, balawaa no maarang naba tsap sin abala nan ul.

Iesu a teng ngali Jerusalem
(Luk 13:34-35; 19:41-44)

37 “O Jerusalem, Jerusalem, iu tii sas amantei no propet ma u ga pidi amantei abia di, Moroaa ta tulen di laangen sin iu. Saa puaa iaa ta lo saansili ngali gii axumuli num no tsi, malen puraa aina ta gii axumuli xan no puraa dokdok paina xan no paalpaal, oro u tii xap siir.
38 Lolong, num anua Moroaa, di se xosor atsoti.
39 Iaa asaaiti gim, gim ba xap lasi iaa bula pupua gim ba ta we, ‘Atubudaani aia xa ta xaalame sin iesan Orong.’”✡

24

No axixila sin xapkap ina no leng
(Mak 13:1-2; Luk 21:5-6)

1 Iesu a se papaalii Xan Anua Moroaa ma ga se es laa, biaa xan no tsi asasing di ga xaalame sangan ngali asen abia no tunumar.
2 Ga atsuraa di, “Gim lasi bula abala no mat maarang? Iaa asaaiti gim taman so, di ba xap poroklii xa xaat na man papan biexa; di ba lii no xaat araraa lapula.”

Iesu a paare we no daan mamaet naba tsap
(Mak 13:3-13; Luk 21:7-19)

3 Iesu a lo xalkale papan Buk Olip o no tsi asasing di ga le tiiriki xasinge. Di paare, “Asaaiti giem, naba tsap so langisa ma num no sen axixila sin num xaxaalame ma sin xapkap ina xolkolmoxo?”
4 Iesu a xisi, “Gim na xoxo axaau ma nangaam papaalii xa na apanaai gim.
5 Sinsa xuduxudu di ba xaalame sin iesan iaa, di ba paare we, ‘Iaa Karisito’, ma di ba apanaai xuduxudu.
6 Gim ba longmien no maxil ma inesaait ina no maxil oro gim na xap mata. Balawaa no maarang naba tsap setauan, oro xapkap ina tsaa biaa, naba ta xaalame.
7 Xobel labalaba naba epuske ngen iexa inaman labalaba ma maradaan naba epuske ngen iexa maradaan. No inaman di ba met sin itol ma ninil naba tsap lalon biexaa xobel.
8 Oro balawaa atiltsoxoli mu ina no xaraxin xirabas.
9 “Di ba tsiili gim ngali gim ba alet sosong ma di na sas amantei gim. Amuina sin iesaaga, no inaman labalaba araraa di ba ngutsulen gim.✡
10 Sin abia leng, xuduxudu di ba taaltalu sin tinaalnge ma di na babel tali ma ngutsulen engen di.
11 Ma no propet daraxe di ba asemat ngali apanaai xuduxudu ina inaman.
12 Amuina sin no unlaklaxei lo ta tsik, biaa titii sin xuduxudu naba madil.
13 Oro iwaa ta tilwatwat pupua sin xapkap naba adi tino.✡

✡ **23:39 23:39** Saam 118:26 ✡ **24:9 24:9** Met 10:22 ✡ **24:13 24:13** Met 10:22

14 Ma balawaa inesaait mamainaang ina Maradaan di ba baais taman
lalon xolkolmoxo araraa malen xa papaare leng sin no inaman labalaba
araraa o mil, xapkap ina naba xaalame.

Maarang tsaxa so naba tsap
(Mak 13:14-23; Luk 21:20-24)

15 "Biaabi biaa gim ta lasi abia maarang ta suk tsaxa buxa ta tiltil nan
xolot ta pat, biaa se xaraxin namaang morokon ina minangel ta atsapngen
xirabas biaa propet Daniel tii papaare taman. (Papaalii unxoxot na sinaae
sin.)✡
16 Biaa gim ta manman Judaia gim na sol laa papan no buk.
17 Nawe xa a manman papan unga ina anua,* na xap tsiga ngali adi xawas
lalon anua.✡
18 Nawe xa a manman lalon uma na xap mula ngali laa adi xan uga disdis.
19 Xaraxin xirabas ngali abia no leng sin xa aina nawe a tiaan ma aina ta
asus.
20 Gim na ningning ngali gim ba xap sol sin leng ina madil o sin Saabat.
21 Biaa naba tsap xaraxin leng tsaxa, naba xap arie pupua xaal sin
atiltsoxoli ina xolkolmoxo pupua talaawaa ma naba xap tsap bula.✡
22 "Nawe Moroaa nii xap apitpiti abia no leng naba xap xa na tino. Oro
amuina sin Moroaa ta se axilangi xan no inaman tsaa, naba apitpiti abia no
leng.
23 Sin abia leng nawe xa a paare ngali gim we, 'Lasi, Karisito aila!' o
'Ilawaa se!' nangaam taltaalnge sin.
24 Amuina no Karisito daraxe ma propet ababaa, di ba asemat ma
atsapngen no xariin axixila ma no axixila xoror ngali apanaai xuduxudu
ma nawe a pupua naba apanaai xan no inaman Moroaa.
25 Lolong, iaa se asaait setauan tsaa sin abia no leng naba ta tsap.
26 "Biaabi nawe xa asaaiti gim we, 'Ile lalon xolot biil,' nangaam laa atia;
o nawe xa a we, 'Ila naanua,' nangaam taltaalnge sin.✡
27 Ngali xan tsinap xan Tsi Taamat naba malen di ta lasi tsilatsila biaa ta
xaal nan selina ma na laa nan tudaan.
28 Itaa xa pakpak ina minet ta manman, no talagaa di ba exumule.✡
29 "Sauna mu, mil sin abia no leng ina no xariin xirabas,✡

"'Matanios naba tsap lodo,
ma uleng naba xap tsila;
No xadaxada di ba xol xaal nan wang
ma no xoror nan balalangit naba didiir.'✡

30 "Biaa xan axixila Xan Tsi Taamat naba asemat lapalaa balalangit ma
no matenbung araraa lalon xolkolmoxo di ba lolbiir biaa di ba ta lasi xan
Tsi Taamat naba ta xaalame lalon no xelangit ina balalangit taman xoror
watwat ma xariin minaalam.✡
31 Ma naba tulen xan no angelo taman xariin ngangaarare ina tail, di na
giwaa biaa xan no ta se inten tsaxali xaal sin no matan maal ta et xaal sin
xapkap ina balalangit laa sin biexa.

Totore puapua ina ie fik
(Mak 13:28-31; Luk 21:29-33)

✡ **24:15 24:15** Dan 9:27; 11:31; 12:11 * **24:17 24:17** Sin no Israel biaa unga ina anua a malen xa paradaa. ✡ **24:17 24:17** Luk 17:31 ✡ **24:21 24:21** Lul 7:14 ✡ **24:26 24:26** Luk 17:23-24 ✡ **24:28 24:28** Luk 17:37 ✡ **24:29 24:29** Met 24:21 ✡ **24:29 24:29** Ais 13:10; 24:23; Lul 6:12 ✡ **24:30 24:30** Lul 1:7

32 “Talaawaa gim na asasing sin abala totore puapua ina aia ie fik. Biaa
leng ina xan no laxe ta baal ma gim ba lasi xan no laalaa naba tsik tsuul, o
gim ba se atii we leng ina pal a se atat.
33 Oro biaa gim ta lasi abala no maarang ta tsaptsap, gim ba se atii we
leng a se xaalame atataaen matenmat.
34 Iaa asaaiti gim taman so balawaa utmilmil naba suk xap met pupua sin
abala no mat maarang naba ta se tsap.
35 Balalangit ma pula naba xap, oro nugu no totore naba suk xap pupua
ngali xap.

Orong naba xaalame langisa?
(Mak 13:32-37; Luk 17:26-30, 34-35)

36 “Oro a xap xa na atii leng ma aua, no angelo bula lalon balalangit di
xap atii, o Xan Tsi bula, oro Mom mu atii.
37 A malen mu sin xan no leng Noa, naba weaatia sin xan tsinap xan Tsi
Taamat.
38 Sin abia no leng, setauan sin tuun, no inaman di tii angangen ma
nunun, makmaxis ma taal tali di sin minaxis, laa pupua sin leng Noa ta
tsiga lalon mono; mil daan tii ga tsabalen.
39 Ma di tii ga xap atii senaara naba ta tsap pupua sin daan ta tsabalen
adi di. Biaa se sawe naba tsap sin xan tsinap xan Tsi Taamat.
40 Alua no taamat lalon uma; iexa Xan Tsi Taamat naba giwaa o iexa naba
paata.
41 No aina alua delu ba iesei tapiok arie; iexa Xan Tsi Taamat naba giwaa
o iexa naba paata.
42 “Biaabi gim na xoxo amuina gim xap atii sin sen leng nagim Orong naba
xaalame.
43 Oro gim na leng axaau sin abala: Nawe tapkina anua a se atii sin sen
xolot ina leng nabing iwaa unpulapula naba xaalame, naba se xoxo liliis,
ngali di na xap baxi xan anua ngali tsiga lalon.✡
44 Biaabi gim na taxaaturung bula amuina Xan Tsi Taamat naba xaalame
sin abia xolot ina leng biaa gim ta xap adodo we naba xaalame.
45 “Saa untutule aia ta taltaalnge ma ta sinaae, iwaa manmanel ta se
aturungi ngali laamuangen no untutule lalon xan anua, ngali tabali di
taman xadi no luxaal sin abia xolot ina leng so?
46 Manmanel naba suk atubudaani xan untutule biaa ta tatanginai ta
xosaraa no tinaxaa sin xan inamula.
47 Iaa asaait gim so, manmanel naba axilangi ia ngali tilaamamil sin xan
no mat maarang araraa.
48 Oro nawe iwaa untutule a tsaxa ma ga paare tsaa sin ia we, ‘Nugu
manmanel a se laa man buxa sin no daan leng,’
49 ma ga atiltsoli ngali tsaapi biexaa uk untutule, ma ga ngani no luxaal
ma ga nun mii no unnunun.
50 Xan manmanel aia untutule naba xaalame sin leng ma xolot ina leng
ta xap atii we naba xaalame.
51 Naba xotopen ia laa sin no xolot dokdok ma na tali ia laa sin xadi xobel
no xalam lua ngali di ba tengteng ma angiririki no lian di.

25

Totore pupua ina sangaul ina aina uul

✡ **24:43 24:43** Luk 12:39-40

1 “Sin abia leng mu Maradaan in balalangit naba malen sangaul ina aina
uul, di ta adi xadi no rarar✡ ngali laa balsi taamat minaxis uul.
2 Alima ina di, di tangtangabaa o alima di sinaae.
3 Biaa di, di ta tangtangabaa di adi xadi no rarar mu oro di ga xap adi xadi
xaa daanwe mii di. 4 Biaa di, di ta sinaae, di adi xadi no rarar mii xadi no
daanwe lalon no botol.
5 Iwaa taamat minaxis uul a xap xaalame isagaa o di ga se maaii ma di ga
suk urange.
6 “Labatina bing biexa ililei atsap, ‘Minaxis uul se bia, gim tsuul xaalame
ngali le sabasue ia!’
7 “Biaa no aina uul di pade ma di ga taxaaturungi xadi no rarar.
8 Mil no aina tangtangabaa di paare ngali abia di, di ta sinaae, ‘Gim na
tali nagiem xaa pu daanwe; nagiem no rarar a we na se met.’
9 “Di xisi, ‘A xap, naba xap pupua ngali gita araraa. Oro gim na laa sin
abia di, di ta sune taman daanwe ngali gim ba laa uuli nagim xaal tsaa.’
10 “Biaa no aina di ta laa ngali uuli daanwe, iwaa taamat ta maxis uul asuk
tsap. Biaa no aina uul di ta taxaaturung di suk tsiga mii laa lalon luxaal ina
alaba o mat ga suk tsaxil.
11 “Mil biaa no aina uul di se le tsap, di ga we, ‘Orong, Orong! Tsalali mat
ngali giem!’✡
12 “Oro ga xisi, ‘Iaa suk asaaiti gim so, iaa suk xap atii gim.’
13 “Biaabi gim na xoxo, amuina gim xap atii leng o aua.

Totore puapua ina no xiis goul (Luk 19:11-27)

14 “Naba sebula malen xa taamat ta laa sin xa ines palpalaa, ga ilei xan no
untutule ma ga tali xan no tang sin di ngali di ba tilaamamil sin no.
15 A tali a lima no xiis goul sin axuuk, sin iexa, a lua o iexa, axuuk, ta
pupua ngali detuu ba taxaa taman. Mil, ga laa sin abia ines.
16 Iwaa taamat ta adi no xiis goul ta lima, a laa taxaa taman o ga adi no
xiis alima sebula papan.
17 Ilawaa taamat bula taman no xiis goul ta lua a laa adi no xiis ta lua
papan.
18 Oro iwaa ta adi xiis goul axuuk a laa ma xaii mat lalon pula ma ga
axuina xan goul manmanel.
19 “Iwaa xadetu manmanel abia no untutule a se laa man adis o ga se laa
mula ma ga atutiki no xuxute mii detatuul.
20 Iwaa taamat ta adi no xiis goul ta lima, a tali no xiis goul ta lima papan.
Ga paare, ‘Manmanel, u tali no xiis goul ta lima sin iaa. Lolong, iaa se
xosaraa alima sebula.’
21 “Xan manmanel a xisi, ‘U suk xosor axaautsi tinaxaa! Iu untutule axaau
ma iaa taalnge sin iu. U suk so sin abia no maarang ta xap xudu; Iaa ba tali
abala no daan maarang sin iu ngali u ba tilaamamil sin no. Xaalame ma u
na le taton mii iaa!’
22 “Iwaa taamat taman no xiis goul ta lua a xaalame bula ma ga paare,
‘Manmanel, u tali no xiis alua sin iaa; lolong, iaa se xosaraa alua sebula.’
23 “Xan manmanel a xisi, ‘U suk xosor axaautsi tinaxaa! Iu untutule axaau
ma iaa taalnge sin iu. U suk so sin abia no maarang ta xap xudu; Iaa ba tali
abala no daan maarang sin iu ngali u ba tilaamamil sin no. Xaalame ma u
na le taton mii iaa!’
24 “Mil iwaa taamat ta adi xiis goul axuuk a se laa xaalame ma ga paare.
‘Manmanel, iaa atii we iu taamat makmagaa, u xaa paaski no luxaal u ta

✡ **25:1 25:1** Luk 12:35 ✡ **25:11 25:11** Luk 13:25

xap soxaa no ma axumuli no samaarang u ta xap xaaparen no purapura ina.
25 Biaabi iaa ga mataa ma iaa ga laa axuina abia num xiis goul lalon pula. Lasi, balawaa se abia num xiis.'
26 "Xan manmanel a xisi, 'Iu taamat morokon, nan pelmet ina untutule! U ga atii we iaa xaa paaski no luxaal biaa iaa ta xap soxaa ma axumuli no samaarang iaa ta xap xaaparen no purapura ina.
27 Biaabi u na aturungi nugu no goul lalon anuen atuturung xuxute ngali biaa iaa ba mula iaa ba alet mulangenai xaa nen xuxute papan.
28 " 'Adi abia xiis goul sin ia ma u na tali sin aia taamat taman xan no xiis ta sangaul.
29 Saa ia ta ie was buxa, Moroaa naba taal buxaai sin, ma naba suk minaas buxa. Saa ia ta xap ie was buxa o nawe a ie was, Moroaa naba alet mulangen sin.✡
30 Ma u na lii atsuulngi aia goraa pales ina untutule laa lokobel lalon lodo tiwaa naba ta tengteng ma angiririki no lian.'✡

No sipsip ma gout

31 "Biaa xan Tsi Taamat naba ta xaalame lalon xan minaalam mii no angelo araraa,✡ naba tsotso papan xan niaan xalkale lalon xan minaalam.✡
32 No inaman labalaba araraa di ba exumule laamuaan, ma naba exasenlii no inaman iexa sin iexa malen untilaamamil ina no sipsip ta exasenlii no sipsip sin no meme.
33 Naba aturungi no sipsip sin xan mua o no meme sin xan xaiaar.
34 "Mil iwaa King naba paare sin abia di sin xan mua, 'Gim xaalame, gim no saa, nugu Mom ta atubudaani; gim adi biaa xalkale gim ta momtsoli biaa Maradaan ta se taxaaturungi ngali gim atiltsoli sin axoxos ina xolkolmoxo.
35 Amuina iaa tii itol, gim tii tali pu luxaal ngali ngani; iaa tii marua, gim tii tali daan sin iaa ngali nun, iaa tii xaalame sangan gim, sin iaa tii xibong, oro gim tii suei atatoni iaa.
36 Iaa tii belbel o gim tii alen iaa, iaa tii maramase gim tii tilaamamil sin iaa, Iaa tii manman lalon anuen lodo gim tii le uwaa iaa.'
37 "Mil no untutiik di ba xisi ia, 'Orong, langisa giem tii lasi iu, u tii itol ma giem ga tabali iu, O u tii marua ma giem ga tali daan sin iu ngali nun?
38 Langisa giem ta lasi iu malen xa xibong ma giem ga suei atatoni iu, o iu tii belbel ma giem ga alen iu?
39 Langisa giem tii lasi iu ta maramase o iu tii man lalon anua lodo ma giem ga tii laa uwaa iu?'
40 "Iwaa King naba xisi, 'Iaa asaaiti gim taman so, semaarang gim ta xosaraa sin xa ina abala nugu no taamat, gim se xosaraa ngali iaa.'
41 "Mil naba paare ngali abia di, sin xaiaar, 'Gim na papaalii iaa, biaa gim, di ta xororaa gim, ngali laa nan ie ta xap metmet, ta taxaaturung ngali maraanis ma xan no angelo.
42 Amuina iaa tii itol, gim ga xap tabali iaa ngali angen, iaa tii marua, gim ga xap anungi iaa,
43 iaa tii xaalame sangan gim, malen xa xibong, ma gim ga xap suei atatoni iaa, Iaa tii belbel o gim tii ga xap alen iaa, iaa tii maramase ma iaa tii manman nan anua lodo o gim tii ga xap tilaamamil sin iaa.'

✡ **25:29 25:29** Met 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18 ✡ **25:30 25:30** Met 8:12; 22:13; Luk 13:28 ✡ **25:31 25:31**Met 16:27 ✡ **25:31 25:31** Met 19:28

44 “Di ba xisi bula, ‘Orong, langisa giem ta lasi u ta itol o marua o xa xibong,
o u ta belbel o u tii maramase o u tii man lalon anuen lodo ma giem ga tii
xap tiltsomi iu?’
45 “Naba xisi, ‘Iaa asaaiti gim taman so, sawe gim tii xap xosaraa ngali xa
ina abala no mat taamat, biaa gim tii xap xosaraa ngali iaa.’
46 “Mil King naba tulen di laa ngali adi sosong laaliu, oro no untutiik di ba
adi tino laaliu.”

26

Di ngiti ngali sas amantei Iesu
(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

1 Biaa Iesu ta se paatinai araraai abia no maarang, ga asaaiti xan no tsi
asasing,
2 “Malen gim atii, no leng alua bula biaa ngali Esliwaa ma xan Tsi Taamat
di ba babel tali sin xan no matenkorot ngali di ba ataxiwaa papan tongol.”
3 Biaa no lalaamua ina no unsausawit ma no xusaak ina no inaman di
tsap exumule lalon xan anua Kaiapas iwaa unsausawit lapalaa.
4 Di ga ngiti ngali tsiil axuina ma sas amantei Iesu.
5 Oro di ga paare, “Na xap sin leng ina Esliwaa, o xa inesas naba soro tsap
labatina no inaman.”

Maria axabaren daan tso papan xaden Iesu
(Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)

6 Biaa Iesu ta manman lalon inaman laba Betani, lalon xan anua Saimon
iwaa tii se ie minet basbas,
7 iexa aina a le tsiga taman biexa sobuk xaat taman daan tso xan iliil ta suk
lot,✡ ga le xabaren papan xuan Iesu sin ta matmatuul sangan ibe angangen.
8 Biaa xan no tsi asasing di ta lasi abala, di ga suk magaa, di ga atsura,
“Ngali sa ta sar taman?
9 Gita pupua ngali sune taman abala daan tso ngali adi xaraxin xuxute
ngali tali sin abia di, di ta muun.”
10 Iesu a atii abala ga paare ngali di, “Ngalisa gim ta magaa sin aila aina?
A suk xosaraa namaang ta matmirmir sin iaa.
11 Iwaa muunwas naba tigiri manman mii gim oro iaa ba xap tigiri
manman mii gim.
12 Biaa ta xabaren abala daan tso papan no isuaaga a taxaaturungi nugu
pakpak ngali di ba punami.
13 Iaa asaaiti gim so, itaa di ta baais taman inesaait mamainaang lalon
xolkolmoxo, sawe ta xosaraa di ba asaait taman, ngali adodomi ia.”

Judas a siir ngali babel tali Iesu
(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)

14 Judas Iskariot iexa ina abia sangaul axuuk ma ga laa lua ga laa sangan
aia lalaamua ina no unsausawit.
15 Ma ga atsura, “Gim ba tali sa sin iaa nawe iaa ba tali Iesu papan no
liman gim?” Di ga uuli Judas taman no sangaul a tuul ina nen silwa.
16 Xaal atia laa, a se nanen ngali xa leng axaau, ngali tali Iesu.

Iesu a ngani xapkap ina luxaal mii xan no tsi asasing
(Mak 14:12-21; Luk 22:7-14, 21-23; Jon 13:21-30)

✡ **26:7 26:7** Luk 7:37-38

17 Sin lalaamua ina leng, luxaal ina tsoki ta xap xa iis, no tsi asasing di
xaalame sangan Iesu ma di ga atsuraa, “U saan ngali giem na taxaaturungi
luxaal ina Esliwaa itaa?”
18 A xisi, “Tsiga laa lalon inaman laba sangan iexa taamat ma gim na
asaaiti, ‘Nagiem unaasasing a paare: nugu leng Moroaa ta axilangi a se atat!
Iaa ba ngani luxaal ina Esliwaa mii nugu no tsi asasing lalon num anua.’ ”
19 Ma no tsi asasing di ga xosaraa malen Iesu ta asaaiti di, di na
taxaaturungi Luxaal ina Esliwaa.
20 Biaa ta se nale bingbing Iesu a matmatuul* mii xan no tsi asasing ta
sangaul axuuk ma ga laa lua sangan ibe angangen.
21 O biaa di ta lo angangen, Iesu ga paare, “Iaa asaaiti gim taman so, xa
ina gim naba babel tali iaa.”
22 Di ga suk lolbiir. O di xuxuuk, di ga paare ngali, “A suk so, a xap iaa,
Orong?”
23 Iesu a xisi, “Iwaa xa ta iwaa liman mii iaa lalon abala dis naba babel
tali iaa.
24 Xan Tsi Taamat naba met malen di ta se atalaa ngali ia. Oro xaraxin
xirabas sin aia taamat ta babel tali Xan Tsi Taamat. Naba suk axaau buxa
ngali di nii xap taana ia.”
25 Mil Judas, iwaa naba ta babel tali ia, a paare, “A xap iaa Rabai?”
Iesu a xisi, “Iou iu mu.”
26 Biaa di ta lo angangen, Iesu a adi tsoki, ga putsangi axaau ga tsabaxi, ga
tali sin xan no tsi asasing, ga we, “Gim adi ma gim na ngani, balawaa nugu
pakpak.”
27 Mil ga adi sobuk, ma ga putsangi axaau ma ga tali sin di, ga paare, “Gim
araraa, gim nun sin abala.
28 Balawaa nugu dal ina xuxubu, biaa ta tamkabare ngali no daan inaman
ngali adodolii no namaang tsaxa.
29 Iaa asaaiti gim, iaa ba xap nun sin abala waain talaawaa pupua sin abia
leng iaa ba ta sebula nun uul mii gim lalon xan Maradaan nugu Mom.”
30 Biaa di ta se anaanngi araraai iexa ananaan, di suk tsuul laa papan buk
Olip.

Iesu a paare we Pita naba taaltalu sin
(Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

31 Mil Iesu ga asaaiti di, “Talaawaa nabing tsaa gim araraa gim ba xol
palaaen iaa, amuina di tii atalaa abala:
“‘Iaa ba sas amantei untilaamamil ina no xobel sipsip
ma no sipsip di na sol exatsep.’✡
32 Oro mil iaa ba ta tapaas mula, iaa ba laamuangen gim laa Galili.”✡
33 Pita a xisi, “Nawe di araraa di xol palaaen amuina sin iu, iaa ba suk xap
xol palaaen.”
34 Iesu a xisi “Iaa asaaiti gim taman so, talaawaa tsaa nabing setauan sin
puraa naba ta teng o u ba paare a tuul we, u xap atii iaa.”
35 Oro Pita ga asaaiti, “Oro nawe iaa met mii iu, iaa ba xap paare we, iaa
xap atii iu. A suk xap.” No tsi asasing araraa di paare weaatia bula.

Getsemani
(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

---

* **26:20 26:20** Sin abala xan no leng Iesu, di xaa matul lapula sangan ibe angangen ngali angen.
✡ **26:31 26:31** Sek 13:7 ✡ **26:32 26:32** Met 28:16

36 Mil Iesu mii xan no tsi asasing di laa sin biexa xobel di ta putsangi
Getsemani ma ga asaaiti di, “Gim tsotso atala ininti iaa ta ben laa atilie ngali
laa sausawit.”
37 A giwaa mii ia Pita ma xan no tsi Sebedi ta lua, ma ga suk lolbiir ma
bal mamaet.
38 Mil ga asaaiti detatuul, “Nantanuaaga asuk lolbiir tsaxa biaa iaa ga
saaen we iaa ba met. Gutuu manman atala ma gutuu na xoxo mii iaa.”
39 Iesu a es laa dokdok, mil ga tudu papan pula ma ga sausawit, “Nugu
Mom nawe u pupua, saali abala sobuk ina mamaet sin iaa. Oro na xap
nugu sirsiir, num sirsiir.”
40 Mil ga mula o ga lasi xan no tsi asasing ta tuul detuu ta urange. Ga
asaaiti Pita, “A xap pupua ngali gim naba xoxo mii iaa sin xa aua na xuuk?
41 Xoxo ma gutuu na sausawit ngali gutuu ba xap xol lalon xonkonon.
Nantanuaam a siir oro no isua amaluaai.”
42 A sebula mula nan alua ma ga sawit, “Nugu Mom, nawe u xap pupua
ngali saali abala sobuk ina mamaet oro iaa na nun tsaa sin. Num sirsiir iaa
ba xosor puaa.”
43 Biaa ta mula, a tatanginai detuu ta sebula urange, amuina no matan
detatuul asuk mamaxet.
44 Ma ga poroklii sebula detatuul ma ga laa sawit nanaatuul ma ga paare
taman abia uk totore.
45 Mil ga mula laa sangan xan no tsi asasing ma ga paare ngali detatuul,
“Gutuu urange ma iaawis tsaa? Gutuu lasi, aua a se xaalame ngali iwaa xa
naba ta tali xan Tsi Taamat papan no liman no inaman tsaxa.
46 Gutuu tapaas! Gita laa! Iwaa xa naba ta babel tali iaa ila se.”

Di tsiili Iesu
(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

47 Biaa ta lo papaare tsaa, Judas, xa ina abia sangaul axuuk ma ga laa lua
a se tsap, No lalaamua ina no unsausawit ma no xusaak di tulen abia xariin
xumul ngali laa mii xadi no pubat ma no bom.
48 Judas iwaa unbababel a se tali axixila tsaa sin di ga we, “Gim ba tsiili
aia, iaa ba ta nguri.”
49 Judas asuk es tutiik laa sangan Iesu ma ga we, “Nabing Rabai.” Mil ga
nguri ia.
50 Iesu a xisi, “Turaaga, xosaraa sawe u ta xaalame ngali.”
O no taamat di ga es tsuul ma di ga tsiili Iesu.
51 Sin abia, iexa taamat ta tsomi Iesu atataxaa ngali xan pubat, a irir tsaali
ma ga ritlii talingan xan untutule unsausawit lapalaa.
52 Iesu ga asaaiti, “Aturung mulangen num pubat lalon niaan, amuina
biaa di, di ta irir tsaali pubat, di ba met sin pubat.
53 Gim xap adodo we iaa xap pupua ngali ningi nugu Mom, ma talaawaa
tsaa na tulen sangaul axuuk ma ga laa lua ina no xumul ina angelo† ngali
tiltsomi iaa?
54 Oro balawaa Inaatel Pat di ba sen xosor puaa we, biaa ta paare we,
naba tsap weaatala?”
55 Sin abia aua Iesu ga paare ngali abia malep, “Asen parawe, iaa
laamuangen xaa unpulapula o gim ga xaalame mii no pubat ma no bom
ngali le tsiili iaa? Sin no daan leng iaa tsotso sangan bengbeng ina Xan
Anua Moroaa ma iaa ga asingan no inaman o gim ga xap tsiili iaa.✡

† **26:53 26:53** Axuuk xumul ina no angelo a malen 6,000. Biaa sangaul axuuk ma ga laa lua ina xumul naba malen 72,000 ina no angelo. ✡ **26:55 26:55** Luk 19:47; 21:37

56 Oro balawaa no maarang araraa a tsap ngali xosor puaa xadi atatal no
propet." O no tsi asasing di suk tapas poroklii ma di ga sol.

Iesu laamuaan no kaunsel
(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55, 63-71; Jon 18:13-14, 19-24)

57 Biaa di, di ta tsiili Iesu di giwaa laa sin Kaiapas, iwaa unsausawit
lapalaa, tiwaa, no unaasasing ina lo ma no xusaak di ta exumule.
58 Oro Pita a es amil tsaa palaaen Iesu, pupua sin xan xariin xolot iwaa
unsausawit lapalaa. A tsiga ma ga tsotso mii no unxoxo ngali lasi sawe naba
ta tsap.
59 No lalaamua ina no unsausawit ma biaa Sanidrin xiduul di nanen ngali
xa inaabaa sin Iesu ngali di ba amantei ia.
60 No inaman di tii tsap taman xadi no inaabaa oro no kaunsel di tii ga
xap tatanginai xaa inaabaa na lua ta arie pupua ngali ininte sin.
Sin xapkap ina, no taamat delu lua, delu xaalame,
61 ma delu ga paare we, "Ilawaa taamat a paare we, 'Iaa pupua ngali beklii
abala Xan Anua Moroaa ma iaa ba tumar mulangen lalon no leng ta tuul.'"✡
62 O mil iwaa unsausawit lapalaa ga til lapalaa ma ga paare ngali Iesu, "U
ba xap xisi? Sen mat papaare leng abala lo taamat di ta lii ngali iu?"
63 Oro Iesu ga til adamis.
Iwaa unsausawit lapalaa ga paare ngali, "Iaa atuti iu taman abala ma iaa
ga puris sin aia Moroaa ta tino: U na asaaiti giem nawe iu Karisito, Xan Tsi
Moroaa."
64 Iesu a xisi, "Iou, biaa mu u ta paare taman. Oro iaa asaaiti gim se araraa:
Talaa mil gim ba lasi xan Tsi Taamat naba tsotso sin lima mua ina iwaa
Belaba ma naba xaalame papan no xelangit in balalangit."
65 Mil iwaa unsausawit lapalaa a taterlii xan uga disdis‡ ma ga paare,
"Ilawaa taamat a paare tsaxa sin Moroaa! Ngalisa tsaa gita ta saan ngali
xaal ngali tiltsoxoti ia? Lasi talaawaa gim se longmien ta reret.
66 Gim sen adodo we?"
Di xisi, "A se pupua mu, ngali na met."
67 Mil di ga ubiisi no matan ma tuti ia taman no lape liman di. Biexaal di
tabaii ia,
68 ma di ga paare, "Paare leng sin giem, Karisito. Saa tuti iu?"

Pita a ulislii Iesu
(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18, 25-27)

69 Talaawaa Pita a se xalkale tia lokobel ina xan anua unsausawit lapalaa,
o iexa tsaana untutule ga xaalame sangan ia, ga paare, "Iu bula u tii
manman mii Iesu in Galili."
70 Oro a ulis xaali abia so laamuaan di araraa. Ma ga paare, "Iaa xap atii
senaara iu ta papaare taman."
71 Mil ga sebula tsuul nan matenmat o iexa tsaana untutule ga lasi ia ma
ga paare ngali no inaman atia, "Ilawaa taamat a eses mii Iesu in Nasaret."
72 A sebula ulis ma ga puris, "Iaa xap atii aia taamat!"
73 Mil dokdok mu, biaa di, di ta tiltil tia di laa sangan Pita ma di ga paare,
"Asuk so maase, iu bula ina di, nan xaliman iu tsaa asaait leng taman iu."
74 Mil ga atiltsoli ngali lii no xoror tsaxa papan ia ma ga puris sin di, "Iaa
xap atii aia taamat!"
O a xap sauna mu puraa a suk teng.

✡ **26:61 26:61** Jon 2:19 ‡ **26:65 26:65** Axixila ina taamat ta magaa o a lolbiir, naba taterlii xan uga disdis.

75 Mil Pita ga adodomi xan totore Iesu ta paare, “Setauan sin puraa naba
ta teng u ba paare a tuul we, u xap atii iaa.” A tsuul laa lokobel ma ga suk
teng buxa.

27

Judas, ia tsaa alulua
(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Jon 18:28-32; Aposal 1:18-19)

1 Lawaareng bingbing no lalaamua ina no unsausawit araraa ma xadi no
xusaak no inaman di ngiti xadi no puapua ngali di ba sen sas amantei we,
Iesu.
2 Di pitsi ia, ma di ga giwaa ia laa ngali tali ia sin Pailat iwaa gawana.
3 Biaa Judas iwaa ta babel tali ia, tii lasi malen di se atuti Iesu ngali sas
amantei, tii suk lolbiir, ma ga taal mulanginai abia no sangaul a tuul ina
nen silwa sin no lalaamua ina no unsausawit ma no xusaak.
4 Ga we, “Iaa se xosaraa namaang tsaxa, ngali babel tali taamat iwaa ta
suk xap xosaraa xawas na tsaxa.”
Di xisi, “O samaarang abia sin giem? Num mamaet abia.”
5 Ma Judas ga lii abia xuxute laa lalon Xan Anua Moroaa ma ga tsuul
poroklii di. Mil ga laa ma alulua.
6 No lalaamua ina no unsausawit di adi abia xuxute di ga we, “Balawaa
xuxute gita uuli ngali sas amantei xa taamat taman, biaabi ga xap tutiik sin
lo ngali gita na aturungi lalon niaan atuturung xuxute.”
7 Ma di ga adodo ngali uuli pu pula sin iexa untumtumar kabalaa.* Di ga
xosaraa xadi kaka no inaman xibong.
8 Ngali abala muina, di ga putsangi abia kaka talaawaa, “Pula ina dal.”
9 Biaa xan papaare propet Jeremaia a se taxaa puaa, “Di adi no sangaul a
tuul ina nen silwa, xan iliil aia taamat sin no inaman Israel.
10 Ma di ga uuli pu pula sin untumtumar kabalaa, malen Orong ta paare
watwat sin iaa.”✡

Iesu a til laamuaan Pailat

11 Talaawaa Iesu a til laamuaan gawana ma ga atsuraa ia, “Iu xadi king
no Jiu?”
Iesu a xisi, “Iou, biaa malen u ta se paare.”
12 Biaa no lalaamua ina no unsausawit ma no xusaak di ta atut tali no
maarang sin ia, o ga suk xap xisi di.
13 Mil Pailat atsuraa ia, “Di atut tali abala no maarang tsaxa sin iu. U xap
alongen di?”
14 Oro Iesu ga suk xap xisi, ma a xap xa pu totore na xuuk na tsuul o
gawana ga suk olol.
15 Talaawaa xan namaang gawana, sin Luxaal ina Esliwaa ngali aleiwaai
xa xaus, no inaman di ba ta axilangi.
16 Sin abia leng iexa xaus di ta suk leng axaau sin, xan iesan ilaa Iesu
Baraabas.
17 O mil biaa malep di ga exumule, Pailat ga atsuraa di, “Sen xaus so, gim
saan ngali iaa ba aleiwaai? Gim saan ngali Iesu Baraabas o Iesu iwaa di ta
putsangi Karisito?”
18 Amuina ia tii atii sin xadi no bal tsaxa biaa di ga tali Iesu laa sin ia.
19 Biaa Pailat ta lo tsotso sin niaan xalkale ina ininte, o xan tubu ga tulen
biexa totore laa sin, a we, “Nangaam suk xosaraa xawas sin aia untutiik.

* **27:7 27:7** taman pula ✡ **27:10 27:10** Jer 19:1-13; 32:6-9; Sek 11:12-13

Amuina, talaawaa, iaa se saaen xariin mamaet lalon binalang amuina sin ia."
20 Oro no lalaamua ina no unsausawit ma no xusaak di atuali biaa malep
ngali atsuraa ngali aleiwaai Baraabas o di na sas amantei Iesu.
21 Pailat atsuraa abia malep sebula, "Sa so ina delulu gim saan ngali iaa
ba aleiwaai?"
Di xisi, "Baraabas!"
22 Pailat a atsura di, "Iaa ba se xosaraa sa sin Iesu, iwaa di ta putsangi
Karisito?"
Di araraa, di xisi, "Ataxiwaa papan tongol."
23 Pailat atsura, "Ngalisa? Sen maarang tsaxa so a xosaraa?"
Oro di ga xuup lot buxa, "Ataxiwaa papan tongol!"
24 Biaa Pailat ta lasi we a se xap xaka sal, oro epurutsaae tii se atiltsoli
ngali tsap, adi daan ma ga guraii no liman laamuaan abia malep. A paare,
"Iaa taamat leiwaa sin xan dal aila taamat, nagim maarang abia!"
25 No inaman araraa di xisi, "Xan dal naba manman papan giem ma papan
nagiem no tsi."
26 Mil ga aleiwaai Baraabas laa sin di, oro no unmakmaxil di ririiti
setauan Iesu mil di ba ataxiwaa papan tongol.

No unmakmaxil di rereti Iesu (Mak 15:16-20; Jon 19:2-3)

27 Mil xan no unmakmaxil gawana, di giwaa Iesu laa lalon xan xaraxin
anua gawana ma di araraa di ga le exumule sangan ia.
28 Di taterlii xan no uga disdis ma di ga alen tali uga disdis ta tok sin.
29 O mil di ulsen no xoxon malen bungwal ma di ga aturungi papan xuan.
Mil di ga aturungi paas lalon xan lima mua ma di ga sage putput laamuaan,
ma di ga paare rereti ia, "Lasi, xadi King no Jiu!"
30 Di xamutsaa ma di ga adi paas, ma di ga lo panpantsi xuan.
31 Mil sin di ta rereti ia, di saali uga disdis sin o di ga alen tali xan uga
disdis tsaa o di laamuangen laa ngali ataxiwaa papan tongol.

Di ataxiwaa papan tongol (Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

32 Biaa di ta es laa, di sabasue iexa taamat in Sairin, iesan ila Saimon ma
di ga atuaai ngali atsaxei abia tongol. 33 Di tsap sin abia xobel, di ta putsangi
Golgaata (muina aweaatalaa "biaa Xobel ina Barang").
34 Di tabali Iesu taman waain ngali nun, di ta putsi taman tubatuba ta xon
bobo, oro mil sin ta xonon, tii xap saan ngali nunngi.
35 Biaa di ta se ataxiwaa papan tongol, di ga exasen xan no uga sin di ta
uraura.
36 Di tsotso lapula ngali xoxo sin.
37 Lapalaa papan xuan di atalaa abala totore ngali atuti ia: ILAWAA IESU
IWAA XADI KING NO JIU.
38 No unpulapula alua di ataxiwaa mii ia, iexa sin xan lima mua iexa sin
xan lima xaiaar.
39 No inaman di xaa esliwaa o di ga rereti ma di ga luen no xuan di.
40 O di ga paare, "Iu iwaa ta we, u ba beklii Xan Anua Moroaa ma u ba
tumaraa sin no leng ta tuul. Aleiwaai iu tsaa. Nawe iu Xan Tsi Moroaa, u
na tsuul lapula papan tongol."✡
41 Sin abia uk namaang no lalaamua ina no unsausawit ma no unaasasing
ina lo ma no xusaak, di rereti ia.

✡ **27:40 27:40** Met 26:61; Jon 2:19

42 Di paare, “Aleiwaai biexaal o ngalisa ta xap pupua ngali aleiwaai ia
tsaa? Ia Xadi King no Israel. Papaalii na tsuul lapula talaawaa papan tongol
ma gita ba taltaalnge sin ia.
43 A paare we, ‘Iaa Xan Tsi Moroaa.’ A taalnge sin Moroaa, papaalii
Moroaa na gii mulangen ia talaawaa nawe a saan ngali.”
44 Sin abia uk namaang biaa no unpulapula ta lua di ta ataxiwaa delu
papan tongol mii ia, delu rereti ia bula.

Xan minet Iesu
(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

45 Sin talu piaak laa pupua sin nan a tuul ina leng nale, lodo a baaii araraai
balan pula.
46 Nale sin a tuul ina leng Iesu a teng lot, “Eloi, Eloi, lemaa sabakatani?”
(Muina abala, “Nugu Moroaa, Nugu Moroaa, ngalisa u ta papaalii iaa?”)✡
47 Biaa biexaal ina di, di ta tiltil tia di longmien abala, di ga paare, “A ilei
Elaija.”
48 Tiwaa tsaa iexa ina di a sol tapaas ma ga adi ututes. Ga utii taman
waain manuul ta aturung tali sin paas ma ga tulis tali sin Iesu ngali na nun.
49 Biexaal, di ga paare, “Talaawaa u na poroklii ia. Gita ba lasi nawe Elaija
naba xaalame ngali aleiwaai ia.”
50 Ma biaa Iesu ga sebula teng lot, o ga poroklii nantanuaan.
51 Sin abia aua biaa taago lalon Xan Anua Moroaa, Moroaa asuk tater lua
sin xaal tile lapalaa laa tulo lapula. Pula a gura ma no xaat ga tamxirek,
52 ma no lia pupuna a tabek ma ga tsalel, ma xadi no pakpak no inaman
pat biaa di tii met di tino mula.
53 Di latsuul xaal lalon no lia pupuna mulina Iesu ta se tapaas mula, di laa
lalon inaman laba pat ma di ga asemat sin no daan inaman.
54 Biaa lalaamua ina no unmakmaxil ma biaa di mii ia, di ta xoxo sin Iesu
di lasi abia ninil ma biaa no maarang ta tsap, di suk mataa ma di ga teng
lot, “Asuk so maase, ia Xan Tsi Moroaa.”
55 Xuduxudu ina no aina bula, di ta lo nanen palpalaa tsaa. Di tii amusili
Iesu xaal Galili ngali tilaamamil sin sawe ta muun sin.
56 Labatina di, ilaa Maria Magdalin, Maria xan nagaa Jeims ma Josep, ma
xan nagaa xan no tsi Sebedi.✡

Xan pupuna Iesu
(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

57 Biaa ta se nale bingbing, iexa uniewas in Arimatia a laa xaalame, iesan
ilaa Josep iwaa tii se tsap xan tsi asasing Iesu.
58 A laa sin Pailat ga laa atsuraa ngali xan pakpak Iesu. Ma Pailat ga ning
awatwati no unxoxo ngali tali xan pakpak Iesu laa sin ia.
59 Josep adi pakpak ga ngaati taman laplap uul,
60 ma ga aturungi lalon xan lia pupuna uul tsaa, biaa tii se xaii lalon xaat.
A puxen xariin xaat laamuaan sin mat tsigatsiga ina abia lia pupuna ma ga
laa.
61 Maria Magdalin ma iexa Maria delulu lo xalkale sin biexa papel ina lia
pupuna.

No unxoxo di xoxo sangan lia pupuna

62 Sin leng papan, mulina leng taxaaturung, no lalaamua ina no unsau-
sawit ma no Paarasi di laa sangan Pailat.

✡ **27:46 27:46** Saam 22:1 ✡ **27:56 27:56** Luk 8:2-3

63 Di paare, “Manmanel, giem adodomi we, biaa tii tino tsaa iwaa
undadaraxe a we, ‘Mulina sin no leng ta tuul, iaa ba tapaas mula.’✡
64 Lowas u na tali totore watwat ngali di na xoxo sin lia pupuna laa pupua
sin nanaatuul ina leng. Xan no tsi asasing di ba soro le pulaxi xan pakpak
di na asaaiti no inaman we, a se tapaas mula sin minet. Balawaa daraxe
naba suk tsaxa buxa ngen biaa setauan.”
65 Pailat ga xisi, “Giwaa xaa unxoxo ngali tilkaali abia lia pupuna ngali
naba watwat, malen gim ta atii.”
66 Biaabi di ga laa ma xosaraa awatwati abia mat ina lia pupuna, sin di ta
aturungi barbar papan aia xaat ma di ga atilngi no unxoxo.

28

Iesu a tapaas mula
(Mak 16:1-10; Luk 24:1-12; Jon 20:1-18)

1 Mil sin Saabat, lawaareng bingbing sin nanaaxuuk ina leng, Maria
Magdalin ma iexa Maria delu laa nanen nan lia pupuna.
2 Sauna mu xariin ninil, o xan angelo Orong a xaal balalangit ga laa
sangan lia pupuna. A puxen mulangen xaat o ga xale papan.
3 Xan nanen asuk malen tsilatsila, o xan no uga disdis asuk iaas malen
biso ina tuun.
4 No unxoxo di suk mataa sin ma di ga didiir, ma di ga malen no taamat
di ta se met.
5 Iwaa angelo a paare sin abia lo aina, “Gulu nangaam mataa, iaa atii gulu
le nanen ngali Iesu, iwaa di tii ataxiwaa papan tongol.
6 A xap manman, atala! A se tapaas mula, malen tii se paare. Gulu
xaalame, le lasi niaan tii matul sin. 7 Gulu laa isagaa ma gulu na laa asaaiti
xan no tsi asasing, ‘A se tapaas mula sin minet o ga se laamuangen gim laa
Galili. Tiwaa gim ba lasi ia.’ Talaawaa iaa se asaaiti gululu.”
8 Mil lo aina delu isagaa papaalii lia pupuna, delu mataa oro delu taton
bula, delu ga sol laa ngali asaaiti xan no tsi asasing.
9 Sauna mu, Iesu ga sabasue delulu, ga paare, “Lawaareng.” Delulu ga
xaalame sangan ma delulu ga taana no xaden ma delulu ga langaari sin.
10 Mil Iesu ga asaaiti delu, “Gulu nangaam mataa! Gulu laa asaaiti nugu
no taamat ngali di na laa Galili, di ba lasi iaa atia.”

Xadi inaatalem no unxoxo

11 No aina delulu lo es laalaa o biexaa unxoxo di laa lalon inaman laba.
Di atolomi xadi inaatalem sin no lalaamua ina no unsausawit taman no
maarang araraa ta tsap.
12 Biaa no lalaamua ina no unsausawit, di ga exumule mii no xusaak
ma di ga ngiti xa namaang morokon ma di ga tali xaraxin xuxute sin no
unmakmaxil.
13 Di ga asaaiti di, “Gim ba paare we, ‘Xan no tsi asasing Iesu, di xaalame
nabing di ga pulaxi ia, sin giem ta urarange.’
14 Nawe balawaa inaatalem a tsap sin gawana, giem ba atuali ia taman
no totore ma giem ba tilkaali gim sin sen mamaet.”
15 Biaa no unmakmaxil di ga adi abia tang ma di ga xosaraa malen di ta se
asaaiti di. Ma balawaa inaatalem ga tii sol puaa no Jiu le pupua talaawaa.

Xaraxin tinaxaa ngali xosaraa
(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23; Aposal 1:6-8)

✡ **27:63 27:63** Met 16:21; 17:23; 20:19; Mak 8:31; 9:31; 10:33-34; Luk 9:22; 18:31-33

16 Mil biaa sangaul axuuk ma ga laa xuuk ina no tsi asasing, di ga laa Galili
sin biaa buk biaa Iesu tii asaaiti di taman ngali di ba laa sin.✡
17 Biaa di ta lasi ia di suk langaari laa sin; oro biexaal xadi no adodo a
xudu.
18 Iesu ga xaalame sangan di ma ga paare we, “Biaa banam araraa in
balalangit ma papan pula, nugu Mom tii se tali sin iaa.
19 Biaabi gim na laa atsapngen xaa tsi asasing sin no inaman labalaba
araraa, ma gim na axadaani di sin iesan Mom ma ina xan Tsi ma ina
Nantanua Pat,
20 ma gim na asingan di ngali lolong amusili biaa no mat maarang araraa
iaa ta paare watwat sin gim ngali xosaraa. Iaa asaaiti gim taman so, iaa ba
manman mii gim sin no leng araraa laa pupua sin xapkap ina xolkolmoxo.”

✡ **28:16 28:16** Met 26:32; Mak 14:28

Inesaait Mamainaang
Mak
tii Atalaa

Jon unaaxaxadaan a taxaaturungi sal
(Metiu 3:1-12; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)

1 Balawaa atiltsoli ina inesaait mamainaang, xan Iesu Karisito xan Tsi
Moroaa.
2 Malen Aisaia iwaa propet ta paare weaatalaa:
"Iaa ba tulen nugu ngutsu laamuangen iu.
Iwaa naba ta taxaaturungi num sal."
3 "Inan xa a ililei lalon xobel biil,
'Taxaaturungi xan sal Orong, xosaraa xan sal na tutiik.'"
4 O Jon Unaaxaxadaan a xaalame ga axadaani no inaman lalon xolot biil,
ga baais taman axaxadaan ngali puxisbal, ma ngali adodolii no namaang
tsaxa.
5 No daan inaman sin no xolot araraa Judaia ma no inaman araraa
Jerusalem di tsuul laa sangan Jon. Di asaait leng taman xadi no namaang
tsaxa ma Jon ga axadaani di lalon daansel Jodan.
6 Jon alen uga di ta xosaraa taman xan no ulina kemal ma xan biaal ulti
balan, di xosaraa taman xilkil ina matauteng, ma ga xaa ngani no tsik ma
matsii in lauteng.
7 A baais ma ga paare we, "Iexa ia naba xaalame mil sin iaa, xan xoror
a watwat buxa ngen nugu watwat. Iaa xap muun axaau buxa ngali sage
putput ma ngali lubati no sua sin xan no bubut.
8 Iaa axadaani gim taman daan, oro ia naba axadaani gim taman Nantanua
Pat."

Xan axaxadaan ma xan xonkonon Iesu
(Metiu 3:13-17; Luk 3:21-22; Jon 1:29-34)

9 Sin abia leng Iesu a es xaal Nasaret lalon Galili ma Jon ga axadaani ia
lalon daansel Jodan. 10 Sauna mu biaa Iesu tii se sobet tsuul xaal lalon daan,
balalangit asuk tsalel, ma Jon ga lasi Nantanua ta soriri xaalame papan
malen buna.
11 Ma inan xa axaal balalangit ga paare we, "Iu mu nugu tsi iwaa iaa ta
titii buxaai, iwaa iaa ta taton sin."✡
12 Tiwaa tsaa, Nantanua ga tulenlii laa nan biil.*
13 Ma ga man nan biil no sangaul aet ina no leng mii no matauteng, o
Saatan ga xonon, o no angelo di ga le tilaamamil sin.

Ililei ina notsi asasing
(Metiu 4:18-22; Luk 5:1-11; Jon 1:35-51)

14 Mulina di se tali Jon lalon anua lodo, Iesu a laa Galili ma ga baais taman
xan inesaait mamainaang Moroaa.
15 Ga paare, "Leng a se tsap. Xan Maradaan Moroaa a se atat. Gim na
puxisbal ma taltaalnge sin inesaait mamainaang."✡
16 Biaa Iesu ta lo eses sin gelgel ina daan ulis Galili, a lasi Saimon mii
turamasen Endru. Delu no untsunolau ma delu lo liilii uben lalon daan
ulis.

✡ **1:11 1:11** Met 12:18; Mak 9:7 * **1:12 1:12** *biil* - Xobel xenken ta xonone. ✡ **1:15 1:15** Met 3:2

17 Iesu ga we, “Gululu xaalame amusili iaa ngali iaa ba asingan gululu
taman tsunolau ngali gii inaman.”
18 Tiwaa tsaa delu papaalii xadelu no uben ma delu ga amusili Iesu.
19 Biaa ta es laa dokdok tsaa, ga lasi lo masen turamasen ilaa Jeims ma
Jon, xan no tsi Sebedi. Delu lo taxaaturungi xadetu no uben papan xadetu
mono.
20 Tiwaa tsaa a ilei delulu ma delulu ga papaalii xadelulu mom Sebedi
lalon mono mii no untinaxaa ma delulu ga amusili ia.

Iesu a saali biexaa salawa tsaxa
(Luk 4:31-37)

21 Di ga laa Kaperanaam ma mulina mu biaa Saabat ta se laa xaalame,
Iesu a laa lalon anua sausawit ma ga atiltsoli ngali taal asasing.
22 No inaman di suk tunga sin xan no asasing, amuina asingan di malen
xa a ie banam. A xap malen abia no unaasasing ina lo.✡
23 Mulina mu, iexa taamat lalon xadi anua sausawit, iwaa no tanua tsaxa
di ta tsigaii, ga xuup lot,
24 “Iesu in Nasaret! U saan ngali sa sin giem? U xaalame ngali tsaalen
giem? Iaa atii iu saa. Iu iwaa Xa ta Pat xan Moroaa.”
25 Iesu a atewaai di, “U na bong! Tsuul papaalii aia taamat!”
26 Iwaa tanua tsaxa atsaaparen buxaai iwaa taamat ma ga xuup lot ma
ga tsuul papaalii aia taamat.
27 No daan inaman di suk olol. Di etsura ngen di, “Sawe abala? Xa asasing
uul, ma taman abia banam! A tulenlii bula abia no tanua tsaxa ma di ga
lolong amusili ia.”
28 Inesaait ina ia asuk sol isagaa laa lalon abia no xolot araraa ina prowins
Galili.

Iesu atoaa no daan inaman
(Metiu 8:14-18; Luk 4:38-41)

29 Mulina mu di ta papaalii anua sausawit, di laa mii Jeims ma Jon ma di
ga tsiga laa lalon xan anua Saimon ma Endru.
30 Xan xoxup Saimon a maramase taman isua lalep papan ibe, ma di ga
asaaiti Iesu taman.
31 Ma ga laa sangan, a taxaana liman ma ga atapaasi. Biaa isua lalep
apapaali ia ma ga suk taxaaturungi luxaal ngali di.
32 Biaa ta se nale bingbing mulina matanios ta tsurii, no inaman di le tali
no inaman araraa di ta ie minet sin Iesu ma biaa di bula no salawa tsaxa di
ta tsigaii di.
33 Biaa no inaman araraa lalon abia inaman laba di le tsap esuei matan
abia anua.
34 Ma Iesu ga atoaa xuduxudu biaa di ta ie no mat laxen minet, ma ga
saali bula no daan salawa tsaxa oro a xap papaalii no salawa tsaxa ngali di
na papaare amuina di atixi ia saa.

Iesu a sawit xasinge
(Metiu 4:23-25; Luk 4:42-44)

35 Lawaareng bingbing ta lodo tsaa, Iesu a pade ma ga tsuul papaalii anua.
A laa sin biexa xolot biil ngali sawit.
36 Mil Saimon ma no turan di, di ga laa nanen ngali ia.
37 O biaa di ta se laa tatanginai, di suk paare sin, “No inaman araraa di
tsaltsalei iu!”
38 Iesu a xisi di ga we, “Gita laa nan xa xolot atataaen no xobel ngali iaa
ba baais lalon abia no xolot. Balawaa se muina, iaa ga xaalame atala.”

✡ **1:22 1:22** Met 7:28-29

39 Ma ga laa nan no xolot araraa Galili ma ga babaais lalon xadi no anua
sausawit ma ga saali no salawa tsaxa sin no inaman.✡

Taamat taman minet basbas
(Metiu 8:1-4; Luk 5:12-16)

40 Iexa taamat taman minet basbas a xaalame, ga sage putput ma ga ningi
Iesu, “Nawe u siir, u na auuli iaa.”
41 Iesu asuk titii buxaai aia taamat, a tulsen liman, ma ga taana aia taamat
ma ga paare, “Iaa siir, u na tsap uul!”
42 Tiwaa tsaa, minet basbas a papaalii aia taamat ma ga se tuo.
43 Iesu ga tulenlii isagaa laa, taman papaare watwat ngali atewaai ia,
44 “Nangaam asaaiti xaal taman abala, oro laa mu ma u na asen no isuaam
sin unsausawit ma u na tun axaii num tinabel malen Moses ta paare watwat
taman, ngali num atotoaa, naba malen papaare leng sin di.”
45 Oro iwaa taamat a es tsuul ma ga atiltsoli ngali paare leng taman abia
inesaait sin no inaman araraa. Sin abia muina, Iesu a se xap pupua ngali
tsigaii gomsaai xa inaman laba oro ga manman lokobel nan no biil. No
inaman di xaalame tsaa sangan, xaal sin no daan xolot.

2

Iesu atoaa taamat isua met
(Metiu 9:1-8; Luk 5:17-26)

1 Mulina biexaa nen leng, Iesu tii sebula tsiga Kaperanaam. Inesaait ina
Iesu no inaman di tii longmien we a se mula xaalame lokobel.
2 Xuduxudu ina inaman di exumule biaabi ga xap xa xolot na leiwaa lalon
anua ma lokobel ina matenmat, ma ga baais taman abia totore sin di.
3 Biexaa taamat ta et di alet xaalame ngen taamat isua met.
4 Oro di xap pupua ngali tali aia taamat sin Iesu, amuina sin abia
xumkumul. Di ga tseng alen lapalaa papan xuan anua tutiik sin Iesu, di
ga a soriri xabangas taman isua met. 5 Biaa Iesu tii lasi xadi tinaalnge, ga
paare ngali aia taamat isua met, “Nugu tsi num no namaang tsaxa iaa se
adodolii no.”
6 Talaawaa biexaa unaasasing ina lo di ta tsotso tia, di adodo lalon xadi
no butsa, di ga paare,
7 “Ngalisa ilawaa taamat ta paare weaatalaa? A reret ngen Moroaa. Saa
pupua ngali adodolii no namaang tsaxa oro Moroaa mu?”
8 Tiwaa tsaa Iesu atixi lalon nantanuaan, sen maarang di ta adodo amusili
o ga paare sin di, “Ngalisa gim ta adodo lalon nagim no butsa taman abala
no maarang?
9 Sawe a malus ngali paare sin aila isua met, ‘Num no namaang tsaxa iaa
se adodolii,’ o ngali paare we, ‘Tapaas, adi num xabangas ma u na eses?’
10 Oro ngali gim ba atii we, Xan Tsi Taamat a ie banam lalon xolkolmoxo
ngali adodolii namaang tsaxa.” Iesu ga asaaiti aia taamat isua met,
11 “Iaa asaaiti iu, tapaas, adi num xabangas ma u na laa tataam.”
12 Tiwaa tsaa a tapaas, adi xan xabangas ma asuk es tsuul papan no matan
no daan inaman araraa. Ma no inaman di suk tunga ma di ga pa’ii Moroaa
di ga we, “Giem tii xap mager lasi xawas weaatalaa!”

Iesu a ilei Liwai
(Metiu 9:9-13; Luk 5:27-32)

13 Iesu a sebula mula laa lalon daan ulis. No daan inaman di amusili laa
lalon abia xolot ma tii taal asasing sin no inaman.

✡ **1:39 1:39** Met 9:35

14 Biaa ta lo eses laa, asuk lasi Liwai xan tsi ilaa Alpias, ta xalkale lalon
anuen taakis. Iesu ga paare ngali, “Amusili iaa.” Liwai a tapaas ma ga
amusili ia.
15 Biaa Iesu ta angangen lalon xan anua Liwai. Xuduxudu ina no
unaalalet taakis ma no untsaxa di angangen mii Iesu ma xan no tsi asasing
bula, amuina xuduxudu ina di, di amusili Iesu.
16 Biaa no unaasasing ina lo biaa no Paarasi di ta lasi Iesu, ta angen mii
no unaalalet taakis ma no untsaxa, di ga atsuraa abia xan no tsi asasing,
“Ngalisa ta angen mii no inaman di ta alalet taakis ma no untsaxa?”
17 Iesu alongmen abalaa, ga paare sin di, “No inaman axaau di xap saansili
untubatuba. Oro biaa mu di, di ta ie minet di saansili untubatuba. Iaa tii
xap xaalame ngali ilei no inaman tutiik, oro ngali no untsaxa.”

Di atsuraa Iesu ngalisa di ta el
(Metiu 9:14-17; Luk 5:33-39)

18 Sin leng xan no tsi asasing Jon ma no Paarasi di el, biexaa inaman di
xaalame ma di ga atsuraa Iesu, “Asen parawe xan no tsi asasing Jon ma xadi
no Paarasi di ta el, oro num no tsi asasing di xap el.”
19 Iesu a xisi di, “Biaa xan no xibong aia taamat ta we na maxis di ba sen el
we, nawe iwaa taamat ta wena maxis a manman tsaa mii di? Di xap pupua,
sinsa taamat ta wena maxis a manman tsaa mii di.
20 Oro leng naba ta xaalame biaa di ba gii mulangen taamat ta wena maxis
sin di, o sin abia leng di ba el.
21 “A xap xa na tsik tali laplap uul ngali xabati tater ina laplap xabaar,
biaa pu laplap uul naba tsiip ma na tatari abia laplap xabaar, biaabi naba
suk tater lot.
22 A xap xa na pupua ngali tiitiiri waain uul laa lalon no xilkil ina waain*
xabaar, nawe aweaatia biaa waain uul naba pupuet o sobuk na pak, o biaa
waain ma biaa xilkil naba suk tsaxa araraa. Naba axaau na ut tuali waain
uul laa lalon xilkil ina waain uul.”

Orong ina Saabat
(Metiu 12:1-8; Luk 6:1-5)

23 Sin biexa Saabat Iesu tii eses lalon uma wit mii xan no tsi asasing, o
xan no tsi asasing di ga paaski no xalitsa ina wit.
24 No Paarasi di ga paare ngali Iesu, “Lasi, ngalisa di ta xosaraa abala, di
ta xap manglen Saabat?”
25 Iesu a xisi, “Gim xap muun xoxoti sen maarang Dewit tii xosaraa mii
xan no turan, biaa di tii itol ma muun?
26 Sin xan no leng Abiata unsausawit lapalaa, Dewit tii tsiga lalon Xan
Anua Moroaa ma ga ngani tsoki pat ta pupua mu ngali no unsausawit di ba
ngani, ma ga tabali bula no turan.”
27 Ma ga paare ngali di, “Moroaa a xosaraa Saabat ngali xan axaau taamat
ma a xap xosaraa taamat ngali Saabat.
28 Biaabi Xan Tsi Taamat, ia Orong ina Saabat bula.”

3

Iesu atoaa taamat sin Saabat
(Metiu 12:9-15; Luk 6:6-11)

1 Biexa leng Iesu atsiga laa lalon anua sausawit, o iexa taamat liman ta
met bula ia tia.

---

* **2:22 2:22** *xilkil ina waain* - No sobuk di tii xosaraa taman no xilkil ina sipsip.

2 Biexaa inaman atia di lo nen tsaltsalei xa sal ngali atuti Iesu, ma di ga
lo xoxoen ngali lasi nawe naba atoaa aia taamat sin Saabat.
3 Iesu a paare sin iwaa taamat lima met, “Til laamuaan no matan abala
no inaman araraa.”
4 Mil Iesu ga atsuraa no inaman, “Sen namaang a tutiik sin Saabat: ngali
xosaraa namaang mamainaang o ngali xosaraa namaang morokon? Ngali
atoaa xa o ngali sas amantei xa?” Oro di suk xale bong mu.
5 Iesu asuk magaa ma ga atsoxaa ariiti di. Ma ga suk lolbiir amuina xadi
no butsa a taban. Mil ga paare sin iwaa taamat, “Apalasaa limaam.” Iwaa
taamat apalasaa liman ma ga sebula axaau.
6 Tiwaa tsaa no Paarasi mii no Erodian* di suk tsalei xa sal ngali sas
amantei Iesu.

Xaraxin malep di amusili Iesu
(Luk 6:17-19)

7 Iesu a tapaas laa mii xan no tsi asasing laa sangan daan ulis, ma xaraxin
malep in Galili di ga amusili ia.
8 Di xaalame amuina di se longmien no mat maarang Iesu ta xosaraa no.
Biexaa inaman di xaal Judaia, tia Jerusalem, ma Idumea, ma sin no xolot
xaatalaa ina daansel Jodan ma sin no xolot Taia ma Sidon.
9 A lasi abia malep o ga asaaiti xan no tsi asasing ngali di na taxaaturungi
xa tsiibi dokdok ngali ia. A saan ngali xa tsiibi dokdok amuina a palo ngali
abia malep na asuruti ia.✡
10 Amuina a se atoaa no daan inaman o biaa no inaman taman no mat
minet di lo esurut ngen di laa laamua ngali taxaana Iesu.
11 Biexaal di ie salawa tsaxa lalon di. Biaa no salawa di xaa lasi Iesu, di
xaa xol lapula laamuaan ia ma di ga xuup weaatalaa, “Iu xan Tsi Moroaa!”
12 Oro, Iesu a imii no salawa ngali di na xap asaait leng taman ia, saa so.

Iesu axilangi sangaul axuuk ma ga laa lua ina aposal
(Metiu 10:1-4; Luk 6:13-16)

13 Mil Iesu ga laa lapalaa papan buk ma ga ilei biexaa taamat ngali di na
xaalame sangan ia, ma di ga laa lapalaa sangan Iesu.
14 Iesu axilangi sangaul ma ga laa lua ina taamat ma ga a tso iesani di no
Aposal, ngali di ba manman mii ia ngali naba tulen laangen di sin biexaa
xobel ngali babaais.
15 Ma di ie banam ngali saali no salawa tsaxa.
16 Balawaa se sangaul axuuk ma ga laa lua ina taamat ta axilangi di:
Saimon (iwaa Iesu ta a tso iesani Pita);
17 Jeims ma Jon xan no tsi Sebedi (Iesu a tso iesani di Boaneges, muina
balawaa ies aweaatalaa, No tsi ina Parpariek);
18 Endru, Pilip, Batalomiu, Metiu, Tomas, ma Jeims xan tsi ilaa Alpias,
Tadeas, Saimon ia ina no Silot,
19 ma Judas Iskariot iwaa ta babel tali ia.

Iesu ma Belsebub
(Metiu 12:22-32; Luk 11:14-23)

20 Mil Iesu ga tsiga lalon anua ma no malep di sebula exumule sangan ia.
Biaabi ia ma xan no tsi asasing di ga xap pupua ngali angen.
21 Biaa xan matenaanua Iesu di ta alongmen abala no maarang, di ga laa
ngali giwaa ia amuina no inaman di we, “Xan no adodo a tangtangabaa.”

---

* **3:6 3:6** *Erodian* - No inaman di ta amusili King Erot. ✡ **3:9 3:9** Mak 4:1; Luk 5:1-3

22 Ma no unaasasing ina lo di ta xaal lapula Jerusalem di we, “Belsabap
atsigaii aia! Iwaa lalaamua ina no salawa ta tali watwat sin ia ngali saali
no salawa.”✡
23 O Iesu ga ilei no inaman di ga exumule, ma ga paatinai no totore
puapua. Iesu ga we, “Saatan naba sen pupua we ngali saali Saatan?
24 Nawe xa maradaan a exasen ia tsaa, biaa maradaan naba suk xap
pupua ngali tilwatwat.
25 Nawe xa matenaanua a exasen ia tsaa, biaa matenaanua naba xap
pupua ngali tilwatwat.
26 Ma nawe Saatan a epuske mii ia tsaa, ga se exasen ia ma naba xap
pupua ngali tilwatwat, ma xan xapkap ina a se xaalame.
27 A suk so maase, a xap xa na pupua ngali tsiga lalon xan anua xa taamat
watwat ngali pulaxi xan no mat maarang, oro setauan na pis atingtingi iwaa
taamat watwat. Mil naa pulaxi no mat maarang lalon anua.
28 Iaa asaaiti gim taman so, no namaang tsaxa araraa ma xadi no reret no
inaman, Moroaa naba adodolii no.
29 Oro saa ia ta reret ngali epuske sin Nantanua Pat, Moroaa naba xap
pupua ngali adodolii. Moroaa naba ininte sin xan namaang tsaxa laaliu.”✡
30 Iesu a paare taman abala amuina, di paare we, “Salawa tsaxa atsigaii
ia.”

Xan nagaa Iesu ma xan no taamat
(Metiu 12:46-50; Luk 8:19-21)

31 Mil xan nagaa Iesu ma xan no turamasen di le tsap. Di tiltil lokobel ma
di ga tulen iexa taamat ngali ilei tsoli ia.
32 Biaa malep di ta tsotso ulti Iesu, di ga asaaiti ia, “Num nagaa ma no
turamasen iu, balaa di lokobel, di ta nanen ngali iu.”
33 Iesu ga atsura, “Saa nugu nagaa ma no saa no turamasen iaa?”
34 Mil Iesu ga lasi abia di ta tsotso ulti ia, ga paare, “Balawaa di mu nugu
no nagaa ma no turamasen iaa.
35 O saa ia ta xosaraa xan sirsiir Moroaa biaa di, nugu taamat ma motogo
ma nagaa.”

4

Totore puapua ina unsoksok
(Metiu 13:10-17; Luk 8:9-10)

1 Sin biexa leng, Iesu a sebula atiltsoli ngali asingan no inaman sangan
daan ulis. Ma biaa malep di ta exumule ulti ia, asuk lot buxa. Biaabi ga pis
xaa papan tsiibi ma ga tsotso papan, palaaen xuen. O no inaman araraa di
ga manman xuen sin gelgel ina daan.✡
2 Iesu asingan di taman no totore puapua ma lalon xan asasing, a paare
we; 3 “Gim lolong! Unsoksok a laa ngali soxaa no xalitsa.
4 Biaa ta lo xaaparen no xalitsa, biexaa xalitsa a xol no nan sal, ma no
maan di xaalame ma ngen araraai abia no xalitsa.
5 Biexaa xalitsa, a xol papan pula ta ie xaat. No xalitsa asuk tsik isagaa
mu, amuina pula a xap riri buxa.
6 Oro biaa matanios talaa xaalame lapalaa, biaa no xalitsa ta se tsik, di
suk malang amuina a xap xadi xaa baa.
7 Biexaal ina no xalitsa di xol laa lolobet ina no xoxon, biaa di ta tsik, no
xoxon di xaili no. Biaabi di ga xap waalii xaa waawaan di.

✡ **3:22 3:22** Met 9:34; 10:25 ✡ **3:29 3:29** Luk 12:10 ✡ **4:1 4:1** Luk 5:1-3

8 Biexaal di xol papan pula mamainaang, ma biaa no xalitsa ga suk tsik.
A tsik laa lapalaa ma ga waalii no waan ie. Biexaal ina no ie, di waalii
no sangaul a tuul ina no waawaan, biexaal no sangaul a paas xuuk ina
waawaan, biexaal di waalii no sangsangaul ina waawaan."
9 Iesu a paare, "Iwaa ta ie talinga ngali lolong, papaalii na lolong."
10 Biaa Iesu ta se man xasinge, xan sangaul ma ga laa lua ina tsi asasing
ma biexaa inaman di ulti, di atsuraa ia taman no totore puapua.
11 Iesu asaaiti di, "Moroaa a se tali abia namaang ta xuxii ina xan
Maradaan sin gim. Oro sin biaa di lokobel ina xan maradaan Moroaa, no
maarang araraa, iaa ta paare sin di taman biaa no totore puapua.
12 Ngalibi,
"'Di ba lo nanen ma nanen oro di ba xap atii sa.
Di ba lo lolong ma lolong, oro di ba xap leng.
Nawe di xosaraa abala no maarang, di ba soro puxisbal ma Moroaa naba
adodolii xadi no namaang tsaxa.'"✡

Iesu alengi totore puapua ina no xalitsa (Metiu 13:18-23; Luk 8:11-15)

13 Mil Iesu ga paare ngali di, "Gim xap leng sin abala totore puapua? Gim
ba sen leng we sin biexaa totore puapua?
14 Iwaa unsoksok a soxaa xan totore Moroaa.
15 Biexaa inaman di malen aia waan ie ta xol nan sal, malen abia totore
di ta soxaa. A xap lil mu sin di ta alongmen xan totore Moroaa, Saatan a
xaalame isagaa mu ma ga saali abia totore di ta se soxaa lalon di.
16 Biexaal di malen no xalitsa di ta soxaa lalon pula ta ie xaat. Di alongmen
totore ma tiwaa tsaa di ga adi taman taton.
17 Oro biaa di ta xap aturung baa, biaa totore a xap man adis lalon di. Biaa
no mamaet o no xonkonon atsap, amuina sin abia totore, di ba xol isagaa
mu.
18 Biexaal di malen no xalitsa di ta soxaa no lolobet ina no xoxon. Di
alongmen abala totore.
19 Oro biexaa mat maarang atsiga lalon xadi tino, lolbiir, titii buxaai
xuxute ma mataxaaxaa. Balawaa no maarang a xaili xan totore Moroaa
ngali naba xap tsik. O biaa totore puapua a xap waalii xaa waawaan lalon
xadi tino.
20 Biexaal di malen iwaa xalitsa di ta soxaa lalon pula mamainaang,
di longmien totore ma di sirawaa ma di waalii no waawaan di. Biexaal
di waalii no sangaul a tuul, biexaal no sangaul a paas xuuk, biexaal
sangsangaul* ina di ta soxaa."

Xan totore puapua Iesu taman rarar (Metiu 5:14-16; Luk 8:16-18; 11:33)

21 O Iesu ga paare sin di, "Gim xap xaa axaxuina xa rarar paina xa xiis o
paina xa ibe, asuk xap. Gim ba aturungi sin niaan taktaxiu tsaa.
22 No mat maarang araraa ta xuxii, Moroaa naba atsapngen no lalon leng
ngali no inaman araraa di ba lasi.✡
23 Nawe gim ie talinga ngali lolong, gim na lolong!"
24 Ma ga sebula paare, "Gim na adodo axaautsi sawe gim ta se alongmen.
Nawe gim suk lolong axaau sin iaa, Moroaa naba tali buxaai sinaae sin gim.✡

✡ **4:12 4:12** Ais 6:9-10 * **4:20 4:20** *sangsangaul* - Sangaul ina sangaul (100). ✡ **4:22 4:22** Met 10:26; Luk 12:2 ✡ **4:24 4:24** Met 7:2; Luk 6:38

25 Saa ia, ta ie sinaae sin xan totore Moroaa, Moroaa naba taal buxaai
sinaae sin, o saa ia, ta xap ie sinaae sin xan totore Moroaa, nawe a ie sinaae,
Moroaa naba alet mulangena sin.”✡

Totore puapua taman xalitsa
(Metiu 13:31-32, 34; Luk 13:18-19)

26 Iesu ga sebula paare, “Xan Maradaan Moroaa a weaatala. Taamat a
xaaparen no xalitsa papan pula.
27 Nabing ma lasiaat, biaa ta urange o a padepade, no xalitsa a tsik. Iwaa
taamat a xap atii no xalitsa asen tsik we.
28 Pula tsaa a xosaraa no xalitsa ngali tsik. Setauan biaa dikdixan ina
soksok asemat, mil no lalawina, mil no xala se.
29 Sauna mu sin no xala ta se maatkel, aturungi tatel sin, amuina leng ina
papaas a se tsap.”

Totore puapua taman xalitsa ta dokdok buxa
(Metiu 13:31-32; Luk 13:18-19)

30 O Iesu ga sebula paare we, “Gita ba paare wesa ngali xan Maradaan
Moroaa a malen sa? O sen totore puapua naba alengi?
31 Xan xalitsa tsupa biaa ta suk dokdok gim ta xaa soxaa lalon pula.
32 A xaa tsik ga tsap xaraxin ie ngen abia no xariin ie lalon uma. Xan no
xariin laxe, biaa no maan di ta xosor uni papan, paina xan marmaru.”
33 Iesu atolomi no daan totore puapua weaatalaa ngali asingan di.
Asingan di taman abia no mat maarang se araraa ngali di ba atii.
34 Tii xap paare taman xawas bula sin di, oro taman no totore puapua
mu. Oro biaa tii man xasinge mii xan no tsi asasing tsaa, tii ga alengi no
maarang araraa sin di.

Iesu amalinai laman
(Metiu 8:23-27; Luk 8:22-25)

35 Biaa ta se laa nale bingbing, Iesu asaaiti xan no tsi asasing, “Gita laa sin
biexa gelgel xaatalaa.” 36 Di papaalii abia xumul mil, di ga laa mii ia papan
mono malen ta se manman papan mono. Biexaa mono bula di ga amusili
di.
37 Xaraxin maal ga tapaas, ma no tuun ga le xapas patanginai mono ma
ga atiltsoli ngali us taman daan.
38 Iesu a lo urarange talaa xaamil ina mono ma ga xulang papan lulaa.
Xan no tsi asasing di laa sangan ma apadaa ia di ga we, “Unaasasing, u suk
xap adodo we, gita ba liaan?”
39 Iesu a tapaas, ga imii maal, ma ga paare ngali no tuun ga we, “Bong!
Man adamis!” Mil, maal ga xap ma laman ga suk malina araraa.
40 Iesu ga asaaiti xan no tsi asasing, “Ngalisa gim ta suk mataa buxa? Gim
xap mager taltaalnge?”
41 Xan no tsi asasing di suk mataa buxa ma etirikngen di, di ga we, “Saa
xaawe aila? O maal ma no tuun di ga lolong amusili mu ia.”

5

Iesu atoaa taamat no salawa tsaxa di ta tsigaii
(Metiu 8:28-34; Luk 8:26-39)

1 Iesu ma xan no tsi asasing di tabaxi daan ulis laa lalon xolot ina Gerasin.
2 Biaa Iesu ta tsuul papan mono, sauna mu iexa taamat taman tanua tsaxa
a tsuul xaal lalon io ngali le sabasue ia.

✡ **4:25 4:25** Met 13:12; 25:29; Luk 19:26

3 Ilawaa taamat a manman lalon abia no io ma asuk xap xa na pupua
ngali rotsi taman xa tsen.*
4 No daan leng no inaman di rotsi no liman ma no xaden taman tsen oro,
a xaa tigiri amutmuti no tsen sin no xaden. A xap xa na watwat pupua ngali
epuske ma abonga ia.
5 Sin no siaat ma sin no bing, a xaa es labatina no io ma ga xaa laa papan
no buk ma ga xaa xuupkup ma tae no isuaan sin no xaat ta irom.
6 Biaa ta lasi Iesu palpalaa tsaa iwaa taamat asuk sol laa sangan ia ma ga
sage putput laamuaan ma ga xuup lot,
7 "U wena xosaraa sa sin iaa, Iesu, xan Tsi Moroaa lapalaa suk se? U na
puris sin Moroaa we u ba xap asosongi iaa!"
8 Amuina Iesu ga paare ngali, "Iu tanua tsaxa, u na tsuul alen aila taamat."
9 O Iesu ga atsuraa ia, "Saa iesaam?"
Taamat a xisi, "Iesaaga ilaa Legion, amuina giem suk xudu."
10 Ma iwaa taamat a sebula ma a sebula ningi Iesu ngali naba xap tulen
atsuulngi di xaal, sin abia xolot.
11 Biexa xariin xobel bol, di tabali di papan buk atataaen abia xolot.
12 Biaa no salawa tsaxa di ningi Iesu, "Tulen giem laa labatina no bol
ngalibi giem ba pupua ngali tsigaii di."
13 Iesu ga sirawaa di ma no salawa tsaxa di tsuul alen aia taamat ma di ga
tsigaii no bol. Biaa xobel bol araraa a malen 2,000 di tii ga esole laa lapula
sin soriri ina buk laa lalon daan ulis ma di tii ga suk liaan.
14 Biaa no untilaamamil sin xobel bol, di lasi abia ma di ga suk sol ma
di ga atolomi abala sin inaman laba ma no xolot atataaen xobel laba, no
inaman di tii xaalame ngali le lasi semaarang tii tsap.
15 Biaa di tii xaalame sangan Iesu, di lasi aia taamat no salawa tsaxa di tii
ben tsigaii, a se xalkale tia ma ga se alen axaautsi xan laplap ma xan adodo
a se tutiik ma di tii ga suk mataa.
16 Biaa no inaman di tii lasi sen maarang Iesu tii xosaraa, di asaaiti biexaa
inaman taman abia maarang tii tsap sin iwaa taamat biaa no salawa tsaxa
di tii ben tsigaii ma biaa xobel bol bula.
17 Ma no inaman di ga ningi Iesu ngali na papaalii xadi xolot.
18 Biaa Iesu tii es en laa papan mono, iwaa taamat, Iesu tii ben saali no
salawa tsaxa sin, a ningi Iesu ngali naba laa mii ia.
19 Iesu tii xap papaalii ia, oro ga asaaiti ia, "Laa tataam sangan num
matenaanua ma iu naa asaaiti di taman xan watwat Orong biaa ta se
xosaraa ngali iu ma tii sen tali we xan biirbirum sin iu."
20 Ma taamat ga laa ma paare leng Dekapolis,† aisa no maarang Iesu tii se
xosaraa sin ia. Ma no inaman araraa di tii ga suk olol buxa.

Tsaana ta se met ma aina ta maramase
(Metiu 9:18-26; Luk 8:40-56)

21 Biaa Iesu ta se tabaxi daan ulis sebula papan mono ngali mula laa sin
biexa papel ina daan ulis. Lan abia xolot, xariin malep di exumule ulti ia,
sin tii manman sangan daan ulis.
22 O iexa lalaamua ina anua sausawit iesan Jairus, a xaalame lalon abia
xolot, ga lasi Iesu ma ga sage putput laamuaan.
23 Ma ga ningi Iesu we, "Nugu tsaana dokdok a se atat ngali met. Timaa
xaalame ma u na aturungi no limaam papan ia ngalibi naba tuo ma naba
tino."

---

* **5:3 5:3** *tsen* - Sua ain. † **5:20 5:20** *Dekapolis* - Muina abala ies a we no sangaul ina inaman laba nan selina ina laman Galili ma daansel Jodan.

24 Ma Iesu ga laa mii aia lalaamua ina anua sausawit.
Xaraxin malep di amusili Iesu ma di ga esurut ulti ia.
25 Iexa aina tia, tii manman taman minet ina nanxaskas sin no miet ta
sangaul axuuk ma ga laa lua.
26 Tii taana xaraxin sosong xaal sin no daan untubatuba di tii xonon ngali
tiltsomi ia ma ga se araraai xan no xuxute sin di, oro tii suk tsap tsaxa buxa.
27 Ma biaa tii lolong xaa sin Iesu, asuk xaalame mulina ia, ma ga taana
xan laplap.
28 Aina tii adodo, “Nawe iaa taana mu xan laplap, iaa ba tuo.”
29 Tiwaa tsaa, biaa dal asuk xap. Asuk saaen sin no isuaan we, a se leiwaa
sin xan sosong.
30 Tiwaa tsaa, Iesu a xilalaa we, biaa xoror atsuul alen ia. Ma ga putsi ma
atsura, “Saa taxaane nugu laplap?”
31 Xan no tsi asasing di xisi, “Xuduxudu ina inaman di lo asuruti iu, ma u
ga atsura tsaa, ‘Saa taxaane iaa?’”
32 Oro Iesu a lo nanen i’is tsaa ngali atixi saa taxaane ia.
33 Mil iwaa aina tii ga suk atixi we, a se tuo. A xaalame ma ga xol
laamuaan no xaden Iesu. No isuaan tii didiir taman minataa, o ga asaaiti
ia taman inesaait so ina xan minet.
34 Iesu ga paare ngali ia, “Tsaana, num tinaalnge a se atoaa iu. Laa lalon
malina ma iaa se aleiwaai iu sin num sosong.”
35 Biaa Iesu ta lo papaare tsaa sin aia aina biexaa taamat di xaalame xaal
lalon xan anua Jairus, lalaamua ina anua sausawit, di ga asaaiti, “Nangaam
le atarangaai unaasasing. Num tsaana a se met.”
36 Nanlii mu sen maarang di ta paatina. Iesu ga paare ngali Jairus,
“Nangaam mataa, u na taltaalnge mu.”
37 Tii xap papaalii xa bula ngali amusili ia, oro tii giwaa mu Pita, Jeims
ma Jon iwaa turamasen Jeims.
38 Biaa di le tsap tatan Jairus, o Iesu tii ga lasi no inaman di ta lo teng
lolbiir.
39 Iesu atsiga ma ga paare ngali di, “Ngalisa abala no tengteng lolbiir?
Ilawaa tsaana a xap met, oro a urarange mu.”
40 Oro di ga nongngen ia.
Mulina ta se atsuulngi di, a giwaa xan mom, nagaa ma xan no tsi asasing
ta tuul ma di ga tsiga tiwaa, itaa iwaa tsaana ta manman.
41 A taxaane liman ma ga paare ngali ia, “Talita Koum!” (Muina a
weaatalaa, “Tsaana dokdok, iaa paare ngali iu, tapaas!”).
42 Tiwaa tsaa iwaa tsaana asuk til laa lapalaa ma ga suk atiltsoli eses. (Tii
sangaul axuuk ma ga laa lua ina xan no miet.) Sin abala, di suk olol buxa.
43 Ga tali totore watwat sin xan mom ma nagaa ngali delu na xap asaaiti
no inaman taman abala. Ma ga asaaiti delu ngali tali xaka pu luxaal ngali
angen.

6

Iesu a laa Nasaret
(Metiu 13:54-58; Luk 4:16-30)

1 Iesu apapaali biaa xolot ma ga mula laa lalon xan inaman laba tsaa mii
xan no tsi asasing.
2 Sin Saabat, asingan no inaman lalon anua sausawit. No daan inaman di
alongmen, di suk tunga. Di we, “Itaa adi balawaa no asasing ta asingan no
inaman taman? Saa tali balawaa sinaae sin ia, ngali xosaraa abala no mat
axixila?

3 Ia mu iwaa untunumar. Iwaa mu xan tsi Maria ma ia xan no taamat ilaa
Jeims, Josis, Judas ma Saimon. Ma no moton bala di mii gita." No inaman
di ga bal tsaxa ngali ia.
4 Iesu ga paare ngali di, "No inaman xaal sin xan inaman laba xa propet,
di ba xap manglen ia."✡
5 A xap pupua ngali xosaraa xaa axixila na xudu atia. Biaa mu ga aturungi
liman papan nen inaman minet mu, ma ga atoaa di.
6 Ma Iesu ga suk tunga sin ta xap xadi xa tinaalnge. Mil ga baais laa sin
no xobel xuxuuk.

Iesu a tulen xan no tsi asasing
(Metiu 10:1-42; Luk 9:1-6)

7 Iesu a ilei axumuli sangaul ma ga laa lua ina xan no tsi asasing ma ga
tulen di laa alualua. Ma ga tali banam sin di, ngali saali no salawa tsaxa.
8 Asaaiti di weaatalaa: "Sin abala nagim ines gim nangaam adi xawas, gim
adi mu xudak ina eses. Nangaam adi xa tsoki ma xa tutuel, ma xa xuxute
lalon num biaal.
9 Tamtuel lalon no bubut ma na xap xa laplap bula.
10 Nawe gim tsiga lalon xa anua, manman atia, a pupua gim ta papaalii
abia inaman laba.
11 Nawe xa xobel a xap suei atatoni gim o di xap lolong sin gim, gim na
panlii kuku sin no xaden gim nawe gim tapaas papaalii di. Balawaa papaare
leng ngali epuske mii di."*✡
12 Ma xan no tsi asasing di ga laa baais sin no inaman ngali di na puxisbal.
13 Di saali no daan salawa tsaxa, ma di ga patsaa daanwe papan no daan
minet ma di ga atoaa di.

Jon Unaaxaxadaan amet
(Metiu 14:1-12; Luk 9:7-9)

14 King Erot tii alongmen abala we, no inaman araraa di se atik axaautsi
iesan Iesu. Biexaal di we, "Jon unaaxaxadaan, a se tapaas mula sin minet
ma biaabi no axixila xoror watwat ga taxaa lalon ia."✡
15 Biexaal di we, "Ia Elaija."
Biexaal di we, "Ia propet a malen xa ina no propet in ti laamua."
16 Oro biaa Erot ta longmien abala, asuk we, "Iwaa Jon, iaa ta iritlii xuan,
a sebula tapaas mula sin minet!"
17 Erot tsaa tii tali papaare watwat ngali laa pitsi Jon ma di ga laa aturungi
lalon anua lodo. Ga xosaraa abala namaang ngali atatoni Erodias. Pilip
iwaa xan taamat tii maxis sin ia, oro talaawaa Erot a sebula maxis sin.✡
18 Jon tii asaaiti Erot ga we, "Asuk xap tutiik ngali u ba maxis sin xan tubu
turumasen iu."
19 Balawaa totore a xosaraa Erodias ga ngutsulen buxaai Jon ma ga saan
ngali sas amantei ia. Oro tii xap pupua
20 amuina Erot amatinai Jon ma ga saan ngali tilkaali ia, amuina atii Jon
ia taamat tutiik ma taamat pat. Biaa Erot ta alongmen Jon, tii suk adodo
xuduxudu, oro tii saan tsaa ngali alongmen ia.
21 Leng so a se tsap, sin leng so nagaa ta taxaana ia, Erot ga xosaraa xariin
luxaal, ngali no lalaamua ina gawaman, no lalaamua ina unmakmaxil, ma
no taamat laba in Galili.
22 Biaa xan tsaana Erodias tii xaalame ma ga le tiili, tii suk atatoni Erot
ma biaa no xibong ina abia luxaal.

✡ **6:4 6:4** Jon 4:44 * **6:11 6:11** Di ta xap sirawaa xan inesaait mamainaang Moroaa. ✡ **6:11 6:11** Luk 10:4-11; Apo 13:51 ✡ **6:14 6:14** Met 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19 ✡ **6:17 6:17** Luk 3:19-20

Ma King Erot ga paare sin iwaa tsaana, “U na ningi iaa ngali sawe u ta
saan ngali, ma iaa ba tali susum.”
23 Ma ga xubatsi sin ia, “Samaarang u ta atsuraa iaa ngali, iaa ba tali xolot
axuuk ina alua† ina nugu Maradaan sin iu.”
24 Tsaana a laa sangan xan nagaa ma ga laa atsuraa ia, “Sen maarang iaa
ba ningi sin King?”
O xan nagaa ga xisi, “Atsuraa ngali xuan Jon unaaxaxadaan.”
25 Tiwaa tsaa, tsaana a isagaa laa sangan king taman xan atsutsura; “Iaa
saan ngali u na tali xuan Jon unaaxaxadaan papan xa palet talaawaa tsaa.”
26 King asuk lolbiir buxa, oro amuina tii se xubatsi mii iwaa tsaana ma
xan no xibong ina abia luxaal di alongmen bula, King Erot ga xap pupua
ngali puxislii sa ta atsuraa ngali.
27 Tiwaa tsaa King a tulen iexa asilalxadek ngali laa adi xuan Jon xaalame.
Asilalxadek a laa ma iritlii xuan Jon lalon anua lodo,
28 ma ga alet mulangenai xuan Jon lalon palet. King a tali sin tsaana, ma
ga tali laangen sin xan nagaa.
29 Xan no tsi asasing ilaa Jon, di alongmen abala maarang ta tsap, o di ga
xaalame ma le adi xan pakpak ma di ga laa aturungi lalon io.

Iesu atabali 5,000 ina taamat
(Metiu 14:13-21; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)

30 No aposal, di til ulti Iesu ma di ga atolomi sin ia taman no maarang
araraa di tii se xosaraa ma asingan no inaman taman.
31 Amuina sin no daan inaman di ta xaxaalame ma mulamula, Iesu mii
xan no tsi asasing, di ga xap pupua ngali angen. Ga paare sin di, “Gim
xaalame xasinge mii iaa sin xa xolot ta man adamis ma gita na iaawis.”
32 Ma di ga xaa laa papan mono di xasinge laa sin xobel biil.
33 Oro no daan inaman di tii lasi we di se laa ma di ga nanxilalaa di ma di
ga sol xaal lalon abia no inaman laba araraa ma di laa tsap laamuangen di.
34 Biaa Iesu ta tsal ma ga lasi malep, asuk ie biirbirum ngali di amuina di
malen no sipsip ta xap xadi xa untilaamamil. Ma ga atiltsoli ngali asingan
di taman no daan maarang.✡
35 A se nale sin abia leng, o xan no tsi asasing di ga xaalame sangan ia, di
ga we, “Balawaa xobel biil, ma a se nale buxa.
36 Se tulen no inaman laa, ngali di ba laa lalon no xobel xaatsap ulti gita
ngali uuli xadi xaa was ngali ngani.”
37 Iesu ga xisi di ga we, “Gim na tali xaa was ngali di ba ngani.”
Di ga asaaiti ia, “Giem xap pupua ngali uuli xaa tsoki pupua ngali tabali
abala no inaman! Balawaa xuxute a malen iliil ina xa taamat ta taxaa
watwat no uleng apaasaatuul. U saan ngali giem ba lii xariin xuxute ngali
uuli xaa tsoki biaa ta pupua ngali di araraa?”
38 O Iesu ga atsuraa di, “Aisa no tsoki biaa? Gim laa nanen.”
Biaa di ta laa atik tatanginai, di xaalame sin, di ga we, “Alima no tsoki ma
alua no xoo.”
39 Mil Iesu ga paare ngali xan no tsi asasing, ngali asaaiti no inaman di na
tsotso lalon no xumkumul papan no palis xarawaak.
40 O no inaman di ga tsotso lalon no xumkumul ina no sangaul alima, ma
no sangsangaul.
41 A adi abia no tsoki ta lima ma no xoo ta lua ma ga nanen xale lapalaa
balalangit ma ga putsangi axaau, ma ga tsabaxi no tsoki ma ga tali no sin

† **6:23 6:23** *xolot axuuk ina alua* - Muina abala, “half.” ✡ **6:34 6:34** Met 9:36

xan no tsi asasing ngali di ba tabali no inaman. Mil ga exasen bula no xoo
ta lua labatina di araraa.
42 No inaman se araraa di angen ma di ga se maas.
43 No tsi asasing di tuali sangaul ma ga laa lua ina xiis taman no
ngaalngaal ina tsoki ma xoo.
44 Xoxot ina no taamat di tii se angen tii 5,000.‡

Iesu a eses lapalaa papan daan
(Metiu 14:22-33; Jon 6:15-21)

45 Tiwaa tsaa Iesu asaaiti xan no tsi asasing ngali di na pis xaa papan mono
ma di na laamuangen ia laa Betasaida o ia na axatsapen abia xumkumul.
46 Mulina ta papaalii di, asuk laa lapalaa sin gelgel ina buk ngali sawit.
47 Biaa ta se nale bingbing, mono a se bebe labatina daan ulis o ia xasinge
tsaa, tia xuen.
48 Tii lasi no tsi asasing di ta se xaao sin alulusa, amuina maal a epuske
mii di. Sin nanaaet ina xoxo nabing, atsuul ma ga eses lapalaa papan abia
daan ulis laa sangan di. Nap dokdok mu naba se es liwaa di,
49 o no tsi asasing di ga lasi ia ta eses papan daan ulis, di ga sorowe xa
gaas ma di ga suk xuup,
50 amuina di araraa di se lasi ia, ma di ga suk mataa.
Tiwaa tsaa Iesu ga paare ngali di, “Gim na watwat! Iaa mu! Gim na xap
mataa.”
51 Mil ga en papan mono mii di o maal ga met. No tsi asasing di suk tunga
buxa.
52 Di tii se lasi ia ta xosaraa axixila ina no tsoki ta lima, ma di xap leng sin
abia, amuina xadi no butsa tii taban.
53 Biaa di ta se tabaxi daan ulis laa xaatalaa, di suk laa tsal Genasaret ma
di ga pitsi mono atia.
54 Biaa di ta tsuul papan mono a xap sauna mu no inaman di suk nen
xilalaa Iesu.
55 Di sol laa lalon no xolot araraa ma di ga atsaxei no minet papan no
xapat biaa di ta se longmien no sen xolot ta manman tia.
56 Sin no sen mat xolot Iesu a laa sin, lalon no xobel ma no inaman laba,
di xaa le aturungi no minet lalon no xolot susune. Ma di ga ningi awatwati
ia ngali di na taana mu barangutsina ina xan uga disdis. Ma biaa di, di ta
taana ia, di tii suk tuo.

7

Iesu asasing taman mixat
(Metiu 15:1-20)

1 Biexaa Paarasi ma biexaa unaasasing ina lo di xaal Jerusalem, di ga le
exumule ulti Iesu.
2 Di lasi biexaal ina xan no tsi asasing di ta nganingani xadi no luxaal
taman no liman di, di ta xap guraii no.
3 (No Paarasi ma no Jiu araraa, di xap xaa angen pupua sin di ta guraii no
liman di amusili xadi namaang no xusaak.
4 Biaa di ta xaal lalon no xolot susune, di ba xap mager angen til sin di
ba ta guraii no liman di. Ma di amusili biexaa mat namaang malen ngali
guraii no sobuk, no ketal ma no kabalaa ina axaxuu.)
5 Ma no Paarasi mii no unaasasing ina lo di atsuraa Iesu weaatalaa,
“Ngalisa num no tsi asasing di ta xap tino amusili xadi namaang no xusaak,
ma di ga ngani xadi no luxaal taman no liman di ta xap mixat?”

‡ **6:44 6:44** Di xap xoxoti no aina ma no tsi di ta angen.

6 Iesu a xisi ga we, “Gim no xalam lua, Aisaia tii tutiik sin tii tali totore ina
propet sin gim, biaa tii atalaa,
“‘Balawaa no inaman di manglen iaa taman no bulina mu di.
Oro xadi no butsa asuk palaaen iaa.
7 Di langaari sin iaa gomsaa mu.
Di asasing mu taman no lo sin no taamat, ma a xap nugu no lo.’✡
8 Gim se adodolii xan no totore watwat Moroaa ma gim ga taxaariti xadi
namaang no taamat in ti laamua.”
9 Iesu ga asaaiti di, “Gim ie adodo mamainaang ngali puxislii xan lo
Moroaa ngali amusili nagim no namaang nagim no iaaiaa in ti laamua.
10 Moses tii paare we, *‘Gim na manglen nagim no mom ma nagaa.’*✡ Ma
ga sebula paare we, *‘Nawe xa a xororaa xan mom o xan nagaa, di na sas
amantei.’*✡
11 Oro gim paare we, nawe xa taamat a ie maarang biaa ta pupua ngali
tiltsomi xan mom o nagaa oro ga we, ‘Balawaa xan tinabel Moroaa mu,’
12 mil naba se xap pupua ngali xosaraa xawas ngali xan mom ma nagaa.
13 Sin abala sal gim puxislii xan totore Moroaa taman nagim no namaang
biaa di tii tali sin gim ti tsaa. Ma gim ga xosaraa no mat maarang weaatia.”
14 Iesu a sebula ilei abia malep ngali xaalame sangan ma ga we, “No
inaman araraa, gim na longmien iaa, ma gim na leng sin abala.
15-16 A xap xawas lokobel ina xa taamat na xosaraa ia ngali na xap mixat,
Oro sawe ta tsuul xaal lalon taamat naba xosaraa ia na xap pat.”
17 Mil sin Iesu ta se papaalii abia malep ga tsiga naanua, no tsi asasing di
atsuraa ia taman abala totore puapua.
18 O Iesu ga we, “Gim suk tangtangabaa so? Gim xap lasi we, a xap xawas
lokobel ta tsigaii taamat, a pupua ngali xosaraa ia ngali na xap mixat.
19 Amuina a xap tsiga laa lalon xan butsa, oro atsiga laa lalon xan
xuurkuur o mil ga tsuul alen isuaan.” (Iesu tii paate asen abala we, no luxaal
araraa axaau ngali ngani.)
20 Iesu a we, “Sawe ta tsuul xaal sin xa taamat, biaa mu maarang a xosaraa
aia taamat ga xap mixat.
21 Amuina talaa lalon xan butsa taamat, atsuul taman no adodo morokon,
no manginngin ina namaang ngali matul ina namaang ina maxis, pulapula,
sas amantei taamat, matul mii xa u ta xap maxis sin,
22 angen tsaxa, bal lelep buxa, ababaa, reret tsaxa, mataxaaxaa, ping-
pingse, paraak ma tangtangabaa.
23 Balawaa no namaang tsaxa atsuul xaal lalon taamat ma ga xosaraa
taamat ga xap mixat.”

Iesu atiltsomi aina Gentail (Metiu 15:21-31)

24 Iesu a se papaalii abia xolot ma ga se laa lalon xolot atataaen Taia.
Atsiga lalon anua o ga xap saan ngali xaal di na atixi a manman atia. Oro
tii xap pupua ngali naba xuxii.
25 Iexa aina, xan tsaana dokdok salawa tsaxa ta tsigaii, sauna mu biaa ta
longmien Iesu ta manman lalon abia xolot, asuk xaalame ma xol sangan no
xaden.
26 Iwaa aina in Grik, di ta taxaane Ponisia lalon Siria. Ga ningi Iesu ngali
na tulen atsuulngi no salawa tsaxa papaalii xan tsaana.

✡ **7:7 7:7** Ais 29:13 ✡ **7:10 7:10** Exo 20:12; Dut 5:16 ✡ **7:10 7:10** Exo 21:17; Lew 20:9

27 Iesu asaaiti aina, “Setauan papaalii no tsi di na ngani no maarang araraa
di ta saan ngali, amuina a xap mamainaang ngali adi xadi tsoki no tsi ma
na lii laa ngen sin no xapuna.”
28 Aina a xisi, “Iou, Orong, aso abia. Oro no xapuna paina ibe di xaa ngani
xadi no pu mirmir no tsi.”
29 Ma ga asaaiti, “Amuina sin abia xixiis axaau, u pupua ngali laa; salawa
tsaxa a se papaalii num tsaana.”
30 A laa naanua ma ga laa tatanginai xan tsaana ta matmatuul papan ibe,
salawa tsaxa ta se papaalii.

Iesu atoaa taamat ta talingaban

31 Mil Iesu apapaali no xolot sangan Taia, ga laa lalon Sidon ma laa lapula
sin Laman Galili ma laa lalon no xolot ina Dekapolis.
32 A manman atia o biexaal no inaman di ga le tali iexa taamat ta
talingaban sangan. Iwaa taamat ga xap pupua ngali papaare. Di ga suk
ningi awatwati ia ngali naba aturungi liman papan aia taamat ngali naba
atoaa ia.
33 Mil sin ta giwaa aia taamat laa sin gelgel, palaaen abia malep, asuk
atsigali xan no kakaalis laa lalon xan no talingan aia taamat. Mil ga xamutsa
no liman ma ga taxaane nan xaliman aia taamat.
34 A nanen laa lapalaa balalangit, alet maal ma ga paare ngali ia,
“Epapata!” (Muina abalaa, “Na tsalel!”).
35 Tiwaa tsaa, talingan aia taamat asuk tsalel ma nan xaliman a se
tamluba ma ga suk atiltsoli ngali papaare tutiik.
36 Iesu asuk paare watwat ngali di na xap asaaiti xaal taman sawe ta tsap.
Tii asaaiti di sebula ma sebula ngali xap paare taman xawas oro di ga lo
papaare leng tsaa taman sawe tii se xosaraa.
37 No inaman di suk olol buxa. Di ga we, “Tii se xosaraa axaautsi no
maarang araraa. A xosaraa no talingaban ma di ga lolong! Ma biaa no
ngusbong, a xosaraa di, di ga papaare.”

8

Iesu atabali 4,000 ina taamat
(Metiu 15:32-39)

1 Lalon abia no leng, biexa xariin malep di sebula le tsap esuei. Amuina a
xap xadi xawas ngali angen o Iesu ga ilei xan no tsi asasing xaalame sangan
ga paare,
2 “Iaa titii buxaai abala no inaman. Di ta se manman mii iaa no leng ta
tuul ma ga xap xadi xawas ngali angen.
3 Nawe iaa ba tulen di laa lalon no tatan di, di ta itol di ba matagalgalil
lalon sal, amuina biexaal ina di, di xaal palpalaa.”
4 Xan no tsi asasing di xisi, “Gita man palaaen no inaman laba. Itaa gita
ba pupua ngali adi xaa tsoki na xudu ngali tabali abala no inaman?”
5 Iesu ga atsuraa di, “Aisa no tsoki biaa sin gim?”
Di xisi di ga we, “Apaasaalua no tsoki bala.”
6 O Iesu ga asaaiti abia malep ngali di na tsotso lapula. Biaa ta se adi abia
no tsoki ta paasaalua, a putsangi axaau sin Moroaa, atsabaxi no tsoki ga tali
sin xan no tsi asasing ngali di ba tali sin no inaman. Ma di ga xosor puaa.
7 Xadi nen xoo dokdok bula biaa; Iesu a putsangi axaau sebula ngali abia
no xoo ga asaaiti xan no tsi asasing ngali exasen no, sin no inaman.
8 No inaman di angen ma di ga suk maas. Mil no tsi asasing di luxui no
pu ngaalngaal di ta maaslii ma di ga tuali no xiis lot ta paasaalua taman no.

9 Tii 4,000 ina taamat di ta angen. Mil sin ta se tulen laangen di,
10 Tiwaa tsaa a xaa papan mono mii xan no tsi asasing ma di tii ga laa sin
no xolot ina Dalmanuta.

No Paarasi di atsuraa ngali xa axixila (Metiu 16:1-4)

11 No Paarasi di xaalame ma di ga atiltsoli ngali atsuraa Iesu, ngali xonon
ia. Di ga atsuraa ia ngali xa axixila ta xaal balalangit.✡
12 Iesu alet maal buxa, ga we, “Ngalisa balawaa nan ul ta atsuraa ngali xa
axixila? Iaa asaaiti gim taman so naba xap xa axixila naba tsap sin abala
ul.”✡
13 Mil apapaali di ma ga mula laa papan mono ma ga tabaxi daan laa sin
biexa gelgel ina daan ulis.

Xan iis no Paarasi ma Erot (Metiu 16:5-12)

14 No tsi asasing di adodolii ngali adi xaa tsoki mii di, di adi axuuk mu mii
di papan mono.
15 Iesu atewaai di, “Gim na tilaamamil axaau sin xadi iis no Paarasi ma
xan iis Erot.”*✡
16 Di ga paare usili abala totore lolobet ina di tsaa, ma di ga we, “A tore
weaatia amuina a xap xida xa tsoki.”
17 Iesu tii se atii xan no tsi asasing di tii papaare taman sa o ga atsuraa di,
“Ngalisa gim ta papaare taman ta xap xa tsoki? Gim xap mager lasi o leng?
Nagim no butsa ataban?
18 Gim ie mat o gim ga xap pupua ngali lasi, gim ie talinga o gim ga xap
pupua ngali longmien? O gim ga xap adodomi?✡
19 Biaa iaa ta tsabaxi no tsoki ta lima ngali 5,000 taamat, aisa no xiis gim
ta tuali no taman no ngaalngaal?”
Di xisi, “Sangaul axuuk ma ga laa lua.”
20 “Ma biaa iaa ta tsabaxi no tsoki ta paasaalua ngali abia 4,000 ina taamat,
aisa no xiis lot ta us taman no pu ngaalngaal?”
Di xisi, “Apaasaalua.”
21 Iesu ga paare ngali di, “Asuk so maase, gim na se leng sin iaa saa.”

Iesu atoaa taamat matababa

22 Di xaalame Betasaida o biexaa inaman di ga xaalame ngali le tali iexa
taamat matababa. Di ga ningi awatwati Iesu ngali na taana ia.
23 Ga taxaana liman ga laamuangen atsuulngi ia laa lokobel. Biaa ta se
xamutsaa no matan aia taamat, ga aturungi no liman papan ia, Iesu ga
atsura, “U lasi xawas?”
24 Iwaa taamat a nanen laa lapalaa ga we, “Iaa lasi no inaman; di malen
no ie di ta es i’is.”
25 Iesu a sebula aturungi no liman papan no matan aia matababa. Mil no
matan aia taamat ga tsalel, ma no matan ga se axaau ma ga se nen axaautsi
no maarang.
26 O Iesu ga tulen laangen tatan ga we, “Nangaam tsiga laa lalon xobel.”

Pita a we, Iesu ia Karisito (Metiu 16:13-20; Luk 9:18-21)

27 Iesu mii xan no tsi asasing di laa lalon no xobel ulti Sasaria Pilipaai.
Biaa di ta se es mula, Iesu ga atsuraa di, “No inaman di we iaa saa?”

✡ **8:11 8:11** Met 12:38; Luk 11:16 ✡ **8:12 8:12** Met 12:39; Luk 11:29 * **8:15 8:15** Balawaa iis malen totore puapua ta papaare taman xadi namaang tsaxa no Paarasi ma King Erot. ✡ **8:15 8:15** Luk 12:1 ✡ **8:18 8:18** Mak 4:12

28 Di xisi, “Biexaa inaman di we iu Jon unaaxaxadaan. Biexaal di we iu
Elaija. Oro, biexaal di we iu xa ina no propet.”✡
29 O Iesu ga atsuraa di, “O gim, gim adodo we iaa saa so?”✡
Pita a xisi ga we, “Iu Karisito.”
30 Iesu ga atewaai di, “Gim na xap asaaiti xaal taman iaa saa.”

Iesu asaait laamua taman xan minet (Metiu 16:21-23; Luk 9:22)

31 Mil Iesu ga atiltsoli ngali asingan di taman Xan Tsi Taamat naba adi no
daan sosong, ma no xusaak ina no Jiu, no lalaamua ina no unsausawit, ma
no unaasasing ina lo, di ba palolii ia ma di na sas amantei ia ma mulina no
leng ta tuul naba tapaas mula.
32 A paare leng taman abala, o mil Pita ga giwaa ia laa sin gelgel ma ga
atiltsoli ngali imii ia.
33 Oro biaa Iesu ta putsi ga lasi xan no tsi asasing, asuk imii Pita ga we,
“Laa mulina iaa, Saatan! U xap atii lalon num adodo xan no maarang
Moroaa, oro u atii mu xan no maarang no taamat.”

A mamaxet buxa ngali atsaxei abala tongol (Metiu 16:24-28; Luk 9:23-27)

34 Mil Iesu ga ilei abia malep mii xan no tsi asasing xaalame sangan, ma
ga paare, “Nawe xa a saan ngali amusili iaa, na adodolii ia tsaa, na atsaxei
xan tongol, ma na amusili iaa.✡
35 Nawe saa ia ta adodo buxa ngali xan tino, naba xosorlii xan tino. Oro,
saa ia ta tali xan tino ngali iaa ma ngali inesaait mamainaang biaa naba
aleiwaai xan tino.✡
36 Asen axaau we ngali xa taamat naba tapkina abala xolkolmoxo oro ga
xosorlii xan tino?
37 O sen iliil xa taamat naba tali ngali soxisi xan tino?
38 Nawe xa a mangiel sin iaa ma nugu no totore lalon abala nan ul ina
untsaxa, Xan Tsi Taamat naba mangiel bula sin, biaa naba xaalame taman
xan minaalam xan Mom mii xan no angelo pat.”

9

Iesu a papaare mii Moses ma Elaija (Metiu 17:1-8; Luk 9:28-36)

1 Ma Iesu ga paare ngali di, “Iaa asaaiti gim taman so, xaal ina gim di
ta tiltil atalaa di ba xap xonon saaen minet setauan o di ba ta lasi xan
Maradaan Moroaa naba xaalame taman xoror watwat.”
2 Mulina no leng apaasxuk, Iesu a giwaa Pita, Jeims ma Jon ma di ga laa
papan buk, di man tia xasinge. No isuaan Iesu ga suk puxis auuli nan no
matan detatuul.✡
3 Xan no uga atsila ma ga suk iaas buxa malen no biso ina tuun ta xapas.
4 Ma Elaija ma Moses delu ga asemat lalon no matan detatuul ma delulu
ga papaare mii Iesu.
5 Pita ga asaaiti Iesu, “Rabai, asuk axaau ngali gita ta man atala. Getu ba
atilngi xaa baul na tuul atala, num xa, xaka Moses, ma xaka Elaija.”
6 (Pita a xap atii sawe ngali paatina, amuina detuu suk mataa buxa.)
7 O pu xelangit ga asemat ma ga ngaati detatuul. Mil, inan xa axaal lalon
abia xelangit ga paare, “Ilawaa nugu Tsi iwaa iaa ta titii buxaai. Gutuu
lolong sin!”✡

✡ **8:28 8:28** Mak 6:14-15; Luk 9:7-8 ✡ **8:29 8:29** Jon 6:68-69 ✡ **8:34 8:34** Met 10:38; Luk 14:27 ✡ **8:35 8:35** Met 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25 ✡ **9:2 9:2** 2Pi 1:17-18 ✡ **9:7 9:7** Met 3:17; Mak 1:11; Luk 3:22

8 Sauna mu biaa detuu ta nanen i'is, o detuu ga xap lasi xa mii detatuul
oro Iesu xasinge mu.
9 Biaa di lo tsuultsuul xaal papan buk, Iesu ga asaait awatwati detatuul
ngali detuu na xap asaaiti xa taman sawe detuu tii lasi til sin xan Tsi Taamat
naba ta tapaas mula sin minet.
10 Tuu tsi asasing detuu xap papaare taman sawe detuu tii lasi. Detuu
epaare we, sen muina abala "tinapaas mula sin minet."
11 Ma detuu ga atsuraa ia weaatalaa, "Ngalisa no unaasasing ina lo di ta
we Elaija na setauan xaalame?"✡
12 Iesu a xisi di ga we, "Di tutiik di ta paatina we Elaija na setauan xaalame
ngali le axos atutiki sebula no maarang araraa. O ngalisa inaatel ta we Xan
Tsi Taamat naba alet sosong buxa ma no inaman di ba palolii?
13 Oro iaa asaaiti gututuul, Elaija tii se xaalame tsaa, ma no inaman di
se xosaraa no maarang araraa sin ia malen di ta saan ngali xosaraa sin ia
malen inaatel tii se ataala taman ia."

Iesu atoaa tsi salawa tsaxa ta tsigaii (Metiu 17:14-20; Luk 9:37-43)

14 Biaa di tii xaalame sangan biexaa tsi asasing, di tii lasi xariin malep ta
ulti di, ma no unaasasing ina lo, di tii lo engangaae mii di.
15 Tiwaa tsaa no inaman araraa di tii lasi Iesu, di tii suk tunga buxa ma
di ga sol laa ngali suei atatoni ia.
16 Ga atsuraa di, "Sawe abia gim ta engangaae taman?"
17 Iexa taamat ina abia malep a xisi, "Unaasasing, iaa le tali nugu tsi
susum, iwaa salawa tsaxa atsigaii ia ma ga tilbanti ia ngali naba xap
papaare.
18 Biaa salawa tsaxa ta xaa laamuangen ia, naba lii laangen ia papan pula,
no biso a tsuul lalon ngutsina, ga xaa angiririki no lian ma no isuaan ga xaa
totogolo. Iaa atsuraa num no tsi asasing ngali di ba saali iwaa salawa tsaxa
oro di ga xap pupua."
19 Iesu ga xisi, "Gim nan ul ina xap taltaalnge. Aisa no leng iaa ba manman
tsaa mii gim? Nagim muun taltaalnge a tali xaraxin lolbiir sin iaa. Gim taal
xaalame ngen aia tsi sin iaa."
20 Ma di ga tali ia. Biaa iwaa salawa tsaxa tii lasi Iesu, tiwaa tsaa ga suk lii
adidiiri aia tsi. A xol papan pula, ma ga ulal, ma biso ga tsuul lalon ngutsina.
21 Iesu atsuraa xan mom aia tsi, "Aisa no leng ta se tsap abala maarang
sin?"
Xan mom tsi a xisi, "Atiltsoli sin ta tsi dokdok tsaa.
22 Ilawaa salawa tsaxa atigiri lii ilawaa tsi laa nan ie o lalon daan ngali
na sas amantei. Oro nawe u pupua ngali xosaraa xawas ngali, timaa asen
num biirbirum sin giem ma u na tiltsomi giem."
23 Mil Iesu ga paare, "Nawe u pupua? No mat maarang araraa a pupua
sin iwaa xa, ta taltaalnge mu."
24 Tiwaa tsaa xan mom tsi asuk xuup we, "Iaa suk taltaalnge so! Tiltsomi
iaa ngali aiepatsaa nugu muun taltaalnge!"
25 Biaa Iesu ta lasi malep di ta sol ngali le nanen, asuk imii aia salawa
tsaxa. Ga paare, "Iu talingaban ma ngus bong tanua, iaa paare watwat ngali
u na tsuul alen aia tsi ma u na suk xap tsigaii ia bula."
26 Iwaa salawa tsaxa angiek lot ga suk xol didiir buxa ma ga tsuul alen
aia tsi. Ma iwaa tsi ga malen a se met ma no daan inaman di ga paare, "A
se met!"

✡ **9:11 9:11** Met 11:14

27 Oro Iesu ga taxaana liman ma ga atilngi laa lapalaa papan no xaden
ma ga til lapalaa.
28 Mil Iesu tii se tsiga naanua, xan no tsi asasing di ga tiirik pulaxi ia, di
ga we, “Ngalisa giem ta xap pupua ngali saali iwaa salawa tsaxa?”
29 Iesu ga xisi, “Ilawaa mat laxen salawa tsaxa a pupua mu ngali saali mu
taman sausawit.”

Iesu a papaare taman xan minet
(Metiu 17:22-23; Luk 9:43-45)

30 Di papaalii abia xolot ma di ga es tsiga Galili. Iesu tii xap saan ngali xa
na atii itaa di ta manman,
31 amuina tii lo asasingan xan no tsi asasing. Ga paare sin di, “Xa naba
babel tali Xan Tsi Taamat papan no liman no taamat morokon. Di ba sas
amantei ia ma mil sin no leng ta tuul naba tapaas mula sin minet.”
32 Oro di tii xap leng sin muina ina abala totore. Di ga mataa ngali atsuraa
ia taman abala.

Saa asuk lot buxa?
(Metiu 18:1-5; Luk 9:46-48)

33 Di xaalame Kaperanaam. Biaa tii se man lalon anua, asuk atsuraa di,
“Gim engangaae taman sa lalon sal?”
34 Oro di suk xale adamis amuina lalon sal di engangaae engen di tsaa
ngali saa ina di asuk lot buxa.✡
35 Iesu a tsotso lapula, o ga ilei sangaul axuuk ma ga laa lua ga we,
“Nawe xa a saan ngali na lalaamua, na suk tsap taamat mil ma na tsap xadi
untutule no inaman araraa.”✡
36 Iesu a giwaa tsi dokdok ma ga atilngi labatina di. A logoen tsi lalon no
liman ma ga paare ngali di,
37 “Saa ia ta suei atatoni xa tsi dokdok malen ilawaa sin iesaaga, a suei
atatoni iaa, ma saa ia ta suei atatoni iaa, a xap suei atatoni mu iaa oro a
suei atatoni nugu Mom iwaa ta tulen iaa.”✡

Saa aia ta xap epuske mii gita, ia ina gita
(Luk 9:49-50)

38 Jon ga paare, “Unaasasing, giem tii lasi iexa taamat ta saali no salawa
tsaxa sin iesaam, ma giem ga paare sin ia ngali na xap xosaraa abala amuina
a xap ia ina gita.”
39 Iesu ga paare, “Gim nangaam tilbanti ia. A xap xa na xosaraa xa axixila
sin iesaaga, O mil dokdok ga pupua ngali paare tsaxa taman iaa.
40 Iwaa ta xap epuske mii gita, ia xida.✡
41 Iaa asaaiti gim taman so. Saa ia ta tali xa sobuk daan sin iesaaga,
amuina gim xan no Karisito, naba xap xosorlii xan iliil.✡

Xonkonon ngali maak tsaxa
(Metiu 18:6-10; Luk 17:1-2)

42 “Nawe xa a xosaraa abala no tsi dokdok di ta taltaalnge sin iaa laa lalon
namaang tsaxa, xan ininte Moroaa sin ia, naba suk tsaxa buxa ngen ngali
pal tali xa xariin xaat sin inan ma na lii ia laa lalaman.
43 Nawe limaam ataii iu ngali xosaraa namaang tsaxa, xitiplii. Naba suk
axaau buxa ngali tsigaii tino laaliu taman lima ta xuuk ngen no limaam ta
lua, ma di na lii iu lalon Edes.*✡

✡ **9:34 9:34** Luk 22:24 ✡ **9:35 9:35** Met 20:26-27; 23:11; Mak 10:43-44; Luk 22:26 ✡ **9:37 9:37** Met 10:40; Luk 10:16; Jon 13:20 ✡ **9:40 9:40** Met 12:30; Luk 11:23 ✡ **9:41 9:41** Met 10:42 * **9:43 9:43** Biexaa inaatel xabaar a todomien abala, 44 *“Tiwaa xadi no goto naba xap met ma biaa ie ta xap metmet.”* ✡ **9:43 9:43** Met 5:30

45 Nawe xaim ataii iu laa sin namaang tsaxa, u na xitiplii. Naba suk axaau
ngali u ba tsigaii tino laaliu taman xadek xuuk, ngen no xaim ta lua, ma di
na lii iu lalon Edes.†
47 Nawe mataam ataii iu laa sin namaang tsaxa, u na luapelii mataam.
Asuk axaau ngali tsigaii xan Maradaan Moroaa taman mataam ta xuuk,
ngen no mataam ta lua, ma di na lii iu lalon Edes.✡
48 Tiwaa
"'xadi no goto a xap metmet,
ma biaa ie suaamsuaam ta xap metmet.'✡
49 Moroaa naba amixati no inaman araraa taman ie malen xa unsausawit
ta amixati tinabel taman tes.
50 "Tes asuk axaau. Oro nawe a se xosorlii xan xontes, naba sen xontes
mula we. Gim na ie tes lalon gim tsaa ma gim na man etudim taman
malina."✡

10

Iesu asasing taman namaang ina atsiplii minaxis (Metiu 19:1-12; Luk 16:18)

1 Mil Iesu ga papaalii biaa xolot ma ga laa lalon xolot ina Judaia ma ga
tabaxi daansel Jodan. Malep di sebula xaalame sangan ma ga asingan di
malen xan namaang.
2 Biexaa Paarasi di xaalame sangan ia ngali le xonon. Di atsuraa, "A tutiik
ngali xa taamat naba atsiplii xan tubu?"
3 A xisi, "Sen maarang xaawe Moses tii paare watwat ngali gim na
xosaraa?"
4 Di we, "Moses asiir ngali taamat naba atalaa xa lan perper ngali atsiplii
aina ma tulen ia laa."✡
5 Iesu a xisi, "Tii weaatia amuina nagim no butsa tii taban, biaabi Moses
tii ga atala abala lo.
6 Oro sin atiltsoli ina axoxos, *'Moroaa a xosaraa taamat ma aina.'*✡
7 *'Biaabi taamat naba papaalii xan mom ma nagaa ma na laa man etaxaa
mii xan tubu.*
8 *Ma delu se tsap xuuk mu.'*✡ Ma delu se xap lua oro delu se tsap pakpak
ta xuuk mu.
9 Biaabi Moroaa ga se esumae ngen delulu ma na xap xa taamat na atsiplii
delulu."
10 Biaa di ta se manman naanua sebula, xan no tsi asasing di ga atsuraa
Iesu taman abala.
11 A xisi, *"Saa ia ta atsiplii xan tubu ga maxis sin aina xaatsap, iwaa taamat
a se matul mii iwaa xa ta xap maxis sin.*✡
12 Ma nawe aina atsiplii xan maxis, ma ga maxis sin taamat xaatsap, a se
matul mii iwaa xa ta xap maxis sin."

Iesu atubudaani no tsi dokdok (Metiu 19:13-15; Luk 18:15-17)

13 No inaman di le tali xadi no tsi dokdok sin Iesu ngali naba taxaanai di,
oro no tsi asasing di ga imii di.
14 Biaa Iesu ta lasi abala, asuk magaa, ga paare sin di, "Gim papaalii abia
no tsi dokdok di na xaalame sangan iaa. Gim nangaam tilbanti di. Amuina
xan Maradaan Moroaa xadi abia di, ta malen abala no tsi dokdok.

---

† **9:45 9:45** Biexaa inaatel xabaar a todomien abala, 46 *"Tiwaa xadi no goto naba xap met ma biaa ie ta xap metmet."* ✡ **9:47 9:47** Met 5:29 ✡ **9:48 9:48** Ais 66:24 ✡ **9:50 9:50** Met 5:13; Luk 14:34-35 ✡ **10:4 10:4** Met 5:31 ✡ **10:6 10:6** Til 1:27; 5:2 ✡ **10:8 10:8** Til 2:24 ✡ **10:11 10:11** Met 5:32

15 Iaa suk asaaiti gim taman so. Saa ta xap adi xan Maradaan Moroaa
malen xa tsi dokdok naba suk xap tsiga."✡
16 Ma ga giwaa no tsi dokdok lalon no liman, aturungi liman papan di ma
atubudaani di.

Untang xulaau
(Metiu 19:16-30; Luk 18:18-30)

17 Iesu a se tiltsoli ngali es laa, o iexa taamat ga sol laa sangan, ma ga
sage putput laamuaan ia ga atsuraa, "Unaasasing axaau, iaa na xosaraa
semaarang ngali adi tino laaliu?"
18 Iesu ga xisi, "Ngalisa u ta putsangi iaa axaau? A xap xa na axaau oro
Moroaa mu.
19 U atii no lo: *'Nangaam sas amantei xa, nangaam matul mii xa aina ta
xap num tubu, nangaam pula, nangaam paare dadare, nangaam apanaai xa,
u na manglen num mom ma nagaa.'"*✡
20 Ga paare, "Unaasasing, iaa tii suk long amusili abala no lo araraa, sin
iaa tii tsi dokdok tsaa."
21 Iesu asuk nanen tutiik sin ia taman titii ma ga paare, "U muun tsaa ngali
was ta xuuk, u na laa sune taman num no maarang araraa, ma u na tabali
no muunwas, ngali u ba ie was axaau balalangit. Mil xaalame, le amusili
iaa."
22 Sin abala, no matan taamat asuk birawis, ma ga suk es laa taman lolbiir
amuina ia untang.
23 Iesu a nanen i'is ma ga paare ngali xan no tsi asasing, "A suk lelep buxa
ngali xa untang ngali tsiga lalon xan Maradaan Moroaa!"
24 No tsi asasing di suk tunga sin xan no totore. Oro Iesu ga sebula paare,
"No tsi, asuk lelep buxa ngali tsiga lalon xan Maradaan Moroaa!
25 Asuk malus mu ngali xa kemal na tsiga lalon mat ina nil, ngen xa untang
ngali tsiga sin xan Maradaan Moroaa."
26 O no tsi asasing di suk olol buxa, ma di ga paare engen di, "O saa naba
pupua ngali adi tino laaliu?"
27 Iesu a matngen di ma ga paare, "Taamat a xap pupua ngali xosaraa
abala no maarang, oro a xap sin Moroaa, a pupua ngali xosaraa no maarang
araraa."
28 Pita ga paare ngali ia, "Giem se poroklii no daan maarang araraa, ngali
amusili iu!"
29 Iesu ga xisi, "Iaa asaaiti gim taman so. Nawe xa tii se papaalii xan no
matenaanua, o xan no turamasen, o no moton, o nagaa, o mom, o xan no
tsi, o xan no uma ngali iaa ma ngali inesaait mamainaang,
30 mil naba adi no sangsangaul axuuk ina iliil lapalaa buxa, sin no leng ta
manman sin abala tino ma Moroaa naba tali no daan maarang buxa ngen
abia no ti laamua. Naba tali no anua ma no turamasen, no moton, no nagaa,
ma no tsi, ma no uma. Oro biexaal di ba asosongi ia ma mil sin xapkap ina,
naba ie tino laaliu.
31 Oro xuduxudu biaa di ta lalaamua di ba amil o biaa di ta a mil di ba
lalaamua."✡

Iesu a paare taman xan minet
(Metiu 20:17-19; Luk 18:31-34)

32 Sin xadi ines laa lalon sal xaali lapalaa Jerusalem, Iesu a es laamuaan
di. Ma no tsi asasing di tii ga suk tunga ma biaa di, di tii es amil di suk
mataa. Ma ga sebula gii tsaxali sangaul ma ga laa lua ina tsi asasing laa sin
gelgel o tii ga asaaiti di, taman sen maarang naba ta tsap sin ia.

✡ **10:15 10:15** Met 18:3 ✡ **10:19 10:19** Exo 20:12; Dut 5:16-20 ✡ **10:31 10:31** Met 20:16; Luk 13:30

33 Ga paare, “Gita ba laa lapalaa Jerusalem. Xan Tsi Taamat di ba babel
tali laa papan no liman no lalaamua ina no unsausawit ma no unaasasing
ina lo. Di ba atutali minet sin ia. Di ba tali ia laa sin no Gentail,
34 ma di ba reret ngen ia ma di ba ibisi ia. Di ba ririiti ia taman ririit ma
sas amantei. Mulina no leng ta tuul, naba sebula tapaas mula.”

Xan ningning Jeims ma Jon (Metiu 20:20-28)

35 Mil Jeims ma Jon, xan no tsi ilaa Sebedi, delu xaalame sangan ia. Delu
paare, “Unaasasing, gelu saan ngali una xosaraa sawe gelu ta atsuraa iu
ngali.”
36 Ga atsura, “Sen maarang xaawe gulu saan ngali iaa ba xosaraa ngali
gululu?”
37 Delu xisi ia, “Gelu saan ngali u na siir tali xa ina gelulu na tsotso sin
num lima mua o xa sin lima xaiaar, sin num minaalam.”
38 O Iesu ga paare, “Gulu xap atii sa maarang gulu ta atsura ngali. A pupua
ngali gulu ba nun lalon abia sobuk iaa ba ta nun taman? O a pupua ngali
gulu ba axaxadaan bula taman abia axaxadaan iaa ba axaxadaan taman?”✡
39 Delu xisi ia, “Iou, gelu pupua!”
Iesu ga paare ngali delulu, “Gulu ba nun lalon abia sobuk iaa ba ta nun
lalon, ma gulu ba axaxadaan taman abia axaxadaan iaa ta axadaan taman.
40 Oro ngali tsotso sin nugu lima mua o sin nugu lima xaiaar, iaa xap
pupua ngali tali. Balawaa no xolot ngali abia mu delulu, Moroaa ta se
taxaaturungi.”
41 Biaa sangaul ina no tsi asasing di ta alongmen abala, di suk magaa ngali
Jeims ma Jon.
42 Iesu a ilei axumuli di ma ga paare, “Gim atii we, biaa di, di ta we, di no
lalaamua ina no Gentail, di orong papan di. Ma xadi no lalaamua lapalaa,
di ie banam papan di.✡
43 Gim nangaam malen di. Nawe xa a saan ngali naba lot labatina gim,
na suk xosaraa ia tsaa malen untutule.✡
44 Nawe xa ina gim a saan ngali naba tsap lalaamua, ia na malen untutule
sin no inaman araraa.
45 Sin abia uk sal, Xan Tsi Taamat a xap xaalame ngali no inaman di ba
taxaa ngali ia. Oro a xaalame ngali naba tiltsomi di, ma ngali tali xan tino
malen xa iliil ngali no inaman araraa, di ba adi tino laaliu.”

Iesu atoaa taamat matababa (Metiu 20:29-34; Luk 18:35-43)

46 Mil di tii ga xaalame Jeriko. Biaa Iesu mii xan no tsi asasing ma biaa
malep di ta poroklii abia inaman laba, iexa matababa, iesan Bartimeus (xan
tsi ilaa Timeus) a tsotso sin gelgel ina sal ma ga lo ningning ngali xakaa was.
47 Biaa tii alongmen we Iesu in Nasaret, asuk xuup lot, “Iesu, xan tsi Dewit,
u na ie biirbirum sin iaa!”
48 Xuduxudu ina di, di suk imii ia, di ga paare ngali na bong. Oro asuk
xuup lot buxa, “Xan tsi Dewit, u na ie biirbirum sin iaa!”
49 Iesu atilwat ga paare, “Ilei ia.”
Ma di ga ilei aia matababa, di ga paare, “U na suk taton! U na tapaas, a
ilei ngali iu.”
50 Ga lii xan laplap disdis laa sin gelgel, apistapaas ma ga xaalame sangan
Iesu.
51 Iesu atsuraa ia, “U saan ngali ina xosaraa sa susum?”

✡ **10:38 10:38** Luk 12:50 ✡ **10:42 10:42** Luk 22:25-26 ✡ **10:43 10:43** Met 23:11; Mak 9:35; Luk 22:26

Matababa a xisi, “Rabai,* iaa saan ngali nanen.”
52 Iesu ga paare, “Laa. Num tinaalnge a se atoaa iu.” Tiwaa tsaa tii suk
pupua ngali nanen ma ga es amusili Iesu lalon sal.

11

Iesu atsiga Jerusalem
(Metiu 21:1-11; Luk 19:29-44; Jon 12:12-19)

1 Biaa di se eses atataaen Jerusalem ma di tii le tsap Betapage ma Betani
papan Buk Olip. Iesu ga tulen xan no tsi asasing ta lua,
2 ga paare ngali delulu, “Gulu laa lalon abia xobel laamuaan gululu, tiwaa
tsaa biaa gulu ta se es tsiga lalon xobel, gululu ba tatanginai donki dokdok
iwaa di ta pis atilngi. Xa a xap mager tsotso papan. Gulu na lubati ia ma
gulu na taal axaalamengen tala.
3 Nawe xa atsuraa gululu, ‘Ngalisa gulu ta xosaraa abala?’ Gulu na asaaiti
ia, ‘Orong a saan ngali ma nap dokdok mu naba tulen mulangenai.’”
4 Delu tii laa ma tatanginai donki dokdok, di ta pis tali lokobel ina sal
atataaen matenmat ma delu ga lubalii ia.
5 Biexaa inaman di tiltil atia di ga atsura, “Semaarang abia gululu ta
xosaraa? Ngalisa gulu ta lubalii donki dokdok?”
6 Delu xisi malen Iesu tii asaaiti delulu. Ma no inaman di sirawaa delulu
ngali adi aia donki dokdok.
7 Biaa delulu ta le tali donki dokdok sin Iesu. Di sulali xadi no laplap disdis
papan donki dokdok o ga tsotso papan.
8 Xuduxudu ina no inaman di sulali xadi no laplap disdis lalon sal o
biexaal di adi no laxe ina ie ma di ga aturungi amusili sal.
9 Biaa no inaman di ta es laamua ma biaa di, di ta es amil di xuup,
“Osaana!
Moroaa naba atubudaani Iwaa xa ta xaalame lalon iesan xida Orong!
10 Moroaa naba atubudaani biaa Maradaan ta malen xan Maradaan xida
mom Dewit,
Osaana! Pa’ii Moroaa Balalangit!”
11 Iesu atsiga Jerusalem ma ga laa lalon Xan Anua Moroaa. A nanen i’is
sin no mat maarang araraa, oro amuina ta se nale bingbing, asuk laa Betani
mii sangaul axuuk ma ga laa lua.

Iesu a xalali no inaman di ta sune
(Metiu 21:12-22; Luk 19:45-48)

12 Sin leng papan biaa di ta se papaalii Betani, Iesu asuk itol.
13 Aman palpalaa tsaa ga lasi iexa ie fik taman xan no laalaa. A laa sangan
aia ie fik ngali atii nawe xa waawaan biaa sin. Biaa ta se laa sangan, a xap
tatanginai xaa waawaan sin, no laalaa mu. Amuina a xap xan leng no ie fik
ngali waa.
14 O ga paare sin aia ie fik, “Naba suk xap xa na ngani xa waawaan sin iu
bula.” Ma xan no tsi asasing di alongmen ia ta paare taman.
15 Biaa ta se tsap Jerusalem, atsiga lalon Xan Anua Moroaa, ma ga atiltsoli
ngali xalel atsuulngi abia no inaman di ta susune ma biaa di, di ta iliil
maarang ma susune tia. A puxenlii no ibe ina soxisi no xuxute ma no niaan
xalkale ina abia di, di ta sune taman no buna.
16 Ma ga xap sirawaa xa ngali na adi xan no maarang laa lalon no xolot
tia lalon Xan Anua Moroaa.
17 Ma ga asingan di, ga paare, “Di atalaa:

* **10:51 10:51** *Rabai* - Balawaa xadi totore no Jiu muina ina unaasasing.

“‘Nugu anua, di ba putsangi
anua ngali sausawit sin no inaman labalaba araraa.’✡
Oro gim se xosaraa ga tsap malen ‘xadi anua no unpulapula.’”✡
18 No lalaamua ina no unsausawit ma no unaasasing ina lo, di alongmen
abala ma di ga nen tsalei xa sal ngali sas amantei ia, oro di tii mataatinai
buxaai amuina biaa malep di tunga buxa sin xan no asasing.
19 Biaa ta se nale bingbing di papaalii abia inaman laba.

Xan watwat tinaalnge
(Metiu 21:18-22; Mak 11:12-14)
20 Lawaareng, biaa di ta se es mula, di tii lasi abia ie fik ta se malang xaal
sin xan no baa.
21 Pita adodomi o ga paare sin Iesu, “Rabai,* lasi! Iwaa ie fik u tii xororaa
a se malang.”
22 Iesu a xisi, “U na ie tinaalnge sin Moroaa.
23 Iaa asaaiti gim taman so, nawe xa a paare sin balawaa buk, ‘Laa lii iu
tsaa talaa lau.’ Ma ga xap boik lalon xan butsa oro ga taltaalnge sin sawe ta
paatina naba tsap, biaa naba tsap ngali ia.✡
24 Biaabi iaa asaaiti gim, senaara gim ta ningning ngali lalon sausawit,
gim na taltaalnge we gim se adi, ma biaa maarang num ba se.
25 Ma biaa gim ta til sausawit, nawe gim ie mamaet ngali xa, gim na
adodolii abia mamaet, ngalibi nagim Mom balalangit naba adodolii nagim
no mat namaang tsaxa.”†✡

Di atsuraa Iesu taman xan banam
(Metiu 21:23-27; Luk 20:1-8)
27 Di sebula le tsap Jerusalem. O biaa Iesu ta lo eses lalon biexaa xolot ina
Xan Anua Moroaa, no lalaamua ina no unsausawit, no unaasasing ina lo,
ma no xusaak, di suk xaalame sangan.
28 Di ga atsuraa ia, “Sin sen banam o u ga xosaraa abala no maarang? Sa
tali abala banam susum ngali xosaraa abala?”
29 Iesu ga xisi, “Iaa ben atsuraa gim taman xien atsutsura. Gim na xisi iaa,
ma iaa ba asaaiti gim taman sen banam abala, iaa ta xosaraa no maarang
taman.
30 Gim asaaiti iaa, biaa axaxadaan sin Jon, axaal balalangit o axaal sin
taamat mu?”
31 Di usili abala labatina di tsaa, di ga epaare, “Nawe gita we axaal
balalangit, naba atsuraa gita we, ‘O ngalisa gim ta xap taltaalnge sin ia?’
32 Oro nawe gita we, ‘Axaal mu sin no taamat.’” (Di mataa sin no inaman,
amuina di tii taltaalnge we, Jon ia propet so.)
33 Ma di ga xisi Iesu, “Giem xap atii.”
Iesu ga paare, “Ma iaa ba xap asaaiti gim, saa tii tali abala banam sin iaa
ngali xosaraa abala no maarang.”

12

Totore puapua taman Xan Tsi Moroaa
(Metiu 21:33-46; Luk 20:9-19)
1 Atiltsoli ngali paare taman no totore puapua, “Taamat asoxaa uma
waain. A bateng ulti ma ga xaii mat ngali parlii daan ina waain. A xosaraa

---

✡ **11:17 11:17** Ais 56:7 ✡ **11:17 11:17** Jer 11:7 * **11:21 11:21** *Rabai* - Balawaa xadi totore no Jiu muina ina unaasasing. ✡ **11:23 11:23** Met 17:20 † **11:25 11:25** Biexaa inaatel xabaar a todomien abala, 26 *“Oro nawe u xap adodolii xan namaang tsaxa num taamat biaa num Mom balalangit naba xap adodolii bula num no namaang tsaxa.”* ✡ **11:25 11:25** Met 6:14-15

anua ta laa lapalaa ngali xoxo sin uma waain. Ma ga bisi abia uma waain
laa sin biexaa untinaxaa ma ga tapaas laa amusili xan ines.
2 Mil, sin leng se ngali papaas sin no waawaan waain. Iwaa tapkina uma
waain a laa ma ga tulen untutule laa sangan no untinaxaa lalon uma waain
ngali adi xaa waawaan waain. 3 Oro di tsiili ia ma di ga suk tsaapi ia ma di
ga tulen mulangenai gomsaa.
4 Mil ga sebula tulen iexa untutule laa sangan di. Di pantsi papan xuan
ma di ga suk amangieli ia.
5 A sebula tulen iexa untutule, ma di ga sas amantei. A sebula tulen biexaa
daan untutule. Biexaal ina di, di tsaapi o biexaal di sas amantei.
6 "A se xuuk mu iexa ngali tulen, xan tsi, iwaa ta suk titii buxaai. A tulen
amilngen se ma ga paare, 'Di ba manglen nugu tsi.'
7 "Oro no untinaxaa di ga epaare ngen di, 'Ilawaa tsi, naba momtsoli uma
waain. Gim xaalame, gita laa sas amantei ia, ngalibi gita ba tapkina uma
waain.'
8 Ma di ga giwaa ia ma sas amantei ia ma di ga lii atsuulngi nan uma
waain.
9 Iwaa tapkina ina uma waain naba se xosaraa sa? Naba laa sangan no
untinaxaa ma naba sas amantei di, ma naba bisi uma waain sin biexaal.
10 Gim se xoxoti abala Inaatel Pat.
"'Balawaa xaat no untunumar di ta palolii,
a se tsap xa atkale ina tsigur.
11 Orong a se xosaraa abala no
ma ga mat geramis nan no matan gita.'"✡
12 Di ga nanen ngali xa sal ngali tsiili ia amuina di tii se atii we, tii paare
taman abala totore puapua ngali epuske mii di. Oro di tii mataatinai abia
malep o di ga papaalii ia ma di ga laa.

No Paarasi ma no Erodian di xonon Iesu (Metiu 22:15-22; Luk 20:20-26)

13 Mil di ga tulen biexaa Paarasi ma biexaa Erodian (no inaman di ta
amusili King Erot) laa sangan Iesu. Di saan ngali tsiili ia amusili xan no
totore.
14 Di tii xaalame sangan ma di ga paare, "Unaasasing, giem atixi we, iu
taamat ina soina. No inaman di xap pupua ngali putsi iu amuina iu xap
adodo aloti di malen di no sa. Ma u asasing taman xan sal Moroaa so. U we,
a tutiik ngali ulii taakis laa sin Sisa? A pupua ngali gita ba uuli o a xap?"
15 Oro Iesu tii se atixi di no unpiekpiek bal ma ga paare, "Ngalisa gim ta
xonon ngali atsina iaa? Gim tali xa xuxute ngali iaa ba lasi."
16 Di tali nan xuxute sin ia ma ga atsura, "Patpatsen saa aila papan xuxute?
Ma iesan saa abia papan?"
Di xisi, "Xan Sisa."
17 Mil Iesu ga paare ngali di, "Tali sin Sisa biaa no, xan no Sisa, ma tali sin
Moroaa biaa no, xan no Moroaa."
Ma di ga olol buxa sin ia.

No Saadusi di xonon ngali apanaai Iesu (Metiu 22:23-33; Luk 20:27-40)

18 Mil no Saadusi biaa di ta paare we, a xap xa tinapaas mula. Di xaalame
sangan taman biexa atsutsura.✡

✡ **12:11 12:11** Saam 118:22-23 ✡ **12:18 12:18** Apo 23:8

19 Di paare, “Unaasasing, Moses tii atatal ngali gita we, *‘Nawe turumasen*
xa taamat ametli xan tubu ma ga xap ie no tsi sin, turamasen na maxis sin
aia aina nal, turumasen ta metlii ngali na ie no tsi sin.’✡
20 Tii paasaalua tuu masen turamasen. Nan axuuk a setauan maxis sin
aia aina, ga metli ma ga xap ie no tsi sin.
21 Nanaalua ina turamasen ga maxis sin aia aina nal. Ma ga sebula metli
ga xap tali xaa tsi sin. Ma nanaatuul bula aweaatia.
22 Biaa tumasen turamasen ta paasaalua di xap ie no tsi sin aia aina nal
ma iwaa aina bula ga se met.
23 Sin leng ina tinapaas mula, xan tubu saa so ina di? Amuina apaasaalua
ina di se araraa, di tii maxis sin.”
24 Iesu tii ga xisi, “gim xap tutiik, ngali no muina ta lua, amuina gim xap
atii no Inaatel Pat o xan xoror watwat Moroaa.
25 Biaa no minet di ba ta tapaas mula, no taamat di ba xap maxis ma di
ba xap tali no aina sin minaxis, di ba malen no angelo in balalangit.
26 Talaawaa taman no minet di ba ta tapaas mula. Gim tii se xoxoti lalon
xan inaatel Moses, sin abia ie dokdok tii dami, biaa Moroaa tii paare sin ia,
‘Iaa xan Moroaa Abaram, xan Moroaa Aisak ma xan Moroaa Jakop.’✡
27 Ia a xap Moroaa ina no minet oro ina di, di ta tino. Nagim no adodo
asuk apanaai gim.”

Xaraxin papaare watwat ngali amusili
(Metiu 22:34-40; Luk 10:25-28)

28 Iexa ina no unaasasing ina lo tii xaalame ma ga alongmen di ta papaare.
Tii ga lasi we Iesu asuk xiis axaautsi xadi no atsutsura. Ga atsuraa ia, “Sen
lo asuk lot buxa ngen abala no lo araraa?”
29 Iesu ga xisi, “Iwaa lo ta suk lot buxa abala: *‘Lolong, no Israel, iwaa Orong*
xida Moroaa, iwaa Orong ta xuuk.
30 *U na titii buxaai Orong num Moroaa lalon num butsa araraa, lalon*
nantanuaam araraa, lalon num adodo araraa, ma taman num watwat
araraa.’✡
31 Nanaalua ina lo aweaatalaa, *‘U na titii buxaai no turaam atataaen iu*
malen iu tsaa.’✡ Balawaa no lo ta lua asuk lot buxa ngen no lo araraa.”
32 Taamat tii xisi, “Biaa xixiis asuk axaau, unaasasing. U suk tutiik, u ta
paatina we, Iwaa Moroaa axuuk mu ma a xap xaal bula oro ia mu.
33 U na titii buxaai Moroaa taman num butsa araraa, ma num adodo
araraa, ma taman num watwat araraa. Ma u na titii buxaai abia di, atataaen
iu malen u ta titii buxaai iu tsaa. Balawaa no namaang asuk lot buxa ngen
no tinabel ngali tsutsungit tali sin Moroaa.”
34 Biaa Iesu tii lasi we, tii xisi taman sinaae. Ma ga paare ngali ia, “U xap
man palpalaa sin xan Maradaan Moroaa.” Mulina abia, di suk mataa ngali
atsuraa ia taman xaa atsutsura bula.✡

Xan tsi saa aia Karisito
(Metiu 22:41-46; Luk 20:41-44)

35 Biaa Iesu tii asingan no inaman lalon xolot ina Xan Anua Moroaa. Ga
atsura, “No unaasasing ina lo di paare we, ‘Karisito ia xan tsi Dewit.’
36 Dewit ia tsaa a papaare sin xan watwat Nantanua Pat ga paare:
“‘Orong a paare sin nugu Orong:
“Tsotso sin nugu lima mua,
til sin iaa ba ta tali num no matenkorot
paina no xaim.” ’✡

✡ **12:19 12:19** Dut 25:5 ✡ **12:26 12:26** Exo 3:6 ✡ **12:30 12:30** Dut 6:4-5 ✡ **12:31 12:31** Lew 19:18
✡ **12:34 12:34** Luk 10:25-28 ✡ **12:36 12:36** Saam 110:1

37 Dewit tsaa, a putsangi Karisito ‘Orong.’ O asen parawe we, ia xan tsi Dewit?”*
Xaraxin malep di lolong sin ia taman pinaalam.
38 Iesu a paare laa tsaa ma ga asingan di. Ma ga paare we, “Atewaai no inaman sin no unaasasing ina lo. Di saan ngali eses ulti no xolot, di ta tamtuel lalon no uga disdis ta mat geramis, ma di saan ngali no inaman di na suei atatoni di, sin no xolot susune.
39 Di saan ngali ie no xalkale lot lalon no anua sausawit. Ma di saan ngali no niaan xalkale ina mangmangle xa sin no xaraxin luxaal.
40 Di saan ngali pulaxi xadi no anua no nal. Di saan ngali xosaraa no ningning disdis nan no matan biexaa inaman. Moroaa naba ininte sin abala no mat laxen inaman tsaxa.”

Tinabel so
(Luk 21:1-4)

41 Iesu a tsotso xaatian ina niaan atuturung xuxute ma matngen abia malep di ta atuturung xadi no xuxute lalon anuen tang ina Xan Anua Moroaa. No daan untang di tali no xaraxin xuxute laa lalon.
42 Oro iexa aina nal, tii xaalame ma ga tali no peni dokdok alua, biaa ta pupua malen toia axuuk.
43 Ga ilei xan no tsi asasing ngali xaalame sangan ia ma ga paare, “Iaa asaaiti gim taman so. Ilawaa aina nal ta muunwas, a taal buxaai lalon anuen tang ngen biexaal.
44 Di tabiel xaal sin xadi no minaas. Oro Ilawaa aina nal, amuina sin ta muunwas, asuk tabiel taman abia xan no xuxute araraa ina xan xalkale, ma ga se xap xakaa nen xuxute ngali tiltsomi ia tsaa.”

13

Axixila ina xapkap ina no leng
(Metiu 24:1-35; Luk 21:5-33)

1 Biaa Iesu tii se papaalii Xan Anua Moroaa o iexa ina xan no tsi asasing ga paare ngali ia, “Unaasasing lasi! Balawaa tunumar ina Xan Anua Moroaa asuk matmirmir taman no xaraxin xaat.”
2 Iesu a xisi, “Gim se lasi balawaa no xaraxin tunumar araraa? A xap xa xaat naba matul papan biexaal, di ba lii di araraa laa lapula.”
3 Mil sin Iesu ta lo tsotso papan Buk Ina Olip, xaatian ina Xan Anua Moroaa, Pita, Jeims, Jon ma Endru, di atsuraa ia xasinge,
4 “Asaaiti giem, langisa so balawaa no maarang naba tsap? Ma sen mat axixila naba tsap ngali xosor puaa abia no maarang araraa?”
5 Iesu ga paare ngali di, “Gim na xoxo axaau, ngali xa na xap apanaai gim.
6 Xuduxudu di ba xaalame lalon iesaaga ma di ba paare, ‘Iaa Karisito,’ ma di ba apanaai xuduxudu.
7 Biaa gim ta alongmen no maxil ma no inesaait ina maxil, gim nangaam mataa. Balawaa no maarang naba tsap oro xapkapina leng bia tsaa ta xaalame.
8 No xobel labalaba di ba esas mii biexaa xobel labalaba. No maradaan di ba esas mii biexaa maradaan. No xaraxin ninil ma no xaraxin itol naba tsap sin no daan xolot. Balawaa no atiltsoli ina sosong malen aina ta taxaa tsi.

---

* **12:37 12:37** Dewit atixi Karisito ia xan Orong ma xan tsi bula. No unaasasing ina lo di xap atixi Karisito ia tsaa Moroaa ma taamat bula.

9 “Gim na xoxo. Di ba tsiili gim ma giwaa gim laa sin no kaunsel ina xobel
ma di ba ririiti gim lalon no anua sausawit. Amuina sin iaa mu, gim ba til
laamuaan no king ma no gawana ma gim ba paare leng sin di.
10 Ma gim na babaais taman inesaait mamainaang setauan sin no xobel
labalaba araraa.
11 Biaa di ta tsiili ma ininte sin gim, nangaam lolbiir ngali sen maarang
gim ba ta paatina. Paatina samaarang Moroaa ta tali sin gim sin abia leng,
sinsa a xap gim atia gim ta papaare, oro Nantanua Pat.✡
12 “Lo masen turamasen delulu ba babel tali delulu laa sin minet, ma mom
mii xan tsi. No tsi di ba epuske mii xadi no mom ma nagaa ma di ba xosaraa
biexaal ngali sas amantei di.
13 No inaman araraa di ba ngutsulen gim, amuina sin iaa. O iwaa mu ta
til watwat til sin xapkapina naba tuo.✡
14 “Biaa gim ta lasi xaraxin namaang morokon ta xosor atsoti tiltil ina
abia xolot ta xap xan—papaalii no unxoxot di na leng—mil biaa di, di ta
manman Judaia, di na sol laa papan no buk.
15 Na xap xa papan unga ina anua, na tsuul laa lapula o na tsiga lalon
anua ngali alet atsuulngi xaa was.✡
16 Na xap xa ta manman lalon uma, na mula ngali adi xan uga disdis.
17 Sin abia leng, xaraxin xirabas sin no aina di ta maet ma biaa di ta
tilaamamil sin no madalak.
18 Gim na sausawit ngali balawaa no maarang naba xap tsap sin leng ina
tes laxum,
19 amuina biaa no leng naba us taman xirabas biaa ta xap tsap weaatalaa
xaal sin atiltsoli biaa Moroaa tii axosngi xolkolmoxo pupua atalaa—ma
naba xap tsap bula.✡
20 Nawe Orong naba xap xitip apitpiti no leng tsaxa, mil naba xap xa na
tino. Oro ngali tilaamamil sin abia di, ta se inten tsoli, tii apitpiti abia no
leng.
21 Sin abia leng, nawe xa naba paare ngali gim, ‘Lasi, Ilawaa se Karisito!’
O iexa naba we ‘Lasi, idawaa se,’ nangaam taltaalnge sin di.
22 Amuina no Karisito dadare ma no propet dadare, di ba asemat ma
xosaraa no axixila xoror ngali apanaai no untaltaalnge—nawe a pupua.
23 Biaabi gim na xoxo; iaa se anaai gim setauan tsaa.
24 “Sin abia no leng amusili abia xirabas,
“‘Matanios naba lodo,
ma uleng naba xap tali laleng;✡
25 No xadaxada di ba xol xaal wang.
Ma Moroaa naba aguraa no maarang balalangit.’✡
26 “Sin abia leng no inaman di ba lasi Xan Tsi Taamat naba ta xaxaalame
lalon no xelangit taman xoror watwat ma minaalam.✡
27 Ma naba tulen xan no angelo laa ulti xolkolmoxo araraa, ma di ba
axumuli biaa di, ngali Moroaa ta se axilangi di, biaa di ta xaal sin no tsigur
ta et, xaal sin xapkap ina xolkolmoxo laa sin xapkap ina balalangit.
28 “Talaawaa gita na alet asasing sin abala totore puapua ina ie fik: Sauna
mu biaa no laxe ta se malus ma no lalawina a se atiltsoli ngali xol, gim se
atixi we, leng ina soksok a se atat.
29 O nawe gim lasi balawaa no maarang ta tsap, gim atixi biaa leng a se
atat, bala se matenmat.

✡ **13:11 13:11** Met 10:17-20; Luk 12:11-12 ✡ **13:13 13:13** Met 10:22 ✡ **13:15 13:15** Luk 17:31 ✡ **13:19 13:19** Lul 7:14 ✡ **13:24 13:24** Lul 6:12 ✡ **13:25 13:25** Ais 13:10; Lul 6:13 ✡ **13:26 13:26** Lul 1:7

30 Iaa asaaiti gim taman so. Balawaa utmilmil di ba suk xap met til no
mat maarang araraa naba ta tsap.
31 Balalangit ma xolkolmoxo delulu ba xap, oro nugu totore naba xap xa
xapkapina.

Xa a xap atii leng
(Metiu 24:36-44)

32 “A xap xa na atii abala leng naba ta tsap. Xan Tsi ma no angelo in
balalangit di xap atii, oro Mom mu xasinge, atixi.✡
33 Gim na xoxo! Gim na taxaaturung! Gim xap atixi langisa biaa leng
naba ta xaalame.
34 A malen xa taamat ta laa sin xan ines. Apapaali xan anua ma ga tali
xan no untutule di ga tilaamamil sin anua. A tali sin no untutule xuxuuk
taman xan mat laxen tinaxaa xaatsap ngali di ba xosaraa. Ga asaaiti iexa
ngali xoxo sin matenmat.
35 “Biaabi gim na xoxo amuina gim xap atixi langisa tapkina anua naba
mula xaalame. Oro naba xaalame nale mu o labatina bing o sin puraa naba
ta teng o lawaareng bingbing.
36 Nawe a xaalame isagaa mu, ma nangaam papaalii na le tatanginai gim
ta urarange.
37 Sawe iaa ta asaaiti gim, iaa asaaiti no inaman araraa: Gim na
taxaaturung!”✡

14

Ngitngit ngali sas amantei Iesu
(Metiu 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-57)

1 A se lua mu nen leng se biaa mu, ngali Luxaal ina Esliwaa ma Luxaal
ina Tsoki xonone ta xap xa iis sin. No lalaamua ina no unsausawit ma no
unaasasing ina lo di xonon ngali tsalei xa sal na xuxii ngali tsiili Iesu ma
sas amantei.
2 Oro di paare, “Gita ba xap xosaraa sin leng ina luxaal, amuina no inaman
di ba soro atiltsoli esas.”

Aina a patsaa Iesu
(Metiu 26:6-13; Jon 12:1-8)

3 Biaa Iesu tii manman Betani tii xalkale lalon xan anua Saimon, iwaa ta
ie minet basbas, iexa aina a xaalame sangan taman sobuk xaat ta us taman
daan ta tso mamainaang, xan iliil abuxa. Atsalali sobuk xaat ma ga arueti
biaa daan ta tso mamainaang papan xuan Iesu.✡
4 Biexaal ina di biaa di atia, di magaa, ma di ga epaare engen di, “Ngalisa
ta xosorlii gomsaai abala daan ta tso mamainaang?
5 Nii ba pupua ngali sune taman ngali adi iliil ina miet ta xuuk ma xolot,
biaa xuxute nii ba tali sin no muunwas.” Di tii ga imii buxaai ia.
6 Iesu ga paare, “Gim poroklii ia. Ngalisa gim ta imii ia? A xosaraa
namaang ta matmirmir sin iaa.
7 No muunwas di ba tigiri manman mii gim ma gim pupua ngali tiltsomi
di sin no leng gim ta saan. Oro iaa ba xap tigiri manman mii gim.
8 A xosaraa abia ta pupua ngali xosaraa. Arueti daan ta tso mamainaang
papan no isuaaga setauan ngali taxaaturungi nugu pupuna.

✡ **13:32 13:32** Met 24:36 ✡ **13:37 13:37** Luk 12:36-38 ✡ **14:3 14:3** Luk 7:37-38

9 Iaa asaaiti gim taman so, itaa biaa inesaait mamainaang di ba ta baais
laa sin xolkolmoxo araraa, sawe tii se xosaraa di ba asaaiti bula taman ia,
ngali adodomi ia."

Judas a babel tali Iesu
(Metiu 26:14-16; Luk 22:3-6)

10 Mil Judas Iskariot, iexa ina sangaul ma ga laa lua, a laa sangan no
lalaamua ina no unsausawit ngali babel tali Iesu sin di.
11 Di suk taton ngali alongen abala ma di ga xubatsi ngali tali xaa xuxute
sin ia, biaabi ga nanen ngali xa sal axaau ngali naba tali ia sin di.

Iesu a ngani Luxaal ina Esliwaa
(Metiu 26:17-20; Luk 22:7-17)

12 Sin nanaaxuuk ina leng sin Luxaal ina Tsoki.* Biaa namaang xadi no
Jiu ngali tsutsungit tali sipsip dokdok ina Esliwaa, xan no tsi asasing Iesu
di atsuraa ia, "U saan ngali itaa giem na laa ngali taxaaturungi no maarang
ngali u ba ngani abia Luxaal ina Esliwaa?"
13 Biaabi ga tulen xan no tsi asasing ta lua, ga asaaiti delulu, "Gulu laa
lalon inaman laba ma iexa taamat ia ta atsaxei sobuk taman daan naba
sabasue gululu. Gulu na amusili.
14 Biaa ta tsiga lalon anua, gim na atsuraa tapkina anua, 'Unaasasing
atsura: inaabi xabin ina axos xibong biaa iaa ba pupua ngali ngani luxaal
ina Esliwaa mii nugu no tsi asasing?'
15 Naba asen gululu taman xabin lot tade lapalaa ina anua. Di tii se
taxaaturungi abia xabin. Gululu na taxaaturungi abia luxaal atia ngali gita."
16 Lo tsi asasing delu tapaas ma delu ga laa lalon inaman labalaba ma
delu ga tatanginai no mat maarang ta tsap malen Iesu tii se paare taman.
Biaabi delu tii ga taxaaturungi Luxaal ina Esliwaa.
17 Biaa ta se nale bingbing Iesu a se tsap lalon anua mii sangaul ma ga laa
lua.
18 Biaa di ta lo angangen etudim papan ibe, ga paare, "Iaa asaaiti gim
taman so, xa ina gim naba babel tali iaa, iwaa xa ta angangen mii iaa."
19 Di tii ga suk lolbiir ma di xuxuuk di paare ngali ia, "Aso, a xap iaa?"
20 A xisi, "Xa ina abia sangaul ma ga laa lua, iwaa ta iwaa tsoki mii iaa
lalon koi.
21 Xan Tsi Taamat naba laa malen Inaatel Pat tii se asaait taman ia. Oro
xaraxin xirabas sin aia ta babel tali Xan Tsi Taamat. Nii ba suk axaau nawe
xan nagaa na xap taxaane ia."

Xan luxaal Orong
(Metiu 26:26-30; Luk 22:18-20; Jon 13:21-30; 1 Korin 11:23-25)

22 Biaa di ta lo angangen, Iesu a adi tsoki, ga putsangi axaau, atsabaxi ma
ga tali sin xan no tsi asasing ga paare, "Gim adi, balawaa nugu pakpak."
23 Mil ga adi sobuk waain, ga putsangi axaau, ma ga tali sin di, ma di
araraa, di ga nun sin abia sobuk.
24 Ga paare sin di, "Balawaa nugu dal ina xuxubu uul, tii rue tsuul ngali
no daan inaman.
25 Iaa asaaiti gim taman so, iaa ba xap bula nun sin waawaan waain, til
sin leng iaa ba ta nunngi biaa ta uul lalon xan Maradaan Moroaa."
26 Biaa di tii se anaangi nan ararouk, di ga laa papan Buk Olip.

Iesu a paare taman xan taaltalu Pita
(Metiu 26:31-35; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

---

* **14:12 14:12** *Luxaal ina Tsoki* - Balawaa tsoki ta xap ie iis lalon.

27 Iesu ga asaaiti di, “Gim araraa gim ba sol loxona iaa. Inaatel Pat a paare
weaatalaa:
“‘Iaa ba tsaapi untilaamamil ina no sipsip,
ma no sipsip di ba sol exatsep.’✡
28 Oro mulina iaa ba ta se tapaas mula sin met, iaa ba laamuangen gim laa
Galili.”✡
29 Pita a paare, “Nawe di araraa di sol loxona iu! Iaa ba xap.”
30 Iesu a xisi, “Iaa asaaiti iu taman so. Talaawaa nabing mil sin puraa
naba ta xap mager teng nanaalua, u ba paare a tuul we, u xap atii iaa.”
31 Pita ga xisi awatwati, “O nawe iaa nii met mii iu, iaa ba suk xap paare
we, iaa xap atii iu!” Ma biaa di araraa di arie paatina abia uk totore.

Iesu a sausawit lalon uma Getsemani
(Metiu 26:36-46; Luk 22:39-46)

32 Di laa lalon biexa xolot di ta putsangi Getsemani, ma Iesu ga paare sin
xan no tsi asasing, “Gim na tsotso atala, ngali iaa ba laa sawit.”
33 A giwaa Pita, Jeims, ma Jon, ngali laa mii ia. Ma ga atiltsoli ngali saaen
lolbiir ma xaraxin xirabas.
34 Ga paare ngali detatuul, “Nantanuaaga a se xaao taman lolbiir laa
pupua sin xolot ina minet. Gutuu na manman atala ma gutuu na xoxo
taman ningning.”
35-36 A es laa dokdok palaaen di o ga xol tudu lapula ma ga sawit. A sawit
ma ga paare, “Abba Mom, nawe a pupua lalon num ngitngit, timaa sirawaa
iaa ngali ina xap tsigaii abia leng sosong biaa naba ta xaalame. Iu pupua
ngali xosaraa no mat maarang araraa. Saali abala sobuk ina sosong sin iaa.
Oro na xap sin nugu sirsiir, oro sin num sirsiir.”
37 Mil ga sebula mula laa sangan xan no tsi asasing ma ga laa tatanginai
detuu ta urange. A paare ngali Pita, “Saimon, iu urange? Iu xap pupua ngali
xoxo liliis etaxaa mii iaa sin xa aua?†
38 Gutuu na xoxo ma sausawit ngalibi gutuu ba xap xol sin xonkonon. Aso
nantanua asiir oro isua a maluaai.”
39 Ga sebula laa ma ga sawit taman abia uk maarang.
40 Biaa ta se mula, atatanginai detuu ta sebula urange, amuina no matan
detatuul a se mamaxet ngali urange. Detuu xap atii sawe ngali paatina sin
Iesu.
41 Nanaatuul ina xan inamula, ga paare ngali detatuul, “Gutuu urarange
ma iaaiaawis tsaa? A se pupua! Talaawaa, biaa aua a se xaalame. Lasi, xa
naba babel tali Xan Tsi Taamat, papan no liman no untsaxa.
42 Gutuu tapaas! Nagaa na laa, nugu unbababel ila se xaalame.”

Di se tsiili Iesu
(Metiu 26:47-56; Luk 22:47-54; Jon 18:1-14)

43 Tiwaa tsaa, ta lo papaare, Judas iwaa xa ina sangaul ma ga laa lua a se
asemat. Tii xaalame mii xumul taman no bainat ta irom ma no bom, biaa
no lalaamua ina no unsausawit, ma no unaasasing ina lo, ma no xusaak ina
no Jiu, di tii se tulen abala malep.
44 Iwaa unbababel tii se ngiti mii di taman axixila. “Iwaa xa iaa ba ta
nguri, iwaa se taamat aia. Gim na tsiili ma gim na laamuangen ia laa papan
no liman no unxoxo.”
45 Tiwaa tsaa a se es laa sangan Iesu, ma ga paare, “Rabai,” ma ga nguri
ia.
46 Biaa no taamat di logotsi Iesu ma di tii ga tsiili ia.

✡ **14:27 14:27** Sek 13:7 ✡ **14:28 14:28** Met 28:16 † **14:37 14:37** *aua* - Balawaa a xaal sin totore Ingles ngali ‘hour’.

47 Iexa ina abia di ta tiltil atat, ate tsoli xan bainat ma ga iritlii talingan
xan untutule unsausawit lapalaa.
48 Iesu ga paare, “Gim xaalame ngali tsiili iaa taman no bainat ma no bom,
malen xa unpulapula.
49 No leng araraa iaa manman mii gim ma taal asasing lalon xolot ina Xan
Anua Moroaa. Ma gim tii xap tsiili iaa. Oro Inaatel Pat naba taxaa puaa.”✡
50 Biaa xan no tsi asasing di sol papaalii ia.
51 Iexa taamat xulaau ta alen pu uga mu, amusili Iesu. Biaa di tii tsiili ia,
52 a suk sol belbel laa poroklii xan uga.

Iesu a til laamuaan xadi no lalaamua no Jiu
(Metiu 26:57-68; Luk 22:54-55, 63-71; Jon 18:13-14, 19-24)

53 Di giwaa Iesu laa sangan unsausawit lapalaa,‡ ma no lalaamua ina no
unsausawit,§ no xusaak ma no unaasasing ina lo, biaa di ta tsap etudim.
54 Pita a es amil palaaen di ma ga suk laa tsiga lokobel ina xan anua
unsausawit lapalaa. Ga tsotso mii no unxoxo ma ga malil sin ie.
55 No lalaamua ina no unsausawit ma no kaunsel araraa in Jiu, di lo tsatsel
ngali xaa papaare leng ngali epuske mii Iesu ngalibi di ba pupua ngali sas
amantei ia oro di xap tatanginai xawas.
56 Xuduxudu ina inaman di papaare leng taman no daraxe ngali epuske
mii ia, oro di xap ukbal taman xadi no totore.
57 Mil biexaal di til lapalaa ma di ga tali abala no papaare leng daraxe
ngali epuske mii ia,
58 “Giem alongmen ia ta paare, ‘Iaa ba baxi abala Xan Anua Moroaa biaa
no taamat di ta xosaraa. Ma mulina sin no leng ta tuul, iaa ba xosor
mulangenai biexa, biaa taamat ta xap xosaraa.’”✡
59 Oro xadi no papaare leng a xap ukbal mii di.
60 Mil iwaa unsausawit lapalaa a til laamuaana di ma ga atsuraa Iesu, “U
xap pupua ngali xisi? Sen papaare leng abala, balawaa no taamat di ta tali
ngali epuske mii iu?”
61 Oro Iesu aman adamis ma ga xap tali xa xixiis.
Ma iwaa unsausawit lapalaa ga sebula atsuraa ia, “Iu mu Karisito, xan Tsi
Moroaa, iwaa gita ta langaari laa sin?”
62 Iesu a paare, “Iaa mu. Ma gim ba lasi Xan Tsi Taamat naba ta tsotso
sin lima mua ina iwaa Belaba ma naba ta xaalame papan no xelangit in
balalangit.”
63 Biaa iwaa unsausawit lapalaa alongmen abalaa asuk magaa buxa, ga
tatari xan no uga disdis ma ga atsura, “Ngalisa gita ta saan ngali xaa daan
tiltsoxoti?
64 Gim se alongmen xan reret laa sin Moroaa. Nagim sen adodo?”
Di araraa, di atuti ngali sas amantei ia.
65 Mil biexaal di ga atiltsoli ngali xamutsa ia. Di baa xaali no matan ma di
ga tabaii taman no lapen liman di. Di ga paare, “Nawe iu xa propet so, saa
pantsi iu?” Ma no unxoxo di ga giwaa ma di ga laa tsaapi ia.

Pita a paare we, a xap atii Iesu
(Metiu 26:69-75; Luk 22:54-62; Jon 18:15-18, 25-27)

66 Biaa Pita ta lo manman lapula lokobel ina anua, o xan tsaana untutule
iwaa unsausawit lapalaa a xaalame atia.
67 Biaa ta lasi Pita ta malmalil sangan ie, asuk nan ariti ia.

✡ **14:49 14:49** Luk 19:47; 21:37 ‡ **14:53 14:53** *unsausawit lapalaa* - High priest. § **14:53 14:53** *no lalaamua ina no unsausawit* - Chief priests. ✡ **14:58 14:58** Jon 2:19

Ma ga paare, “U tii manman bula mii Iesu, iwaa taamat in Nasaret.”
68 Oro Pita a xisi, “Iaa suk xap atii o leng sin sen maarang iu ta papaare
taman.” Tii es tsuul matenmat.
69 Biaa iwaa untutule tsaana tii lasi ia atia, a sebula paare ngali abia di,
di ta til i’is, “Ilawaa taamat ia bula ina di.”
70 Pita a sebula paare, biaa totore a xap so.
A xap sauna mu biaa di, di ta tiltil sangan Pita, di paare, “A suk so, iu iexa
ina di, amuina iu in Galili.”
71 Atiltsoli ngali lii no xoror tsaxa papan ia tsaa, ga waawaa lima sin di,
“Iaa xap atii aila taamat gim ta papaare taman.”
72 Sauna mu iwaa puraa asuk teng nanaalua. Mil Pita ga adodomi xan
no totore Iesu tii paare ngali ia, “Setauan sin puraa naba ta xap mager teng
nanaalua iu ba paare a tuul we, u xap atii iaa.” Ma ga suk saaen xaraxin
lolbiir ma ga teng.

15

Iesu a til laamuaan Pailat
(Metiu 27:11-14; Luk 23:1-4; Jon 18:28-38)

1 Lawaareng bingbing tsaa, no lalaamua ina no unsausawit, mii no
xusaak, no unaasasing ina lo, ma no kaunsel araraa, di se tsap taman adodo
ta xuuk. Di pitsi Iesu ma di ga laamuangen ia laa ngali tali sin Pailat.
2 Pailat atsuraa Iesu, “Iu xadi king no Jiu?”
Iesu a xisi, “Iou, Malen u ta se paare.”
3 No lalaamua ina no unsausawit di atuti ia taman no daan maarang.
4 Ma Pailat a sebula atsuraa ia. “Ngalisa u ta xap xisi di? Lasi aisa abala
no maarang, di ta atuti iu taman.”
5 Oro Iesu tii ga xap xisi tsaa ma Pailat ga suk olol buxa.

Pailat axonon ngali aleiwaai Iesu
(Metiu 27:15-26; Luk 23:18-25; Jon 18:39-40)

6 Sin xan namaang Pailat talaawaa sin Luxaal ina Esliwaa, naba aleiwaai
xa xaus iwaa no inaman di ta axilangi.
7 Iexa taamat, iesan Baraabas tii manman lalon anua lodo mii biexaal
biaa di tii esas mii Rom gawaman ma di ga sas amantei biexaal.
8 Biaa malep di xaalame sangan Pailat ngali atsuraa ia ngali xosaraa xan
sen namaang ngali aleiwaai xa xaus.
9 Pailat atsuraa di, “Gim saan ngali iaa ba aleiwaa xadi king no Jiu laa sin
gim?”
10 Pailat a se atixi biaa no lalaamua ina no unsausawit di se tali Iesu laa
sin ia amuina di pengsen Iesu.
11 Oro no lalaamua ina no unsausawit di anaai abia malep ngali atsuraa
Pailat ngali naba aleiwaa Baraabas ma na xap Iesu.
12 Pailat atsuraa di, “Iaa ba xosaraa sa sin ilawaa taamat gim ta putsangi
king ina no Jiu?”
13 Di xuup lot, “Ataxiwaa papan tongol!”
14 Pailat atsuraa, “Ngalisa? Sen lo tii se laxei?”
Oro di ga xuup lot buxa, “Ataxiwaa papan tongol!”
15 Pailat a saan ngali na atatoni abia malep, ma ga aleiwaa Baraabas laa
sin di. Ma ga asaaiti no unmakmaxil ngali ririiti Iesu ma ga tali ia laa sin
no unmakmaxil ngali di ba ataxiwaa papan tongol.

No unmakmaxil di soloki Iesu
(Metiu 27:27-31; Jon 19:2-3)

16 Xan no unmakmaxil di laamuangen Iesu laa lalon xan xaraxin anua
gawana di putsangi Pretoriam ma di ga ilei axumuli abia no unmakmaxil
araraa.
17 Di aturungi uga disdis ta de papan ia. Mil di ga ili todomien no suen
xoxon ngali xosaraa bungwal ma di ga tsoben papan ia.
18 Ma di se atiltsoli xuup laa sin, “Ilase, iwaa xadi King no Jiu.”
19 No unmakmaxil di ulaulatsi ia papan xuan taman paas ma di ga
xamutsaa ia. Di soloki ma sage putput ma langaari laa sin ia.
20 Di se reret ngen ia ma di saali abia laplap disdis ta de ma di ga
arusarusai ia taman xan no laplap tsaa. Mil di ga gii atsuulngi ngali laa
ataxiwaa papan tongol.

Di ataxiwaa Iesu
(Metiu 27:31-44; Luk 23:26-38; Jon 19:16-24)

21 Iexa taamat in Sairin ilaa Saimon xan mom ilaa Aleksenda ma Rupus
axaal lauteng ma ga laa lalon inaman laba. No unmakmaxil di atuaai ngali
naba atsaxei xan tongol Iesu.
22 Di giwaa laangen Iesu laa sin abia xolot Golgaata (muina Golgaata, Xolot
ina Barang).
23 Mil di ga tali waain di ta louxaa mii mar, oro tii palo ngali nungi.
24 Ma di ga ataxiwaa papan tongol. Di exasen abia xan no uga Di ga uraura
ngali xuxuuk ina di naba adi xaka uga.
25 Sin apaasaaet ina matanios lawaareng biaa di tii ataxiwaa ia.
26 Biaa atatal alengi muina di ta atuti ia, ga xoxot weaatalaa: “XADI KING
NO JIU.”
27 Di ataxiwaa alua no unpulapula mii ia, iexa sin lima mua ma iexa sin
lima xaiaar.*✡
29 Biaa di, di ta esliu sangan, di tii ga reret ngali ia. Di tii ga uraa xadi no
xuan ma di tii ga paare, “Iu tii paare we u ba xosor atsoti Xan Anua Moroaa
ma u ba sebula axos mulangenai sin no leng ta tuul,
30 u na tsuul xaal papan tongol ma u na atoaa iu tsaa!”✡
31 Sin abia uk sal no lalaamua ina no unsausawit ma no unaasasing ina
lo di reret taman ia labatina di tsaa. Di paare weaatalaa, “Tii atoaa biexaal,
oro a xap pupua ngali atoaa ia tsaa!
32 Papaalii ilawaa Karisito, ilawaa King in Israel, na tsuul papan tongol
talaawaa, ngalibi gita ba lasi ma taltaalnge sin.” Biaa delulu ta taxiu mii ia,
delulu bula, delu reret ngali ia.

Xan minet Iesu
(Metiu 27:45-56; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

33 Sin talu piaak lasiaat, xobel araraa tii suk lodo laa pupua sin a tuul ina
matanios nale.
34 Nale se sin a tuul ina matanios Iesu a xuup lot weaatalaa, *“Eloi, Eloi,
lama sabakatani?”* Muina a weaatalaa, *“Nugu Moroaa, Nugu Moroaa, ngali
sa u ta se papaalii iaa?”*✡
35 Biaa biexaal ina di, di tii tiltil atat di alongmen abala, di ga paare, “Gim
longmien, a ililei Elaija.”
36 Iexa taamat a sol laa ga utii ututes taman waain manuul, ga aturung
tali sin paas, ma ga tali sin Iesu ngali nun. Gim papaalii ia xasinge, a paare,
“Gita ba lasi nawe Elaija naba xaalame, ngali atsuulngi ia lapula.”

---

* **15:27 15:27** Biexaa unsinaae di adodo we biexa xolot ina totore a manman bula sin abala xolot.
28 *“Ma balawaa inaatel a taxaa puaa abia ta paare we, ‘Ma di ga xoxoti malen no unlaklaxei lo.’”*
✡ **15:27 15:27** Ais 53:12 ✡ **15:30 15:30** Mak 14:58; Jon 2:19 ✡ **15:34 15:34** Saam 22:1

37 Iesu a xuup lot, ga taii xan xapkap ina mamaisa.
38 Biaa xaraxin taago ina Xan Anua Moroaa tii tater sin no papel ta lua
xaal lapalaa ma laa pupua lapula.
39 Ma biaa Lalaamua ina no unmakmaxil iwaa ta tiltil laamuaan Iesu, ga
alongmen xan tineng ma ga lasi tii sen met we, ga paare, “Asuk so maase,
ilawaa taamat tii xan Tsi so Moroaa!”
40 Biexaal ina no aina di tii til nanen palpalaa tsaa. Labatina di, ilaa Maria
Magdalin, ma Maria xan nagaa Jeims iwaa xulaau ma Josis ma Salomi.✡
41 Tia Galili, balawaa no aina di tii amusili ma tilaamamil sin xan no
muun. No daan aina di tii xaalame Jerusalem mii ia, di tii manman tia
bula.

Xan pupuna Iesu
(Metiu 27:57-61; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

42 Sin leng taxaaturung (biaa leng laamuaan Saabat). Biaa ta se nale
bingbing,
43 Josep in Arimatia, ia ina abia kaunsel, iwaa tii liliis tsaa ngali xan
Maradaan Moroaa, tii xap mataa ngali laa lasi Pailat ma ga laa atsuraa ia
ngali xan pakpak Iesu.
44 Pailat asuk tunga ta alongmen we, Iesu tii se met tsaa. A ilei awatwati
iwaa lalaamua ina no unmakmaxil ma ga atsuraa ia nawe Iesu a se met.
45 Biaa tii se asasing sin ia, we a so, tii suk tali abia pakpak sin Josep.
46 Josep tii uuli no laplap ma ga alet atsuulngi xan pakpak ga ngaati taman
laplap, ma ga aturung lalon io, di ta xaii lalon xaat. O ga puxen xaraxin xaat
laangen ngali banti matenmat.
47 Maria Magdalin ma Maria xan nagaa Josis, delu tii lasi itaa tii atetei ia.

16

Tinapaas mula
(Metiu 28:1-10; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

1 Mulina Saabat a se liu, Maria Magdalin ma Maria xan nagaa Jeims ma
Salomi, detuu uuli no pilogo ta tso mamainaang ngali laa patsaa no isuaan
Iesu.
2 Lawaareng bingbing tsaa setauan sin pal ta xap mager tapaas, sin
nanaaxuuk leng ina wik, tuu aina detuu es laa sangan lia pupuna.
3 Detuu ga etsura ngen detatuul, “Saa naba puxenlii xaat sin matenmat
ina lia pupuna?”
4 Oro biaa detuu ta nanen laa lapalaa, detuu se lasi abia xaraxin xaat, xa
tii se puxenlii.
5 Biaa detuu ta tsiga lalon lia pupuna, detuu suk lasi taamat xulaau alen
uga disdis ta iaas. A tsotso sin papel lima mua ma detuu ga suk mataa.
6 Taamat asaaiti detatuul, “Gutuu nangaam mataa. Iaa atixi gutuu nanen
ngali Iesu in Nasaret, iwaa di ta ataxiwaa. A se tapaas mula. A se xap
manman atala. Gim lasi, balawaa xolot di tii atetei ia lalon.
7 Gutuu laa asaaiti xan no tsi asasing ma Pita, ‘A se laamuangen gim laa
Galili. Gim ba lasi ia tia malen tii se asaaiti gim.’”✡
8 Detuu didiir ma adodo xudu, detuu tsuul ma sol papaalii lia pupuna.
Detuu xap asaaiti xa, amuina detuu suk mataa.

16:9-20 XAPKAP XABAAR INA MAK

✡ **15:40 15:40** Luk 8:2-3 ✡ **16:7 16:7** Met 26:32; Mak 14:28

Maria Magdalin a lasi Iesu
(Metiu 28:9-10, 16-20; Luk 24:13-35; Jon 20:11-18)

9 Biaa Iesu tii tapaas mula sin minet lawaareng bingbing sin nanaaxuuk
ina leng ina wik. Asemat setauan sin Maria Magdalin, iwaa aina tii setauan
saali no salawa tsaxa ta paasaalua sin.
10 Tii laa asaaiti abia di, di tii manman mii ia, ma di tii se tso sin lolbiir
ma tengteng.
11 Biaa di tii alongmen we Iesu tii se tino, ma tii ga se lasi ia, di tii ga xap
taltaalnge sin.
12 Mil sin abia Iesu ga asemat sin biexa nanen xaatsap sin lo taamat biaa
delu ta papaalii Jerusalem ma eses laa Emaus.
13 Delu es mula ma delu ga paatina sin di araraa taman sen maarang ta
tsap, oro di tii xap taltaalnge sin delulu bula.

Iesu a papaare sin no tsi asasing
(Metiu 28:16-20; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23; Aposal 1:6-8)

14 Mil Iesu asemat sin sangaul axuuk ma ga xuuk ina no tsi asasing biaa
di ta lo angangen. A imii di sin xadi muun taltaalnge ma xadi no butsa a
taban ngali taltaalnge sin abia di ta se lasi ia mulina sin xan tinapaas mula.
15 A paare ngali di, “Gim na laa lalon xolkolmoxo araraa ma baais taman
inesaait mamainaang laa sin no sin no axoxos araraa.
16 Saa ia ta taltaalnge ma ga adi axaxadaan, naba tuo, oro saa ia ta xap
taltaalnge Moroaa naba atuti ia.
17 Ma balawaa no axixila naba amusili no untaltaalnge. Di ba saali no
salawa tsaxa sin iesaaga ma di ba paare taman no xalam uul.
18 Di ba taxaane no tsitsi taman no liman di, ma biaa di ta nunngi no muu,
naba xap amantei di araraa, di ba aturungi no liman di papan no minet ma
di ba tuo.”
19 Mulina Orong Iesu tii se papaare sin di, Moroaa tii ga alet laangen ia
laa lapalaa balalangit, ma ga tsotso sin xan lima mua Moroaa.
20 Mil no tsi asasing di laa ma di ga baais sin no xolot araraa, ma Orong
ga taxaa mii di ma ga asoi abia xan totore mii no axixila ta lo amumusili di.

Inesaait Mamainaang
Luk
tii Atalaa

Inesaait mamainaang laa sin Tiopilis

1 Balawaa inaatel a laa sin iu, taamat orong Tiopilis.
Xuduxudu ina biexaal di se xonon ngali atalaa no sen maarang tii taxaa
puaa labatina giem.
2 Di tii tali xadi totore abia no inaman di tii setauan lasi no maarang taman
no matan di, di no untinaxaa ina totore.
3 Biaabi iaa tsaa bula, iaa se tirei usili abala no maarang araraa tii tiltsoli
xaal ti, ma axaau bula ngali iaa ba atal axaautsi laa sin iu abala no maarang
tii tsap.
4 Iaa xosaraa abala ngali u ba atii soina abala no maarang di tii se asingan
iu taman.

Angelo asaaiti Sekaraia taman Jon Unaaxaxadaan

5 Sin xan no leng King Erot in Judaia, iexa unsausawit iesan Sekaraia ina
xan matenbung Abaija, no unsausawit. Xan tubu Elisabet bula ia ina xan
matenbung Aron.
6 Delu suk tutiik lalon no matan Moroaa sin amumusili xan no lo Orong
araraa ma a xap xa namaang tsaxa sin delulu.
7 Oro was mu, a xap xadelu xaa tsi, amuina Elisabet a xap alalet tsi a le
pupua sin delu ta se maas ma xuaala.
8 Biaa leng Sekaraia mii no uk untinaxaa di ta taktaxaa o ia ga taxaa malen
unsausawit laamuaan Moroaa.
9 No unsausawit, di tii axilangi Sekaraia sin namaang ina uraura, ngali
tsiga lalon Xan Anua Moroaa ngali axaii no pilogo ta tso mamainaang.
10 Sin abia leng ngali axaii no pilogo, no unlanglangaari di tsap exumule
lokobel ina Xan Anua Moroaa ma di ga lo sausawit.
11 Xan angelo Orong, ga asemat sin papel lima mua ina ibe tsutsungit
taman no pilogo, biaa ta tso mamainaang.
12 Biaa Sekaraia ta lasi angelo, asuk olol ma ga mataa.
13 O angelo ga paare ngali, “Nangaam mataa Sekaraia, num sausawit,
Moroaa a se longmien. Num xuaala Elisabet naba taana xa tsi taamat ma u
ba a tsoxo iesani taman Jon.
14 U ba suk us taman tataton amuina sin ia. Xuduxudu ina inaman di ba
suk papaalam buxa sin xan tsinap,
15 amuina naba us taman Nantanua Pat biaa ta manman tsaa lalon balan
xan nagaa ma naba taamat lot lalon no matan Orong ma naba xap nun
waain o no mat laxen daan tangtangabaa, ma xan tino naba us taman
Nantanua Pat setauan tsaa sin di ta xap mager taxaana.
16 Naba gii mulangenai xuduxudu ina inaman in Israel, xaalame sangan
Orong, xadi Moroaa.
17 Ma naba laamuaan Orong, lalon nantanua ma lalon xan xoror Elaija.
Ngali putsi xadi no butsa no mom ngali di ba adodo ngali xadi no tsi ma
no xolout ngali adi xadi sinaae no untutiik, ma ngali taxaaturungi inaman
ngali xan tsinap Orong.”
18 Sekaraia atsuraa angelo, “Naba sen tsap we abala maarang? Iaa se maas
ma nugu tubu bula a se xuaala.”

19 Angelo a xisi, “Iaa Gebriel, iaa tiltil lalon no matan Moroaa, ga tulen iaa
ngali le asaaiti iu taman balawaa inesaait mamainaang.
20 Lasi! U ba ngusbong pupua sin leng balawaa maarang naba ta tsap
amuina u xap taltaalnge sin nugu no totore. Balawaa maarang naba tsap,
sin leng Moroaa tsaa ta se xubatsi.”
21 No inaman di se maara liliis ma di ga adodo xuduxudu amuina Sekaraia
a se laa paate buxa tala nan Xan Anua Moroaa.
22 Sekaraia a es tsuul o ga xap pupua ngali papaare. Di ga se atixi malen
a lasi xa binalang nanen lalon Xan Anua Moroaa amuina ta xosaraa mu no
axixila laa sin di ma ga xap papaare.
23 Mulina xan tinaxaa Sekaraia a se xap, o ga se mula laa lokobel.
24 Mulina abia, xan xuaala, Elisabet, ga se tiaan ma ga manman mu
naanua no uleng alima.
25 Elisabet ga paare, “Orong tii xosaraa abala maarang ngali iaa sin abala
no leng, ga saali nugu minangel sin sa, no inaman di tii we, iaa xap alalet
tsi.”

Angelo asaait taman xan tsinap Iesu

26 Xan no uleng Elisabet a se paasxuk o Moroaa ga tulen angelo Gebriel
laa Nasaret, lalon xariin xolot Galili.
27 A laa tsap sangan iexa aina uul ta xap mager matul mii xa taamat,
iesan Maria. Di tii axanei ia ngali maxis sin iexa taamat iesan Josep ina xan
matenbung Dewit.✡
28 Angelo a laa, ga paare, “Lasiaat axaau Maria, Orong a saansili buxaai
iu ma ga tilaamamil buxa susum.”
29 Maria asuk adodo xuduxudu sin abia no totore angelo ta asaait taman
ga paare, “Ngalisa so ta le tali abala no inesaait weaatalaa.”
30 Angelo a paare sin Maria, “Nangaam mataa, Maria, Moroaa ataton sin
iu.
31 Ma lasi, u ba tiaan ma u ba taana xa tsi, ma u ba a tsoxo iesani, Iesu.✡
32 Naba ies lot buxa ma di ba putsangi, Xan Tsi Moroaa ta suk lapalaa
buxa. Orong Moroaa naba tali xan muina xalkale Dewit sin,
33 ma naba til laamuangen xan no inaman Jakop laaliu. Xan Maradaan
naba xap xa xapkap ina.”
34 Maria atsuraa angelo, “Naba tsap sen parawe abala, amuina iaa xap
mager matul mii xa taamat?”
35 Angelo ga xisi, “Nantanua Pat naba tsuul xaalame papan iu, ma xan
xoror Moroaa. Iwaa lapalaa suk se naba le ngaati iu. Iwaa tsi u ba ta taxaali
naba tsap Tsi Pat ma di ba putsangi Xan Tsi Moroaa.
36 Ma Lasi, num mixap, Elisabet, a se xuaala o talaawaa a se tiaan. No
inaman di tii we naba xap alalet tsi o talaawaa a se paasxuk xan no uleng
taman bal tsi.
37 Amuina a xap xawas we Moroaa a xap pupua ngali xosaraa!”
38 Maria a xisi, “Iaa xan untutule Orong. Axaau biaa maarang u ta paatina
na tsap susugu!” Mil Angelo ga se papaalii Maria.

Maria a laa tatanginai Elisabet

39 Sin abia xolot ina leng Maria ataxaaturung ma ga isagaa laa lapalaa
lalon biexa inaman laba papan no buk Judaia.
40 A es tsiga lalon xan anua Sekaraia ma ga paare sin Elisabet, “Lasiaat
axaau.”

✡ **1:27 1:27** Met 1:18 ✡ **1:31 1:31** Met 1:21

41 Biaa Elisabet ta alongmen Maria ta, “Lasiaat axaau ngali ia,” iwaa tsi
lalon balan asuk giis. Ma Nantanua Pat asuk tsigaii xan tino Elisabet.
42 Elisabet asuk paare lot weaatala, “Moroaa a se atubudaani iu buxa
labatina no aina ma a se atubudaani bula iwaa tsi u ba ta taxaane.
43 O ngalisa iu tii saansili iaa, biaa ngali xan nagaa nugu Orong naba
xaalame sangan iaa?
44 Biaa iaa ta alongmen inaam ilawaa tsi nan balaaga asuk giis taman
taton.
45 Atubudaani iwaa xa ta taltaalnge ngali abia maarang Orong ta we naba
tsap sin.”

Xan ananaan Maria

46 Maria a paare we,
“Nantanuaaga aminaalami Orong.
47 Nantanuaaga a paalam sin Moroaa nugu untino,
48 amuina adodo buxa,
ngali aina untutule gomsaa mu.
Talaawaa no utmilmil araraa di ba putsangi iaa tubudaan.
49 Ngali iwaa Belaba a xosaraa abala maarang lot ngali iaa–
Iesan a pat.
50 Xan biirbirum naba suk laa sin abia di, di ta mataatina ma manglen ia.
Xan titii bula naba laa sin xadi no tsi ma naba laa bula sin xadi no
utmilmil.
51 A se atsapngen no xariin maarang taman no liman.
A se saali no namaang ina paraak lalon no balan di ma di ga laa lalon
xadi no adodo.
52 Moroaa atsiklii no lalaamua lot sin xadi no Maradaan,
Oro alet alabati abia di, di ta mangmagus.
53 Atabali abia di, di ta itol, taman no maarang axaau,
Oro a tulen lii no inaman untang gomsaa.
54 Moroaa a se tiltsomi xan no untutule in Israel,
ngali adodomi xan biirbirum,
55 Sin Abaram, ma xan no utmilmil laaliu,
malen sen maarang ta asaaiti xida no mom taman.”
56 Maria a manman mii Elisabet pupua no uleng a tuul o mil ga mula laa
tatan.

Elisabet a taana Jon

57 Leng se ngali Elisabet naba se taxaana xan madalak o ga taana tsi
taamat.
58 No matenaanua atataaen mii xan no mixap, di lasi xan xariin biirbirum
Orong sin ma di ga suk taton mii ia.
59 Ilawaa tsi dokdok xan no leng a se paasaatuul o di ga le axasaui. Di
wena a tsoxo iesani taman Sekaraia amuina iesan xan mom.
60 Oro xan nagaa ga paare, “A xap! Gita ba putsangi iesan ilaa Jon.”
61 Di ga paare ngali ia, “A xap xa labatina num matenbung iesan na malen
abia ies.”
62 Di laa ma xosaraa no axixila laa sin xan mom, ngali saa iesan xan tsi.
63 O ga atsura ngali xawas ngali atatal papan, ga atatal weaatala, “Iesan
ilaa Jon.” Biaa di araraa, di ga suk olol.
64 Tiwaa tsaa ngutsina asuk tsalel ma ga sebula papaare o ga suk pa’ii
Moroaa.
65 No matenaanua atataaen, di lasi abala no maarang ta tsap, di ga mataa
ma inesaait ina ga suk sol isagaa laa lalon no xobel lapalaa papan no buk
Judaia.

66 Biaa di ta alongmen abala, di suk adodo xuduxudu lalon xadi no butsa
ma di ga atsura weaatala, “Ilawaa tsi naba tsap sen mat laxen taamat mil?”
Amuina di lasi liman Orong ta manman mii ia.

Xan ananaan Sekaraia

67 Nantanua Pat atsigaii xan mom Jon, ilaa Sekaraia, ma tii ga tali xan
totore propet:
68 “Na ga pa’ii Orong, iwaa xida Moroaa no Israel
amuina a se xaalame ngali tiltsomi gita ma gii mulangenai xan no
inaman.
69 Moroaa a se tali xariin taamat watwat sin gita, iwaa naba ta tsap xida
untino,
ia ina xan matenbung Dewit, iwaa xan untutule Moroaa.
70 Xan no propet pat Moroaa di tii se asaait taman abala no maarang setauan
tsaa
71 Moroaa naba tali ilawaa taamat watwat ngali aleiwaa gita sin xida no
matenkorot,
ma sin xadi watwat abia di, di ta ngutsulen gita.
72 Moroaa tii se asen xan biirbirum laa sin xida no iaaiaa
ma ga adodomi ta xubatsi xan totore pat.
73 Moroaa ga puris ngali xida mom Abaram:
74 Ngali gii tsaxali gita sin xadi watwat xida no matenkorot,
ma ngali gita ba pupua ngali taxaa ngali ia ma gita na xap mataa,
75 Gita na tsap tutiik ma pat lalon no matan Moroaa sin xida no leng se
araraa.
76 Ma iu, nugu tsi, mil di ba putsangi iu xan propet Moroaa Iwaa in Lapalaa
suk se.
Ngali u ba laamua setauan, ngali taxaaturungi sal ngali xan tsinap
Orong.
77 Ngali u ba taal sinaae sin xan no inaman biaa sinaae ina aleiwaai no
inaman,
ngali adodolii xadi no mat namaang tsaxa.
78 Amuina ngali xan biirbirum xida Moroaa,
biaa pal ta xaalame lapalaa atsilangi gita, axaal balalangit
79 Ma naa tsila papan biaa di, di ta manman lalon lodo,
ma sin abia di bula sin maliip ina minet.
Ngali asen sal sin no xaden gita lalon sal ina malina.”

80 Ma iwaa tsi a se lot ma ga watwat sin nantanuaan. A manman nan
xobel biil, til sin leng ta asemat nan no matan no inaman Israel.

2

Maria a taana Iesu
(Metiu 1:18-25)

1 Sin abia no leng Jon tii dokdok tsaa, Sisa Agustus, iwaa xariin lalaamua
ina gawaman Rom, tii tali totore watwat sin no inaman lalon xolkolmoxo
araraa in Rom, ngali di na laa taal ies.*
2 Balawaa tii lalaamua ngali taal ies (balawaa maarang tii tsap in no leng
Kurinias tii lalaamua in Siria).
3 Biaabi no inaman di na laa lalon xadi no xobel so ngali taal ies.
4 Josep bula a xaal Nasaret, nan xolot Galili ngali laa lapalaa Betliem lalon
xolot Judaia, xan xobel so Dewit amuina ia ina xan matenbung Dewit.

* **2:1 2:1** Sin abia no leng, no Rom di tii tilaamamil sin no Israel. No Rom di xaa putsangi xadi no King taman Sisa. Sisa alalaamua ina no king se araraa ma no king araraa, di manman paina.

5 A laa atia ngali taal ies mii Maria amuina di se xanei delulu ngali maxis,
o Maria, nap dokdok naba se taxaa tsi.
6 Sin xadi manman atia, leng a se tsap ngali Maria naba alet tsi
7 ma ga se taana tuaa ina tsi, ga ngaati taman no alale ma ga atetei lalon
niaan tsaamtsaam sin no sipsip, amuina tii xap xadetu xa xabin lalon abia
anuen xibong.

No angelo ma no untilaamamil ina no sipsip

8 No untilaamamil ina no sipsip, di tii tilaamamil sin xadi no sipsip nabing,
sin no xolot palis nan waa,
9 ma xan angelo Orong ga tsap sangan di. Ma xan minaalam Orong ga
tsila ulti di ma di ga suk mataa.
10 Angelo ga asaaiti di, “Gim nangaam mataa! Iaa tsap ngali tali inesaait
mamainaang sin gim ngali no inaman se araraa di ba suk taton.
11 Talaawaa, nan xan xobel Dewit, di se taana aia untino, iwaa Karisito†
Orong.
12 Balawaa axixila ngali asen sin gim: gim ba tatanginai madalak, di ta
ngaati taman no alale ma di ga atetei lalon niaan tsaamtsaam ina no sipsip.”
13 O tiwaa tsaa xariin xumul ina angelo in balalangit, di ga suk tsap mii
aia angelo ma di ga pa’ii Moroaa, weaatalaa:
14 “Minaalam sin Moroaa a laa Lapalaa suk se.
Ma nan balan pula, malina na manman sin no inaman biaa Orong ta
taton sin di.”
15 No angelo di se mula laa nan balalangit, o no untilaamamil ina no sipsip
di ga epaare sin di, “Na ga laa Betliem ngali laa lasi abala maarang ta tsap,
Orong ta se asaaiti gita taman.”
16 Di tapaas isagaa, di ga laa tatanginai Maria ma Josep mii iwaa madalak,
ta matmatuul lalon niaan tsaamtsaam ina no sipsip.
17 Biaa di ta se lasi, di suk asaait taman abia inesaait di ta se longmien ina
aia tsi dokdok.
18 O biaa no inaman di ta alongmen abala, di suk olol buxa sin abia
inesaait no untilaamamil ina sipsip di ta asaait taman.
19 Oro Maria ga suk adodo ariiti abala no maarang. Ma ga manman no
nan xan butsa.
20 Biaa di ta mula, no untilaamamil ina no sipsip di suk aminaalami ma
pa’ii Moroaa ma di ga alet laangen iesan laa lapalaa, amuina di se longmien
ma lasi abia no maarang, malen angelo ta se asaait taman.

Di atsigali Iesu lalon Xan Anua Moroaa

21 Sin apaasaatuul ina leng, di axasaui tsi malen xadi namaang ma di ga
se a tsoxo iesani Iesu, biaa ies angelo tii setauan tali sin xan nagaa ta xap
mager maet.✡
22 Biaa no leng ngali amixati delulu amusili xan lo Moses tii se araraai,‡✡
Josep ma Maria delu giwaa Iesu laa Jerusalem ngali di ba tali ia sin Orong.
23 (Biaa atatal a manman sin xan Lo Orong, *“Malen iwaa tuaa ina tsi, di ba
patu tali ia laa sin Orong.”*)✡
24 Ngali tsutsungit tali xa tinabel amusili xan Lo Orong, *“taman no buna
alua o nawe no baalis§ uul alua.”* ✡

---

† **2:11 2:11** *Karisito* - Iwaa Mesaia. ✡ **2:21 2:21** Luk 1:31 ‡ **2:22 2:22** Totore in Ingles a we “purification” muina a we ataala: Nawe aina aer taa tsi, no isuaan a pun lalon no matan Moroaa. Iwaa aina naba liliis sin no sangaul et ina no leng o mil naba le tali tinabel laa sin Moroaa. Balawaa totore a manman sin. ✡ **2:22 2:22** Lew 12:1-8 ✡ **2:23 2:23** Exo 13:2, 12 § **2:24 2:24** *baalis* - Pigeon ✡ **2:24 2:24** Lew 12:8

25 Sin abia no leng, ia xa taamat iesan ilaa Simeon in Jerusalem. Ia
untutiik ma untinaalnge. Tii ga liliis ngali untino naba le anaai Israel.
Nantanua Pat tii manman mii.
26 Nantanua Pat tii ga asen sin ia malen naba setauan lasi Karisito iwaa
Orong tii se axilangi o mil maaba na met.
27 Nantanua Pat a laamuangen Simeon ngali tsiga lalon xolot ina Xan
Anua Moroaa. Biaa ta se manman atia, lomasen xan maxis, delu xaalame
taman tsi Iesu, ngali xosor amusili xadi namaang ina Lo.
28 Simeon alogo tsaxali ia ma ga pa'ii Moroaa ga we,
29 "Belaba Orong, malen num xuxubu tsaa,
talaawaa num untutule naba iaawis laaliu lalon malina,
30 Amuina no mataaga tsaa a se lasi num atotoaa,
31 Iwaa u ta se axilangi ma no inaman se araraa di se lasi.
32 Num xariin rarar atsap ngali asen sin no inaman Gentail,
Ma ngali abia minaalam laa sin no inaman Israel."
33 Josep ma Maria delu olol sin abia no totore ta paatina ngali ia.
34 Simeon atubudaani delulu ma ga asaaiti Maria, xan nagaa madalak,
"Ilawaa tsi naba axolngi no daan inaman in Israel ma naba luxu atapaasi
bula biexaal. Ia naba tsap axixila biaa no inaman di ba ta paare epuske mii.
35 Ngalibi xadi no adodo nan xadi no butsa naba asemat no. O iu, u ba
adi xariin mamaet malen pubat ta tsoxaa nantanuaam bula."
36-37 Iexa propet aina ilaa Ana xan tsaana Panuel ina xan matenbung
Asaa. A se xuaala buxa o xan no miet a pupua malen no sangaul
apaasaatuul ma ga laa et. A manman mii xan maxis no miet apaasaalua
o xan maxis tii se metlii. A xap xaa papaalii Xan Anua Moroaa, ngali tigiri
langaari sin no bing ma siaat ngali el ma ningning.
38 A xaalame sangan Josep ma Maria sin abia leng ma ga suk putsangi
axaau laa sin Moroaa. O ga paare taman aia tsi laa sin abia no inaman, di
ta lo nanen liliisi Moroaa ngali gii mulangena Jerusalem.
39 Mil Josep ma Maria delu se taxaawiti no maarang ngali amusili xan lo
Orong. Di ga se mula laa Galili ngali laa tutiik sin xadetu xobel Nasaret.✡
40 Iesu tii se lot ma ga se tsi watwat, ga us taman sinaae ina nantanua ma
ga us taman xan amiimiilam Moroaa.

Iesu a manman lalon Xan Anua Moroaa

41 Sin no miet araraa, xan mom ma xan nagaa Iesu, delu xaa laa Jerusalem
sin luxaal ina Esliwaa.*
42 Tii se sangaul ma ga laa lua xan no miet o detuu ga laa sin abia luxaal
amusili xadi namaang no Jiu.
43 Mulina luxaal, xan mom ma xan nagaa, delu se es mula laa lokobel,
delu xap atii we, iwaa tsi Iesu ilei tsaa Jerusalem.
44 Delu we ia mii delulu labatina abia inaman ma delulu ga lo eses sin
abia leng xiduul. A se nale, delu ga nanen ngali, labatina xadi no mixap ma
no turan di.
45 Delu xap tatanginai, ma delu ga sebula mula laa Jerusalem ngali laa
nanen tsalei.
46 No leng a tuul a se liu, o delu suk tatanginai Iesu lalon xolot ina Xan
Anua Moroaa, ta xalkale labatina no unaasasing. A longmien di ma ga
atsuraa di taman no atsutsura.
47 No inaman araraa tia di ta alongmen, di suk olol sin xan sinaae ma xan
no xixiis.

✡ **2:39 2:39** Met 2:23 * **2:41 2:41** *Esliwaa - Xadi leng no Israel di ta adodomi abia leng Moroaa tii aleiwaa no Israel lalon xolot Igip.*

48 Xan mom ma xan nagaa delu lasi ma delu ga suk olol buxa. Xan nagaa
ga paare ngali, “Nugu tsi, ngali sa u ta xosor wenangen gelulu weaatala? Iaa
ma num mom, gelu suk adodo buxa ngali iu ma gelu ga lo tsatsel ngali iu.”
49 Iesu ga xisi delulu, “Gulu tsalei iaa ngali sa? Gulu xap atii we iaa na
manman nan xan anua nugu mom?”
50 Oro delu ga xap leng sin sen maarang ta paatina.
51 Mil Iesu ga se laa Nasaret mii xan mom ma xan nagaa, ma ga tigiri
lolong. Xan nagaa asuk adodo ariiti abala no maarang nan xan butsa.
52 Iesu a se lot lalon sinaae ma pakpak, ma Moroaa ma no inaman bula
di taton buxa sin.

3

Jon unaaxaxadaan a taxaaturungi sal
(Metiu 3:1-12; Mak 1:1-8; Jon 1:19-28)

1 Sin sangaul ma ga laa lima ina miet ina xan Maradaan Sisa Taiberias,
iwaa xariin lalaamua ina gawaman Rom, Pontius Pailat tii tilaamamil sin
Judaia, Erot Antipaas tii tilaamamil sin Galili, o xan taamat, ilaa Pilip,
tii tilaamamil sin Ituria ma Terakonaitas, ma Lisanias tii tilaamamil sin
Abilin.*
2 Anas ma Kaiapas, delu tii no unsausawit lapalaa.
Sin abia no leng, xan totore Moroaa a xaalame sin Jon, xan tsi Sekaraia,
ta manman lalon abia xobel biil.
3 Jon tii laa lalon no daan xolot ina Jodan ma ga baais taman, axaxadaan
ngali puxisbal, ma ngali adodolii no namaang tsaxa.
4 Malen Inaatel Pat, Aisaia iwaa propet ta papatina:
“Inan xa a ililei lalon xobel biil ga we,
‘Taxaaturungi xan sal Orong,
xosaraa xan sal na tutiik!
5 Tuali no maxaaba araraa,
ma atutiki no buk na laa lapula.
No sal xoriik na tutiik
ma amadipi no xolot ta bukbuken.
6 Ma no inaman araraa, di ba lasi xan watwat Moroaa ta aleiwaai di.’”
7 Jon ga paare ngali abia malep di ta xaalame ngali adi axaxadaan sin ia,
ga paare, “Gim xan no tsi, no tsitsi tsaxa! Saa atewaai gim ngali sol sin xan
minagaa Moroaa, biaa naba ta laa xaalame?✡
8 Gim na waalii xaa waawaan axaau ngali asen we, gim se puxisbal. Ma
gim nangaam adodo we, gim pupua ngali paare sin gim tsaa we, Abaram ia
nagiem mom. Iaa asaaiti gim, xaal sin abala no xaat Moroaa a pupua ngali
atsapngen xakaa tsi Abaram.✡
9 Xula a se taxaaturung muina no ie. Ma nawe no sen ie araraa di xap
waalii xaa waawaan axaau, naba tal lii ma na lii laangen lalon ie.”✡
10 No inaman, di atsuraa, “O giem ba xosaraa sa?”
11 Jon ga xisi di, “Nawe xa ia xan no uga disdis ta lua, na tali xa sin xa
taamat ta xap xaka, o nawe xa a ie luxaal na xosaraa weaatia bula.”
12 No unaalalet taakis, di xaalame ngali Jon naba axadaani di. Di le
atsuraa Jon, “Unaasasing, giem ba xosaraa sa?”✡
13 Jon a xisi, “Gim nangaam alet buxaai xuxute ngen papan abia gim ta
saansili.”

---

* **3:1 3:1** Balawaa no xolot: Judaia, Galili, Iturea, Terakonaitis, ma Abilin, di manman paina Rom gawaman biaa Sisa Taiberias ta lalaamua sin di. ✡ **3:7 3:7** Met 12:34; 23:33 ✡ **3:8 3:8** Jon 8:33 ✡ **3:9 3:9** Met 7:19 ✡ **3:12 3:12** Luk 7:29

14 Mil biexaa unmakmaxil di atsuraa Jon, “Giem ba xosaraa sa?”
Jon a xisi di, ga we, “Gim nangaam ningi atuaai xaa xuxute sin no inaman
ma nangaam daraxe tali xaa totore sin di ma gim na taton taman nagim no
iliil.”
15 No inaman di tii lo liliis ma di ga adodo lalon xadi no butsa we, manaa
Jon, ia mu Karisito.
16 Jon ga xisi di se araraa ga we, “Iaa axadaani gim taman daan, Oro iwaa
naba ta xaalame mil sin iaa, xan xoror a watwat buxa ngen iaa. Iaa xap
muun mamainaang buxa ngali lubati xan no bubut. Ia naba axadaani gim
taman Nantanua Pat ma taman ie.
17 Xan pok biaa se lalon no liman, ngali exasenlii no pinpin sin no wit
ngali rii axaautsi xolot ina saali no pinpin ina wit, ma axumuli no wit laa
lalon anuen atuturung, oro na axaii no pinpin ina wit lalon abia ie ta xap
pupua ngali met.”
18 Jon a tali inanaa watwat sin no inaman ma ga baais taman inesaait
mamainaang laa sin di.
19 Oro biaa Jon ta imii King Erot papan no matan sin ta xosaraa no daan
mat namaang tsaxa ma ta giwaa bula xan tubu turamasen, ilaa Erodias.
20 O Erot a sebula xosaraa xariin namaang tsaxa papan abia xan no
namaang tsaxa, ga tali Jon nan anua lodo.✡

Jon axadaani Iesu
(Metiu 3:13-17; Mak 1:9-11)

21 Jon a lo axaxadaani no inaman araraa, o ga axadaani Iesu bula. O biaa
Iesu tii ningning, balalangit asuk tsalel,
22 ma Nantanua Pat ga soriri xaalame papan malen buna. O inan xa axaal
balalangit, ga we, “Iu nugu tsi, iwaa iaa tii suk titii buxaai ma iaa taton sin
iu.”✡

No iesan no inaman sin xan matenbung Iesu
(Metiu 1:1-17)

23 Xan no miet Iesu a se no sangaul a tuul o ga atiltsoli xan inatalil. No
inaman di adodo we Iesu ia xan tsi Josep,
Josep ia xan tsi Eli,
24 Eli ia xan tsi Matat,
Matat ia xan tsi Liwai,
Liwai ia xan tsi Meltsi,
Meltsi ia xan tsi Janai,
Janai ia xan tsi Josep,
25 Josep ia xan tsi Matatias,
Matatias ia xan tsi Emos,
Emos ia xan tsi Naum,
Naum ia xan tsi Esli,
Esli ia xan tsi Nagai,
26 Nagai ia xan tsi Maat,
Maat ia xan tsi Matatias,
Matatias ia xan tsi Semein,
Semein ia xan tsi Josek,
Josek ia xan tsi Joda,
27 Joda ia xan tsi Joanan,
Joanan ia xan tsi Resa,
Resa ia xan tsi Serubabel,

✡ **3:20 3:20** Met 14:3-4; Mak 6:17-18 ✡ **3:22 3:22** Luk 9:35

Serubabel ia xan tsi Salatiel,
Salatiel ia xan tsi Neri,
28 Neri ia xan tsi Meltsi,
Meltsi ia xan tsi Adi,
Adi ia xan tsi Kosam,
Kosam ia xan tsi Elamadam,
Elamadam ia xan tsi Er,
29 Er ia xan tsi Josua,
Josua ia xan tsi Eli'esa,
Eli'esa ia xan tsi Jorim,
Jorim ia xan tsi Matat,
Matat ia xan tsi Liwai,
30 Liwai ia xan tsi Simeon,
Simeon ia xan tsi Juda,
Juda ia xan tsi Josep,
Josep ia xan tsi Jonam,
Jonam ia xan tsi Eliakim,
31 Eliakim ia xan tsi Melea,
Melea ia xan tsi Mena,
Mena ia xan tsi Matata,
Matata ia xan tsi Naitan,
Naitan ia xan tsi Dewit,
32 Dewit ia xan tsi Jesi,
Jesi ia xan tsi Obet,
Obet ia xan tsi Boas,
Boas ia xan tsi Salmon,
Salmon ia xan tsi Nason,
33 Nason ia xan tsi Aminadap,
Aminadap ia xan tsi Admin,
Admin ia xan tsi Aram,
Aram ia xan tsi Esron,
Esron ia xan tsi Peres,
Peres ia xan tsi Juda,
34 Juda ia xan tsi Jakop,
Jakop ia xan tsi Aisak,
Aisak ia xan tsi Abaram,
Abaram ia xan tsi Tera,
Tera ia xan tsi Naor,
35 Naor ia xan tsi Seruk,
Seruk ia xan tsi Reu,
Reu ia xan tsi Pelek,
Pelek ia xan tsi Eber,
Eber ia xan tsi Sala,
36 Sala ia xan tsi Kaanan,
Kaanan ia xan tsi Apaxad,
Apaxad ia xan tsi Siem,
Siem ia xan tsi Noa,
Noa ia xan tsi Lamek,
37 Lamek ia xan tsi Matusela,
Matusela ia xan tsi Enok,
Enok ia xan tsi Jared,
Jared ia xan tsi Maxalalel,
Maxalalel ia xan tsi Kaanan,
38 Kaanan ia xan tsi Enos,

Enos ia xan tsi Set,
Set ia xan tsi Adam,
Adam ia xan tsi Moroaa.

4

Xan xonkonon Iesu
(Metiu 4:1-11; Mak 1:12-13)

1 Iesu asuk us taman Nantanua Pat biaa ta mula xaal Jodan, ma Nantanua
ga giwaa laa lalon xobel biil.
2 O Saatan ga xonon ia sin no sangaul aet ina no leng. A xap ngani xawas
sin abia no leng o mil sin abia no leng ga suk itol.
3 Saatan ga paare ngali, “Nawe iu Xan Tsi Moroaa, u na asaaiti abala no
xaat ngali di ba tsap tsoki.”
4 Iesu a xisi, ga we, “Di se atalaa, *‘Taamat a xap tino sin tsoki mu.’”*✡
5 A xap sauna mu, Saatan ga giwaa ia laa papan biexa xolot lapalaa o ga
asen no Maradaan araraa ina xolkolmoxo.
6 Ma Saatan a asaaiti, “Iaa ba tali no banam susum ma xadi no geramis,
amuina di se tali no susugu ma iaa pupua ngali tali sin saa ia, iaa ta saan
ngali tali sin.
7 U ba tapkina abala no, nawe u langaari sin iaa.”
8 Iesu a xisi ga we, “Di atalaa, ‘U na langaari laa sin Orong, iwaa num
Moroaa, ma u na lolong amusili mu ia xasinge.’”✡
9 Ma Saatan ga giwaa ia laa Jerusalem, ga atilngi tile lapalaa suk se ina
Xan Anua Moroaa, ga we, “Nawe iu xan Tsi Moroaa, u na rik laa lapula.
10 Amuina di atalaa,
“‘Naba paare watwat sin xan no angelo
ngali tilaamamil sin iu,’”
11 ma ga paare bula we,
“‘di ba tsiil tsaali iu taman no liman di,
ngalibi u ba xap tigen no xaiim sin xa xaat.’”✡
12 Iesu ga xisi ia, “Di atalaa, ‘Nangaam tali Orong num Moroaa sin
xonkonon.’”✡
13 Biaa Saatan ta se araraai xan no xonkonon, ga papaalii ia, o ga liliis
ngali xa leng axaau ngali sebula xonon Iesu.

No inaman in Nasaret di palolii Iesu
(Metiu 4:12-17; Mak 1:14-15)

14 Iesu ga mula laa Galili taman xan watwat Nantanua, o inesaait ina asuk
laa sin no xolot araraa ulti inaman laba.
15 Asingan no inaman lalon xadi no anua sausawit ma di araraa, di ga suk
pa’ii ia.
16 Mil ga laa Nasaret lalon xan xobel so, tii lot lalon. Sin Saabat, a laa lalon
anua sausawit malen xan namaang, ma ga til ngali xoxoti Inaatel Pat,
17 Di suk tali xan Inaatel Propet Aisaia sin. Iesu adi, ga tsalali, ga
tatanginai xolot lalon, o ga xoxoti weaatalaa:
18 “Nantanuaan Orong ila papan iaa,
amuina a se patsaa apati iaa
ngali baais taman inesaait mamainaang, laa sin no muunwas.
A tulen iaa ngali baais weaatala: no inaman lalon anua lodo, di ba leiwaa,
ma no matababa di ba sebula nanen,
ma no inaman di ta adi xariin mamaet, di ba leiwaa,

✡ **4:4 4:4** Dut 8:3 ✡ **4:8 4:8** Dut 6:13 ✡ **4:11 4:11** Saam 91:11-12 ✡ **4:12 4:12** Dut 6:13

19 ma ngali baais taman miet Orong naba ta asen xan tubudaan."✡
20 Ga ulis mulangenai Inaatel Pat ma ga taal mulangenai laa sin untinaxaa
ina Anua Sausawit o ga tsotso, ma no inaman lalon anua sausawit di ga lo
nan ariti ia.
21 O ga sebula asaaiti di, "A se taxaawiti abala Inaatel Pat sin nagim lolong
atalaa."
22 Di suk tinangen ma adodo xuduxudu sin abia no totore mamainaang
ta tsuul lalon ngutsina ma di ga we, "Ilawaa mu xan tsi Josep aila, ngaa?"
23 Iesu ga paare ngali di, "Asuk so maase, gim ba paare taman abala totore
puapua sin iaa: 'Pispis toto, u na atoaa iu tsaa! Ma u na xosaraa abala no
maarang tala lalon num xobel tsaa, malen giem ta alongmen u ta se xosaraa
no Kaperanaam.'"
24 Ga lo papaare tsaa, "Iaa asaaiti gim taman so, a xap xa propet di ba
sirawaa lalon xan xobel so.✡
25 Iaa suk asaaiti gim taman so, sin xan no leng Elaija, tii suk xudu abia
no aina xadi no maxis di ta se metli di in Israel. Sin abia no leng xariin itol
tii tsap sin no xobel se araraa amuina tii xap xaa langit no miet a tuul ma
xolot.
26 O Moroaa tii xap tulen Elaija laa sin abia no aina nal in Israel. Oro, a
tulen ia laa sangan iexa aina nal in Sarapat lalon xolot Sidon.
27 Ma no daan inaman Israel di tii ie minet basbas sin xan no leng propet
Elisa, o tii ga xap xa ina di na tuo, oro Neman mu in Siria."
28 No inaman lalon anua sausawit, di alongmen abala xan no totore ma
di ga suk magaa buxa.
29 Di tapaas ma di ga tatei atsuulngi Iesu lalon abia inaman laba, ma di
ga giwaa laa papan buk ngali di ba lii laangen lapula amuina Nasaret a
manman papan buk.
30 Oro asuk es tapaas labatina abia xumul mu, ma ga laa lalon xan sal.

Iesu a saali nantanua tsaxa (Mak 1:21-28)

31 Mil Iesu ga laa lapula, laa Kaperanaam biexa inaman laba in Galili o
sin Saabat ga atiltsoli ngali asingan no inaman.
32 Di suk tunga sin xan no asasing amuina xan no inesaait a ie banam.✡
33 Lalon anua sausawit, taamat ia salawa tsaxa ta tsigaii a xuup lot
weaatalaa,
34 "Aii! Iesu in Nasaret! U saan ngali samaarang sin giem? U xaalame
ngali le xosor atsoti giem? Iaa atii iu saa. Iu iwaa Xa ta Pat xan Moroaa."
35 Iesu asuk imii ga we, "U na bong! Tsuul papaalii aia taamat!" Iwaa
salawa tsaxa apipidi taman taamat lapula sangan di ma ga suk tsuul alen.
Ga xap xosor atsoti aia taamat.
36 No inaman araraa di tunga ma di ga epaare engen di, "Sen mat asasing
abala? A paare taman banam ma watwat ga tulenlii no tanua tsaxa ma di
ga tsuul!"
37 Inesaait ina ia asuk sol laa lalon no xolot araraa lalon abia inaman laba.

Iesu atoaa no daan inaman (Metiu 8:14-15; Mak 1:29-34)

38 Iesu apapaali anua sausawit o ga tsiga lalon xan anua Saimon. Sin abia
xolot ina leng xan xoxup Saimon a maramase taman isua lalep buxa ma di
ga ningi Iesu ngali tiltsomi ia.

✡ **4:19 4:19** Ais 61:1 ✡ **4:24 4:24** Jon 4:44 ✡ **4:32 4:32** Met 7:28-29

39 Ma Iesu ga tudu laa sin aia aina ma ga imii abia isua lalep sin, o minet
ga suk papaalii ma tiwaa tsaa aina asuk tapaas ma ga suk tabali di.
40 Biaa matanios ta we na se laa tsurii, no inaman di le tali no inaman
di ta ie no mat laxen minet sangan Iesu, o ga aturungi no liman papan di
xuxuuk ma ga atoaa di.
41 No salawa tsaxa bula, di tsuul alen no daan inaman ma di ga xuupkup
weaatala, “Iu xan Tsi Moroaa.” O Iesu ga imii di, ma ga xap sirawaa di ngali
di na papaare, amuina di atixi ia Karisito.
42 A se tampanek o Iesu ga laa lalon biexa xobel biil. No inaman di ga lo
nanen ngali, o biaa di ta tatanginai, di suk xonon ngali alilii ngali naba xap
papaalii di.
43 Oro ga paare, “Moroaa a tulen iaa ngali baais taman Inesaait Ma-
mainaang ina xan Maradaan sin biexaa xobel bula, biaabi iaa tii ga
xaalame.”
44 Ma Iesu ga lo babaais lalon xadi no anua sausawit lalon prowins Judaia.

5

Iesu a ilei xan no tsi asasing
(Metiu 4:18-22; Mak 1:16-20)

1 Sin biexa leng, Iesu atiltil xuen ina daan ulis Genasaret* mii no daan
inaman. Di ga suk til asuruti Iesu ngali alongmen xan no totore Moroaa.
2 A nanen laa, ga lasi alua no mono talaa xuen, biaa no untsunulau di ta
papaalii no ma di ga laa guraii xadi no uben.✡
3 Ga xaa papan xan mono Saimon ma ga atsuraa ngali na tsulen adokdoki
laa lau, ga tsotso papan mono ma ga asingan no inaman.
4 A se totore xap o ga paare ngali Saimon, “U na alusa taman mono laa
lalaman ma gim na aririi no uben ngali sa'ii xaa xo.”
5 Saimon a xisi, ga we, “Manmanel, giem se maara tsulau sin abala bing
xiduul o giem ga xap muun sa'ii xaa xo, Oro amuina u ta paare, iaa ba
amusili ma aririi nugu uben.”✡
6 Di amusili xan totore Iesu, ma di suk sa'ii buxaai no xoo. Biaa uben ga
we na se tater.✡
7 Di ga ilei no uk untinaxaa papan biexa mono ngali le tiltsomi di. Di
xaalame, di ga tuali no mono ta lua taman no xoo ma nap dokdok biaa no
mono naba se lulus.
8 Biaa Saimon Pita ta lasi abala asuk sage putput sangan no xaden Iesu,
ga we, “Til alen iaa, Orong. Iaa taamat tsaxa!”
9-10 Ia mii abia no uk untinaxaa, ilaa Jeims ma Jon, xan no tsi Sebedi, di
suk olol buxa sin no daan xoo di ta saai.
O Iesu ga paare sin Saimon, “Nangaam mataa, atiltsoli atalaa ma mil u ba
tsap untsunulau ngali gii inaman.”
11 Di ta'i no mono laa lapalaa, di ga papaalii no mat maarang araraa ma
di ga amusili ia.

Iesu atoaa iexa taamat taman minet basbas
(Metiu 8:1-4; Mak 1:40-45)

12 Biaa Iesu ta manman lalon biexa inaman laba, o iexa taamat ga
xaalame taman minet basbas ta se araraai ia. Biaa ta lasi Iesu, asuk xol
tudu lapula ma ga ningi Iesu, “Orong, nawe u siir, u na atoaa iaa.”
13 Iesu a tulsen liman, ga taana aia taamat ga we, “Iaa sirawaa iu, ngali u
ba tuo!” Tiwaa tsaa minet basbas asuk papaalii ia.

---

* **5:1 5:1** Biexa ies ina daan ulis Galili, Genasaret bula. ✡ **5:2 5:2** Met 13:1-2; Mak 3:9-10; 4:1 ✡ **5:5 5:5** Jon 21:3 ✡ **5:6 5:6** Jon 21:6

14 Mil Iesu ga asaait awatwati, “Nangaam asaaiti xa, oro u na laa asen iu
tsaa sin unsausawit ma u na tali num tinabel malen Moses ta paare watwat
taman, malen u se tuo, ngali asen so sin di, num minet a se xap.”
15 Inesaait ina Iesu asuk sol isagaa buxa, ma xuduxudu ina no inaman di
ga xaalame ngali lolong ma ngali Iesu naba atoaa xadi no minet.
16 Oro, Iesu a xaa papaalii di ngali laa sausawit lalon no xobel biil xasinge.

Iesu atoaa taamat isua met
(Metiu 9:1-8; Mak 2:1-12)

17 Sin biexa leng Iesu a lo taal asasing o no Paarasi ma no unaasasing ina
lo sin no xobel araraa Galili, Judaia ma Jerusalem di tii xalkale tia. Xan
xoror watwat Orong a manman sin ia, ngali atoaa no minet.
18 Gim lasi, biexaa taamat di ta atsaxei xaalame ngen iexa taamat papan
xabangas no isuaan ta met. Di ga xonon ngali giwaa laa naanua ngali atetei
laamuaan Iesu, o ga xap xa sal ngali tsiga,
19 Biaa di ta xap pupua ngali tsalei xa sal, amuina sin abia malep, di en
papan unga ina anua ma di ga tseng alen unga ina anua, di ga aririi aia
taamat papan xabangas labatina abia malep laamuangen Iesu.
20 Biaa Iesu ta lasi xadi tinaalnge, a laa ga we, “Turaaga, iaa se adodolii
num no namaang tsaxa.”
21 No Paarasi ma no unaasasing ina lo, di lo adodo lalon xadi no butsa
tsaa, “Saa taamat aila ta reret? Xa a xap pupua ngali adodolii no namaang
tsaxa, oro Moroaa mu a pupua.”
22 Iesu atixi xadi no adodo ga atsura, “Ngalisa gim ta adodo amusili abala
no maarang lalon nagim no butsa?
23 Sen maarang asuk malus ngali paatina, ‘Num no namaang tsaxa iaa se
adodolii’ o ngali we, ‘Tapaas ma u na eses?’
24 Oro ngali gim ba atii we Xan Tsi Taamat† a ie banam lalon xolkolmoxo
ngali adodolii namaang tsaxa.”
Iesu ga asaaiti aia taamat isua met, “Iaa asaaiti iu, tapaas, adi num
xabangas ma u na laa tataam!”
25 Tiwaa tsaa, taamat a tapaas pan no matan di, adi xan xabangas ta
matmatuul papan ma ga pa’ii Moroaa laa tatan.
26 No inaman araraa di suk mataa ma di ga pa’ii Moroaa. Di taton, di ga
we, “Talaawaa giem se lasi no mat maarang mamainaang ta tsap.”

Iesu a ilei Liwai
(Metiu 9:9-13; Mak 2:13-17)

27 Mulina abala, Iesu a es tsuul o ga lasi iexa unaalalet taakis, iesan Liwai,
axalkale lalon anuen taakis. Iesu ga paare, “Amusili iaa.”
28 Liwai a tapaas papaalii xan no mat maarang araraa ma ga suk amusili
Iesu.
29 Mil Liwai ga xosaraa xariin luxaal tatan ngali Iesu o xariin malep ina
no unaalalet taakis ma biexaa no inaman bula, di le angen mii di.
30 Oro no Paarasi ma no unaasasing ina lo, di ga paare xuduxudu laa
sin xan no tsi asasing Iesu, “Ngalisa gim ta angen ma nun mii no unaalalet
taakis ma no untsaxa?”✡
31 Iesu a xisi di, ga we, “Pispis toto a xap xaalame ngali lasi no inaman di
ta axaau? A xap! A xaalame ngali biaa di ta maramase.
32 Iaa xap xaalame ngali ilei no untutiik oro iaa xaalame ngali ilei no
untsaxa ngali puxisbal.”

---

† **5:24 5:24** Balawaa totore “Xan Tsi Taamat” axaal sin propet Daniel a tore taman “Messiah,” iwaa Moroaa naba ta tulen ngali atoaa xan no inaman. ✡ **5:24 5:24** Dan 7:13 ✡ **5:30 5:30** Luk 15:1-2

Atsutsura ngali namaang ina el
(Metiu 9:14-15; Mak 2:18-20)

33 Di ga paare ngali ia, “Xan no tsi asasing Jon, ma xadi no tsi asasing no
Paarasi, di tigiri el ma sausawit, oro num no di lo angangen ma nunun mu.”
34 Iesu ga xisi di, “A pupua ngali gim ba atutiki xan no xibong aia taamat
minaxis, ngali di na el sin iwaa taamat minaxis ta manman tsaa mii di?
35 Oro leng biaa naba xaalame nawe no matenkorot di ba saali iwaa
taamat ta we na maxis sin di, ma sin abia no leng di ba el.”
36 Ga asaaiti di taman abala totore puapua, “A xap pupua ngali xa naba
taterlii xa xolot ina laplap uul ma na tsik tali sin xa laplap xabaar. Nawe
a xosaraa weaatia naba se tater abia laplap uul o biaa laplap uul naba xap
mat etuna mii abia laplap xabaar.
37 Ma a xap pupua ngali xa na tiitiiri waain uul laa lalon no xilkil ina
waain xabaar.‡ Nawe aweaatia, biaa xilkil xabaar ina waain uul naba pak,
Biaabi waain naba rue tsuul o xilkil ina waain na se tsaxa.
38 A xap, waain uul di xaa tiitiiri laa lalon xilkil uul ina waain.
39 Ma nawe xa anunngi waain xabaar, naba xap saansili ngali waain uul,
naba paare weaatalaa, ‘Biaa waain xabaar asuk axaau buxa.’”

6

Orong ina Saabat
(Metiu 12:1-8; Mak 2:23-28)

1 Sin biexa Saabat, Iesu a eses laa lalon uma wit o xan no tsi asasing di ga
paaski no xalitsa ina wit. Di gisi no taman no liman di ngali saali pinpin,
ma di ga ngani no.
2 Biexaa Paarasi di laa ma atsuraa, “Ngalisa gim ta xosaraa abia ta laxei
lo ina Saabat?”
3 Iesu a xisi, “O gim xap xoxoti sen maarang Dewit tii xosaraa mii xan no
turan, biaa di tii itol?
4 Tii tsiga lalon xan anua Moroaa ga adi no tsoki pat ma di ga ngani no,
biaa no unsausawit mu di ba ta ngani, amusili lo. Ma ga tabali no turan
bula.”
5 Mil Iesu ga asaaiti di, “Xan Tsi Taamat, ia Orong ina Saabat.”
6 Sin biexa Saabat, Iesu tii laa lalon anua sausawit ma ga asingan no
inaman o iexa taamat xan lima mua ta met totogolo.
7 No Paarasi ma no unaasasing ina lo, di nen tsalei xa muina ngali atut
tali sin Iesu, ma di ga lo xoxoen, ngali nawe atoaa xa sin Saabat.
8 Oro Iesu a se atixi xadi adodo ga paare sin aia taamat liman ta met
totogolo, “Tapaas ma u na til laamuaan abala no inaman araraa.” Taamat a
tapaas ma ga til sin abia xolot.
9 Mil Iesu ga paare ngali di, “Iaa we ina atsuraa gim, sen mat lo a tutiik
sin Saabat, ngali xosaraa mamainaang o ngali xosaraa morokon? O ngali
atoaa tino o xosor atsoti tino?”
10 Iesu a nanen i’is sin di se araraa o ga paare sin aia taamat, “Apalasaa
limaam.” Taamat amusili Iesu ta paare, o liman ga sebula axaau.
11 Oro di suk bal musteng ma di ga epaare engen di xuxuuk ngali sawe di
ba soro xosaraa sin Iesu.

Iesu axilangi sangaul ma ga laa lua ina no aposal
(Metiu 10:1-4; Mak 3:13-19)

‡ **5:37 5:37** Biaa no xilkil ina waain di tii xosaraa taman xilkil ina sipsip.

12 Sin abia no leng, Iesu tii laa papan biexa buk ngali sawit ma lalon abia
bing xiduul a lo sausawit laa sin Moroaa.
13 A se lawaareng o tii ga ilei xan no tsi asasing xaalame sangan ma ga
axilangi sangaul ma ga laa lua ina di ma ga putsangi di no aposal:
14 Ilaa Saimon (iwaa Iesu ta a tsoxo iesani Pita) turamasen Endru, Jeims,
Jon, Pilip, Batalomiu,
15 Metiu, Tomas, Jeims xan tsi Alpias, Saimon iwaa Silot,*
16 Judas xan tsi Jeims ma Judas Iskariot, iwaa tii babel tali Iesu sin xan no
matenkorot.

Iesu asingan ma atoaa no inaman
(Metiu 4:23-25)

17 Iesu tii es soriri mii di ga laa til papan xolot ta tutiik. Xaraxin malep ina
xan no tsi asasing mii xaraxin malep ina inaman di manman tia. Di xaal
sin no xolot araraa ina Judaia, Jerusalem ma sin no xolot xuen ina Taia ma
Sidon.
18 Biaa no inaman di tii xaalame ngali alongmen ia ma ngali naba atoaa
xadi no maramase. Biaa di, no salawa tsaxa di tii atangtangabaai di, di se
tuo.
19 Ma no inaman di xonon ngali taana Iesu amuina xoror ina tino atsuul
sin ma ga atoaa di se araraa.

Taton ma lolbiir
(Metiu 5:1-12)

20 Iesu a nanen sin xan no tsi asasing ga paare,
“Atatoni biaa gim no muunwas,
xan Maradaan Moroaa nagim.
21 Atatoni biaa gim, gim ta itol talaawaa,
Orong naba tabiel amaasi gim.
Atatoni biaa gim, gim ta tengteng talaawaa,
mil gim ba nong tataton.
22 Atatoni abia gim biaa no inaman di ta ngutsulen gim,
ma di ga palolii gim, rereti gim,
ma di ga atsoti no iesan gim malen morokon, amuina sin iaa, Xan Tsi
Taamat.✡
23 “Gim na paalam sin abia leng ma gim na tiili taman tataton amuina
nagim xariin iliil made balalangit. Amuina xadi no mom di tii xosaraa abia
no mat namaang sin no propet.✡
24 “Oro Xaraxin xirabas sin gim no untang,
amuina gim se adi tsaa axoxorong.
25 Xaraxin xirabas sin gim, gim ta angen axaau talaawaa,
amuina mil gim ba itol.
Xaraxin xirabas sin gim, gim ta nongnong tataton,
amuina mil gim ba lolbiir ma lo tengteng.
26 Xaraxin xirabas sin abia gim, no inaman di ta paipa’ii gim,
amuina biaa mat namaang xadi no mom di tii xoxosaraa sin no propet
ababaa.

Titii nagim no matenkorot
(Metiu 5:38-48; 7:12)

27 “Oro iaa asaaiti gim, gim tii alongmen iaa. Gim na titii nagim no
matenkorot ma gim na xosaraa mamainaang sin abia di, di tii ngutsulen
gim.

---

* **6:15 6:15** No xumul di ta we di na esas mii no Rom. ✡ **6:22 6:22** 1Pi 4:14 ✡ **6:23 6:23** Apo 7:52

28 Gim na atubudaani abia di tii xororaa gim ma gim na sawit ngali biaa
di, di tii xosor atsoti gim.
29 Nawe xa atabai'i num paapas, u na puxis tali biexa paapas bula sin.
Nawe xa adi num uga disdis, nangaam tilbanti ngali adi biexa uga bula.
30 Tabali no inaman araraa di ta ningi gim, ma nawe xa adi nagim xawas,
gim nangaam ning mulangena.
31 Gim na xosaraa namaang axaau sin biexaal, malen gim ta saan ngali
di ba xosaraa namaang axaau sin gim.
32 "Nawe gim titii mu biaa di, di ta titii gim, gim we Moroaa naba
atubudaani gim? No untsaxa bula di titii abia di, biaa di ta titii di.
33 Ma nawe gim axaau ngali abia di, di ta axaau ngali gim, Moroaa naba
tali tubudaan sin gim? Amuina no untsaxa bula di xoxosaraa abia bula.
34 Ma nawe gim tali xawas, laa sin biaa di, gim ta taltaalnge sin di, ngali
di ba xisi, Moroaa naba tali tubudaan sin gim? Amuina no untsaxa bula di
taal maarang sin no untsaxa ngali di ba xiis buxaai laa sin di.
35 Oro gim na titii nagim no matenkorot ma gim na xosaraa mamainaang
sin di. Gim na tabali di, ma gim nangaam taalnge ngali di ba xiis
mulangenai. Mil nagim iliil naba suk lot ma gim ba xan no tsi iwaa ta suk
Lapalaa Buxa. Amuina axaau sin abia di, di ta xap taton sin Moroaa, ma
biaa no untsaxa.
36 Gim na ie biirbirum malen nagim Mom bula ta ie biirbirum sin no
inaman araraa.

Nangaam ininte sin biexaal
(Metiu 7:1-5)

37 "Gim nangaam ininte, ngali Moroaa naba xap ininte sin gim bula. Gim
nangaam atutali mamaet papan xa, ngali Moroaa naba xap atutali mamaet
papan gim bula. Gim na adodolii xadi no namaang tsaxa biexaal, ngali
Moroaa naba adodolii nagim no namaang tsaxa.
38 Tabiel, ngali Moroaa naba tabali gim. Puapua axaau abia Moroaa ta
tsoxaa laa lapula ma ga taagalen ngali tuali sebula ma naa usli. Ma naa rue
laa pano xaiim. Sinsa, sen puapua gim ta tali, Moroaa naba taal mulangen
abia puapua sin gim."
39 Iesu asaaiti di bula taman abala totore puapua, "A pupua ngali xa
matababa naba laamuangen iexa matababa? A xap! Delu ba suk xol arie
laa lalon lis!"✡
40 Xa tsi asasing a xap laamuangen xan unaasasing. A xap! No tsi
asasing araraa, nawe di ba alet asasing axaau di ba arie pupua malen xadi
unaasasing.✡
41 "Ngalisa u ta lasi pu ro ina ie lalon matan num taamat o u ga xap
adodomi abia xoltin ie lalon mataam tsaa?
42 U ba sen paare we, sin num taamat: 'Nugu taamat, xaalame ina saali
pu ro ina ie alen mataam,' biaa iu tsaa u xap adodo ngali lasi xoltin ie lalon
mataam tsaa. Iu nan xalam lua! U na setauan saali xoltin ie alen mataam
tsaa, mil u ba pupua ngali nanen axaau, ngali saali pu ro ina ie alen matan
num taamat.

Ie ma xan no waawaan
(Metiu 7:16-20; 12:33-35)

43 "A xap xa ie axaau na xaa waalii xaa waawaan tsaxa, malen mu a xap
xa ie tsaxa na xaa waalii xaa waawaan axaau.
44 No ie xuxuuk, di nen xilalaa sin xan no waawaan tsaa. No inaman di
xap paaski no waawaan fik lalon no kuikui, o no greip sin no bariar.✡

✡ **6:39 6:39** Met 15:14 ✡ **6:40 6:40** Met 10:24-25; Jon 13:16; 15:20 ✡ **6:44 6:44** Met 12:33

45 Taamat axaau asen xan no namaang axaau amusili no namaang axaau
lalon xan butsa. Taamat morokon asen xan no namaang morokon amusili
no namaang morokon lalon xan butsa. No sen namaang ta usli lalon xan
butsa taamat, naba tsuul lalon ngutsina.✡

No untunumar alua
(Metiu 7:24-27)

46 "Ngalisa gim ta putsangi iaa, 'Orong, Orong,' o gim ga xap xosor amusili
saxawe iaa ta paatinai?
47 Iaa ba asen sin iu, iwaa ta xaalame sangaaga ta sen we ma ga alongmen
nugu no totore ma ga amilpuaa no.
48 Iwaa taamat a malen aia taamat ta tumaraa anua papan pula. Axaii
aririi no mat ma ga axos awatwati no tutur papan atkale. Nawe xariin
tinate a xaalame ngali abia anua, naba xap pupua ngali tsuuleli amuina
axos awatwati anua.
49 Oro iwaa xa ta alongmen nugu no totore ma ga xap amilpuaa no, a
malen aia taamat ta xosaraa anua papan pula ga xap muun atilariiti xan no
tutur ina anua papan atkale. Tiwaa tsaa biaa xariin tinate ta laa xaalame
asuk tsuule lii abia anua ma ga suk tabek laaliu."

7

Xan tinaalnge lalaamua ina no unmakmaxil
(Metiu 8:5-13)

1 Biaa Iesu ta se araraai xan no papaare sin xadi lolong no inaman, asuk
tsiga Kaperanaam.
2 Tia, xan untutule lalaamua ina no unmakmaxil a maramase ngali na se
met. Iwaa lalaamua ina no unmakmaxil asuk titii buxaai iwaa xan untutule.
3 Iwaa lalaamua ina no unmakmaxil alongen Iesu ta tsap ma ga tulen no
xusaak ina no Jiu laa sangan ia, ngali di na atsuraa, ngali na xaalame ma
na atoaa xan untutule.
4 Biaa di ta xaalame sangan Iesu di suk asaait awatwati weaatalaa, "Ilawaa
taamat asuk saan ngali una xosaraa abala sin,
5 amuina a titii buxaai xida xobel labalaba Judaia ma ga xosaraa xida
anua sausawit."
6 O Iesu ga laa mii di.
Tii xap mager tsap atataaen anua, iwaa lalaamua ina no unmakmaxil ga
tulen no turan ngali asaaiti ia weaatala: "Orong, nangaam adodo xuduxudu,
amuina iaa xap axaau buxa ngali u ba xaalame tataaga.
7 Biaabi iaa ga lasi malen iaa xap pupua ngali xaalame sangaam amuina
iaa xap mamainaang buxa ngali xaalame sangaam. Oro u na paare mu
ngali nugu untutule naba tuo.
8 Ngali iaa tsaa taamat, iaa manman paina banam, nugu no unmakmaxil
di manman paina iaa. Iaa xaa asaaiti aila, 'Laa,' o ga laa; o iliaa, 'xaalame,'
o ga xaalame. Iaa xaa asaaiti nugu untutule, 'xosaraa abala,' ga xaa xosaraa
malen iaa ta xaa paare."
9 Biaa Iesu ta alongmen abala, asuk olol buxa sin ia, ga putsi laa sin abia
malep ta amusili ia ga paare, "Iaa asaaiti gim, iaa xap tatanginai xa na ie
xariin tinaalnge tala Israel malen aila."
10 Mil biaa no taamat di ta xaalame sangan Iesu, biaa di ta se mula laa
nan anua, di se laa tatanginai iwaa untutule ta se axaau.

Iesu atoaa xan tsi iexa aina xan maxis ta se met

✡ **6:45 6:45** Met 12:34

11 Mil mu, Iesu a laa lalon inaman laba Nain o xan no tsi asasing ma xariin
malep di tii laa bula mii ia.
12 Biaa Iesu ta se laa atataaen matan mat ina abia inaman laba, di alet
atsuulngi iexa tsi ta se met. Xan tsi taamat iwaa aina ta xuuk mu xan maxis
tii se metlii taman. Biaa xariin malep lalon inaman laba di laa mii ia.
13 Biaa Orong ta lasi iwaa aina, asuk titii buxaai ia ma ga asaaiti,
“Nangaam teng.”
14 Mil ga laa lapalaa ga taana abia xabangas tongaan ta tete papan, ma
biaa di, di ta atsaxei ia di suk til wat. Iesu ga paare, “Taamat xulaau, iaa
asaaiti iu, u na tapaas!”
15 Iwaa tongaan a tapaas ma ga suk papaare, o Iesu ga giwaa laa sin xan
nagaa.
16 No inaman araraa di tii us taman xariin minataa ma di tii ga suk pa’ii
Moroaa, di ga paare weaatalaa, “Ilawaa xariin propet so, a se tsap labatina
gita. Ma gita se lasi no liman Moroaa ta taxaa talaawaa”
17 Balawaa inesaait ina Iesu asuk sol sin no xolot araraa Judaia ma biaa
no inaman laba atataaen.

Iesu ma Jon Unaaxaxadaan
(Metiu 11:2-6)

18 Xan no tsi asasing Jon di tii asaaiti ia, taman abala no maarang. Tii ilei
delulu,
19 ma ga tulen delulu ngali laa atsuraa Orong: “Iu mu Karisito iwaa naba
xaalame, o giem ba lo liliis tsaa ngali xa, xaatsap?”
20 Biaa lo taamat delu tii le tsap sangan Iesu, delu ga paare, “Jon
Unaaxaxadaan a tulen gelu xaalame sangaam ngali le atsuraa iu: ‘Iu mu
Karisito iwaa naba ta xaalame, o giem ba lo liliis tsaa ngali xa xaatsap?’”
21 Sin abia leng, Iesu atoaa no daan inaman di tii ie maramase ma ga saali
no salawa morokon ta tsigaii di, ma ga atoaa no matababa.
22 O ga xisi delulu, “Gulu na mula, ma gulu na atolomi sin Jon, sawe gululu
ta se lasi ma alongmen: No matababa di se nanen, no xadek met di se
eses, biaa no taamat taman minet basbas di se tuo, biaa no talingaban di se
lolong, biaa no inaman di ta se met, di se tapaas mula ma di se baais taman
inesaait mamainaang laa sin no muun was.
23 Atubudaani aia taamat ta xap xol laa palaaen amuina sin iaa.”
24 Mulina xan no tsi asasing Jon, delu tii se laa, Iesu a sebula papaare sin
abia malep taman Jon, “Gim tii laa lalon xobel biil, ngali laa lasi sawe? Biaa
lenlil maal ta lo mamaalen?
25 Nawe a xap, O gim tii laa ngali lasi sa? Taamat ta tamtuel lalon no uga
mamainaang buxa? A xap! Biaa di, di ta tamtuel lalon no uga mamainaang
buxa xadi no iliil ta lapalaa ma di manman lalon no xariin anua.
26 Oro gim tii laa ngali laa lasi sa? Xa propet? Iou! Iaa asaaiti gim, Jon
asuk lot buxa ngen tsaa no propet.✡
27 Balawaabi di ga atalaa abala ngali aia xa.
“‘Iaa ba tulen nugu ngutsu laamuangen iu,
iwaa naba ta taxaaturungi num sal laamuaan iu.’✡
28 Iaa asaaiti gim, labatina no inaman araraa, biaa di, no aina di ta taxaana,
a xap xa na lot buxa ngen Jon, oro iwaa ta dokdok buxa lalon xan Maradaan
Moroaa asuk lot buxa ngen ia.”*

✡ **7:26 7:26** Met 11:7-15 ✡ **7:27 7:27** Mal 3:1 * **7:28 7:28** Biaa muina xan papaare Iesu a weaatala, “Di lot buxa ngen Jon amuina di tii lasi ma atii xan no tinaxaa Iesu, oro Jon tii xap lasi ma atii no.”

29 (No inaman araraa, ma no unaalalet taakis bula, biaa di ta alongen xan
no totore Iesu, di suk nen xilalaa we xan sal Moroaa asuk tutiik amuina Jon
tii axadaani di.
30 Oro no Paarasi ma no unsinaae ina lo di palolii xan adodo Moroaa ngali
di, amuina di tii xap muun alet axaxadaan sin Jon.)✡
31 “Iaa ba sen apuaa we, abala nan ul in atalaawaa? Di sen parawe?
32 Di malen abia no tsi dokdok di ta tsotso lalon niaan susune, di xaa ililei
engen di:
“‘Giem xuina piut ngali gim ba tiili
o gim ga xap muun tiili.
Giem anaanngi no tso tengteng o gim ga xap muun teng.’✡
33 Amuina Jon Unaaxaxadaan, tii xap xaalame ngali ngen tsoki ma nun
waain o gim ga paare, ‘Salawa tsaxa tii tsigaii ia.’
34 Xan Tsi Taamat a xaalame ga angangen ma nun, ma gim ga paare, ‘Ilawaa
taamat atsaam metmet ia ungogo taman daan watwat, ma xan no turan, no
unaalalet taakis ma no untsaxa.’
35 Oro biaa tino mamainaang ina abia di, di ta amusili sinaae, di asen we
aso.”

Aina untsaxa asilii no xaden Iesu

36 Iexa ina no Paarasi aningi Iesu ngali laa angen tatan sin biexa nale.
Iesu a se laa lalon xan anua aia Paarasi ma ga se tsotso ngali angen.
37 Iexa aina, a manman taman tino ina namaang tsaxa lalon abia inaman
laba, ga atii we Iesu naba le angen tatan aia Paarasi, asuk xaalame taman
sobuk xaat ta us taman daan ta tso mamainaang.
38 Ma ga le til mulina ia sangan no xaden taman no tineng, asuk amadaaki
no xaden ia taman xan no didin mat. Ga sil a puraa no xaden ia taman no
ulin xuan, anguri no, ma ga patsaa abia daan ta tso mamainaang papan xan
no xaden.✡
39 Biaa iwaa Paarasi ta ningi ia ngali xaalame tatan, a lasi abala ga suk
paare sin ia tsaa, “Nawe ilawaa taamat ia propet, naba atii saa aia ta taana
ia ma sen mat laxen aina aia, amuina ilawaa aina untsaxa.”
40 Iesu a xisi ia, “Saimon, was bala iaa we ina asaaiti iu taman.”
Saimon ga paare, “Asaaiti iaa, unaasasing.”
41 “Lo taamat delu ie xiba sin iexa taamat ngali delu ba xisi mil. Xan
xiba iexa taamat a malen no sangsangaul alima ina xuxute (500) o iexa no
sangaul alima (50) sin.
42 Delu adi abia no xuxute oro delu ga xap ie xuxute ngali xisi. Mil iwaa
taamat ga adodolii xadelu no xiba amuina delu xap muun xisi no. Lowas,
saa ina delulu naba suk titii buxaai iwaa taamat?”
43 Saimon a xisi, “Manaa, iwaa taamat ta adi xuxute lot tii se adodolii xan
xiba.”
Iesu ga we, “Num ininte a tutiik.”
44 Mil Iesu apuxutsi laa sangan aia aina ga paare ngali Saimon, “U lasi aila
aina. Iaa le tsiga lalon num anua o u ga xap muun tali xa daan ngali silii
no xa’igi, oro ilawaa aina asilii no xa’igi taman xan no didin mat ma ga a
puraa no taman no ulin xuan.
45 U tii xap nguri iaa, oro ilawaa aina, biaa iaa ta le tsiga, a xap iaawis sin
ngurnguri no xa’igi.
46 U xap aturungi daanwe papan xuaaga, oro ilawaa aina a patsaa no
xa’igi taman daan ta tso mamainaang.

✡ **7:30 7:30** Met 21:32; Luk 3:12 ✡ **7:32 7:32** Met 11:16-19 ✡ **7:38 7:38** Met 26:7; Mak 14:3; Jon 12:3

47 Biaabi iaa ga asaaiti iu, xan no namaang tsaxa araraa iaa se adodolii
no, asen malen xan titii a buxa. Oro, saa ia ta adodolii dokdok, xan titii a
dokdok bula."
48 Mil Iesu ga asaaiti ia, "Num no namaang tsaxa, iaa se adodolii no."
49 Biaa no xibong di epaare engen di tsaa, "Saa taamat aila, ta pupua ngali
adodolii no namaang tsaxa?"
50 Iesu ga paare ngali aia aina, "Num tinaalnge a se atoaa iu, laa lalon
malina."

8

Biexaa aina di amusili Iesu

1 Mulina abala, Iesu a laa lalon no inaman laba ma no xobel xuxuuk ngali
baais taman inesaait mamainaang ina xan Maradaan Moroaa. Sangaul
axuuk ma ga laa lua ina xan no tsi asasing di tii laa mii ia,
2 ma biexaa aina bula, biaa Iesu tii saali no salawa tsaxa ma no mat laxen
maramase sin di: Ilaa Maria Magdalin, iwaa no salawa ta paasaalua tii tsuul
alen,
3 Ila Joana, xan xuaala ilaa Kusa, iwaa ta lalaamua lalon xan anua Erot;
ilaa Susana ma biexaal bula. Balawaa no aina di tiltsomi Iesu mii xan no
tsi asasing taman xadi no xuxute ma xadi no luxaal tsaa.✡

Totore puapua ina unsoksok
(Metiu 13:1-9; Mak 4:1-9)

4 Biaa xariin malep di ta tsap etudim, di xaal lalon no daan inaman laba
se araraa, o Iesu ga asaaiti di taman abala totore puapua.
5 "Unsoksok a laa ngali soxaa xan no xalitsa. A laa ma ga amiiri no xalitsa
o biexaa xalitsa ga xol amusili sal. No inaman di eses papan no ma no maan
di ga le ngani no.
6 Biexaa xalitsa a xol papan no xaat. O biaa di ta tsik dokdok mu di ga
malang amuina a xap xa daan sin.
7 Biexaa xalitsa a xol labatina no xoxor ga tsik mii no palis, o biaa no palis
xoxor ta tsik butbutu, asuk xail amantei no.
8 Oro biexaa xalitsa a xol tsaa lalon pula ta axaau ga tsik no ma ga waalii
no waawaan. Atsap sangsangaul ina waawaan ina xalitsa axuuk di ta
soxaa."
Biaa ta paatina abala asuk paare lot, "Iwaa ta ie talinga, na lolong."

(Metiu 13:10-17; Mak 4:10-12)

9 Xan no tsi asasing di ga atsuraa ngali sen muina ina abala totore puapua.
10 Iesu ga asaaiti di, "Sinaae ngali no maarang ta xuxii lalon xan Maradaan
Moroaa a se tali sinaae sin gim, o sin biexaal xaatsap iaa paatina no totore
puapua, ngalibi,
"'Di ba lasi no maarang, ta malen di xap lasi no,
ma di ba alongen no totore o di ba xap muun leng.'✡

(Metiu 13:18-23; Mak 4:13-20)

11 "Balawaa muina ina totore puapua: Biaa xalitsa xan totore Moroaa.
12 Biaa no xalitsa ta xol lalon sal a malen abia di ta alongmen no totore,
o Saatan ga xaalame ma ga saali abia totore lalon xadi no butsa, ngalibi di
ba xap taltaalnge ma adi atotoaa.
13 Biaa no xalitsa ta xol papan xaat, a malen abia di ta adi totore taman
taton nawe di alongmen, oro di xap atsuul baa. Di taltaalnge dokdok mu, o
nawe xonkonon atsap, di se xol.

✡ **8:3 8:3** Met 27:55-56; Mak 15:40-41; Luk 23:49 ✡ **8:10 8:10** Ais 6:9

14 Biaa no xalitsa ta xol labatina no palis xoxor a malen abia di ta
alongmen xan totore Moroaa, oro di ga amusili xadi no sal tsaa di ga liaan
taman lolbiir ina tino, di ga taton taman xadi no daan maarang malen tang
ma di ga xap maatkel.
15 Oro, biaa no xalitsa papan pula axaau a til axilangi biaa no butsa ta
suk axaau ma di ga alongmen totore, taxaariti, amusili ma di ga waalii no
waawaan.

Totore puapua ina rarar
(Mak 4:21-25)

16 "A xap xa na araraa rarar ma na baaii, o na aturungi paina ibe. A xap!
A xaa ataxiwaa sin niaan taktaxiu ngalibi no saa di ta tsiga di ba lasi abia
rarar.✡
17 Ngali abia muina a xap xawas ta xuxii di ba xap tsal tatanginai, ma
sawe u ta axuina naba tsap lengleng.
18 Biaabi u na adodoriiti sawe u ta alongmen. Nawe saa ia ta iewas, di
ba tabiel buxaai; oro saa ia ta xap iewas, ga adodo we a iewas, di ba alet
mulangen no maarang sin ia."✡

Xan nagaa Iesu ma xan no turamasen
(Metiu 12:46-50; Mak 3:31-35)

19 Talaawaa xan nagaa Iesu ma no turumasen di xaalame ngali le lasi
Iesu, oro di ga xap pupua ngali laa sangan amuina sin abia xariin malep.
20 Xa ga asaaiti ia, "Num nagaa ma no turumasen iu balaa di ta tiltil
lokobel, di saan ngali lasi iu."
21 Iesu a xisi, "Nugu nagaa ma no turumasen iaa, biaa mu di, di ta
alongmen xan totore Moroaa ma di ga amusili no."

Iesu a paare sin maal ga malina
(Metiu 8:23-27; Mak 4:35-41)

22 Sin biexa leng Iesu asaaiti xan no tsi asasing, "Naga laa sin gelgel
xaatalaa ina daan ulis." Ma di ga xaa papan mono ma di ga laa.
23 Biaa di ta se alusa laa, Iesu asuk urange. Biexa xariin maal a tapaas
lalon daan ulis ma ga wena se lulus ma di suk manman lalon xaraxin
mamaet.
24 No tsi asasing di ga laa ma apadaa ia, di ga paare, "Orong, Orong, gita
ba se liaan!"
Iesu a pade ma ga imii maal ma laman, ma biaa xariin maal ga suk met
araraa ma ga suk malina.
25 Iesu ga atsuraa xan no tsi asasing, "Itaa gim se tali nagim tinaalnge?"
Lalon minataa ma lalon olol, di ga etsura engen di. "Nugutu sen taamat
so aila? A paare o maal ma daan ga lolong amusili ia."

Iesu atoaa taamat salawa ta tsigaii
(Metiu 8:28-34; Mak 5:1-20)

26 Di alusa laa lalon xolot ina Gerasin, a manman xaatalaa ina daan ulis
Galili.
27 Biaa Iesu ta tsuul laa xuen, iexa taamat lalon inaman laba salawa
ta tsigaii asuk sabasue. Xamkabaar tsaa, ilawaa taamat abelbel, a xap
manman lalon xa anua, a xaa manman lalon no lia pupuna mu.
28 Biaa ta lasi Iesu asuk xuup lot weaatalaa, "U wena xosaraa sa sin iaa,
Iesu, xan Tsi Moroaa lapalaa suk se? Iaa ningi iu ngali u na xap xosaraa
atsoti iaa!"

✡ **8:16 8:16** Met 5:15; Luk 11:33 ✡ **8:18 8:18** Met 25:29; Luk 19:26

29 Amuina Iesu a se paare watwat ngali aia tanua tsaxa na tsuul alen aia
taamat. No daan leng iwaa salawa atigiri sabatsoli ia. Nawe no inaman di
xaa pitsi taman tsen* sin no liman ma no xaden a xaa baxi tsen ma ga xaa
sol laa lalon no xobel biil sin iwaa salawa ta xaa tali watwat sin.
30 Iesu atsuraa, "Saa iesaam?"
Iwaa taamat a xisi ga we, "Iaa Legion," amuina no daan salawa tsaxa di
se tsigaii ia.
31 Ma biaa no salawa di ningi awatwati Iesu, ngali na xap tulen di laa
lalon lis.
32 Xariin xobel bol di lo angangen sin gelgel ina buk. Biaa no salawa di
ningi Iesu ngali na tulen di laa lalon abia no bol ma Iesu ga siir.
33 Biaa no salawa di ta tsuul lalon aia taamat, ma di suk tsigaii no bol ma
di suk soriri tsuul papan buk, di ga rik lalon daan ulis ma di tii ga suk liaan.
34 No untamtabiel bol di lasi weaatia, o di suk sol laa ma di ga paatina
taman abia maarang lalon inaman laba ma sin no xobel palaaen inaman
laba.
35 O no inaman di ga laa ngali lasi abia maarang ta tsap. Biaa di ta xaalame
sangan Iesu, di le tatanginai iwaa taamat no salawa ta tsuul papaalii ta
tsotso sangan no xaden Iesu. Atamtuel lalon no manman ma ga se adodo
axaau, o di ga suk mataa.
36 Biaa di tii lasi abala, di asaaiti no inaman taman Iesu tii sen atoaa
wenangenai aia taamat no salawa tsaxa tii tsigaii ta se tuo.
37 Mil no inaman lalon xolot Gerasin di ga ningi Iesu ngali na se papaalii
di amuina di mataa buxa sin abia maarang ta xosaraa. Biaabi Iesu ga
taxaaturung ngali xaa papan mono ngali laa.
38 Iwaa taamat no salawa di ta tsuul papaalii, aningi awatwati Iesu ngali
amusili ia, oro Iesu ga tulenlii ia ga paare,
39 "Mula laa lokobel ma u na baais taman sawe Moroaa ta se xosaraa sin
iu. Biaabi, iwaa taamat ga laa ma ga atalem sin no inaman laba taman
samaarang Iesu ta se xosaraa sin ia."

Iesu atoaa tsaana ta met ma aina ta maramase (Metiu 9:18-26; Mak 5:21-43)

40 Iesu a se mula o xariin malep ina inaman di suk putsangi axaau sin xan
tsinap, amuina di lo liliis ngali ia.
41 Mil iexa taamat iesan ila Jairus lalaamua ina anua sausawit a xaalame
ma ga le xol sangan no xaden Iesu. Ga ningi Iesu ngali xaalame lalon xan
anua,
42 amuina xan nan tsaana mu, a we na se met, iwaa tsaana xan no miet a
sangaul axuuk ma ga laa lua.
Biaa Iesu ta es laa lalon sal, biaa malep di suk asuruti ia.
43 Ma iexa aina ia ta ie minet nanxaskas sin no miet ta se sangaul axuuk
ma ga laa lua, ma ga xap xa na pupua ngali atoaa ia.†
44 Iwaa aina a xaalame mulina Iesu ma ga taana barangutsina xan uga
disdis, o tiwaa tsaa biaa minet nanxaskas asuk xap.
45 "Saa taxaane iaa?" Iesu a tiirik.
Biaa di araraa di ga ulis, Pita ga paare, "Lalaamua, xariin malep di asuruti
iu."
46 Oro Iesu ga paare, "Xa tsaa ia ta taana iaa. Iaa atii, amuina iaa saaen
xoror watwat ta tsuul alen iaa."

---

* **8:29 8:29** *tsen* - Sua ain. † **8:43 8:43** Sin biexa inaatel lalon Grik di ataala bula abala: *A se araraai xan no xuxute sin no pispis toto ngali di ba atutiki xan minet.*

47 Mil aina ga lasi malen Iesu a se atik tatanginai, asuk es didiir xaalame
ma ga le xol sangan no xaden. Lalon no matan no inaman, asuk asaaiti Iesu
ngalisa ta taana ma ga sen tuo we.
48 Iesu ga paare ngali ia, “Nugu tsaana, num tinaalnge a se atoaa iu, u na
laa lalon malina.”
49 Biaa Iesu ta lo papaare tsaa, iexa taamat axaal lalon xan anua Jairus,
lalaamua ina anua sausawit ga asaaiti Jairus, “Num tsaana a se met,
nangaam alilii bula unaasasing.”
50 Iesu alongmen abala ga paare ngali Jairus, “Nangaam mataa; u na
taltaalnge, ngali naba tuo.”
51 Biaa Iesu ta se laa tsap lalon xan anua Jairus, a xap siir ngali xaal di na
tsiga mii. Asiir mu ngali Pita, Jon, Jeims, ma xan mom ma xan nagaa tsaana
ngali di na tsiga.
52 Sin abia aua, no inaman di teng lolbiir ma biexaal di suk teng xuupkup.
Iesu ga paare ngali di, “Gim nangaam tengteng, ilawaa tsaana a xap met, a
urange mu.”
53 Di suk nongen ia, amuina di atii tsaana a se met.
54 Oro ga taana liman ma ga paare weaatalaa, “Nugu tsaana, u na tapaas!”
55 Nantanuaan tsaana asuk mula, ma a xap sauna mu tsaana asuk til
lapalaa, o Iesu ga asaait ngali di na tabali.
56 Xan mom ma xan nagaa di suk olol buxa, oro Iesu asaait awatwati di
ngali di na xap asaaiti xaal taman abala maarang ta tsap.

9

Iesu a tulen sangaul ma ga laa lua
(Metiu 10:5-15; Mak 6:7-13)

1 Biaa Iesu ta se ilei axumuli xan no tsi asasing ta sangaul ma ga laa lua,
asuk tali abia watwat ma banam sin di ngali tulen atsuulngi no salawa ma
atoaa no mat laxen maramase,
2 ma a tulen di ngali baais taman xan Maradaan Moroaa ma ngali atoaa
biaa di, di ta maramase.
3 Iesu ga asaaiti di, “Gim nangaam adi xaa was sin abala ines—na xap xa
xudak, na xap xa tutuel, na xap xa tsoki, na xap xa xuxute ma na xap xa
uga bula mii gim.
4 Sen anua gim laa tsap lalon, gim na manman atia lalon til gim ta papaalii
abia inaman laba.
5 Nawe no inaman di xap sirawaa gim lalon abia xobel, gim na panlii
kuku sin no xaden gim nawe gim tapaas papaalii abia xobel ngali asen so
malen xa papaare leng ngali epuske mii di.”✡
6 Lowas no tsi asasing di tapaas laa lalon no xobel xuxuuk di ga baais
taman Inesaait Mamainaang ma di ga atoaa no inaman lalon abia no xolot
araraa.

Erot adodo xuduxudu ngali Iesu
(Metiu 14:1-12; Mak 6:14-29)

7 Erot,* gawana ina no prowins Galili ma Perai'a, alongmen abala no
maarang ta tsap ma xan adodo asuk xap matul axaau. Amuina biexaal di
we Jon a se tapaas mula sin minet.
8 Biexaal di we Elaija a se asemat, o biexaal bula di we, iexa ina no propet
in ti laamua a sebula tino mula.✡

✡ **9:5 9:5** Luk 10:4-11; Apo 13:51 * **9:7 9:7** Biexa iesan Antipaas. ✡ **9:8 9:8** Met 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19

9 Oro Erot ga paare, “Iaa se ritlii xuan Jon. O saa aila, iaa ta alongmen ta
sebula xosaraa abala no maarang?” Ma ga xonon ngali na lasi ia.

Iesu atabali 5,000 ina inaman
(Metiu 14:13-21; Mak 6:30-44; Jon 6:1-13)

10 Biaa no aposal di ta se mula laa di le asaaiti Iesu taman no sen maarang
di ta se xosaraa. A giwaa di mii ia ma di ga arie laa xasinge di tsaa lalon
xobel Betasaida.
11 Oro biaa malep, di se sinaae sin Iesu itaa naba ta laa ma di ga suk
amusili ia. Iesu a suei di ma ga asaaiti di taman xan Maradaan Moroaa, ga
atoaa abia di, di ta maramase.
12 A se nale, o no sangaul axuuk ma ga laa lua ina tsi asasing di ga xaalame
sangan Iesu di ga we, “Tulen abala malep laa lalon no xobel atat ngali di ba
laa tsal xadi luxaal ma xaa xolot ngali urange amuina gita man lalon xobel
biil.”
13 Iesu ga xisi, “Gim na tabali di taman xaa luxaal ngali di ba angen.”
Di xisi, “Alima no tsoki ma alua mu no xoo bala, o giem xap pupua ngali
uuli xaa luxaal ngali abala xariin malep.”
14 A pupua malen alima no tausan ina taamat.†
O Iesu ga paare sin xan no tsi asasing ga we, “Gim na atsotsoi no taamat
sin no xumkumul ina no sangaul alima ina taamat.”
15 No tsi asasing di xosaraa weaatia o no inaman araraa di suk tsotso
lapula.
16 Iesu adi no tsoki ta lima ma no xoo ta lua, a nanen laa balalangit ga
putsangi axaau sin Moroaa ma ga tsabaxi no. Mil ga tali sin no tsi asasing
ngali di ba tabali no inaman.
17 No inaman di angen ma di ga suk maaslii no xolot ina luxaal. No
tsi asasing di adi sangaul ma ga laa lua ina tep ma di ga tuali xadi no
ngaalngaal.

Pita a paare leng taman Iesu
(Metiu 16:13-28; Mak 8:27—9:1)

18 Sin biexa leng, Iesu a laa sausawit mii xan no tsi asasing lalon biexa
xolot ta xap xa inaman ma Iesu ga atsuraa di, “Balawaa no malep di we iaa
saa?”
19 Di xisi, “Biexaal di we, iu Jon unaaxaxadaan, biexaal di we, iu Elaija,
biexaal bula di we, iu xa ina abia no propet in ti laamua, o ga sebula tino
mula.”✡
20 O Iesu ga atsura, “Oro gim, gim we iaa saa?”
Pita a xisi, “Iu xan Karisito Moroaa.”✡
21 Iesu atewaai di ngali di na tilaamamil ngali xap asaaiti xaal taman
abala.
22 O Iesu ga we, “Xan Tsi Taamat naba alet sosong sin no daan mat
maarang, ma no xusaak, no lalaamua ina no unsausawit ma no unaasasing
ina lo di ba palolii ia. Ma di ba sas amantei, o mulina nanaatuul ina leng
naba tapaas mula taman tino.”
23 Iesu ga paare sin di araraa, “Nawe xa a saan ngali amusili iaa, na suk
adodolii ia tsaa, ma na atsaxei xan tongol sin no daan leng ma na amusili
iaa.✡
24 Nawe saa ia ta taxaariti xan tino lalon xolkolmoxo, naba xosorlii, oro
saa ia ta tali xan tino lalon xolkolmoxo ngali iaa naba tino.✡

---

† **9:14 9:14** Di xap xoxot tali no aina ma no tsi. ✡ **9:19 9:19** Met 14:1-2; Mak 6:14-15; Luk 9:7-8 ✡ **9:20 9:20** Jon 6:68-69 ✡ **9:23 9:23** Met 10:38; Luk 14:27 ✡ **9:24 9:24** Met 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25

25 Xan sen axaau taamat naba adi nawe a tapkina abala xolkolmoxo o mil
ia tsaa ga xap adi tino laaliu?
26 Nawe xa a mangiel sin iaa ma nugu no totore, Xan Tsi Taamat bula naba
mangiel sin, nawe a xaalame taman xan minaalam ma xan no minaalam
xan Mom ma no angelo pat.
27 Iaa asaaiti gim taman so, biexaal ina gim di ta tiltil atalaa di ba xap
mager met sin di ba ta setauan lasi xan Maradaan Moroaa."

Iesu mii Elaija ma Moses
(Metiu 17:1-8; Mak 9:2-8)

28 Iesu asaait taman abala o mulina no leng ta paasaatuul ta se liu, A giwaa
Pita, Jon ma Jeims ma di ga laa ningning lapalaa papan biexa buk.
29 Biaa Iesu ta lo sausawit, xan nanen asuk tsap xaatsap ma xan no uga
disdis asuk iaas buxa malen tsilatsila.
30 No taamat alua, ilaa Moses ma Elaija,
31 delu asemat taman minaalam ina tsilatsila, ma delu ga papaare mii
Iesu. Detuu papaare taman Iesu naba ta poroklii xolkolmoxo, biaa naba ta
taxaa puaa tia Jerusalem.
32 Pita mii no turan, detuu suk mata u'urange, oro biaa detuu ta pade
axaau maaba, di suk lasi xan minaalam Iesu ma biaa delulu ta tiltil mii.
33 Biaa Moses ma Elaija delu ta we na se papaalii Iesu, Pita asuk paare sin,
"Manmanel, asuk axaau gita na le man ataala. Gita na atilngi xaa baul na
tuul ataala, num ka, xaka Moses ma xaka Elaija." (Pita a xap atii sawe abia
ta papaare taman.)
34 Biaa ta lo papaare tsaa, pu xelangit atsap, ma ga ngaati di ma di ga suk
mataa, biaa di ta tsiga lalon abia xelangit.
35 O inan xa axaal lalon abia xelangit ga we, "Ilawaa, nugu tsi, iaa ta se
axilangi. Gim na lolong sin."✡
36 Biaa ine a se papaare xap, o detuu ga lasi Iesu ta se tiltil ia xasinge. No
tsi asasing detuu xap asaaiti xa sin abia aua taman sawe detuu ta se lasi.

Iesu atoaa tsi, salawa tsaxa ta tsigaii
(Metiu 17:14-20; Mak 9:14-29)

37 Sin leng papan, biaa di ta se tsuul lapula xaal papan buk, xariin malep
di le sabasue ia.
38 Lasi, iexa taamat lalon abia malep asuk ilei Iesu, "Unaasasing, iaa suk
ningi iu ngali u ba lasi nugu tsi, ilawaa nugu nan tsi mu.
39 Salawa tsaxa alogotsi ia o ga tunga ma ga xaa xuup, a xaa lii adidiiri
lapula ma no biso ga xaa tsuul lalon ngutsina. A xap xaa papaalii ia, ma ga
tsaalen ia.
40 Iaa ningi num no tsi asasing ngali di na saali aia salawa tsaxa o di ga
xap pupua."
41 Iesu a xisi, "Gim no muun taltaalnge ma no utmilmil ina namaang
morokon. Saapuaa iaa ta manman mii gim, o gim ba ie tinaalnge langisa?
Tali num tsi tala."
42 Biaa iwaa tsi ta lo es xaxaalame, iwaa salawa tsaxa alii ia papan pula
ma ga suk didiir. Oro Iesu asuk imii iwaa salawa tsaxa, atoaa iwaa tsi ma
ga taal mulangenai laa sin xan mom.
43 No inaman di suk tunga sin abia xan watwat ma xan minaalam Moroaa.
Biaa no inaman di ta lo adodo xuduxudu sin abia maarang Iesu ta
xosaraa, o Iesu ga paare sin xan no tsi asasing,

✡ **9:35 9:35** Met 3:17; 12:18; Mak 1:11; Luk 3:22; 2Pi 1:17-18

44 “Gim na lolong axaau sin sawe iaa ta wena asaaiti gim taman. Xan Tsi
Taamat di ba babel tali‡ papan no liman no taamat.”
45 Oro di xap leng sin muina abala totore. Balawaa totore asuk man xuxii
sin di ngali di ba xap tsiili. Di ga mataa ngali atsuraa Iesu taman.

Saa asuk lot buxa?
(Metiu 18:1-5; Mak 9:33-40)

46 Biexa inemagaae atsap lolobet ina no tsi asasing ngali saa naba suk ies
lot labatina di.✡
47 Iesu a se atii xadi no adodo ina butsa, ga giwaa tsi dokdok ma ga atilngi
sangan.
48 Ma ga paare ngali di, “Nawe saa ia ta suei atatoni aila tsi dokdok sin
iesan iaa, a malen mu ta suei atatoni iaa, o nawe saa ia ta suei atatoni iaa,
a malen mu ta suei atatoni iwaa ta tulen iaa. Amuina saa ia ta adokdoki
labatina gim araraa, a ies lot lalon no matan Moroaa.”✡

Taxaa taman iesan Iesu

49 Jon asaaiti, “Manmanel, giem tii lasi iexa taamat ta tulen atsuulngi no
salawa sin iesaam ma giem xonon ngali tilbanti amuina ia a xap ina gita.”
50 Iesu a xisi, “Gim nangaam tilbanti, nawe saa ia ta xap epuske mii gim,
ia mu ina gim.”

No Samaria di epuske mii Iesu

51 Leng a se atat ngali Iesu naba se laa balalangit, o ga adodo watwat ngali
laa Jerusalem.
52 A es laa lalon xolot Samaria ma ga tulen no ngutsu ngali asaaiti no
inaman lalon biexaa xobel ngali di na taxaaturung ngali xan tsinap Iesu.
53 Oro, no inaman atia di xap sirawaa ia, amuina di se atii we Iesu naba
laa Jerusalem.
54 Biaa xan no tsi asasing, Jeims ma Jon delu ta alongmen abala delu suk
atsuraa Iesu, “Orong, u saan ngali gelu na asaaiti Moroaa ngali na tulen ie
xaal balalangit ngali le xosor atsoti di?”
55 Oro Iesu aputsi ma ga imii delu,
56 ma di ga se laa sin biexa xobel xaatsap.

Iliil ngali amusili Iesu
(Metiu 8:19-22)

57 Biaa di ta lo eses laa lalon sal o iexa taamat ga asaaiti Iesu, “Iaa ba
amusili iu sin no xolot araraa u ba ta laa sin.”
58 Iesu a xisi, “No xapunakok di ie mat ma no maan di ta lolo lapalaa di ie
uni, oro xan Tsi Taamat a xap xa xolot ngali atetei xuan.”
59 Ga sebula asaaiti iexa taamat, “U na amusili iaa.”
Oro, iwaa taamat a xisi, “Orong, u na setauan poroklii iaa ngali iaa ba laa
punami nugu mom.”
60 Iesu ga paare ngali, “Papaalii no minet di na punami xadi no minet tsaa,
oro u na laa ma baais taman xan Maradaan Moroaa.”
61 Ma iexa taamat a sebula paare, “Iaa ba amusili iu, Orong, maarang mu
iaa na ben mula ngali laa xubalaasaai sin nugu matenaanua.”
62 Iesu a xisi, “A xap xa taamat na taxaana ios ngali tsupki pula o ga nanen
mula, a xap pupua ngali inatalil lalon xan maradaan Moroaa.”

10

Iesu a tulen 72 ina xan no tsi asasing

‡ **9:44 9:44** *babel tali* - Betray ✡ **9:46 9:46** Luk 22:24 ✡ **9:48 9:48** Met 10:40; Luk 10:16; Jon 13:20

1 Mulina abia, Orong ga axilangi no sangaul apaasaalua ma ga laa lua ina
biexaal bula ina xan no tsi asasing. Ma ga tulen alualua ina di, laamuangen
ia sin no xobel araraa, Iesu naba ta laa lalon.
2 Iesu asaaiti di, “No uma ngali tatat a se malisa, oro a xap xaa daan
untinaxaa. Gim na ningi Orong ina tatat uma ngali naba tulen no untinaxaa
laa lalon uma ngali alet luxaal.✡
3 Laa! Iaa tulen gim malen no sipsip dokdok ngali laa labatina no
xapunakok.✡
4 Nangaam adi xa paakpaak dokdok o xa tutuel lot o xaa bubut ma gim
nangaam suei atatoni xaal lalon sal.
5 “Biaa gim ta tsiga lalon xa anua, gim na setauan paare weaatalaa,
‘Malina na manman labatina abala anua.’
6 Nawe xa taamat ina malina ia, biaa malina naba iaawis papan ia, o nawe
a xap, biaa malina naba mula xaalame sin gim.
7 Gim na manman lalon abia anua. Gim na ngani ma nunngi sen mat
maarang di ta tabali gim taman, amuina untinaxaa naba adi bula xan iliil.
Gim nangaam tsuul tsiga lalon no anua.✡
8 “Biaa gim ta tsiga lalon xa inaman laba ma di suei atatoni gim, ngani
samaarang di ta taxaaturungi ngali gim.
9 Gim na atoaa biaa di ta ie minet ma gim na asaaiti di: ‘Xan Maradaan
Moroaa a se atataen gim.’
10 Oro biaa gim ta tsiga lalon xa inaman laba ma di ga xap sirawaa gim,
gim na laa lalon no sal ma gim na paare,
11 ‘No kuku ina nagim inaman laba biaa ta tso wat sin no xaden giem,
giem sebula panlii sin gim.✡ O gim na se atii: Xan Maradaan Moroaa a se
atat.’✡
12 Iaa asaaiti gim, sin abia leng naba axaau buxa tsaa sin Sodom ngen
abia inaman laba.✡
13 “Xariin xirabas sin gim no Korasin ma xariin xirabas sin gim no
Betasaida! Amuina nawe no xariin axixila tii tsap lalon nagim no inaman
laba. O nawe balawaa no xariin axixila tii se tsap Taia ma Sidon, di ba se
puxisbal tsaa. Di ba se alen no pu laplap tsaxa ma di na patsaa di taman pit
papan no xuan di.
14 Oro naba axaau buxa tsaa ngali no inaman Taia ma Sidon sin leng ina
ininte ngali gim.
15 O gim no inaman Kaperanaam, gim we di ba alet laangen iesan gim laa
lapalaa balalangit? Asuk xap! Di ba lii laangen gim lalon lis.
16 “Nawe saa ia ta lolong sin gim, a malen mu ta lolong sin iaa o nawe saa
ia ta palolii gim, a palolii iaa bula, ma nawe saa ia ta palolii iaa, a palolii aia
bula ta tulen iaa.”✡

Ina mula ina 72 ina no tsi asasing

17 No sangaul apaasaalua ma ga laa lua ina no tsi asasing di se laa mula
taman taton di ga we, “Orong, no salawa di lolong sin giem biaa giem ta
putsangi iesaam.”
18 A xisi, “Iaa lasi Saatan ta xol xaal balalangit malen tsilatsila.
19 Lasi, iaa se tali banam sin gim ngali xutsili no tsitsi ma no sogomare
ma ngali le aiepatsaa xan xoror matenkorot. A xap xawas naba xosor atsoti
gim.

✡ **10:2 10:2** Met 9:37-38 ✡ **10:3 10:3** Met 10:16 ✡ **10:7 10:7** 1Ti 5:18 ✡ **10:11 10:11** Apo 13:51
✡ **10:11 10:11** Met 10:7-14; Mak 6:8-11; Luk 9:3-5 ✡ **10:12 10:12** Met 10:15; 11:24 ✡ **10:16 10:16**
Met 10:40; Mak 9:37; Luk 9:48; Jon 13:20

20 Oro gim nangaam taton sin no salawa tsaxa di ta lolong sin gim, gim
na taton malen no iesan gim di se atalaa balalangit."
21 Sin abia aua Iesu asuk us taman taton sin Nantanua Pat ga we, "Iaa pa'ii
iu, nugu Mom, Orong ina balalangit ma balan pula, amuina u ta unngena
abala no maarang sin no unsinaae ma sin no inaman di ta adi xariin asasing
o u ga asen abala no maarang sin no tsi dokdok. Asuk so, nugu Mom, u
xosaraa abala amusili num sirsiir.
22 "Nugu Mom a se tali no mat maarang araraa susugu, o a xap xa na atii
saa aia Tsi, oro Xan Mom mu, ma a xap xa na atii saa aia Mom, oro Xan Tsi
mu ma ngali biaa di, Xan Tsi ta axilangi ngali atsapngen ia."✡
23 Iesu agar laa sin xan no tsi asasing ma ga asaait axuina di, "Moroaa
atatoni abia no mat ta lasi samaarang gim ta se lasi.
24 Amuina no propet ma no king, di tii suk saan ngali lasi sawe gim ta lasi
oro di xap lasi, ma alongmen sawe gim ta alongmen, oro di tii xap alongmen
no."

Totore puapua ina taamat axaau in Samaria

25 Sin biexa leng iexa unsinaae ina lo a til lapalaa ga xonon Iesu taman
abala atsutsura ga we, "Unaasasing, iaa na suk xosaraa sen maarang xaawe
ngali adi abia tino laaliu?"
26 A xisi, "Di atalaa sawe lalon xan lo Moses? U adi sen mat sinaae sin abia
no lo?"
27 A xisi, *"U na titii Orong iwaa num Moroaa taman num butsa araraa,
nantanuaam, ma num watwat, ma num adodo."*✡ Ma *"U na suk titii no
turaam, malen u ta titii iu tsaa."*✡
28 Iesu ga xisi, "U tii suk xisi axaautsi. U na xosaraa abala ngali u ba adi
tino laaliu."
29 Oro a we na asen we a tutiik tsaa ma ga atsuraa Iesu, "Ma saa aia
turaaga?"
30 Iesu a xisi, "Iexa taamat a es xaal Jerusalem ngali laa lapula Jeriko, o no
unpulapula di tsilriti ma di ga taterlii xan no uga araraa. Di suk sas atsoti
ma di ga sol papaalii lapula ta se met xiirkires.
31 Sin abia leng bula, iexa unsausawit amusili abia uk sal laa lapula. Biaa
ta le lasi iwaa taamat ta matmatuul asuk es xatsep laa sin gelgel ina sal ma
ga es liu.
32 Ma iexa Liwai* a es xaalame bula lalon abia uk sal, a le lasi aia taamat
ta matmatuul ma ga sebula es xaa sin gelgel.
33 O iexa taamat in Samaria† a se es xaalame sin abia uk sal. Biaa ta lasi
aia taamat ta matmatuul asuk titii buxaai.
34 A es laa sangan, ga aruati daanwe ma waain sin xan no toto ma ga
pitsi no. Atsaxei taamat laa papan xan donki ma ga giwaa laa lalon anuen
xibong ma ga tilaamamil sin.
35 Sin leng papan, a tali nen xuxute ta lua sin untilaamamil ina anuen
xibong ga asaaiti, 'U na tilaamamil sin, o nawe u lii aisa lapalaa papan abala
xuxute ngali tilaamamil sin aila taamat, iaa ba xisi sin leng iaa ba ta laa
mula.'
36 "Saa ina abala tuu taamat xan turan so, iwaa taamat no unpulapula di
ta tsaapi?"
37 Unsinaae ina lo a xisi, "Iwaa taamat ta tali xan biirbirum sin."
Iesu ga asaaiti, "U na laa ma u na xosaraa wenangen atia."

✡ **10:22 10:22** Jon 3:35; 10:15 ✡ **10:27 10:27** Dut 6:5 ✡ **10:27 10:27** Lew 19:18; Met 22:35-40; Mak 12:28-34 * **10:32 10:32** Iexa ina xadi matenbung no Liwai ta taxaa lalon Xan Anua Moroaa.
† **10:33 10:33** No Jiu di nan amagurusiki no Samaria amuina di xap no dal mixat so ina no Jiu.

Tatan Maata ma Maria

38 Iesu mii xan no tsi asasing di eses laa ma di ga se tsap lalon biexa xobel,
o iexa aina iesan Maata, ga sirawaa Iesu laa tatan.✡
39 Tawaneina Maata, ilaa Maria, a xale sangan Orong ma ga lolong sin
Iesu ta papaare.
40 Maata ga xap taton amuina no maarang tsaa biaa ngali taxaaturungi
no. O Maata ga laa sangan Iesu ga paare, “Orong, num sen adodo ngali
tawaneina iaa ta papaalii iaa xasinge ngali xosaraa abala no tinaxaa?
Asaaiti ngali naba tiltsomi iaa!”
41 Orong ga xisi, “Maata, Maata, u suk adodo buxa ma lolbiir ngali no
maarang ta xudu,
42 oro was ta xuuk mu gita na saan ngali. Maria a se intentsoli abia
maarang ta suk axaau, ma naba xap xa na saali tsaa sin.”

11

Asasing ngali ningning
(Metiu 6:9-13; 7:7-11)

1 Sin biexa leng, Iesu a ningning lalon biexa xolot. Biaa ta se ningning
xap, iexa ina xan no tsi asasing ga paare, “Orong, u na asingan giem ngali
ningning malen Jon tii asingan xan no tsi asasing.”
2 Ga paare ngali di, “Gim na ningning weaatalaa,
“‘Mom, giem nen xilalaa iesaam a pat.
Num Maradaan na xaalame.
3 U na tabali giem sin no leng xuxuuk taman tsoki.
4 Adodolii nagiem no namaang tsaxa,
ngali giem bula, giem ba adodolii abia di, di ta xosaraa namaang tsaxa
ngali epuske mii giem.
Ma nangaam laamuangen giem laa sin xonkonon.’”
5 Mil ga paare ngali di, “Nawe xa ina gim a laa sangan turan labatina bing
ga paare, ‘Turaaga, u na ben tali xaa tsoki na tuul sin iaa,
6 amuina iexa turaaga a xaalame sangan iaa sin biexa ines o ga xap xawas
ngali tabali taman.’
7 “O nawe iwaa turaam naanua, naba xisi, ‘Nangaam le angaasen iaa, mat
a se tsaxil o iaa urange bula mii nugu no tsi. Iaa xap pupua ngali tapaas
bula ngali tali xawas sin iu.’
8 Iaa asaaiti gim, biaa naba ta xap pade ngali tali tsoki sin ia, amuina ia
turan, oro amuina taamat a lo ningningi ia tsaa, naba pade ma tali tsoki sin
ia.
9 “Ma iaa ga paare sin gim, gim na atsura ngali gim ba adi, gim na tsatsel
ngali gim ba tatanginai, gim na pipidi ngali mat naba tsalel ngali gim.
10 Amuina no inaman araraa di ta atsutsura, di ba adi, iwaa xa ta tsatsel,
naba tatanginai, ma iwaa xa ta pipidi, mat naba tsalel ngali.
11 “Saa ina gim no mom, nawe num tsi a atsura ngali xa xoo, o u ga tali
tsitsi sin?
12 O nawe, atsura ngali xa xatuul o u ga tali sogomare sin?
13 Oro gim no untsaxa, gim atii ngali tali xaa tinabel axaau sin nagim
no tsi. Nagim Mom tade balalangit a mamainaang buxa ngen gim no
inaman. Asuk atixi ngali naba sen tabiel wenangen xan no tsi. Naba tali
aia Nantanua Pat laa sin abia di, di ta atsuraa ia ngali.”

✡ **10:38 10:38** Jon 11:1

Iesu ma Belsabap
(Metiu 12:22-30; Mak 3:20-27)

14 Mil Iesu a saali salawa tsaxa sin taamat ta ngusbong. Biaa iwaa salawa
tsaxa ta poroklii aia taamat, asuk atiltsoli papaare ma biaa malep di ga suk
tunga.
15 Oro biexaal ina di, di paare, “A saali no salawa tsaxa taman xan xoror
Belsabap, iwaa lalaamua ina no salawa tsaxa.”✡
16 O biexaal di xonon Iesu ma di ga atsuraa ngali xa axixila in balalangit.✡
17 Iesu a se atixi xadi no adodo ga paare ngali di: “Xa Maradaan di ba esas
engen di tsaa, ma na xosor atsoti di, ma no matenaanua di ba esas engen di
tsaa ma di ba xol.
18 Nawe Saatan a esas mii xan salawa tsaxa tsaa, naba sen tilwatwat we
abia xan maradaan? Iaa paare weaatala amuina gim paare we, iaa saali no
salawa tsaxa taman xan watwat Belsabap.
19 O nawe iaa saali no salawa tsaxa taman xan watwat Belsabap, o nagim
no tsi asasing di saali no salawa tsaxa taman xan watwat saa? Biaabi, di ba
tsap num no unininte.
20 Oro nawe iaa saali no salawa tsaxa taman xan watwat Moroaa, asen
xan Maradaan Moroaa a se xaalame labatina gim.
21 “Nawe xa taamat watwat asuk xoxo axaau sin xan anua tsaa, xan no
mat maarang naba xap xa na pulaxi no.
22 Oro nawe iexa taamat watwat buxa a esas mii ma ga aiepatsaa ia, naba
adi xan no mat bakbaxil ina inesas, biaa no ta taalnge sin, ma na exasen
xan no mat maarang ina anua.
23 “Nawe xa a xap manman mii iaa, a epuske mii iaa. O nawe xa a xap
tiltsomi iaa ngali axumuli xan no inaman Moroaa, a xalel tsaalen di.✡
24 “Nawe salawa tsaxa atsuul alen xa taamat, a xaa sol laa lalon no xolot
pura ngali iaawis. O nawe a xap tatanginai xa xolot. Mil naba we, ‘Iaa ba
mula laa lalon abia anua iaa tii papaalii.’
25 Biaa nawe a le tatanginai anua di ta se rii ma di ga se xosor
amamainaangi,
26 naba sebula mula ngali laa giwaa xaa salawa tsaxa na apaasaalua biaa
di ta morokon buxa ngali le manman. Ma xan tino iwaa taamat naba suk
tsaxa buxa ngen tiwaa setauan.”

Soina tubudaan
(Metiu 12:43-45)

27 Biaa Iesu ta lo papaare tsaa iexa aina lalon abia malep asuk ilei
xuupkup weaatalaa, “Moroaa atubudaani iwaa nagaa ta taxaali iu ma ga
tilaamamil susum.”
28 Iesu ga xisi, “Moroaa naba atubudaani abia di, di ta alongmen xan
totore ma di ga long amusili.”

Xan axixila Jonaa
(Metiu 12:38-42)

29 Biaa malep a lo tsap bukbuxa o Iesu ga we, “Balawaa nan ul morokon.
A atsura ngali xa axixila xoror, oro naba xap xa bula na tali, biaa mu axixila
ina Jonaa.✡
30 Jonaa atsap malen axixila ngali no inaman Niniwe, o Xan Tsi Taamat
bula naba tsap axixila sin abala nan ul.
31 Iwaa Kwin in nan no paxel naba til nan ininte mii no taamat sin abala
nan ul ma atuti mamaet sin di; ia tii xaal palpalaa sin xapkap ina balan pula

---

✡ **11:15 11:15** Met 9:34; 10:25 ✡ **11:16 11:16** Met 12:38; 16:1; Mak 8:11 ✡ **11:23 11:23** Mak 9:40
✡ **11:29 11:29** Met 16:4; Mak 8:12

ngali alongmen xan sinaae Solomon, ma talaawaa iwaa xa ta lot buxa ngen Solomon ila se.
32 No taamat in Niniwe di ba til nan ininte mii abala nan ul ma di na atuti di; amuina di tii se puxisbal sin xan no babaais Jonaa, o talaawaa iwaa xa ta suk lot buxa ngen Jonaa ila se.

Laam ina pakpak
(Metiu 5:15; 6:22-23)

33 “Gita xap xaa arar laam ma axuina lalon xa xolot xuxii o paina xa xiis, a xap! Gita xaa ataxiwaa sin niaan taktaxiu ngali biaa di, di ta tsiga lalon anua di ba lasi abia laam.✡
34 No matan gim, biaa laam ina nagim no isuaan. O nawe no matan gim a axaau no isuaan gim naba suk us taman tsilatsila o nawe no matan gim atsaxa, biaa no isuaan gim bula naba suk us taman lodo.*
35 U na tilaamamil axaau ngali biaa rarar lalon iu na xap lodo.
36 Biaabi, nawe no isuaam a auus taman rarar ma a xap xa xolot na lodo, rarar naba tsilangi no xolot araraa malen abia rarar ta tsila papan iu.”

No xirabas apaasxuk
(Metiu 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 20:45-47)

37 Biaa Iesu ta se papaare xap, iexa Paarasi a se atsuraa ngali laa angen mii lalon xan anua. Iesu a se laa tsotso ngali angen.
38 Oro iwaa Paarasi, a lasi Iesu ta xap gura’i no liman setauan ngali angen ma ga suk tunga.
39 Mil Orong ga paare ngali ia, “Gim no Paarasi gim gura’i lokobel ina no sobuk ma no palet, o lalon asuk us taman namaang ina angen tsaxa ma namaang morokon.
40 Gim no untangtangabaa! Iwaa Orong a xap xosaraa lokobel ma lalon bula?
41 Oro gim na tabali no muun was, ngalibi no maarang araraa naba mixat ngali gim.
42 “Xariin xirabas sin gim no Paarasi! Gim tali sin Moroaa axuuk ina sangaul ina nagim no lawin ie ta tso mamainaang, ma biexa mat laxen tubatuba nan uma, Oro gim adodolii ininte tutiik ma xan titii Moroaa. Gim na watwat ngali xosaraa balawaa no namaang, ma gim nangaam poroklii biaa xaa lo bula.
43 “Xariin xirabas sin gim no Paarasi! Gim saan ngali no xalkale lot lalon no anua sausawit ma ngali no inaman, di ba suei atatoni gim sin no xolot susune.
44 “Xariin xirabas sin no Paarasi! Gim malen abia no io ina minet ta xap xa axixila papan no ma no inaman di eses papan di ma di ga xap atii.”
45 Iexa unsinaae ina lo a xisi ia, “Unaasasing, biaa u ta paatina abala no maarang a malen u amangieli giem.”
46 Iesu a xisi, “Gim no unsinaae ina lo bula, xariin xirabas sin gim! Gim tali no xariin mamaxet papan no inaman, o gim xap pupua ngali tiltsomi di taman xa kakaalis na xuuk ngali atsaxei abia no xariin mamaxet.
47 “Xariin xirabas sin gim, gim xaii no lia pupuna ngali punami no propet in ti, biaa nagim no iaaiaa di tii sas amantei di.

✡ **11:33 11:33** Mak 4:21; Luk 8:16 * **11:34 11:34** Iesu paatine abala no totore puapua. Xadi matan no inaman a til axilangi xadi no balan. Nawe xa taamat alongmen ma ga taalnge sin xan no totore Iesu, a malen xan tino auus taman xan no namaang axaau Moroaa. O nawe xa taamat a xap alongmen xan totore Iesu, xariin lodo naba til baaii xan tino.

48 Gim asaait leng so taman abia, ngali asen malen gim til mii nagim no
iaaiaa we di axaau. Di ta sas amantei no propet ma gim ga atilngi xadi no
lia pupuna.
49 Amuina sin abala, xan sinaae Moroaa a paare, 'Iaa ba tulen no propet
ma no aposal laa sin gim, oro, gim ba sas amantei di o biexaal gim ba tali
mamaet sin di.'
50 Biaabi gim nan ul in atalaa gim ba til nan ininte ngali xadi no tino no
propet araraa gim ta sas amantei di sin atiltsoli ina abala xolkolmoxo pupua
talaawaa.
51 Atiltsoli sin xan dal Abel ma laa sin xan dal Sekaraia, iwaa di tii sas
amantei labatina ibe tsutsungit ma Xan Anua Moroaa. Iou iaa asaaiti gim,
balawaa nan ul, di ba adi xariin ininte ngali di se araraa.
52 "Xariin xirabas sin gim no unsinaae ina lo, amuina gim se tsaxil xaale
mat ina sinaae sin Moroaa, gim tsaa gim ba xap tsigaii ma gim ga tilkaali
abia di, di ta we na tsiga."
53 Biaa Iesu ta papaalii abia xolot, no Paarasi mii no unaasasing ina lo,
di atiltsoli ngali epuske buxa mii ia, ma tiirik apopogoroi taman no daan
atsutsuraa,
54 amuina di liliisi ngali longmien nawe a paatina xa totore ta tsaxa.

12

No totore inanaa ma atewaai
(Metiu 10:26-33; 12:32)

1 Biaa leng, xariin malep ina tausen di tii exumule ngalibi di ba se es
butbutili di xuxuuk. Iesu ga setauan paare ngali xan no tsi asasing, "Gim na
xoxo ngali epuske ngali xadi iis no Paarasi biaa no xalam lua.✡
2 Gim nangaam malen di, amuina no maarang araraa no inaman di ta
baaii, Moroaa naba asen no. Naba alengi no maarang araraa biaa di ta
xonon ngali axuina.✡
3 Sen totore gim ta paatina lalon lodo, di ba alongmen nan leng. Ma sen
totore gim ta burburik taman naanua, di ba babaais taman lapalaa papan
unga ina anua.
4 "No turaaga, gim nangaam mataatina biaa di, di ta pupua ngali sas
amantei pakpak, ma mulina abia di ba xap xosaraa xawas bula.
5 Oro iaa ba asen sin gim saa, gim na mataatine: Mataatine Moroaa, iwaa
naba ta sas amantei pakpak, ma mulina a ie xoror ngali lii gim laa lalon ie
suaamsuaam in Edes. Iou! Iaa asaaiti gim, gim na mataatine ia.
6 "Alima no xamkabalila di sune taman no ngali nen xuxute alua, oro
Moroaa a xap adodolii xa ina abia no maan dokdok.
7 Biaa no ul bula papan xuaam Moroaa a se iesei no. Gim nangaam mataa,
Gim lot buxa sin xan adodo Moroaa ngen no daan xamkabalila.
8 "Iaa asaaiti gim, iwaa ta papaare leng taman iaa pan no matan no
inaman, Xan Tsi Taamat naba papaare leng taman ia pan no matan xan
no angelo Moroaa.
9 Oro saa ia ta palolii iaa lalon no matan no inaman iaa ba palolii ia bula
lalon no matan xan no angelo Moroaa.
10 Ma no inaman araraa biaa di ta paare tsaxa ngali Xan Tsi Taamat,
Moroaa naba adodolii ia, oro saa ia ta rereti Nantanua Pat, Moroaa naba
xap adodolii ia.✡

✡ **12:1 12:1** Met 16:6; Mak 8:15 ✡ **12:2 12:2** Mak 4:22; Luk 8:17 ✡ **12:10 12:10** Met 12:32; Mak 3:29

11 “Nawe di tali gim laamuaan no Anua Sausawit ma xadi banam no
Gentail, gim nangaam lolbiir ngali tilkaali gim tsaa, o ngali paatina sa.
12 Sin abia aua, Nantanua Pat naba asingan gim ngali paatinai sa.”✡

Totore puapua ina uniewas ta tangtangabaa

13 Iexa taamat lalon abia malep a paare ngali ia, “Unaasasing, u na asaaiti
turamasen iaa ngali naba exasen no maarang labatina gelulu, biaa gelulu
ta momtsoli.”
14 Iesu a xisi, “Saa axilangi iaa ngali ininte o xosaraa malina labatina
gululu?”
15 Mil ga paare sin di, “Gim na xoxo sin no mat laxen namaang ina lulut!
Xan tino taamat a xap manman sin xan no minaas ta tapkina.”
16 Ma ga asaaiti di taman abala totore puapua, “Lalon xan uma iexa
uniewas, no mat maarang araraa asuk waalii no daan luxaal axaau.
17 Adodo sin ia tsaa ga paare, ‘Iaa ba se xosaraa sa? A xap xa xolot ngali
iaa ba aturungi nugu no luxaal.’
18 “Mil ga paare, ‘Iaa ba xosaraa abala. Iaa ba beklii nugu niaan atuturung
dokdok, o iaa na axosngi xa anua lot ngali iaa ba aturungi abia nugu no
luxaal ma no maarang axaau lalon.
19 Ma iaa ba paare lalon nugu butsa, “U se taxaaturungi no mat maarang
axaau ngali manman sin abala no daan miet talaa xaalame. Talaawaa u ba
se iaawis! U ba angen, nun, ma u na lo tataton.” ’
20 “Oro Moroaa asaaiti ia, ‘Iu tangtangabaa! U ba met talaawaa nabing
mu. O saa naba se adi abia no mat maarang iu ta se taxaaturungi no ngali
iu tsaa?’
21 “Balawaa mat maarang a xaa tsap sin xa ta xaa taxaaturungi no mat
maarang ngali ia tsaa, oro ga xap iewas sin Moroaa.”

Nangaam lolbiir
(Metiu 6:25-34)

22 Mil Iesu ga paare sin xan no tsi asasing, “Biaabi iaa ga asaaiti gim, gim
nangaam lolbiir ngali nagim tino sawe ngali ngani o ngali no isuaan gim,
sawe gim ba ta alen.
23 Tino a lot buxa ngen luxaal, ma pakpak a lot buxa ngen uga.
24 Gim lasi no xotkot. Di xap soksok o di xap ie niaan atuturung, oro
Moroaa a tamtabali di. Moroaa adodo aloti gim ngen abala no maan.
25 Saa ina gim sin namaang ina lolbiir naba pupua ngali asumaa xa aua
na xuuk sin xan tino?
26 Amuina gim xap pupua ngali xosaraa xa maarang dokdok, ngalisa gim
ta lolbiir ngali abala no daan maarang?
27 “Gim na lasi no nanaal in lauteng di ta tsik. Di xap taktaxaa o ili xaa was.
Oro iaa asaaiti gim, Solomon lalon xan no matmirmir araraa tii rusarusa
malen abala no nanaal.
28 Nawe biaa Moroaa ta sen amatmirmiri we no palis in lauteng, talaawaa
di manman o nowa di ga ritlii ma di ga lii lalon ie. Aisa mu Moroaa
ta amatmirmiri gim ngen abala no nanaal? Ngalisa nagim tinaalnge ta
dokdok?
29 Ma gim nangaam adodo ngali samaarang gim ba ta ngani ma nunngi;
gim nangaam lolbiir ngali no.
30 Biaa no muun taltaalnge lalon xolkolmoxo di ba sol amusili no mat
maarang, oro nagim Mom atii samaarang u ta saan ngali.

✡ **12:12 12:12** Met 10:19-20; Mak 13:11; Luk 21:14-15

31 Oro gim na tsalei xan Maradaan, ma balawaa no mat maarang araraa
naba tali sin gim bula.
32 Gim nangaam mataa. Nugu no sipsip dokdok, nagim Mom asuk taton
ngali tali xan Maradaan sin gim.
33 Gim na sune taman nagim no mat maarang ma gim na tabali no muun
was. Gim na adi xaa paakpaak biaa naba ta xap tater, biaa naba ta man
axaau tile balalangit, ma biaa no maarang axaau naba ta xapkap ma biaa
no unpulapula di ba ta xap xaalame atataaen ma no ibaiba di ba xap xosor
atsoti no.
34 Amuina sen xolot u ta aturungi num no tang tia, num butsa naba
manman sin abia xolot bula.✡

Gim na xoxo

35 “Gim na rusarusa taxaaturung ngali taxaa ma nagim no laam na lo
rarar,✡
36 malen no untutule di ta liiliisi xadi manmanel ngali mula xaal sin luxaal
ina alaba, ngalibi biaa naba ta xaalame ma na pipidi, di ba isagaa mu ngali
tsalali mat ngali ia.✡
37 Atubudaani abia no untutule xadi manmanel ta le tatanginai di ta xoxo
biaa naba ta xaalame. Iaa asaaiti iu taman so, naba taxaaturungi ia tsaa
ngali tabiel, naba arusarusai ia tsaa ngali tabiel, ma naba atsotsoi di papan
ibe ma naba xaalame ngali le tabali di.
38 Atubudaani abia no untutule xadi manmanel ta tatanginai di ta
taxaaturung, nawe atsap labatina bing o lawaareng bingbing.
39 Oro gim na leng sin abala: nawe tapkina anua atii sen aua unpulapula
naba ta xaalame, naba xap papaalii anua ngali di ba pula lalon.✡
40 Gim bula, gim na taxaaturung, amuina Xan Tsi Taamat naba laa
xaalame sin xa aua, biaa gim ta xap atii.”
41 Pita atsuraa Iesu, “Orong, u lii abala totore puapua ngali giem no tsi
asasing o ngali no inaman araraa?”
42 Orong ga xisi, “No saa abia di no untinaalnge ma unsinaae, no saa abia,
manmanel ta axilangi di ngali tilaamamil sin xan no untutule ngali tabali
di taman xuxute ngali iil luxaal sin leng so ina?
43 Atubudaani aia untutule iwaa xan manmanel ta tatanginai ta xosaraa
tinaxaa biaa ta mula.
44 Iaa asaaiti gim taman so, manmanel naba axilangi aia untutule ngali
tilaamamil sin xan no mat maarang araraa.
45 Oro nawe iwaa untutule adodo lalon xan butsa, ‘Nugu manmanel naba
xap laa mula isagaa,’ ma ga tiltsoli ngali tsaapi no untutule taamat ma aina,
a lo angangen, nunun daan watwat ma ga gogo.
46 Xan manmanel aia untutule naba xaalame sin abia leng biaa naba ta
xap atii ma sin abia aua. Xan manmanel naba sas atsoti ia ma na tsek tali
xaka xolot mii abia no muun taltaalnge.
47 “Iwaa untutule ta atii xan sirsiir xan manmanel ma ga xap taxaaturung
o ga xap xosaraa sawe xan manmanel ta saan ngali, xan manmanel naba
suk tsatsek buxaai.
48 Oro iwaa xa ta xap atii sawe xan manmanel ta saan ngali ma ga xosaraa
no maarang ngali atsapngen sosong di ba tsaapi adokdoki mu. Biaa Moroaa
ta se tabiel buxaai iu, iu na suk taxaa axaau taman ngali ia ma biaa Moroaa
tii se taalnge so sin iu, u na taxaa laa sin ia taman soina.”

✡ **12:34 12:34** Met 6:19-21 ✡ **12:35 12:35** Met 25:1-13 ✡ **12:36 12:36** Mak 13:34-36 ✡ **12:39 12:39** Met 24:43-44

A xap xa malina oro tsekxirixi (Metiu 10:34-36)

49 Iesu ga asaait, “Iaa se xaalame ngali tali ie lelep papan balan pula o iaa
ga saan ngali we a se atiltsoli tsaa.
50 Oro iaa na adi biexa mat laxen axaxadaan biaa di ba ta axaxadaani iaa
taman ma talaawaa iaa ie xaraxin lolbiir pupua sin naba ta xap.✡
51 Gim adodo we iaa xaalame ngali tali malina sin balan pula? Asuk xap!
Iaa asaaiti gim, iaa xaalame ngali tsekxirixi gim.
52 Xaal talaawaa, nawe alima lalon matenaanua axuuk, di ba tsekxirixi di
tsaa, a tuul di ba epuske mii alua ma alua di ba epuske mii a tuul.
53 Iaa ba tsekxirixi di, mom naba epuske mii xan tsi, ma tsi naba epuske
mii xan mom, ma nagaa naba epuske mii xan tsaana, tsaana naba epuske
mii xan nagaa, nagaa naba epuske mii xan iaaiaa aina, ma xan iaaiaa aina
naba epuske mii nagaa.”

No axixila ngali abala no leng (Metiu 16:2-3)

54 Iesu asaaiti xumul, “Nawe gim lasi no xelangit talaa lodo xaal nan no
tudaan, sauna mu gim ba we, ‘Naba se usa,’ ma naba suk usa.
55 Ma nawe amaal xaal lalon nan no paxel, gim we, ‘Pal naba lelep,’ ma
ga suk tsap we atia.
56 Gim no xalam lua! Gim atii ngali paate alengi xan nanen balan pula ma
no balalangit. Ngalisa gim ga xap pupua ngali nan xilalaa balawaa leng?
57 “Ngalisa gim ta xap ininte ngali gim tsaa ngali sawe ta tutiik?
58 Biaa u ta lo laalaa mii num matenkorot ngali laa sin unininte, u na
xonon ngali ukbal mii ia lalon sal o naba soro tataii iu laa sin unininte ma
unininte naba tali iu laa sin asilalxadek, ma asilalxadek naa lii iu laa lalon
anua lodo.
59 Iaa asaaiti iu, u ba xap pupua tsaa ngali tsuul til sin u ba ta xiis araraai
num nen xapkap ina toia.” ✡

13

Gim na puxisbal

1 Sin abia leng, biexaa inaman di le tsap ma di ga le asaaiti Iesu taman
biexaa inaman Galili biaa Pailat ta tulen no unmakmaxil ngali laa sas
amantei di biaa di ta tali xadi no tinabel laa sin Moroaa.
2 Iesu ga xisi di, “Gim adodo we balawaa no inaman Galili no untsaxa
buxa ngen biexaa inaman Galili amuina di ta ilua weaatia?
3 Iaa asaaiti gim, asuk xap! Nawe gim ba xap puxisbal, gim bula gim ba
suk ilua.
4 O biaa sangaul ma ga laa paasaatuul ina inaman, di ta met lalon xariin
anua ta dis laa lapalaa biaa tii xol patamina di tia Jerusalem lalon pu xobel
dokdok Silom. Gim adodo we di suk tsaxa buxa ngen abia no inaman
Jerusalem?”
5 Iaa asaaiti gim, asuk xap! Oro nawe gim ba xap puxisbal, gim bula gim
ba suk met.
6 Mil Iesu ga asaaiti di taman abala totore puapua: “Iexa taamat asoxaa
xan ie fik lalon xan uma waain o mil ga laa ngali nanen ngali xaa waawaan
papan, o ga xap tatanginai xaa waawaan.
7 A laa, ga asaaiti aia untilaamamil sin abia uma waain, ‘A se tuul no miet
abala iaa ta lo xaxaalame ngali nanen ngali xaa waawaan papan abala ie

✡ **12:50 12:50** Mak 10:38 ✡ **12:59 12:59** Met 5:25-26

fik o iaa ga xap tatanginai xaal. U na tal lii! Ngalisa ta se ngen araraai luxaal
ina pula?'
8 "Iwaa untilaamamil ina uma a xisi, 'Orong u na papaalii xa miet na xuuk
bula. Iaa ba setauan tsup ulti muina ie ma aturungi taxen bulmakau.
9 Nawe naba waa sin abala miet lapalaa, biaa naba axaau! O nawe naba
xap, iaa ba tal lii.'"

Iesu atoaa taaluduk sin Saabat

10 Sin biexa leng Saabat, Iesu asingan no inaman lalon biexa anua
sausawit.
11 Lalon abia xolot, iexa aina, salawa tsaxa a xosaraa ga suk taaluduk sin
no miet ta sangaul ma ga laa paasaatuul. Asuk tudu liu ma ga xap pupua
ngali atutiki taaluna.
12 Biaa Iesu ta lasi ia, asuk ilei xaalame sangan ma ga we, "Aina, talaawaa
u se leiwaa sin num minet."
13 Mil ga taana taman no liman ma a xap sauna mu, ga atutiki taaluna ma
ga pa'ii Moroaa.
14 Lalaamua ina anua sausawit asuk magaa amuina Iesu atoaa aia aina sin
leng Saabat, ma ga asaaiti no inaman, "No leng apaasxuk ngali taxaa, gim
na xaalame ngali di ba atoaa gim sin abia no leng, a xap sin leng Saabat."
15 Orong a xisi ia, "Gim no xalam lua! Sin no leng Saabat gim xaa laa
lubati nagim no bulmakau o donki, xaal lalon anuen bulmakau ma gim xaa
laamuangen di laa lalon no daan ngali nun.
16 O naba sen parawe sin aila aina, xan tsaana Abaram, biaa Saatan tii
ale sin, sin no miet ta sangaul ma ga laa paasaatuul, o gim we, a xap tutiik
ngali iaa ba aleiwaai sin leng Saabat?"
17 Biaa tii paare weaatalaa, xan no matenkorot araraa di suk mangiel
buxa, oro no inaman di suk taton ngali abala no maarang mamainaang
buxa tii xoxosaraa.

Totore puapua ngali xalitsa ina tsupa
(Metiu 13:31-33; Mak 4:30-32)

18 Mil Iesu ga atsura, "Xan Maradaan Moroaa asen parawe? Iaa ba apuaa
malen sa?
19 A malen xalitsa ina tsupa o taamat ga adi ma ga soxaa lalon xan uma.
Mil ga tsik lot malen ie o no maan di ga le xale papan xan no laxe."

Totore puapua ngali iis

20 Iesu a sebula atsura, "Iaa ba sen apuaa we abala xan Maradaan Moroaa
sin?
21 Asuk malen iis aina ta adi ma ga xaa louxaa mii xariin palawa ma ga
suk pupuet lot."

Matan mat dokdok
(Metiu 7:13-14; 7:21-23)

22 Biaa xan ines Iesu laa Jerusalem, a laa lalon no inaman laba ma no
xobel ma ga lo asingan no inaman.
23 Xa ga atsuraa ia, "Orong, naba xap xudu no inaman, di ba adi atotoaa?"
Ga suk paare ngali di,
24 "Gim na suk watwat buxa ngali tsiga lalon abia mat dokdok, amuina
xuduxudu, di ba xonon ngali tsiga lalon ma di ba xap pupua.
25 Biaa tapkina anua naba ta tapaas ma na tsaxali mat, gim ba til lokobel
ma na pipidi ma gim ba suk ningi awatwati, 'Orong, u na tsalali mat ngali
giem!'
"Oro naba xisi weaatalaa: 'Iaa suk xap atii gim o gim tii xaal itaa.'

26 “Mil gim ba paare, ‘Giem tii angangen ma nunun mii iu, ma iu tii
asingan giem lalon nagiem no sal dokdok.’
27 “Oro naba xisi, ‘Iaa xap atii gim o itaa gim suk xaal. Gim soltia sin iaa
gim araraa no inaman morokon!’
28 “Tia no tineng ma di ba angiririki no lian di; biaa gim ba ta lasi Abaram,
Aisak, Jakop ma no propet araraa, di ta manman lalon xan Maradaan
Moroaa, oro gim tsaa gim ba lasi Moroaa naba ta lii atsuulngi gim.✡
29 No inaman di ba xaal nan selina, ma nan tudaan, ma nan no ruu, ma
nan no paxel, di ba le adi xadi no xolot sin luxaal ina xan Maradaan Moroaa.
30 Asuk so, biaa no inaman di ta amamil, di ba lalaamua, o biaa di ta
lalaamua di ba amamil.”✡

Iesu a lolbiir ngali Jerusalem (Metiu 23:37-39)

31 Sin abia leng, biexaa Paarasi di xaalame sangan Iesu, di ga paare sin,
“U na papaalii abala xolot ma u na laa lalon xa xolot xaatsap. Erot a wena
sas amantei iu.”
32 Ga xisi, “Gim mula, gim na asaaiti aia xapunakok weaatalaa, ‘Iaa ba
saali no salawa tsaxa ma iaa ba atoaa no inaman talaawaa ma nowa ma sin
nanaatuul ina leng, iaa ba araraai nugu tinaxaa.’
33 Iaa na suk laa tsaa talaawaa, ma nowa ma tilaa, ngali iaa ba laa tsap
Jerusalem. Amuina, asuk so maase, a xap xa propet na met lalon xa xobel
xaatsap oro Jerusalem mu.
34 “Jerusalem, Jerusalem! Gim xaa sas amantei no propet ma gim xaa pidi
amantei xan no inaman Moroaa, ta tulen di xaalame sin gim. Xuduxudu
ina leng, iaa we ina axumuli nagim no tsi malen xan namaang puraa aina
ta xaa axumuli xan no puraa dokdok paina xan no paalpaal, o gim ga xap
siir.
35 Alongmen! Nagim xobel naba suk tsaxa ma na manman gomsaa. Iaa
suk asaaiti gim, gim ba xap bula lasi iaa, til sin leng gim ba ta paare, *‘Moroaa
atubudaani iwaa taamat ta xaalame sin iesan Orong.’*”✡

14

Iesu atoaa taamat ta maramase

1 Sin leng Saabat, Iesu a laa ngali laa angen lalon xan anua lalaamua ina
no Paarasi, o di ga xale ngali rimiti ia.
2 A nanen laamuaan ia, asuk lasi iexa taamat ta maramase taman isua
ting.
3 Iesu atsuraa no Paarasi ma no unsinaae ina lo, “Xan lo Moroaa a sirawaa
bula ngali atoaa no maramase sin leng Saabat o a xap?”
4 Oro di ga xale bong mu. Ga taana iwaa taamat, ga atoaa ia ma ga tulen
laangen ia.
5 Mil ga atsuraa di, “Nawe xa ina gim a ie tsi o xa bulmakau ta xol laa lalon
mat ina daan sin leng Saabat, naba sen parawe, gim ba laa taii atsuulngi
esagaalen mu, o a xap?”✡
6 Ma di ga xap paatina xawas.

Nangaam aloti iu tsaa

7 Biaa ta matngen no inawut di ta tsap sin luxaal ma di ga inten no xalkale
ina mangmangle pan ibe luxaal, ga asaaiti di taman abala totore puapua:

✡ **13:28 13:28** Met 8:11-12; 22:13; 25:30 ✡ **13:30 13:30** Met 19:30; 20:16; Mak 10:31 ✡ **13:35 13:35** Saam 118:26 ✡ **14:5 14:5** Met 12:11

8 “Nawe xa aningi iu ngali iu ba xaalame sin xan luxaal ina alaba,
nangaam inten xa xalkale ina mangmangle, amuina xa ia di ta manglen
buxaai ngen iu, di ba soro ningi ngali xaalame bula.
9 Nawe a weaatia, iwaa taamat ta ningi gululu arie ngali xaalame, naba
paare sin iu weaatalaa, ‘U na tali abia xalkale sin aila taamat,’ mil u ba suk
mangiel ma u na laa tsotso mil.
10 Oro nawe di ningi iu ngali xaalame sin luxaal, naba suk axaau ngali
u na adi abia niaan xalkale ta lapula mu, o nawe iwaa ta ningi iu ngali
xaalame naba le asaaiti iu, ‘Taat, u na tapaas ma u na laa adi xa niaan
xalkale lot.’ Biaabi no inaman di ta tsap esuei sin abia luxaal, di ba suk
manglen iu labatina no uk inawut.
11 Amuina no saa biaa di ta aloti di tsaa, di ba adokdoki di ma no saa biaa
di ta adokdoki di tsaa, di ba aloti di.”✡
12 Mil Iesu ga paare ngali tapkina luxaal, “Nawe iu xosaraa xa luxaal,
lasiaat o nale, nangaam ilei no turaam, num no taamat ma num no
matenbung o no uniewas atataaen iu, nawe u xosaraa weaatia, di ba sebula
ningi iu ngali xaalame sin xadi luxaal ngali xiis mulangenai abia num
luxaal.
13 Oro biaa iu ta xosaraa xa luxaal, axaau ngali u ba ningi no muunwas,
no taaluduk, no xadek tsaxa ma no matababa.
14 Sin abia, Moroaa naba suk atubudaani iu, amuina di xap pupua ngali
xiis mulangena num no luxaal. Moroaa naba xisi abia namaang iu ta
xosaraa sin di, sin leng no inaman tutiik di ba ta tapaas mula sin minet.”

Totore puapua ina xariin luxaal (Metiu 22:1-10)

15 Biaa iexa taamat ta angen mii di ta alongmen abala, ga paare ngali Iesu,
“Moroaa u na atatoni iwaa taamat ta angen sin luxaal ina xan Maradaan
Moroaa.”
16 Iesu a xisi, “Iexa taamat a taxaaturungi xariin luxaal ma ga ningi no
daan inawut xaalame.
17 Sin leng ina luxaal, a tulen xan untutule ngali laa asaaiti abia di, ta se
ningi di, ‘Gim xaalame, no luxaal a se taxaaturung.’
18 “Oro di araraa di paare, di taliil. Iexa a setauan paare, ‘Iaa er uuli
xoltin pula o iaa ben laa ngali lasi. Timaa, adodolii iaa. Iaa xap pupua
ngali xaalame.’
19 “Iexa a paare, ‘Iaa er uuli alualua lalon no xumul ina bulmakau ta lima
o talaawaa iaa se laa ngali xonon di. Timaa, adodolii iaa. Iaa xap pupua
ngali xaalame.’
20 “Iexa bula a paare, ‘Iaa er maxis mu biaabi iaa xap pupua ngali
xaalame.’
21 “Iwaa untutule a mula ma ga laa asaaiti xan manmanel taman abala no
maarang. Tapkina anua alongmen abala, asuk magaa buxa ma ga asaaiti
xan untutule, ‘U na laa isagaa lalon no xariin sal ma no sal dokdok lalon
inaman laba ma u na giwaa no muunwas, ma no isua met, no xadek tsaxa
ma no matababa ngali xariin luxaal.’
22 “Untutule a paare, ‘Manmanel, samaarang u ta asaaiti giem ngali
xosaraa giem se xosor puaa, oro, no xolot tsaa bala ngali xaal bula.’
23 “Mil iwaa manmanel ga asaaiti xan untutule, ‘U na laa lalon no sal ma
no sal laba ina inaman labalaba ma u na asaait awatwati di ngali xaalame,
ngalibi nugu anua naba suk us.

✡ **14:11 14:11** Met 23:12; Luk 18:14

24 Iaa asaaiti gim, biaa no taamat iaa tii ningi di, naba suk xap xa ina di
naba le xon saaen nugu luxaal.'"

Namaang ngali tsap tsi asasing
(Metiu 10:37-38; 5:13; Mak 9:50)

25 Xariin xumul di eses mii Iesu, o ga putsi, ga asaaiti di,
26 "Nawe xa a xaalame sangan iaa o ga xap ngutsulen xan mom ma nagaa,
xan tubu ma no tsi, no turumasen ma no moton–iou, xan tino tsaa bula–
naba xap pupua ngali tsap nugu tsi asasing.✡
27 Ma nawe xa a xap atsaxei xan tongol ma ga amusili iaa naba xap pupua
ngali tsap nugu tsi asasing.✡
28 "Nawe xa ina gim a saan ngali xosaraa xa xariin anua ta laa lapalaa,
naba setauan tsotso ngali xoxoti iliil ngali lasi nawe a ie xuxute pupua ngali
araraai abia anua.
29 Ngali nawe a se axosngi atkale ma ga xap pupua ngali araraai, biaa no
inaman araraa di ba lasi, ma di ba reret taman ia.
30 Di ba paare weaatalaa, 'Nan pepexa, atiltsoli ngali xosaraa anua o ga
xap pupua ngali araraai.'
31 "Nawe xa king a se taxaaturung ngali laa sin maxil ngali esas mii iexa
king, naba setauan xale ma na adodo, xan 10,000 ina unmakmaxil a pupua
ngali epuske mii iexa king taman xan 20,000 ina unmakmaxil, o a xap?
32 Nawe iwaa king a xap pupua, naba suk tulen esagaalen xan no
unmalina laa sin aia king ta manman palpalaa tsaa, ngali di ba laa ningi
ngali malum.
33 Sin abia uk sal, nawe xa ina gim a xap pupua ngali papaalii xan no
maarang araraa ta tapkina, naba xap pupua ngali tsap nugu tsi asasing.

Iesu a tore puapua taman tes

34 "Tes maarang axaau, oro nawe xan xon tes a tamsi, naba sen xon tes
mula we.
35 Naba xap axaau ngali pula o tien bulmakau oro a se pupua mu ngali
silelii.
"Iwaa ta ie talinga, poroklii na lolong."

15

Totore puapua ina sipsip ta xaapina
(Metiu 10:12-14)

1 Talaawaa no unaalalet taakis ma no untsaxa, di le tsap exumule ulti
ngali alongmen ia.✡
2 Oro no Paarasi ma no unaasasing ina lo, di ga buriik xuduxudu labatina
di tsaa, "Ilawaa taamat a xaa suei atatoni no untsaxa ma ga xaa angen mii
di."
3 Mil Iesu ga asaaiti di taman abala totore puapua:
4 "Nawe xa ina gim a ie sangsangaul axuuk ina sipsip ma axuuk ina di ga
xaapina. Naba papaalii no sangaul apaasaaet ma ga laa paasaaet lalon xa
xolot axaau, ma na laa tsatsel ngali iwaa sipsip ta xaxapina pupua naba ta
tatanginai.
5 Biaa ta se tatanginai, a suk taton buxa, ga atsaxei papan xalkalan
6 ma ga laa tatan. Mil ga ilei todomien no turan ma no inaman atataaen
ma ga paare, 'Gim na papaalam mii iaa, amuina iaa se tsal tatanginai nugu
sipsip, iwaa ta ben xaxapina.'

✡ **14:26 14:26** Met 10:37 ✡ **14:27 14:27** Met 10:38; 16:24; Mak 8:34; Luk 9:23 ✡ **15:1 15:1** Luk 5:29-30

7 Iaa asaaiti gim, sin abia uk sal mu di ba papaalam buxa balalangit nawe
untsaxa a xuuk a puxisbal ngen no sangaul apaasaaet ma ga laa paasaaet
ina untutiik, biaa ta xap xa tinaxaa bula ngali di na puxisbal.

Totore puapua ina xuxute ta xaxapina

8 “Nawe xa aina a ie sangaul ina xuxute, ga xosorlii axuuk. Naba arara
laam, rii anua o na tsatsel axaau til sin naba ta tatanginai.
9 Biaa ta tatanginai, naba suk ilei todomien no turan ma no inaman
atataaen ngali xaalame sangan, o ga paare, ‘Gim na papaalam mii iaa, iaa
se tatanginai nugu xuxute, iwaa ta ben xaxapina.’
10 Iaa asaaiti gim, sin abia uk sal mu di ba papaalam laamuaan xan no
angelo Moroaa nawe xa untsaxa a puxisbal.”

Totore puapua ngali tsi ta papaalii xan mom

11 Iesu ga lo papaare tsaa, “Iexa taamat xan no tsi alua.
12 Iwaa nan kes, ga asaaiti xan mom, ‘Mom u na tali nugu nabuk ina num
xalkale iaa ta momtsoli no.’ Biaa se, mom asuk exasen xan xalkale labatina
delulu.
13 “Nen leng a se liu ma iwaa nan kes aturung todomien xan no maarang
ma ga tapaas laa palpalaa sin biexa inaman laba. Lalon abia xobel, a laa
xosaraa no mat namaang tsaxa ma ga araraai xan no mat maarang lalon
tino tangtangabaa.
14 Mulina ta se lii araraai xan no xuxute, xariin itol atsap lalon abia
inaman labalaba araraa, o iwaa tsi ga suk muun sin no mat maarang araraa.
15 A laa atiltsoli ngali taxaa sin iexa taamat lalon abia inaman labalaba, o
iwaa xa ga tulen ngali laa tilaamamil sin xan no bol.
16 Asuk saan buxa ngali ngani abia xadi bilong no bol, oro ga xap xa na
tabali taman xa pu luxaal.
17 “Biaa xan adodo tii se laa mula, ga we, ‘Aisa xan no untinaxaa nugu
mom, balaa di ta lo angangen axaau buxa, o iaa tala, iaa ta se met taman
maaga no itol!
18 Iaa ba tapaas ma iaa na mula laa sangan nugu mom ma iaa na asaaiti,
“Mom iaa se xosaraa namaang tsaxa lalon no matan Moroaa ma no mataam
bula.
19 Iaa xap axaau buxa ngali u ba putsangi iaa bula malen num tsi, u na
xosaraa iaa malen num no untinaxaa.” ’
20 Biaa se, iwaa tsi ga tapaas ma ga laa sangan xan mom.
“Oro biaa ta eses palpalaa tsaa, xan mom a lasi ma ga suk titii buxaai, ma
ga sol laa sangan xan tsi ma ga logotsi ma ga nguri ia.
21 “Iwaa tsi ga asaaiti xan mom, ‘Mom, iaa se xosaraa namaang tsaxa lalon
no matan Moroaa ma lalon no mataam. Iaa xap axaau bula ngali u ba
putsangi iaa malen num tsi.’
22 “Oro xan mom, ga paare sin xan no untutule, ‘Gim isagaa! Gim na adi
abia uga disdis ta mamainaang ma gim na alen tali sin. Gim na aturungi
bula ring sin xan kakaalis ma no bubut sin no xaden.
23 Gim na laa tsaapi aia bulmakau uul ta pompom ma gim na adi ngen
tala ngali gita ba xosaraa xariin luxaal ngali gita ba papaalam.
24 Amuina ilawaa nugu tsi tii se met o talaawaa a sebula tino mula, tii se
xaapina, o talaawaa gita sebula tatanginai.’ Di ga atiltsoli papaalam.
25 “Sin abia aua, iwaa tuaa ina tsi tii manman lalon uma. Biaa ta mula
atataaen anua asuk alongmen no ananaan ma no tinili.
26 Iwaa tuaa ina tsi a ilei iexa untutule ma ga atsuraa, ‘Samaarang abala
ta tsap?’

27 “Untutule a xisi, ‘Turumasen iu a se mula o num mom ga se tsaapi
aia bulmakau uul ta pompom, amuina a se mula xaalame taman tino
mamainaang.’
28 “Iwaa tuaa ina tsi alongmen abala ga suk magaa ma ga palo ngali tsomi
di sin abia luxaal. Xan mom ga tsuul xaalame ga le ningi ngali tsomi di.
29 Oro ga xisi xan mom, ‘Lasi! Sin abala no miet iaa lo taktaxaa malen num
untutule ma iaa xap xaa longlii num no papaare, o u xap mager atatoni iaa
taman xa meme uul ngali iaa ba soro xosaraa xa luxaal mii no turan iaa.
30 Oro ilawaa num tsi, tii laa lii gomsaai num no mat maarang sin no aina
in nan sal, a le tsap, o u ga tsaapi aia bulmakau uul ta pompom ngali ia!’
31 “O xan mom ga paare, ‘Nugu tsi, u tigiri manman mii iaa, o balawaa
nugu no mat maarang, num no.
32 Oro gita xosaraa abala luxaal ngali papaalam amuina num taamat tii se
met o talaawaa a se tino mula, tii se xaxapina o talaawaa gita se tatanginai.’”

16

Totore puapua ngali untilaamamil ina tinaxaa

1 Iesu asaaiti xan no tsi asasing: “Iexa untang iwaa xan untilaamamil, ta
atutali mamaet we a lii gomsaai xan no mat maarang.
2 O iwaa untang ga ilei ma ga tiiriki, ‘Sawe abala iaa ta alongmen taman
iu? Alengi iaa taman num no tinaxaa u ta xosaraa, amuina u xap pupua
ngali tilaamamil sin nugu no maarang bula.’
3 “Iwaa untilaamamil a asaaiti ia tsaa, ‘Iaa ba se xosaraa sa atala? Nugu
manmanel a se saali iaa sin nugu tinaxaa. Iaa xap watwat buxa ngali xaxie
ma iaa mangiel bula ngali tsap unningning.
4 Iaa atii! Iaa ba xosaraa sa nawe iaa ba poroklii nugu tinaxaa atala, no
inaman di ba suei atatoni iaa laa lalon xadi no anua.’
5 “Biaabi ga ilei xuxuuk ina abia no inaman di ta ie xiba sin aia manmanel,
a setauan atsuraa aia ta laamua, ‘Aisa tsaa biaa num xiba sin nugu
manmanel?’
6 “A xisi, ‘Apaasaatuul ina no sangsangaul ina no galen ina olip daanwe.’*
“Iwaa untilaamamil asaaiti ia, ‘U na adi aisa u ta xiba sin, u na tsotso
isagaa, ma u na aririi laa sin no sangsangaul aet.’
7 “A sebula atsuraa nanaalua, ‘Ma aisa tsaa biaa u ta xap mager xisi?’
“‘Sangsangaul axuuk ina no xiis ina wit.’†
“Mil ga sebula asaaiti ia, ‘Adi num xiba ma u na aririi laa sin no sangual
apaasaatuul.’
8 “O iwaa manmanel atinangen aia untilaamamil tsaxa amuina ta xosaraa
abia taman sinaae axaau. Amuina no inaman sin abala xolkolmoxo di ie
sinaae buxa ngali xoxosaraa axaautsi xadi no inaman tsaa, ngen xan no
inaman Moroaa.
9 Iaa asaaiti gim, gim na tiltsomi no inaman sin abala xolkolmoxo taman
xuxute ngali di ba tsap malen nagim no taamat, o mil, sin abia no mat
maarang naba ta se xap, Moroaa naba suei atatoni gim laa lalon xobel ina
tino laaliu.
10 “Ma saa ia ta pupua ngali taalnge sin no maarang dokdok buxa, naba
pupua bula ngali taalnge sin no maarang lot. Ma nawe saa ia, ta xap so sin
no maarang dokdok, naba xap so sin no maarang lot.

---

* **16:6 16:6** Sin totore in Grik a we, “a sangsangaul ina no galen,” ma no unsinaae di we balawaa no galen xuxuuk a pupua sin no sangaul aet ina no lita. † **16:7 16:7** Sin totore in Grik, di we “100 measures” ma no unsinaae di we balawaa no “measure” xuxuuk a pupua sin sangaul ina no “bushel.”

11 Biaa nawe di xap taalnge sin gim ngali xosaraa abala no maarang
lalon abala xolkolmoxo, saa naba taalnge sin gim taman no minaas so in
balalangit.
12 Ma nawe gim xap pupua ngali tilaamamil sin xan no maarang xa
xaatsap, o saa naba tali num xaa maarang ngali tapkina no?
13 "A xap pupua ngali xa untutule naba taxaa paina xaa manmanel na
lua. Nawe a weaatia, naba ngutsulen iexa o iexa naba titii. O naba lolong
amusili iexa o iexa naba taaltalu sin. Gim xap pupua ngali taxaa arie sin
Moroaa ma sin xuxute bula."✡
14 Biaa no Paarasi di ta alongmen abala, di suk reret ia, amuina di titii
buxaai xuxute.
15 O Iesu ga paare ngali di, "Gim, abia no mat laxen inaman, gim ta xaa we
gim tutiik lalon no matan no inaman, oro Moroaa asuk atixi axaautsi nagim
no butsa. Samaarang asuk lot buxa labatina gim no taamat, asuk morokon
buxa nan no matan Moroaa.
16 "Xan lo Moroaa ma xadi totore no propet di tii se babaais tsaa pupua sin
Jon ta tsap. Atiltsoli sin abia leng, di ta baais taman inesaait mamainaang
ina xan Maradaan Moroaa, no inaman araraa di se esurut ngen di ngali
tsiga.✡
17 A malus mu ngali balalangit ma balan pula naba xaxapina, ngen xa pu
inaatel ina lo na xaxapina.✡

Iesu a paare taman namaang ina atsiplii minaxis

18 "Nawe xa atsiplii xan tubu ma ga maxis sin iexa aina xaatsap, a se
xosaraa namaang ina matul mii aina ta xap maxis sin, ma nawe taamat
a maxis sin aina xan maxis ta atsiplii, a se xosaraa namaang ina matul mii
taamat ta xap maxis sin.✡

Taamat uniewas ma Lasarus

19 "Iexa untang, a xaa tamtuel taman uga de ma iliil ina a lot buxa, ma sin
no baabaa leng se araraa a xosaraa no xariin luxaal.
20 Sangan xan matenmat, di xaa le atetei iexa unningning, iesan ila
Lasarus no isuaan ta us taman toto.
21 A xaa laa tete atia ma ga xaa saan ngali ngani no mirmir ta xol laa paina
xan ibe angangen iwaa untang. Ma no xapuna bula, di xaa xaalame ngali
damdami xan no toto.
22 "Sin abia leng ta tsap Lasarus tii se met ma no angelo di ga giwaa laa
balalangit sangan Abaram. Iwaa taamat untang tii met bula ma di tii ga
punami.
23 Iwaa untang a laa lalon ie Edes ma ga saaen xariin sosong. O tii ga
nanen laa lapalaa, ga lasi Abaram palpalaa mii ilaa Lasarus sangan.
24 Biaabi ga ilei ia, 'Mom Abaram, u na ie biirbirum sin iaa. U na tulen
Lasarus ngali iwaa xan kakaalis lalon daan ma na le amadili nankalimaaga
amuina iaa manman lalon xariin sosong lalon abala ie!'
25 "Oro Abaram a xisi, 'Nugu tsi, adodomi sin num no leng u tii tino, u
tii adi no mat maarang axaau o Lasarus tii adi no maarang tsaxa. Oro
talaawaa, Lasarus a se taton lalon xan axoxorong sin Moroaa o iu se
manman atala lalon abia xariin sosong.
26 Ma biexa was bula, xariin maxaaba bala labatina gita, ngalibi biaa di
ta saan ngali xaal atala laa sangan iu, di ba xap pupua ma naba xap xa na
pupua ngali laxei tabaxi tile xaatian xaalame sangan giem.'

✡ **16:13 16:13** Met 6:24 ✡ **16:16 16:16** Met 11:12-13 ✡ **16:17 16:17** Met 5:18 ✡ **16:18 16:18** Met 5:32

27 “O ga xisi, ‘Iaa ningi awatwati iu, mom, u na tulen Lasarus laa tatan
nugu mom,
28 amuina no turaagamasen alima. Tulen ngali na atewaai di, ngalibi di
ba xap xaalame bula lalon abala xolot ina xariin sosong.’
29 “Abaram a xisi, ‘Xan no inaatel Moses ma no propet biaa tia, di na
alongmen no.’
30 “A paare, ‘A xap, Mom Abaram! Nawe xa a tapaas mula xaal sin minet
ga laa asaaiti di, di ba puxisbal.’
31 “Abaram a paare ngali ia, ‘Nawe di xap alongmen Moses ma no propet
di ba xap taltaalnge bula sin xa nawe a tapaas mula xaal sin minet.’”

17

Namaang tsaxa, tinaalnge ma tinaxaa
(Metiu 18:6-7; 18:21-22; Mak 9:42)

1 Iesu a paare ngali xan no tsi asasing, “No xonkonon biaa naba ta xaalame
ngali xosaraa no inaman ngali di ba xosaraa namaang tsaxa. Oro xariin
xirabas sin aia taamat ta le tali abia xonkonon sin xa!
2 Na ba suk axaau ngali xa na pistali xa xariin xaat sin inan ma na lii
laangen ia lalon laman xoskos maxet ngali naba xap xosaraa xa ina abala
no tsi dokdok na xol lalon namaang tsaxa.
3 Lowas, gim na xoxo sin gim tsaa.✡
“Nawe num taamat a xosaraa namaang tsaxa, u na imii ia ma nawe a
puxisbal u na adodolii xan no namaang tsaxa.
4 Nawe a xosaraa no namaang tsaxa apaasaalua susum sin leng ta xuuk
ma xan inamula xaalame sangaam apaasaalua sebula ma ga paare, ‘Iaa
puxisbal sin nugu no namaang tsaxa iaa ta xosaraa susum.’ U na adodolii
abia xan no namaang tsaxa.”
5 No aposal di asaaiti Orong, “U na aloti nagiem tinaalnge.”
6 Orong ga xisi di, “Nawe nagim tinaalnge adokdok mu malen xalitsa ina
tsupa, gim pupua ngali asaaiti ilawaa ie xaso, ‘U na ruplii iu tsaa ma u na
soxaa iu tsaa talaa lau,’ ma naba lolong amusili gim.
7 “Nawe xa ina gim, xan untutule a laa pulis lalon uma ma ga tilaamamil
sin no sipsip. Biaa untutule ta mula xaal lalon uma, naba pupua ngali
asaaiti ia weaatalaa, ‘Xaalame ma u na le tsotso ngali angen?’
8 Asuk xap, naba sebula tulen, ‘U na laa sisil, taxaaturungi nugu luxaal
ma u na tabali iaa ngali iaa ben angen ma nun, o mil nawe iaa se xap, iu
soro.’
9 U we, iwaa manmanel naba putsangi axaau sin untutule amuina ta
xosaraa abia no tinaxaa malen ta asaaiti ngali xosaraa? A suk xap.
10 Gim bula, biaa gim ta se xosaraa no tinaxaa malen Moroaa ta asaaiti
gim, gim ba paare weaatalaa, ‘Giem no untutule gomsaa mu, giem taxaa
puaa mu nagiem no tinaxaa.’”

Iesu atoaa sangaul ina minet basbas

11 Iesu a eses labatina prowins Samaria ma Galili ngali laa Jerusalem.
12 Biaa ta es tsiga lalon biexa xobel, asangaul no taamat di ta ie minet
basbas, di sabasue ia. Di tiltil palpalaa tsaa,
13 di ga ilei lot, “Orong, Iesu, u na ie biirbirum sin giem!”
14 Biaa ta lasi di ma ga asaaiti di, “Gim laa asen no isuaan gim sin no
unsausawit.” Biaa di es laa, di suk tuo sin abia maramase.

✡ **17:3 17:3** Met 18:15

15 Iexa ina di, biaa ta lasi we a se tuo, asuk es mula laa sangan Iesu, ga
xuup paipa'ii Moroaa.
16 A xaalame ma ga le sage putput sangan no xaden Iesu, ga putsangi
axaau laa sin. Ia taan ina prowins Samaria.
17 Iesu ga atsura, "Iaa tii se atoaa sangaul ina taamat, o inaabi biexaal?
18 Asuk xap xa bula na mula ngali le pa'ii Moroaa, iwaa taan Samaria mu."
19 Ga paare ngali ia, "U na tapaas laa, num tinaalnge a se atoaa iu."

Xaxaalame ina xan Maradaan Moroaa (Metiu 24:23-28; 24:37-41)

20 Biexaa Paarasi, di atsuraa Iesu, "Langisa so xan Maradaan Moroaa naba
xaalame?"
Iesu ga xisi di, "Xan Maradaan Moroaa naba xap xaalame sin gim ta liliis
ma atsotsoxo ngali.
21 No inaman di ba xap we, 'Lasi, balawaa se,' o 'Biliaa se,' amuina xan
Maradaan Moroaa bia lalon nagim no butsa."
22 Mil ga asaaiti xan no tsi asasing, "Leng biaa naba ta xaalame biaa gim
ba saan buxa ngali lasi xa leng ta xuuk, xan aia Xan Tsi Taamat, oro gim ba
xap pupua ngali.
23 No inaman di ba asaaiti gim, 'Iliaa se!' o 'Ilawaa se!' Oro, gim nangaam
amusili ma taltaalnge sin di.
24 Amuina Xan Tsi Taamat naba tsap malen tsilatsila ta atsilangi balalan-
git araraa.
25 Oro naba setauan alet sosong sin no daan maarang ma no inaman sin
abia no utmilmil di ba palolii ia.
26 "Sin leng Xan Tsi Taamat naba ta mula, naba suk malen mu xan no leng
Noa. Biaa mu uk maarang naba tsap.
27 No inaman di tii lo angangen ma nunun ma di tii emaxise til sin leng
Noa tii tsiga lalon mono, o xariin tuun ma langit ga tsap ma ga suk aliaani
no inaman araraa.
28 "Naba malen bula xan leng Lot. No inaman di tii lo angangen ma nunun
ma di tii uulul ma sune taman no maarang, ma di tii soksok uma ma di tii
tumtumar anua.
29 O sin abia leng Lot tii papaalii Sodom, ie mii no xaat lelep ausa xaal
balalangit, ma ga suk tuun amantei no inaman araraa.
30 "Naba suk weaatala, sin abia leng Xan Tsi Taamat naba ta mula. No
inaman di ba xap muun taxaaturung.
31 Sin abia leng nawe taamat a manman papan unga ina anua, o xan no
maarang balaa naanua, naba xap pupua ngali tsuul ngali adi no. Naba
malen bula taamat ta manman lalon uma naba xap pupua ngali mula laa
lalon anua.✡
32 Adodomi samaarang tii tsap sin xan tubu Lot.
33 Nawe saa ia ta wena xonon ngali taxaariti xan tino, naba xosorlii xan
tino, ma nawe sa ia ta tali xan tino ngali iaa, naba adi tino laaliu.✡
34 Iaa asaaiti gim, sin abia bing no taamat alua delu ba matul arie papan
uk ibe, axuuk Moroaa naba giwaa, ma iexa naba manman mula.
35 No aina alua delu ba iesei tapiok arie, Moroaa naba giwaa xa ma naba
papaalii iexa."*
37 Di ga atsuraa, "Orong, itaa abala maarang naba tsap?"

✡ **17:31** **17:31** Met 24:17-18; Mak 13:15-16 ✡ **17:33** **17:33** Met 10:39; 16:25; Mak 8:35; Luk 9:24; Jon 12:25 * **17:35** **17:35** Biexaa inaatel in Grik di atala abala xolot oro biexaal a xap. Balawaa totore a we:
36 "No taamat alua, delu ba manman lalon uma. Moroaa naba giwaa xa o naba papaalii iexa na manman."

Ga xisi di, “Nawe xa pakpak a met, ga xapul, sin abia xolot mu no xotkot di ba le exumule.”

18

Totore puapua ngali aina nal ma unininte

1 Mil Iesu asaaiti xan no tsi asasing taman totore puapua ngali asen sin di, ngali di na tigiri sausawit ma di na xap pelmet.
2 Ga paare, “Sin biexa inaman laba, iexa unininte, a xap muun mataatina Moroaa ma a xap titii no inaman bula.
3 Iexa aina nal, nan abia inaman laba, atigiri lo xaxaalame sangan ngali ningi, ‘U na tiltsomi iaa sin nugu ininte, ngali atutiki biaa mamaet labatina iaa mii nugu matenkorot.’
4 “A se xudu no leng, iwaa unininte ta palo ngali tiltsomi, o mil ga sebula adodo mula sin ia tsaa, ‘Asuk so, iaa xap mataatina Moroaa ma iaa xap manglen inaman,
5 oro ilawaa aina atigiri tali mamaet sin iaa, malen axaau ngali iaa ba xosaraa xan ininte, sin sa naba ta apelmeti iaa sin ta tigiri xaxaalame.’”
6 Orong ga sebula paare, “Lolong sin aia unininte ta xap ininte tutiik ta papaare.
7 Gim atii we Moroaa naba tali ininte tutiik sin xan no inaman ta se intentsoli di, biaa di ta lo tengteng laa sangan sin no siaat ma no bing. O naba lo longlilii mu di?
8 Iaa asaaiti gim, naba isagaa mu ngali tali ininte sin di! Biaa Xan Tsi Taamat naba ta xaalame, u we naba tatanginai tsaa xaa untinaalnge lalon abala balan pula?”

Totore puapua ngali Paarasi ma unaalalet taakis

9 Iesu a paare taman abala totore puapua, di ta we di tutiik ma di ga nen amagurusiki biexaa inaman xaatsap.
10 “Alua no taamat, delu laa lapalaa sangan Xan Anua Moroaa ngali laa sausawit. Iexa ina delulu Paarasi o iexa unaalalet taakis.
11 Iwaa Paarasi a til ma ga sawit asen ia tsaa, weaatalaa, ‘Moroaa, iaa putsangi axaau sin iu, we, iaa xap malen biexaa taamat, di no unpulapula ma di no untsaxa ma di xaa matul mii no aina xaatsap, ma iaa xap malen bula ilawaa unaalalet taakis.
12 Iaa xaa el sin no leng alua ina wik axuuk ma iaa ga xaa tali axuuk sangaul ina nugu no xuxute laa susum sin sawe iaa ta taana.’
13 “Oro iwaa unaalalet taakis a til palpalaa ma ga xap muun nanen laa balalangit tsaa, o ga pantsi bongbongon, ga we, ‘Moroaa, iaa untsaxa, u na ie biirbirum sin iaa.’
14 “Iaa asaaiti gim, ilawaa unaalalet taakis atsap untutiik lalon no matan Moroaa, o ilawaa Paarasi a xap. Amuina saa ia ta alet laangen iesan lapalaa, Moroaa naba laangen iesan lapula, O saa ia ta laangen iesan lapula, Moroaa naba alet laangen iesan lapalaa.”✡

No tsi dokdok mii Iesu
(Metiu 19:13-15; Mak 10:13-16)

15 No inaman di le tali xadi no tsi dokdok sin Iesu ngali naba taana di. O biaa no tsi asasing di ta lasi abala, di suk imii di.
16 Oro Iesu ga ilei no tsi dokdok xaalame sangan, ga we, “Gim papaalii no tsi dokdok di na xaalame sangaaga. Gim na xap tilbanti di amuina xan Maradaan Moroaa xadi abia di, di ta malen abala no tsi dokdok.

✡ **18:14 18:14** Met 23:12; Luk 14:11

17 Iaa asaaiti gim so, saa ia ta xap adi xan Maradaan Moroaa malen xa tsi
dokdok, naba xap pupua ngali tsiga lalon abia Maradaan."

Taamat untang
(Metiu 19:16-30; Mak 10:17-31)

18 Iexa lalaamua atsuraa ia, "Unaasasing mamainaang! Iaa ba xosaraa
samaarang ngali tapkina abia tino laaliu?"
19 Iesu a xisi, "Ngalisa u ta we iaa taamat mamainaang? A xap xa na
mamainaang, Moroaa mu a mamainaang.
20 U se atii xan no lo Moroaa, 'Nangaam matul mii aina ta xap num tubu,
nangaam sas amantei xa, nangaam pulapula, nangaam ababaa, manglen
num mom ma nagaa.'"
21 Ga xisi, "Iaa se taxaawiti ma amusili abala no lo sin leng iaa tii xulaau
ma le pupua atalaa."
22 Biaa Iesu ta alongmen abala, ga paare sin ia, "U muun tsaa ngali was ta
xuuk. U na sune taman num no mat maarang ma u na tali abia no xuxute
sin no muunwas, ngali u ba iewas balalangit, ma xaalame u na amusili iaa."
23 Biaa ta alongmen abala, asuk lolbiir buxa amuina ia untang.
24 Iesu a atsoxaa iwaa lalaamua, ga we, "Naba suk lelep ngali xa untang
ngali tsiga laa lalon xan Maradaan Moroaa.
25 Aso, a suk malus mu ngali xa kemal na tsiga lalon mat ina nil
samsamaap, ngen xa untang ngali tsiga lalon xan Maradaan Moroaa."
26 Biaa di, di ta alongmen abala, di suk atsuraa, "O no saa so di ba pupua
ngali adi abia atotoaa?"
27 Iesu a xisi di, "Samaarang no taamat di ta xap pupua ngali xosaraa,
Moroaa mu a pupua ngali xosaraa."
28 Pita ga asaaiti ia, "Lasi, giem se poroklii nagiem no maarang se araraa
ngali amusili iu."
29 Iesu a paare ngali di, "Iaa suk asaaiti gim taman so, saa ia ta poroklii
tatan, o xan tubu, o xan no turamasen, o xan mom ma nagaa, o xan no tsi
ngali tapkina xan Maradaan Moroaa,
30 naba adi no daan maarang sin abala tino, ma sin abia tino mil naba ta
laa xaalame biaa tino laaliu."

Iesu asaait leng taman xan minet
(Metiu 20:17-19; Mak 10:32-34)

31 Iesu agii axumuli no tsi asasing ta sangaul axuuk ma ga laa lua, ga
asaaiti di, "Gita ba se laa lapalaa Jerusalem ma no maarang araraa no propet
di tii se atalaa ngali Xan Tsi Taamat naba se taxaa puaa.
32 Di ba gii tali sin no Gentail. Di ba reret ngen, di ba amangieli di ba
xamutsaa,
33 di ba ririiti o di na sas amantei ia. Sin nanaatuul ina leng naba sebula
tapaas mula nan suu ina minet."
34 No tsi asasing, di xap muun leng sin xan no totore. Muina ina abia no
totore axuxii sin di ma di ga xap atixi sen maarang a papaare taman.

Iesu atoaa matababa
(Metiu 20:29-34; Mak 10:46-52)

35 Iesu a se es atataaen Jeriko o iexa matababa axalkale sin gelgel ina sal
ma ga lo ningningi no inaman ngali xaa was.
36 Biaa ta alongmen malep ina inaman ta es liu, ga atsuraa, "Sawe abala
ta tsap?"
37 Di ga asaaiti, "Iesu in Nasaret, a es liu."
38 A suk ilei, "Iesu, xan tsi Dewit, u na ie biirbirum sin iaa!"

39 Biaa no inaman di ta es lalaamua, di imii, di ga asaaiti ngali na bong,
oro asuk ilei lot, ga we, “Xan tsi Dewit, u na ie biirbirum sin iaa!”
40 Iesu a til wat ma ga asaaiti di, “Gii xaalamien sangaaga.” Biaa iwaa
taamat ta xaalame atat, Iesu ga atsuraa ia,
41 “U saan ngali iaa ba xosaraa sa susum?”
A xisi, “Orong, iaa saan ngali nanen.”
42 Iesu ga asaaiti ia, “Adi num nanen, num tinaalnge a se atoaa iu.”
43 Tiwaa tsaa, a suk nanen ma ga amusili Iesu, ma ga lo paipa’ii Moroaa.
Biaa no inaman araraa di ta lasi, di suk pa’ii bula Moroaa.

19

Iesu ma Sakias

1 Iesu atsiga Jeriko, ma ga eses labatina inaman,
2 Iexa taamat tia iesan Sakias, lalaamua ina no unaalalet taakis ma ia
untang.
3 A we na suk lasi so sawaa ia Iesu, oro biaa ta pitpit, ga xap pupua amuina
sin abia malep.
4 Biaabi ga suk sol laa laamua ma ga enngi iexa ie fik* ngali lasi Iesu
amuina Iesu naba es xaalame sin abia sal.
5 Biaa Iesu ta tsap sin abia xolot, a nanen laa lapalaa, ga suk paare sin ia,
“Sakias, u na tsuul isagaa xaalame lapula. Iaa ba manman mii iu lalon num
anua atalaa.”
6 Asuk tsuul isagaa lapula, ga suei atatoni Iesu laa tatan.
7 No inaman araraa di lasi abia, di ga suk buriik weaatalaa, “Ilawaa taamat
a se laa malen inawut lalon xan anua aia untsaxa.”
8 Oro Sakias a til ga asaaiti Orong, “Lasi Orong! Talaawaa iaa ba tali xolot
axuuk ina nugu no mat maarang laa sin no muunwas. O nawe iaa tii se
apanaai biexaal ma pulaxi xaa was, iaa ba xiis mulangena aet ina no xolot
papan.”
9 Iesu ga paare sin ia, “Talaawaa, Atotoaa xa a se tsap nan abalaa anua,
amuina ilawaa taamat bula, ia xan tsi taamat Abaram.
10 Xan Tsi Taamat a xaalame ngali tsalei ma atoaa abia di, di ta se
xaxapinai.”✡

Totore puapua ina sangaul ina xuxute (Metiu 25:14-30)

11 Biaa di ta lo lolong, Iesu ga asaaiti di taman abala totore puapua
amuina a se atataaen Jerusalem, o no inaman di se adodo we, sauna mu
xan Maradaan Moroaa naba se asemat.
12 Ga paare, “Iexa manmanel ta ies lot, a laa lalon biexa inaman laba
palpalaa ngali di ba axilangi ngali naba King o mil na mula.
13 Biaabi ga ilei xan no untutule ta sangaul, ga tali sangaul ina nen xuxute
sin di xuxuuk,† ga we, ‘Gim na taxaa taman abala no xuxute til sin leng iaa
ba ta mula.’
14 “Oro xan no uk totore lalon abia xobel di ngutsulen ia ma di ga tulen
biexaa inaman ngali laa asaaiti weaatalaa, ‘Giem palo ngali ilawaa taamat
naba tsap nagiem king.’
15 “Oro, iwaa taamat a se tsap king ma ga se mula laa tatan. Mil ga ilei
abia no untutule, biaa di ta ben taal xuxute sin di, ngali naba atii aisa di ta
se atsapngen.

---

* **19:4 19:4** Balawaa ie di putsangi taman ‘Sycamore Fig’. ✡ **19:10 19:10** Met 18:10 † **19:13 19:13** Balawaa nan xuxute di putsangi ‘mina’ a pupua malen xadi iliil no untinaxaa di ta taxaa sin no u leng a tuul.

16 “Lalaamua ina no untutule a xaalame, ga paare, ‘Nugu manmanel, iaa
taxaa taman abia nen xuxute u ta tali sin iaa, ma ga tsap sangaul ina xuxute
papan.’
17 “Manmanel a xisi, ‘Asuk axaau maase, nugu untutule axaau so, amuina
u ta taxaa puaa ngali xosaraa abia tinaxaa dokdok, u ba laamuangen
sangaul ina no inaman laba.’
18 “Nanaalua ina untutule a xaalame ma ga paare, ‘Nugu Manmanel, num
nen xuxute a se atsapngen alima ina xuxute papan.’
19 “Manmanel a xisi, ‘U ba laamuangen no inaman laba ta lima.’
20 “Iexa untutule tii xaalame, ga paare, ‘Manmanel, biaa num nen xuxute
abala, Iaa ngaati taman pu laplap ma iaa ga unngena.
21 Iaa suk mataa buxa amuina iu xoaat, u xaa adi no maarang u ta xap
aturungi no, ma u xaa tataii senaara u ta xap soxaa.’
22 “Manmanel a xisi, ‘Iaa ba ininte sin num no totore tsaa, iu untutule
morokon! U tii atixi weaatalaa, iaa taamat xoaat ma iaa xaa adi no maarang
iaa ta xap aturungi no ma tataii abia no luxaal iaa ta xap soxaa no.
23 Ngalisa u ta xap aturungi nugu xuxute lalon anuentang, ngali nawe iaa
ba mula iaa ba alet mulangena xaa xuxute papan?’
24 “Mil ga paare ngali abia di, di ta tiltil atat, ‘Gim na alet mulangena abia
nen xuxute sin ma gim na laa tali sin aia untutule xan no xuxute ta sangaul.’
25 “Di ga paare, ‘Manmanel, a se sangaul xan nen xuxute tsaa.’
26 “A xisi, ‘Iaa asaaiti gim, sin no saa di ta iewas iaa ba tabiel buxaai di,
oro ngali abia di, di ta xap iewas, no senaara ta tapkina no, iaa ba saali no
sin.✡
27 Oro biaa nugu no matenkorot di ta xap saan ngali iaa ba tsap xadi king,
gim na giwaa di xaalame ma gim na le sas amantei di laamuaan iaa!’”

Iesu atsiga Jerusalem
(Metiu 21:1-11; Mak 11:1-11; Jon 12:12-19)

28 Mil sin Iesu ta se paare taman abala, asuk es laamua laa lapalaa
Jerusalem.
29 Iesu a se tsap atataaen Betapage ma Betani, sangan buk di ta putsangi
Buk ina no Olip, ga tulen xan no tsi asasing ta lua, ga asaaiti delulu,
30 “Gulu na laa lalon abia xobel laamuaan gululu, ma biaa gulu ba ta tsiga,
gulu ba tatanginai donki dokdok xa ta xap mager tsotso papan, di ta pistali
tia. Gulu na lubati sua ma gulu na xaalame taman.
31 Nawe xa atsuraa gululu we, ‘Ngalisa gulu ta lubati donki dokdok,’ gulu
na asaaiti, ‘Orong a saan ngali.’”
32 Biaa delulu, ta Iesu tulen laamuangen delulu, delu tatanginai malen ta
se paatinai sin delulu.
33 Biaa delu ta lo lulubati donki dokdok, tapkina atsuraa delulu, “Ngalisa
gulu ta lubati donki dokdok?”
34 Delulu xisi, “Orong a saan ngali.”
35 Ma delu ga laamii xaalame sangan Iesu, delu aturungi xadelu no uga
disdis papan donki dokdok ma delu ga aenngi Iesu.
36 Biaa Iesu ta se laa taman donki dokdok, no inaman di suk sulali xadi
no uga disdis lalon sal laamuaan.
37 Biaa ta le tsap atataen abia xolot sal ta soriri papan Buk ina no Olip,
biaa malep araraa ina no tsi asasing di suk atiltsoli ngali papaalam ma pa’ii
Moroaa taman xuupkup, ngali no axixila di tii se lasi.
38 Di xuup weaatala,

✡ **19:26 19:26** Met 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18

“Atubudaani iwaa king ta xaalame sin iesan Orong!”✡
“Malina lalon balalangit ma minaalam lapalaa suk se!”
39 Biexaa no Paarasi lalon abia malep, di paare sin Iesu, “Unaasasing, u
na imii num no tsi asasing ngali di na bong.”
40 Ga xisi di, “Iaa asaaiti gim, nawe di ba bong, no xaat di ba xuup lot.”
41 Biaa ta tsap Jerusalem o ga lasi inaman laba, asuk teng ngali,
42 ma ga paare, “Nawe gim nii se atii tsaa sin abala leng sawe naba tali
malina sin gim, oro talaawaa axuxii lalon no matan gim.
43 No leng naba ta xaalame, biaa nagim no matenkorot di ba tumaraa xa
barateng ngali epuske mii gim ma ulti gim ma asuruti gim sin no daan xolot.
44 Di ba araabi gim laa lapula papan pula, gim mii nagim no tsi sangan
nagim no xuur. Di ba xap poroklii xa xaat papan iexa xaat, amuina gim xap
nen xilalaa xan leng Moroaa ngali xaalame sangan gim.”

Iesu a laa lalon xolot lokobel ina Xan Anua Moroaa (Metiu 21:12-17; Mak 11:15-19; Jon 2:13-22)

45 Iesu ga tsiga lalon xolot lokobel ina Xan Anua Moroaa ma ga xalel
atsuulngi no inaman di ta sune taman xadi no maarang.
46 Ma ga asaaiti di, “Inaatel a paare, *‘Nugu anua, naba tsap anua ina
sausawit.’* ✡ Oro gim se xosaraa, ga tsap malen *‘xadi lia no unpulapula.’*✡”
47 Sin no leng xuxuuk, a xaa taal asasing lalon Xan Anua Moroaa. Oro no
lalaamua ina no unsausawit, no unaasasing ina lo, ma no lalaamua labatina
no inaman, di lo xonkonon ngali sas amantei ia.✡
48 Oro di ga xap pupua ngali tsalei xa sal ngali tsaapi, amuina no inaman
araraa di taliil sin longlongmien xan no totore.

20

Di atsuraa Iesu taman xan banam (Metiu 21:23-27; Mak 11:27-33)

1 Sin biexa leng biaa Iesu ta lo asingan no inaman ma babaais taman
inesaait mamainaang nan xolot lokobel ina Xan Anua Moroaa, no lalaamua
ina no unsausawit ma no unaasasing ina lo, mii no xusaak, di ga xaalame
sangan ia,
2 di ga paare, “Asaaiti giem, sin xan banam saa u ga xosaraa abala no
maarang? Saa tali abala banam susum?”
3 Ga xisi, “Iaa ba atsuraa gim bula taman xa atsutsura, gim asaaiti iaa,
4 biaa xan axaxadaan Jon, axaal balalangit o axaal sin no inaman mu?”
5 Di etsura engen di, di ga paare, “Nawe gita we, ‘Axaal balalangit,’ naba
atsuraa gita, ‘O ngalisa gim tii xap taltaalnge sin ia?’
6 Oro nawe gita we, ‘Axaal sin no inaman mu,’ balawaa no inaman di ba
suk pidi amantei gita taman no xaat, amuina di taltaalnge sin Jon we, ia
propet.”
7 Di tii xisi, “Giem xap atii itaa Jon a adi.”
8 Iesu ga paare, “Iaa bula iaa ba xap asaaiti gim, sin sen banam iaa ga lo
xoxosaraa abala no maarang.”

Totore puapua ina no unbisbis uma (Metiu 21:33-46; Mak 12:1-12)

9 Ga paare ngali no inaman taman abala totore puapua: “Taamat a soxaa
uma waain ma ga bisi tali sin biexaa unbisbis ma ga se laa man adis
palpalaa.

✡ **19:38 19:38** Saam 118:26 ✡ **19:46 19:46** Ais 56:7 ✡ **19:46 19:46** Jer 7:11 ✡ **19:47 19:47** Luk 21:37

10 Sin leng ina papaas a tulen xan untutule laa sangan no unbisbis ina
uma waain ngali di ba tali xaa waawaan waain ina abia uma sin ia. Oro no
unbisbis di ga tsaapi ia ma di ga tulenlii gomsaai.
11 A sebula tulen iexa untutule, oro iwaa bula di tsaapi ma di ga amangieli
ma di ga tulen mulangenai gomsaai.
12 A sebula tulen nanaatuul ina untutule ma no unbisbis di ga suk sas
atsaxati ma di ga lii atsuulngi.
13 “Iwaa tapkina uma waain ga paare ngali ia tsaa, ‘Iaa ba se xosaraa sa?
Iaa ba se tulen nugu tsi, iwaa iaa ta titii buxaai, manaa di ba manglen!’
14 “Oro biaa no unbisbis lalon uma waain di ta lasi, di suk epaare ngen
di, ‘Ilawaa se naba ta tapkina uma mil. Gita na sas amantei ngali gita ba
tapkina abala no mat maarang.’
15 Biaabi di ga lii atsuulngi nan uma, ma di ga sas amantei.
“Iwaa tapkina uma waain naba se xosaraa sa sin di?
16 Naba xaalame ngali sas amantei abia no unbisbis ma naba tali abia
uma waain laa sin biexaal.”
Biaa no inaman di ta alongmen, di suk paare we, “Balawaa maarang na
xap tsap!”
17 Iesu a nanen tutiik sin di ma ga atsuraa, “O sen muina ina abala totore
biaa di ta atalaa:
“‘Biaa xaat no untumtumar di tii palolii,
biaa mu xaat a se tsap watwat ina anua.’✡
18 Saa ia ta xol laa papan abia xaat, naba suk xamidimidi oro iwaa xa, xaat
ta xol papan, naba suk xaxaitsa.”
19 No unaasasing ina lo ma no lalaamua ina no unsausawit di tsalei xa sal
ngali di ba suk tsiili esagaalen, amuina di se atii we biaa totore puapua ta
xosaraa, a paatina ngali epuske mii di. Oro di mataatina no inaman.

Uuli taakis laa sin Sisa
(Metiu 22:15-22; Mak 12:13-17)

20 Di man atataen ngali lo xoxoen ma di ga tulen no taamat biaa di ta
xosaraa di malen di tutiik. Di adodo ngali tsiili Iesu sin xaka papaare ngali
di ba tali ia sin xan xoror ma banam lalaamua ina gawaman.
21 Ma biaa no taamat di ga atsuraa ia, “Unaasasing, giem atixi we u paare
ma asasing taman sawe ta tutiik, ma u asen abia num uk saansaan ngali no
inaman araraa o u asasing taman xan namaang Moroaa biaa ta asen soina.
22 We, a tutiik ngali giem na uuli taakis laa sin Sisa, o a xap?”
23 Oro Iesu a se atii xadi no atsinaa ma ga asaaiti di,
24 “Gim na asen xien xuxute. Nantanuaan saa ma iesan saa abia papan?”
Di xisi, “Sisa.”
25 Ga paare sin di, “Lowas, gim na tali sin Sisa sawe biaa xan Sisa ma gim
na tali sin Moroaa sawe biaa xan Moroaa.”
26 Di xap pupua tsaa ngali atsinaa ia taman xan no totore labatina no
inaman. Di suk olol sin abia xan xixiis, di ga suk bong.

Tinapaas mula ma minaxis
(Metiu 22:23-33; Mak 12:18-27)

27 Biexaa Saadusi di ta we a xap xa tinapaas mula sin minet, di xaalame
sin Iesu taman biexa atsutsura,✡
28 “Unaasasing, Moses atatal ngali giem, ga we, ‘Nawe xa taamat ametli
xan tubu ma delu ga xap ie tsi, turamasen aia taamat naba sebula maxis
sin aia aina nal, ngali delu na atsap ngen xakaa tsi aia turamasen ta se met.’

✡ **20:17 20:17** Saam 118:22 ✡ **20:27 20:27** Apo 23:8

29 Tumasen turamasen detuu paasaalua, nan axuuk a setauan maxis sin
iexa aina o ga metlii, ga xap ie tsi sin.
30 Ma nanaalua
31 ma nanaatuul a sebula maxis sin ma sin abia uk sal mu, biaa tumasen
turamasen ta paasaalua, di araraa di metli, di ga xap ie tsi paina.
32 Mil aina bula asuk met.
33 Lowas, sin leng ina tinapaas mula sin minet, ilawaa aina xan tubu saa
so ina di, amuina apaasaalua ina di se araraa di tii maxis sin?"
34 Iesu a xisi di, "No inaman sin abala nan ul di maxis ma di ba tali xadi
no tsaana sin no minaxis.
35 Oro biaa di no saa, di ta sirawaa di ngali alet xolot sin abia nan ul ma
lalon tinapaas mula sin minet di ba xap bula maxis o tali bula di sin minaxis,
36 ma di ba xap pupua ngali met bula amuina di se malen no angelo. Di
xan no tsi Moroaa, amuina di no tsi ina tinapaas mula.
37 Oro Moses tsaa a asen abala taman tsintsin ina ie dokdok ta rar amuina
a ilei Orong, *'Xan Moroaa Abaram, ma xan Moroaa Aisak ma xan Moroaa
Jakop.'**✡
38 A xap ia xadi Moroaa no minet, oro ia xadi Moroaa no inaman di ta
tino, amuina sin ia di araraa di tino."
39 Biexaal ina abia no unaasasing ina lo, di we, "Unaasasing, u suk xiis
axaautsi."
40 O xa ga xap bula atsuraa Iesu taman xaa atsutsura amuina di
mataatinai xan no xixiis.

Xan tsi saa Karisito
(Metiu 22:41-46; Mak 12:35-37)

41 Mil Iesu ga paare ngali di, "Asen parawe di ga paare we, Karisito xan
tsi Dewit?
42 Xan inaatel Dewit tsaa alengi sin Saam,
"'Orong a paare sin nugu Orong,
"U na tsotso sin nugu lima mua
43 til sin iaa ba ta xosaraa num no matenkorot
malen xa niaan xutxutsiil."'✡
44 Dewit a putsangi ia, 'Orong,' Asen parawe, o mil ga tsap malen xan tsi?"

Xoxo ngali no unaasasing ina lo
(Metiu 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 11:37-52)

45 Biaa no inaman araraa di ta lo lolong, Iesu ga asaaiti xan no tsi asasing,
46 "Gim na xoxo sin no unaasasing ina lo. Di saan ngali es asen di taman
no uga disdis ta silal ma di ga saan ngali no inaman di na suei atatoni di
na no xolot ina susune. Ma di saan bula ngali adi xalkale lot lalon no anua
sausawit ma no xalkale ina mangmangle xa sin no xariin luxaal.
47 Di adaani no aina nal ngali xadi no anua ma di xosaraa no ningning
disdis ngali asen we di no taamat pat oro asuk xap. Biaa no mat taamat
weaatalaa, Moroaa naba suk ininte buxa sin di mil."

21

Xan tinabel aina nal
(Mak 12:41-44)

1 Iesu a nanen lapalaa ma ga lasi no untang di ta laa tali xadi no tinabel
lalon niaan atuturung xuxute lalon Xan Anua Moroaa.

---

* **20:37 20:37** Nawe Abaram ma Aisak ma Jakop, di tii se met, biaa Moroaa naba xap pupua ngali paare we ia xadi Moroaa oro naba paare we, tii laamua, ia xadi Moroaa. ✡ **20:37 20:37** Exo 3:6
✡ **20:43 20:43** Saam 110:1

2 A lasi bula iexa aina nal ta muunwas, ta aturungi nen toia ta lua.
3 Iesu ga we, “Iaa asaaiti gim taman so, ilawaa aina muunwas, a se
aturungi xariin xuxute ngen biexaal.
4 Balawaa no inaman araraa di tali xadi no tinabel taman xolot ina xadi
no minaas oro ngali ia, xaal sin xan muunwas a tali no maarang araraa
naba ta tino sin no.”

No axixila ina xapkap ina nan ul (Metiu 24:1-2; Mak 13:1-2)

5 Biexaal ina no tsi asasing, di tii lii no totore ngali Xan Anua Moroaa di
ta amirmiri taman no xaat ta matmirmir ma no tinabel no inaman di ta tali
sin Moroaa. Oro Iesu ga paare,
6 “Ngali no maarang gim ta lasi atalaa, biaa leng naba ta xaalame biaa
naba ta xap xa xaat di na poroklii papan iexa, biaa no xaat araraa di ba lii
no lapula.”
7 Di atsuraa, “Unaasasing, langisa abala no maarang naba tsap? Ma sen
mat axixila naba asaait malen biaa maarang naba se tsap?”
8 Ga xisi di, “Gim na xoxo, di ba soro apanaai gim. Amuina xuduxudu ina
no inaman di ba xaalame sin iesaaga. Ma di ba we, ‘Iaa iwaa xa,’ ma, ‘Leng
a se atat!’ Gim nangaam amusili di.
9 Biaa gim ba ta alongmen no maxil ma no mat xariin xirabas, gim
nangaam mataa. Balawaa no mat laxen maarang naba setauan tsap, oro
xapkap ina naba xap mager tsap!”
10 Mil ga asaaiti di, “Xobel labalaba di ba esas mii biexaa xobel labalaba,
ma Maradaan di ba esas mii biexaa Maradaan.
11 No xariin ninil, no xariin itol, ma no minet watwat bula naba tsap sin
no daan xobel, ma no maarang ta tsap ta atsapngen minataa ma no mat
xariin axixila xaal balalangit.
12 “Oro laamuaan abala no araraa, di ba setauan tsiili gim, ma di ba xosor
atsoti gim. Di ba tali gim lalon no anua sausawit ma di ba lii gim lalon no
anua lodo, ma gim ba til laamuaan no king ma no lalaamua ina gawaman
amuina sin iesaaga.
13 Mil gim ba pupua ngali tiltsoxoti laa sin di.
14 Oro gim na atutiki nagim no adodo ngali xap lolbiir ngali taxaaturung
setauan, ngali gim ba sen tilkaali wenangen gim tsaa.✡
15 Amuina iaa ba tali sin gim no totore ma sinaae ina nantanua biaa ta
xap xa ina nagim no matenkorot naba pupua ngali epuske mii gim ma di
na paare we gim abaa.
16 Nagim no mom ma nagaa, no turamasen gim, ma nagim matenbung ma
no turan gim, di ba babel tali gim sin no matenkorot, ma di ba sas amantei
xaal ina gim.
17 No inaman araraa, di ba ngutsulen gim amuina sin iesaaga.
18 Oro xa ulina xuaam naba xap liu!*
19 Nawe gim ba til watwat gim ba adi abia tino.✡
20 “Biaa gim ba ta lasi no unmakmaxil di ta til ulti Jerusalem, gim ba atii
we, a se atat ngali di ba se xosor atsoti xobel.
21 Gim na papaalii abia di lalon prowins Judaia di na sol laa papan no
buk, gim na papaalii abia di nan inaman laba di na tsuul, ma biaa di nan
no uma di na xap tsiga nan inaman laba.

✡ **21:14 21:14** Luk 12:11-12 * **21:18 21:18** Muina ina xan papaare Iesu abalaa, “Iaa ba tilaamamil sin gim sin no leng tsaxa.” ✡ **21:19 21:19** Met 24:3-14; Mak 13:3-13

22 Amuina leng se bala ngali xariin xirabas ngali xosor puaa malen no
propet di tii atalaa.
23 Sin abia no leng naba suk mamaet buxa sin no aina di ta maet ma ngali
no nagaa di ta asus! No inaman lalon abia xolot di ba saaen xariin sosong
amuina Orong laba a se bal musteng sin abala inaman.
24 No matenkorot di ba le sas amantei di taman bainat, ma di naa giwaa
di laa lalon no anua lodo sin biexaa inaman labalaba. Ma no Gentail di ba
le but tsaalen Jerusalem til sin no leng no Gentail di ba ta taxaa puaa.✡
25 “No axixila naba tsap sin matanios, uleng ma no xadaxada. Lalon
balan pula, no inaman lalon no inaman labalaba di ba suk lolbiir ma adodo
xuduxudu, amuina sin abia tengteng ina no xariin tuun ta xapas talaa lau.✡
26 No inaman di ba met xiirkires taman minataa ma lolbiir biaa naba ta
xaalame lalon xolkolmoxo amuina no maarang balalangit naba didiir.
27 Sin abia xolot ina leng, di ba lasi xan Tsi Taamat ta xaalame lalon
xelangit taman xoror ma xan xariin minaalam.✡
28 Biaa no maarang ta se tiltsoli ngali tsap, gim na til laa lapalaa ma gim
na nanen laa lapalaa amuina xan leng Moroaa a se xaalame atat ngali gii
mulangenai gim.”✡
29 Ga sebula asaaiti di taman abala totore puapua: “Gim na lasi xa ie fik
ma biexaa ie bula.
30 Biaa gim ta lasi no xupis uul sin abia no ie, gim se atii we, no leng ina
pal a se atat.
31 Malen bula, nawe gim lasi abala no maarang ta se lo tsaptsap, gim se
atixi weaatalaa, xan Maradaan Moroaa a se atat.
32 “Iaa asaaiti gim taman so, balawaa utmilmil, naba xap mager met, til
sin balawaa no maarang naba ta setauan tsap.
33 Balalangit ma xolkolmoxo naba xap, oro nugu no totore naba so laaliu.✡
34 “Gim na tilaamamil, o nagim no butsa na xap mamaxet taman nunun
daan watwat ma gim na ngong, ma gim na xap lolbiir ngali no maarang sin
abala balan pula. Balawaa leng naba soro alolaa gim malen atsinaa.
35 Balawaa maarang naba xaalame papan abia di araraa di ta man lalon
abala balan pula.
36 Gim na tigiri xoxo ma sausawit ngali gim ba pupua ngali sol poroklii no
sawe naba ta tsap. Ma gim ba pupua ngali til laamuaan Xan Tsi Taamat.”
37 Sin no leng xuxuuk, Iesu asingan no inaman lalon Xan Anua Moroaa o
nan no nale a se xaa laa man lapalaa papan Buk ina no Olip.✡
38 Ma no inaman araraa di xaa xaalame nan no lawaareng tsaa ngali
alongmen xan no asasing lalon Xan Anua Moroaa.

22

Judas a ngiti ngali babel tali Iesu
(Metiu 26:1-5; Mak 14:1-2; Jon 11:45-53)

1 Leng a se atat ngali Luxaal ina Tsoki ta xap xa Iis, di putsangi Luxaal ina
Esliwaa.
2 O no lalaamua ina no unsausawit ma no unaasasing ina lo di lo nanen
ngali xa sal ngali di ba sas amantei Iesu, oro di mataatina no inaman.
3 Mil Saatan ga tsigaii Judas, biexa iesan Iskariot, ia ina abia xan no tsi
asasing ta sangaul ma ga laa lua.

✡ **21:24 21:24** Met 24:15-21; Mak 13:14-19 ✡ **21:25 21:25** Lul 6:12-13 ✡ **21:27 21:27** Lul 1:7 ✡ **21:28 21:28** Met 24:29-31; Mak 13:24-27 ✡ **21:33 21:33** Met 24:32-35; Mak 13:28-31 ✡ **21:37 21:37** Luk 19:47

4 Ma Judas ga se laa sangan no lalaamua ina no unsausawit ma no unxoxo
ina Xan Anua Moroaa, ga papaare mii di ngali sen sal naba amusili ngali
naba babel tali Iesu.
5 Di suk taton ma di ga engit ngali di ba tali xaa xuxute sin.
6 Ga siir ma ga nanen tsalei xa sal biaa ta xap xa malep tia.

Xapkap ina Luxaal
(Metiu 26:17-19; Mak 14:12-26)

7 Leng a se tsap ngali Luxaal ina Tsoki ta xap xa Iis. Balawaa leng ina
Esliwaa di ba tsutsungit tali xa sipsip dokdok malen tinabel.
8 Iesu a tulen Pita ma Jon, ga paare, “Gulu laa taxaaturungi Luxaal ina
Esliwaa ngali angen sin gita.”
9 Delu atsuraa, “U saan ngali itaa gelu ba laa taxaaturungi luxaal?”
10 Ga xisi delulu, “Nawe gulu se tsiga lalon inaman laba, taamat ia naba ta
sabasue gululu ta atsaxei sobuk daan. Gulu na amusili laa lalon abia anua
naba ta tsiga lalon.
11 Ma gulu na asaaiti aia tapkina anua weaatalaa, ‘Unaasasing atsura,
inaabi xadi xabin no inawut, ngali iaa ba le ngani Luxaal ina Esliwaa lalon
mii nugu no tsi asasing?’
12 Naba asen gululu taman xariin xabin biaa ta manman lapalaa lalon
abia anua mii no mat maarang araraa ta se manman. Gulu na laa
taxaaturungi luxaal atia.”
13 Delu poroklii di ma delu ga laa tatanginai abia no maarang malen Iesu
ta se asaaiti delulu tsaa. Ma delu ga taxaaturungi Luxaal ina Esliwaa.
14 Biaa aua a se tsap o Iesu mii xan no aposal di se xale ngali angen.
15 O ga asaaiti di, “Iaa suk saan buxa ngali ngani abala Luxaal ina Esliwaa
mii gim setauan o mil iaa na adi xariin sosong.
16 Iaa asaaiti gim, iaa ba xap ngani bula abala Luxaal ina Esliwaa pupua
sin ta tatanginai abia ta se taxaa puaa no lalon xan Maradaan Moroaa.”
17 Iesu adi sobuk taman waain ma ga putsangi axaau laa sin Moroaa ma
ga we, “Gim na adi abala ma gim na exasen labatina gim.
18 Iaa asaaiti gim, iaa ba xap nun waain bula pupua sin xan Maradaan
Moroaa naba ta xaalame.”
19 Iesu adi tsoki, ga putsangi axaau, atsabaxi ma ga tali sin di, ga paare,
“Balawaa isuaaga, iaa ta tali sin gim. Gim na xosaraa abala ngali adodomi
iaa.”
20 Sin abia uk sal mulina luxaal, a adi sobuk, ga paare, “Balawaa sobuk
ina nugu dal, ngali xuxubu uul, a tamkabare ngali gim.
21 Oro biaa liman aia xa, iwaa naba ta babel tali iaa bala mii iaa papan
ibe angangen.
22 Xan Tsi Taamat naba met malen Moroaa ta se xubatsi. Oro xariin
xirabas sin aia xa ta babel tali ia sin no matenkorot.”
23 O di ga etiirik engen di, “Saa so labatina gita naba xosaraa abala
namaang morokon?”

Saa suk lot buxa?

24 Mil biexa mamaet asuk tsap labatina di ngali saa so ina di asuk lot
buxa.✡
25 Iesu ga paare sin di, “Xadi no king no Gentail di orong papan di, o biaa
di ta ie banam papan di, di putsangi di tsaa no untamtabiel.

✡ **22:24 22:24** Met 18:1; Mak 9:34; Luk 9:46

26 Oro gim nangaam malen di. Oro, iwaa ta suk lot buxa labatina gim, na
xosaraa adokdoki malen tsi dokdok, ma iwaa ta lalaamua na malen iwaa
untutule mu.✡
27 Saa suk lot buxa, iwaa xa ta xale papan ibe angangen o iwaa untutule?
Iwaa xa ta tsotso ma angangen papan ibe. Aso abia? Oro iaa manman
labatina gim malen xa untutule.✡
28 Gim abia no inaman gim tii til mii iaa sin nugu no xonkonon.
29 O iaa ba tali Maradaan malen nugu mom tii tali sin iaa,
30 ngalibi gim ba angen ma nun mii iaa papan nugu ibe angangen lalon
nugu Maradaan ma gim ba tsotso lalon no xalkale ngali ininte sin sangaul
ma ga laa lua ina xan no matenbung Israel."✡

Pita a ulislii Iesu
(Metiu 26:31-35; Mak 14:27-31; Jon 13:36-38)

31 Ga paare, "Saimon, Saimon, Saatan a se atsura ngali gisi iu malen wit.
32 Oro iaa se sawit ngali iu ngali num tinaalnge naba xap met. O biaa u
ba ta se mula, u na awatwati num no taamat."
33 Oro a xisi, "Orong, iaa taxaaturung ngali laa lalon anua lodo ma ngali
minet!"
34 Iesu a xisi, "Iaa asaaiti iu, Pita, puraa naba xap mager teng, ma u ba
uliis nanaatuul we u xap atii iaa."

Alua no tetel

35 Mil Iesu ga tiiriki di, "Biaa iaa tii tulen gim ngali laa baais taman Inesaait
Mamainaang, gim tii xap adi xa paakpaak o xa tutuel ma xa bubut. O gim
tii muun tsaa ngali xawas?"✡
Di ga xisi, "Asuk xap!"
36 Ma ga paare ngali di, "O nawe xa ina gim a ie xa paakpaak ma xa tutuel
bula, u na adi. O nawe xa a xap xaka tetel ngali sas, na sune taman xan uga
disdis ngali uuli xaka.
37 Iaa asaaiti gim, sawe Inaatel Pat ta paare taman ngali iaa, *'O di ga xoxot
tali mii no unlaklaxei lo;'*✡ ma asaaiti gim balawaa naba taxaa puaa malen
no propet di tii paare taman iaa. Iou, sawe di tii atalaa taman iaa, naba se
tsap so."
38 Xan no tsi asasing di ga paare, "Orong, no tetel bala ta lua."
O ga xisi, "A se pupua."

Iesu a sawit papan Buk ina no Olip
(Metiu 26:36-46; Mak 14:32-42)

39 Iesu a sebula es laa papan Buk ina no Olip ma xan no tsi asasing di ga
amusili.
40 Biaa di ta se tsap nan abia xolot o ga paare ngali di, "Gim na sawit ngali
gim ba xap xol lalon no xonkonon."
41 Ga papaalii di, ga laa palpalaa dokdok mu, ga sage putput ma tii ga
sawit,
42 "Mom, nawe u siir, u na adi abala sobuk sin iaa. Oro nangaam amusili
nugu sirsiir, u na amusili num sirsiir tsaa."
43 O angelo in balalangit a le asemat sin ma ga awatwati ia.
44 Ma ga saaen xariin mamaet papan ma ga suk sawit watwat. O xan
malangitsa ga suk tuul malen dal sin no isuaan ga xol papan pula.

✡ **22:26 22:26** Met 20:25-27; 23:11; Mak 9:35; 10:42-44 ✡ **22:27 22:27** Jon 13:12-15 ✡ **22:30 22:30** Met 19:28 ✡ **22:35 22:35** Met 10:9-10; Mak 6:8-9; Luk 9:3; 10:4 ✡ **22:37 22:37** Ais 53:12

45 Biaa ta tapaas ga mula laa sangan no tsi asasing, ga tatanginai di, di ta
se urange met taman lolbiir.
46 Atsuraa di, “Ngalisa gim ta urange? Gim tapaas ma gim na sawit ngalibi
gim ba xap xol sin no xonkonon.”

Di se tsiili Iesu
(Metiu 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:3-11)

47 Biaa Iesu ta lo papaare tsaa, biaa malep di suk tsap mii iwaa taamat di
ta putsangi Judas, ia ina abia sangaul ma ga laa lua, tii laamuangen di. A le
tsap sangan Iesu ma ga nguri ia.
48 Oro Iesu ga atsuraa ia, “Judas, u babel tali Xan Tsi Taamat taman u ta
nguri?”
49 Biaa no tsi asasing di ta lasi samaarang naba ta tsap o di ga paare,
“Orong, axaau ngali giem ba sas taman nagiem no tetel?”
50 O iexa ina di ga adi xan tetel ma ga ritlii talinga mua ina xan untutule
unsausawit lapalaa.
51 Oro Iesu ga xisi, “Nangaam xosaraa bula abala,” ma ga taxaanai talingan
ma ga atoaa ia.
52 Mil Iesu ga paare sin abia no lalaamua ina no unsausawit ma no unxoxo
ina Xan Anua Moroaa ma biaa no xusaak, di ta xaalame ngali tsiili, “Iaa
laamungen xa inesas biaa gim ga xaalame taman no tetel ma no bom?
53 Sin no daan leng iaa xaa manman mii gim lalon no xolot ina Xan Anua
Moroaa o gim ga xap muun tsiili iaa. Oro nagim aua a se bala biaa lodo
naba ta ie banam.”✡

Pita a uliis we a xap atii Iesu
(Metiu 26:57-58, 69-75; Mak 14:53-54, 66-72; Jon 18:12-18, 25-27)

54 Mil di ga tsiili Iesu ma di ga giwaa ia laa lalon xan anua unsausawit
lapalaa, o Pita ga lo es amamil palaaen di.
55 Oro biaa no inaman di ga taangi ie labatina biexa xolot lokobel ina xan
anua unsausawit ma di ga xale exumule, Pita tii se le tsotso mii di.
56 Iexa tsaana untutule a lasi Pita ta tsotso tia sangan abia ie ta rarar ma
ga nen axaautsi Pita, o ga we, “Ilawaa taamat bula tii manman mii ia.”
57 Oro Pita ga uliis. A paare, “Aina, iaa xap atii ia.”
58 Manman dokdok, iexa taamat a sebula lasi Pita ga we, “Iu bula ina di.”
Pita ga xisi, “Taat, iaa a xap.”
59 Nap dokdok mu, iexa taamat a paare watwat, “Asuk so maase, ilawaa
taamat mu tii manman mii Iesu. Ia in Galili.”
60 Pita ga sebula xisi, “Taat, iaa xap atii samaarang abia u ta totore taman!”
O biaa ta lo papaare tsaa, puraa asuk teng.
61 Orong a putsi ma ga nanen laa tutiik sin Pita. Mil Pita ga suk adodomi
xan totore Orong tii ben paare taman. “Puraa naba xap mager teng
talaawaa o u ba paare nan a tuul we, u xap atii iaa.”
62 Ma ga tsuul laa lokobel ma ga suk teng lolbiir.

No unxoxo di rereti Iesu
(Metiu 26:67-68; Mak 14:65)

63 Biaa no taamat di ta xoxo sin Iesu di tore reret ma di ga ririiti ia.
64 Di ngaati no matan taman laplap ma di ga atsuraa weaatala, “U na asen
we iu propet. Saa ina giem a pantsi iu?”
65 O di ga lii no mat papaare tsaxa sin ia.

✡ **22:53 22:53** Luk 19:47; 21:37

Iesu a til lalon xadi ininte no lalaamua ina no Jiu
(Metiu 26:59-66; Mak 14:55-64; Jon 18:19-24)

66 Biaa ta se tampanek, no xusaak ina no inaman mii no lalaamua ina no
unsausawit ma no unaasasing ina lo, di tsap esuei araraa o di ga giwaa Iesu
ngali le til laamuaan di.
67 Di paare ngali, “Nawe iu Karisito, u na asaaiti giem.”
Iesu a xisi, “Nawe iaa asaaiti gim, gim ba xap taltaalnge sin iaa,
68 ma nawe iaa atsuraa gim, gim ba xap xisi.
69 Oro atiltsoli atalaa xan tsi taamat naba tsotso sin papel lima mua
sangan Moroaa iwaa Belaba.”
70 Di araraa di ga atsuraa, “Aso abia iu Xan Tsi Moroaa, ngaa?”
Ga xisi, “Gim paare tutiik we, iaa iwaa xa.”
71 Mil di ga suk paare weaatalaa, “Gita na xap ilei xa taamat bula ngali le
paare leng taman ia. Gita se alongmen xan no totore, ia tsaa ta se paatina.”

23

Iesu a til laamuaan Pailat
(Metiu 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Jon 18:28-38)

1 Mil no lalaamua araraa di tii ga tapaas ma di ga laamuangen ia laa
sangan Pailat.
2 Ma di ga atiltsoli ngali atuti, di ga paare, “Giem tatanginai ilawaa taamat
abaa laa sin xida inaman labalaba. Ga tilbanti nagiem no inaman ngali di
na xap uuli taakis laa sin Sisa ma ga paare, ‘Iaa Karisito ma king.’”
3 Pailat ga atsuraa Iesu, “Aso iu xadi king no Jiu?”
Iesu ga xisi, ga we, “Biaa totore u ta paatina, biaa aso.”
4 O Pailat ga paare laa sin no lalaamua ina no unsausawit ma biaa malep,
“Iaa xap tatanginai xawas na tsaxa sin aila taamat.”
5 Oro di ga sebula paare watwat, “Ilawaa taamat asing atsoti no inaman
araraa lalon prowins Judaia ngali xosaraa mamaet. Atiltsoli xaal Galili o ga
se xaalame araraa ataala.”
6 Pailat alongmen abala o ga tiiriki di, “Ilawaa taamat ia in Galili?”
7 O biaa Pailat ta se sinaae we Iesu ia in Galili, asuk tulen laangen sin Erot
amuina Erot ia gawana ina prowins Galili. O sin abia leng Erot tii manman
bula tia Jerusalem.
8 Biaa Erot tii lasi Iesu, asuk taton amuina saapuaa ta wena lasi Iesu.
Tii alongmen Iesu ta xoxosaraa no axixila xoror, ma ga saan ngali Iesu na
xosaraa xaa axixila xoror sangan.
9 Asuk atsuraa Iesu taman no daan atsutsura, oro Iesu ga xap xisi tsaa xa
totore.
10 No lalaamua ina no unsausawit ma no unaasasing ina lo di tiltil tia ma
di ga lii no totore tsaxa ngali atuti ia.
11 Erot ma xan no unmakmaxil di paare amagurusiki ma di ga rereti ia.
Di alen tali uga disdis ta suk matmirmir sin ma di ga tulen mulangen laa
sangan Pailat.
12 Setauan Erot tii xaa matenkorot mii Pailat, o sin abia leng, delu suk tsap
lomasen turan axaau.

Di ataxiwaa Iesu papan tongol
(Metiu 27:15-26; Mak 15:6-15; Jon 18:38—19:16)

13 Pailat a ilei axumuli no lalaamua ina no unsausawit mii xadi no
lalaamua no inaman, ma no inaman bula,

14 o ga asaaiti di, “Gim gii tali ilawaa taamat sin iaa ma gim ga we, ‘A
xosaraa atsoti xadi adodo no inaman ma di ga palolii gawaman.’ Iaa se
ininte lalon no matan gim o iaa ga xap tatanginai xawas ngali asen ta xosor
atsoti malen gim tii se paare.
15 Erot bula a xap tatanginai xawas na tsaxa sin o ga sebula tulen
mulangena xaalame sangan giem malen gim ta se lasi. Giem lasi ilawaa
taamat a xap xosaraa xawas na tsaxa ngali na met.
16 Biaabi iaa ba ririiti o mil iaa na aleiwaa ia.”*
18 Di araraa di xuup lot we, “Saali ia laa! Aleiwaa Baraabas xaalame sin
giem!”
19 (Baraabas di tii lii lalon anua lodo amuina tii atapaasi maxil lalon
inaman laba ma ngali tii ga sas amantei iexa taamat bula.)
20 Pailat a saan ngali aleiwaa Iesu o ga sebula asaaiti di we, “Iesu a xap
xosaraa xawas na tsaxa.”
21 Oro, no inaman di lo xuupkup tsaa, “Ataxiwaa ia! Ataxiwaa ia!”
22 Pailat a sebula paare nanaatuul laa sin di: “Ngalisa? Sen mat namaang
tsaxa a xosaraa? Iaa xap tatanginai xa mamaxet sin, ngali iliil ina xan
minet. Biaabi Iaa ba ririiti mu ia, ma inaa aleiwaa.”
23 Oro di lo xuupkup tsaa laa sin Pailat ngali di na ataxiwaa Iesu papan
tongol. Xadi no xuupkup asuk watwat ma Pailat ga putsi xan adodo.
24 Biaabi ga adodo ngali xosor puaa xadi atsutsura.
25 A aleiwaa aia taamat tii ben manman lalon anua lodo sin tii xosaraa
maxil ma ga sas amantei iexa taamat, iwaa taamat di ta atsura ngali. Ma ga
tali Iesu sin xadi sirsiir.

Di ataxiwaa Iesu papan tongol
(Metiu 27:32-44; Mak 15:21-32; Jon 19:17-27)

26 Biaa di ta gii laangen Iesu, di suk tsiili Saimon in Sairin, iwaa ta wena
laa Jerusalem xaal lokobel. Di aturungi tongol papan ma ga atsaxei mulina
Iesu.
27 Xariin malep ina inaman di es amusili ia mii no aina biaa di ta teng
lolbiir buxa ngali ia.
28 Iesu a putsi ga paare sin di, “No aina in Jerusalem, gim nangaam teng
ngali iaa. Gim na teng ngali gim tsaa ma nagim no tsi.
29 Ngali leng naba ta xaalame biaa gim ba ta paare we, ‘Atubudaani biaa
no aina nal biaa xadi no laalaatsi ta xap alalet madalak ma biaa di ta xap
xaa asus!’
30 Mil
“‘Di ba paare laa sin no buk, “Gim na xol papan giem!”
Ma sin no buk dokdok, “Gim na baaii giem.” ’†✡
31 Ngali nawe no inaman di xosaraa no maarang biaa ie ta tuo tsaa, sawe
naba tsap nawe a malang?”
32 Alua no unlaklaxei lo di gii atsuulngi bula delulu ngali laa ataxiwaa mii
Iesu.
33 Biaa di tii se le tsap lalon abia xolot di ta putsangi, ‘Barang’, di suk
ataxiwaa Iesu papan tongol mii abia no unpulapula ta lua, iexa sin papel
lima mua ma iexa sin papel lima xaiaar.
34 Iesu ga paare weaatalaa, “Nugu Mom, u na adodolii xadi namaang tsaxa
amuina di xap nen xilalaa sawe di ta xosaraa.”

---

* **23:16 23:16** Sin biexa inaatel lalon Grik di ataala bula abala 17 *“Sin xan namaang Pailat sin no miet araraa a xaa aleiwaa xa taamat lalon anua lodo laa sin di sin xariin luxaal ina Esliwaa.”* † **23:30 23:30** Ngalisa no inaman di ta paare sin no buk ngali baaii di? Amuina di ta saan ngali aliwaa no namaang tsaxa naba ta tsap sin di. ✡ **23:30 23:30** Lul 6:16

O no unmakmaxil di sar uraura ngali adi xan no uga Iesu.
35 No inaman di lo limlim, o no lalaamua ina no Jiu, di ga lo ngongopai
Iesu, di ga we, “Tii aleiwaai biexaal o talaawaa na aleiwaa ia tsaa ngali asen
malen ia Mesaia, Moroaa tii se axilangi.”
36 No unmakmaxil bula di rereti ia, di ga xaalame sangan ma di ga tali
waain manuul sin,
37 ma di ga we, “Nawe iu xadi king no Jiu, u na aleiwaai iu tsaa!”
38 Biexa atatal di atalaa lapalaa ina ia, a paare we: “ILAWAA, XADI KING NO
JIU.”
39 Iexa ina abia no unpulapula delu tii taxiu mii ia, ga rereti ia, ga paare,
“Asen parawe, a xap iu Karisito? U na atoaa gita ta tuul.”
40 Oro iexa ina delulu alongmen iwaa turan ta paare, asuk imii, ga we,
“Asen parawe, u xap mataatina Moroaa? Gita ta tuul arie gita adi abia uk
ininte.
41 O di ataxiwaa gitaa ngali xidaa no namaang tsaxa, oro ilawaa taamat
a xap xosaraa xa namaang tsaxa.”
42 Mil ga asaaiti, “Iesu, u na adodomi iaa, biaa u ba ta tsiga lalon num
Maradaan.”
43 Iesu ga xisi ia, “Iaa suk asaaiti iu taman so, talaawaa tsaa u ba manman
mii iaa lalon xobel geramis buxa.”

Iesu a se met
(Metiu 27:45-56; Mak 15:33-41; Jon 19:28-30)

44 A se 12 kilok lasiaat o xobel araraa tii suk lodo laa pupua sin 3 kilok
nale,
45 amuina matanios a se xap tsila o biaa taago lalon Xan Anua Moroaa
asuk tater laa sin no xolot ta lua.
46 Iesu asuk ilei lot, “Mom, *‘iaa tali nantanuaaga papan no limaam.*’”✡ O
biaa tii se paare xap taman abala, a suk met.
47 Iexa lalaamua ina no unmakmaxil a lasi sawe ta tsap, ma ga suk pa’ii
Moroaa, ga paare, “Asuk so maase, ilawaa taamat asuk tutiik!”
48 Biaa no inaman di tii tsap exumule ngali le tiltsoxoti di ngali lasi sawe
tii tsap, o di ga mula laa tatan di, di ga pantsi no bongbongon di taman
xariin lolbiir.
49 O biaa no inaman araraa di ta atii Iesu, mii no aina bula di ta amusili
xaal Galili, di rom til palpalaa ma di ga matngen abala no maarang.✡

Di punami Iesu
(Metiu 27:57-61; Mak 15:42-47; Jon 19:38-42)

50-51 Iexa taamat iesan Josep in Arimatia ina prowins Judaia, asuk taamat
mamainaang ma a tutiik, ma ga lo liliis ngali xan Maradaan Moroaa. Ia
bula ina kaunsel, oro tii xap ukbal biaa di ta inten ngali ataxiwaa Iesu.
52 A laa sangan Pailat ma ga atsuraa ngali naba adi xan pakpak Iesu ngali
naba laa punami.
53 Adi papan tongol xaalame lapula ma ga ngaati taman laplap, o ga
aturungi lalon biexa lia di tii xosaraa lalon no xaat. Biaa lia pupuna di
tii xap mager aturungi xa tongaan lalon.
54 Balawaa leng ina taxaaturung ngali Saabat o Saabat naba se atiltsoli.
55 O biaa no aina di tii xaal Galili mii Iesu, di amusili Josep, ma di ga lasi
abia lia pupuna ma di ga lasi di ta sen atetei wenangen xan pakpak Iesu.

✡ **23:46 23:46** Saam 31:5 ✡ **23:49 23:49** Luk 8:2-3

56 Mil di mula laa lokobel ngali laa taxaaturungi no mat laxen tubatuba
ma daan ta tso mamainaang. Oro di iaawis sin abia Saabat ngali long
amusili xan no lo Moroaa.

24

Iesu a se tapaas mula
(Metiu 28:1-10; Mak 16:1-8; Jon 20:1-10)

1 Sin Sande lawaareng bingbing, no aina di adi abia no tubatuba tso di tii
taxaaturungi, ma di ga laa lalon lia pupuna.
2 Di laa tatanginai xaat xa ta se puxenlii sin lia pupuna.
3 O biaa no aina di ta tsiga, di xap muun laa tatanginai xan pakpak Orong
Iesu.
4 Biaa di ta lo tiltil atia ma adodo xuduxudu sin abala maarang, a xap
sauna mu, o no taamat alua, delu suk le til sangan di. Xadi no uga disdis
asuk tsila buxa malen tsilatsila.
5 No aina di suk mataa buxa ma di ga sage putput ma di ga tudu matngen
pula. Oro biaa lo taamat, delulu ga paare ngali di, “Ngalisa gim ta nanen
ngali iwaa taamat ta tino labatina no inaman di tii se met?
6 A xap manman atala, a se tapaas mula! Gim na adodomi sawe tii asaaiti
gim taman, biaa gim tii manman tsaa mii gim lalon prowins Galili,✡
7 ‘Di ba tali Xan Tsi Taamat sin no taamat tsaxa ngali di ba ataxiwaa papan
tongol, o sin nanaatuul ina leng naba tapaas mula.’”
8 Biaa di ta alongmen abala, di suk adodomi abia xan no totore.
9 Biaa di ta se mula xaal lalon lia pupuna, di suk asaait taman abala no
maarang araraa sin no tsi asasing ta sangaul axuuk ma ga laa xuuk ma
biexaal.
10 Ilaa Maria Magdalin, Joana, ma Maria xan nagaa Jeims, mii biexaal
bula mii di. Di tii asaaiti no aposal taman.
11 O no tsi asasing di we xadi no totore no aina a malen no papaare gomsaa
mu ma di ga xap taltaalnge sin.
12 Oro Pita atapaasi ma ga suk sol laa lalon lia pupuna, atudu ma ga lasi
no laplap di ta isi Iesu taman ta matmatuul mu tia. Adodo sin ia tsaa,
samaarang abala ta suk tsap o ga es mula.

Lalon sal laa Emaus
(Mak 16:12-13)

13 Sin abia uk leng, no tsi asasing ta lua, delu es laa lalon biexa xobel
Emaus, disdis ina abia sal xaal Jerusalem a pupua malen sangaul ma ga laa
xuuk ina kilomita.
14 Delu eses ma delu ga lo papaare taman abia no maarang ta tsap.
15 Biaa delu ta lo epaare engen delulu, Iesu tsaa tii xaalame ma ga le
estsomi delulu laa,
16 oro Moroaa atilxaali ngali delulu ba xap pupua ngali nen xilalaa ia.
17 O ga atsuraa delulu, “Samaarang abia gulu ta es papaatinai lalon sal?”
Delu tilwat ma no matan delulu asuk mat malen delu suk lolbiir buxa.
18 Iexa ina delulu, iesan Kilipas atsuraa Iesu, “Manaa iu mu ta xuuk u ta
limlim Jerusalem u ta xap atii abala no maarang ta tsap sin abala no leng?”
19 Iesu ga atsuraa, “No sen mat maarang abia?”
Delu xisi Iesu, “Biaa no maarang ta tsap sin Iesu lalon xobel Nasaret. Ia
propet, ma xan no totore a ie xoror ma ga xosaraa no axixila xoror bula
laamuaan Moroaa ma no inaman araraa bula.

✡ **24:6 24:6** Met 16:21; 17:22-23; 20:18-19; Mak 8:31; 9:31; 10:33-34; Luk 9:22; 18:31-33

20 No lalaamua ina no unsausawit ma nagiem no lalaamua, di tali ia ngali
di na ininte sin ngali na met ma di tii ga ataxiwaa pan tongol.
21 Oro giem taalnge we ia mu naba ta gii mulangen no inaman Israel. O
balawaa nanaatuul ina leng sin balawaa no maarang araraa ta tsap.
22 Ma biexa was, biexaa aina ina giem, di alolaa giem. Di ta laa lawaareng
bingbing lalon lia pupuna,
23 oro di ga xap tatanginai xan pakpak, ma di ga xaalame, di ga le asaaiti
giem we di lasi nanen binalang ina no angelo, di ta we, a se tapaas mula.
24 O biexaal ina giem di ga laa lalon lia pupuna, di ga laa tatanginai lia
xonone, malen mu no aina di tii asaait oro di tii xap lasi ia."
25 Ga paare ngali delulu, "Gulu suk tangtangabaa ma gulu ga xap
taltaalnge lalon nugululu no butsa sin xadi no totore no propet,
26 biaa Karisito naba adi abia xariin mamaet o mil na tsigaii xan
minaalam."
27 Ma ga asaait alengi delulu taman sawe Inaatel Pat ta asaait taman ngali
ia tsaa. Atiltsoli sin Moses ma no propet araraa.
28 Detuu se xaalame atataaen xobel delu ta wena laa lalon o Iesu ga se
xonon ngali es laa tsaa.
29 Oro delu ga suk ningi awatwati ngali naba manman mii delulu, amuina
a se nale ma bing bula a se xaalame atat. O Iesu ga se manman mii delulu.
30 Biaa ta lo xalkale mii delulu, adi tsoki, ga putsangi axaau sin Moroaa,
atsabaxi ma ga atiltsoli ngali tabali delulu taman.
31 Mil xadelu no matan asuk tsalel ma delu ga suk nen xilalaa ia, oro Iesu
asuk maraamen sangan delulu.
32 Delu ga etore engen delulu tsaa, "Asuk so maase, gita tii suk taton buxa
lalon xida no butsa biaa tii eses mii gitaa lalon sal ma ga lo papaare sin gitaa
taman no totore xaal lalon Inaatel Pat."
33 Delu tapaas isagaa ma delu ga mula laa Jerusalem, ma delu ga laa
tatanginai sangaul axuuk ma ga laa xuuk ina no tsi asasing mii biexaa
inaman di ta man etudim.
34 Delu laa tsap o delu ga asaaiti di, "Asuk so maase, Orong a se tapaas
mula! Ma tii ga asemat sin Saimon!"
35 O mil, biaa no taamat ta lua, delu ga asaaiti di taman sa maarang ta
tsap sin delulu lalon sal laa Emaus ma delu tii sen nen xilalaa we Iesu, biaa
tii tsabaxi tsoki.

Iesu asemat sangan xan no tsi asasing
(Metiu 28:16-20; Mak 16:14-18; Jon 20:19-23; Aposal 1:6-8)

36 Biaa di ta lo totore tsaa taman abala maarang, o Iesu tsaa asemat ma
ga til labatina di, ga paare, "Malina na manman mii gim."
37 Di suk tunga ma di ga suk mataa buxa amuina di soro we di lasi xa
tongaan.
38 O ga paare ngali di, "Ngalisa gim ta mataa? Ma ngalisa gim ta xap
taltaalnge lalon nagim no butsa?
39 Gim na lasi no limaaga ma no xa'igi. Iaa mu Iesu. Gim na taana iaa
ngali gim ba atii. No tongaan di xap ie pines ma tuen o gim lasi, iaa taamat
toto."
40 Mil sin ta paare weaatalaa ga asen no liman ma no xaden.
41 O di ga xap taltaalnge tsaa amuina di suk olol ma taton buxa. O Iesu ga
ningi di, "Xaa luxaal biaa tia ngali iaa ba ngani?"
42 Di ga tali pu xolot ina xoo di ta tuni,
43 Iesu adi, ga ngani sangan di.

44 Ma ga asaaiti di, “Iaa tii se asaaiti gim taman abala no maarang sin abia
no leng iaa tii manman mii gim. No maarang araraa naba tsap so malen di
tii se atalaa lalon xan no lo Moses, ma no propet ma lalon No Saam bula.”
45 O ga suk alengi Inaatel Pat sin xadi no adodo ngali di ba leng.
46 Ga paare ngali di, “Inaatel Pat a paare: ‘Karisito naba alet sosong, na
met, o sin nanaatuul ina leng naba tapaas mula sin minet.’
47 Ma di ba baais taman iesan, tiltsoli Jerusalem ma laa sin no xolot araraa
ina abala balan pula, ngali no inaman di ba puxisbal ma Moroaa naba
adodolii xadi no namaang tsaxa.
48 O gim nugu no tiltsoxoti sin abala no maarang.
49 Ma iaa ba tulen sawe nugu Mom ta se xubatsi ngali tulen sin gim. Oro
gim na liliis lalon inaman laba pupua sin biaa xoror in lapalaa naba ta
xaalame papan gim.”✡

Iesu a laa lapalaa balalangit (Mak 16:19-20; Aposal 1:9-12)

50 Biaa ta laamuangen di laa lalon biexa xolot atataaen Betani, ga tulsen
no liman laa lapalaa ma ga atubudaani di.
51 Biaa ta lo atubudaani di tsaa, asuk papaalii di, ma Moroaa ga gii laangen
lapalaa balalangit.
52 Ma di ga langaari laa sin ia ma di tii ga mula laa Jerusalem taman
pinaalam ma resres.
53 Ma sin no daan leng se araraa, di tigiri manman atataaen Xan Anua
Moroaa ngali paipa’ii Moroaa.

✡ **24:49 24:49** Apo 1:4

Inesaait Mamainaang
Jon
tii Atalaa

Inesaait mamainaang atsap taamat

1 Sin atiltsoli so, Totore tii se manman tsaa, iwaa Totore tii se manman
mii Moroaa ma biaa Totore, ia tsaa Moroaa.
2 Ia tii manman mii Moroaa sin atiltsoli so.
3 Sin ia mu, no maarang araraa atsap. Nawe ia nii xap, naba xap xawas
naba tsap.
4 Sin ia mu, tino, ma biaa tino, a tali laleng sin no inaman.
5 Biaa laleng ina leng atsila lalon lodo o lodo ga xap pupua ngali bibingli
laleng.
6 Iexa taamat ia tii xaalame, Moroaa a tulen, iesan ilaa Jon.✡
7 A xaalame malen xa tiltsoxoti ngali papaare leng taman abia laleng ina
leng, ngalibi, sin ia mu, no inaman araraa di ba taltaalnge.
8 Jon tsaa a xap abia laleng, a xaalame mu ngali tiltsoxoti abia laleng.
9 Biaa laleng so, ta tali laleng sin no inaman araraa, biaa ta se xaalame
lalon xolkolmoxo.
10 Ia tii se manman lalon xolkolmoxo ina inaman, ma Moroaa axosngi
abala xolkolmoxo sin ia oro xolkolmoxo tii ga xap nen xilalaa ia.
11 Tii xaalame sangan xan no inaman tsaa, o di ga xap sirawaa ia.
12 Oro biaa di araraa, di ta sirawaa ia, biaa di ta taltaalnge sin iesan, a tali
abia banam ngali di ba tsap xan no tsi Moroaa.
13 Oro biaa xan no tsi Moroaa di xap deltsoli sin xadi no iaaiaa, ma a xap
sin sirsiir ina pakpak, ma a xap sin sirsiir ina minaxis oro sin xan sirsiir
Moroaa.
14 Totore a se tsap taamat toto, ma ga manman lolobet ina gita, gita se
lasi xan minaalam, biaa minaalam ta xuuk mu, iwaa ta xaal sin Mom, auus
taman amiimiilam papan amiimiilam ma soina.
15 Jon a paare leng taman aia Totore. Atol ga paare, “Ilawaa aila iaa tii
asaait taman we, ‘Iwaa naba ta amil papan iaa, a lot buxa ngen iaa, amuina
ia setauan ngen iaa.’”
16 Amuina sin xan amiimiilam ta us buxa, gita se adi axuuk tubudaan
papan iexa.
17 Moroaa a tali lo sin gita sin Moses; amiimiilam ma soina axaal sin Iesu
Karisito.
18 Asuk xap xa na se lasi Moroaa, oro iwaa xan tsi ta xuuk mu, iwaa
Moroaa so, iwaa ta manman mii Mom ma ga se alengi xolkolmoxo ina
inaman taman Moroaa.

Jon unaaxaxadaan a xap Karisito
(Metiu 3:1-12; Mak 1:1-8; Luk 3:1-18)

19 Balawaa tii xan papaare leng Jon, biaa no Jiu in Jerusalem di tii tulen
no unsausawit ma no Liwai ngali tiiriki ia, ia saa.
20 Tii xap bong, ataxaa puaa ngali paare leng taman balan so we, “Iaa xap
Karisito.”
21 O di ga atsuraa ia, “O saa iu? Iu Elaija?”
A paare, “A xap, iaa xap Elaija.”

✡ **1:6 1:6** Met 3:1; Mak 1:4; Luk 3:1-2

“O iu iwaa propet, Aisaia ta papaatinai?”
A xisi, “A xap.”
22 Xapkap ina, no unsausawit ma no Liwai di atsuraa, “O saa iu? U na
asaait alengi giem, ngali laa taal mulangenai xa xixiis sin abia di, di ta tulen
giem. O iu saa so?”
23 Jon ga xisi di sin xan totore Aisaia iwaa propet, *“Iaa inan aia xa ta ililei
lalon xobel biil, ‘Xosor atutiki xan sal Orong.’”**
24 No Jiu bula di tii tulen biexaa Paarasi mii di,
25 di tiiriki ia, “Ngalisa iu ta axaxadaan nawe u xap Karisito, o Elaija o xa
propet?”
26 Jon ga xisi di, “Iaa axaxadaan taman daan, oro labatina gim, axuuk xa
ia ta tiltil gim ta xap atii.
27 Iwaa mu xa ta amil papan iaa, iaa xap muun mamainaang buxa ngali
lubati xan no bubut.”
28 Balawaa no araraa atsap lalon xolot Betani, xaatalaa ina daansel Jodan,
biaa Jon tii lo axaxadaan tia.

Iesu xan Tsi Sipsip Moroaa

29 Leng papan, Jon a lasi Iesu ta xaalame sangan o ga paare, “Gim lasi, xan
Tsi Sipsip Moroaa iwaa ta xaa saali namaang tsaxa ina xolkolmoxo ina no
inaman.
30 Ilawaa taamat iaa ta papaatinai, ‘Iexa taamat ia naba ta amil papan iaa,
a lot buxa ngen iaa, amuina tii setauan manman ngen iaa.’
31 Iaa tsaa iaa tii xap atii ia, oro muina iaa ta xaalame ngali xosaraa
axaxadaan taman daan, ngali ia naba tsap lengleng sin no inaman in Israel.”
32 O mil Jon ga tali abala xan papaare leng ta we, “Iaa lasi Nantanua ta
xaalame lapula, axaal balalangit malen buna, ga tsotso papan.
33 Iaa nii xap atii ia, oro iwaa xa ta tulen iaa ngali xosaraa axaxadaan
taman daan a asaaiti iaa, ‘Iwaa taamat gim tii lasi Nantanua tii xaalame
lapula ga tsotso papan, iwaa mu aia naba xosaraa axaxadaan taman
Nantanua Pat.’
34 Iaa se lasi, ma iaa ga papaare leng weaatalaa, ilawaa xan Tsi Moroaa.”

Nanaaxuuk ina xan no tsi asasing Iesu

35 Leng papan Jon a sebula le tiltil tia mii xan no tsi asasing alua.
36 Biaa tii lasi Iesu ta es liu ga we, “Gulu lasi, xan Tsi Sipsip Moroaa.”
37 Biaa delu ta alongen ta paare weaatalaa, delu suk amusili Iesu.
38 Iesu a putsi ma lasi delulu ta amusili ia, o ga atsuraa delu, “Gulu saan
ngali sa?”
Delu ga xisi weaatalaa, “Rabai (muina unaasasing) itaa u manman?”
39 A xisi, “Gulu xaalame ma gulu na le lasi.”
Delu laa mii, ma delu ga lasi itaa ta xaa manman, ma delu ga manman
mii sin abia leng araraa. Amat malen nanaaet ina aua nale.
40 Endru, iwaa turamasen Saimon Pita, tii xa ina abia delulu, delu tii
alongen sawe Jon tii paare taman ma delu ga amusili Iesu.
41 Nanaaxuuk ina maarang, Endru a tsalei turamasen, ilaa Saimon, ma
ga asaaiti weaatalaa, “Gelulu se tatanginai Mesaia” (muina abala, Karisito,
iwaa Moroaa ta se xanei).
42 Ma ga giwaa ia laa sangan Iesu.
Iesu a lasi ma ga asaaiti weaatalaa, “Iu Saimon, xan tsi Jon. Iaa ba a tso
iesani iu taman Sepas” (muina Pita).

---

* **1:23 1:23** Ais 40:3

Iesu a ilei Pilip ma Natanael

43 Leng papan, Iesu adodo ngali laa Galili. A laa tatanginai Pilip, ma ga
asaaiti, “Xaalame, amusili iaa.”
44 Pilip ia ina inaman laba Betasaida, malen mu Endru ma Pita.
45 Pilip a laa tatanginai Natanael, ma ga asaaiti weaatalaa, “Giem se
tatanginai iwaa taamat Moses tii asaait taman lalon buk lo, ma no propet
bula di tii asaait taman. Iwaa taamat iesan ilaa Iesu, ia in Nasaret, xan tsi
Josep.”
46 Natanael atsura, “Nasaret! A pupua ngali xawas axaau naba xaal
Nasaret?”
Pilip a xisi, “Xaalame u na le lasi!”
47 Biaa Iesu ta lasi Natanael ta xaalame ga asaait taman, “Taan Israel so
aila! A xap xa daraxe sin.”
48 Natanael ga atsuraa Iesu, “U atii iaa sen parawe?”
Iesu a xisi ga we, “Iaa tii setauan lasi iu, sin Pilip tii xap mager ilei iu. U
tii manman paina ie fik.”
49 Natanael ga paare leng, “Rabai, iu xan tsi Moroaa, ma iu xadi King no
Israel.”
50 Ma Iesu ga paare, “U taltaalnge, amuina iaa ta asaaiti iu we, ‘Iaa setauan
lasi iu paina ie fik.’ Mil, U ba lasi no maarang ta lot buxa ngen abala!
51 Iaa asaaiti gim taman so, gim ba lasi balalangit naba tsalel, ma xan no
angelo Moroaa di ba xaxaale lapalaa ma di ba xaxaalame lapula papan xan
Tsi Taamat.”

2

Axixila tia Kana

1 Sin nanaatuul ina leng biexa luxaal ina alaba atsap Kaana lalon prowins
Galili. Xan nagaa Iesu a manman tia bula.
2 O Iesu ma xan no tsi asasing bula di tii ningi di ngali laa man sin abia
luxaal ina alaba.
3 Biaa xadi no waain ta se xap, xan nagaa Iesu ga asaaiti ia, “A se xap sin
xadi no waain.”
4 Iesu a xisi, “Aina! Nugu sen xolot lalon abala maara? Nugu leng a xap
mager tsap.”
5 Xan nagaa ga asaaiti no untutule, “Gim na xosaraa sawe malen ta asaaiti
gim.”
6 Atataaen mu di, no sobuk xaat daan ina utut apaasxuk a manman tia,
biaa no Jiu di ta xaa guraii no liman di, sin namaang ngali guraii lii no uba
tsaxa. No xaat daan ina utut xuxuuk a pupua ngali taana malen no sangaul
apaasaatuul, o sangsangaul axuuk ma no sangaul alua ina lita ina daan.
7 Iesu ga asaaiti no untutule, “Gim na ut tuali no sobuk xaat daan;” ma di
ga ut auusi no.
8 Ga paare, “Tia! Gim utii tuali xaa sobuk daan laa sin aia lalaamua ina
luxaal.”
O di ga taxaa puaa xan totore.
9 O lalaamua ina luxaal ga xonon abia daan Iesu ta se putsi laa sin waain.
A xap atii itaa abia waain axaal, aso no untutule di ta utii abia waain di atii.
Ma ga ilei aia taamat minaxis xaalame sangan,
10 ma ga asaaiti, “No inaman araraa di ba setauan tabiel taman waain
mamainaang, o mil sin no inawut di ta se nun buxa, di ga tabiel maaba
taman waain ta xap axaau buxa. Oro, iu tii aturung axaautsi abia ta axaau
buxa ngali tabiel sin xapkap ina luxaal.”

11 Balawaa nan axuuk ina xan no xaraxin axixila xoror Iesu tii xosaraa
Kaana, lalon xolot Galili. A asen xan minaalam, ma xan no tsi asasing di ga
ie tinaalnge so sin.

Iesu asen xan banam lalon Xan Anua Moroaa (Metiu 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46)

12 Mulina abia, Iesu ga laa lapula nan xobel Kaperanaam mii xan nagaa,
ma no turamasen ma xan no tsi asasing. Di ga manman atia biexaa nen
leng.✡
13 Leng a se atat ngali Luxaal ina Esliwaa xadi no Jiu, o Iesu ga es laa
lapalaa Jerusalem.
14 Tia a tatanginai no inaman di ta sune taman no bulmakau, sipsip ma no
buna ma biexaal di tsotso ngali soxisi no xuxute lalon xolot ina Xan Anua
Moroaa.
15 Ga adi biexa sua ga xosaraa ririit. Mil ga xalel atsuulngi di lalon Xan
Anua Moroaa mii xadi no sipsip ma bulmakau, Iesu ga puxenlii xadi no
niaan atuturung abia di ta soxisi no xuxute ma ga xabaren no.
16 Iesu a paare ngali abia di, di ta sune taman no buna, “Gim alet atsuulngi
no. Gim nangaam xosaraa xan anua nugu Mom malen xa anua ina susune.”
17 Xan no tsi asasing di alongen abala totore o di ga adodomi Inaatel Pat
ta paare, *“Nugu xariin saansaan asuk lot buxa ngali Xan Anua Moroaa.”*✡
18 O no Jiu di ga tiirik apopogoroi ia, “No sen mat laxen axixila iu pupua
ngali xosaraa no sin giem ngali asen so num banam ma tinaxaa ngali
xosaraa abala no maarang araraa.”
19 Iesu a xisi di, “Iaa ba baxi abala Xan Anua Moroaa o inaa xosaraa
mulangenei sin no leng ta tuul.”✡
20 No lalaamua ina no Jiu di xisi, “A adi giem no sangaul aet ma ga laa
paasxuk ina miet ngali tumaraa balawaa Xan Anua Moroaa o iu ba pupua
ngali a til mulangenai sin nen leng ta tuul mu?”
21 Oro biaa Xan Anua Moroaa Iesu ta papatina, biaa mu xan pakpak.
22 Mil ta se tapaas mula sin minet, xan no tsi asasing di adodomi
samaarang tii asaait taman. Biaa maaba di ga taltaalnge sin Inaatel Pat
ma no totore biaa Iesu tii paatinai no.

Iesu atii xadi adodo no inaman

23 Biaa Iesu tii manman Jerusalem sin no leng ina Luxaal ina Esliwaa ma
xuduxudu ina inaman di taltaalnge sin iesan Iesu amuina di lasi no axixila
xoror ta xosaraa.
24 Oro Iesu a xap taalnge tali ia tsaa so sin di, amuina atii xadi no butsa
araraa.
25 A xap saan ngali xa na asaaiti taman xadi papaare leng no inaman,
amuina atii xadi no adodo no inaman.

3

Iesu ma Nikodimas

1 Iexa taamat ina no Paarasi iesan ila Nikodimas iexa kaunsel ina no Jiu.
2 Ga xaalame sangan Iesu nabing ga paare, “Rabai, giem atii iu unaasasing
Moroaa ta tulen amuina a xap xa na pupua ngali atsapngen abia no axixila
xoror nawe Moroaa a xap manman mii.”
3 O Iesu ga xisi, “Asuk so maase, a xap xa na pupua ngali naba tsiga lalon
xan Maradaan Moroaa nawe di xap taxaana auuli sebula.”

✡ **2:12 2:12** Met 4:13 ✡ **2:17 2:17** Saam 69:9 ✡ **2:19 2:19** Met 26:61; 27:40; Mak 14:58; 15:29

4 Nikodimas atsura, “Asen parawe? Di ba sebula taxaana aia taamat ta se
maas? A xap pupua ngali naba sebula tsiga nanaalua lalon balan xan nagaa
ma na taxaana mulangenai.”
5 Iesu a xisi, “Asuk so maase, a xap xa na pupua ngali naba tsiga lalon xan
Maradaan Moroaa nawe di xap taxaana taman daan ma Nantanua.
6 Aina a taxaana taamat toto, oro Nantanua Pat atapaasi tino lalon
nantanua.
7 “Nangaam tunga sin iaa ta asaaiti gim, ‘Di na taxaana auuli gim sebula.’
8 Maal a laa sin sen xolot ta saan ngali laa. Gim alongen xan tengteng ina
ta maalen, oro gim xap atii itaa a xaal ma itaa ga laa. Malen mu gita araraa
di ta taxaana gita lalon Nantanua.”
9 Nikodimas ga atsura, “Naba tsap sen parawe abala maarang?”
10 Iesu ga paare, “Iu xariin unaasasing xadi no Israel, o asen parawe u ga
xap leng sin abala no maarang?
11 Asuk so maase, giem papaare taman no maarang giem ta atii ma giem
papaare leng taman no maarang giem ta lasi so oro gim ga xap taltaalnge
sin nagiem no papaare leng.
12 Iaa se asaaiti gim taman no maarang ina abala balan pula, ma gim
ga xap taltaalnge. Gim ba sen taltaalnge we nawe iaa papaare taman no
maarang in tile lapalaa balalangit?
13 A xap mager xa na laa lapalaa balalangit, aso iwaa mu xa ta xaalame
lapula xaal balalangit, Xan Tsi Taamat.
14 Malen mu Moses ta xosaraa nantanuaan tsitsi ma ga alet laangen
lapalaa lalon xobel biil. Xan Tsi Taamat naba weaatia bula.
15 Ngali no inaman araraa di ta taltaalnge sin ia, di ba adi tino laaliu.
16 “Moroaa asuk titii buxaai xolkolmoxo ina inaman se araraa o ga tulen
xan Tsi ta xuuk mu ngali saa ia ta taltaalnge sin naba xap met, oro naba adi
tino laaliu.
17 Moroaa a xap tulen Xan Tsi xaalame lalon xolkolmoxo ina inaman ngali
atuti no inaman. A xap. A tulen ngali gii mulangenai di laa sangan ia.
18 Saa ia ta taltaalnge sin ia, Moroaa naba xap atuti ia, oro saa ia ta xap
taltaalnge, Moroaa a se atuti ia tsaa, amuina a xap taltaalnge sin iesan iwaa
Xan Tsi Moroaa ta xuuk mu.
19 No inaman lalon balan pula di ba til lalon ininte amuina laleng a se
tsap lalon xolkolmoxo ina inaman, oro no inaman di ga titii buxaai lodo ma
di palolii laleng, amuina sin xadi no namaang morokon.
20 Saa ia ta xoxosaraa namaang morokon a palolii laleng, ma naba xap
manman lalon laleng, amuina a palo ngali laleng naba alengi xan no
namaang tsaxa.
21 Oro biaa di ta xosaraa namaang ta tutiik di se tsap nan laleng ngali
biexaal di ba lasi we di xosaraa senaara Moroaa ta saansili.”

Jon Unaaxaxadaan a paare leng taman Iesu

22 Mil Iesu ma xan no tsi asasing di ga se laa lalon xolot Judaia, ma di ga
manman biexaa leng atia o Iesu tii ga lo axaxadaani no inaman bula.
23-24 Sin abia no leng, di xap mager tali Jon lalon anua lodo, ma ia bula ga
lo axadaani no inaman tia Ainon atataaen xobel, Salim. Amuina lalon abia
xobel no daan asuk xudu. Ma no inaman di lo xaxaalame sangan.✡
25 Ma iexa taamat Jiu a xaalame ma ga emagaae mii xan no tsi asasing
Jon taman xadi namaang no Jiu ngali guraii di ngali di ba tsap mixat lalon
no matan Moroaa.

✡ **3:23-24 3:23-24** Met 14:3; Mak 6:17; Luk 3:19-20

26 Ma di ga xaalame sangan Jon ma di ga asaaiti weaatala, “Rabai, iwaa
taamat ta manman mii iu talaa xaatalaa ina Jodan, iwaa mu u tii papaare
leng taman, a lo axaxadaan bula, ma no daan inaman di ga laa sangan!”
27 Jon a xisi, “Taamat a pupua mu ngali adi senaara di ta tali sin ia xaal
balalangit.
28 Malen gim se adodolii iaa ta paare sin gim, ‘Iaa xap Karisito. Iaa taamat
mu, Moroaa ta tulen laamuangen ia.’✡
29 Taamat minaxis a se giwaa xan tubu. O turan aia taamat maxis a til
lolong ngali, o ga suk taton sin ta alongen inan ta paare. Iaa malen turan
aia taamat minaxis, ma nugu tataton a se xubit.
30 Ia na tsap lot buxa, ma iaa na tsap dokdok.
31 “Iwaa ta xaal tile balalangit a lot buxa ngen no inaman se araraa. Ma
saa ia lalon abala balan pula, ia in tala lapula ma ga papaare taman no
maarang in lapula. Iwaa xa ta xaal balalangit, a lot buxa ngen no inaman
se araraa.
32 A papaare leng taman no maarang ta se lasi ma ta se alongen, oro a xap
xa na taltaalnge sin xan no papaare leng.
33 Ma saa ia ta taltaalnge sin abia papaare leng, asen we xan totore
Moroaa asuk so.
34 Iwaa xa Moroaa ta tulen, ngali paare taman xan totore, amuina Moroaa
a se tali Nantanuaan biaa ta xap xa xapkap ina.
35 Mom a titii buxaai Xan Tsi ma ga se tali no mat maarang araraa papan
no liman.✡
36 Saa ia ta taltaalnge sin Xan Tsi a se adi tino laaliu, oro saa ia ta palolii
Xan Tsi, naba xap adi tino laaliu, amuina xan minagaa Moroaa a manman
papan ia.”

4

Iesu ma aina in Samaria

1 No Paarasi di alongen we xuduxudu ina no tsi asasing di xaalame sangan
Iesu ma ga axadaani xuduxudu ina di ngen Jon.
2 (Oro Iesu tsaa a xap axadaani no inaman, oro xan no tsi asasing mu di
axadaani di.)
3 Biaa Orong ta alongen abala totore, a tapaas poroklii xolot Judaia ma ga
mula laa Galili,
4 sin abia xan ines naba es tsiga tsaa nan xolot Samaria.
5 Di eses laa lalon sal, ma di ga laa tsap lalon inaman laba Sikar lalon xolot
Samaria. Biaa xobel atataaen abia pu pula, ila Jakop tii setauan tali tsaa sin
xan tsi Josep.
6 Ma xan matandaan Jakop a manman atia. Iesu a se pelmet sin ta eses
ma ga xale iaawis atia sangan matandaan, ma a se sangaul ma ga laa alua
ina aua nale.
7 Ma iexa aina in Samaria a xaalame ngali le ut. Iesu a lasi aia aina ta ut
ma ga ningi, “Ben tali xa pu daan.”
8 Xan no tsi asasing di se laa lalon inaman laba ngali uul luxaal.
9 Iwaa aina Samaria ga paare ngali ia, “Ngalisa u ta ningi iaa ngali xa pu
daan, amuina iu Jiu, o iaa aina in Samaria?” (Amuina no Jiu ma no Samaria
di xap enane axaau.)
10 Ma Iesu ga xisi ia, “Nawe iu nii nen xilalaa xan tinabel Moroaa ma saa
ia ta ningi iu ngali xa pu daan, u nii ningi ma nii se tali sin iu daan ina tino.”

✡ **3:28 3:28** Jon 1:20 ✡ **3:35 3:35** Met 11:27; Luk 10:22

11 Iwaa aina a paare, “Orong, a xap num xa sobuk ngali ut, o tum aririi
buxa. O itaa iu ba adi abia daan ina tino?
12 Ila Jakop, nagiem iaaiaa a tali abala tum sin giem, ma ia mii xan no tsi
ma xadi no xadek et, di tii nunun sin. Nangaam paare we, iu lot buxa ngen
Jakop?”
13 Ma Iesu a xisi, “No saa biaa di ta nun sin abala daan di ba marua bula
ngali nun,
14 oro saa ia ta nun sin abia daan iaa ba ta tali sin, naba xap marua bula.
Daan iaa ba ta tali sin, naba malen keke ta lo wetwet taman abia daan ina
tino laaliu.”
15 Iwaa aina ga asaaiti ia, “Orong, u na tali abala daan ngali iaa ba xap
marua bula, ma ngali iaa ba xap xaal palpalaa bula ngali le ut atala!”
16 Ga paare sin ia, “U na laa ilei num maxis ma u na mula xaalame!”
17 Ga xisi, “A xap nugu xa maxis.”
Ma Iesu ga asaaiti ia, “A tutiik abia iu ta paare we a xap num xa maxis
18 amuina, iu tii se maxis sin a lima no taamat, ma iwaa taamat u ta
manman mii a xap num maxis so. Biaa totore iu ta asaaiti iaa taman a
so.”
19 Iwaa aina a paare sin, “Orong, iaa nen xilalaa we iu propet.
20 Nagiem no iaaiaa no Samaria di xaa langaari laa sin Moroaa papan
abala buk. Oro gim no Jiu, gim we Jerusalem tsaa xobel so ngali gita ba
langaari laa sin ia.”
21 Iesu a paare leng, “Aina, u na taltaalnge sin nugu no totore. Leng biaa
naba ta xaalame ma gim ba langaari laa sin Mom a xap papan abala buk o
tile Jerusalem bula.
22 Gim no Samaria gim langaari sin sawe gim ta xap atii; oro giem no Jiu
giem langaari sin sawe giem ta atii, amuina atotoaa axaal sin no Jiu.
23 Leng biaa naba xaalame ma bala se tsap, biaa no unlanglangaari so
di ba langaari laa sin Mom lalon nantanua ma soina. Biaa no mat laxen
unlanglangaari, Mom ta tsaltsalei di.
24 Moroaa ia nantanua. Ma xan no unlanglangaari di na langaari laa sin
lalon nantanua ma soina.”
25 Iwaa aina a paare sin, “Iaa atii iwaa Mesaia naba xaalame, iwaa di ta
putsangi Karisito, biaa naba ta tsap naba papaare alengi no mat maarang
araraa sin gita.”
26 Ma Iesu ga paare leng, “Iaa mu, iwaa Mesaia iu ta papaare mii.”

No tsi asasing di se mula

27 Talaawaa xan no tsi asasing di se mula sin iil luxaal ma di ga lasi ta
papaare mii iexa aina ma di ga suk tunga buxa. Oro a xap xa na atsura, “Iu
saan ngalisa?” o “Ngalisa iu ta papaare mii aia aina?”
28 Ma iwaa aina a poroklii xan sobuk daan atia ma ga mula laa nan
inaman laba ga asaaiti no inaman weaatalaa,
29 “Gim xaalame gim na le lasi iexa taamat, asaaiti iaa taman no mat
namaang iaa tii xoxosaraa no. Ia Karisito mu?”
30 Di papaalii inaman laba ma di ga lo laalaa ngali lasi Iesu.
31 Talaawaa xan no tsi asasing di suk asaaiti ia, “Rabai, angen!”
32 Oro ga xisi di, “Nugu luxaal ngali angen gim xap atii no.”
33 Ma xan no tsi asasing di ga etsura engen di tsaa, “Male xa a se le tabali?”
34 Ma Iesu ga asaaiti di, “Nugu luxaal a weaatala, iaa na amusili xan sirsiir
Iwaa ta tulen iaa, ma ngali araraai abia xan tinaxaa ta tali sin iaa.

35 Gim xaa paare we, ‘Nawe no uleng a se et, o uma na maatkel maaba.’
Oro iaa asaaiti gim, gim na tsaleli no matan gim ma gim na lasi no uma ta
se maatkel ngali tatat!
36 Ma talaawaa, Iwaa untatat uma a se adi xan iliil axaau oro talaawaa
a tatei uma ngali laa sin tino laaliu ngalibi iwaa unsoksok uma ma iwaa
untatat uma delu ba arie taton.
37 Balawaa totore aso: ‘Xa a soxaa uma, o iexa a tatei uma.’
38 Iaa tulen gim ngali gim ba laa tatei sawe gim tii xap soxaa. Biexaal di
se xosaraa xariin tinaxaa, o gim se laa ngali tatei abia tubudaan ina xadi
tinaxaa.”

Xuduxudu ina no Samaria di taltaalnge

39 Xuduxudu ina no Samaria lalon inaman laba di tii taltaalnge sin ia
amuina sin xan papaare leng iwaa aina, “Tii asaaiti iaa taman no maarang
araraa iaa tii xosaraa.”
40 Ma biaa no Samaria di tii xaalame sangan ia, di tii ga ningi ngali na ben
manman mii di. O tii ga manman mii di no leng alua.
41 Ma amuina sin xan no totore, xuduxudu ina di bula di tii tsap no
untaltaalnge.
42 Di ga asaaiti iwaa aina, “Giem tii taltaalnge setauan, amuina abia no
totore iu ta asaaiti giem taman, o talaawaa giem alongen ma giem se atii
we aso, ia untino so ina xolkolmoxo ina inaman.”

Iesu atoaa xan tsi iexa lalaamua ina no unmakmaxil

43 No leng alua a se liu o Iesu ga tapaas papaalii Samaria o ga laa Galili
mii xan no tsi asasing.
44 Ma Iesu tii ga paare leng weaatalaa, “No inaman di xap manglen no
propet lalon xan inaman labalaba tsaa.”✡
45 Biaa di ta le tsap Galili, o no inaman di ga suei atatoni ia amuina, di tii
se lasi no maarang araraa ta xosaraa tia Jerusalem sin Luxaal ina Esliwaa
amuina di tii manman tia bula.✡
46 Ma ga sebula tsap lalon xobel Kaana ina Galili, lalon abia uk xobel Iesu
tii putsi daan laa sin waain. Iexa lalaamua ina no unmakmaxil ia tia, xan
tsi a maramase tia Kaperanaam.✡
47 Biaa ilawaa taamat tii alongmen we Iesu a se tsap Galili xaal Judaia,
a laa sangan ma ga ningi awatwati ngali xaalame Kaperanaam ngali atoaa
xan tsi amuina a se atat ngali met.
48 Iesu ga asaaiti ia, “Gim ba xap taltaalnge nawe gim xap lasi no axixila
xoror.”
49 Ma iwaa lalaamua in no unmakmaxil ga xisi, “Orong, gita laa! Nugu tsi
naba soro met!”
50 Ma Iesu ga xisi, “U na laa. Num tsi naba tino.”
Ma iwaa taamat a taltaalnge sin xan totore Iesu ma ga laa.
51 Biaa ta eses tsaa lalon sal laa, xan no untutule di ga sabasue taman
inesaait, “Num tsi a se tino!”
52 Ma ga atsuraa di, sen aua xan tsi ta saaen axaautsi. O di ga xisi, “No
isuaan a sebula madil torongonol lasiaat sin nan axuuk ina matanios.”
53 Mil xan mom aia tsi a se adodomi we biaa mu aua tsaa Iesu ta se asaaiti
we, “Num tsi naba tino.” O iwaa taamat mii xan matenaanua araraa di ga
taltaalnge sin Iesu.
54 Balawaa nanaalua ina xan no axixila xoror Iesu ta xosaraa mulina ta
xaal Judaia ga laa Galili.

✡ **4:44 4:44** Met 13:57; Mak 6:4; Luk 4:24 ✡ **4:45 4:45** Jon 2:23 ✡ **4:46 4:46** Jon 2:1-11

5

Iesu atoaa taamat in Betasaida

1 Mulina abala no maarang, Iesu a xaale lapalaa Jerusalem ngali xadi
luxaal no Jiu.
2 Tia Jerusalem atataaen Matenmat ina no Sipsip, biexa pu daan ulis biaa,
sin totore Ibru di putsangi Betasaida, o ulti abia daan, no baul alima ngali
arare.
3 Sin abia no xolot arare, xuduxudu ina no inaman di ta maramase, di
xaa pulpulaai atia, no matababa, no xadek tsaxa mii no isua met.*
5 Iexa taamat tii xap eses sin no sangaul a tuul ma ga laa paasaatuul ina
no miet.
6 Biaa Iesu ta lasi ta matmatuul tii suk atii, tii manman taman abia minet
xapkabaar tsaa, ga atsuraa ia, “U saan ngali u ba tuo?”
7 Iwaa taamat tii xap eses a xisi, “Orong, a xap xa ngali tiltsomi iaa ngali
rik laa lalon pu daan ulis nawe daan agiis. Biaa nawe iaa laa, biexaal di se
xaa laamuangen iaa.”
8 Iesu ga asaaiti, “Tapaas! Adi num xapat ma u na eses.”
9 Tiwaa tsaa taamat asuk tuo; a adi xan xapat ma ga eses.
Balawaa maarang tii tsap sin Saabat,
10 ma no Jiu di ga paare ngali aia taamat Iesu tii atoaa, “Talaawaa leng
Saabat, lo a paare we, a xap tutiik ngali u ba atsaxei num xapat.”
11 Oro a xisi, “Iwaa taamat ta atoaa iaa a we, ‘Adi num xapat ma u na
eses.’”
12 Ma di ga tiiriki, “Sen taamat aia, ta asaaiti iu ngali adi num xapat ma u
na eses?”
13 Iwaa taamat ta se tuo a xap atii saa taamat, amuina Iesu a se tsiga lalon
abia xariin malep tia ga se laa.
14 Mil Iesu ga se tatanginai lalon Xan Anua Moroaa ga asaaiti, “Lasi, u se
axaau. Nangaam xosaraa bula namaang tsaxa o xa maarang tsaxa buxa
naba soro tsap susum.”
15 Iwaa taamat ga laa asaaiti no Jiu we, “Ilaa Iesu mu aia ta atoaa iaa.”

Xan Tsi Moroaa ilaa Iesu

16 Amuina Iesu ta xosaraa abia no maarang sin leng Saabat, no Jiu di ga
suk tali mamaet sin ia.
17 Iesu asaaiti di, “Nugu mom a tigiri taktaxaa sin no leng araraa ma ga le
pupua atalaa ma iaa bula iaa taktaxaa tsaa.”
18 Sin abala muina no Jiu di xonon ngali tsaapi ia, a xap sin ta laxei leng
Saabat mu oro amuina, ta putsangi Moroaa xan mom tsaa, ma ga xosaraa
malen arie pupua mii Moroaa.
19 Iesu a xisi di, “Iaa asaaiti gim taman so, xan Tsi naba xap pupua ngali
xosaraa xa maarang xasinge; a pupua mu ngali xosaraa no maarang ta
lasi xan Mom ta xosaraa. No maarang Mom ta xosaraa, xan Tsi bula naba
xosaraa.
20 Mom a titii buxaai xan tsi ma ga asen sin ia no maarang araraa ta
xosaraa. Iou, gim ba suk olol buxa sin no maarang naba ta asen sin ia no
maarang ta lot buxa ngen abala no.
21 A malen mu Mom ta atapaasi no minet ma ga tali tino sin di, biaabi xan
Tsi ga tali tino sin no saa ta taton ngali tali sin di.

---

* **5:3 5:3** Biexaa inaatel di aturung todomien - *Di liliis ngali daan naba giis, biexaa leng xan angelo Orong a xaa tsuul xaalame lapula ngali agiisi daan.* 4 *Iwaa nanaaxuuk ina maramase a pis tsiga lalon daan, mil sin ta atiltsoli ngali giis, di ba suk toaa sin no mat laxen minet.*

22 Papan abia Mom naba xap ininte sin xa, oro a taalnge tali abia no ininte araraa sin xan Tsi.
23 Ngalibi no inaman araraa, di ba manglen xan Tsi malen mu di ta manglen Mom. Iwaa ta xap manglen xan Tsi a xap manglen bula Mom, iwaa ta tulen ia.
24 "Iaa asaaiti gim taman so, saa ia ta alongen nugu totore ma ga taltaalnge sin ia, iwaa ta tulen iaa, a se adi tino laaliu ma Mom naba xap atuti ia, a se poroklii minet ma ga se adi tino.
25 Iaa asaaiti gim taman so, leng naba xaalame ma a se tsap, no inaman di ta met, di ba alongmen inan Xan Tsi Moroaa o biaa di ta longmien di ba tino.
26 Amuina Mom ta ie tino lalon ia tsaa, ma ga se tali sin xan Tsi, tino lalon ia tsaa.
27 Ma ga se tali banam sin ia ngali ininte amuina ia Xan Tsi Taamat.
28 "Gim nangaam olol sin abala, leng biaa naba xaalame biaa di araraa lalon io di ba alongmen xan inan
29 ma di na tsuul, o biaa di, di ta xosaraa namaang axaau di ba tapaas mula ngali adi tino, o biaa di ta xosaraa namaang morokon di ba tapaas mula ngali til lalon ininte.
30 Iaa xasinge iaa xap pupua ngali xosaraa xawas. Iaa ininte mu malen iaa ta alongmen sin nugu Mom, ma nugu ininte asuk tutiik, amuina iaa xap saan ngali atatoni iaa tsaa, oro ia iwaa ta tulen iaa.

No papaare leng taman Iesu

31 "Nawe iaa papaare leng taman iaa tsaa biaa nugu papaare a xap so.
32 Oro xa xaatsap a papaare leng ngali iaa, ma iaa atii biaa xan papaare leng taman iaa, aso.
33 "Gim tulen biexaa ngutsu laa sin Jon ma ga se papaare leng taman iaa sin soina.✡
34 Iaa xap sirawaa abala papaare leng xadi no inaman lalon abala balan pula. Oro iaa paare taman ngali gim ba tuo.
35 Jon tii malen aia rarar ta rar ma ga tsila, ma gim ga axilangi ngali taton mu sin pu xolot ina leng sin xan laleng.
36 "Iaa ie papaare leng biaa ta lot buxa ngen xan no Jon. Biaa no tinaxaa so Mom ta tali sin iaa ngali araraai ma balawaa iaa ta xosaraa a paare leng we, Mom a tulen iaa.
37 Ma Mom tsaa ta tulen iaa, a se paare leng tsaa taman iaa. Gim tii suk xap mager longmien inan ma lasi no matan.✡
38 Ma xan totore a xap manngi gim amuina gim xap taltaalnge sin iwaa ta tulen iaa.
39 Gim no Jiu gim tigiri tsaltsalei xan no Inaatel Pat amuina gim adodo sin no lo ngali adi tino laaliu. Balawaa no Inaatel Pat a paare leng taman iaa.
40 Oro gim ga xap siir tsaa ngali xaalame sin iaa ngali gim ba ie tino.
41 "Iaa xap tsatsel ngali xadi no paipa'ii no inaman.
42 Oro iaa atii gim. Iaa atii we, gim xap ie titii sin Moroaa lalon nagim no butsa.
43 Iaa se xaalame sin iesan nugu Mom, ma gim ga xap sirawaa iaa. Oro nawe xa xaatsap a xaalame sin iesan tsaa gim ba sirawaa ia.
44 Iaa suk xap olol gim ta xap pupua ngali taltaalnge amuina gim manglen gim xuxuuk tsaa, oro gim xap tsalei abia mangmangle xa ta xaal sin iwaa Moroaa ta xuuk mu.

✡ **5:33 5:33** Jon 1:19-27; 3:27-30 ✡ **5:37 5:37** Met 3:17; Mak 1:11; Luk 3:22

45 “Gim nangaam adodo we iaa ba atutali gim laamuaan Mom. Iwaa xa
ta atutali gim lalon totore ilaa Moses iwaa gim ta se taalnge sin ia.
46 Nawe gim se taltaalnge sin Moses, gim nii taltaalnge sin iaa bula,
amuina tii se atatal taman iaa.
47 Oro amuina gim ta xap taltaalnge sin sawe Moses tii atalaa biaabi gim
ba sen taltaalnge we sin samaarang iaa ta paare taman?”

6

Iesu a tabali no tausen a lima ina taamat
(Metiu 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

1 Mulina abala no maarang, Iesu atabaxi laman laa xuen sin biexa papel
ina laman Galili (biaa laman Taiberias),
2 o xariin malep ina inaman di ga amusili amuina di lasi no axixila xoror
biaa ta xosaraa sin no inaman di ta maramase.
3 Mil Iesu a laa papan gelgel ina buk ma ga manman mii xan no tsi asasing.
4 Xadi Luxaal ina Esliwaa no Jiu a se atat.
5 Biaa Iesu ta nanen laa ga lasi xaraxin malep di ta lo xaxaalame sangan ia,
ga paare ngali Pilip, “Gita ba uul tsoki itaa ngali angen sin abala no inaman?”
6 A atsuraa mu ngali xonon ia, amuina a se atii sin ia tsaa sawe naba ta
xosaraa.
7 Pilip tii xisi ia, “Iliil ina apaasaatuul no uleng ina tinaxaa a xap pupua
ngali uuli xaa tsoki pupua ngali xuxuuk ina di naba ngani xa pu nap.”
8 Iexa ina xan no tsi asasing, ila Endru turamasen Saimon Pita, a paare,
9 “Iexa tsi xulaau ila taman nen tsoki alima ma nen xoo alua, oro naba
xap pupua ngali abala inaman di ta suk xudu.”
10 Iesu asaaiti di, “Gim na atsotsoi no inaman lapula.” No palis a se malisa
sin abia xolot, o no taamat di ga tsotso pupua malen no tausen a lima.
11 Mil Iesu adi no tsoki, ma ga putsangi axaau sin Moroaa ma ga tabali
abia di ta tsotso ma a xosaraa weaatia sin no xoo ma ga suk buxa ngen
sawe di ta saan ngali.
12 Biaa di ta se maas, ga asaaiti xan no tsi asasing, “Gim axumuli abia no
pu ngaalngaal ina luxaal di ta papaalii. Gim nangaam tsaalen luxaal.”
13 Ma di ga axumuli abia no pu ngaalngaal ma di ga tuali auusi no tep ta
sangaul axuuk ma ga laa lua.
14 Mil biaa no inaman di tii se lasi abia axixila Iesu ta xosaraa, di ga
paare, “Asuk so ilawaa se Propet naba ta xaalame sin abala xolkolmoxo
ina inaman.”
15 Iesu a se atii we di xaalame ngali atuaai ia ngali naba tsap king. A
papaalii di sebula ma ga laa papan buk xasinge.

Iesu a eses papan daan
(Metiu 14:22-33; Mak 6:45-52)

16 Biaa ta se nale bingbing, xan no tsi asasing di ga laa lapula sangan daan
ulis,
17 di en papan mono ngali laa sin biexa papel ina daan ulis Kaperanaam.
A se bing o Iesu ga xap mager le tsomi di.
18 Xaraxin maal watwat amaalen daan ulis ma ga epurutsaae.
19 Mil di ta se alusa laa palpalaa malen alima o apaasxuk ina kilomita, di
tii ga lasi Iesu ta es xaalame sangan mono papan daan ulis di ga suk mataa
buxa.
20 Iesu ga asaaiti di, “Gim nangaam mataa, Iaa mu.”
21 Mil di ga se sirawaa ia ngali giwaa laa papan mono, o sauna mu, mono
a se atal xuen sin abia xolot di ta laa tia.

22 Leng papan biaa malep di ta manman sin biexa papel xuen ina daan
ulis, di se atii we mono axuuk mu abia ta manman atia, o Iesu tii xap laa
mii xan no tsi asasing, oro di tii laa xasinge.
23 Mil biexaa mono in Taiberias di le tsap xuen sangan abia xolot no
inaman di ta ngani araraai tsoki mil sin Orong ta se putsangi axaau.
24 Biaa malep di se atii we Iesu ma xan no tsi asasing di xap manman atia,
di xaa papan abia no mono di ga laa Kaperanaam ngali tsalei Iesu.

Iesu ia tsoki ina tino

25 Biaa no inaman di ta tatanginai Iesu talaa xaatalaa ina daan ulis ma di
ga atsuraa, “Rabai, Iu tsap atala langisa?”
26 Iesu a xisi di, “Iaa asaaiti gim taman so, gim lo nanen ngali iaa, a xap
muina gim ta lasi no axixila xoror oro amuina gim ngani no tsoki ma gim
ga se maas.
27 Gim nangaam taxaa ngali luxaal biaa naba ta tsaxa, oro gim na taxaa
ngali luxaal biaa ta manman ngali tino laaliu. Biaa luxaal xan Tsi Taamat
naba ta tali sin gim, amuina Moroaa, iwaa Mom, a se buri ia.”
28 Mil di ga atsuraa ia, “Giem ba xosaraa sa ngali giem ba xosaraa xan no
tinaxaa Moroaa biaa ta saan ngali?”
29 Iesu a xisi di, “Xan tinaxaa Moroaa abala: gim na taltaalnge sin iwaa
xa tii tulen.”
30 Biaabi di ga atsura, “Sen mat axixila xoror u ba xosaraa ngali giem ba
lasi ma giem na taltaalnge sin iu? U ba suk xosaraa sa so?
31 Nagiem no iaaiaa tii laamua di tii ngani manaa lalon xobel biil; malen
inaatel ta paare: *‘A tali tsoki in balalangit sin di ngali ngani.’”*✡
32 Iesu a paare, “Iaa asaaiti taman so, a xap Moses aia ta tali tsoki xaal
balalangit sin gim oro nugu Mom a tali abia tsoki so, ta xaal balalangit.
33 Amuina xan tsoki Moroaa axaal balalangit ma a tali tino sin abala
xolkolmoxo ina inaman.”
34 Di ga paare, “Orong, talaawaa u na tigiri tali abala tsoki sin giem.”
35 Iesu ga paare leng sin di, “Iaa biaa tsoki ina tino. Saa ia ta xaalame sin
iaa naba xap bula itol, ma saa ia ta taltaalnge sin iaa naba xap bula marua.
36 Oro malen iaa se asaaiti gim, ma gim se lasi iaa, oro gim xap taltaalnge
tsaa.
37 No inaman araraa, Mom a se tali sin iaa, di ba xaalame sin iaa, o saa ia
ta xaalame sangan iaa, iaa ba xap saali.
38 Amuina iaa tii xaal balalangit xaalame lapula a xap ngali taxaawiti
nugu sirsiir oro ngali taxaawiti xan sirsiir iwaa ta tulen iaa.
39 Balawaa xan sirsiir aia, ta tulen iaa, biaa iaa na xap xosorlii xa ina
abala no inaman araraa ta se tali sin iaa, oro iaa ba atapaasi di araraa mula
sin tino sin xapkap ina no leng araraa.
40 Amuina xan sirsiir nugu Mom aweaatalaa, biaa di araraa di ta nanen
sin xan Tsi ma di ga taltaalnge sin ia di ba adi tino laaliu, ma iaa ba atapaasi
di sin xapkap ina no leng araraa.”
41 Sin abala xan no totore Iesu, no Jiu di ga burburik amuina ta paare,
“Iaa tsoki in balalangit ta xaalame lapula.”
42 Di atsura, “Ilawaa taamat Iesu xan tsi Josep mu? Giem atii xan mom
ma nagaa. Asen parawe ga paare, ‘Iaa xaal balalangit xaalame lapula?’”
43 Iesu a xisi, “Gim nangaam ngurnguruk labatina gim tsaa.
44 A xap xa na pupua ngali xaalame sin iaa, oro Mom tsaa iwaa ta tulen
iaa naba tataii ia, ma iaa ba atapaasi ia laa sin tino sin xapkap ina no leng
araraa.

✡ **6:31 6:31** Exo 16:4; Nem 9:15; Saam 78:24-25

45 Di tii se atalaa lalon xadi Buk no Propet: *'Moroaa naba tali asasing sin*
no inaman araraa.'✡ Gim araraa, biaa gim ta lolong sin Mom ma adi asasing
sin ia, gim xaalame sangaaga.
46 A xap xa na se lasi Mom, oro iwaa mu ta xaal sin Moroaa, iwaa mu xa
ta se lasi Mom.
47 Iaa asaaiti gim taman so, iwaa xa ta taltaalnge naba adi tino laaliu.
48 Iaa, iwaa tsoki ina tino.
49 Nagim no iaaiaa tii laamua di tii ngani manaa lalon xobel biil, oro di tii
ga met tsaa.
50 Oro balawaa tsoki ta xaalame lapula xaal balalangit, biaa xa taamat
naba ta ngani ma naba xap met.
51 Iaa biaa tsoki ina tino, tii xaalame lapula xaal balalangit. Nawe xa
angen sin abala tsoki, naba tino laaliu. Balawaa tsoki biaa nugu pines, biaa
iaa ba ta tali ngalibi xolkolmoxo ina inaman di ba tino."
52 Mil no Jiu di engangaae labatina di tsaa, "Asen parawe ilawaa taamat
ta pupua ngali tali xan pines sin gita ngali ngani?"
53 Iesu ga asaaiti di, "Iaa asaaiti gim taman so, nawe gim xap ngani xan
pines xan Tsi Taamat ma nunngi xan dal, naba xap xa tino sin gim.
54 Saa ia ta angen sin nugu pines ma ga nun sin nugu dal a ie tino laaliu,
ma iaa ba atapaasi, sin xapkap ina no leng araraa.
55 Amuina nugu pines, luxaal so ma nugu dal, daan so ngali nun.
56 Saa ia ta ngani nugu pines ma nunngi nugu dal a manman lologo ma
iaa man lalon ia.
57 Malen mu Mom iwaa ta tino, a tulen iaa ma iaa ga tino amuina sin
Mom, ngalibi saa ia ta angangen sin iaa naba tino amuina sin iaa.
58 Balawaa tsoki biaa ta xaalame lapula axaal balalangit. Nagim no iaaiaa
di ngani manaa o mil di ga met, oro iwaa ta angen sin abala tsoki, naba tino
laaliu."
59 Tii papaare taman abala biaa ta lo asasingan no inaman lalon anua
sausawit Kaperanaam.

Xuduxudu ina no tsi asasing di poroklii Iesu

60 Biaa di ta alongmen abala, xuduxudu ina no tsi asasing di paare we,
"Balawaa asasing asuk lelep buxa, saa naba sirawaa?"
61 Aleng we, xan no tsi asasing di ngurnguruk ngali abala, Iesu ga paare
sin di, "Balawaa no totore a alolbiri gim?
62 Gim ba wesa nawe gim ba lasi xan tsi taamat ta xaale lapalaa lalon abia
xobel tii xaal tia?
63 Nantanua a tali tino, pines a ies gomsaa. Balawaa no totore iaa ta paare
taman sin gim a nantanua ma a ie tino.
64 Oro biexaal ina gim, gim xap taltaalnge." Amuina Iesu a se atii tsaa
sin atiltsoli, saa ina di a xap taltaalnge ma saa naba babel tali sin no
matenkorot.
65 Ma ga lo papaare tsaa ga we, "Biaabi Iaa ga asaaiti gim, a xap xa naba
pupua ngali xaalame sangaaga nawe Mom a xap tataii ia."
66 Amuina sin abala no maarang, o xuduxudu ina xan no tsi asasing di ga
putsi di mula ma di ga xap amusili ia bula.
67 Iesu atsuraa abia sangaul axuuk ma ga laa lua ina xan no tsi asasing,
"O gim saan ngali laa bula?"
68 Saimon Pita a xisi ia, "Orong, saa bula ia giem ba ta laa sangan? U ie
totore ina tino laaliu.✡
69 Giem taltaalnge ma giem atii we u pat, u xuuk sin Moroaa."

✡ **6:45 6:45** Ais 54:13 ✡ **6:68 6:68** Met 16:16; Mak 8:29; Luk 9:20

70 Mil Iesu ga xisi, “Iaa axilangi gim ta sangaul axuuk ma ga laa lua, aso?
Oro iexa ina gim, ia maraanis.”
71 Iesu atii Judas, xan tsi Saimon Iskariot, iexa ina no sangaul axuuk ma
ga laa lua ina xan no tsi asasing, naba ta babel tali ia.

7

Iesu a laa sin luxaal

1 Mil Iesu ga se laa galil Galili, ngali man palaaen Judaia amuina no Jiu di
liliisi ngali sas amantei.
2 Oro, biaa Luxaal ina no Tebanikel xadi no Jiu a se atat.
3 Xan no turumasen Iesu di paare sin ia, “Iu na se tapaas atala ma iu na se
laa Judaia ngalibi num no tsi asasing di ba lasi no axixila xoror u ta xosaraa
no.
4 A xap xa iwaa ta saan ngali atsapngen iesan na xosaraa no mat maarang
na xuxii amuina iu xosaraa abala no ngali asen iu tsaa lalon xolkolmoxo ina
inaman.”
5 Amuina xan no turamasen di xap taltaalnge bula sin ia.
6 Biaabi Iesu ga asaaiti di, “Biaa nugu leng axaau a xap mager tsap oro,
sin gim no leng araraa axaau.
7 Xolkolmoxo naba xap ngutsulen gim oro a ngutsulen iaa amuina iaa
paare leng we semaarang iaa ta xosaraa, a morokon.
8 Gim laa sin abia luxaal. Iaa ba xap mager laa sin abia luxaal amuina
ngali iaa, biaa nugu leng axaau a xap mager tsap.”
9 A papaare araraa, tii suk manman tia Galili.
10 Mil sin xan no turamasen di tii se laa lapalaa sin luxaal, ia bula a laa,
tii xap eses matan no inaman oro a es xuxii.
11 Sin abia luxaal no Jiu di lo nanen ma di ga atsura, “Inaai se aia taamat?”
12 Labatina no inaman di lo burburik taman ia, biexaal di paare, “Ia
taamat axaau.”
O biexaal di xisi, di ga paare, “A xap apanaai no inaman.”
13 Oro a xap xa na paare laba taman ia amuina di mataatine no Jiu.

Iesu asasing sin luxaal

14 A se labatina luxaal, Iesu a laa tsiga lalon xolot ina Xan Anua Moroaa
ma ga atiltsoli asingan no inaman.
15 No Jiu di tunga ma di ga atsura, “Ilawaa taamat asen sinaae we sin ta
xap asasing?”
16 Iesu a xisi di, “Balawaa nugu asasing a xap nugu tsaa, a xaal sin iwaa
ta tulen iaa.
17 Nawe xa axilangi ngali xosaraa xan sirsiir Moroaa, naba tsal tatanginai
nawe balawaa nugu asasing axaal sin Moroaa o iaa paare mu taman nugu
adodo tsaa.
18 Iwaa ta papaare mu taman xan adodo, a we di na pa’ii ia tsaa, oro iwaa
ta taxaa ngali manglen aia xa ta tulen xaalamengen, ia taamat so, amuina
ia untutiik.
19 Moses tii tali lo sin gim. A xap xa lolobet ina gim na amusili abia lo.
Ngalisa so gim ta saan ngali sas amantei iaa?”
20 Biaa malep di xisi, “Salawa tsaxa atsigaii iu, saa wena sas amantei iu?”
21 Iesu a xisi di, “Iaa tii xosaraa biexa axixila xoror ta xuuk o gim araraa
gim ga tunga.
22 Amuina Moses tii tali namaang ina xasau (Moses a xap atsapngen abala
namaang, a xap, tii xaal tsaa sin nagiem iaaiaa Abaram), gim axasaui tsi sin
Saabat.

23 Nawe xa tsi a xasau sin Saabat, di xosaraa ngali amusili xan Lo Moses,
ngali sa u ta magaa sin iaa ta atoaa taamat xiduul sin Saabat?”✡
24 Gim nangaam ininte taman no matan gim mu, ma axaau gim na ininte
taman namaang tutiik.

Iesu ia Karisito

25 Sin abia mu no maarang biexaa inaman in Jerusalem di atsura, “Ilawaa
mu taamat aila di ta xonon ngali sas amantei?
26 Ia mu a tigiri paare laba lalon no matan no inaman o di ga xap paare
taman xa totore sin ia. Amanaa no unbanam ina Jiu di adodo we, aso maase
ia mu Karisito.
27 Oro, gita atii ilawaa taamat in itaa, oro biaa Karisito naba ta xaalame a
xap xa naba atii itaa axaal.”
28 Iesu a lo xoxosaraa asasing tsaa lalon xolot ina Xan Anua Moroaa ga
paare lot we, “Iou, gim atii iaa ma gim atii itaa iaa xaal. Iaa xap xaalame
atala sin nugu adodo tsaa, a xap, oro iwaa xa ta tulen iaa, ia mu aso. Gim
xap atii ia,
29 oro, iaa atii ia, amuina iaa xaal sin ia ma ga tulen iaa.”
30 Di lo xonkonon ngali tsiili ia, oro ga xap xa na logotsi ia amuina xan
leng a xap mager xaalame.
31 Oro xuduxudu ina abia malep di ga taltaalnge tsaa sin ia, di ga paare,
“Biaa Karisito naba ta xaalame naba xosaraa xuduxudu ina no axixila xoror
ngen aila taamat?”
32 No Paarasi di alongen abia malep di ta burburik taman abala no
maarang amusili ia, o no lalaamua ina no unsausawit ma no Paarasi di
ga tulen no unxoxo ina Xan Anua Moroaa ngali tsiili ia.
33 Iesu ga paare, “Iaa ba manman dokdok mu mii gim o mil iaa na laa
sangan aia xa ta tulen iaa.
34 Gim ba tsalei iaa, ma gim ba xap tatanginai iaa tsaa, ma biaa xolot iaa
ba ta laa sin, gim xap pupua ngali xaalame sin.”
35 No Jiu di ga epaare engen di, “Itaa naba laa aila taamat, ngali gita ba
xap pupua ngali tatanginai ia? Manaa, naba laa lalon abia xolot, xida no
inaman di ta man tamtsaare labatina no Grik, ma na asingan di?
36 Sen muina abala ta we, ‘Gim ba tsatsel ngali iaa, o gim ba xap tatanginai
iaa,’ ma ‘sen xolot iaa ba laa lalon gim ba xap pupua ngali xaalame sin?’”
37 Sin abia xariin leng ma xapkap ina leng ina luxaal, Iesu a til ma ga
paare laba ga we, “Nawe xa ia ta marua, na xaalame sangan iaa ngali le
nun.
38 Saa ia ta taltaalnge sin iaa, malen Inaatel Pat ta se paare; *‘No daan sal
taman daan ina tino naba rue tsuul xaal sin ia.’”*✡
39 Tii papaare taman Nantanua, biaa no saa di ta taltaalnge sin ia, di ba
adi mil. Amuina Nantanua a xap mager xale lapalaa, ma Iesu a xap mager
adi xan minaalam.
40 Biexaa inaman lalon abia malep di ta alongmen ia ta paare, asuk so,
“Ilawaa propet so.”
41 O biexaal di paare, “Ia Karisito.”
Ma biexaal tsaa, di atsura, “Karisito naba sen xaal Galili we?
42 Inaatel Pat a paare we, Karisito naba xaal sin xan matenbung Dewit,
ma xaal Betliem, biaa inaman laba Dewit tii manman tia.”
43 Biaa malep di suk tsekxirixi engen di, amuina sin Iesu.
44 Biexaal ina di, di saan ngali tsiili ia, oro a xap xa na logotsi ia.

✡ **7:23 7:23** Jon 5:9 ✡ **7:38 7:38** Ais 44:3; 55:1; 58:11

Xadi lalaamua no Jiu di xap muun taltaalnge

45 Biaa no unxoxo ina Xan Anua Moroaa di ta se laa mula, o no lalaamua
ina no unsausawit ma no Paarasi di ga atsuraa di, “Ngalisa gim ta xap giwaa
ia xaalame?”
46 No unxoxo di xisi, “A xap xa na paare malen aia taamat ta papaare!”
47 No Paarasi di ga axaraati di, “Apanaai gim bula?
48 Xa lalaamua o xa Paarasi a taltaalnge sin ia bula?
49 A xap! Biaa malep di xap atii lo, xoror tsaxa bia papan di.”
50 Nikodimas,✡ iwaa tii setauan laa sangan Iesu, ia ina abia no lalaamua
ina no Jiu, ga paare,
51 “Sin xida lo, gita xap pupua ngali atuti xa nawe gita xap mager alongen
ia, ma tsaltatangine sen maarang ta se xosaraa.”
52 Di xisi ma di ga nen amagurusiki, “Iu bula in Galili? Nen puxen Inaatel
Pat ngali u ba tatanginai we a xap xa propet na tsuul xaal Galili.”

Iesu adodolii xan namaang tsaxa aina

53 Mil di xuxuuk, di se laa nan no tatan di.

8

1 Oro biaa Iesu tii laa papan Buk Olip.
2 Lawaareng bingbing tsaa a sebula mula xaalame lalon xolot ina Xan
Anua Moroaa. No inaman araraa di ga ulti ia ma ga tsotso lapula ma ga taal
asasing sin di.
3 No unaasasing ina lo ma no Paarasi di gii xaalamengen iexa aina di ta
tsiili ta matul mii taamat ta xap xan maxis. Di ga atilngi laamuaan di.
4 Di ga asaaiti Iesu, “Unaasasing, ilawaa aina giem tsiili ta matul mii
taamat ta xap xan maxis.
5 Lalon abala xan no lo Moses, a paare watwat ngali gita na pidi aia mat
laxen aina taman no xaat pupua sin ta met. Iu ba paare we sa?”
6 Di paare weaatalaa ngali atsina ia, ngalibi di ba pupua ngali atutali xa
totore sin ia.
Iesu ga tudu ma ga atatal taman xan kakaalis papan pula.
7 Biaa di ta lo atsutsuraa ia, a tapaas ma ga asaaiti di, “Nawe saa ia ina
gim, ta xap xaka namaang tsaxa, papaalii na setauan lii xa xaat sin ia.”
8 Ma ga sebula tudu ma ga atatal papan pula.
9 Biaa di ta alongmen abala, di suk exatsep xuxuuk, no maas setauan,
pupua sin Iesu xasinge mii aina ta lo tiltil tsaa.
10 Iesu a tapaas ga atsuraa ia, “Aina, inabise di? Tii xap xa na atuti iu?”
11 Aina ga paare, “Orong, a xap xa.”
O Iesu ga paare, “Iaa ba xap atuti iu. U na se laa, o talaawaa nangaam
xosaraa xa namaang tsaxa bula.”

Xan papaare leng Iesu aso

12 Iesu ga sebula asaaiti no inaman, “Iaa, iaa laleng ina abala xolkolmoxo
ina no inaman. Saa ia ta amusili iaa naba xap eses lalon lodo, a xap, naba
ie laleng ina tino.”✡
13 No Paarasi di ga tubusen ia, “Iu lo papaare leng taman iu tsaa, o biaa
num papaare leng a xap so.”✡
14 Iesu ga xisi di, “O nawe iaa papaare leng taman iaa tsaa, nugu papaare
leng aso, amuina iaa atii, itaa iaa xaal ma itaa iaa ba laa. Oro gim xap atii,
itaa iaa xaal o iaa ba laa itaa.

✡ **7:50 7:50** Jon 3:1-2 ✡ **8:12 8:12** Met 5:14; Jon 9:5 ✡ **8:13 8:13** Jon 5:31

15 Gim ininte sin sawe gim ta lasi, oro iaa xap ininte sin xa.
16 Oro nawe iaa ininte, nugu no adodo aso amuina a xap iaa xasinge. Iaa
til mii Mom iwaa ta tulen iaa.
17 Lalon nagim lo tsaa di tii atalaa we, papaare leng ina no taamat ta lua
aso.
18 Iaa tsaa iaa paare leng taman iaa tsaa, iexa nugu xa tiltsoxoti iwaa Mom,
iwaa ta tulen iaa."
19 Ma di ga tiirik apopogoroi, "Inaai num Mom?"
Iesu a xisi, "Gim xap atii iaa ma nugu Mom. Nawe gim nii atii iaa gim ba
atii nugu Mom bula."
20 A paare taman abala totore sin ta asingan no inaman lalon xolot ina
Xan Anua Moroaa sangan abia xolot ina atuturung tinabel, oro a xap xa na
tsiili ia amuina xan aua a xap mager tsap.
21 Iesu a sebula paare sin di, "Iaa ba se laa o gim ba nanen ngali iaa ma
gim ba met taman nagim no namaang tsaxa. Itaa iaa ba ta laa, gim ba xap
pupua ngali xaalame."
22 Balawaa a xosaraa no Jiu di ga atsuraa di tsaa, "Naba sas amantei ia
tsaa? Biaabi ga paare, 'Itaa iaa ba ta laa gim ba xap pupua ngali xaalame.'"
23 Oro a lo papaare tsaa, "Gim in atala lapula, o iaa in lapalaa. Gim ina
abala xolkolmoxo ina inaman, iaa xap ina abala xolkolmoxo.
24 Iaa tii asaaiti gim we, gim ba met lalon nagim no namaang tsaxa ma
nawe gim ba xap taltaalnge we iaa iwaa Karisito, gim ba suk met sin nagim
no namaang tsaxa."
25 Di atsuraa, "Saa iu?"
Iesu a xisi, "Biaa mu maarang iaa ta ben papaare taman.
26 A xudu no maarang iaa ba ta paatina sin gim ma ngali ininte taman
gim. Oro iwaa ta tulen iaa, asuk so ma senaara iaa ta longmien sin ia, iaa
asaaiti xolkolmoxo ina inaman taman."
27 Di xap leng we, tii se asaaiti di taman xan Mom.
28 Biaabi Iesu ga paare, "Biaa gim ta alet laangen xan Tsi Taamat lapalaa,
mil gim ba atii we, iaa Karisito ma iaa xap xosaraa xawas taman nugu adodo
tsaa oro iaa papaare mu taman senaara Mom tsaa ta asingan iaa.
29 Iwaa ta tulen iaa, ila mii iaa. A xap papaalii iaa xasinge. Amuina iaa
tigiri xosaraa biaa no maarang ta atatoni ia."
30 Ma sin abia xan no papaare, xuduxudu ina di, di aturungi xadi
tinaalnge sin ia.

Xan no tsi Abaram

31 O Iesu ga paare sin abia no Jiu, di tii se taltaalnge sin ia. "Nawe gim
taxaariti nugu no asasing, gim nugu no tsi asasing so.
32 Gim ba atii so ina, ma biaa so ina, naba aleiwaai gim."
33 Di xisi ia, "Giem xan no iaaiaa Abaram, ma giem tii xap no untutule
paina xa. U ba sen paare we, giem atii we giem leiwaa."✡
34 Iesu a xisi di, "Iaa asaaiti gim taman so ina, gim araraa xuxuuk gim ta
xoxosaraa namaang tsaxa, gim xan no untutule namaang tsaxa.
35 Untutule a xap ia so ina matenaanua, oro iwaa tsi ia ina matenaanua
laaliu.
36 Nawe tsi aleiwaai gim, gim ba suk leiwaa so.
37 Iaa atixi gim, gim xan no iaaiaa Abaram, oro gim se saage ngali sas
amantei iaa, amuina gim xap adi nugu totore.
38 Iaa paare taman sa nugu Mom ta se asen sin iaa, oro gim xosaraa sen
maarang nagim mom ta asaaiti gim taman."

✡ **8:33 8:33** Met 3:9; Luk 3:8

39 Di xisi ia, “Abaram nagiem mom.”
Iesu asaaiti, “Nawe gim xan no tsi so Abaram, gim ba xosaraa no uk
tinaxaa biaa Abaram tii xoxosaraa no.
40 Malen talaawaa gim lo nanen ngali iaa, ngali sas amantei iaa. Iaa iwaa
ta se asaaiti gim taman soina biaa iaa ta alongmen sin Moroaa. Abaram tii
xap xosaraa abala no maarang.
41 Gim lo xoxosaraa no maarang nagim Mom tsaa tii xoxosaraa.”
Di xiis atsaxati, “Giem xap no tsi in nan sal. Moroaa ia tsaa iwaa nagiem
Mom.”

Xan no tsi Saatan

42 O Iesu ga asaaiti di, “Nawe Moroaa nagim Mom so, gim ba titii iaa,
amuina iaa xaal sin Moroaa ma talaawaa iaa se tala. Iaa xap xaalame iaa
tsaa, oro a tulen iaa.
43 Ngalisa gim ga xap leng sin nugu totore iaa ta asaait taman? Amuina
gim xap pupua ngali alongmen sawe iaa ta papaare taman.
44 Gim xan no tsi nagim mom Saatan, ma gim amusili xan no namaang
tsaxa nagim mom. Sin atiltsoli, ia tii unsasas xa ma ia undadare ma a xap
xa so lalon ia. Biaa ta dare, a paare taman xan no mat laxen namaang tsaa,
ia undadare ma ia mom ina no dalek.
45 Iaa paare taman so, oro gim ga xap taltaalnge sin iaa.
46 Saa ina gim a pupua ngali tulis asen we, iaa mangiel sin nugu namaang
tsaxa? Ma nawe iaa tore so, ngalisa gim ta xap taltaalnge sin iaa?
47 Saa ia ta xaal sin Moroaa, a xaa alongmen xan no totore Moroaa.
Amuina gim ta xap alongmen iaa, gim xap xan Moroaa.”

Iesu a paare leng taman ia tsaa

48 No Jiu di xisi atsaxati, “Giem paare so we, iu in Samaria, o salawa tsaxa
aia ta manman lalon iu?”
49 Iesu a xisi di, “Salawa tsaxa a xap manman lalon iaa. Iaa tigiri paipa’ii
nugu Mom o gim xap xaa manglen iaa.
50 Iaa xap tsatsel ngali minaalam, a xap, Moroaa ia ta tsatsel ngali, ma ia
unininte.
51 Iaa asaaiti gim taman so, nawe xa a taxaariti nugu totore, naba suk xap
met.”
52 No Jiu di tubusen ia, “Talaawaa giem atii salawa tsaxa atsigaii iu.
Abaram ma no propet di se met, o iu we nawe xa amusili num totore naba
suk xap met.
53 Iu lot buxa ngen nagiem mom Abaram? Tii se met, mii no propet. U we
iu saa?”
54 Iesu a xisi, “Nawe iaa aminaalami iaa tsaa, nugu minaalam naba suk
maarang gomsaa. Nugu Mom iwaa gim ta paare we nagim Moroaa, iwaa
mu ta aminaalami iaa.
55 Aso gim tii xap atii ia, iaa atii ia. Nawe iaa paare we iaa xap atii ia, iaa
ba undadare malen gim; oro iaa atii ia ma iaa amusili xan totore.
56 Num iaaiaa Abaram, a papaalam buxa ngali lasi nugu leng; tii se lasi
ma ga suk taton.”
57 No Jiu di ga olol ma di paare, “Num no miet a xap mager no sangaul
alima, o asen parawe we, u tii se lasi Abaram?”
58 Iesu a xisi, “Iaa asaaiti gim taman so, setauan sin di tii taana Abaram,
iaa mu.”
59 Ngali abia mu, di ga adi no xaat ngali pidi ia, oro Iesu ia tsaa ga xuxii,
ga poroklii xolot ina Xan Anua Moroaa.

9

Iesu atoaa iexa taamat matababa

1 Iesu a es laa, ga lasi iexa taamat matababa, xaal sin nagaa tii taxaana.
2 Xan no tsi asasing di atsuraa ia, “Rabai, saa xosaraa namaang tsaxa, ilawaa taamat, o xan mom ma nagaa biaa di tii ga taxaanai ia, ga se matababa?”
3 Iesu a xisi, “A xap ilawaa taamat o xan mom o xan nagaa di xosaraa namaang tsaxa biaa ga matababa, oro balawaa atsap ngali Moroaa naba asen xan tinaxaa lalon xan tino.
4 Sin abala ta leng tsaa gita na xosaraa xan no tinaxaa aia xa ta tulen iaa. Bing naba xaalame biaa naba xap xa na pupua ngali taxaa.
5 Biaa iaa ta manman lalon xolkolmoxo ina inaman, iaa tsaa abia laleng ina xolkolmoxo.”✡
6 Mil sin ta paare, Iesu a xamutsa papan pula, o ga xosaraa pixaa taman xan xamutsa ma ga patsaa papan no matan aia taamat.
7 A paare sin, “Laa guraii no mataam lalon pu daan ulis, Silom” (muina abala totore Silom tulen). Biaabi iwaa taamat ga laa guraii no matan, o ga mula ta se nanen.
8 No inaman di ta man atataaen ma biaa di ta lasi ta xaa ningning di atsura, “Ilawaa uk taamat amuila, ta xaa xale ningning was?”
9 Biexaal di we, “Ia mu.”
Biexaal di paare, “A xap, a mat malen ia.”
Oro ga asaait leng taman ia tsaa, weaatala, “Iaa mu.”
10 Di tiiriki, “Asen we, o no mataam ga tsalel?”
11 A xisi ga we, “Iwaa taamat di putsangi Iesu a xosaraa pixaa ga patsaa papan no mataaga, o ga asaaiti iaa ngali laa guraii no mataaga lalon daan Silom. Biaabi iaa ga laa guraii no mataaga, o iaa ga se nanen.”
12 Di atsuraa ia, “Inaai se aia taamat?”
A xisi, “Iaa xap atii.”

No Paarasi di tirei amusili abia atotoaa

13 Di gii laangen aia taamat matababa laa sangan no Paarasi.
14 Biaa leng Iesu ta xosaraa pixaa ma ga tsalali no matan aia taamat, tii Saabat.
15 Biaabi no Paarasi di ga atsuraa bula, asen parawe, o iu ga nanen. Iwaa taamat a xisi, “A patsaa pixaa papan no mataaga. O iaa ga laa guraii no mataaga ma talaawaa iaa ga se nanen.”
16 Biexaal ina no Paarasi di we, “Ilawaa taamat a xap xaal sangan Moroaa sin sa, a xap amusili Saabat.”
Oro biexaal di atsura, “Asen parawe, o xa untsaxa, naba pupua ngali xosaraa no axixila xoror?” Biaabi di ga exatsep sin no xolot ta lua.
17 Mil di sebula putsi laa sangan aia taamat tii matababa, “Amuina tii tsalali no mataam, u ba paare wesa ngali ia?”
Iwaa taamat a xisi, “Ia propet.”
18 No Jiu di xap mager taltaalnge we, ia tii matababa, o ga se nanen, pupua sin di ta tutule ngali xan mom ma nagaa aia taamat.
19 Di atsura, “Nugulu tsi aila? Ilawaa mu aila u ta we iu tii taxaana ta matababa? Asen parawe ga se nanen?”
20 Delu xisi, “Gelu atii ia nagelulu tsi, o gelu atii ta matababa sin nagaa tii taxaana.
21 Oro malen a se nanen, o saa ia ta tsalali no matan, gelu xap atii. Atsuraa ia, a se lot, a pupua ngali asaaiti gim.”

✡ **9:5 9:5** Met 5:14; Jon 8:12

22 Delu asaait taman abala, amuina delu mataatinai no Jiu sinsa, di tii se
xubatsi we, saa ia ta paare leng taman Iesu ia Karisito, di ba saali atsuulngi
ia lalon anua sausawit.
23 Biaabi xan mom ma nagaa, delu ga paare, “A se lot pupua, gim atsuraa
ia.”
24 Ma di sebula ilei ngali aia taamat ta matababa ma di ga paare sin, “U
na aminaalami Moroaa! Giem atii aia taamat ta atoaa iu, ia untsaxa.”
25 A xisi, “Iaa xap atii, nawe ia untsaxa o a xap, was mu iaa ta atii; iaa tii
matababa o talaawaa iaa se nanen.”
26 Di ga atsuraa ia, “Tii xosaraa sa sin iu? Asen tsalali wenangenai no
mataam?”
27 A xisi, “Iaa se asaaiti gim tsaa, o gim ga xap lolong. Ngalisa so gim ta
wena sebula alongmen? Gim wena tsap xan no tsi asasing, bula?”
28 Di ga tubusen weaatalaa, “Iu xan tsi asasing, oro giem xan no tsi asasing
Moses.
29 Giem atii we Moroaa tii papaare sin Moses. Oro ngali aia taamat giem
xap atii itaa axaal.”
30 Iwaa taamat a xisi, “Balawaa maarang asuk alolaa iaa buxa! Gim xap
atii itaa axaal, oro atsalali no mataaga.
31 Gita atii Moroaa a xap xaa alongmen xadi no sausawit no untsaxa, a
xap, a xaa alongmen xadi sausawit no untutiik, di ta amusili xan sirsiir.
32 Sin atiltsoli, a xap xa na alongmen xa taamat ta tsalali no matan xa di
ta taxaana ta matababa.
33 Nawe ilawaa taamat a xap xan Moroaa naba xap pupua ngali xosaraa
xawas.”
34 Sin abala di xisi, “Iu tii tsap lalon namaang tsaxa sin leng di tii taxaana
iu, u xap pupua ngali asingan giem,” ma di ga tulen atsuulngi.

Tanua baba

35 Biaa Iesu ta alongmen we di se tulen atsuulngi lokobel, a tatanginai ia,
ga paare, “U taltaalnge sin xan Tsi Taamat?”
36 Iwaa taamat atsura, “Orong, saa taamat aia? Asaaiti iaa ngalibi iaa ba
taltaalnge sin ia.”
37 Iesu a paare, “Iu se lasi ia, aso, ia mu iwaa xaa iu ta papaare mii
talaawaa.”
38 Mil iwaa taamat ga paare, “Orong, iaa taltaalnge,” ma ga langaari laa
sin ia.
39 Iesu ga paare, “Iaa xaalame lalon xolkolmoxo ina inaman ngali ininte
sin di, ngalibi no matababa di ba nanen, o biaa di, di ta nanen di ba tsap
baba.”
40 Biexaa Paarasi atataaen ia di alongen abala o di ga paare, “Sawe? O
giem xap matababa.”
41 Iesu ga paare, “Nawe gim nii matababa gim nii xap ie namaang tsaxa.
Oro biaa gim ta we ‘giem nanen’ nagim namaang tsaxa a manman tsaa.”

10

Iaa untilaamamil axaau ina no sipsip

1 “Iaa asaaiti gim taman so, iwaa taamat ta xap tsiga matenmat ina xobel
sipsip o ga laxe papan barateng ia unpulapula.
2 O saa ia ta tsiga matenmat, ia untilaamamil ina no sipsip.
3 Unxoxo ina matenmat, a xaa tsalali matenmat ngali ia, ma no sipsip di
alongen xan inan. A ilei xan no sipsip tsaa taman no iesan di ma ga xaa
tsuul laamuangen di.

4 Biaa ta se atsuulngi abia xan no sipsip araraa tsaa, a xaa laamuangen di
o di ga amusili ia amuina di long xilalaa inan.
5 Di ba xap amusili xa xaatsap, Oro di ba sol loxona aia xa, amuina di xap
long xilalaa inan aia taamat xaatsap."
6 Iesu a paare taman abala totore puapua, oro di xap leng sin sawe ta
asaaiti di taman.
7 Biaabi Iesu ga sebula paare, "Iaa asaaiti gim taman so, iaa matenmat ina
no sipsip.
8 Biaa di, di tii laamuangen iaa, di no unpulapula ma no unsasas, oro no
sipsip di xap lolong sin di.
9 Iaa, iaa matenmat. Saa ia ta tsiga sin iaa naba tino, naba tsiga lalon
matenmat ma na tsuul lokobel ma naba tsaltsalei no palis axaau.
10 Unpulapula a xaalame mu ngali pula, sas amantei ma xosor atsoti no
maarang. Iaa, iaa xaalame ngali di ba ie tino, biaa ta usli.
11 "Iaa untilaamamil axaau ina no sipsip. Untilaamamil axaau ina no
sipsip naba met ngali xan no sipsip.
12 Iwaa untinaxaa di ta uuli, a xap iwaa untilaamamil so ina no sipsip
ma a xap tapkina abia no sipsip. Biaabi nawe a lasi xapunakok ta xaalame,
naba sol poroklii no sipsip ma na suk sol loxono di. Mil xapunakok naba
xalili di ma di na sol exatsep.
13 Iwaa untinaxaa a sol amuina di uuli mu ia, ma ga xap adodo buxa ngali
no sipsip oro ngali ia mu.
14 "Iaa untilaamamil axaau ina no sipsip, iaa atii nugu no sipsip ma nugu
no sipsip bula di atii iaa.✡
15 Malen mu Mom ta atii iaa, iaa bula iaa atii Mom ma iaa ga met ngali
no sipsip.
16 Biexaal ina abala no sipsip di xap ina abala xobel sipsip. Iaa ba giwaa
bula di. Di bula di ba long xilalaa inaaga o di ba tsap etudim malen xobel
sipsip axuuk ma iaa ba tsap xadi untilaamamil.
17 Sin abia muina nugu Mom ga titii iaa amuina iaa tii met ma iaa ba
sebula tapaas mula.
18 A xap xa naba saali nugu tino, oro iaa tali taman nugu sirsiir tsaa. Iaa
ie banam ngali tali nugu tino ma banam ngali alet mulangenai. Balawaa
totore watwat iaa tii adi sin nugu mom."
19 Sin abala totore no Jiu di sebula xap ukbal.
20 Xuduxudu ina di, di paare we, "No salawa di tsigaii ma ga paare
tangtangabaa. Ngalisa gita na longmien ia?"
21 Oro biexaal di paare, "Biaa no totore a xap xan no aia taamat ta ie
salawa tsaxa. Asen parawe gim ga we xa taamat ta ie salawa tsaxa a pupua
ngali tsaleli matan xa matababa?"

No Jiu di xap muun taltaalnge

22 Tia Jerusalem, xariin Luxaal ngali Axilangi xan Anua Pat Moroaa ta
tsap uul, o biexa bula no leng ina madil.
23 Iesu ga eses lalon xolot ina Xan Anua Moroaa di putsangi xolot arare
xan Solomon.
24 O no Jiu di ga til ulti ia di ga tiirik, "Ngalisa iu ta aboiki giem? Nawe aso
iu Karisito, asaait alengi giem."
25 Iesu a xisi di, "Iaa se asaaiti gim oro gim ga xap taltaalnge. No axixila
xoror iaa ta xosaraa no sin iesan nugu Mom, a paare leng taman iaa.
26 Oro gim ga xap taltaalnge amuina gim xap nugu no sipsip.

✡ **10:14 10:14** Met 11:27; Luk 10:22

27 Nugu no sipsip di xaa alongmen inaaga, iaa atii di; ma di tigiri xaa
amusili iaa.
28 Iaa tali tino laaliu sin di, ma di ba suk xap met, xa naba xap saali di
lalon no limaaga.
29 Nugu Mom iwaa ta tali di sin iaa, a lot buxa ngen no maarang araraa;
a xap xa na pupua ngali saali di lalon no liman Mom.
30 Iaa ma nugu Mom, gelu xuuk mu."
31 No Jiu di adi no xaat sebula ngali pidi ia.
32 Oro Iesu a paare ngali di, "Iaa se asingan gim taman no axixila xoror
ta xaal sin Mom. Inaabi abala no tinaxaa axaau gim ta saan ngali pidili iaa
taman?"
33 No Jiu di ga xisi, "Giem xap pidili iu taman xa ina abala no, oro, ngali
abia num no papaare reret taman Moroaa. Iu mu taamat gomsaa, iu we iu
Moroaa."
34 Iesu a xisi di, "Di tii atalaa lalon nagim lo. *'Iaa se paare, gim no
moroaa?'*✡
35 Nawe a putsangi di 'no moroaa,' sin saa so xan totore Moroaa a xaalame
sin ma balawaa Inaatel Pat ga suk so laaliu.
36 Asen parawe se sin aia Mom ta we a se aturung axatsapen malen xan
tsi tsaa ma ga tulen laa lalon xolkolmoxo ina inaman? Ngalisa gim ga we,
iaa paare reret taman Moroaa, amuina iaa ta we, 'Iaa xan tsi Moroaa?'
37 Gim nangaam taltaalnge sin iaa, nawe iaa xap xosaraa sawe nugu Mom
ta xosaraa.
38 Oro nawe iaa xosaraa o gim ga xap taltaalnge sin iaa, gim na taltaalnge
sin no axixila xoror, biaabi gim ba atii ma leng we, Mom ila lalon iaa, ma
iaa lalon Mom."
39 Di wena sebula tsiili ia, o di ga tsilpuli ia.
40 Mil Iesu ga mula, ga tabaxi Jodan laa sin abia xolot Jon tii axadaani no
inaman sin abia no leng tii xulaau. Tii manman tia.✡
41 Ma no daan inaman di ga xaalame sangan ia, di ga we, "Jon a xap
xosaraa xa axixila xoror oro sawe biaa Jon ta asaait taman aila taamat,
asuk so."
42 O sin abia xolot, xuduxudu di ga taltaalnge sin Iesu.

11

Xan minet Lasarus

1 Iexa taamat iesan ilaa Lasarus, a maramase. Ia in Betani, xan xobel
Maria ma tawaneina Maata.✡
2 Iwaa Maria, moton Lasarus ta maramase, iwaa mu tii patsaa daan tso
mamainaang papan Orong ga a puraa no xaden taman ulinxuan.✡
3 Lomasen tawaneina delu tulen totore sin Iesu, "Orong iwaa iu ta titii a
maramase."
4 Iesu alongmen abala ga we, "Balawaa maramase naba xapkap lalon
minet. A xap, ngali asen xan minaalam Moroaa, biaabi ngali xan tsi Moroaa
naba aminaalami sin."
5 Iesu a titii Maata mii tawaneina ma Lasarus.
6 Oro, biaa ta se alongen we, Lasarus a maramase, a sebula manman no
leng alua lalon abia xobel ta manman tia.
7 Mil ga asaaiti xan no tsi asasing, "Gita ba sebula mula laa Judaia."
8 Xan no tsi asasing di paare sin, "Rabai, talaawaa mu no Jiu di wena pidili
iu taman no xaat, o iu wena sebula mula laa tia?"

✡ **10:34 10:34** Saam 82:6 ✡ **10:40 10:40** Jon 1:28 ✡ **11:1 11:1** Luk 10:38-39 ✡ **11:2 11:2** Jon 12:3

9 Iesu a xisi di, “Gita atii we sangaul axuuk ma ga laa lua ina aua lasiaat.
Taamat iwaa ta eses lalon laleng naba xap litke, amuina a nanen lalon xan
laleng ina xolkolmoxo ina inaman.
10 Nawe a eses nabing biaa naba litke amuina biaa laleng a xap manman
lalon ia.”
11 Mil sin abia no maarang, a laa ga asaaiti di, “Turan gita ilaa Lasarus a
se urange; oro iaa ba laa atia ngali apadaa ia.”
12 Xan no tsi asasing di ga we, “Orong, nawe a urange, biaa naba axaau
mu.”
13 Iesu a papaare taman xan minet Lasarus, oro xan no tsi asasing di
adodo we, Lasarus a urange mu.
14 O mil tii ga asaait alengi di, “Lasarus a se met,
15 ma amuina ngali gim, iaa taton iaa ta xap manman mii di, ngali gim ba
taltaalnge. Oro, gita laa sangan ia.”
16 Mil Tomas, biexa iesan Didimus, ga asaaiti no tsi asasing araraa ga we,
“Nagaa laa mii, ngali gita ba met bula mii ia.”
17 Sin xan tsinap, Iesu tii atik tatanginai malen Lasarus a se matul no leng
aet lalon lia pupuna.
18 Betani aman malen a tuul no kilomita palaaen Jerusalem,
19 ma xuduxudu ina no Jiu di ga xaalame sangan Maata ma Maria ngali
le atuturi delulu amuina moton delulu a se xaapina.
20 Biaa Maata ta alongmen we, Iesu a se xaalame, ga tsuul ngali laa es
balsi ia, oro Maria a manman mu lalon xadi anua.
21 Maata ga paare sin Iesu, “Orong, nawe u nii manman atala, motogo nii
ba xap met.
22 Oro, iaa atii malen talaawaa Moroaa naba tali sawe u ta ningi sin.”
23 Iesu ga paare sin ia, “Num taamat naba tapaas mula taman tino.”
24 Maata ga xisi, “Iaa atii naba tapaas mula sin xapkap ina no leng araraa.”
25 Iesu ga paare ngali ia, “Iaa, iaa tinapaas mula ma tino. Iwaa xa ta
taltaalnge sin iaa naba adi tino, ma nawe a se met naba tino,
26 ma iwaa ta tino ma ta taltaalnge sin iaa naba suk xap met. U taltaalnge
sin abala?”
27 Maata asaaiti ia, “Iou Orong, iaa taltaalnge we, iu mu Karisito, xan tsi
Moroaa iwaa naba ta xaalame lalon xolkolmoxo ina inaman.”
28 Ma mulina Maata ta se paare weaatalaa, a mula ga laa ileitsoli
tawaneina Maria o ga asaaiti, “Unaasasing ila se, a tiirik ngali iu.”
29 Biaa Maria ta alongmen abala, a tapaas isagaa ma ga suk laa sangan.
30 Iesu a xap mager tsiga lalon abia xobel, a lo manman tsaa sin abia xolot
ta balsi Maata tia.
31 Biaa no Jiu di ta manman ngali atuturi Maria lalon anua di lasi ta tapaas
isagaa ga tsuul, di suk amusili. Di sarowe naba laa lalon lia pupuna ngali
laa teng.
32 Biaa Maria ta laa tsap sin abia xolot Iesu ta manman tia ga lasi ia, a
sage putput sangan ga we, “Orong, nawe iu nii manman tala, motogo nii
xap met.”
33 Biaa Iesu ta lasi ta lo tengteng, ma no Jiu biaa di ta xaalame mii di teng
bula, tii suk lolbiir buxa lalon nantanuaan ma ga adodo buxa.
34 Ga atsuraa di, “Gim atetei lalon sen lia pupuna?”
Di ga xisi, “Orong, xaalame ma u na le lasi.”
35 Iesu ga teng.
36 Mil no Jiu di ga paare, “Gim lasi, asuk titii buxaai ia.”

37 Oro biexaal ina di, di paare, “A tsalali no matan aia taamat ta baba o
ngalisa ga xap pupua ngali tilkaali ia sin minet?”

Iesu atapaasi Lasarus sin minet

38 Iesu asuk lolbiir buxa ga xaalame sangan lia pupuna. Biaa lia pupuna
aman lalon lia sin gelgel ina buk, o biexa xaat di axos banti matenmat ina
tsigatsiga.
39 Ga paare, “Gim puxenlii abia xaat alen matenmat.”
O Maata, moton aia tongaan ga we, “Orong, amuina a se matul no leng
aet, a se xapul aia.”
40 Iesu ga paare ngali di, “Iaa tii asaaiti gim we, nawe gim taltaalnge gim
ba lasi xan minaalam Moroaa.”
41 Ma di ga puxenlii aia xaat. Iesu ga agar xale lapalaa ga paare, “Mom,
iaa putsangi axaau sin iu, iu ta se alongmen iaa.
42 Iaa tii atii we, iu tigiri alongmen iaa, oro, iaa paare taman abala ngali
xadi axaau balawaa malep di ta tiltil atala, ngali di ba taltaalnge we iu tulen
iaa.”
43 Biaa ta se paare taman abala, asuk ilei xuupkup, “Lasarus, u na tsuul!”
44 Iwaa tongaan asuk tsuul taman no liman ma no xaden di tii ulsi taman
no xolot ina laplap, o xuan di ngaati bula.
Iesu ga paare ngali di, “Gim lubatli abia no laplap ina pupuna, gim
aleiwaai ia.”

Di ngiti ngali sas amantei Iesu
(Metiu 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)

45 Biaabi xuduxudu ina no Jiu, biaa di ta xaalame ngali le uwaa Maria ma
di tii se lasi sawe Iesu tii xosaraa ma di ga taltaalnge sin ia.
46 Oro, biexaal ina di, di laa sangan no Paarasi di ga asaaiti di taman sawe
Iesu tii se xosaraa.
47 Mil no lalaamua ina no unsausawit ma no Paarasi di ga ilei biexa
xalkale ina Sanidrin.
Di ga atsura, “Gita ba xosaraa sa? Ilawaa taamat a se xosaraa xuduxudu
ina no mat axixila xoror.
48 Nawe gita ba papaalii, na lo xoxosaraa abala, inaman araraa di ba suk
taltaalnge sin. O no Rom di ba xaalame ma di na araabi Xan Anua Moroaa
ma xida xobel labalaba.”
49 Oro iexa ina di, ilaa Kaiapas, iwaa tii unsausawit lapalaa sin abia miet,
ga asaaiti di, “Gim suk xap atii xawas!
50 Gim xap atik axaautsi we, naba axaau ngali xa na xuuk na met ngali
no inaman, o na xap abala xobel labalaba na araabi.”
51 A xap asaait taman abala sin xan adodo tsaa, Oro, biaa tii unsausawit
lapalaa sin abia miet, tii tali xan totore propet we, Iesu naba se met ngali
abala xobel labalaba,
52 ma a xap ngali xobel labalaba mu oro, ngali abia xan no tsi Moroaa, di
ta man i’is, ngali giwaa etudim di ngali di ba tsap xuuk.
53 Ma sin abia leng ma laa, di ga se ngiti ngali sas amantei Iesu.
54 Ma Iesu ga se xap bula eses i’is papan no matan no Jiu. Ga laa lalon
biexa xobel biil lalon inaman laba Epraaem, ga manman atia mii xan no tsi
asasing.
55 Xadi Esliwaa no Jiu a se atat, o xuduxudu ina no inaman ina no
xobel xaatsap, di xaale Jerusalem ngali xosaraa namaang ina amixati ngali
aleiwaai di tsaa setauan ina Esliwaa.
56 Di lo nanen ngali Iesu biaa di ta lo tiltil lalon Xan Anua Moroaa ma di
ga etiirik engen di, “Naba soro xap xaalame sin abala luxaal?”

57 Ma no lalaamua ina no unsausawit ma no Paarasi di ga tali totore watwat we, saa ia ta lasi Iesu lalon xa xolot, na paate alengi sin di, ngali di ba pupua ngali tsiili ia.

12

Maria a patsaa Iesu taman daan ta tso mamainaang
(Metiu 26:6-13; Mak 14:3-9)

1 A se paasxuk no leng ngali laa sin Esliwaa o Iesu ga tsap Betani, biaa xobel Lasarus ta xaa manman, iwaa Iesu tii atapaasi sin ta se met.
2 Tiwaa di tii xosaraa luxaal ngali Iesu. Maata atabali di ma Lasarus bula a tsotso sangan ibe angangen mii.
3 Mil Maria ga adi biexa daan ta tso mamainaang, di ta xosaraa taman no pilogo tso, xan iliil asuk lot buxa ga patsaa papan no xaden Iesu ma ga silaapuraa taman ulin xuan. Ma anua ga suk tso mamainaang buxa sin abia daan tso.✡
4 Oro iexa ina xan no tsi asasing, ilaa Judas Iskariot, iwaa naba ta babel tali Iesu papan no liman no matenkorot a we,
5 “Ngalisa ta palo ngali sune taman abala daan tso ma naa adi xuxute naa tali sin no muunwas. Asuk pupua malen iliil ina miet ta xuuk.”
6 A papaare taman abala amuina a xap atarangaai no muunwas, oro, amuina ia unpulapula; a xaa tilaamamil sin xadi no tang, o ga pulapula lalon abia niaan atuturung.
7 Iesu ga asaaiti, “Papaalii ia. A uuli abala daan tso ga aturungi liiliisi leng ina di ba ta punami iaa.
8 No muunwas di ba tigiri manman mii gim, oro iaa ba xap tigiri manman mii gim.”
9 O mil xaraxin xumul ina no Jiu di atik tatanginai we Iesu a manman Betani ma di ga xaalame. A xap ngali Iesu mu, di we di na lasi Lasarus, iwaa Iesu ta atapaasi sin minet.
10 Ma no lalaamua ina no unsausawit di ga ngiti bula ngali sas amantei Lasarus.
11 Amuina sin ia mu, xuduxudu ina no Jiu di laa sangan Iesu ma di ga taltaalnge sin ia.

No res ina Iesu ta tsiga Jerusalem malen king
(Metiu 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)

12 Leng papan, xariin xumul, biaa di ta xaalame sin abia luxaal, di alongmen we Iesu naba xaalame Jerusalem.
13 Ma di ga adi no lexe ina baibai ma di ga laa ngali sabasue ia, ma di ga tol,

“Osaana!”

“Atubudaani, iwaa ta xaalame sin xan iesan Orong!”✡

“Atubudaani xadi king no Israel!”

14 Iesu atatangina iexa donki dokdok, ma ga tsotso papan, malen inaatel ta tore:

15 “U nangaam mataa, tsaana in Saion.
U na lasi, num king ia ta xaalame,

✡ **12:3 12:3** Luk 7:37-38 ✡ **12:13 12:13** Saam 118:25-26

A tsotso papan taaluna donki uul!”✡

16 Setauan, xan no tsi asasing di tii xap leng sin abala no maarang; oro
mu mil Moroaa ta aminaalami Iesu, di ga adodomi maaba we, balawaa no
maarang di tii atalaa ngali ia, ma di se xosaraa abia no maarang laa sin.
17 Biaa xumul di ta manman mii biaa tii ilei atsuulngi Lasarus xaal lalon
io ma ga atapaasi sin minet, di lo papaatinai abia totore.
18 Xuduxudu ina no inaman di laa es balsi ia. Amuina di tii se alongmen
abia axixila ta xosaraa.
19 Biaabi no Paarasi di ga paare laa sin di tsaa we, “Gim lasi, gita ba xap
xosor puaa xawas. Gutuu atsoxaa, balawaa xolkolmoxo araraa a se amusili
ia.”

Iesu asaait leng taman naba ta met

20 Talaawaa biexaa Gentail lolobet ina di, di tii laa langaari mii di sin
xariin luxaal.
21 Di xaalame sangan Pilip, ia in Betasaida lalon xariin xolot Galili di ga
ningi, “Taamat laba, giem saan ngali lasi Iesu.”
22 Pilip a laa ngali asaaiti Endru, ma delu arie, delu ga asaaiti Iesu.
23 Iesu a xisi ga we, “Xolot ina leng a se tsap ngali Moroaa naba
aminaalami xan Tsi Taamat.
24 Iaa asaaiti gim taman so, nawe xa xalitsa ina wit a xap xol papan pula
o na met, aman tsaa malen xalitsa axuuk. Oro, nawe amet naba atsapngen
no daan xalitsa.
25 Nawe taamat a titii buxaai xan tino lalon xolkolmoxo, naba xosorlii xan
tino, oro iwaa xa ta ngutsulen tsaa xan tino, naba adi tino laaliu.✡
26 Iwaa ta taxaa sin iaa na amusili iaa, o itaa iaa ta manman ia bula naba
manman mii iaa. Nugu Mom naba manglen iwaa ta taxaa sin iaa.
27 “Talaawaa nugu butsa asuk mamaet, ma iaa ba paatina sa? ‘Mom
nangaam papaalii iaa ngali iaa ba saaen sosong.’ A xap, sin abala muina
mu, iaa ga xaalame sin abala xolot ina leng.
28 Mom, aminaalami tsaa iesaam!”
Mil inan Moroaa axaal balalangit ga we, “Iaa se aminaalami, ma iaa ba
sebula aminaalami.”
29 Biaa xumul ta man tia di alongmen ma di ga we, “Parpararek.”
O biexaal di we, “O xa angelo a papaare sin ia.”
30 Iesu ga we, “Balawaa ina ngali axaautsi gim, a xap ngali nugu
mamainaang.
31 Talaawaa leng ina ininte. Lalon abala xolkolmoxo Saatan iwaa
lalaamua ina abala xolkolmoxo di ba tsikli.
32 Oro iaa, biaa di ba ta alet laangen iaa lapalaa sin xolkolmoxo, iaa ba
giwaa no inaman araraa xaalame sin iaa tsaa.”
33 A paatina abala no ngali asen biaa mat laxen minet, ia naba ta met sin.
34 Biaa xumul di xisi di ga we, “Nagiem lo a we, Karisito naba manman
laaliu. O asen parawe gim ta tore we, ‘Xan Tsi Taamat na suk alet laangen
lapalaa?’ Saa ia xan tsi taamat?”
35 O Iesu ga asaaiti di, “Biaa laleng naba ta manman mii gim arom dis
dokdok. Biaa ta leng tsaa, gim na eses ngali biaa lodo naba xap baaii gim.
Iwaa xa ta eses lalon lodo, a xap atii itaa a laa.
36 Taltaalnge sin laleng, biaa ta manman tsaa mii gim. Ngalibi, gim ba
tsap xan no tsi laleng.” Mil Iesu a se papaare xap, o ga se laa ma ga xuxii
sin di.

✡ **12:15 12:15** Sek 9:9 ✡ **12:25 12:25** Met 10:39; 16:25; Mak 8:35; Luk 9:24; 17:33

No Jiu di xap taltaalnge

37 Biaabi Iesu tii lo xoxosaraa no daan axixila nan no matan di, oro di ga
xap saan tsaa ngali taltaalnge sin ia.
38 Balawaa ngali atsapngen so xan totore Aisaia iwaa propet,

“Orong, saa ia ta se taltaalnge sin xida no totore ma sin saa, xan liman Orong
a se asen sin?”✡

39 Sin abala muina mu o di ga xap pupua ngali taltaalnge amuina Aisaia
a se asaait bula:

40 “A se ababai no matan di
ma a se xap xa sasaae lalon xadi no balan,
o di ga xap pupua ngali nanen taman no matan di,
o di ga xap pupua ngali atixi taman xan di no butsa.
Oro di ba puxisbal ngali iaa ma ba atoaa di.”✡

41 Aisaia tii paare leng taman abala no maarang sin ta lasi xan minaalam
Iesu o ga paare taman ia.
42 Oro labatina no lalaamua ina no Jiu, xuduxudu ina di, di taltaalnge sin
ia. O di ga xap asaait leng taman amuina di mataa, we no Paarasi di ba imii
atsuulngi di lalon anua sausawit, xadi no Jiu.
43 Di suk titii buxaai xadi no pinpinis no inaman ngen xan pinpinis
Moroaa.
44 Iesu atol ga we, “Iwaa xa ta taalnge sin iaa a xap taltaalnge sin iaa mu,
a xap, oro a taltaalnge bula sin iwaa ta tulen iaa.
45 Iwaa xa ta lasi iaa, a lasi iwaa ta tulen iaa xaalame.
46 Iaa se xaalame malen laleng ina abala xolkolmoxo, ngali saa ia ta
taltaalnge sin iaa, naba xap manman lalon lodo.
47 “Nawe xa a xap alongmen nugu no totore ga xap amusili no, iaa ba
xap inten ia, amuina iaa xap xaalame ngali ininte sin no inaman lalon
xolkolmoxo, a xap, iaa xaalame ngali aleiwaai di.
48 Iwaa ta taaltalu sin nugu no totore ga xap amusili no biaa totore mu
naba ininte sin ia. Balawaa totore iaa ta se paare taman biaa mu totore
naba ininte sin ia sin xapkap ina no leng.
49 Amuina iaa tii xap tore taman nugu adodo tsaa, oro Mom iwaa ta tulen
iaa xaalame ngali asaaiti iaa ngali paare ma ngali iaa ba sen paare we.
50 Iaa atii weaatala, xan no papaare watwat a xaa tali tino laaliu. Ngali
senaara iaa ta paare taman, biaa mu malen mom ta se asaaiti iaa taman.”

13

Iesu aguraii no xaden xan no tsi asasing

1 Leng ngali Luxaal ina Esliwaa a se atat, o Iesu a se atii we, xan leng ngali
papaalii abala xolkolmoxo ina inaman a se xaalame, ngali naba laa sangan
Mom. A tigiri titii di malen xan no tsaa, di ta manman lalon xolkolmoxo,
oro talaawaa a saan ngali asen we, a titii buxaai di.
2 Iesu mii xan no tsi asasing di se xale sin luxaal nale, Saatan a se tsigaii
xan adodo tsaa Judas Iskariot, xan tsi Saimon ngali babel tali Iesu papan no
liman no matenkorot.
3 Iesu atii we, xan Mom a se tali sin ia no maarang araraa paina xan
banam, ma axaal sin Moroaa ma naba mula laa sin Moroaa,

✡ **12:38 12:38** Ais 53:1 ✡ **12:40 12:40** Ais 6:10

4 Lalon abia luxaal a til laa lapalaa, axarisli xan uga disdis ta alalen
lokobel ma ga alen taawal ulti ia.
5 Mil, aruati daan lalon diis, ga guraii no xaden xan no tsi asasing ma ga
a puraa no taman abia taawal ta alen.
6 A xaalame sangan Saimon Pita, o Saimon Pita ga paare ngali, “Orong, u
ba xap guraii no xa’igi?”
7 Iesu ga xisi, “U xap leng sin sawe iaa ta wena xosaraa atala, oro mil u ba
atii.”
8 Pita a paare we, “A xap, u ba suk xap guraii xa’igi.”
Iesu a xisi, “Nawe iaa ba xap guraii no xaiim, iu ba xap tsap nugu tsi
asasing.”
9 Saimon Pita a xisi, “Orong, nangaam guraii mu xa’igi, oro u na guraii no
limaaga ma xuaaga bula!”
10 Iesu tii ga xisi, “Saa ia ta se sisil a saan mu ngali na guraii no xaden;
no isuaan araraa a xap pun. O gim, gim xap pun, oro axuuk ina gim mu a
pun.”
11 Atii saa ina di naba babel tali ia papan no liman no matenkorot, biaabi
ga we axuuk mu ia xa ina gim a pun.
12 Biaa Iesu ta se guraii araraai no xaden di, atamtuel sebula lalon xan
no uga disdis ma ga mula laa lalon niaan ta tsotso. Ga atsuraa di, “Gim atii
ngali sa iaa ta xosaraa abala sin gim?✡
13 Gim putsangi iaa ‘Unaasasing’ ma ‘Orong,’ a tutiik abia, amuina iaa iwaa
mat laxen taamat.
14 Talaawaa biaa iaa ta se guraii no xaden gim malen nagim Orong ma
Unaasasing, gim na eguraii engen no xaden gim.
15 Iaa taxaaturungi abala puapua ngali gim na amusili senaara iaa tii se
xosaraa sin gim.
16 Iaa asaaiti gim taman so, a xap xa untutule na lot ngen xan manmanel,
o xa ngutsu na lot buxa ngen aia xa ta tulen ia.✡
17 Talaawaa gim ta se atii abala no maarang, Orong naba atubudaani gim
nawe gim xosaraa no.

Iesu alengi xan bababel
(Metiu 26:20-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23)

18 “Iaa xap paare ngali gim araraa, a xap, iaa atii no saa iaa tii se axilangi
di. Balawaa ngali taxaa puaa so Inaatel Pat: *‘Saa ia gelulu ta arie ngani nugu
tsoki, naba babel tali iaa.’*✡
19 “Talaawaa iaa asaaiti gim o setauan sin naba tsap, biaa naba ta tsap,
gim ba taltaalnge we, ‘Iaa iwaa mu, Iaa.’
20 Iaa asaaiti gim taman so: saa ia ta sirawaa iwaa xa iaa ta tulen, a malen
mu, ta sirawaa iaa, ma iwaa xa ta sirawaa iaa, a sirawaa iwaa xa ta tulen
iaa.”✡
21 Mil ina Iesu ta paare taman abala, nantanuaan asuk mamaet ga paare
leng we, “Iaa asaaiti gim taman so: xa ina gim naba babel tali iaa papan no
liman no matenkorot.”
22 No tsi asasing di agar i’is ngen di. Di araraa di suk xap leng, saa ina di
so.
23 Iexa tsi asasing, iwaa Iesu ta suk titii buxaai, tii tsotso sangan ia,
24 o Saimon Pita ga putmaata ia, “Atsuraa ia, saa so naba babel tali ia?”
25 Iwaa taamat a suxa mula ga ale sin Iesu ga atsuraa, “Orong, saa aia?”

✡ **13:12 13:12** Luk 22:27 ✡ **13:16 13:16** Met 10:24; Luk 6:40; Jon 15:20 ✡ **13:18 13:18** Saam 41:9
✡ **13:20 13:20** Met 10:40; Mak 9:37; Luk 9:48; 10:16

26 Iesu tii ga xisi, “Iwaa xa aia iaa ba ta amadaaki abala pu tsoki lalon
diis, iaa na tali sin.” Biaa ta amadaaki pu tsoki lalon diis asuk tali sin Judas
Iskariot, xan tsi Saimon.
27 Biaa Judas ta ngani abia tsoki, Saatan asuk tsigaii.
Iesu ga asaaiti, “Sawe iu ta saan ngali xosaraa, iu na xosor isagaalen,”
28 oro, a xap xa ina di tia lalon abia luxaal na atii ngalisa so Iesu ga paare
weaatala sin ia.
29 Amuina Judas tii tilaamamil sin no xuxute, o biexaal ina no tsi asasing,
di ga adodo we, Iesu a tulen ngali laa uuli xaa was, di ta saan ngali, ngali
abia luxaal o ngali tali xaa was sin no muunwas.
30 Tiwaa tsaa biaa Judas tii ngani abia tsoki, a suk tsuul, sin ta se bing.

Iesu a paare leng we, Pita naba taaltalu sin (Metiu 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34)

31 Biaa ta se laa, Iesu ga paare, “Talaawaa xan minaalam Xan Tsi Taamat
a se tsap lengleng, ma xan minaalam Moroaa a se tsap lengleng sin ia.”
32 Nawe Moroaa a adi minaalam sin ia, naba aminaalami xan tsi tsaa ma
naba aminaalami ia, tiwaa tsaa.
33 “Nugu no tsi, iaa ba xap man buxa mii gim. Gim ba nanen ngali iaa,
malen iaa ta se asaaiti no Jiu, talaawaa iaa asaaiti gim: Gim xap pupua
ngali laa lalon abia xolot iaa ba ta laa sin.✡
34 “Balawaa papaare watwat uul, iaa ta tali sin gim: Gim na etitii engen
gim tsaa. Malen iaa ta titii gim, biaabi gim na etitii engen gim tsaa.
35 Sin abala, no inaman araraa di ba atii we gim nugu no tsi asasing, nawe
gim etitii ngen gim tsaa.”✡
36 Saimon Pita ga atsuraa ia, “Orong, itaa u ba laa?”
Iesu ga xisi, “U xap pupua ngali amusili iaa laa lalon abia xolot talaawaa.
Oro, mil maaba iu ba laa itaa iaa ta laa.”
37 Pita ga sebula atsuraa, “Orong, ngali sa iaa ga xap pupua ngali amusili
iu talaawaa? Iaa ba tali nugu tino ma iaa ba met ngali iu.”
38 Mil Iesu ga xisi, “Aso iu ba met ngali iaa? Iaa asaaiti iu so, setauan sin
puraa naba ta teng, iu ba uliis nanaatuul we, u xap atii iaa!

14

Iesu anaai xan no tsi asasing

1 “Nagim no butsa na xap lolbiir ma gim nangaam adodo xuduxudu, gim
na taltaalnge sin Moroaa ma taltaalnge bula sin iaa.
2 Lalon xan anua nugu Mom, auus taman no xabin ngali manman; nawe
nii xap so iaa nii se asaaiti gim. Iaa ba laa tia ngali taxaaturungi nagim xa
xobel.
3 O nawe iaa laa taxaaturungi xa xobel ngali gim, iaa ba mula ngali
le giwaa gim ngali, gim bula gim ba laa manman nan abia xobel iaa ta
manman lalon.
4 Gim atii sal ngali laa nan abia xobel iaa ba ta laa sin.”

Iesu ia sal laa sangan Mom

5 Tomas a paare ngali ia, “Orong giem xap atii itaa iu ba laa, giem ba sen
atii wena abia sal?”
6 Iesu a xisi, “Iaa, iaa sal ma iaa so ma iaa tino. Xa naba xap xaalame sin
Mom nawe a xap setauan xaalame sin iaa.
7 Nawe gim nii suk atii iaa gim nii atii nugu Mom bula. Oro talaawaa ma
laa, gim se atii ma gim tii se lasi ia.”

✡ **13:33 13:33** Jon 7:34 ✡ **13:35 13:35** Jon 15:12, 17; 1Jn 3:23; 2Jn 1:5

8 Pilip ga paare, “Asen sin giem num Mom, biaa mu giem ta saan ngali.”
9 Iesu ga xisi, “Pilip, o u tii xap atii iaa tsaa sin abala no leng iaa tii lo
manman mii gim? Iwaa xa ta se lasi iaa, a se lasi Mom. Asen parawe u ta
we, ‘Asen Mom sin giem?’
10 Iu xap taltaalnge we iaa manman lalon Mom, o Mom a manman lalon
iaa? No totore iaa ta paare taman no sin gim a xap nugu no tsaa, oro iwaa
Mom ta manman mii iaa, iwaa aia ta xoxosaraa xan no tinaxaa.
11 Taltaalnge sin iaa, biaa iaa ta we iaa manman lalon Mom, ma ia a
manman lalon iaa; o gim na taltaalnge sin no axixila xoror ina xan no
tinaxaa tsaa.
12 Iaa asaaiti gim taman so, saa ia, iwaa ta ie tinaalnge sin iaa, naba
xosaraa sawe iaa ta se xosaraa. Naba xosaraa no xaraxin maarang ngen
abala no, amuina iaa ba laa sangan Mom.
13 Iaa ba xosaraa semaarang gim ta ningi sin iesaaga, ngalibi xan tsi naba
tali minaalam laa sin Mom.
14 Nawe gim atsuraa iaa ngali xaa was sin iesaaga, iaa ba taxaa puaa.

Iesu a se xubatsi Nantanua Pat

15 “Nawe gim titii iaa, gim ba amusili nugu totore watwat.
16 Iaa ba ningi Mom ngali naba tali iexa Unaananaai xa ngali tiltsomi gim,
ma na manman mii gim laaliu,
17 iwaa Nantanua ina soina. Xolkolmoxo ina inaman naba xap pupua
ngali sirawaa, amuina a xap lasi o atii ia. Oro gim atii ia, amuina a manman
mii gim ma naba manman lalon gim.
18 Iaa ba xap poroklii gim xasinge malen no nantinmet, iaa ba xaalame
sangan gim.
19 A xap lil o xolkolmoxo naba xap bula lasi iaa, oro gim ba lasi iaa.
Amuina iaa tino o gim bula gim ba tino.
20 Sin abia leng gim ba nanxilalaa we, iaa manman lalon Mom, o gim
manman lalon iaa o iaa manman lalon gim.
21 Saa ia ta adi nugu no totore watwat ma ga amusili no, iwaa mu aia ta
titii iaa. Iwaa xa ta titii iaa, nugu Mom naba titii ia ma iaa bula iaa ba titii
ia ma iaa na asen iaa tsaa sin ia.”
22 Mil Judas (a xap Iskariot) ga we, “Oro Orong, ngalisa o u ga we na asen
iu tsaa sin giem o a xap sin xolkolmoxo ina inaman?”
23 Iesu a xisi, “Nawe saa ia ta titii iaa, naba amusili nugu asasing. Nugu
Mom naba titii ia ma gelulu ba xaalame sin ia ma gelulu na tino etaxaa mii
ia.
24 Saa ia ta xap titii iaa, naba xap amusili nugu asasing. Balawaa no totore
gim ta alongen, a xap nugu no tsaa, xan no Mom iwaa ta tulen iaa.
25 “Iaa se asaait taman abala no maarang araraa, biaa iaa ta lo manman
etaxaa tsaa mii gim.
26 Oro, Unaananaai xaa iwaa Nantanua Pat iwaa Mom naba ta tulen sin
iesaaga. Naba asingan gim taman no mat maarang, ma na sebula asen
mulangen sin nagim no adodo no maarang iaa tii asaaiti gim taman.
27 Iaa papaalii malina mii gim, ma iaa tali nugu malina sin gim. Iaa xap
tali sin gim malen xolkolmoxo ina inaman ta xaa tali. Gim nangaam lolbiir
ma gim na xap mataa.
28 “Gim alongen iaa ta asaaiti gim, ‘Iaa ba laa ma iaa ba mula bula.’ Nawe
gim titii iaa, gim nii se taton we, iaa ba laa sangan Mom, amuina Mom a lot
buxa ngen iaa.
29 O talaawaa, iaa setauan asaaiti gim, mil naba tsap. O ngali nawe naba
tsap gim ba taltaalnge.

30 Iaa ba xap paare adis mii gim, iwaa lalaamua ina xolkolmoxo ina
inaman, Saatan, ia ta se xaalame. A xap xaka watwat ngali taxaariti iaa.
31 Biaa ngali, xolkolmoxo na suk atii we iaa titii Mom. Iaa xosaraa
semaarang mu Mom ta paare watwat taman.
"Gim xaalame, gita na laa.

15

Waain ma xan no laxe

1 "Iaa, aia waain so, o nugu Mom a tapkina uma.
2 A xitiplii biaa no laxe ina iaa, biaa ta xap xaa waalii xaa waawaan. Ma
biaa no laxe araraa ta xaa waalii no waawaan, naba itsilen no ngali di ba
waa buxa.
3 Balawaa totore biaa iaa ta se asaaiti gim taman a se itsilen gim tsaa.
4 Gim na tso sin iaa, ma iaa ba tso sin gim. A xap xa laxe na pupua ngali
waalii xaa waawaan ia tsaa, a xap, na suk tso sin waain. Gim ba xap waalii
xaa waawaan nawe gim xap tso sin iaa.
5 "Iaa, aia waain, o gim no laxe. Nawe xa taamat a tso sin iaa, o iaa tso
sin, biaabi naba waalii xaa daan waawaan. Nawe a xap tso sin iaa, naba
xap pupua ngali xosaraa xawas.
6 Nawe xa a xap tso sin iaa, a malen abia laxe di ta lii axumuli ngali naba
malang, mil di na axaii.
7 Nawe gim tso sin iaa, ma nugu no totore a tso sin gim, gim ba atsura
ngali sawe gim ta saan ngali, iaa ba tali sin gim.
8 Nawe gim waalii buxaai xaa waawaan, gim ba asen we gim nugu no tsi
asasing, biaa ta asen xan minaalam nugu Mom.
9 "Iaa se titii gim, malen mu Mom ta titii bula iaa, talaawaa gim na tso
lalon nugu titii.
10 Nawe gim amusili nugu no totore watwat, gim ba tso lalon nugu titii,
malen iaa ta amusili xan no papaare watwat nugu Mom, ma iaa ga tso lalon
xan titii.
11 Iaa asaaiti gim taman abala no maarang ngali nugu resres naba
manman lalon gim, ngalibi biaa nagim resres naba suk usli.
12 Nugu papaare watwat abala, gim na titii engen gim malen Iaa ta titii
gim.✡
13 A xap xa na ie abia xaraxin titii malen aia xa ta tali xan tino ngali no
turan.
14 Nawe gim amusili nugu no papaare watwat, gim no turaaga.
15 Iaa xap bula putsangi gim no untutule, a xap, amuina untutule a xap atii
xan no tinaxaa xan manmanel, oro iaa putsangi gim no turaaga. Amuina
iaa se alengi gim taman no maarang araraa, biaa iaa ta asasing taman no
sin Mom.
16 Gim xap axilangi iaa, oro, Iaa, iaa axilangi gim ngali laa ma ngali waalii
xaa waawaan. Biaa no waawaan naba ta man laaliu, mil Mom naba tali
sawe gim ta ningi sin iesaaga.
17 Balawaa nugu papaare watwat; Gim na etitii engen gim.

Xolkolmoxo ina inaman a ngutsulen xan no tsi asasing

18 "Nawe xolkolmoxo a ngutsulen gim, gim na adodomi we, tii setauan
ngutsulen iaa.

✡ **15:12 15:12** Jon 13:34; 15:17; 1Jn 3:23; 2Jn 1:5

19 Nawe gim xan no xolkolmoxo, naba titii gim malen xan no tsaa. Oro
gim a xap ina xolkolmoxo, amuina iaa se inten tsaali gim nan xolkolmoxo,
biaabi xolkolmoxo ga ngutsulen gim.
20 Gim adodomi abia no totore iaa ta asaaiti gim taman, 'A xap xa untutule
na lot buxa ngen xan manmanel.' Nawe di tsaalen iaa, di ba tsaalen gim
bula; nawe di long amusili nugu asasing, di ba long amusili nagim no
asasing bula.✡
21 Balawaa no maarang di ba xosaraa sin gim, amuina sin iesaaga, di xap
atii saa aia ta tulen iaa.
22 Nawe iaa nii xap xaalame ma iaa nii xap papaare sin di, di nii ba xap
mangiel sin xadi no namaang tsaxa. Oro talaawaa a se xap xadi xaa martsur
xadi no namaang tsaxa.
23 Saa ia ta ngutsulen iaa, a ngutsulen bula nugu Mom.
24 Nawe iaa nii xap xosaraa biaa no tinaxaa, xa ta xap pupua ngali xosaraa
labatina di, di nii xap mangiel sin namaang tsaxa. Oro talaawaa biaa di ta
se lasi abala no axixila xoror, di tii ngutsulen arie gelulu nugu Mom.
25 Balawaa ngali taxaawiti biaa totore di ta atalaa lalon xadi lo, *'Asuk xap
xa muina di ga ngutsulen iaa.'*✡
26 "Biaa iwaa Unaananaai xa naba ta xaalame, iwaa iaa ba ta tulen a
xaalame sangan gim, xaal sin Mom, ia Nantanua so iwaa ta tsuul xaal sin
Mom naba paare leng taman iaa.
27 Ma gim bula gim na paare leng, amuina gim tii manman mii iaa sin
atiltsoli tsaa.

16

1 "Balawaa no maarang araraa iaa tii se asaaiti gim taman, ngalibi gim ba
xap litke.
2 Di ba xalel atsuulngi gim nan anua sausawit; asuk so leng biaa naba ta
xaalame biaa xa naba ta tsaapi gim, naba adodo we, a xosaraa abia malen
xan tinabel laa sin Moroaa.
3 Di ba xosaraa abia no maarang amuina di xap atii nugu Mom o iaa.
4 Oro Iaa se asaaiti gim taman no, ngali biaa leng naba xaalame gim ba
adodomi malen iaa tii se atewaai tsaa gim. Iaa tii xap asaaiti gim setauan
amuina iaa manman mii gim.

Xan tinaxaa Nantanua Pat

5 "Talaawaa iaa ba laa sangan aia ta tulen iaa, oro a xap xa ina gim na
atsuraa iaa, 'Itaa u laa?'
6 Oro biaa iaa tii se paare taman abala no maarang, gim ba suk lolbiir
buxa.
7 Oro iaa asaaiti gim taman so, ngali nagim axaau iaa ba poroklii gim.
Amuina nawe iaa xap laa iwaa Unaananaai xa Nantanua Pat, naba xap
xaalame sin gim oro nawe iaa laa, iaa ba tulen ia xaalame sangan gim.
8 Biaa naba ta xaalame ngali tsik asen no untsaxa lalon xolkolmoxo taman
namaang tsaxa ma xan namaang tutiik Moroaa ma xan ininte.
9 Naba tsik asen malen di xap tutiik amuina sin xadi no namaang tsaxa
di ta xap taltaalnge sin iaa.
10 O taman namaang tutiik, amuina iaa laa sangan Mom o gim ba xap lasi
iaa bula.
11 Ma taman ininte, amuina Moroaa tii se ininte sin aia lalaamua ina
xolkolmoxo ina inaman, iwaa Saatan.

✡ **15:20 15:20** Met 10:24; Luk 6:40; Jon 13:16 ✡ **15:25 15:25** Saam 35:19; 69:4

12 “A xudu buxa no totore bala iaa ta we ina asaaiti gim taman no, oro
talaawaa naba suk xap pupua ngali adi.
13 Oro biaa Nantanua ina so naba xaalame, naba laamuangen gim laa nan
so araraa, naba xap paare tsaa taman ia, naba paare taman semaarang ta
alongen ma naba asaaiti gim taman sawe naba ta xaalame laamua.
14 Naba tali minaalam sin iaa sin ta asaaiti gim taman samaarang ta adi
sin iaa ma paate alengi sin gim.
15 Biaa no semaarang araraa xan no Mom, nugu no, biaabi iaa ga paare
we, Nantanua naba adi sawe iaa ta tali sin ia ma na alengi sin gim.
16 “Dokdok mu gim ba xap lasi iaa bula o mil dokdok mu gim ba lasi iaa.”

Lolbiir naba putsi laa sin tataton

17 Biexaal ina xan no tsi asasing di epaare engen di, “Sen muina abala
totore ta we, ‘Dokdok mu gim ba xap lasi iaa bula o mil dokdok mu gim ba
lasi iaa,’ ma ‘Amuina iaa laa sangan Mom?’”
18 Di lo etsura engen di, “Sen muina abala totore ta we ‘dokdok mu?’ Giem
xap leng a paare taman sa.”
19 Iesu a lasi malen, di wena atsuraa ia taman abia totore, o ga paare
ngali di, “Gim etsura engen gim xuxuuk ngali sen muina ngali biaa, iaa ta
we, ‘Dokdok mu gim ba xap lasi iaa bula o mil dokdok mu gim ba lasi iaa?’
20 Iaa asaaiti gim taman so, gim ba teng ma lolbiir oro xolkolmoxo naba
res o gim ba lolbiir, oro num lolbiir naba putsi laa sin tataton.
21 Aina a taktaxaa tsi alet sosong, amuina xan leng a se xaalame, oro nawe
a se taxaana xan madalak, naba se adodolii abia xariin sosong amuina sin
ta taton sin xan madalak ta se tsap lalon xolkolmoxo.
22 Sin gim talaawaa, nagim leng ina lolbiir, oro iaa ba lasi gim sebula o
gim ba taton ma a xap xa naba saali nagim tataton.
23 Sin abia leng gim ba xap atsuraa iaa ngali xawas bula, iaa asaaiti gim
taman so nugu Mom naba tali semaarang gim ta atsuraa ngali, sin iesaaga.
24 Pupua talaawaa gim xap mager atsuraa ngali xaa was sin iesaaga. Gim
na atsuraa ngali samaarang gim ta saan ngali, ngali gim ba adi, ngali nagim
tataton naba suk us araraa.
25 “Iaa se xosaraa no totore puapua. Oro leng biaa naba ta xaalame ma
iaa ba xap bula paare taman xaa totore puapua, biaa iaa ba ta alengi totore
so ina nugu Mom.
26 Sin abia leng, gim ba atsura sin iesaaga o iaa xap paare we, iaa ba
atsuraa Mom ngali gim.
27 Mom a titii gim amuina gim tii titii iaa ma gim se taltaalnge we iaa xaal
sangan Moroaa.
28 Iaa xaal sangan Mom ma iaa ga tsiga lalon xolkolmoxo ina inaman;
talaawaa iaa papaalii xolkolmoxo ma iaa ga mula laa sangan Mom.”
29 Mil xan no tsi asasing Iesu di ga paare, “Talaawaa maaba u ga paare
leng sin giem we, biaa u ga xap totore puapua bula.
30 Talaawaa giem se lasi, u atii no maarang araraa, biaabi ga xap xaa na
pupua ngali atsura iu bula, talaawaa giem taltaalnge we, aso, u xaal sangan
Moroaa.”
31 Iesu a xisi, “Gim taltaalnge maaba?
32 Lolong, leng biaa naba ta xaalame, ma a se tsap we, gim araraa gim ba
sol exatsep laa sin nagim no anua xuxuuk ma gim na papaalii iaa xasinge.
Oro Mom naba manman mii iaa. Iaa ba xap manman xasinge.

33 “Iaa se asaaiti gim taman abala no maarang, ngalibi, lalon iaa, gim
ba adi malina. Lalon abala xolkolmoxo ina inaman gim ba adi no xariin
mamaet. Til watwat! Iaa se aiepatsaa xolkolmoxo.”

17

Iesu a ningning ngali ia tsaa

1 Mulina Iesu ta paare taman abia no maarang, a nanen xaale lapalaa
balalangit ma ga ningning:

“Mom biaa leng a se xaalame, aminaalami num tsi ngali num tsi naba
aminaalami iu.
2 Amuina iu tsaa iu se tali banam sin ia lapalaa papan no inaman araraa
ngali naba tali tino laaliu sin abia di araraa iu tii se tali sin ia.
3 Talaawaa balawaa tino laaliu, ngali di ba atii iu, iu mu Moroaa so, ma
Iesu Karisito iwaa iu tii tulen.
4 Iaa se asen num minaalam sin xolkolmoxo ina inaman sin iaa ta se
araraai abia tinaxaa iu ta tali sin iaa ngali xosaraa.
5 Ma talaawaa Mom aminaalami iaa lalon no mataam taman abia
minaalam tii manman sin iu setauan tsaa sin xolkolmoxo tii atiltsoli.

Iesu a ningning ngali xan no tsi asasing

6 “Iaa se asen iu sin abia di, no saa biaa iu ta tali xaalame sin iaa, xaal
sin xolkolmoxo ina inaman. Biaa di num no, iu ta tali di sin iaa ma di ga
long amusili num no totore.
7 Talaawaa di atii malen no maarang araraa iu ta tali sin iaa axaal
susum.
8 Amuina biaa no inesaait iu tii tali susugu, Iaa tali no sin di, ma di tii
ga sirawaa no. Di tii suk atii so malen iaa xaal sin iu, o di ga taltaalnge
weaatalaa iu tulen iaa.
9 Iaa ningning ngali di, iaa xap ningning ngali abala xolkolmoxo oro
ngali abia di, iu tii se tali sin iaa, amuina di num no tsaa.
10 Nugu no maarang araraa num no, o num no maarang araraa nugu
no. Ma minaalam a xaalame sin iaa amusili abia no maarang.
11 Iaa ba xap man adis nan xolkolmoxo, Oro di manman tsaa nan
xolkolmoxo ma iaa ba xaalame sangan iu. Mom Pat tilkaali di taman xoror
ina iesaam–biaa iesaam iu tii tali sin iaa–amuina ngali di ba xuuk mu malen
gitaa ta xuuk.
12 Biaa iaa tii manman mii di, iaa ga tilkaali di taman iesaam u tii tali
sin iaa; o iaa tii ga tilaamamil sin di. A xap xa na xaapina oro iwaa xa ta
xuuk mu ta xaapina iwaa Moroaa naba ta tulen laa sin tsaxa ina, ngalibi
Inaatel Pat naba taxaa puaa.✡
13 “Iaa xaalame sangan iu talaawaa, oro iaa paare taman biaa no
maarang nan xolkolmoxo, ngalibi nugu tataton naba usli lalon di.
14 Iaa se tali num totore sin di, no inaman lalon xolkolmoxo di ngutsulen
di, amuina nugu no inaman di xap ina abala xolkolmoxo malen Iaa bula iaa
xap ina abala xolkolmoxo.
15 Nugu ningning a xap ngali iu ba saali di lalon xolkolmoxo, oro ngali
iu ba tilkaali di sin aia morokon.
16 Di xap ina abala xolkolmoxo, malen iaa bula a xap ina abala
xolkolmoxo.
17 Apati di taman soina, num totore asuk so.

✡ **17:12 17:12** Jon 13:18

18 Malen iu tulen iaa xaalame lalon xolkolmoxo, o iaa tulen di laa lalon
xolkolmoxo.
19 Ngali xadi axaau, iaa apati iaa tsaa, ngalibi, di bula di ba apati di
taman so.

Iesu a ningning ngali no untinaalnge araraa

20 "Nugu ningning a xap ngali di mu, iaa ningning bula ngali biaa di ba
ta taltaalnge sin iaa, amuina sin xadi no inesaait.
21 Ma biaa di araraa, di ba tsap xuuk mu, Mom, malen mu iu lalon iaa,
ma iaa lalon iu, ngali di bula di ba manman lalon gitaa ngali xolkolmoxo di
ba taltaalnge we iu tulen iaa.
22 Iaa tii se tali sin di abia minaalam biaa iu tii tali sin iaa, ngali di ba
xuuk malen gitaa ta xuuk.
23 Iaa lalon di ma iu lalon iaa, ngali di ba man taman xuuk bal araraa,
ngali xolkolmoxo di ba atii iu tulen iaa ma iaa se titii di malen iu tii se titii
iaa.
24 "Mom, iaa saan ngali abia di iu tii tali di sin iaa, di ba manman mii iaa
itaa iaa ta manman ngalibi di ba lasi nugu minaalam, biaa minaalam iu tii
se tali sin iaa amuina iu titii iaa, setauan tsaa sin axoxos ina xolkolmoxo.
25 "Mom untutiik laaliu, oro xolkolmoxo a xap atii iu, iaa atii iu. Ma
balawaa di ga se atii iu we, iu tulen iaa.
26 Iaa se alengi iu sin di, ma iaa ba tigiri alengi iu, ngali biaa num titii
sin iaa naba manman sin di bula, ma ngali iaa tsaa iaa ba manman lalon
di."

18

Di tii tsiili Iesu
(Metiu 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53)

1 Biaa tii se ningning araraa, Iesu ma xan no tsi asasing di tapaas ma di tii
ga es xitipi maxaaba Kidron. Sin biexa papel ina uma olip biaa, ia mii xan
no tsi asasing di tii laa lalon.
2 Judas, iwaa tii babel tali ia nan no liman no matenkorot, tii atik axaautsi
abia xolot, amuina Iesu ma xan no tsi asasing di tigiri laa esue lalon abia
uma.
3 Judas ga laa lalon abia uma, ma ga giwaa no unmakmaxil in Rom ma
biaa no unxoxo ina Xan Anua Moroaa di ta manman paina lalaamua ina no
unsausawit ma no Paarasi. Di adi no sul ma no mat maarang ina makmaxil.
4 Iesu atii no maarang araraa naba ta tsap sin, a es sabasuei di ma ga
atsuraa di, "Gim tsalei saa?"
5 Di xisi, "Giem tsalei Iesu in Nasaret."
Iesu ga paare, "Iaa mu atala." (Judas, iwaa ta babel tali Iesu, atiltil mii di.)
6 Biaa Iesu ta paare we, "Iaa mu atala," di suk suxa mula ma di tii ga xol
lapula.
7 A sebula atsuraa di, "Gim tsalei saa?"
Di sebula paare, "Giem tsalei Iesu in Nasaret."
8 Iesu a xisi, "Iaa tii se asaaiti gim, iaa mu Iesu. Nawe gim le tsalei iaa, gim
na papaalii abala no taamat di na laa."
9 Balawaa tii tsap ngali taxaa puaa abia xan totore tii asaaiti xan mom, ga
we: "Iaa tii xap xosorlii xa na xuuk ina abia di, iu tii tali sin iaa."
10 Saimon Pita adi xan tetel ma ga tal lii talinga mua ina xan untutule
lalaamua ina no unsausawit. (Iesan aia untutule Malkus.)

11 Iesu asaait awatwati Pita, “Aturung mulangen num tetel. Asen parawe,
iaa ba xap nun nan abia sobuk nugu Mom tii tali sin iaa?”✡

Di giwaa Iesu laa sangan Anas

12 No unmakmaxil mii xadi lalaamua no unxoxo ina Xan Anua Moroaa di
tsiili Iesu ma di ga pitsi ia.
13 Di setauan giwaa laa sangan Anas, iaanmuna ilaa Kaiapas iwaa tii
lalaamua ina no unsausawit sin abia miet. (Kaiapas a maxis sin xan tsaana
Anas.)
14 Kaiapas, iwaa tii se anaai tsaa no lalaamua ina no Jiu, tii we asuk
mamainaang buxa ngali xa taamat na ilua ngali no inaman se araraa.✡

Xan lalaamua ina ulis Pita
(Metiu 26:29-70; Mak 14:6-68; Luk 22:55-57)

15 Saimon Pita ma iexa tsi asasing* delu es amusili Iesu. Amuina iwaa tsi
asasing asuk tsiga amusili Iesu laa lalon xolot lokobel ina xan anua Anas
amuina iwaa lalaamua ina no unsausawit tii atik axaautsi aia tsi asasing,
16 oro Pita tii ga til liliis lokobel matenmat. Iexa tsi asasing, unsausawit
lapalaa ta atik axaautsi ia, a es mula xaalame matenmat, tii ga paare sin aia
tsaana tii tilaamamil sin matenmat, ngali gii atsigali Pita.
17 Iwaa tsaana untutule matenmat tii ga atsuraa Pita, “Iu bula xan tsi
asasing aia taamat?”
Pita tii ga xisi, “A xap, a xap iaa.”
18 No unxoxo ina Xan Anua Moroaa ma no untutule di taangi ie ma di
ga til malmalil sangan, amuina xobel tii madil buxa, ma Pita bula ga laa til
malmalil mii di.

Lalaamua ina no unsausawit atsuraa Iesu
(Metiu 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71)

19 Sin abia xolot ina leng, lalaamua ina no unsausawit tii atsuraa Iesu
ngali xan no tsi asasing ma xan no asasing.
20 Iesu tii ga xisi, “Iaa xaa paare leng sin xolkolmoxo ina inaman araraa.
Iaa tii tigiri asingan no Jiu lalon anua sausawit ma lalon Xan Anua Moroaa,
biaa xadi no xolot no inaman Jiu ngali tsaptsap esuei. Iaa xap paare axuina
xa totore.
21 Gim atsuraa iaa ngali sa? Gim na atsuraa abia di, di ta alongen iaa,
amuina di atii so semaarang iaa ta papaare taman.”
22 Biaa Iesu ta paare taman abala, iexa unxoxo ina Xan Anua Moroaa
asuk tabaii ia o ga paare, “Sen mat xixiis abia laa sin lalaamua ina no
unsausawit?”
23 Iesu tii ga xisi, “Nawe Iaa paare tsaxa, u na paare leng taman semaarang
iaa ta paare tsaxa taman. Oro nawe iaa tii paare so, ngalisa iu ta tabaii iaa?”
24 Mulina abia, Anas a tulen Iesu laa sangan Kaiapas, iwaa lalaamua ina
no unsausawit, taman no liman di ta ros atingtingi tsaa.

Nanaalua ma nanaatuul ina xan ulis Pita
(Metiu 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62)

25 Saimon Pita tii til malmalil tsaa sangan ie o di sebula atsuraa, “Iu bula
xan tsi asasing?”
Pita tii ga uliis, ga paare, “A xap, a xap iaa!”
26 Iexa untutule ina unsausawit lapalaa, asaaiti ia, “Iaa lasi iu mii ia nan
uma.” (Iwaa untutule, xan mixap aia taamat Pita ta ritlii talingan nan uma.)
27 Pita a sebula uliis. A xap sauna mu, puraa asuk atiltsoli ngali teng.

✡ **18:11 18:11** Met 26:39; Mak 14:36; Luk 22:42 ✡ **18:14 18:14** Jon 11:49-50 * **18:15 18:15** Biaa nawe Jon atalaa “iexa tsi asasing,” a tore ngali ia tsaa.

Iesu a til laamuaan Pailat
(Metiu 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5)

28 Lawaareng bingbing tsaa no Jiu di giwaa Iesu xaal sangan Kaiapas lalon
xan xariin anua Pailat, iwaa gawana in Rom. No Jiu di xap tsiga lalon xan
xobel Pailat amuina sin xadi namaang, nawe di tsiga lalon xadi anua no
Rom, di ba xap mixat nan no matan Moroaa ngali di ba xap pupua ngali
ngani luxaal ina Esliwaa.†
29 Pailat atsuul lokobel sangan no Jiu ma ga atsuraa di, “Ilawaa taamat a
xosaraa atsoti semaarang o gim ga gii a xaalamengen?”
30 Di xisi, “Nawe nii xap taamat tsaxa, giem nii xap le tali pan no limaam.”
31 Pailat a paare, “Gim giwaa ma gim na ininte sin, taman nagim no lo
tsaa no Jiu.”
Oro no Jiu di xisi Pailat, “Giem xap ie banam ngali sas amantei xa taamat.”
32 Balawaa atsap ngali taxaa puaa xan no totore Iesu tii papatina xan
minet naba ta sen met we.✡
33 Biaa Pailat ta sebula tsiga mula laa lalon xariin anua, ga ilei Iesu ma tii
ga atsuraa ia, “Iu xadi King no Jiu?”
34 Iesu tii ga atsura, “Balawaa atsutsura num tsaa, o di asaaiti iu mu taman
iaa?”
35 Pailat a xisi, “Iu we, iaa xa Jiu? Num no inaman ma num no lalaamua
ina no unsausawit tsaa di le tali iu papan no limaaga. O u xosaraa sa?”
36 Iesu a paare, “Nugu Maradaan a xap in atala lalon xolkolmoxo. Nawe
in atala, nugu no untutule di nii ba sas xaali iaa ngali no Jiu di ba xap tsiili
iaa. Oro nugu Maradaan ina biexa xobel xaatsap.”
37 Pailat ga paare, “Iu King, ngaa?”
Iesu a xisi, “Iou, iaa King malen iu ta se paare. Nugu nagaa tii taxaana iaa,
ngali xosaraa abia tinaxaa, ma iaa tii xaalame lalon xolkolmoxo ina inaman
ngali paare leng sin no inaman taman totore so. No inaman araraa di ta atii
totore so, di alongen iaa.”
38 Pailat tii atsura, “Samaarang abia totore so?” A sebula tsuul laa lokobel
sangan no Jiu, ga paare, “A xap xa muina ngali ilawaa taamat naba til nan
ininte.
39 Sin nagim namaang ina xalkale iaa ba aleiwaai xa xaus na xuuk lalon
anua lodo, laa sin gim sin leng ina Esliwaa. Gim saan ngali iaa ba aleiwaai
xadi King no Jiu?”✡
40 Di xuup ma di ga paare, “Na xap aia! U na tali Baraabas sin giem!” Iwaa
Baraabas tii unsasas.‡

19

Pailat a paare ngali ataxiwaa Iesu

1 Mil Pailat tii ga tali Iesu sin no unmakmaxil ma di tii ga ririiti.
2 No unmakmaxil di xosaraa bungwal taman no suen xoxon ma di ga
tsoben papan xuan ma di ga alen tali uga disdis* ta de sin ia.
3 Di ga es laa sangan, di rereti, “Iu xadi king no Jiu!” Ma di ga tamtabaii ia
sin no paartsen matan.

---

† **18:28 18:28** *Esliwaa* - Xadi leng no Jiu ngali adodomi abia maarang Moroaa ta xosaraa sin tii aleiwaa no inaman Israel talaa Igip. ✡ **18:32 18:32** Jon 3:14; 12:32 ✡ **18:39 18:39** Met 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25 ‡ **18:40 18:40** No Jiu di we Baraabas tii manman lalon inesas ngali saali gawaman in Rom tia Judaia. * **19:2 19:2** *Uga disdis - De a til axilangi no xariin lalaamua ina King.*

4 Pailat tii sebula mula laa sangan no Jiu, ga paare, “Gim lolong, iaa ba
gii xaalamengen sangan gim, ngali gim tsaa, gim ba lasi malen iaa xap
tatanginai xa muina ngali ilawaa taamat naba til nan ininte.”
5 Biaa Iesu tii es tsuul taman bungwal ta xoxor papan xuan ma uga disdis
ta de, di tii alen tali sin, Pailat paare ngali di, “Lasi, iwaa taamat se aila.”
6 Biaa no lalaamua ina no unsausawit ma no unxoxo ina Xan Anua
Moroaa di ta lasi ia, di suk xuup lot, “Ataxiwaa papan tongol! Ataxiwaa
papan tongol!”
Oro Pailat ga xisi di, “Gim tsaa, gim na giwaa ma ataxiwaa papan tongol.
Amuina iaa xap tatanginai xa muina ngali ataxiwaa ia.”
7 No Jiu di xiis apopogoroi, “Giem ie lo bula, sin abia lo iwaa taamat na
met amuina ta paare we, ia xan tsi Moroaa.”
8 Biaa Pailat tii alongen abia totore, asuk mataa buxa.
9 Atsiga mula laa lalon xariin anua, ga atsuraa Iesu, “Iu in itaa so?” oro
Iesu tii ga xap xisi.
10 Pailat asaaiti Iesu, “U palo ngali paare mii iaa? O u xap xilalaa iaa, we
iaa ie banam ngali aleiwaa iu ma ngali ataxiwaa iu?”
11 Iesu ga xisi, “A xap num ka banam ngali atilngi iaa nan ininte nawe
Moroaa nii xap tali sin iu. Sin abia, iwaa taamat tii tali iaa papan no limaam,
xan namaang tsaxa a lot buxa sin num namaang tsaxa.”
12 Amuina sin Iesu ta paare, Pailat asuk xonon ngali aleiwaa Iesu. A xap
pupua ngali xosaraa amuina no Jiu di xuupkup, di ga we, “Nawe iu aleiwaa
aila taamat, a xap turan iu Sisa. Saa ia ta we ia king, a epuske mii Sisa.”
13 Biaa Pailat tii alongen abia, asuk gii atsuulngi Iesu laa lokobel. Pailat tii
ga xale papan xan niaan xalkale ina ininte. Iesan abia niaan xalkale, “Sal
Xaat ina Eses” (sin totore in Ibru, di putsangi taman ‘Gabbata’).
14 A se atat ngali tail sin leng ina taxaaturung ngali leng ina Esliwaa.
Pailat asaaiti no Jiu, “Ilawaa se nagim king.”
15 No Jiu di tii xuup mula, “Giwaa laa, giwaa laa, ataxiwaa ia!”
Pailat atsuraa di, “Gim saan ngali iaa na ataxiwaa nagim king?”
No lalaamua ina no unsausawit, di xisi, “A xap nagiem xa king bula, Sisa
ta xuuk mu.”
16 O sin abia, Pailat a tapaas maaba ma ga tali ia papan no liman di, ngali
di ba ataxiwaa papan tongol.

Iesu a taxiu papan tongol
(Metiu 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)

O no unmakmaxil di ga giwaa Iesu laa.
17 Iesu tsaa atsaxei xan tongol ma ga es tsuul laa lalon xolot ina Barang
(sin totore in Ibru, di putsangi taman ‘Golgaata’).
18 Tia Golgaata, di suk ataxiwaa ia papan tongol. Di ataxiwaa bula no
taamat alua mii ia, iexa sin papel lima mua o iexa sin lima xaiaar o Iesu
lolobet ina delulu.
19 Pailat atalaa biexa inesaait ma di ga ataxiwaa papan xan tongol Iesu.
Biaa inesaait a paare weaatala: “IESU IN NASARET, XADI KING NO JIU.”
20 Xuduxudu ina no Jiu di xoxoti abia inesaait amuina biaa xobel Iesu ta
taxiu sin aman atataaen abia inaman laba. Was bula, Pailat atalaa abia pu
inesaait taman no mat laxen totore a tuul: Ibru, Latin ma Grik.
21 Lalaamua ina no unsausawit di lasi abia inesaait ma di ga xap taton
ngali. Di tapaas ma asaaiti Pailat, “Nangaam atalaa we, ‘Xadi King no Jiu,’
oro u na atalaa, ilawaa taamat a we ia xadi King no Jiu.”
22 Pailat a xisi di, “Samaarang iaa ta se atalaa, biaa mu. Iaa se atalaa.”

23 Mulina no unmakmaxil di ta se ataxiwaa Iesu papan tongol, di adi xan
no uga disdis ma di ga exasen no lolobet ina di sin no nabuk ta et. Taamat
axuuk adi xan nabuk. Uga disdis a manman tsaa. Di adi uga disdis, biaa di
ta ili xaal lapalaa laa pupua lapula, biaa di ta xap tsik xaili todomien lolobet.
24 Ma di ga epaare engen di, “Gita na xap tatari abala uga disdis, oro gita
na uraura ngali saa naba adi.”
Balawaa atsap ngali taxaawiti Inaatel Pat ta paare we,

“Di exasen nugu no uga lolobet ina di,
ma di uraura ngali nugu uga disdis iaa ta alalen.”✡

Balawaabi no unmakmaxil di tii ga xosaraa abala no maarang.
25 Biaa di, di tii tiltil sangan xan tongol Iesu: xan nagaa Iesu tsaa,
tawaneina, xan nagaa, Maria xan tubu Kolopas, ma Maria Magdalin.
26 Biaa Iesu ta lasi xan nagaa ta tiltil, mii iwaa xan tsi asasing, ta xaa suk
titii buxaai, a paare ngali xan nagaa, “Aina, num tsi aia.”
27 Ma ngali aia tsi asasing a we, “Num nagaa aia.” Sin abia leng, iwaa tsi
asasing a giwaa xan nagaa Iesu ngali laa manman tatan.

Xan minet Iesu
(Metiu 27:45-56; Mak 15:33-41; Luk 23:44-49)

28 Iesu a se atii we xan no tinaxaa araraa a se xap, malen xan Mom ta tulen
ngali le xosaraa. O ngali taxaawiti Inaatel Pat, Iesu ga paare, “Iaa marua!”
29 Sobuk taman waain manuul a manman mu tia sangan di, di adi xoltin
ututes† ma di ga iwaa lalon abia waain manuul, di ga pis tali sin laxe ina
isop, ma di ga tsulen laa sin no bulina Iesu.
30 Biaa Iesu ta nonopi ga xonmen araraai abia waain manuul, ga paare,
“A se xap.” Mil ga atudungi xuan ma ga poroklii xan tino.
31 Sin abia leng ina taxaaturung ngali leng Saabat sin leng papan o no
Jiu di ga palo ngali abia tuu ilua na taxiu lapalaa papan no tongol sin
leng Saabat.‡ Biaabi no Jiu di ga atsuraa Pailat ngali di ba pan xudili no
xaden abia tuu taamat detuu ta taxiu lapalaa papan no tongol. Di atsuraa
ia amuina di saan ngali di ba met isagaa, ngali di ba saali di laamuaan Leng
Saabat.
32 Sin abia, no unmakmaxil di setauan laa ma xudili no xaden abia lo
taamat delu ta taxiu mii Iesu.
33 Biaa di ta xaalame sin Iesu, di le tatanginai Iesu ta se met. Biaabi di ga
xap xudili no xaden.
34 Oro, iexa unmakmaxil a laa ma tsoxaa Iesu sin xan baralus taman bili
o dal ma daan ga rue tsuul xaal lalon no isuaan.
35 Balawaa papaare leng axaal sin taamat tii lasi abala no maarang taman
no matan. Biaa no maarang ta paatina aso ma ga atii we a paare taman so,
ngali gim bula, gim ba taltaalnge.
36 Balawaa no maarang atsap ngali taxaawiti Inaatel Pat ta paare, *“Naba
xap xakaa tuen naba tamkudil.”*✡
37 Ma biexa xolot bula lalon Inaatel Pat ta we, *“No inaman di ba nanen sin
iwaa di ta tsoxaa.”*✡

Xan pupuna Iesu
(Metiu 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56)

✡ **19:24 19:24** Saam 22:18 † **19:29 19:29** Balawaa maarang ututes amale totore in laamua ngali spongie in totore in English. ‡ **19:31 19:31** Was bula, biaa leng Saabat arom xaatsap ma a mamaet sin sa Esliwaa bula atsap sin abia leng. ✡ **19:36 19:36** Exo 12:46; Nem 9:12; Saam 34:20 ✡ **19:37 19:37** Sek 12:10

38 Mulina abia no maarang ta se tsap, Josep in Arimatia a le atsuraa Pailat
ngali adi xan pakpak Iesu ngali laa punami. Josep bula xan tsi asasing Iesu,
o tii ga xaa es xuxii, amuina tii mataatinai no Jiu. Pailat asiriwaa Josep, ma
ga laa adi xan pakpak Iesu.
39 Nikodimas,✡ iwaa ta ben laa sangan Iesu nabing, a laa bula mii Josep,
ga adi no daanwe ta tso mamainaang, di ta aturung tadamien no, ngali
aturungi sin no isuaan Iesu ngali taxaaturungi ngali punami. Biaa no
daanwe tso, xadi no iliil ta pupua malen no sangaul a tuul ma ga laa et
ina kilogram.
40 Delu adi xan pakpak Iesu ma delu ga laa isi taman no uga, di ta tater
adisi no, mii abia no daanwe ta tso mamainaang malen xadi namaang ina
pupuna no Jiu.
41 Sangan abia xolot Iesu ta taxiu tia biexa uma biaa. Lalon abia uma lia
pupuna uul biaa ngali pupuna, di ta xap mager pupuna lalon.
42 Delu atetei Iesu lalon abia lia pupuna ta atat mu amuina xadi leng no
Jiu ina taxaaturung ngali leng Saabat.

20

Lia pupuna xonone
(Metiu 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12)

1 Lawaareng bingbing sin nanaaxuuk ina leng ina wik,* Maria Magdalin
a laa lasi abia lia pupuna di ta atetei Iesu lalon ma ga lasi biaa xaat, di tii
tsaxali matan lia pupuna taman ta se xap manman.
2 A tapaas ma ga sol laa sangan Saimon Pita mii iexa tsi asasing, iwaa Iesu
ta suk titii buxaai, ga paare, “Di se adi Orong lalon lia pupuna o gita xap atii
itaa di se laa taman!”
3 O Pita ma iexa tsi asasing, delu ga tapaas ngali laa lasi abia lia pupuna.
4 Delu arie solsol, o iwaa tsi asasing asuk sol leiwaa Pita ma ga setauan
laa tsap sangan lia pupuna.
5 Atudu ma ga nanen tsiga, ga lasi mu no pu uga di ta isi Iesu taman no
ta matmatuul. Oro ia tsaa a xap tsiga.
6 Saimon Pita a se le sol tsap ma ga tsiga laa lalon lia pupuna. A lasi no
pu uga ta matmatuul mu tia,
7 ma biexa uga bula di tii ngaati xuan Iesu taman, a xap matul etaxaa mii
biexaal. Amat malen xa a puti aturungi sin biexa papel ma di xap matul
etaxaa.
8 Iwaa tsi asasing ta setauan sol tsap sangan lia pupuna, atsiga amil, tii ga
lasi ma tii ga taltaalnge.
9 (Di tii xap muun leng tsaa sin Inaatel Pat tii paare taman Iesu, naba ta
tapaas mula sin minet.)

Iesu asemat sin Maria Magdalin
(Metiu 28:9-10; Mak 16:9-11)

10 No tsi asasing di se mula laa lalon no tatan di,
11 Oro ilaa Maria a til tengteng lokobel matan lia pupuna. O ga we a tudu
ngali nanen tsiga lalon,
12 a lasi no angelo ta lua delu ta tsotso lalon abia xolot di ta atetei Iesu tia.
Delu tamtuel lalon no uga ta iaas. Iexa a tsotso sin niaan xuan o iexa sin
niaan no xaden.
13 Delu ga atsuraa, “Aina, u teng ngali saa?”

✡ **19:39 19:39** Jon 3:1-2 * **20:1 20:1** Sin xadi namaang no Jiu, xadi leng iaawis sin Sarere, ma sin leng papan di ba putsangi taman ‘lalaamua ina leng ina wik.’

Maria a xisi, “Di se adi xan pakpak nugu Orong, o iaa xap atii itaa di se laa taman.”
14 Maria aputsi o ga lasi Iesu ta tiltil, ma ga xap xilalaa we ia Iesu.
15 Iesu a paare, “Aina, u teng ngali sa? U nanen ngali saa?”
Maria a sorowe ia untinaxaa tia lalon uma, ga paare, “Nugu taamat, nawe u se adi ia ma u ga laa aturungi lalon xa xolot, u na asaaiti iaa ngali iaa ba laa adi ia.”
16 Iesu a putsangi iesan, “Maria.”
O Maria ga agar laa sangan o ga suk ilei, “Rabai!” (Totore in Ibru malen unaasasing).
17 Iesu ga paare sin, “Nangaam taana iaa, amuina iaa xap mager mula laa sangan nugu Mom. U na laa sangan no turaagamasen ma u na asaaiti di, ‘Iaa ba se mula laa sangan nugu Mom ma nagim Mom bula, nugu Moroaa ma nagim Moroaa bula.’”
18 Maria Magdalin a laa sangan no tsi asasing taman inesaait: “Iaa tii se lasi Orong!” O tii ga asaaiti di taman abia no totore Iesu tii asaaiti taman.

Iesu asemat sin xan no tsi asasing
(Metiu 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49)

19 A se nale sin abia nanaaxuuk ina leng ina wik, o no tsi asasing di man etudim naanua lalon no mat tsinaxil, amuina di ta mataatinai no Jiu. O Iesu tii ga xaalame ma ga le til labatina di, ga paare, “Malina naba manman mii gim!”
20 Mil sin ta papaare araraa taman abia ma tii ga asen no liman ma xan lus. Biaa no tsi asasing di tii lasi Orong, di suk taton buxa.
21 Iesu a sebula paare ngali di, “Malina naba manman mii gim! Mom tii se tulen iaa, ma iaa bula, iaa tulen gim.”
22 Tii se paare araraa sin di o tii ga xuu tali maal sin di ma ga asaaiti di, “Gim adi Nantanua Pat.
23 Nawe gim adodolii xadi no namaang tsaxa no inaman, Moroaa bula naba adodolii nagim no namaang tsaxa, o nawe gim xap adodolii xadi no namaang tsaxa no inaman, Moroaa bula naba xap adodolii xadi no namaang tsaxa.”✡

Iesu asemat sin Tomas

24 Tomas (di putsangi bula Didimus), ia ina sangaul axuuk ma ga laa lua, tii xap manman mii abia no tsi asasing Iesu tii le tsap tatanginai di.
25 Biexaa tsi asasing di tii ga asaaiti ia, “Giem se lasi Orong!”
Oro tii ga xisi di, “Nawe iaa xap lasi no niaan nil sin xan no liman, ma nawe iaa xap taana taman nugu kakaalis, ma nawe iaa xap aturungi limaaga sin niaan ina xan lus, iaa ba suk xap taltaalnge.”
26 Wik axuuk mil o no tsi asasing di sebula man etudim lalon anua. Tomas bula a manman mii di. No mat atsaxil araraa o Iesu tii ga xaalame, ga le til labatina di ma ga we, “Malina naba manman mii gim.”
27 Mil tii ga asaaiti Tomas, “U na aturungi num kakaalis atala ma u na lasi no liman iaa, ma u na tulsi limaam ma u na aturungi tala lalon nugu lus. Nangaam adodo xuduxudu, u na taalnge mu.”
28 Tomas tii ga paare ngali ia, “Nugu Orong ma nugu Moroaa.”
29 Mil Iesu tii ga asaaiti ia, “U lasi iaa maaba o u ga taltaalnge, ngaa? Atubudaani abia di, di tii xap lasi iaa, o di tii ga taltaalnge.”

✡ **20:23 20:23** Met 16:19; 18:18

30 No tsi asasing di lasi Iesu ta xosaraa xuduxudu ina no axixila xoror† ngali asen malen ia xan tsi Moroaa o iaa ga xap atal araraai biexaal ina abala no axixila lalon abala buk.
31 Balawaa no mat maarang iaa tii se atalaa no, ngali u ba taltaalnge we, Iesu ia Karisito, xan tsi Moroaa, ma sin num tinaalnge u ba adi tino laaliu sin iesan.

21

Iesu asemat sin xan no tsi asasing

1 Mil sin biexa leng Iesu a sebula asemat sangan xan no tsi asasing lalon daan ulis Taiberias.* Atsap weaatalaa:
2 Saimon Pita, Tomas (di putsangi taman Didimus), Natanael in Kaana, lalon xobel Galili, xan no tsi Sebedi,† ma biexaa tsi asasing ta lua di ta manman etudim.
3 Saimon Pita asaaiti di, “Iaa ben laa tsulau.”✡
Di ga xisi, “Lowas, giem ba laa mii iu.” Di tapaas ma en lapalaa papan mono ngali laa tsulau. Sin abia bing di suk xap muun adi tsaa xa xo.
4 Lawaareng bingbing, Iesu a se tiltil tia xuen. Oro no tsi asasing di xap muun nen xilalaa we Iesu aia.
5 Iesu ga ilei laa ngali di, ga paare, “No turaaga, nagim xaa xoo se biaa?”
Di tii ga xisi, “A xap.”
6 Tii ga asaaiti di, “Gim na lii nagim uben sin papel lima mua ina mono ngali gim ba adi xaa xoo.” Di lii uben malen abia ta asaaiti di, o di ga wena tataii o di suk xap pupua, amuina uben a mamaxet taman no xo ta xudu.✡
7 Iwaa tsi asasing Iesu ta suk titii buxaai asaaiti Pita, “Lasi, Orong ailo!” Biaa Saimon Pita tii alongen ta paare, “Orong ailo,” alen axaautsi xan uga disdis (ta lubalii ngali tsulau) asuk pis tsuul papan mono.
8 Biexaa no tsi asasing papan mono, di amil ma di ga tataii amilngen uben taman no xoo, amuina di manman atataen xuen, malen sangsangaul ina no mita.
9 Di laa atal xuen, di ga lasi ie ta se suamles mii no xoo lapalaa papan, ma no tsoki bula sangan ie.
10 Iesu a paare ngali di, “Gim tali xaa xoo tala, biaa gim ta er adi no.”
11 Biaa Saimon Pita aen papan mono ma ga tataii uben laa xuen. Uben asuk us buxa taman no xoo lot, a pupua malen no sangsangaul axuuk ma no sangaul alima ma ga laa tuul (153), o uben ga xap muun tater tsaa.
12 Iesu ga paare ngali di, “Gim xaalame, gim na le angen.” A xap xa ina no tsi asasing na watwat ngali atsuraa, “Saa iu?” Amuina di se atixi ia Orong.
13 Iesu a le adi tsoki ma xoo ma ga tali sin di.
14 Balawaa xan nanaatuul ina xan asemat Iesu sangan xan no tsi asasing mulina ta tapaas mula sin minet.

Iesu ma Pita

15 Biaa di tii se angen araraa o Iesu ga atsuraa Saimon Pita, “Saimon, xan tsi ilaa Jon, u suk titii buxaai iaa, ngen abala no tsi asasing?”
Saimon Pita ga paare, “O iou, Orong, u atii iaa titii buxaai iu.”
Iesu a paare, “Tabali nugu no sipsip dokdok.”
16 Iesu ga sebula atsuraa, “Saimon xan tsi ila Jon, u suk titii buxaai iaa?”
Saimon Pita ga sebula xisi, “Iou Orong, u atii iaa titii buxaai iu.”
Iesu ga paare, “Tilaamamil sin nugu no sipsip.”

---

† **20:30 20:30** *Axixila xoror* - Muina *miracle.* * **21:1 21:1** *Daan ulis Taiberias - Biaa mu daan ulis Galili.* † **21:2 21:2** Jeims ma Jon. ✡ **21:3 21:3** Luk 5:5 ✡ **21:6 21:6** Luk 5:6

17 Iesu a sebula atsuraa nanaatuul, “Saimon, xan tsi ila Jon, u suk titii
buxaai iaa?”
Pita tii suk saae atsoti amuina Iesu tii sebula atsuraa nanaatuul, “U suk
titii buxaai iaa?” O ga asaaiti, “Orong, u atii no mat maarang se araraa, u
atii iaa suk titii buxaai iu.”
Iesu ga sebula paare, “Tabali nugu no sipsip.
18 Iaa asaaiti iu so, biaa u tii xulaau, u xaa alen iu tsaa o u ga xaa laa lalon
no xolot u ta saan ngali laa tia. Oro biaa u ta maas u ba apalasaa no limaam
ngali xa taamat naba alen iu ma naba giwaa iu ngali laa lalon xa xolot u ta
xap saan ngali laa lalon.”
19 Iesu a paare taman abala ngali asen abia mat minet Pita naba ta
aminaalami Moroaa taman. Mil Iesu ga asaaiti, “Amusili iaa.”
20 Pita ga putsi ga lasi iwaa tsi asasing, Iesu ta suk titii buxaai ta es amusili
delulu, asuk atsuraa Iesu (Iwaa tsi asasing tii tsotso a le sin Iesu sin xadi
xapkap ina luxaal, tii ga atsuraa Iesu, “Orong, saa naba babel tali iu sin no
matenkorot?”)✡
21 O biaa Pita ta lasi ia ga atsuraa, “Orong, o ilawaa taamat naba sen
parawe?”
22 Iesu tii xisi, “Nawe iaa saan ngali naba tino pupua sin leng iaa ba ta laa
mula, o num sen xolot? U na amusili iaa.”
23 Amuina sin abala, balawaa inatalem asuk laa araraa labatina no
turumasen lalon Karisito, di ga paare we, iwaa tsi asasing naba xap met.
Oro Iesu a xap paare we naba xap met. A paare mu we, “Nawe iaa saan
ngali naba tino pupua sin leng iaa ba ta laa mula, num sen xolot?”
24 Ilawaa mu tsi asasing, tii paare leng taman abala no maarang, ma ga
atalaa no. Gita se atii balawaa xan no papaare leng ta paatinai no aso.
25 Iesu tii xosaraa biexaa daan maarang bula. Nawe di nii atalaa no
araraa, Iaa xap adodo we, balawaa xolkolmoxo ina inaman araraa naba
xap xa niaan ngali aturungi abia no buk biaa biexaal di nii atalaa no.

✡ **21:20 21:20** Jon 13:25

Xadi tinaxaa no Aposal

Iesu a se laa lapalaa balalangit

1 Tiopilis, lalon nugu buk setauan, iaa tii atatal taman no maarang araraa
Iesu tii atiltsoli ngali xosaraa ma ngali asasing bula,
2 til sin abia leng Moroaa ta se giwaa laa balalangit. Mulina tii se tali no
papaare watwat taman Nantanua Pat sin xan no aposal biaa tii se axilangi
di.✡
3 Mulina sin xan xaraxin sosong ma minet, tii asen ia tsaa sin biaa no
taamat ma ga asen sin no daan sal, ga asoi we, a se tino mula. Tii asemat
sin di lalon no sangaul aet ina no leng mulina ta se tapaas mula ma tii ga
paatinai xan Maradaan Moroaa.
4 Sin biexa leng di xale exumule, o Iesu tii ga xale angangen mii di o tii ga
asaaiti di taman abala papaare watwat: “Gim nangaam papaalii Jerusalem,
oro gim na liliis ngali abia tinabel biaa nugu Mom ta se xubu tali sin gim
biaa gim ta se longmien, iaa tii se asaaiti gim taman.✡
5 Jon axaxadaan taman daan oro sin abala no leng mu Moroaa naba
axadaani gim taman Nantanua Pat.”
6 Biaa di ta tsap exumule, di atsuraa ia, “Orong, sin abala leng u ba sebula
axos mulangenai biaa Maradaan laa sin no Israel?”
7 Iesu a paare ngali di ma ga we, “A xap ngali gim ngali atii leng ma xolot
ina leng, nugu Mom ta se axilangi sin xan banam tsaa.
8 Oro gim ba adi xoror biaa Nantanua Pat ta xaalame papan gim ma gim
ba asaait leng so taman iaa lalon Jerusalem ma laa sin no xolot araraa Judaia
ma Samaria ma laa sin xapkap ina xolkolmoxo ina inaman.”✡
9 Mulina ta se paare taman abala no, Moroaa a se gii laangen ia laa lapalaa
laamuaan di ma xelangit ga axuina ia pan no matan di.✡
10 Di lo til nanen amusili ia laa lapalaa balalangit, o a xap sauna mu no
taamat ta lua, delu ugauga iaas, delu ga se le til sangan di.
11 Delu ga paare we, “No taamat in Galili, ngalisa gim ta tiltil atala nanen
laa nan wang? Ilawaa mu uk Iesu, Moroaa ta se giwaa sangan gim laa
balalangit, naba bula mula xaalame sin abia uk sal gim ta se lasi ta laa
balalangit.”

Di axilangi Mataias ngali adi xan xolot Judas

12 Di se es papaalii Buk Olip ngali mula laa Jerusalem, balawaa a pupua
mu malen axuuk kilomita xaal nan inaman laba.
13 Di se laa tsap Jerusalem, di suk es tsiga laa lapalaa lalon xabin di ta
xaa manman lalon. Biaa di tii manman, Pita, Jon, Jeims ma Endru; Pilip ma
Tomas, Batalomiu ma Metiu, Jeims xan tsi ilaa Alpias ma Saimon iexa ina
no Silot,* ma Judas xan tsi ilaa Jeims.✡
14 Balawaa no taamat di xaa man etudim ngali sausawit mii no aina ma
Maria xan nagaa Iesu ma no turamasen.
15 Sin abia no leng, Pita a til laa lapalaa labatina abia malep ina 120 ina
no untaltaalnge.

✡ **1:2 1:2** Luk 1:1-4 ✡ **1:4 1:4** Luk 24:49 ✡ **1:8 1:8** Met 28:19; Mak 16:15; Luk 24:47-48 ✡ **1:9 1:9** Mak 16:19; Luk 24:50-51 * **1:13 1:13** Sin biaa leng, di putsangi Silot sin saa ia ta we na saali Rom ngali di ba poroklii Israel xasinge. ✡ **1:13 1:13** Met 10:2-4; Mak 3:16-19; Luk 6:14-16

16 Ga paare weaatalaa, “Nugu no taamat, no totore lalon Inaatel Pat a se
tsap so, setauan tsaa Nantanua Pat tii se asaait, malen balawaa totore tii
tsuul xaal sin ngutsina Dewit taman aila taamat Judas, iwaa ta laamungen
di ngali tsiili Iesu -
17 ia mu ina gita ma tii xosaraa uk inatalil malen gita.”
18 (Judas tii adi abia iliil ngali abia xan namaang tsaxa tii xosaraa, ma ga
uuli xoltin pula. Tiwaa tsaa nan abia xolot asuk xol xapil tudu ma xan balan
asuk pak ma xan no tine, tii suk lotsul lapula papan pula.
19 Mulina abia, no daan inaman in Jerusalem di se alongen abala, o di ga
putsangi iesan abia xolot sin xadi totore Akeldama, muina ina aweaatalaa
Pula ina Dal.)✡
20 Pita a paare, “Di atatal lalon buk Saam,

“ ‘Xan xalkale tii se biil;
ma na xap xa bula na manngi,’✡
ma
‘xa na adi xan xalkale ina lalaamua.’✡

21 Balawaabi, a suk axaau tsaa ngali gita na axilangi xa ina gita ta xaa
manman mii gita sin no leng araraa mii Orong Iesu sin xan eses labatina
gita,
22 atiltsoli sin xan axaxadaan Jon, til sin leng biaa Moroaa tii giwaa Iesu
laa lapalaa papaalii gita. Ngali xa ina abala di na tsap xa tiltsoxoti mii gita
taman xan tinapaas mula Iesu.”✡
23 Di se axilangi no taamat alua, iexa Josep iesan Barsabaas, iesan bula
Jastas, ma iexa ilaa Mataias.
24 Mil di ga sausawit we atala, “Orong, iu suk atik axaautsi no butsa giem
araraa. U na asen sin giem saa xaawe ina abala delulu u tii se axilangi
25 ngali adi abia inatalil ina aposal, biaa Judas tii papaalii ngali laa man
nan xan xobel tsaa.”
26 Mil di tii ga ura-ura taman no xaat ma no xaat di xol laa sin Mataias;
biaabi di tii ga xoxot tali ia mii sangaul axuuk ma ga laa xuuk ina aposal.

2

Leng ina Pentikos

1 Biaa leng ina Pentikos*✡ tii se xaalame, no Aposal araraa di tii se le tsap
etudim sin uk xolot.
2 Sauna mu, tengteng ina was ta malen maal watwat, tii xaal balalangit
ga maalen tuali abia anua di tii xalkale lalon.
3 Di tii ga lasi malen no xalam ina ie tii tsuul exasen ma ga oles xuxuuk
papan di.
4 Ma di araraa di ga us taman Nantanua Pat. Di atiltsoli ngali papaare
taman no mat laxen totore ina xalam, Nantanua Pat tii ga asingan di.
5 Talaawaa no Jiu biaa di ta mataatinai Moroaa di manman Jerusalem
xaal sin no inaman labalaba araraa lalon xolkolmoxo ina inaman.
6 Biaa di tii alongen abala tengteng, malep araraa di suk tsap etudim, ma
di tii ga olol amuina di xuxuuk di alongen no untaltaalnge di tii papaare sin
xadi no totore xuxuuk tsaa.

✡ **1:19 1:19** Met 27:3-8 ✡ **1:20 1:20** Saam 69:25 ✡ **1:20 1:20** Saam 109:8 ✡ **1:22 1:22** Met 3:16; Mak 1:9; Luk 3:21 * **2:1 2:1** No Jiu di xosaraa luxaal ina Pentikos ngali adodomi Moroaa ta xosaraa mamainaang sin di ma di ga tali no waa uul ina luxaal sin ia. ✡ **2:1 2:1** Exo 34:22

7 Di suk olol buxa ma di ga atsura, “Lolong, balawaa no inaman di tii
papaare, a xap di araraa in Galili?
8 O ngalisa gita araraa gita ga alongmen di, ta tsaxali xadi totore tsaa?
9 Giem no inaman in Patia, Mede, Elam; ma xaal Mesopotemia, ma sin no
xolot Judaia ma Kapadosia ma xaal Pontus ma Asia,†
10 ma xaal Pirigia ma Pampilia xaal Igip ma sin no xolot Libia atataaen
Sairen; ma no xibong in Rom.
11 No Jiu ma no Gentail di ta se tsap no Jiu;‡ ma biexaal ina giem in Kirit
ma Arabia. Giem alongen abala no inaman di ta papaare taman nagiem
totore tsaa, ngali asaait taman no xariin axixila Moroaa tii se xosaraa!”
12 Di olol ma di ga adodo xuduxudu, ma di ga etsura engen di, “Sen muina
abala maarang?”
13 Biexaal di tii paare soloki no untaltaalnge ma di tii ga paare, “Di tii ga
nun tangtangabaa buxa taman waain.”

Pita a baais labatina abia malep

14 Pita a laa ma ga til lapalaa mii sangaul axuuk ma ga laa xuuk ina aposal
ma ga papaare lot laa sin abia malep: “No turaaga no Jiu ma gim araraa gim
ta manman Jerusalem, iaa we ina alengi abala maarang sin gim; gim na suk
lolong axaau sin sen maarang iaa ba ta asaaiti gim taman.
15 Balawaa no inaman di xap nun tangtangabaa malen gim ta paare; a
xap. Balawaa apaasaaet ina leng tsaa lawaareng!
16 Propet Joel tii ga papaare taman abala tsaa:

17 “ ‘Moroaa ga paare, “Sin xapkap ina balawaa no leng
iaa ba xabaren Nantanuaaga papan no inaman araraa.
Nagim no tsixi ma tsaxana di ba tali nugu totore tsaa,
Nagim no xulaau di ba lasi no nanen binalang xaal sin iaa,
ma nagim no maas di ba balngen no binalang.
18 Sin abia no leng iaa ba xabarenlii Nantanuaaga
lalon nugu no untutule taamat ma aina,
ma di ba tali xadi totore ina propet tsaa.
19 Iaa ba asen no axixila xoror lapalaa balalangit
ma no axixila xoror sin xolkolmoxo lapula,
dal ma ie ma ubaas ta butbutu.
20 Ma matanios naba putsi laa sin lodo
ma uleng§ naba tok malen dal,
setauan sin xaxaalame ina xariin leng ma minaalam ina xan leng
Orong.
21 Nawe saa ia ta ilei
iesan Orong naba tuo.” ’✡

22 “No inaman Israel, gim na lolong sin abala: Moroaa tii tulen Iesu in
Nasaret xaalame sin gita ngali xosaraa no axixila xoror, no xariin tinaxaa,
ma no axixila xoror, biaa Moroaa tii xosaraa no labatina gim sin ia, malen
gim tsaa gim ta atii.
23 Moroaa atii sawe naba ta tsap ma sawe tii se ngiti malen ta se tsap biaa
gim ta babel tali Iesu. Ma gim tii ga tiltsomi no untsaxa ngali tali ia sin
minet, sin gim tii ataxiwaa papan tongol.✡

---

† **2:9 2:9** Asia biaa prowins in Rom biaa ta manman lalon inaman labalaba *Turkey* talaawaa. ‡ **2:11 2:11** Saa ia ta amumusili sin xan no lo Moses ma ga xasau. § **2:20 2:20** *Uleng - Bubu.* ✡ **2:21 2:21** Jol 2:28-32 ✡ **2:23 2:23** Met 27:35; Mak 15:24; Luk 23:33; Jon 19:18

24 Oro Moroaa atapaasi ia sin minet ma aleiwaai ia sin sosong watwat ina
minet, amuina minet tii ga suk xap pupua ngali taxaariti ia.✡
25 King Dewit a paare taman ia,

“ ‘Iaa se lasi Orong ta tigiri laamuangen iaa.
Amuina a manman sin nugu lima mua
ma iaa ba xap mataa.
26 Amuina sin abia, iaa pa'ii iu Moroaa taman taton;
nugu pakpak naba iaawis ma liliis lalon tinaalnge,
27 amuina u ba xap papaalii iaa lalon Edes.
U ba xap papaalii iwaa num ta Pat na maraap lalon io.
28 U tii se asen sin iaa biaa sal ina tino.
Ma u ba auusi iaa taman pinaalam ma u ba tigiri manman mii iaa.'✡

29 “Nugu no taamat, iaa asaaiti gim taman so: Dewit iwaa xida iaaiaa, tii
se met ma di ga se punami ma talaawaa xan lia pupuna bala tsaa mii gita
sin abala no leng.
30 Oro ia propet ma tii ga se atiixi we Moroaa tii se xubatsi ma
waawaalima ngali naba xanei xa ina xan no utmilmil ngali naba tsap king
malen ia.
31 Nanen sin sawe naba ta laa xaalame, a se paare taman xan tinapaas
mula Karisito,* we naba xap papaalii ia lalon suu ina minet ma no isuaan
tii xap maraap.
32 Moroaa tii se atapaasi Iesu laa sin tino ma giem araraa no tiltsoxoti ina
abala soina.
33 Moroaa tii se giwaa Iesu laa balalangit ma tii ga se xalkale sin lima
mua ina xan Mom, ma tii ga se adi Nantanua Pat sin xan Mom malen tii se
xubatsi, ma talaawaa tii se xabaren sawe gim ta se lasi ma alongen.
34 Amuina Dewit tii xap laa lapalaa balalangit, oro ia tsaa tii we,

“ ‘Orong asaaiti nugu Orong:
“U na tsotso atala sin nugu lima mua
35 til sin iaa ba ta xosaraa num no matenkorot
malen xa niaan xutxutsiil.”'✡

36 “Biaabi, no inaman Israel araraa di ba atiixi maaba we: Moroaa a se
xosaraa iwaa Iesu, gim tii ataxiwaa, ngali tsap Orong ma Karisito.”
37 Biaa no inaman di alongmen abala xan totore Pita, ma balawaa ga suk
tsixi xadi no butsa ma di tii ga paare ngali Pita ma biexaa aposal, “Nagiem
no taamat, giem ba se xosaraa sa?”
38 Pita tii ga xisi, “Gim na puxisbal ma gim xuxuuk, gim na adi axaxadaan
sin iesan Iesu Karisito ngali Moroaa naba adodolii nagim no namaang tsaxa;
ma gim ba adi tinabel ina Nantanua Pat.
39 Amuina biaa xuxubu ngali gim ma nagim no tsi ma biaa di, di ta
manman palpalaa bula. Ma ngali no inaman araraa Orong xida Moroaa
naba ta ilei di.”
40 Taman biexaa totore bula Pita atewaai di ngali di na tilaamamil. A ningi
awatwati di we, “Gim na ningi Moroaa ngali naba atoaa gim tsaa ngalibi gim
ba xap adi mamaet sin abala no utmilmil tsaxa.”

✡ **2:24 2:24** Met 28:5-6; Mak 16:6; Luk 24:5-6 ✡ **2:28 2:28** Saam 16:8-11 * **2:31 2:31** *Karisito - Iwaa Moroaa ta apati ga tulen ngali atoaa xolkolmoxo ina inaman.* ✡ **2:35 2:35** Saam 110:1

41 Sin abia leng, di tii sirawaa xan inesaait, biaa di tii axadaani di tii 3,000
ina inaman araraa di tii xoxot tali mii no untaltaalnge.

No untaltaalnge di langlangaari taman ukbal

42 Di tii suk taliil sin alongmen xadi no asasing no aposal, ma di tii ga
eturangen di tsaa sin namaang ina tsabaxi tsoki, ma sin sausawit.
43 Di araraa di suk olol ma no aposal di ga xosaraa no axixila xoror.
44 No untinaalnge araraa di exumule ma di tii ga exasen engen xadi no
mat maarang araraa.✡
45 Di sune taman xadi no xoltin pula, ma xadi no mat maarang araraa ma
di adi no xuxute ma exasen laa sin no saa di ta muun.
46 No leng araraa, di tigiri tsap exumule lalon xolot ina Xan Anua Moroaa
ma di tii ga tsabaxi tsoki lalon xadi no matenaanua, ma di ga arie angen
taman tataton ma adokdoki di tsaa,
47 di paipa'ii ma alet laangen iesan Moroaa laa lapalaa ma biexaa inaman
in Jerusalem di tii ga bal axaau mu ngali di. Ma sin no leng xuxuuk, Orong
agii atsigili no inaman biaa di tii tuo.

3

Pita atoaa taamat xadak tsaxa

1 Sin biexa leng, Pita ma Jon delu es laa lapalaa lalon Xan Anua Moroaa
sin leng ina sausawit—sin nanaatuul ina matanios nale.
2 O iexa taamat xadak tsaxa xaal sin di tii taxaali. Di tii xaa atsotsoi sangan
matenmat ina Xan Anua Moroaa, biaa di tii putsangi Matenmat Mirmir. Sin
no leng araraa di xaa le atsotsoi ngali ninginingi no inaman, di ta xa es tsiga
laa lalon xolot ina Xan Anua Moroaa.
3 Biaa iwaa taamat tii lasi Pita ma Jon delu ta we na es tsiga, asuk ningi
delulu ngali xaa xuxute.
4 Pita ma Jon delu suk nanen tutiik laa sin iwaa taamat. Pita ga paare
ngali, "U na nan ariiti gelulu!"
5 Ilawaa taamat a nanen ariti Pita ma Jon ga adodo we delu ba tali xawas
sin.
6 Oro Pita a paare ngali, "Silwa ma goul a xap nago xaal ina. Oro iaa ba
tali semaarang iaa ta tapkina sin iu. Sin iesan Iesu Karisito in Nasaret, u na
tapaas ma u na eses."
7 Pita ataxaanai ia sin lima mua ma ga tiltsomi ngali til laa lapalaa. O
tiwaa tsaa no xaden ga suk tutiik ma ga se watwat.
8 A pis laa lapalaa taman no xaden ma tii ga atiltsoli eses. Asuk es tsiga
mii Pita ma Jon lalon xolot ina Xan Anua Moroaa ma ga es pispis, paipa'ii
Moroaa.
9 No inaman araraa di lasi ta eses ma paipa'ii Moroaa,
10 di nanxilalaa ia malen iwaa mu taamat ta xaa xalkale ninginingi
no inaman sangan matenmat ina xolot ina Xan Anua Moroaa biaa di ta
putsangi Matenmat Mirmir. Di suk adodo buxa ma taton sin semaarang ta
tsap sin.

Pita a baais sin no inaman

11 Iwaa unningning asuk es etaxaa mii Pita ma Jon, o no inaman di tii ga
olol buxa ma di ga sol xaalame sangan Pita ma Jon lalon xolot arare ina Xan
Anua Moroaa di putsangi xan Paradaa Solomon.
12 Biaa Pita tii lasi abala, asuk paare ngali di, "No inaman in Israel, ngalisa
gim ta olol sin abala? Ngalisa gim ta nen ariiti giem? Manaa gim sorowe

✡ **2:44 2:44** Apo 4:32-35

we gelulu suk tutiik ma sin abala muina gelulu ie xoror ngali atoaa ilawaa taamat ngali naba eses mula. Balawaa a xap so.
13 Xan Moroaa Abaram, Aisak ma Jakop, ia bula xadi Moroaa xida no iaaiaa; a se aminaalami iesan xan untutule Iesu laa lapalaa. Iwaa gim tii siir tali sin Pailat ngali sas amantei o gim tii ga ulislii sin ia. Sin ta we, ‘Na se luba aleiwaai ia.’
14 Gim ulislii iwaa taamat Pat ma Untutiik gim tii ga atsuraa ngali iwaa unsasas xa ngali na luba tali sin gim.✡
15 Gim tii ga sas amantei iwaa untino. Oro Moroaa atapaasi sin minet. O talaawaa gelu no tiltsoxoti ina abala maarang.
16 Sin tinaalnge ina iesan Iesu, iwaa taamat gim ta lasi ma atii a ie watwat. Biaa iesan Iesu ma tinaalnge axaal sin ia biaa ta taal araraai abia atotoaa sin ia malen gim araraa gim tii lasi.
17 “O talaawaa no turaagamasen, iaa atiixi we, gim xap atixi samaarang gim mii nagim no lalaamua gim tii xosaraa sin Iesu.
18 Oro talaawaa Moroaa a se taxaa puaa sen inesaait tii paatinai ti laamua sin no propet, biaa tii paare we, Karisito naba saaen sosong.
19 Gim na se puxisbal ma na amusili Moroaa, ngali naba sibilenli nagim no namaang tsaxa.
20 Nawe gim xosaraa abia, gim ba atii Moroaa a manman mii gim. Naba tulen iwaa Karisito, iwaa tii se axilangi ngali gim, iwaa Iesu.
21 Na ben man lapalaa balalangit til sin abia leng Moroaa naba xosor auuli no maarang araraa, malen tii se xubatsi laamua tsaa mii xan no propet pat.
22 Moses tii paare ti laamua we, *‘Iwaa Orong nagim Moroaa naba tali nagim xa propet malen iaa, xaal labatina nagim no inaman tsaa. Gim na lolong axaau sin no mat maarang ta asaaiti gim taman.*
23 *Nawe xa a xap lolong axaau sin iwaa propet, di ba ieslii labatina xan no inaman.’*✡
24 “Asuk so maase, no propet araraa, di xaal sin Samuel ma laa xuduxudu ina no propet di tii paare, ma di tii ga asaait taman abala no leng.
25 Gim xan no utmilmil abia no propet ma ina abia xuxubu, Moroaa tii se xubatsi mii nagim no mom. Tii paare ngali Abaram, *‘Xaal sin num no utmilmil, iaa ba atubudaani no inaman araraa ina abala xolkolmoxo ina inaman.’*✡
26 Biaa Moroaa tii atapaasi xan untutule, a tulen ia setauan ngali atubudaani gim ngali taaltalu sin nagim no namaang tsaxa.”

4

Pita ma Jon delu til lalon ininte

1 Pita ma Jon, delu papaare tsaa sin no inaman, biaa no unsausawit ma iwaa lalaamua ina no unxoxo ina Xan Anua Moroaa, ma no Saadusi di ga xaalame sangan di.
2 Di suk bal tsaxa amuina no aposal di asingan no inaman ma babaais sin Iesu taman tinapaas mula sin minet.
3 Di tsiili Pita ma Jon sin ta se nale bingbing, di aturungi delulu lalon anua lodo ngali laa sin biexa leng.
4 Oro xuduxudu ina inaman di tii alongen abia inesaait ma di tii ga taltaalnge sin Iesu ma xoxot ina abia inaman a laa pupua malen no tausen alima (5,000).

✡ **3:14 3:14** Met 27:15-23; Mak 15:6-14; Luk 23:13-23; Jon 19:12-15 ✡ **3:23 3:23** Dut 18:15, 18-19
✡ **3:25 3:25** Til 22:18; 26:4

5 Sin leng papan, no lalaamua ma no xusaak ina no Jiu ma no unaasasing
ina lo, di tsap etudim tia Jerusalem.
6 Anas iwaa unsausawit lapalaa mii Kaiapas, ma Jon ma Aleksenda mii
biexaa taamat ina abia xan matenaanua iwaa unsausawit lapalaa.
7 Di tii giwaa Pita ma Jon ma di ga atilngi delulu laamuaan di ma di tii
ga atiltsoli atsuraa delulu, “Sin xan xoror saa ma sin iesan saa biaa gulu ga
xosaraa abala?”
8 O Pita ta us taman Nantanua Pat, tii ga paare ngali di: “Gim no lalaamua
ma no xusaak ina inaman!
9 Nawe gim ininte sin giem, talaawaa, amuina giem ta asen namaang
mamainaang sin aia xadak tsaxa ma gim tii ga atsuraa giem ta sen tuo we,
10 biaabi, gim na atii abala, gim mii no inaman araraa in Israel, sin
iesan Iesu Karisito in Nasaret, iwaa gim tii ataxiwaa papan tongol oro iwaa
Moroaa tii atapaasi xaal sin minet, o iwaa taamat ta til laamuaan gim, tii ga
tuo.
11 Ia mu, biaa inaatel ta paare taman,

“‘Iwaa xaat biaa gim no untunumar gim ta ngutsulen lii.
O ia a se tsap martsur ina atkale ina anua.’✡

12 Gita ba xap tatanginai atotoaa xa bula sin xa. Amuina a xap xa ies bula
paina balalangit iwaa Moroaa ta tali sin no inaman ngali gita na tuo.”
13 Biaa no lalaamua di lasi Pita ma Jon, delu ta xap mataa ma ngali atiixi
we delu xap laa nan xa asasing ma delu no taamat gomsaa mu. Di suk olol,
ma nan xilalaa we, delu tii etaxaa mii Iesu.
14 Oro di ga lasi iwaa taamat ta se tuo ta tiltil mii delulu tia, oro di xap
pupua ngali paatinai xawas ngali epuske mii delulu.
15 Di ga asaaiti awatwati no unxoxo ngali giwaa atsuulngi detatuul alen
Sanidrin.* Ma di ga exumule ngali atutiki no papaare labatina di ngali sen
maarang di ba se xosaraa.
16 Di etsura engen di, “Gita ba xosaraa sa sin abala lo taamat? No inaman
araraa di ta manman Jerusalem, di atiixi abala axixila xoror delulu ta
xosaraa ma gita ba xap pupua ngali ulis, ‘we a xap tsap.’
17 Oro ngali tilbanti balawaa maarang ngali na xap tsitsiil laa buxa
labatina no inaman, gita na atewaai abala lo taamat we gita ba tali sosong
sin delulu nawe delulu asaaiti biexaa inaman taman abala ies.”
18 Di asaait awatwati no unxoxo ngali giwaa atsigili biaa lo taamat ngali
tsiga sebula, biaa di ga asaait awatwati delulu ngali delu na xap bula
papaare taman Iesu ma asingan xaal taman ia bula.
19 Oro Pita ma Jon delu xisi, “Gim tsaa gim na ininte. Sin sawe ta tutiik
lalon no matan Moroaa, ngali amusili gim o ngali amusili Moroaa?
20 Ngali abala, gelu ba xap pupua ngali bong ngali papaare taman sen
maarang gelu tii se lasi ma longmien.”
21 Mulina di ta anaai awatwati delulu, di ga luba aleiwaa delulu. Di ga xap
tatanginai xa xirabas ngali asosongi delulu amuina no inaman di lo paipa’ii
Moroaa ngali samaarang tii se tsap.
22 Ngali iwaa taamat delu tii xosaraa axixila xoror sin ma tii ga se tuo, xan
no miet tii se liwaa no sangaul aet.

Xadi ningning no untaltaalnge

✡ **4:11 4:11** Saam 118:22 * **4:15 4:15** *Sanidrin* - Biaa kaunsel ina no lalaamua ina no Jiu biaa no unsausawit ma no unaasasing ina lo.

23 Biaa, Pita ma Jon delu tii se tsuul leiwaa, delu suk mula laa sangan
xadelu no inaman tsaa ma delu ga paatina abia no maarang araraa,
lalaamua ina no unsausawit ma no xusaak di tii se paatina sin delulu.
24 Biaa no untaltaalnge di alongen abala, di suk xale etudim taman
sausawit laa sin Moroaa. Di ga we, “Belaba Moroaa, iu Unaaxoxos ina
balalangit ma xolkolmoxo ma laman ma no mat maarang lalon.
25 Iu papaare taman Nantanua Pat sin num untutule iwaa nagiem iaaiaa
Dewit:

“‘Ngalisa no Gentail di tii bal musteng buxa?
Ma ngalisa no inaman in Israel di tii ngiti gomsaai iaa?
26 No king ina xolkolmoxo di taxaaturung ngali epuske mii iaa
ma no lalaamua di exumule
ngali epuske mii Orong
ma mii iwaa Moroaa tii apati taman olip wel.’✡

27 Asuk so, Erot✡ ma Pontius Pailat✡ delu tii le exumule mii no Gentail ma
no inaman in Israel lalon abala inaman laba. Di ngiti ngali epuske mii num
untutule pat Iesu iwaa u tii se apati malen Mesaia.
28 Di tii tsap exumule ngali xosaraa no daan maarang, biaa sin num xoror
ma sirsiir u tii sirawaa ngali naba tsap.
29 Oro talaawaa Orong u na adodomi xadi xuxubu ngali ririiti giem ma
awatwati giem, num no untutule, ngali paare taman num totore taman
xaraxin watwat.
30 U na tulsen liman papan no inaman ngali atoaa ma u na xosaraa no mat
laxen axixila xoror ma xariin axixila sin iesan iwaa untutule pat Iesu.”
31 Mulina di tii se sausawit xap, biaa anua di ta exumule lalon asuk giis.
Ma Nantanua Pat ga tuali di ma di ga papaare taman Xan Totore Moroaa
taman xoror ma di ga xap mataa.

No untaltaalnge di exasen xadi no mat maarang

32 Biaa no untaltaalnge araraa di uk bal taman adodo ta xuuk mu. A xap
xa na paare we xan no maarang xasinge mu, a xap. Oro di exasen xadi no
maarang araraa.✡
33 No aposal di tii lo papaare leng taman xaraxin xoror ina xan tinapaas
mula Orong Iesu ma xan amiimiilam Moroaa ga suk taxaa buxa papan di
araraa.
34 A xap xa labatina di na muun sin luxaal ma biexaa was. Biaa di, di ta
ie pula o no anua, di sune taman no ma di ga tali abia xuxute di tii tsiili.
35 Ma di tii ga aturungi no, sangan no xaden no aposal, ma di ga exasen
no laa sin no saa di tii muun ngali xaa maarang.
36 Iexa taamat, iesan ila Josep ia ina matenbung Liwai, xan xobel so papan
ienusa Saipras. Biaa no aposal di a tso iesani taman Banabaas. (Balawaa
ies Banabaas muina Tsi ina Ananaai xa.)
37 Tii sune taman xan xoltin pula tsaa laa sin iexa taamat, ma tii ga
aturungi abia xuxute sangan no xaden no aposal.

5

Ananias ma Sapira

1 Talaawaa iexa taamat, iesan ilaa Ananias o xan tubu iesan ilaa Sapira.
Ia tii sune bula taman xan xoltin pula.

✡ **4:26 4:26** Saam 2:1-2 ✡ **4:27 4:27** Luk 23:7-11 ✡ **4:27 4:27** Met 27:1-2; Mak 15:1; Luk 23:1; Jon 18:28-29 ✡ **4:32 4:32** Apo 2:44-45

2 Oro xolot ina abia xuxute tii axuina ngali xan tsaa, ma xan tubu bula
atiixi abala, ma tii ga aturungi xolot mu ina abia xuxute sangan no xaden
no aposal.
3 O Pita ga paare weaatala sin, “Ananias, asen parawe u ga siir tali Saatan
ngali tuali num balan ngali u ga apanaai Nantanua Pat ngali axuina xolot
ina xuxute u tii adi ina abia num pula?
4 Tii xap num xoltin pula sin u ta xap mager sune taman? Mil u ta sune
taman, u pupua ngali lii abia xuxute malen u saan ngali. Oro u daraxe we
biaa no xuxute araraa ina tinabel. Ngalisa u tii xosaraa abala namaang? U
tii se xap apanaai no inaman, oro u tii se apanaai Moroaa.”
5 Biaa Ananias tii alongen abala asuk xol met lapula. Biaa no inaman di
tii alongen abala maarang di tii suk mataa buxa.
6 No xulaau di tii tsiga ma di ga ngaati taman no laplap ma di tii ga laa
punami.
7 A tuul no aua mil, xan tubu Ananias a le es tsiga, oro a xap atii biaa
maarang tii se tsap sin xan maxis.
8 O Pita tii atsuraa, “Asaaiti iaa balawaa mu se abia xuxute gululu ta adi
sin nagulu pula?”
Aina a xisi, “Iou, biaa se araraa.”
9 O Pita ga asaaiti, “Asen parawe gululu ta siir ngali xonon Nantanuaan
Orong? Lasi, biaa no taamat di ta punami num maxis biaa se di matenmat,
ma di ba alet atsuulngi iu bula.”
10 Sauna mu iwaa aina asuk xol sangan no xaden ma tii ga suk met. No
xulaau di le es tsiga ma di tii ga lasi aina ta se met, di ga alet atsuulngi, ma
di ga laa punami sangan xan maxis.
11 Xan matenaanua Moroaa in Jerusalem ma biexaa inaman di alongen
abala maarang ta tsap di suk mataa buxa.

No aposal di tii atoaa no daan inaman

12 No aposal di xosaraa no daan mat laxen axixila ma no axixila xoror
labatina no inaman. No untaltaalnge araraa di xaa laa tsap esuei papan
xan paradaa Solomon.
13 A xap xa na adodo ngali tsomi di oro di manglen buxaai no inaman.
14 Oro no daan taamat ma aina di tii taltaalnge sin Orong Iesu ma di tii ga
xoxot tali di.
15 Sin abala muina no inaman di ga le tali no maramase sin gelgel ina
sal ma di ga le atetei di papan no xabangas, ngali xan maliip Pita naba liu
papan di sin ta es liwaa di.
16 Malep ina inaman di xaalame sangan no aposal, di xaal sin no inaman
laba ulti ma sangan Jerusalem bula, di gii xaalamien xadi no inaman di ta
maramase ma biaa di no tanua tsaxa di ta tsigaii di, ma Moroaa ga atoaa di
araraa.

Di tsiili no aposal

17 Lalaamua ina no unsausawit mii xan no turan araraa, biaa no Saadusi,
di lasi balawaa no maarang no aposal di tii xosaraa no ma no balan di tii
ga suk bal tsaxa buxa.
18 Di tsiili no aposal ma di tii ga tali di lalon anua lodo.
19 Oro sin abia bing, xan angelo Orong atsalali no matenmat ina anua lodo
ma ga atsuulngi di lokobel.
20 Ma ga asaaiti di, “Gim laa til lalon xolot ina Xan Anua Moroaa ma gim
na asaaiti no inaman taman inesaait araraa ina balawaa tino uul.”

21 No aposal di amusili abala papaare, di ga laa lalon xolot ina Xan Anua
Moroaa lawaareng bingbing ma di tii ga atiltsoli ngali baais laa sin no
inaman.
Biaa iwaa unsausawit lapalaa mii no turan, di tii tsap exumule, di tii ga
ilei Sanidrin, biaa no xusaak araraa in Israel, ma di ga tulen inesaait laa
lalon anua lodo ngali di ba tulen no aposal xaalame.
22 Oro biaa di ta tsap nan anua lodo, iwaa lalaamua ina no unxoxo a xap
tatanginai no aposal tia biaabi di tii ga mula ma di tii ga asaaiti Sanidrin,
23 "Biaa giem ta tsap nan anua lodo, giem tatanginai mat ta tsaxil ma no
unxoxo di tii tiltil matan mat. Oro biaa giem tii tsalali mat, giem tii xap lasi
xa na manman lalon."
24 Biaa iwaa lalaamua ina no unxoxo ina Xan Anua Moroaa mii no
lalaamua ina no unsausawit di tii alongen abala totore, di tii ga suk adodo
xuduxudu we, "Sen maarang a se tsap sin di?"
25 Iexa taamat tii tsap ma tii ga asaaiti di weaatala, "Gim na lolong, biaa
no taamat gim tii tali di lalon anua lodo, bile di se tiltil lalon xolot ina Xan
Anua Moroaa ma di ga lo asasingan no inaman."
26 Sin abia iwaa lalaamua ina no unxoxo mii xan no unxoxo di ga laa
gii mulangen no aposal xaalame, ma di ga xap xosor atsoti di. Amuina di
mataa, we no inaman di ba soro pidili di taman xaa xaat.

No aposal di xap mataa sin kaunsel

27 No unxoxo di giwaa axaalamen no aposal ma di ga atilngi di lalon no
matan Sanidrin ngali no unsausawit lapalaa di ba atsuraa di.
28 Ma ia ga asaaiti di, "Giem se asaait awatwati gim ngali gim ba xap
asasing ma baais sin no inaman taman iesan ilawaa taamat. Oro lasi, gim
se asingan no inaman sin no xolot araraa in Jerusalem taman abala no
asasing! O gim tii ga wena atuti xan minet ilawaa taamat sin giem."✡
29 O Pita mii biexaa no aposal di tii ga xisi di, "Giem ba amusili mu Moroaa,
giem na xap amusili xan adodo taamat!
30 Xadi Moroaa xida no mom iwaa tii atapaasi Iesu xaal lalon suu ina
minet, mil sin gim tii sas amantei sin gim ta ataxiwaa papan tongol.
31 Moroaa tii atapaasi laa lapalaa sin xan lima mua malen xan tsi pat ma
untino, ngali tali sal sin no Israel ngali puxisbal ma Moroaa naba adodolii
xida no namaang tsaxa.
32 Giem no tiltsoxoti ina abala no maarang, ma Nantanua Pat bula, iwaa
Moroaa tii se tali sin abia di, di ta lolong amusili ia."
33 Biaa di tii alongen abala xan papaare Pita, di tii suk bal musteng buxa
ma di tii ga saan ngali sas amantei di.
34 Oro iexa ina di, ia Paarasi, o iesan ilaa Gamalel, ia unaasasing ina lo
ma no inaman di xaa manglen ia. A til laa lapalaa laamuaan abia Sanidrin
ma ga asaait ngali gii atsuulngi no taamat ngali laa liliis dokdok lokobel.
35 Gamalel ga asaaiti biaa kaunsel weaatala, "No inaman in Israel, gim na
suk tilaamamil sin sawe gim ta we na xosaraa sin abia no taamat.
36 No leng tii se laa, gim atiixi mu, Teudas tii asemat ma tii ga paare we,
'Ia taamat laba;' ma tii ga mat malen 400 ina no inaman di tii amusili. Oro
biexaal di sas amantei ia ma biaa no inaman araraa di ta amusili ia, di tii
ga sol exatsape, ma biaa xadi tinaxaa tii suk maarang gomsaa mu.
37 O mil sin ia, leng ina taal ies tii tsap, Judas in Galili tii asemat ma ga
laamuangen malep ma di ga amusili ia, oro biexaal di tii sas amantei ia, ma
biaa di araraa, di tii amusili ia di tii sol exatsape.

✡ **5:28 5:28** Met 27:25

38 Biaabi amuina sin balawaa no maarang, iaa tii ga asaaiti gim ngali gim
na xap xosaraa xawas sin balawaa no taamat. Gim na papaalii adamisi di.
Gim papaalii di na laa! Amuina nawe balawaa tinaxaa di tii xosaraa, axaal
sin xadi adodo no taamat mu, naba maraamen.
39 Oro nawe Moroaa tsaa atapaasi abala tinaxaa, gim xap pupua ngali
tilbanti di. Gim ba tatanginai malen gim se esas epuske mii Moroaa."
40 Xan totore tii ga putsi xadi no butsa. Di ga ilei atsigili no aposal ma di
ga ririiti di. Mil di tii ga paare watwat ngali tilbanti di ngali papaare taman
iesan, Iesu bula. Ma di ga luba aleiwaa di.
41 No aposal di ga papaalii abia Sanidrin, ma di tii ga taton, amuina di atii
malen Moroaa amanglen di we, di pupua ngali alet sosong ngali iesan Iesu.
42 Ma sin no leng xuxuuk, di laa lalon xolot ina Xan Anua Moroaa ma
no anua xuxuuk ngali asingan no inaman ma di xap papaalii tinaxaa ina
asasing ma babaais taman inesaait mamainaang ina Iesu iwaa Karisito.

6

Di axilangi apaasaalua ina no tsi asasing

1 Sin abia no leng biaa xoxot ina no tsi asasing di suk malisa. Ma sin abia
no tsi asasing di ta totore in Grik, di paare xuduxudu ngali no tsi asasing
di ta papaare in Ibru sin no leng xuxuuk, di xap tiltsomi xadi no nal* di ta
muun sin luxaal.
2 Biaabi sangaul axuuk ma ga laa lua ina aposal araraa, di tii ga axumuli
no tsi asasing araraa ma di tii ga asaaiti di, "A xap tutiik ngali giem ngali
longlii biaa inatalil ina xan totore Moroaa, ngali giem ba exasen no luxaal.
3 No turaagamasen, gim na axilangi xaa taamat na paasaalua labatina
gim biaa gim ta atii we di us taman Nantanua Pat ma sinaae. Gita ba tali
abala tinaxaa laa sin di,
4 ma giem ba taliil sin sausawit ma xosaraa inatalil ina xan totore
Moroaa."
5 Balawaa ngitngit atatoni biaa malep araraa. Di axilangi Stepan, iwaa
taamat ta us taman tinaalnge ma Nantanua Pat. Ma di ga axilangi Pilip ma
Prokorus ma Nikanor ma Timon ma Parmenas ma Nikolas, ia taamat in
Antiok, tii ia ina no Gentail ma ga tsap xa Jiu.
6 Di tali abala no taamat sin no aposal, ma di tii ga aturung no liman di
papan di ma di ga sawit awatwati di ngali xosaraa abala inatalil.
7 Biaabi xan totore Moroaa ga suk laa sin no daan xolot. Xoxot ina no
tsi asasing in Jerusalem asuk pis isagaa laa lapalaa ma xuduxudu ina no
unsausawit lapalaa di tii tsap no tsi asasing.

Di tali Stepan lalon ininte

8 Talaawaa Stepan, iwaa taamat ta us taman xan amiimiilam ma xoror
Moroaa, tii xosaraa no xariin maarang ma no axixila xoror labatina no
inaman.
9 Biexaa taamat di tapaas xaal nan Anua Sausawit xadi no inaman leiwaa
malen di ta putsangi, no Jiu in Sairin ma Aleksendia ma no prowins ina
Silisia ma Asia. Balawaa no taamat di atiltsoli inebut mii Stepan.
10 Oro di ga xap pupua ngali aiepatsaa xan sinaae ma tinaxaa ina
Nantanua Pat iwaa ta tali xoror sin ngali papaare.
11 Mil di tii ga paare xuxii ngali atuaai biexaa taamat we, "Giem alongmen
Stepan ta paare taman no totore tsaxa ngali Moses ma Moroaa."

---

* **6:1 6:1** *Nal* - Ina xan maxis ta metli.

12 No inaman ma no xusaak ma no unaasasing ina lo, di bal musteng
ngali sawe di tii paatina. Di tii tsiili Stepan ma di tii ga atilngi laamuaan
abia Sanidrin.
13 Di giwaa no unaababaa ngali tiltsoxoti di ngali paare leng we, “Ilawaa
taamat a xap iaawiis sin papaare epuske ngali abala Xan Anua Pat Moroaa
ma biaa xan lo Moses.
14 Giem tii alongen ia ta paare we ilawaa Iesu in Nasaret naba xosor atsoti
abala xobel ma na soxisi no namaang Moses tii tali sin gita.”
15 Biaa di, di tii xalkale lalon Sanidrin, di nan ariti Stepan, ma di ga lasi
no paartsen matan ta suk malen xa angelo.

7

Xan papaare Stepan sin Sanidrin

1 Mil unsausawit lapalaa tii ga atsuraa ia, “Balawaa no papaare aso?”
2 A xisi, “No turaagamasen ma no mom, gim na lolong sin iaa! Moroaa
ina minaalam asemat sin xida mom Abaram biaa tii setauan manman tsaa
Mesopotemia, laamua sin tii man Aran.
3 Moroaa asaaiti ia, *‘Poroklii num inaman labalaba ma num no inaman, ma
u na laa lalon abia pula iaa ba ta putaasen sin iu.’*✡
4 “Biaabi ga papaalii biaa pula ina matenbung Kaldean ma ga laa manman
Aran. Mulina xan minet xan mom, Moroaa a tulen ia laa sin balawaa pula
biaa talaawaa gim ta manman lalon.
5 Moroaa tii xap tali xa maarang malen ta momtsoli sin, asuk xap xa xolot
ina pula. Oro axubutali ia mii xan no utmilmil mulina ia, di ba xalkale lalon
abia pula, sin abia leng Abaram tii xap mager ie tsi.
6 Moroaa tii papaare ngali lalon abala namaang: *‘Num no utmilmil, di ba
tsap no xibong lalon xaa inaman labalaba ta xap xadi no tsaa, ma di ba tsap
no untutule ma di ba ngungutsen di pupua sin 400 ina miet.*
7 *Oro iaa ba tali mamaxet sin abia inaman labalaba di ta taxaa paina di,
malen no untutule. Mil di ba tsuul lalon abia inaman labalaba ma di ba
langaari sin iaa lalon abala xolot.’*✡
8 Mil Moroaa ga tali abia xuxubu ina xasau. Ma Abaram ga tsap xan mom
Aisak ma ga axasaui ia sin no leng ta paasaatuul mulina abia leng di ta
taxaana. Mil Aisak ga tsap xan mom Jakop. Jakop atsap xadi mom biaa no
sangaul axuuk ma ga laa lua ina xida no iaaiaa.
9 “Amuina xida no iaaiaa di tii bal tsaxa ngali Josep, di ga suni taman ia
malen untutule laa Igip. Oro Moroaa tii manman mii ia.
10 Ma ga aleiwaa ia sin xan no mamaet. A tali sinaae sin Josep ngali naba
xosaraa ia ngali adi abia sirsiir axaau sin Paarao, king in Igip, biaabi ga tali
ia ngali laamuangen no Igip ma xan no xariin anua.
11 “Mil xariin itol ga tsap Igip ma Kaanan ta tali xariin mamaet ma xida
no iaaiaa di ga xap pupua ngali tsal luxaal.
12 Jakop ga longmien we no xala bilo Igip, asuk tulen xida no iaaiaa sin
abia nanaaxuuk ina uwaa.
13 Sin nanaalua ina uwaa, Josep asaaiti no turamasen taman ia saa, ma
Paarao tii ga atii xan matenaanua Josep.
14 Mulina abala, Josep ga tulen totore ngali xan mom Jakop ma xan
matenaanua araraa, no sangaul apaasaalua ma ga laa lima ina di araraa.
15 Biaa Jakop ta laa lapula Igip ma tiwaa ia mii xida no iaaiaa di tii met.

✡ **7:3 7:3** Til 12:1 ✡ **7:7 7:7** Til 15:13-14

16 Xadi no iaaiaa di tii alet mulangen xadi no pakpak laa Sekam ma di ga
aturungi lalon no lia pupuna biaa Abaram tii iltsoli sin xan no tsi ila Amor
itan Sekam taman abia xuxute ta pupua sin abia xolot.
17 "Biaa leng a se xaalame atat, biaa Moroaa naba taxaa puaa xan xuxubu
sin Abaram, xoxot ina xadi no inaman in Igip asuk laa lapalaa buxa.
18 Mil iexa king iwaa ta xap atiixi Josep atsap malen lalaamua in Igip.
19 Tii apanaai buxaai di ngali xosor atsoti xida no inaman ma ga
ngungutsen di ma ga alolbiri xida no iaaiaa sin tii atuaai di ngali lii atsuulngi
xadi no madalak uul lokobel ngali di ba met.
20 "Sin abia leng, di tii taxaana Moses ma tii ga suk mat mamainaang lalon
no matan Moroaa. Sin no uleng ta tuul di tii tilaamamil sin, lalon xan anua
xan mom.
21 Biaa, di ta se atsuulngi lokobel, xan tsaana Paarao a giwaa ma ga
tilaamamil sin malen xan tsi so tsaa.
22 Moses tii asasing sin no sinaae araraa in Igip ma tii ga suk ie xoror buxa
sin xan no papaare ma xan no tinaxaa.
23 "Biaa xan no miet tii se no sangaul aet, tii adodo lalon butsa ngali laa
uwaa xan matenbung in Israel.
24 Tii lasi iexa Igip ta tsaapi iexa ina no Israel ma ga laa ngali tilkaali ma
ga sas amantei aia Igip.
25 Moses tii adodo we xan no inaman tsaa di ba nanxilalaa we Moroaa a
tali ia ngali aleiwaai di, oro di ga xap atii.
26 Leng papan Moses a le tsap ga lasi no taamat ta lua in Israel delu ta
esas. Moses a xonon ngali naba tali malum, 'Gululu lomasen turamasen.
Ngalisa gululu ta esas engen gululu?'
27 "Oro iwaa taamat ta ngungutsen iexa, a tsulenlii Moses laa sin gelgel ga
paare, *'Saa tali iu ngali u ba tsap lalaamua ma unininte labatina giem?*
28 *U wena sas amantei iaa malen u ta sas amantei iwaa taan Igip
torongonol?'*✡
29 Biaa Moses ta longmien abala asuk sol laa Midian ma ga laa manman
malen xa xibong ma xan no tsi ga lua.
30 "Mulina no sangaul aet ina no miet a se liu, *'iexa angelo ga asemat
sangan Moses lalon rarar ina ie lalon ie dokdok lalon xobel biil atataaen Buk
Sinai.'*✡
31 Biaa Moses tii lasi abia, asuk olol buxa sin abia nanen. Biaa ta se es laa
atataen ngali nan axaautsi, asuk alongmen inan Orong.
32 *'Iaa xan Moroaa num no mom iwaa xan Moroaa Abaram, Aisak ma
Jakop.'*✡ Moses adidiir taman minataa ma ga xap saan ngali nanen bula.
33 "Mil Orong ga paare ngali, *'Saali num no bubut, amuina biaa xolot u ta
tiltil lalon pula pat.*
34 *Asuk so maase iaa se lasi no mat laxen namaang tsaxa sin nugu no
inaman in Igip. Iaa se alongen xadi no tineng ma balawaa iaa ba xaalame
lapula ngali iaa ba aleiwaai di. Xaalame talaawaa ngali iaa ba tulen
mulangenai iu laa Igip.'*✡
35 "Ilawaa uk Moses aila iwaa di tii palolii taman no totore, *'Saa tali iu ngali
u ba lalaamua ma unininte?'* Moroaa tsaa tii tulen ngali tsap xadi lalaamua
ma xadi unaaleleiwaai xa, xaal sin iwaa angelo ta asemat sangan ia lalon
biaa ie dokdok.
36 Tii gii atsuulngi di Igip, ma ga xosaraa no mat laxen axixila xoror Igip
ma lalon Laman Tok ma sin no sangaul aet ina miet lalon xobel biil.

✡ **7:28 7:28** Exo 2:14; Apo 7:35 ✡ **7:30 7:30** Exo 3:1; Ais 63:9 ✡ **7:32 7:32** Exo 3:6 ✡ **7:34 7:34** Exo 3:5, 7-8, 10

37 “Balawaa Moses tii asaaiti no inaman Israel, *‘Moroaa naba tulen xa*
propet malen iaa xaal sin nagim no inaman tsaa.’✡
38 Tii manman mii xida no iaaiaa, xan no matenbung Moroaa lalon xobel
biil, biaa iwaa angelo ta papaare sin papan Buk Sinai. Ma tiaa Moroaa ga
tali sin Moses biaa no totore ina tino ngali tali sin gita.
39 “Oro xida no iaaiaa di ga palo ngali lolong amusili ia. Di palolii ia ma
lalon no butsa di tii ga putsi mula laa Igip.
40 Di asaaiti Aron, *‘Xosaraa nagiem xaa moroaa biaa di ba ta laamuangen*
giem. Ngali ilawaa taamat Moses tii gii atsuulngi giem Igip, gita se xap atii
samaarang a se tsap sin ia!’✡
41 Biaa leng se di xosaraa malagan malen bulmakau ma di ga tali no
tsutsungit laa sin ma di xosaraa no res taman mangmangle sin sawe no
liman di ta xosaraa.
42 Oro Moroaa ga taaltalu sin di ma ga poroklii di ngali langlangaari laa
sin matanios, uleng, ma no xadaxada biaa ta ukbal mii sawe di ta atalaa
lalon xadi buk no propet:
“‘Inaman in Israel, gim tii se sas amantei no matauteng ma gim tii ga
tsutsungit tali no sin
no sangaul aet ina miet gim ta manman lalon xobel biil, oro gim tii xap
tali di sin iaa.
43 Gim tii alet laangen lapalaa anuenmoxo ina Molok
ma no xadaxada ina nagim no moroaa Repan, biaa no malagan gim ta
xosaraa ngali langaari.
Biaabi iaa ba tulen gim laa lalon biexa xobel palpalaa’✡ sin biexa papel ina
Babilon.
44 “Xida no iaaiaa di tii ie Anuenmoxo* ngali paare leng lalon xobel biil.
Di tii se xosaraa malen Moroaa tii se laamuangen Moses, amusili puapua ia
tii se lasi.
45 Biaa di tii adi abia Anuenmoxo, xida no iaaiaa mii Josua di tii atsaxei
mii di biaa di tii adi biaa pula sin no inaman labalaba biaa Moroaa tii xalel
atsuulngi di lalon. Tii manman atia pupua sin xan no leng Dewit.
46 Amuina xan amiimiilam Moroaa sin Dewit ma ga atsura ngali na
xosaraa xaka anua xan Moroaa Jakop ngali manman.
47 Oro Solomon mu iwaa ta tumaraa biaa anua ngali ia.
48 “Oro Moroaa lapalaa suk se a xap manman lalon no anua biaa no
taamat di ta tumaraa. Malen propet ta paare:

49 “Orong a paare.
‘Balalangit biaa nugu muina xalkale
ma balawaa balan pula biaa nugu niaan xutxutsiil.
Sen mat anua u ba tumaraa ngali iaa?
Ma inaabi ba nugu xolot iaawis?
50 A xap no limaaga abala ta xosaraa abala no maarang?’✡

51 “Gim malen no muun taltaalnge, di ta palo ngali taltaalnge sin Moroaa
ma di ga banti no talingan ma xadi no butsa sin sawe ta paatinai. Gim malen
mu nagim no iaaiaa: Gim tigiri puxislii Nantanua Pat!
52 Nagim no iaaiaa di xosaraa no propet araraa ngali saaen sosong. Di tii
sas amantei biaa di, di tii paare leng taman xan tsinap iwaa untutiik. Ma
talaawaa gim se babel tali ma gim se sas amantei ia.

✡ **7:37 7:37** Dut 18:15 ✡ **7:40 7:40** Exo 32:1 ✡ **7:43 7:43** Emo 5:25 * **7:44 7:44** *Anuenmoxo* - Anua ngali papaare mii Moroaa biaa di tii eses lalon xobel biil. ✡ **7:50 7:50** Ais 66:1-2

53 Moroaa a tulen xan no angelo biaa di ta tali xan lo sin gim oro gim ga
xap long amusili xan lo."

Di sas amantei Stepan

54 Biaa di ta alongmen abala di suk bal lelep ma di ga ngaalpaam sin ia
55 Oro Stepan auus taman Nantanua Pat a nanen laa lapalaa balalangit ma
ga lasi xan minaalam Moroaa ma Iesu ta tiltil sin xan lima mua Moroaa.
56 A paare, "Nanen, iaa lasi balalangit ta tsalel ma Xan Tsi Taamat ta tiltil
sin xan lima mua Moroaa."
57 Sin abala di banti no talingan di ma di ga xuup lot, di sol isagaa laa
sangan ia.
58 Di tataii atsuulngi lalon inaman laba ma di ga taxaa sin pidili taman no
xaat. Tiwaa tsaa biaa no tiltsoxoti di aturungi xadi no uga disdis sangan no
xaden iexa xulaau iesan ila Sol.
59 Biaa di lo pipidili, Stepan a lo ningning, "Orong Iesu adi nantanuaaga."
60 Mil ga xol papan xan no putput ga teng lot, "Orong adodolii di ngali
abala namaang tsaxa sin di ta sas amantei iaa." Biaa ta paare taman abala,
asuk met.

8

1 Ma Sol ga manman tia, ngali ukbal sin xan minet.

Xariin mamaet ma tamtsaare sin xan matenaanua Moroaa

Sin abia leng xariin mamaxet atsap sin biaa xan matenaanua Moroaa
lalon Jerusalem, ma di araraa di ga tamtsaare sin no prowins araraa Judaia
ma Samaria oro no aposal tsaa di manman Jerusalem
2 Xan no inaman Moroaa di punami Stepan taman no tineng ma lolbiir
ngali.
3 Oro Sol atiltsoli ngali xosaraa atsoti xan matenaanua Moroaa. A laa lalon
no anua xuxuuk ma ga tataii atsuulngi no taamat ma aina ma ga aturungi
di lalon anua lodo.✡

Pilip a baais lalon prowins Samaria

4 Biaa di, di ta man tamtsaare di baais taman xan totore Moroaa sin no
xolot di ta laa lalon.
5 Pilip a laa lapula lalon inaman laba ina prowins Samaria ma ga baais
taman Karisito atia.
6 Biaa malep di tii alongen Pilip ma di tii ga lasi no axixila xoror tii
xosaraa, di suk lolong axaau sin sawe ta paare taman.
7 No salawa tsaxa di xuup pirite tsuul sin xuduxudu, ma biaa di ina no
isua met ma no xadek met di tii ga tuo.
8 Biaabi xariin taton ga tsap lalon abia inaman laba.

Saimon untsunuxa

9 Sin abia no leng laamuaan Pilip ta xaalame, iexa taamat iesan ila Saimon
a xosaraa tsunuxa lalon inaman laba ma ga alolaa no inaman in Samaria.
A paare pispis we ia taamat lot.
10 Ma biaa no xariin inaman ma no inaman gomsaa di araraa di taltaalnge
sin ia di ga paare, "Ilawaa taamat xan xoror awatwat amuina Moroaa a
xosaraa ngali tsap lot suk se."
11 Di tii se amusili tsaa amuina tii atunga di taman xan makmaxar tsaxa
sin no daan leng.

✡ **8:3 8:3** Apo 22:4-5; 26:9-11

12 Oro biaa di tii taltaalnge sin sawe Pilip tii baais taman inesaait
mamainaang ina xan Maradaan Moroaa ma iesan Iesu Karisito, di tii ga
adi axaxadaan, taamat ma aina.
13 Saimon ia tsaa a taltaalnge ma Pilip ga axadaani. Ma ga amusili ia sin
no xolot araraa, ma ga olol sin no xariin axixila ma no axixila xoror tii lasi.
14 Biaa no aposal in Jerusalem di alongen we no Samaria di se sirawaa
xan totore Moroaa, di tulen Pita ma Jon ngali laa sangan di.
15 Biaa delulu tii laa tsap, delulu ningning ngali di ngali di ba pupua ngali
adi Nantanua Pat,
16 amuina Nantanua Pat tii xap mager xaalame papan di; di tii axadaani
mu di sin iesan Orong Iesu.
17 Mil Pita ma Jon di ga aturungi no liman di papan di o di tii ga adi
Nantanua Pat.
18 Biaa Saimon ta lasi Pita ma Jon delulu tali Nantanua Pat sin delulu tii
aturungi no liman delulu papan no inaman, tii tali no xuxute sin delulu,
19 ma ga paare, “Tali bula abala xoror susugu ngalibi no saa iaa ta aturungi
no limaaga papan di, di ba adi Nantanua Pat.”
20 Pita a xisi, “Moroaa naba xosaraa atsoti num no xuxute mii iu, amuina
u adodo we, u ba pupua ngali uuli abia xan tinabel Moroaa taman xuxute!
21 A xap num ka xolot lalon abala inatalil, amuina num butsa a xap tutiik
nan no matan Moroaa.
22 U na puxisbal sin abala namaang tsaxa ma u na ningning sin Orong.
Male naba adodolii num no namaang tsaxa sin abia adodo lalon num butsa.
23 Amuina iaa lasi bal tsaxa sin iu ngali gelulu ma u tii ga tsap tutule ina
namaang tsaxa.”
24 Mil Saimon ga xisi, “Sawit laa sin Orong ngali iaa ngalibi naba xap
xawas, gim ta paare taman naba tsap sin iaa.”
25 Biaa Pita ma Jon, delu tii paare leng taman Iesu ma delu tii ga se mula
laa Jerusalem ma delu tii ga baais taman xan inesaait mamainaang Orong
sin no daan xobel lalon Samaria.

Pilip ma taamat in Itiopia

26 Talaawaa xan angelo Orong a paare ngali Pilip, “Laa nan no paxel sin
abia sal biil ta laa lapula xaal Jerusalem laa Gasa.”
27 O ga tapaas laa sin xan ines ma sauna mu a balsi iexa taamat in Itiopia
iwaa iunik,* ia taamat lot ta tilaamamil sin xan niaan aturung xuxute
Kandas, Kwin in Itiopia. Ilawaa taamat tii laa Jerusalem ngali langaari,
28 ma sin xan ines laa lokobel a tsotso papan xan karis ma ga xoxoti xan
inaatel propet Aisaia.
29 Nantanua Pat asaaiti Pilip, “U na laa sangan abilu karis ma u na es
atataen.”
30 Mil Pilip ga sol laa lapalaa sangan karis ma ga alongen iwaa taamat ta
xoxoti inaatel xan Aisaia iwaa propet. Pilip atsuraa, “U leng sin sawe u ta
xoxoti?”
31 A xisi, “Iaa ba sen leng we? Iaa saan ngali xa na alengi axaautsi iaa.”
Biaabi ga ningi Pilip ngali xaalame lapalaa ngali le tsotso mii ia.
32 Ilawaa taman axoxoti xolot ina balawaa Inaatel Pat:

“Di tii laamungen malen xa sipsip ngali laa sas amantei
ma malen sipsip uul ta man adamis biaa xa taamat ta xitiplii xan no ul,
ma ga xap aponga ngutsina.
33 Biaa no inaman di ta adokdoki ia di tii xap ininte tutiik sin.

* **8:27 8:27** *Iunik* - Iwaa taamat di ta patsali.

Giem xap atii xan no utmilmil.
Amuina di se adi xan tino sin abala xolkolmoxo ina inaman."✡

34 Itiopia atsuraa Pilip, "U na asaaiti iaa timaa, saa propet aia, u ta papaare
taman, ia tsaa o xa xaatsap?"
35 Mil Pilip ga atiltsoli abala xolot ina Inaatel Pat ma tii ga asaaiti ia taman
inesaait mamainaang ina Iesu.
36 Biaa di ta sol laa papan abia sal, di tii tsap sangan no daan o iwaa iunik
ga paare, "Lasi, daan abala. Aso maase u suk pupua mu ngali axadaani iaa."†
38 Ma ga asaaiti, "Atilngi abia karis." Pilip ma iunik, delu ga tsuul laa lapula
lalon daan ma Pilip tii ga axadaani ia.
39 Biaa delu ta tsuul xaal lalon daan, Nantanuan Orong a giwaa isagaalen
Pilip laa, ma iwaa iunik ga xap lasi bula ia, oro ga laa lalon xan sal taman
tataton.
40 Oro Pilip a se laa asemat Asotas ma ga eses ma ga babaais taman
inesaait mamainaang lalon no inaman laba araraa pupua ta tsap Sasaria.

9

Sol tii puxisbal

1 Sin abia no leng, Sol tii taxaa sin lo abubuaa xan no tsi asasing Orong
ngali sas amantei di. A laa sangan no unsausawit lapalaa,
2 ma tii ga atsuraa ia ngali atalaa xaa inaatel laa sin no lalaamua ina
Anua Sausawit lalon inaman laba Damaaskas, ngalibi nawe atatangina xaa
inaman tia lalon abia Sal xan Orong,* nawe no taamat o aina, naba pupua
ngali pitsi di malen no xaus laa Jerusalem ngali laa lalon anua lodo.
3 Sol tii se laa atataen Damaaskas lalon abia xan ines, sauna mu biaa rarar
axaal balalangit a le tsila ulti.
4 Sol a xol laa lapula papan pula ma tii ga alongen ina ta paare ngali, "Sol,
Sol, ngali sa u tii asosongi iaa buxa?"
5 Sol atsura, "Saa iu Orong?"
A xisi, "Iaa Iesu, iwaa u ta asosongi.
6 U na tapaas ma u na laa lalon inaman laba, ma xa naba asaaiti iu sawe
u ba ta xosaraa."
7 No taamat di ta eses mii Sol, di tii til ngus bong; di alongmen tengteng
oro di tii xap lasi xa.
8 Sol a tapaas xaal lapula, oro biaa ta apododa no matan, oro a xap pupua
ngali lasi xawas, biaabi di ga laamuangen sin no liman laa Damaaskas.
9 Sin no leng ta tuul no matan tii baba, ma ga xap muun angen ma nunngi
xawas.
10 Lalon abia inaman laba Damaaskas, iexa tsi asasing iesan ila Ananias.
Orong a ilei lalon nanen, "Ananias!"
A xisi, "Iou, Orong."
11 Ma Orong tii ga asaaiti, "U na laa sin xan anua Judas lalon abia Sal di
ta putsangi Tutiik ma u na atsuraa ngali taamat in Taasas iesan ila Sol, ia ta
lo ningning.
12 Lalon nanen binalang tii se lasi iexa taamat iesan ila Ananias, ta
xaalame ma ga aturungi no liman papan ngali naba nanen mula."

✡ **8:33 8:33** Ais 53:7-8 † **8:36 8:36** Biexaa unsinaae di we biexa xolot ina inaatel a manman bula sin abala xolot. *Balawaa totore a paare we, "Ma Pilip ga asaaiti, 'Nawe u taltaalnge taman balaam araraa, u ba pupua.' Ma ga xisi, 'Iaa taalnge we Iesu Karisito ia Xan Tsi Moroaa.'"* * **9:2 9:2** *Sal xan Orong* - No unaamumusili Iesu.

13 Ananias a xisi, “Orong, iaa se alongen no inaman di ta paatina no totore
ngali aila taamat, ma no mat laxen namaang tsaxa araraa tii xosaraa ngali
num no inaman pat in Jerusalem.
14 Ma tii ga xaalame atala taman banam sin no lalaamua ina no
unsausawit ngali tsiili no saa di ta ilei iesaam.”
15 Oro Orong tii ga paare ngali Ananias, “Laa! Ilawaa taamat iaa se
axilangi nugu untinaxaa ngali alet laangen iesaaga laa sin no Gentail ma
laamuaan xadi no king ma labatina no Israel.
16 Iaa ba asen sin ia no mat laxen xariin sosong naba ta adi ngali iesaaga.”
17 Mil Ananias tii ga laa sin anua ma ga tsiga. Aturungi no liman papan
Sol, ga paare, “Turaagamasen Sol, Orong Iesu, saa tii asemat sangan iu lalon
sal, biaa u ta xaalame atala, a tulen iaa ngalibi u ba nanen sebula ma ngali
u ba us taman Nantanua Pat.”
18 Tiwaa tsaa, no maarang ta malen une, a xol sin no matan Sol, ma ga
sebula nanen. A tapaas ma tii ga axadaani ia,
19 ma mulina tii se angen ma tii ga sebula alet mulangen xan watwat.

Sol in Damaaskas ma Jerusalem

Sol tii ben manman biexaa nen leng mii no tsi asasing in Damaaskas.
20 Tiwaa tsaa tii atiltsoli ngali baais lalon no Anua Sausawit we, “Iesu ia
xan tsi Moroaa.”
21 Biaa di araraa di tii alongen Sol di suk olol ma di ga atsura, “Ilawaa
taamat amuila tii xosaraa atsoti tinaxaa Jerusalem labatina biaa di ta
putsangi abala ies? Ma talaawaa a se xaalame atala ngali tsiili di ngali tali
di sin no lalaamua ina no unsausawit.”
22 Sol tii suk tsap watwat buxa ma no Jiu, di tii manman Damaaskas, di tii
ga bal tsaxa buxa, biaa tii asoi we, Iesu ia Mesaia.†

No Jiu di xonon ngali sas amantei Sol

23 Mulina no daan leng tii se laa, no Jiu di xale etudim ma di tii ga ngiti
ngali sas amantei Sol.
24 Oro xa asaaiti Sol taman xadi no sen adodo. Sin no siaat ma bing di xale
atataen no matenmat ina inaman laba ngali matngen ngali sas amantei ia.
25 Oro xan no tsi asasing Sol di ga giwaa nabing ma di ga aririi lalon xiis
lot sin mat ina xuur.
26 Biaa tii se xaalame Jerusalem, a xonon ngali laa tsomi no tsi asasing,
oro di tii ga suk mataatinai ma di tii ga xap taltaalnge we ia, xa tsi asasing
so.
27 Oro Banabaas a giwaa Sol ma ga laa tali sangan no aposal. Tii asaaiti
di taman Sol tii sen lasi Orong we lalon sal ma Orong ga papaare sin, ma tii
xap mataa ngali baais taman iesan Iesu tia Damaaskas.
28 Biaabi Sol ga manman mii di ma tii ga se eses leiwaa Jerusalem ma tii
ga xap mataa ngali baais taman iesan Orong.
29 A papaare ma epuske mii no Jiu biaa di ta xaa totore in Grik, ma di tii
ga xonon ngali sas amantei ia.
30 Biaa no untaltaalnge di tii alongen abala maarang, di tii giwaa Sol laa
lapula Sasaria ma di tii ga tulen laangen lalon inaman laba Taasas.
31 Mil biaa xan matenaanua Moroaa lalon no prowins Judaia, Galili, ma
Samaria di tii taton sin abia leng ina malina. Nantanua Pat tii awatwati no
balan di ma ga ananaai di, ma di tii ga tsap xuduxudu sin xoxot, biaa di tii
manman taman minataa ina Orong.

† **9:22 9:22** *Mesaia - Totore in Ibru ngali Karisito muina iwaa di patsaa o buri taman wel.*

Pita atoaa Aeneas

32 Biaa Pita tii galil lalon abia no prowins, tii laa ngali uwaa xan no inaman
pat Moroaa in Lida.
33 Lalon abia xobel, tii tatanginai iexa taamat iesan ila Aeneas, iwaa
taamat no isuaan tii met ma tii ga lo matmatuul papan ibe sin no miet tii
paasaatuul.
34 Ma Pita tii ga asaaiti ia, “Aeneas, Iesu Karisito a se atoaa iu. Tapaas ma
u na adi num ibe.” Sauna mu, Aeneas ga tapaas.
35 Biaa di araraa, di tii manman tia Lida ma lalon inaman laba Saron, di
lasi ia ma di tii ga taltaalnge sin Orong.

Pita atoaa Tabita

36 Lalon inaman laba Jopa iexa tsi asasing aina iesan ila Tabita, sin totore
in Grik di putsangi Dokaas. Atigiri xoxosaraa no namaang axaau ma ga
tiltsomi no muunwas.
37 Sin abia leng tii maramase ma ti ga met, ma di tii ga silii ma di tii ga
aturungi lalon biexaa xabin lapalaa.
38 Xobel laba Lida a manman atataaen Jopa. Biaa no tsi asasing di tii
lolong we, Pita a manman tia Lida, di suk tulen no taamat alua laa sangan
ma di tii ga ningi, “Timaa xaalame isagaa!”
39 Pita tii laa mii di, ma biaa ta tsap, di giwaa laa lapalaa lalon abia xabin.
No nal‡ araraa di til ulti ia, di ta tengteng ma di ga asen xadi no uga disdis
ma biexaa uga bula biaa Dokaas ta xosaraa biaa tii manman tsaa mii di.
40 Pita a tulen atsuulngi di lalon abia xabin; ma ga sage putput ma ga
sausawit. Biaa ta putsi laa sin aina ta met tii ga paare, “Tabita u na tapaas.”
A pododa no matan ma tii ga lasi Pita ma tii ga tapaas ma tii ga tsotso.
41 Pita tii ga taxaana liman ma tii ga tiltsomi ngali tapaas, ma tii ga til.
Pita ga ilei abia no untaltaalnge ma no nal ma tii ga tali ia sin di tii se tino.
42 Xuduxudu ina no inaman araraa Jopa di tii se atixi abia maarang Pita
tii xosaraa no ma xuduxudu ina no inaman di tii ga taltaalnge sin Orong.
43 Pita tii manman Jopa sin biexaa nen leng mii taamat iesan ila Saimon
iwaa tii xaa xosaraa no maarang taman no xilkil ina no mat laxen xadak et.

10

Konilias a ilei Pita

1 Iexa taamat a manman lalon inaman laba Sasaria iesan ila Konilias. Ia
lalaamua ina no unmakmaxil di putsangi xumul Itali.
2 Ia ma xan matenaanua, di no Gentail, ma di manglen ma langaari laa
sin Moroaa. A tabiel buxaai abia di, di ta muun ma ga tigiri sausawit sin
Moroaa.
3 Biexa leng sin nanaatuul ina matanios a lasi biexa nanen. A suk lasi iexa
angelo xan Moroaa iwaa ta xaalame sangan ga paare, “Konilias.”
4 Konilias anan ariti taman minataa. Atsura, “Sawe abala, Orong?”
Angelo a xisi, “Num no sausawit ma num no tinabel laa sin no muun tii
se le tsap malen xa tinabel axaau ngali adodomi laamuaan Moroaa.
5 U na tulen xaa taamat laa Jopa ngali laa gii mulangen taamat iesan ila
Saimon iwaa di ta putsangi Pita.
6 Ia ta manman mii Saimon iwaa taamat xan tinaxaa ngali xosaraa no
maarang taman no xilkil ina no xadak et, xan anua aman atataaen xuen.”

‡ **9:39 9:39** *Nal* - Aina xan maxis tii se metli.

7 Biaa angelo ta se paare xap mii ia, o tii ga se laa. Konilias a ilei xan no untutule ta lua ma iexa unmakmaxil iwaa ta taltaalnge sin Moroaa iwaa tii xaa tiltsomi ia.
8 Tii asaaiti abia no taamat ta tuul taman samaarang ta tsap sin ma ga tulen di laa Jopa.

Pita a lasi nanen

9 Lasiaat sin leng papan di ta lo eses sin abia ines ma di ga se tsap lalon inaman laba, Pita aen papan unga ina anua* ngali laa ningning.
10 Pita a itol ma ga saan ngali xawas ngali angen, o biaa di lo taxaaturungi luxaal, Pita a xol laa lalon nanen† binalang.
11 Tii lasi balalangit atsalel o maarang malen xariin laplap a lo tsuul xaalame lapula sin xan no tsigur ta et. Biaa maarang a soriri xaal balalangit xaalame lapula.
12 Lalon abia laplap no daan mat laxen xadek et ma no maarang di ta xaamkaam taman no balan ma no maan.
13 Biexa ine ga asaaiti, “Tapaas Pita, ma u na sas amantei ma u na ngani.”
14 Pita a xisi, “Asuk xap Orong! Iaa suk xap mager ngani xa maarang biaa xadi lo no Jiu ta papaare we a xap mixat.”
15 Biaa ine a sebula paare nanaalua, “Nawe Moroaa a xosaraa xawas ga mixat u na ngani, nangaam paare we, a xap mixat.”
16 Balawaa maarang a sebula tsap nanaatuul, o sauna mu biaa laplap ga sebula mula laa lapalaa balalangit.
17 Biaa Pita ta lo adodo usili abala nanen, sauna mu no taamat Konilias tii tulen detatuul, detuu atsura ngali itaa xan anua Saimon a manman, ma di le tsal tatanginai xan anua Saimon ma di tii ga til matenmat.
18 Detuu ilei ma detuu ga atsuraa, “Saimon iwaa di ta putsangi Pita, a manman itaa?”
19 Biaa Pita ta lo adodomi tsaa abia nanen binalang, Nantanua ga paare sin ia. “Lolong, Saimon, no taamat detuu ta tuul di nanen ngali iu.
20 Biaabi u na tapaas ma u na tsuul lapula. Nangaam adodo xuduxudu ngali laa mii detatuul, amuina iaa tulen detatuul.”
21 Pita atsuul laa lapula ma ga asaaiti detatuul, “Lolong, iaa iwaa xa gim ta nanen ngali. Gim xaalame ngalisa?”
22 Biaa tuu taamat detuu xisi, “Getu xaal sangan Konilias iwaa lalaamua ina no unmakmaxil. Iwaa no Jiu araraa di ta manglen ma ia untutiik ma ga mataatine Moroaa. Xan angelo pat Moroaa asaaiti ia, ngali naba xaalame lalon xan anua ngalibi naba le alongen sawe u ba ta asaait taman.”
23 Mil Pita ga sirawaa abia no taamat laa naanua malen xan no inawut.

Pita a manman lalon xan anua Konilias

Sin biexaa leng papan, Pita a tapaas ma di tii ga es laa mii detatuul mii biexaal ina no turumasen lalon Orong in Jopa.
24 Leng papan atsap Sasaria. Konilias alilisi di ma ga ilei axumuli xan no matenbung ma no turan.
25 Biaa Pita tii es tsiga lalon anua, Konilias a es sabasue ia ma tii ga sage putput sangan no xaden taman mangmangle xa sin.
26 Oro Pita atapaasi ma ga asaaiti, “Til lapalaa, iaa taamat mu malen iu.”
27 Pita a papaare mii, o ga es tsiga ma ga laa tatanginai xariin xumul, di tii exumule.

---

* **10:9 10:9** *Unga ina anua* - Balawaa xolot arare ta tutiik malen paradaa. † **10:10 10:10** *Nanen* - *Muina no nanen ta asemat lalon binalang ta tsap lengleng.*

28 Pita tii paare ngali di: “Gim suk atik axaautsi we, nagiem lo no Jiu
atilxaali no Jiu ngali man atataen no Gentail o ngali uwaa di. Oro Moroaa
asen sin iaa we, iaa na xap paare we Moroaa naba xap amixati di.
29 Biaa iu ta tulen detatuul ngali giwaa iaa xaalame, tiwaa tsaa iaa siir ma
iaa ga xaalame mii detatuul. A pupua ngali iaa ba atsura, ngalisa gim ta
tutule ngali iaa?”
30 Konilias a xisi, “No leng aet a se laa, iaa ta manman lalon nugu anua ma
iaa ga lo sausawit sin nanaatuul ina matanios nale. Sauna mu iexa taamat
ta tamtuel lalon uga disdis ta tsila, a le til laamuaan iaa,
31 ma ga we, ‘Konilias, Moroaa a se alongen num sausawit ma ga adodomi
num no tinabel sin no muunwas.
32 Tulen totore laa Jopa ngali Saimon iwaa di ta putsangi Pita. Ia inawut
lalon xan anua Saimon iwaa ta xosaraa no maarang taman no xilkil, iwaa
ta man atataen xuen.’
33 Sauna mu iaa ga tutule ngali iu, ma ga axaau ngali u ta se xaalame
tala. Talaawaa giem araraa se tala laamuaan Moroaa ngali lolong sin no
maarang araraa Orong tii se asaait awatwati iu ngali asaaiti giem.”
34 Mil Pita tii ga atiltsoli papaare, “Talaawaa iaa se atii so we Moroaa a
xap asen xan saansaan mu sin xan no inaman,
35 oro a sirawaa no inaman lalon no inaman labalaba araraa biaa di ta
mataatinai ia ma di ga xosaraa namaang tutiik.
36 Gim atiixi xan inesaait Moroaa, tii tulen sin no inaman Israel, ngali
babaais taman inesaait mamainaang ina malina lalon Iesu Karisito, iwaa
xadi Orong no inaman araraa.
37 Gim tii se atiixi sawe tii tsap sin no xolot araraa Judaia, atiltsoli Galili
mulina biaa Jon tii baais taman axaxadaan,
38 biaa Moroaa ta sen apati we Iesu in Nasaret taman Nantanua Pat ma
xoror watwat, ma ta sen laa ulti biexaa xolot ngali xosaraa mamainaang ma
atotoaa no inaman araraa biaa di ta manman paina xan xoror maraanis,
amuina Moroaa a manman mii ia.
39 “Giem no tiltsoxoti ina no maarang araraa tii xosaraa no lalon no
prowins Galili, Samaria ma Judaia ma lalon Jerusalem. Di sas amantei ia
sin di ta ataxiwaa ia papan tongol,
40 oro Moroaa ga atapaasi ia sin minet sin nanaatuul ina leng ma ga
xosaraa ia ngalibi di ba lasi ia.
41 Oro no inaman araraa Judaia di tii xap lasi, oro ngali no tiltsoxoti mu
di lasi ia biaa Moroaa tii se axilangi tsaa, sin giem biaa giem tii ngani ma
nun mii, biaa tii tapaas mula sin minet.
42 Tii asaait awatwati giem ngali baais laa sin no inaman ma paare leng
taman ia, iwaa xa Moroaa ta axilangi malen unininte sin no inaman di ta
tino ma biaa di, di tii se met.
43 No propet araraa di tii paare leng taman ia nawe xa a taltaalnge sin ia
naba adi abia adodolii xa sin xan no namaang tsaxa, sin iesan.”
44 Pita tii lo papaare tsaa taman abala no totore, o Nantanua Pat asuk
xaalame papan abia no inaman araraa di tii alongen abia inesaait.
45 Biaa no untaltaalnge ina no Jiu, biaa di tii xaalame mii Pita, di tii tunga
we, biaa tinabel ina Nantanua Pat tii arueti papan no Gentail bula.
46 Amuina di tii alongmen di ta papaare taman no mat laxen xalam ma
di tii ga pa’ii Moroaa.
Mil Pita ga paare,
47 “A pupua ngali xa naba tilbanti di ngali axaxadaan taman daan? Di tii
se adi Nantanua Pat malen giem bula.”

48 Biaabi Pita tii ga paare, “Iaa ba axadaani gim taman iesan Iesu Karisito.”
Mil di tii ga atsuraa Pita ngali na ben manman mii di xaa nen leng bula.

11

Pita alengi xan no namaang

1 No aposal ma no untaltaalnge tia Judaia di tii alongen we, no Gentail
bula di tii se taltaalnge sin xan totore Moroaa.
2 O biaa Pita tii laa lapalaa Jerusalem, biaa di, di tii manman tsaa sin
namaang ina xasau, di tii magaa sin Pita.
3 Di tii ga paare ngali Pita, “Iu tii laa malen inawut lalon xadi anua no
Gentail ma iu ga angen mii di.”
4 Pita tii ga atiltsoli ngali asaait alengi di taman no mat maarang biaa tii
tsap so.
5 “Iaa manman nan inaman laba Jopa ma iaa ga lo sausawit ma iaa ga
lasi nanen binalang. Ma iaa ga lasi maarang axaal balalangit malen xariin
laplap di ta aririi laa lapula sin xan no tsigur ta et ma ga xaalame sangaaga.
6 Iaa nanen lalon ma iaa ga lasi no xadek et, ma biaa di ta xaamkaam
taman no balan di ma no maan.
7 Mil iaa tii ga alongen inan xa ta asaaiti iaa, ‘Tapaas Pita. U na sas amantei
no ma u na ngani no.’
8 “Oro iaa xisi, ‘Naba suk xap, Orong! Iaa suk xap mager ngani xa maarang
biaa ta xap mixat.’
9 “Biaa ina a sebula xaal balalangit, ‘Nawe Moroaa a xosaraa xawas ga
mixat ngali ngani, biaa nangaam paare we, a xap mixat ngali ngani.’
10 Balawaa maarang a sebula tsap nanaatuul, biaa di tii ga sebula alet
mulangenai laa lapalaa balalangit.
11 “Sauna mu, biaa no taamat ta tuul iwaa taamat ta tulen detatuul
xaalame sangan iaa xaal Sasaria, detuu se le tsap lalon abia anua iaa ta
manman lalon.
12 Nantanua Pat tii ga asaaiti iaa ngali iaa ba xap adodo xuduxudu oro
ina laa mii detatuul. Balawaa tumasen xan taamat, ta paasxuk in Jopa, di
laa bula mii iaa Sasaria ma iaa tii ga tsiga lalon xan anua Konilias.
13 Tii asaaiti giem taman tii lasi angelo tii tsap lalon xan anua ma tii ga we,
‘U na tulen xa taamat laa Jopa ngali laa asaaiti taamat ia iesan ila Saimon
biexa iesan Pita ngali na xaalame.
14 Ngali naba tali xa inesaait sin iu, ngali num matenaanua araraa di ba
tuo.’
15 “Biaa iaa tii se atiltsoli papaare Nantanua Pat tii suk xaalame lapula
papan di malen tii xaalame papan gita, sin atiltsoli.
16 Mil iaa tii ga adodomi balawaa totore Orong tii paatina, ‘Jon tii
axaxadaan taman daan, oro Moroaa naba axadaani gim taman Nantanua
Pat.’
17 Nawe Moroaa tii tali sin di, biaa uk tinabel malen tii tali sin gita, biaa
gita til taltaalnge sin Orong Iesu Karisito, iaa saa ngali adodo we, iaa pupua
ngali epuske mii Moroaa?”✡
18 Biaa di tii alongen abala xan totore Pita, di tii se xap emagaae bula mii
ia, oro di tii ga pa’ii iesan Moroaa ma di ga paare, “Talaawaa, Moroaa tii se
siir tali bula no Gentail ngali di ba puxisbal ngali adi tino laaliu.”

No untaltaalnge in Antiok

19 No untaltaalnge di tii exatsep amusili biexa xaraxin mamaet tii tsap
ma di ga sas amantei Stepan. Biexaal ina no untaltaalnge di tii se laa tsap

✡ **11:17 11:17** Apo 1:5

nan xolot Ponisia, papan ienusa Saipras, ma nan inaman laba Antiok lalon prowins Asia, ma di tii ga baais taman inesaait mamainaang ina Iesu, sin no Jiu mu.✡
20 Oro biexaal ina no untaltaalnge di no taamat in Saipras ma Sairin di tii laa Antiok ma di tii ga baais taman inesaait mamainaang xan Orong Iesu laa sin no Grik.
21 No liman Orong tii manman mii di ma xuduxudu ina inaman di tii ga taltaalnge ma puxisbal ma di tii ga amusili Orong Iesu.
22 Inesaait ina abala tii tsiili no talingan xan matenaanua Moroaa Jerusalem ma di ga tulen Banabaas laa Antiok.
23 Biaa Banabaas ta laa tsap, ma tii ga lasi malen Moroaa atubudaani di mii amiimiilam, asuk taton ma tii ga anaai di biaa di ta manman lalon soina sin Orong mii xadi no butsa araraa.
24 Ia taamat axaau xan tino auus taman Nantanua Pat ma tinaalnge. Ma xuduxudu ina no inaman di ga puxisbal ma di tii ga xaalame sangan Orong.
25 Mil Banabaas ga laa Taasas ngali laa tsalei Sol.
26 Biaa tii ga se tatanginai ia, ma asuk giwaa xaalame Antiok. Ma sin abia miet xiduul Banabaas ma Sol delu manman etudim mii xan matenaanua Moroaa ma delu tii ga taal asasing sin biaa malep ina inaman. Tia Antiok, biaa no tsi asasing di tii setauan putsangi di no Kiristen.
27 Sin abia no leng, biexaa propet di tii papaalii Jerusalem ma di tii ga xaalame lapula Antiok.
28 Iexa ina di iesan ila Agabas a til ma sin xan watwat Nantanua Pat tii paare leng taman xariin itol naba tsap patanginai xolkolmoxo ina inaman. (Tii tsap sin leng Sisa Kolodias ta tsap king.)✡
29 Biaabi no tsi asasing di ga adodo ngali tulen xuxute ngali tiltsomi no taamat ma no moton biaa di ta manman Judaia. Di xuxuuk di ba tali no xuxute malen di ta pupua ngali tali.
30 Di tii xosaraa abala ngali tulen abia xadi no tinabel sin no xusaak sin Banabaas ma Sol.

12

Pita lalon anua lodo

1 Sin abia leng King Erot Agripa*✡ atiltsoxali ngali tsiili biaa xan matenaanua Moroaa. A ngiti ngali tali xariin sosong sin di.
2 A tali Jeims xan turumasen Jon ngali xan no unxoxo di ba sas amantei taman bainat.
3 Biaa tii lasi malen biaa namaang atatoni no Jiu, a sebula tsiili Pita. Balawaa tii tsap labatina Luxaal ina Tsoki ta xap xa Iis.
4 Mil sin ia ta tsiili Pita ga lii lalon anua lodo, a tali ia sin no xumul aet ina no unxoxo ta et ngali tilaamamil sin. Amuina, Erot a saan ngali Pita naba le til nan ininte nan no matan no inaman araraa mulina leng ina Esliwaa.
5 Pita a manman lalon anua lodo oro xan matenaanua Moroaa di tii lo sausawit watwat laa sin Moroaa ngali ia.
6 Biaa bing papan ngali Erot naba se tulen atsuulngi Pita laa lalon ininte, Pita tii lo matmatuul lolobet ina no unxoxo ta lua taman no tsen† ta lua di ta pitsi taman, ma biexaa unxoxo bula di tiltil tala lokobel sin matan mat.
7 Sauna mu xan angelo Orong asemat ma laleng ga tsilangi lalon abia anua lodo. Ma tii ga pan apadaa Pita sin xalkalen ga paare, “Isagaa, u na tapaas!” Tiwaa tsaa no tsen sin no liman asuk lubat ma ga xol no lapula.

✡ **11:19 11:19** Apo 8:1-4 ✡ **11:28 11:28** Apo 21:10 * **12:1 12:1** *Agripa* - Ia xan iaaiaa xariin Erot.
✡ **12:1 12:1** Met 2:1 † **12:6 12:6** *Tsen* - Sua ain.

8 Ma angelo ga paare sin, “U na pis ariiti num biaal ma num no bubut.”
Ma Pita ga xosaraa we atia. Ma angelo ga asaaiti bula ngali, “Alen ariiti num
uga disdis ma amusili iaa.”
9 Pita ga tsuul laa lokobel lalon anua lodo amusili ia. Oro tii xap atii we
biaa maarang angelo tii xosaraa aso, Pita asorowe a lasi xa nanen mu.
10 Delu es liwaa nan axuuk ma nan alua ina no unxoxo ma delu tii ga
xaalame sangan matenmat biaa ta laa lalon inaman laba. Biaa matenmat
atsalel xasinge tsaa ma delulu ga es tsuul. Delu es amusili abia sal o sauna
mu angelo ga papaalii ia ma ga se laa.
11 Pita ga suk leng maaba sin senaara ta tsap sin ma ga paare, “Balawaa
iaa ga atiixi maaba we aso Orong a tulen xan angelo xaalame ngali aleiwaa
iaa sin xan xoror Erot ma sin no daan mat maarang no Jiu di tii we, di na
xosaraa.”
12 Biaa tii se leng sin abala, asuk es laa tatan Maria xan nagaa Jon iwaa di
ta putsangi Mak. No daan inaman di tsap esuei ma di ga lo sausawit.
13 Pita a pipidi tala lokobel matenmat ma iexa tsaana untutule iesan ila
Roda a xaalame ngali tsalali matenmat.
14 Biaa tii long xilalaa inan Pita asuk taton buxa, ma ga sebula sol tsiga
mula, ta xap mager tsalali mat, ma ga asaait we, “Pita ilaa ta tiltil lokobel!”
15 Di ga paare sin, “Iu se tangtangabaa.”
Oro iwaa aina a paare watwat, “Asuk so!”
Ma biaa no inaman di we, “Manaa iu alongen xan angelo.”
16 Oro Pita a lo pipidi tsaa matenmat til di ta tsalali mat, di ga lasi ia ma
di ga suk olol buxa.
17 Pita tii ga xosaraa axixila taman liman laa sin di ngali di ba xap
papaare. Ma ga asaait alengi di taman senaara Orong ta xosaraa sin ga
tulen atsuulngi lalon anua lodo. Ma ga paare, “Gim na asaaiti Jeims ma
xida no taamat taman abala maarang.” Pita apapaali di ma ga suk laa sin
biexa xolot.
18 Sin abia lawaareng, no unxoxo di ta tilaamamil sin anua lodo, di xap
bula lasi Pita ma di ga lolbiir buxa ma di ga etsura ngen di, “Pita a se laa
itaa?”
19 Erot a tali papaare watwat ngali tsalei Pita oro di xap tatanginai. Biaabi
tii ga atsuraa awatwati no unxoxo ma ga paare watwat ngali sas amantei
di.

Erot a se met

Mulina abia, Erot apapaali Judaia ma ga laa manman Sasaria.
20 Tii magaa ma ga emagaae mii no inaman Taia ma Sidon. Ma di ga
exumule ngali lasi ia. Di atuali Bilastas, iwaa taamat lot xan Erot, we di
saan ngali xosaraa malum mii ia, amuina di xaa alet luxaal sin xan pula
Erot.
21 Erot tii axilangi leng, tii taxaa mirmir taman xan no matmirmir king
ma ga tsotso papan xan niaan xalkale, ma ga papaare lot laa sin no inaman
araraa.
22 Di ga xuup lot, “A xap inan taamat aila ta papaare, oro inan moroaa
abala!”
23 Tiwaa tsaa xan angelo Orong a sas lii lapula, amuina tii xap manglen
iesan Moroaa. Ma no goto di tii ga ngani xan pakpak ma ga met.
24 Oro xan totore Moroaa tii ga suk tsik watwat ma ga suk laa sin no daan
xolot.
25 O biaa Banabaas ma Sol delu ta se araraai xadelu no inatalil Jerusalem,
delu suk mula laa Antiok. Ma delu ga giwaa Jon biexa iesan ila Mak.

13

Di axilangi Banabaas ma Sol

1 Labatina xan matenaanua Moroaa in Antiok, xadi no propet ma no
unaasasing: Banabaas, Simeon biexa iesan ila Maxet, Lusias taan Sairin,
Manain (iwaa tii arie lotlot ma manman mii Erot Antipaas) ma Sol.
2 Biaa di tii lo langlangaari laa sin Orong ma di ga el, Nantanua Pat ga
asaaiti, “Gim na axilangi Banabaas ma Sol ngali xosaraa balawaa tinaxaa
iaa tii se ilei delulu ngali.”
3 Mulina di se el ma sausawit, di tulsen no liman di papan delulu ma di
ga tulen delulu laa.

Banabaas ma Sol tia Saipras

4 Nantanua Pat a tulen delulu ngali laa lapula inaman laba Selusia ma
delu ga xaa papan mono ngali laa Saipras.
5 Delu laa tsap nan inaman laba Salamis ma delu ga tsiga lalon xadi Anua
Sausawit no Jiu ma delu ga baais taman xan totore Moroaa. Jon biexa iesan
Mak tii laa mii delulu ma tii ga tiltsomi delulu.
6 Delu eses ulti abia ienusa araraa Saipras, til delu ta le tsap lalon inaman
laba Papos. Lalon abia xobel Papos, delu tatanginai taamat iesan ila Bar-
Iesu.* Ilawaa taamat ia xadi untsunuxa no Jiu ma ia propet ababaa.
7 Ia turan gawana ta xaa tiltsomi ia papan abia ienusa, iesan Segias Polas.
Iwaa gawana ia unsinaae. Tii ilei ngali Banabaas ma Sol xaalame amuina
a we na alongmen xan totore Moroaa.
8 Oro Elimas ilawaa untsunuxa (muina abia ies untsunuxa), a we na
puxutsi gawana sin abia tinaalnge sin Iesu.
9 Biaa Sol biexa iesan ila Pol, Moroaa ga auusi ia taman Nantanua Pat ma
ga nanen tutiik laa sin Elimas, ma ga paare,
10 “Iu xan tsi maraanis! Ma iu xadi matenkorot no maarang ta tutiik, ma
iu us taman no daan mat laxen namaang ina derexe. U xaa tigiri saan ngali
puxutsi xan soina Orong ngali laa tsap malen inaabaa.
11 Lolong, talaawaa liman Orong a se xaalame papan iu, iu ba se
matababa, ma iu ba xap lasi xalaleng ina pal sin xaa nen leng.”
Tiwaa tsaa xuu ma lodo a suk baaii Elimas, ma ga es papas tsalei xa
taamat ngali gii laamuangen ia taman liman.
12 Biaa iwaa gawana ta lasi senaara ta tsap, asuk olol sin abia xan asasing,
biaabi ga suk taltaalnge sin Orong.

Tinaxaa lalon Pisidia Antiok

13 Pol mii xan inaman, di xaa papan mono xaal Papos ma di ga laa tsap
Perga nan prowins Pampilia; oro nan abia xolot Jon Mak apapaali di ma ga
mula laa Jerusalem.
14 Di xaal Perga ma di ga laa lalon inaman laba Antiok ina prowins Pisidia.
Sin Saabat di es tsiga lalon anua sausawit ma di ga laa tsotso.
15 Mulina iexa taamat ta se xoxot sin xan no lo Moses ma no propet, no
lalaamua ina anua sausawit, di ga tulen inesaait laa sin di we, “Nagiem no
taamat, nawe nagim xa papaare biaa ngali anaai no inaman, axaau gim na
papaare.”
16 Pol a til lapalaa ga xosaraa axixila taman no liman ma ga paare, “No
taamat in Israel ma gim no Gentail gim ta langaari laa sin Moroaa. Gim na
lolong sin iaa!

---

* **13:6 13:6** *Bar-Iesu - Muina tsi ina Iesu.*

17 Xadi Moroaa no Israel tii inten tsoli xida no iaaiaa ma tii ga xosaraa di
ngali tsap xudu sin biaa di tii man malen no xibong Igip. Mil sin di ta se
manman no daan miet, Moroaa atiltsomi di ma ga asen xan xoror watwat,
biaa tii gii atsuulngi di Igip.
18 Tii adi abia mamaet ngali tilaamamil sin di sin no sangaul aet ina no
miet lalon abia ines nan xobel biil.
19 Tii araabi no matenbung ta paasaalua tia Kaanan ma ga tali abia xadi
pula laa sin no inaman Israel ngali momtsoli.
20 Balawaa no maarang se araraa tii tsap lalon abala 450 ina miet.
"Mulina abia Moroaa ga tali no unininte sin di malen xadi no lalaamua
ma ga laa pupua sin xan leng propet Samuel.
21 Biaa no inaman di ta atsuraa ngali xadi xa king ma Moroaa ga tali Sol,
xan tsi ila Kis, ia ina xan matenbung ila Benjamin, ngali tsap xadi king sin
no sangaul aet ina no miet.
22 Mil Moroaa ga saali Sol, tii suk axilangi Dewit ngali tsap xadi king. A
papaare leng sin no inaman taman Dewit, *'Iaa se tatanginai Dewit xan tsi
ila Jesi, iwaa mat taamat iaa suk saansili, iwaa naba ta xosaraa no daan
maarang malen iaa ta saan ngali na xosaraa no.'*✡
23 "Xaal sin xan no utmilmil Dewit, Moroaa a se tali iwaa untino Iesu sin
no Israel, malen ta xubatsi.
24 Setauan sin Iesu ta atiltsoli xan tinaxaa, Jon tii baais laa sin no inaman
araraa in Israel ngali di na puxisbal ma di na adi axaxadaan.✡
25 A se atat ngali Jon naba se araraai xan no tinaxaa ga we, 'Gim adodo we
saa iaa? A xap iaa iwaa taamat gim ta liliis ngali, a xap. Oro lolong, iwaa
xa ta xaalame mulina iaa, iaa xap mamainaang buxa ngali lubati xan no
bubut.'✡
26 "No turaagamasen, gim xan no utmilmil Abaram, ma gim no Gentail
gim ta langaari laa sin Moroaa, balawaa inesaait ina atotoaa xa a xaalame
sin gita biaa Orong ta tulen.
27 No inaman di ta tino Jerusalem ma xadi no lalaamua di xap nen xilalaa
we, Iesu ia untino, ma di xap leng axaau sin xadi no totore no propet di ta
xaa xoxoti sin no Saabat malen di ta taxaa puaa. Di atut tali ngali na met.
28 "Ma biaa di ta xap tatanginai xa muina ngali na ilua, ma di suk atsuraa
Pailat ngali na met.✡
29 Ma mil sin di ta se xosor puaa senaara inaatel ta papaare taman, di alet
atsuulngi xan pakpak papan tongol ma di ga laa aturungi lalon lia pupuna.✡
30 Oro Moroaa tii ga atapaasi ia xaal sin minet,
31 ma sin no daan leng, asemat sin no inaman biaa tii xaa eses mii di xaal
Galili laa Jerusalem. O biaa no inaman di tii se paare leng so taman abia
inesaait sin no Jiu.✡
32 "Giem asaaiti gim taman biaa inesaait mamainaang biaa Moroaa tii se
xubatsi tsaa sin xida no iaaiaa.
33 A se taxaa puaa abala ngali gita, xadi no tsi sin ta atapaasi Iesu ngali
tino mula, malen Dewit ta atalaa sin nanaalua ina no Saam. Balawaa totore
a paare,

" 'Iu nugu tsi;
talaawaa iaa se tsap num mom.'✡

✡ **13:22 13:22** 1Sa 13:14 ✡ **13:24 13:24** Mak 1:4; Luk 3:3 ✡ **13:25 13:25** Met 3:11; Mak 1:7; Luk 3:16; Jon 1:20, 27 ✡ **13:28 13:28** Met 27:22-23; Mak 15:13-14; Luk 23:21-23; Jon 19:15 ✡ **13:29 13:29** Met 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42 ✡ **13:31 13:31** Apo 1:3 ✡ **13:33 13:33** Saam 2:7

34 Mil sin ta se met, Moroaa atapaasi xan tsi ngali tino mula ma naba xap
pupua ngali maraap bula malen Moroaa ta atalaa,

“ ‘Iaa ba tali sin gim biaa ta pat ma biaa soina tubudaan iaa ta xubatsi ngali
tali sin Dewit.’✡

35 Malen abia totore Dewit ta paatina sin biexa xolot,

“ ‘U ba xap poroklii xan pakpak num taamat pat ngali naba maraap.’✡

36 “Dewit tii xosor puaa sawe Moroaa ta se ngiti ngali na xosaraa sin ta
tino tsaa; ma biaa tii met, di ga punami xan pakpak mii xan no mom ma
xan pakpak tii ga maraap.
37 Oro, iwaa taamat biaa Moroaa ta atapaasi sin minet xan pakpak tii xap
maraap.
38 “Biaabi nugu no taamat, iaa saan ngali gim na atiixi we, sin Iesu, getu
ga baais taman inesaait sin gim ngali adodolii no namaang tsaxa.
39 Sin ia mu no inaman araraa di ta taltaalnge sin ia, di se tutiik lalon no
matan Moroaa sin xadi no namaang tsaxa. Oro gim xap pupua ngali tsap
tutiik sin amusili xan lo Moses.
40 Gim na tilaamamil ngali senaara no propet di se paare taman naba xap
tsap sin gim:

41 “ ‘Gim lasi, gim no unaaxaxaraati,
gim na tunga ma gim na met!
Ngali biaa tinaxaa iaa ba ta xosaraa sin abala nagim no leng
we gim ba suk xap taltaalnge,
nawe xa tsaa asaaiti gim.’ ”✡

42 Biaa Pol ma Banabaas delu ta se saan ngali tapaas papaalii Anua
sausawit, biaa no inaman di sebula ningi delulu ngali baais bula taman
balawaa no maarang sin biexa Saabat.
43 Mulina no inaman di ta se laa, xuduxudu ina no Jiu ma no Gentail, biaa
di, di ta tsap no Jiu, di tii amusili Pol ma Banabaas. Delu papaare mii di ma
anaai awatwati di ngali tigiri manman lalon xan amiimiilam Moroaa.
44 Sin biexa Saabat papan, biaa inaman laba araraa, di exumule ngali
alongen xan totore Orong.
45 O biaa no Jiu di ta lasi abia malep, di suk bal tsaxa ma di ga paare tabaxi
xan no totore Pol ma di ga lii no papaare tsaxa ngali epuske mii semaarang
tii papaatinai.
46 Mil Pol ma Banabaas delu xiis awatwati di, “Gelu na setauan asaaiti
gim taman xan totore Moroaa. Biaa gim ta palolii xan inesaait ma gim ga
xap pupua ngali asen we gim xap tutiik ngali adi tino laaliu mii ia. Lolong,
talaawaa gelu ba se laa sin no Gentail
47 Ilawaa Orong a se paare watwat sin gita,

“ ‘Iaa se axilangi iu ngali tsap laleng ngali no Gentail
ngali iu ba tali atotoaa xa sin no inaman araraa lalon xolkolmoxo ina
inaman.’ ”✡

✡ **13:34 13:34** Ais 55:3 ✡ **13:35 13:35** Saam 16:10 ✡ **13:41 13:41** Aba 1:5 ✡ **13:47 13:47** Ais 49:6

48 Biaa no Gentail di ta alongen abala, di suk taton ma di ga pa'ii xan no
totore Orong. O biaa di, Orong tii se axilangi di, ngali adi tino laaliu, di tii
suk taltaalnge.
49 Xan totore Orong asuk tsitsiil laa sin abia inaman laba araraa.
50 Oro no Jiu di angunguti no Gentail aina biaa di ta lalaamua ma biaa
di tsap no Jiu mii no lalaamua taamat ina inaman laba. Di atiltsoli no
epurutsaae ngali epuske mii Pol ma Banabaas ma di ga saali delulu lalon
xadi inaman laba.
51 Pol ma Banabaas delu panlii no kuku sin no xaden delulu ngali asen
sin di we Orong a palolii di ma naba tali mamaet sin di. Mil delu tii ga laa
Aikonium.✡
52 Ma no tsi asasing in Antiok, di ga suk us taman pinaalam ma mii
Nantanua Pat.

14

Lalon inaman laba Aikonium

1 Tia Aikonium: Pol ma Banabaas delu tsiga nan xadi anua sausawit no Jiu
malen delu tii xoxosaraa ti. Delu ga paare alengi no inaman ma xuduxudu
ina no Jiu ma Gentail di ga taltaalnge sin Orong.
2 Oro, biaa no Jiu di ta xap taltaalnge, di atiltsoli no epurutsaae mii no
Gentail ma di ga puxutsi xadi no adodo ma sasaae ngali tilbanti delulu.
3 Pol ma Banabaas delu man adis tsaa sin no leng ta xudu lalon abia xolot
ma delu ga paare watwat taman xan amiimiilam Moroaa. Orong a xosaraa
di ngali di ba pupua ngali xosaraa no axixila xoror ma axixila ngalibi ia ga
asen we xan no totore aso.
4 No inaman lalon abia inaman laba di xap ukbal. Biexaal di se til sin xadi
papel no Jiu ma biexaal sin xadi papel no aposal.
5 Biaabi no Gentail ma no Jiu mii xadi no lalaamua, di ga saan ngali ngiti
ngali pidi amantei delulu.
6 Oro delu ga atik tatanginai abala, delu ga sol laa nan prowins Likonia
sin no inaman laba Listara ma Debi ma no xolot ulti inaman laba,
7 lalon abia no xolot delulu baais taman abia inesaait mamainaang laa
sin no inaman.

Pol lalon inaman laba Listara ma Debi

8 Lalon abia inaman laba Listara, taamat ia no xaden ta met ma ga xap
pupua ngali eses atiltsoli tsaa sin xan nagaa tii taxaana.
9 Iwaa taamat tii tsotso lolong sin Pol biaa tii lo papaare. Pol asuk nanen
tutiik laa sin ma ga lasi malen ilawaa taamat a ie tinaalnge we naba tuo,
10 ma Pol ga paare lot laa sin, "Til tutiik laa lapalaa taman no xaiim." Tiwaa
tsaa, iwaa taamat a pis laa lapalaa ma ga atiltsoli eses.
11 Biaa no inaman di lasi sen maarang Pol ta xosaraa, di suk atiltsoli
xuupkup ma di ga paare sin totore in Aikonium, "No moroaa di se xaalame
lapula sangan gita malen no taamat toto!"
12 Di putsangi Banabaas taman Sus iwaa lalaamua ina moroaa ababaa ma
Pol di putsangi taman Emes iwaa moroaa ababaa amuina ia lalaamua ina
unbabaais.
13 Iwaa unsausawit ina Sus xaal xan anua Sus a manman lokobel atataaen
mu inaman laba, iwaa unsausawit a giwaa axaalamei no bulmakau ma no
usiusi laa matenmat ina abia inaman laba. Amuina iwaa lalaamua ma no
inaman di we di na tsutsungit ngali tun axaii no tinabel laa sin delulu.

✡ **13:51 13:51** Met 10:14; Mak 6:11; Luk 9:5; 10:11

14 Oro biaa lo aposal Banabaas ma Pol delu ta alongen abala, delu ga suk
xap ukbal taman sawe ta tsap biaabi delu ga tatari xadelu no manman ma
delu ga sol laa sangan abia inaman ma delu ga xuup:
15 Delu we, “No taamat, ngalisa gim ta xosaraa abala no maarang? Gelu
bula, gelu no taamat mu, no taamat toto malen mu gim. Gelu xaalame ngali
tali abala inesaait mamainaang sin gim, ngali asaaiti gim ngali taaltalu sin
balawaa no maarang ta xap so ma gim na agar laa sin Moroaa iwaa ta
tino, iwaa ta xosaraa balalangit, ma xolkolmoxo ma laman ma no daan mat
maarang lalon di.
16 Tii laamua tsaa, Moroaa tii poroklii no Gentail ngali langaari sin no sen
moroaa di ta saan ngali amusili.
17 Oro a se asen xan mamainaang sin no inaman araraa we ia iwaa xa ta
xosaraa xolkolmoxo ma asuk lot, ia mu a tali langit ma ga atsiki no xalitsa
ma no xala ngali naba maatkel sin xadi uleng. A tali no daan luxaal sin gim
ngali angen ma naba auusi nagim no butsa taman tataton.”
18 Sin abala no totore, tii suk lelep sin delulu ngali tilbanti biaa xumul
ngali tun axaii no tinabel ngali delulu.
19 Mil biexaal ina no Jiu di xaal Antiok ma xaal Aikonium ma di ga atuali
abia no inaman in Listara malen xan totore Pol a xap so. No Jiu di magaa sin
Pol ma di ga pidili taman no xariin xaat pupua sin ta xol lapula. Di sorowe
a se met biaabi di ga tate atsuulngi lalon inaman laba ma di ga poroklii ta
matmatuul tia.
20 Oro, biaa no tsi asasing di ta se exumule ulti ia, Pol a tapaas ma ga
sebula tsiga mula laa lalon inaman laba. Leng papan, ia ma Banabaas delu
ga se laa Debi.

Ines mula laa Antiok nan prowins Siria

21 Delu ga baais taman Inesaait Mamainaang lalon abia inaman laba, ma
xuduxudu ina no inaman di ga tsap no tsi asasing. Mulina abia, delu sebula
mula laa Listara, Aikonium ma Antiok.
22 Lalon abia no inaman laba delu awatwati no tsi asasing ma anaai di
ngali di na man taman soina tinaalnge. Di ga paare, “Gita na tsigaii no
xaraxin xirabas ngali tsiga lalon xan Maradaan Moroaa.”
23 Pol ma Banabaas, delu se axilangi no xusaak xuxuuk sin xan mate-
naanua Moroaa sin Karisito ngali no sausawit ma el, delu ga tali di sin Orong
iwaa di ta se taalnge sin.
24 Mulina delu ta se es laa lalon no xolot Pisidia, delu se le tsap Pampilia.
25 Ma biaa delu ta se baais araraa taman inesaait mamainaang lalon
inaman laba Perga, delu se laa lapula Atalia.
26 Xaal Atalia delu sebula xaa papan mono laa Antiok. Lalon abia xobel
no tsi asasing, di tii tali Pol ma Banabaas paina xan amiimiilam Moroaa sin
biaa tinaxaa delu ta se araraai maaba.
27 Sin xadi tsinap atia, di gii axumuli xan matenaanua Moroaa ma delu
ga atolomi no maarang Moroaa ta xosaraa no lalon delulu, ma biaa Moroaa
ta tsalali abia mat ina tinaalnge laa sin no Gentail.
28 Ma delu ga man adis tia mii no tsi asasing.

15

Biaa kaunsel ina untaltaalnge tile Jerusalem

1 Biexaa taamat di xaal lapula Judaia ngali laa Antiok ma di laa taal
asasing sin no untaltaalnge weaatalaa, “Gim ba suk xap pupua ngali adi
atotoaa nawe di xap axasaui gim malen xan lo Moses ta paare.”

2 Balawaa maarang a xosaraa Pol ma Banabaas ma delu ga ebut buxa ma
paare xuduxudu taman xadi asasing, biaabi di ga adodo ngali tulen Pol ma
Banabaas ma biexaal in Antiok ngali laa Jerusalem ngali lasi no aposal ma
no xusaak taman abala maarang.
3 Xan matenaanua Moroaa a tulen di laa nan sal, ma biaa di ta se lo eses
lalon sal Ponisia ma Samaria, di ga papaare leng we, no Gentail bula di se
puxisbal. Balawaa inesaait atatoni buxaai no untaltaalnge.
4 Biaa, di se tsap Jerusalem, no aposal ma no xusaak ina xan matenaanua
Moroaa di suei atatoni di o Pol ma Banabaas delu ga asaait taman senaara
Moroaa tii se xosaraa lalon delulu.
5 Oro biexaa untaltaalnge ina no Paarasi, di til lapalaa ma di ga paare, “Di
na axasaui no Gentail ma na asaaiti di ngali amusili xan lo Moses.”
6 No aposal ma no xusaak ina no untaltaalnge di tii tsap exumule ngali
paare usili abala atsutsura.
7 Mulina biaa di ta se paare usili abia atsutsura, Pita a tapaas ma ga paare
labatina di, “Nugu no taamat, gim atixi sin abia no leng ta se xap, Moroaa
a inten iaa labatina gim ngali baais taman inesaait mamainaang laa sin no
Gentail, ngali di na alongmen ma di na taltaalnge.✡
8 Ma Moroaa iwaa ta atiixi xadi butsa no taamat asen we a sirawaa no
Gentail sin ta tali Nantanua Pat sin di, malen mu ta tali sin gita.✡
9 Moroaa tii xap xosor axaatsap ngen di mii gita, a xap. Amuina tii amixati
xadi no butsa sin di ta taltaalnge.
10 Biaabi, ngalisa talaawaa gim ta tali Moroaa sin xonkonon, sin gim ta
tali tunuru* mamaxet papan no tsi asasing, biaa xida no iaaiaa ma gita ta
xap pupua bula ngali atsaxei?
11 A xap! Giem taltaalnge we sin xan amiimiilam Orong Iesu we giem se
leiwaa, malen mu di.”
12 Biaa inaman araraa di suk xale bong, ma di ga alongen Banabaas ma
Pol delu ta asaait taman no axixila ma no axixila xoror Moroaa ta atsapngen
sin delulu labatina no Gentail
13 Biaa delu ta se papaare araraa, ila Jeims a soro til ma ga papaare. “Nugu
no taamat, gim na longmien iaa.
14 Saimon a se alengi sin gita, xan sen titii Moroaa setauan sin biaa ta
giwaa biexaal labatina no Gentail ngali xan no inaman tsaa.
15 Xadi no totore no propet a ukbal taman sawe ta se tsap malen di ta se
atalaa:

16 “ ‘Mulina abala no maarang, iaa ba laa mula
ma iaa ba bula atilngi xan anuasel Dewit biaa tii se xol.
A se tabek araraa, iaa ba sebula xosor mulanginai
ma iaa ba sebula aturung mulanginai,
17 ngali abia no inaman ina xolkolmoxo, di ba tsatsel ngali Orong,
ma no Gentail biaa di iaa ta ilei di ngali nugu no.
Iaa Orong iaa paare taman abala, iwaa ta xosaraa abala no maarang,
18 biaa di ta se atiixi no xamkabaar tsaa.’✡

19 “Balawaa nugu ininte, ngalibi gita na xap xosaraa na lelep buxa sin no
Gentail biaa di ta puxisbal laa sin Moroaa.
20 Oro gita na atatal laa sin di. Gita ba asaaiti di ngali di na xap ngani abia
no luxaal ta morokon di ta tsutsungit tali sin no malagan. Aina ma taamat

---

✡ **15:7 15:7** Apo 10:1-43 ✡ **15:8 15:8** Apo 10:44; 11:15 * **15:10 15:10** *Tunuru* - Xoltin xupaap papan bulmakau. ✡ **15:18 15:18** Ais 45:21; Emo 9:11-12

di na xap exus mii xa xaatsap di ta xap maxis sin di. Ma di ba xap ngani no nganei malen bol ma maan di ta luti no inan di taman sua ma di na xap ngani no nganei ta daldal tsaa.
21 O ngali xan lo Moses, di tii babaais laa sin no Jiu lalon xadi no anua sausawit lalon no inaman laba araraa, sin no Saabat araraa sin abalaa no miet ti laamua."

Xadi inaatel laa sin no Gentail

22 No aposal ma no xusaak ina xan matenaanua Moroaa ma biaa no inaman araraa di se adodo ngali axilangi xaa taamat ina di tsaa ngali tulen laa Antiok mii Pol ma Banabaas. Di tii inten tsoxoli Judas (biexaa iesan ila Barsabaas) ma Sailas. Biaa no taamat ta lua, no lalaamua labatina abia no untaltaalnge.
23 Di tii tulen abala inaatel mii di:

No aposal ma no xusaak, ma nagim no taamat:

Laa sin no Gentail biaa no untinaalnge, tia Antiok, Siria ma Silisia:

Lasiaat axaau.

24 Giem se alongen we biexaal di se laa loxona giem di ta xap adi xida banam ma di ga aboiki nagim no adodo ma di ga amamaxeti gim sin senaara di ta paatina.
25 Biaabi giem araraa giem ga ukbal ngali axilangi xaa taamat ngali tulen di laa sangan gim mii no turan giem so Banabaas ma Pol -
26 balawaa no taamat delu xap mataa ngali tali xadelu tino ngali met sin iesan Orong Iesu Karisito.
27 Biaabi, giem ga tulen Judas ma Sailas ngali asaait taman no ngutsina delulu taman biaa uk totore giem ta atalaa.
28 Balawaa a suk axaau sin Nantanua Pat ma sin giem ngali giem na xap amamaxeti gim taman xawas bula oro ngali amusili xida no totore.
29 Gim na xap ngani abia no luxaal di ta tsutsungit tali sin no malagan, ma no nganei daldal, ma sin no nganei di ta luti no. Ma gim na xap exus mii biaa di, gim ta xap maxis sin di. Gim ba tsap axaau nawe gim pep alen abala no namaang.
Nagiem axaau ma mamainaang so a laa sin gim.

30 Di se tulen abia no taamat ma di ga laa lapula Antiok. Biaa di ta axumuli no untaltaalnge ina anua langlangaari ma di ga tali abia inaatel sin di.
31 No inaman di xoxoti, ma di ga suk taton sin biaa inesaait biaa ta anaai di ngali til watwat.
32 Judas ma Sailas, delu no propet, ma delu ga paare buxa sin di ngali anaai ma awatwati no untaltaalnge.
33 Mulina delu ta se manman biexaa leng tia Antiok, xadelu no taamat di tulen delulu taman tubudaan ina malina ngali mula laa sin abia di, di tii tulen delulu.†
35 Oro Pol ma Banabaas, delu se manman tia Antiok. Delu mii biexaal, delulu ga babaais taman inesaait mamainaang ma delu ga asingan no inaman taman xan totore Orong.

Pol ma Banabaas delu xap uk bal

† **15:33 15:33** Biexaa inaatel di 34 *Oro Sailas tii adodo ngali manman mula tia.*

36 Mulina biexaa leng, Pol a paare sin Banabaas, “Gitaa ba mula ngali
laa uwaa xida no taamat sin no inaman laba araraa, biaa gitaa tii baais
taman xan totore Orong ma gitaa ba lasi nawe di xosaraa axaautsi sin xadi
tinaalnge.”
37 Banabaas a saan ngali na giwaa Jon, di putsangi bula Mak, ngali laa mii
di.
38 Oro Pol adodo we a xap tutiik ngali giwaa ia amuina tii papaalii di
Pampilia ma ga se xap eses mii di ngali alet laangen abia tinaxaa.✡
39 Delu xap ukbal buxa ma delu ga exatsape. Banabaas a giwaa Mak ma
delu ga se xaa papan mono laa papan ienusa Saipras.
40 Oro Pol axilangi Sailas ma delu ga se laa, biaa delu ta laa xadelu no
taamat di atubudaani delulu taman xan amiimiilam Orong.
41 Pol tii es laa lalon no prowins Siria ma Silisia ma ga awatwati xan no
matenaanua Moroaa.

16

Timoti a tsomi Pol ma Sailas

1 Pol tii es xaalame Debi mil ga laa Listara. Lalon abia xolot, iexa tsi
asasing a manman atia iesan ila Timoti. Xan nagaa ia Jiu ma ia untinaalnge
ma xan mom taan Grik.
2 Biaa no taamat in Listara ma Aikonium, di paare leng we ia taamat
axaau ma xan namaang axaau buxa.
3 Pol a saan ngali na giwaa Timoti laa mii sin abia ines, biaabi Pol ga
axasaui Timoti, amuina no Jiu di manman lalon abia xolot, aso di araraa di
atii xan mom in Grik.
4 Sin abia xadi ines, di es tsiga lalon no inaman laba ma di ga tali no ininte
sin no untaltaalnge biaa ta xaal sin no aposal ma no xusaak in Jerusalem,
ngali no inaman di ba amusili no.
5 Biaa xan no matenaanua Moroaa, di tii watwat lalon tinaalnge ma di ga
tsik xudu sin no leng xuxuuk sin xadi xoxot.

Xan nanen Pol sin taamat Masedonia

6 Pol ma xan no inaman di se eses laa lalon abia no prowins Pirigia ma
Galeisia, amuina Nantanua Pat a xap sirawaa di ngali di ba baais taman
inesaait mamainaang lalon prowins Asia.
7 Biaa di ta se tsap sin tigatiga ina Misia, di suk xonon ngali tsiga Bitinia.
Oro Nantanuaan Iesu a xap saan ngali di na laa.
8 Ma di ga es liwaa Misia ma di ga se es laa lapula Troaas.
9 Sin abia bing Pol a urange ma ga lasi binalang nanen ga lasi taamat
in Masedonia ta tiltil ma ga ninginingi Pol ma ga paare, “Xaalame tala
Masedonia ma u na le tiltsomi giem.”
10 Mulina mu Pol ta se lasi abia binalang nanen, giem suk taxaaturung
ngali tapaas laa Masedonia. Amuina giem nanxilalaa we, Moroaa a se ilei
giem ngali baais taman inesaait mamainaang, laa sin abia no inaman.

Lidia in Pilipaai a puxisbal

11 Giem xaa papan mono, xaal Troaas ma giem ga sol laa tutiik sin ienusa
Samotes. Ma sin leng papan, giem se laa tsap Niapolis.
12 Giem xaal atia ma giem ga suk es tsiga laa Pilipaai, biaa inaman laba
lot no Rom di tii tumaraa ma biaa inaman laba Masedonia. Giem manman
tia biexaa nen leng.
13 Sin leng Saabat,* giem se es tsuul lalon matenmat ina inaman laba,

✡ **15:38 15:38** Apo 13:13 * **16:13 16:13** *Saabat* - Sarere, biaa xadi leng ina langlangaari no Jiu.

ngali laa sangan daansel ngali tsalei xa xolot ngali sausawit. Giem tsotso lapula ma giem ga tiltsoli papaare sin no aina di ta tsap exumule lalon abia xolot.
14 Iexa aina ina abia no aina di ta lolong, iesan ila Lidia. Ilawaa aina ina inaman laba Taiataira, axoxosaraa no laplap de ngali sune taman no. Ilawaa aina, a xaa langaari laa sin Moroaa ma Orong ga tsalali xan butsa ngali long tsiili senaara Pol ta papaare taman.
15 Biaa ia mii xan no inaman matenaanua, giem ga axadaani di. Asuk ningi watwati giem ngali laa lalon xan anua. “Nawe gim adodo we iaa untaltaalnge sin Orong, gim na xaalame ma le manman mii iaa lalon nugu anua.” Ma ga awatwati giem ngali amusili laa tatan.

Pol ma Sailas lalon anua lodo

16 Sin biexa leng, giem ta eses laa lalon xolot ina sausawit, giem sabasue tsaana untutule, tanua tsaxa ta xaa tsigaii, o ga xaa paare leng taman no maarang naba ta tsap talaa laamua. Ma ga xaa alet buxaai no xuxute ngali xan no manmanel sin ta xaa atolomi samaarang naba ta tsap talaa laamua.
17 Ilawaa tsaana amusili Pol ma giem se araraa, ga xuupkup, “Balawaa no taamat xan no untutule Moroaa iwaa lapalaa suk se! Di ta paare leng sin gim taman sal ngali aleiwaai gim.”
18 Tii lo xoxosaraa abala namaang sin no daan leng. Mil Pol tii ga se pelmet sin abia xan namaang ta tigiri xosaraa, ma ga putsi ga paare ngali aia tanua tsaxa, “Sin iesan Iesu Karisito, iaa asaaiti awatwati iu, tsuul papaalii ia.” Tiwaa tsaa iwaa tanua tsaxa asuk tsuul papaalii ia.
19 O biaa xan manmanel iwaa tsaana untutule tii se atii we xadi sal ngali xosor xuxute a se xap. Di suk tsiili Pol ma Sailas ma di ga tataii delulu laa lalon xolot ina susune ngali delu ba laa til lalon no matan no lalaamua ina inaman laba.
20 Di giwaa delulu laa sin no unininte ma di ga paare, “Balawaa no taamat, di no Jiu ma balawaa di se xosaraa no xariin xirabas nan inaman laba.
21 Balawaa, di se asingan no inaman taman no namaang biaa ta tabaxi, xadi lo no Rom gita ga xap pupua ngali adi o xosaraa no.”
22 Biaa malep di til etudim ngali imii Pol ma Sailas. Ma biaa no unininte di asaaiti di ngali taterlii xadelu no manman ma ngali ririiti delulu.
23 Mulina di tii se riit atsaxati delulu, di laa lii delulu lalon anua lodo. Ma di ga asaaiti awatwati unxoxo, ngali na suk xoxo axaau sin delulu.
24 Ma iwaa unxoxo ta adi abia papaare watwat, asuk laa tali delu se talaa lolobet ina anua ma ga ros riiti no xaden delulu sin no xatin xupaap mamaxet.
25 Labatina bing se, Pol ma Sailas delu ga lo sausawit ma anaanngi no ararouk laa sin Moroaa. Ma biexaa xaus di tii ga alongen delulu.
26 Sauna mu, xaraxin ninil asuk tsap ma ga uraa no atkale ina abia anua lodo. Tiwaa tsaa, biaa no mat araraa ina anua lodo di suk tsalel, ma no tsen† ga tamluba sin no xaus.
27 Iwaa unxoxo asuk pade, o biaa ta lasi no mat ina anua lodo ta tsalel, a suk irir tsaali xan bainat ngali naba se sas amantei ia tsaa, amuina a sorowe no xaus di tii se sol.
28 Oro Pol ga xuup laa sin aia unxoxo, “Nangaam sas amantei iu tsaa! Giem araraa mu tala.”
29 Iwaa unxoxo a ilei xa ngali xaa rarar. A sol tsiga ma ga xol didiir laamuaan Pol ma Sailas.

† **16:26 16:26** *Tsen* - Sua ain.

30 A gii atsuulngi delulu ma ga atsuraa delulu, “Lo taamat orong, iaa ba
xosaraa sa ngali iaa ba leiwaa?”
31 Delu xisi, “U na taltaalnge sin Orong Iesu ngali u ba leiwaa mii num
matenaanua araraa.”
32 Mil sin abia, Pol ma Sailas, delu ga baais taman xan totore Orong Iesu
laa sin unxoxo ma biaa bula di ta manman mii lalon xan anua.
33 Sin abia aua nabing, iwaa unxoxo a giwaa delulu ma ga guraii xadelu
no toto ina ririit. Mil Pol ma Sailas delu ga axadaani iwaa unxoxo mii biaa
di araraa lalon xan matenaanua.
34 Iwaa unxoxo, a giwaa delulu laa lalon xan anua ma ga xosaraa luxaal
ngali angen sin delulu. Ia mii xan matenaanua araraa di suk us taman
pinaalam amuina talaawaa di se taltaalnge sin Moroaa.
35 Lawaareng sin biexa leng, no unininte, di tulen xadi no asilalxadek
taman papaare ngali atsuulngi Pol ma Sailas.
36 Iwaa unxoxo ga asaaiti Pol, “No unininte di se paare watwat ngali iu
mii Sailas ngali aleiwaai gululu lalon anua lodo. Talaawaa, gulu se laa lalon
malina.”
37 Oro Pol ga paare sin no asilalxadek, “Di tii ririiti gelulu matan no
inaman di ta xap ininte sin gelulu, oro gelulu in Rom; ma di ga lii gelulu
lalon anua lodo. O talaawaa di we di na tulen atsuulngi axuina mu gelulu.
A xap! Papaalii di na xaalame di tsaa ngali gii atsuulngi gelulu.”
38 Biaa no asilalxadek di paatinai sin no unininte taman xan totore Pol.
O biaa di ta alongen abala malen Pol ma Sailas, delulu lo taan Rom, di suk
mataa.
39 Di xaalame ma di ga ningi di ngali adodolii xadi no namaang tsaxa
ma di ga gii atsuulngi delulu lalon anua lodo. Ma di ga asaaiti delulu ngali
papaalii abia inaman laba.
40 Mulina abia Pol ma Sailas delu ta se tsuul lalon anua lodo, delu suk es
laa tatan Lidia. Delu laa tatanginai xadelu no untaltaalnge ma delu ga taal
inanaa sin di. Mil delu ga suk papaalii di.

17

Pol ma Sailas lalon inaman laba Tesalonika

1 Pol ma Sailas delu se es liwaa no inaman laba Ampipolis ma Apolonia
ma delu tii ga le tsap Tesalonika. Lalon abia xolot, xadi anua sausawit no
Jiu.
2 Malen tsaa sin abia xan namaang Pol, a suk es tsiga lalon anua sausawit
ma sin no Saabat ta tuul asingan di taman Inaatel Pat
3 ma ga alengi ma asen so we Karisito naba adi sosong ma naba tapaas
mula sin minet. A paare we, “Ilawaa Iesu iaa ta baais taman, ia Karisito.”
4 Biexaal ina no Jiu, di taltaalnge sin abia inesaait, di ga amusili Pol ma
Sailas, ma xuduxudu ina malep ina no Grik, di ta mataatina Moroaa, ma
nen aina di ta ies lot, di amusili bula Pol ma Sailas.
5 Oro no Jiu di bal tsaxa tsaa ngali delulu. O di ga giwaa no taamat
morokon lalon no xolot susune ma di ga til etudim ngali xosaraa no xariin
inesas lalon abia inaman laba. Ma di ga sol isagaa laa lalon xan anua Jaison
ngali tsalei delulu, ngali giwaa atsuulngi delulu laa lalon abia malep.
6 Oro di xap tatanginai delulu. Di laa ma tataii Jaison ma biaa di no
untaltaalnge, laamuaan no lalaamua ina abia inaman laba. Ma di ga
xuup weaatala, “Balawaa se no taamat di ta atapaasi no xirabas sin abala
xolkolmoxo ina inaman. Ma talaawaa, di se xaalame tala.

7 Ma Jaison ga suei atatoni di laa lalon xan anua, ma di ga manman mii.
Di araraa di se pislaxei xan no lo Sisa biaa di ta paare we, 'Iexa King tsaa ia,
iesan ilaa Iesu.'"
8 Biaa di ta alongen abala totore, biaa malep ma no unbanam ina inaman
laba di olol ma di ga suk boik.
9 Di atuaai Jaison ma no untaltaalnge ngali ul lii xadi no mamaet ma di
ga tulen di laa.

Pol ma Sailas lalon xobel Beria

10 Biaa ta se bing, biaa no untaltaalnge di se tulen Pol ma Sailas laa lalon
inaman laba Beria. Biaa delu ta se laa tsap tia, delu suk es tsiga lalon anua
sausawit sin no Jiu.
11 Balawaa no inaman Beria, xadi namaang asuk axaau buxa ngen
no inaman Tesalonika. Biaa no inaman di ta longmien abala inesaait
mamainaang, di adi abia totore taman taton ma di xoxoti abia no Inaatel
Pat sin no leng araraa ngali atixi senaara Pol ta asaait taman aso o a xap.
12 Xuduxudu ina no Jiu di ga taltaalnge ma biexaal ina no Grik aina di ta
ies lot mii xuduxudu ina biaa no taamat in Gentail.
13 Biaa no Jiu in Tesalonika di ta se atii we, Pol a se baais taman xan totore
Moroaa tia Beria ma di ga laa bula ngali angunguti ma tsixi no balan abia
malep.
14 Tiwaa tsaa biaa no untaltaalnge di suk isagaa ngali tulen Pol laa xuen,
oro Sailas ma Timoti, delu manman mula Beria.
15 Biaa no taamat di ta es tali Pol laa Atens. Mil di ga se mula taman
papaare watwat laa sin Sailas ma Timoti ngali delu na isagaa mula laa ngali
tsomi Pol.

Pol lalon inaman laba Atens

16 Biaa Pol tii lo liliisi Sailas ma Timoti lalon inaman laba Atens, asuk
lolbiir buxa sin ta lasi abia no inaman laba ta us taman no mat moroaa
ababaa.
17 Biaabi ga asingan no Jiu ma no Grik, biaa di ta langlangaari laa sin
Moroaa, lalon anua sausawit, ma no inaman bula lalon no xolot susune sin
no leng xuxuuk mii no saa di tsap esuei atia.
18 Biexaa xumul ina no Epikurian ma no Stoik* unsinaae di atiltsoli
ngali engangaae mii ia. Biexaal ina di, di atsura, "A we na paatina sa
aila unpepexa?" Biexaal di paare "Amat malen asasing taman no moroaa
xaatsap." Di paatinai abala amuina Pol a baais taman Iesu ma tinapaas
mula.
19 Di ga giwaa ia laa Areopagus† ma di ga paare sin, "Giem we na atii abia
asasing uul iu ta papaare taman.
20 Biexaa maarang iu ta paatinai no a teng xaatsap sin no talingan giem
ma giem ga saan ngali atii muina ina abala no totore."
21 (Biaa no inaman in Atens araraa ma no xibong di ta manman tia, di
saan buxa ngali papatina pales ma alongmen no adodo uul.)
22 Pol a til lapalaa labatina abia xalkale lalon xolot Areopagus ma ga
paare, "No taamat in Atens, sin nugu nanen, iaa lasi malen sin nagim no
sal araraa gim no unlanglangaari so.
23 Amuina biaa iaa ta es galil lalon nagiem inaman laba ma iaa ga nanen
laa sin no xolot gim ta xaa langaari tia, iaa tatanginai abia niaan tsutsungit

---

* **17:18 17:18** *Stoik* - Di asasing we xaa was xan sasaae ta axaau ma ga atatoni di, a xap xaal sin Moroaa ma di na man palaaen no. † **17:19 17:19** *Areopagus - Xaraxin xolot ina xalkale papan buk Atens.*

di ta atalaa, LAA SIN MOROAA GITA TA XAP ATII. Talaawaa sawe gim ta langaari laa sin a malen maarang gim ta xap atii, iaa ba baais laa sin gim.
24 "Iwaa Moroaa tii xosaraa xolkolmoxo ma no mat maarang araraa lalon,
Ia Orong ina balalangit ma tala balan pula. Ma a xap manman lalon no anua
langlangaari biaa no taamat di ta xosaraa taman no liman di.✡
25 Ma a xap saan ngali xaa was biaa no inaman di ba ta taxaa tali sin,
amuina ia mu a tali tino ma maal ma no daan maarang sin no inaman
araraa.
26 Xaal sin iwaa taamat ta xuuk, axosngi no mat laxen matenbung ina
inaman ma ga axosngi di ngali di na manngi xolkolmoxo. Ia tsaa a se
atutiki setauan tsaa biaa leng ngali di ma a se axilangi abia xobel ngali di
na manman tia.
27 Moroaa a se xosaraa abala ngalibi no inaman di ba tsatsel ngali ia ma
ngali nawe di papaas ngali ia di ba tatanginai ia. Oro Moroaa Ia asuk xap
man palaaen gita xuxuuk.
28 Ngali sin ia mu, gita manman, gita eses ma gita ie tino. Malen nagim
no unsinaae tsaa di tii paare. 'Gita xan no utmilmil.'
29 "Biaabi gita xan no utmilmil Moroaa, gita na xap adodo we Moroaa a
malen goul o silwa o xaat, o xa malagan taamat ta xosaraa taman no lima.
30 Xamkabaar laamua, Moroaa tii nanlii xadi no adodo gomsaa, oro
talaawaa a se paare watwat sin no inaman araraa sin no xolot araraa ngali
puxisbal.
31 Amuina a se axilangi leng ngali naba ininte sin xolkolmoxo taman
ininte tutiik sin iwaa taamat tii se axanei. A se asen so malen naba ininte
sin no inaman araraa sin ta atapaasi ia xaal sin minet."
32 Biaa di tii alongen Pol ta papaare taman tinapaas mula sin minet
biexaal ina di, di soloki ma biexaal di we, "Giem saan ngali lolong bula sin
abia maarang iu tii paatinai."
33 Ma sin abia, Pol ga se papaalii abia xalkale ina lolong.
34 Biexaa nen taamat di tsap xan no unaamamil Pol ma di ga taltaalnge.
Labatina di, ilaa Dionisias iexa ina no Areopagas ma iexa aina iesan ilaa
Daamaris ma biexaal bula.

18

Pol a xosaraa tinaxaa lalon xobel Korin

1 Mulina abala Pol a se papaalii Atens ma ga se laa Korin.
2 Tiwaa, a balsi taan Jiu iesan ilaa Akuila. Ia taamat so ina prowins Pontas
ma a er xaal mu Itali mii xan tubu ila, Prisila. Amuina Empora Kolodias*
a tali inesaait watwat ngali no Jiu araraa di na papaalii Rom. Pol tii ga laa
ngali lasi di.
3 A manman ma ga taxaa mii di, amuina ia untunumar ina anua sal malen
mu di.
4 Sin no leng Saabat araraa a engangaae lalon anua sausawit ngali xonon
putsi xadi no adodo no Jiu ma no Grik.
5 Biaa Sailas ma Timoti, di ta se tsap xaal Masedonia, Pol asuk tali abia no
leng araraa tsaa sin babaais ma papaare leng sin no Jiu we Iesu ia Karisito.
6 Oro biaa no Jiu, di ta epuske mii Pol ma di tii ga tubusen ia, a panlii
no kuku sin xan no manman, ma ga paare ngali di, "Nawe gim met taman
ininte ina nagim no namaang tsaxa, biaa nagim siksik ma a xap nugu. A xap
nago xa mamaet. Atiltsoli talaawaa, iaa ba se laa babaais sin no Gentail."

✡ **17:24 17:24** Apo 7:48 * **18:2 18:2** Xaraxin king in Rom, Kolodias.

7 Mil sin abia, Pol ta se papaalii anua sausawit ma ga laa atataen xan anua
Taitus Jastas, ia unlanglangaari laa sin Moroaa.
8 Ilaa Kirispus, ia lalaamua ina anua sausawit ma xan matenaanua
araraa, di tii taltaalnge sin Orong ma xuduxudu ina inaman in Korin di
tii ga alongen ia, ma di tii taltaalnge ma di ga adi axaxadaan.
9 Sin biexa bing, Orong a paare sin Pol lalon biexa binalang nanen,
“Nangaam mataa, u na papaare tsaa ma nangaam bong.
10 Amuina iaa manman mii iu, ma naba xap xa na pupua ngali tsaapi
ma taal sosong sin iu, amuina a xudu nugu no inaman lalon abala inaman
laba.”
11 Biaabi Pol ga manman mii di sin miet axuuk ma xolot, ma ga asingan
di taman xan totore Moroaa.
12 Oro biaa Galio tii tsap gawana ina prowins Akaia, no Jiu di til etudim
ngali tsiili Pol ma di tii ga atilngi ia lalon xalkale ina ininte.
13 Di atuti, “Ilawaa taamat we, tii atapaasi no balan no inaman ngali
langaari sin Moroaa sin biaa namaang ta epuske mii lo.”
14 Biaa Pol ta we na se aponga ngutsina, Galio asuk asaaiti no Jiu, “Nawe
gim no Jiu gim paare xuduxudu ngali no namaang tsaxa buxa o no xirabas
lot, naba suk axaau buxa ngali iaa ba alongmen gim.
15 Oro biaa ta tali no atsutsura ina no totore ma no ies ma nagim no lo
tsaa, gim na atutiki gim tsaa. Iaa ba xap tsap unininte sin gim ngali abala
no namaang.”
16 Ma ga lii atsuulngi di laa lokobel ina abia xan xalkale ina ininte.
17 Di araraa, di suk magaa buxa ngali Sostenes, lalaamua ina anua
sausawit ma di ga tsaapi ia laamuaan unininte. Oro Galio asuk nanlii mu.

Prisila, Akuila ma Apolos

18 Pol a sebula manman Korin sin biexaa nen leng. Mil, ga papaalii xan
no taamat ma ga xaa papan mono ngali laa Siria, Ila Prisila ma Akuila, delu
se tsomi laa lalon abia xolot. Setauan ngali naba se xaa papan mono, ari
xuan itaan Senkeria amuina, a xosaraa xan xuxubu mii Moroaa.
19 Di se laa tsap Epeso ma Pol ga se papaalii Prisila ma Akuila. Tii se es
tsiga laa lalon anua sausawit xasinge ma ga engangaae mii no Jiu.
20 Ma di ga atsuraa ia ngali naba man adis mii di, oro ga palo.
21 Oro, biaa tii we na se laa, a xubatsi, “Iaa ba mula nawe xan sirsiir
Moroaa.” Mil ga xaa papan mono papaalii Epeso.
22 Biaa tii se le tsal Sasaria asuk es laa lapalaa ma ga suei atatoni xan
matenaanua Moroaa, ma ga sebula mula laa lapula Antiok.
23 Mil ta se rom man adis Antiok, Pol a se tapaas atia ma ga se laa sin no
xolot xuxuuk lalon no prowins ina Galeisia ma Pirigia ga awatwati no tsi
asasing.
24 Sin abia leng, iexa taamat ina no Jiu, iesan ila Apolos. Di tii taxaana ia
Aleksendia xan xobel so, tii ga xaalame Epeso. Ia unsinaae ma ga ie sinaae
sin Inaatel Pat.
25 Di tii asingan ia taman xan sal Orong ma a papaare taman abia xariin
sasaae, ma asasing tutiik taman Iesu. Oro tii atiixi mu xan axaxadaan Jon.
26 Ia tii atiltsoli papaare taman watwat lalon anua sausawit. Biaa Prisila
ma Akuila, delu alongen tii papaare, delu giwaa laa lalon xadelu anua ma
delu ga asaait axaautsi taman tutiik ina xan sal Moroaa.
27 Biaa Apolos tii se saan ngali laa lalon prowins Akaia, biaa xan no taamat
lalon Karisito di awatwati ia ma di ga atatal laa sin no tsi asasing tia ngali
di na suei atatoni ia. Sin xan tsinap, tii suk tiltsomi buxaai di, biaa sin xan
amiimiilam Moroaa di tii se taltaalnge.

28 Ia tii aiepatsaa no engangaae mii no Jiu lalon abia xumul ina epuske.
Ma ngali asoi abia malen, totore lalon Inaatel Pat ta paare, Iesu mu ia
Karisito.

19

Pol a xosaraa tinaxaa lalon xolot laba Epeso

1 Biaa Apolos ta manman Korin, Pol asuk es tsiga labatina xobel ma ga le
tsap Epeso. Lalon abia xolot, tii ga se tatanginai biexaa tsi asasing.
2 Ga atsuraa di, “Gim tii se adi Nantanua Pat, sin abia gim tii taltaalnge?”
Di xisi, “A xap. Giem suk xap atii tsaa we xa Nantanua Pat ia.”
3 Pol ga atsuraa di, “Gim tii adi sen matlaxen axaxadaan?”
Di xisi, “Biaa xan axaxadaan Jon.”
4 Pol ga paare, “Xan axaxadaan Jon, biaa axaxadaan ina puxisbal. Asaaiti
no inaman ngali di na taltaalnge sin aia ta xaalame mulina ia, iwaa Iesu.”✡
5 Biaa di tii alongen abala, di tii suk axadaani di sin iesan Orong Iesu.
6 Biaa Pol tii tulsen no liman papan di, Nantanua Pat tii suk xaalame
papan di ma di tii ga papaare taman no matlaxen xalam ma di tii ga tali
totore ina propet.
7 (Di sangaul ma ga laa lua ina taamat araraa.)
8 Pol atsiga lalon anua sausawit ma ga paare watwat tia sin no uleng ta
tuul ma ga engangaae buxa taman xan Maradaan Moroaa.
9 Oro, biexaal ina di xadi no adodo ataban ma di ga palo ngali taltaalnge
ma di ga paare tsaxa sin abia xan sal Orong. Pol tii ga papaalii di ma ga
giwaa no tsi asasing ma tii ga papaare sin di sin no leng xuxuuk lalon xan
anua asasing Tiranas.
10 Tii xosaraa abala sin no miet ta lua ngalibi, no Jiu ma no Gentail araraa
di ta manman lalon prowins Asia di na alongen xan totore Orong.
11 Moroaa tii ga tali abia banam sin Pol ngali atsapngen no axixila xoror
ta xaatsap buxa,
12 ngalibi no pu agisip ma no pu laplap ta le matse sin no isuaan, di adi
no ma aturungi papan no minet ma di ga tuo ma no salawa tsaxa di tii ga
papaalii di.
13 Biexaa Jiu, di ta es galgalil ngali xalel lii atsuulngi no tanua tsaxa biaa di
ta xonon ngali saali no salawa sin iesan Orong Iesu papan biaa no inaman
no salawa tsaxa ta tsigaii di. Ma di tii ga paare, “Sin iesan Iesu iwaa Pol tii
babaais taman, iaa asaait awatwati gim ngali tsuul.”
14 Apaasaalua ina xan no tsi iexa xaraxin lalaamua ina no unsausawit ina
no Jiu, ilaa Sikiwa, di tii xoxosaraa abala.
15 Ma biexa leng iwaa salawa tsaxa tii xisi di, “Iesu, iaa atixi, ma iaa atii
Pol, oro no saa gim?”
16 Ma iwaa taamat salawa tsaxa ta tsigaii, a pis papan di taman xaraxin
xoror, ma ga sas atsoti di, ma di tii ga sol tsuul belbel xaal nan anua taman
no isua daldal.
17 Biaa no Jiu ma no Gentail di ta manman Epeso, biaa di tii se longmien,
di suk us taman minataa, ma di tii ga alet alabati iesan Orong Iesu taman
xariin mangmangle.
18 Xuduxudu ina abia di tii taltaalnge, di xaalame ma di ga paare leng
taman xadi no namaang tsaxa di tii xoxosaraa no.

✡ **19:4 19:4** Met 3:11; Mak 1:4, 7-8; Luk 3:3, 16; Jon 1:26-27

19 Biexaal ina abia di, biaa di tii atalaa xadi no buk tsunuxa, ma di tii ga
axaii no lalon ie nan no matan no inaman. Biaa di tii xoxot todomien no,
iliil ina no a pupua malen 50,000 silwa araraa ina no xuxute.
20 Sin abala namaang, xan totore Orong Iesu ga suk sol laa sin no xolot
ma ga tsik taman xoror watwat.
21 Mulina abala maarang tii se tsap, Pol a se adodo lalon xan butsa ngali
laa Jerusalem a es tsiga labatina Masedonia ma Akaia. A paare, “Mulina iaa
ba ta tsap tia, iaa na laa uwaa Rom bula.”
22 Ma ga se tulen xan no untiltiltsomi ilaa Timoti ma Erastas laa
Masedonia, o ia ga ben man adis tsaa lalon prowins Asia.

No epurutsaae lalon Epeso

23 Sin abia no leng, no xaraxin mamaet a tapaas, amuina sin abia xan sal
Orong.*
24 Iexa untumtumar silwa, iesan ila Demitias, iwaa ta xosaraa pu silwa
anua ina Atemis iwaa moroaa ababaa. Balawaa tinaxaa a tali no daan
xuxute sin no untunumar.
25 A ilei axumuli abia no untunumar mii biexaa untinaxaa ma tii ga paare,
“No taamat, gim tii se atiixi malen gita tii adi xariin iliil sin abala tinaxaa.
26 Gim se lasi ma alongmen ilawaa taamat Pol, ta awatwati no daan
inaman ngali putsi xadi no adodo ma di tii ga laa palaaen biaa no malagan
no untunumar di ta xosaraa no, tala Epeso ma no xolot araraa Asia. A paare,
‘A xap no moroaa so abia, no inaman di ta tumaraa.’
27 Biexa was ta tsaxa, xida tinaxaa naba xosorlii abia ies axaau. Oro di ba
xap manglen bula iwaa xariin moroaa aina Atemis ma biaa xan anua, biaa
no inaman araraa di tii langaari laa sin abia prowins Asia ma xolkolmoxo
araraa, naba xosorlii abia xan xariin geramis moroaa aina.”
28 Biaa di ta alongen abala, di suk magaa buxa ma di ga atiltsoli ngali
xuup, “Atemis lot in Epeso!”
29 Sauna mu biaa inaman laba araraa di tii suk tangtangabaa, ma di ga
tsiili Gaius mii Aristakas, biaa delulu ta xaal Masedonia mii Pol. Ma no
inaman araraa di suk tsiga esurut isagaa laa lalon anua xumkumul malen
taamat axuuk.
30 Pol a saan ngali til laamuaan abia malep, oro no tsi asasing di xap
sirawaa ngali na sabasuei di.
31 Biexaa lalaamua ina abia prowins, biaa no turan Pol, di tulen totore sin
ma ningi awatwati ngali naba xap laa lalon anua xumkumul.
32 Biaa xumul di tii suk boik, biexaal di xuupkup papaatinai biexa was ta
xuuk, biexaal biexa was xaatsap, xuduxudu ina abia no inaman di xap atii
langisa di ta le manman atia.
33 Biexaa xumul di adodo we balawaa xalkale xan Aleksenda amuina no
Jiu di tsulen ia laa laamua. A paare axilangi no inaman taman no liman
ngali di na bong.
34 Oro biaa di se xilalaa malen ia taamat in Jiu, di xuup adis etudim sin
no aua ta lua: “Atemis lot in Epeso!”
35 Iexa unbanam ina inaman laba, ga abongi di, tii ga paare. “No taamat
in Epeso, malen no inaman araraa sin xolkolmoxo ina inaman di atiixi bula
we inaman laba Epeso a tilaamamil sin abala xan anua lot Atemis ma biaa
malagan tii xol xaal balalangit?
36 Biaabi xa ga xap pupua ngali abaa taman abala no maarang. Gim na
se man adamis ma gim na xap xosaraa xawas na tsaxa.

* **19:23 19:23** *Xan sal Orong - Muina namaang ina amusili xan sal Iesu.*

37 Gim se giwaa abala no taamat xaalame tala oro di xap pulaxi xaa was
lalon no anua o paare tsaxa taman ilawaa xida moroaa.
38 Oro nawe Demitias mii xan uk untunumar di saan ngali atilngi xa
lalon ininte. No leng ina ininte atsalel ma no unininte biaa, ngali atutiki
no inemagaae. Di pupua ngali engangaae atia.
39 Oro nawe xawas bula biaa, gim ta saan ngali tali sin ininte, axaau mu
biaa maarang di na atutiki laamuaan no unininte.
40 Malen balawaa, nawe Rom naba we gita se epurutsaae, amuina sin
sawe ta tsap talaawaa, giem ba xap pupua ngali tali xa xixiis ngali abala
tangtangabaa, amuina a xap xa muina."
41 Mulina tii se paatina abala, a tulen biaa xumul laa.

20

Pol ataxaa lalon no prowins Masedonia ma Gris

1 Biaa epurutsaae tii se xap, Pol tii se tutule ngali no tsi asasing ngali
xaalame sangan ngali na anaai di, ma tii ga putsangi xubalaasaai sin di
ma ga laa Masedonia.
2 Biaa ta se laa es tsiga lalon abia xolot, a anaai no untaltaalnge taman no
daan totore sin abia no inaman laba araraa ta tsiga lalon. Mil tii ga se laa
tsap Gris.
3 Sin abia prowins tii le tsap a manman tia no uleng a tuul. A se saage
ngali laa Siria oro no Jiu di ga adodo ngali sas amantei ia. Biaabi ga adodo
ngali mula laa Masedonia.
4 Biexaa taamat di tsomi sin abia ines malen ila Sapata xan tsi ilaa Piras ia
in Beria, ila Aristakas ma Sikudas in Tesalonika ma Gaius in Debi ma Timoti
bula ma Taitsikas ma Tropimas lalon prowins Asia.
5 Balawaa no taamat di setauan eses laamua tsaa ngen Pol ma di ga liliis
ngali giem Troaas.
6 Oro giem xalkale tsaa Pilipaai, pupua sin leng ina luxaal ina tsoki ta xap
xa iis. Mil giem ga tuut papan mono xaal Pilipaai ma sin no leng ta lima ta
se liu, giem se laa tsap Troaas ma giem ga manman atia no leng apaasaalua.

Eutikas a tapaas mula sin minet

7 Sin nanaaxuuk leng ina wik, giem se tsap etudim ngali tsabaxi exasen
tsoki. Ma Pol ga lo papaare sin no inaman til ta se laa labatina bing amuina
naba se papaalii di sin leng papan.
8 Papan abia xabin lapalaa ina abia anua giem ta exumule lalon,
axuduxudu no laam biaa lalon xabin.
9 Iexa taamat xulaau iesan ilaa Iutikas a tsotso papan maalwimat, biaa
Pol ta lo papaare tsaa iwaa xulaau asuk taba taman mano urange, o asuk
xol xaal sin nanaatuul ina paradaa, laa lapula papan pula, di alet tsoxoli sin
ta se met.
10 Pol atsuul laa lapula ma ga laa wales papan aia taamat xulaau ma ga
logotsi ma ga paare, "Gim nangaam lol tsaxa, a tino mu!"
11 Ma ga sebula laa lapalaa ma ga tsabaxi tsoki ga exasen ma di ga ngani,
mulina ta papaare pupua sin ta tampanek, asuk papaalii di.
12 No inaman di giwaa iwaa xulaau laa lokobel ta tino mu ma di ga pa'ii
Orong ma di ga adi xariin axoxorong.

Pol a papaalii no xusaak in Epeso

13 Giem se laamua papan mono laa Asos, tiwaa giem ba giwaa Pol. Tii se
paare leng taman abia xan ines ngali eses.

14 Biaa giem ta ebulis Asos, giem tii giwaa ia laa papan mono ma giem tii
ga laa Mitilini.
15 Leng papan giem se tuut xaal atia ma giem tii ga se le tsap Kios. Mulina
abia leng, giem se es tabaxi sal ngali laa Samos ma sin leng papan giem tii
se laa tsap Miletas.
16 Pol ga se adodo ngali naba se tuut laa liwaa Epeso amuina a palo ngali
man adis lalon prowins Asia. Pol a isagaa buxa ngali na tsap Jerusalem
tutiik sin leng ina Pentikos.*
17 Xaal Miletas, Pol tii ga se tulen totore ngali no xusaak ina xan
matenaanua Moroaa Epeso ngali di na xaalame.
18 Biaa di tii le tsap, Pol ga paare sin di, “Gim se atii, iaa sen tino we sin
iaa tii manman mii gim, atiltsoli sin nanaaxuuk ina leng iaa tii xaalame tia
lalon prowins Asia.
19 Oro iaa taxaa ngali Orong taman xaraxin mangmangle ma taman no
didinmat, oro biexaa Jiu di tali xaraxin mamaxet ina xonkonon taman xadi
no ngitngit.
20 Gim se atiixi malen, iaa tii xap mataa ngali baais taman xawas biaa
naba ta tiltsomi gim oro iaa tii se asingan gim laamuaan no inaman ma laa
sin no anua xuxuuk.
21 Iaa tii se baais sin no Jiu ma no Gentail ngali di na puxisbal ma di na
agar laa sin Moroaa ma taltaalnge bula sin xida Orong Iesu.
22 “O talaawaa, iaa xap atii senaara naba tsap susugu Jerusalem, oro
Nantanua Pat atapaasi iaa ngali laa atia.
23 Iaa atixi mu, malen sin no inaman laba xuxuuk, Nantanua Pat a se
atewaai iaa malen anua lodo ma no xirabas alilisi iaa.
24 Oro, iaa xap adodomi nugu tino nawe senaara atsap susugu, iaa na suk
araraai abia inatalil Orong Iesu ta tali susugu ngali paare leng taman abia
inesaait mamainaang ina xan amiimiilam Moroaa.✡
25 “Oro talaawaa, iaa se atixi malen a xap xa labatina gim no saa iaa tii se
laa baais taman xan Maradaan Moroaa, naba xap bula lasi iaa.
26 Biaabi, iaa tii ga asaait alengi gim malen talaawaa nawe xa ina gim
a xap taltaalnge sin Iesu o ga met, iaa suk leiwaa sin xadi no dal abia no
inaman araraa.
27 Ma iaa tii xap mataa ngali papaare leng sin gim taman xan sirsiir araraa
Moroaa.
28 Gim na xoxo sin gim tsaa ma no inaman araraa, biaa Nantanua Pat tii
se xosaraa gim ngali tsap xadi no xusaak, gim na malen no xusaak sin xan
matenaanua Moroaa, biaa tii se uuli taman xan dal tsaa.
29 Iaa atiixi malen mulina iaa ta laa, no xapunakok, di ba xaalame labatina
gim ngali tsaarien xan no sipsip Moroaa.
30 Biexaal ina nagim no inaman tsaa di ba atapaasi ma putsi abia soina
laa sin no dalek ngalibi naba tatelii xadi adodo no tsi asasing ngali amusili
di.
31 Gim na xoxo axaau. Gim na adodomi malen sin no miet ta tuul, iaa xap
iaawis sin atewaai gim xuxuuk sin no bing ma siaat taman didin mat.
32 “Talaawaa iaa tali gim sin Moroaa ma sin xan totore ina xan amiimiilam
biaa naba ta pupua ngali atsiki gim ma naba tali abia, gim ba ta momtsoli,
labatina abia xan no inaman pat Moroaa.
33 Sin nugu manman mii gim, iaa tii xap saan ngali xaa silwa o goul o xaa
uga sin xaal.

---

* **20:16 20:16** *Pentikos* - A xuuk ina no xariin luxaal ta tuul xadi no Jiu sin no miet xuxuuk. Balawaa luxaal ngali putsangi axaau sin Moroaa ngali abia tatat ina xala. ✡ **20:24 20:24** 2Ti 4:7

34 Gim tsaa gim atixi we iaa taxaa taman no limaaga tsaa ngali puaa nugu
no muun mii nugu no uk tinaxaa.
35 Sin no maarang araraa iaa ta xosaraa no, iaa asen sin gim we, sin
balawaa no mat tinaxaa ta lelep gita na suk tiltsomi no maluaai ngali
adodomi xan no totore Orong Iesu tsaa ta paare, ‘Asuk tubudaan buxa ngali
tabiel ngen ngali adi.’”
36 Biaa tii se paatina abala no, a sage putput mii di araraa ma di tii ga
sawit.
37 Di araraa di teng sin di ta elogo ngen ia ma di ga nguri.
38 Xan no totore Pol a xosaraa di ga lolbiir amuina di ba se xap bula lasi
no matan. Mil di es tsomi ngali laa papan mono.

21

Pol a se tapaas laa Jerusalem

1 Mulina giem ta se papaalii di taman lolbiir, giem se laa tutiik Kos. Leng
papan giem se laa Rodes, ma xaal atia giem laa Patara.
2 Giem tatanginai mono ta tabaxi Ponisia ma giem ga pis xaa papan ma
giem ga se tuut laa.
3 Mulina giem tii se lasi ienusa Saipras ma giem ga tuut laa nan no paxel
ina ienusa, giem ga tuut laa nan prowins Siria. Giem se laa tsal lalon inaman
laba Taia biaa nagiem mono ta atsuul tali no maarang atia.
4 Giem tatanginai biexaa tsi asasing ma giem ga manman mii di atia sin
wik axuuk. Di amusili Nantanua Pat, di ga paare sin Pol, “Nangaam laa
Jerusalem.”
5 Oro biaa wik tii se liu. Giem se papaalii Taia ma amusili nagiem sal. No
tsi asasing araraa mii xadi no tubu ma xadi no tsixi, di es tsuul tsoxomi giem
xaal lalon inaman laba, tiwaa xuen, giem sage putput ma giem ga sawit.
6 Mil, biaa giem ta se paare xubalaasaai engen giem, giem pis xaa papan
mono ma di ga se mula laa lokobel.
7 Giem sebula tapaas amusili nagiem sal xaal Taia ma giem se laa tsal nan
inaman laba Tolemes. Lalon abia xolot, giem se ebulis mii no untaltaalnge,
ma giem ga se manman mii di tia sin nan leng ta xuuk.
8 Giem tapaas sin leng papan, giem ga se laa tsap Sasaria. Ma giem se
laa manman lalon xan anua Pilip.✡ Pilip iwaa unbabaais, ma ia ina abia
apaasaalua ina abia no taamat di ta tiltsomi no aposal.
9 Xan no tsaana detuu et ma di xap maxis. Detuu xaa tali xan totore
Moroaa tsaa.
10 Giem se manman atia sin no daan leng o iexa propet iesan ilaa Agabas✡
tii xaal lapalaa Judaia.
11 Ma ga xaalame sangan giem ma ga adi xan biaal ilaa Pol ma ga rotsi
no liman ma no xaden tsaa taman, ga we, “Nantanua Pat a paare, ‘Sin abala
sal, no Jiu in Jerusalem di ba pitsi tapkina abala biaal ma di na tali sin no
Gentail.’ ”
12 Biaa giem tii se alongmen abala, giem mii no inaman tia, giem ningi
buxaai Pol ngali naba xap laa lapalaa Jerusalem.
13 Pol a laa ma ga xisi di we atala, “Ngalisa gim ta tengteng ma gim ga
baxi nugu butsa? Iaa taxaaturung mu ngali di ba pitsi iaa oro ina met bula
lapalaa Jerusalem, ngali iesan Orong Iesu.”
14 Giem se xap pupua ngali puxutsi xan adodo, giem se papaalii mu ia ma
giem ga we, “Gita ba xap tilbanti. A se manman paina xan sirsiir Orong.”

✡ **21:8 21:8** Apo 6:5; 8:5 ✡ **21:10 21:10** Apo 11:28

15 Mulina abia, giem se taxaaturung ma giem ga se laa lapalaa Jerusalem.
16 Biexaa tsi asasing in Sasaria di xaalame mii giem ma di ga le tali giem
lalon xan anua Nason, iwaa giem ba ta manman mii. Ia taamat in Saipras
ma ia taamat in tii setauan ina no tsi asasing.

Xan tsinap Pol Jerusalem

17 Biaa giem ta se laa tsap Jerusalem, no untaltaalnge, biaa nagiem no
taamat di suk suei giem taman tataton.
18 Sin leng papan, Pol ma giem se araraa giem laa lasi Jeims, ma no xusaak
araraa bula di manman tia.
19 Pol a suei atatoni di taman malina ma ga paatinai no inaatalem amusili
abia xan tinaxaa Moroaa biaa tii xosaraa labatina no Gentail, lalon abia xan
inatalil.
20 Biaa di tii alongen abala, di suk pa'ii Moroaa, ma di ga paare ngali Pol,
"U na lasi nagiem taamat, aisa bala no tausan ina no Jiu, di se taltaalnge,
ma di se araraa di mangat buxa ngali amusili xan lo Moses.
21 Biexaal di asaaiti di we, u asingan no Jiu araraa, biaa di ta manman
labatina no Gentail, ngali taaltalu sin xan lo Moses. Ma u asaaiti di ngali di
ba xap axasaui xadi no tsi ma di ba xap bula amusili xida namaang.
22 Gita ba se xosaraa sa? Balawaa di ba se alongen malen iu se xaalame
tala.
23 Iu na xosaraa senaara giem ta se asaaiti iu. No taamat detuu et bala
mii giem detuu se xosaraa xuxubu laa sin Moroaa.
24 U na giwaa abala no taamat, ma gim arie laa lalon Xan Anua Moroaa
ngali tsigaii abia namaang ina amixati ma na uuli xadi iliil ngali rii lii no
ulin xuan di, mil no inaman di ba atii we a xap xa so sin xadi inaatalem ina
iu. Oro iu tsaa iu amusili xan lo Moses.✡
25 Oro ngali abia, no untaltaalnge ina Gentail, giem se atatal laa sin di
taman nagiem adodo. Giem asaaiti di ngali di na xap ngani luxaal biaa di
ta tsutsungit laa sin no malagan, ma di ba xap nungi dal, ma di na xap ngani
abia no nganei di ta luti. Ma gim nangaam exus mii no aina di ta xap maxis
sin di."✡
26 Sin leng papan, Pol a giwaa no taamat ma ga arie amixati ia tsaa mii
di. A se es laa lalon Xan Anua Moroaa, ngali paare leng taman no leng ina
guraii auuli di naba xap sin sen leng ma ngali tali tinabel sin di xuxuuk.

Di se tsiili Pol

27 Biaa no leng ta paasaalua ina amixati ta atat ngali xap,* biexaa Jiu lalon
prowins Asia di tii se lasi Pol lalon Xan Anua Moroaa. Di atapaasi malep
taman no minagaa ma di ga logotsi ia.
28 Di xuupkup papaare we, "No taamat in Israel, gim na tiltsomi giem!
Ilawaa taamat a laa sin no daan xolot ma ga asingan no inaman sin no xolot
araraa ngali epuske mii nagiem no inaman, ma xida no lo ma balawaa xolot.
O talaawaa a se gii atsigali biexaa Gentail laa lalon Xan Anua Moroaa ma
ga amorokoni."
29 (Biexaal di tii setauan lasi Tropimas✡ ia taamat in Epeso mii Pol lalon
abia inaman laba. Ma di ga adodo we Pol tii giwaa ia laa lalon Xan Anua
Moroaa.)
30 No inaman lalon abia inaman laba Jerusalem di suk lol tsaxa. No
inaman di sol xaal sin no daan xolot ma di ga le logotsi Pol. Di tataii

---

✡ **21:24 21:24** Nem 6:1-21 ✡ **21:25 21:25** Apo 15:28-29 * **21:27 21:27** Sin nan apaasaalua ina leng Pol mii no taamat di ta et ina no Jiu di taxaawiti xadi xuxubu ma di ga rii no ulin xuan di.
✡ **21:29 21:29** Apo 20:4

atsuulngi xaal lalon Xan Anua Moroaa, ma tiwaa tsaa di suk tsaxali no matan mat.
31 Di we na se sas amantei Pol o lalaamua lot ina no unmakmaxil in Rom
ga se alongen inesaait malen inaman araraa Jerusalem di epurutsaae.
32 Sauna mu, tii giwaa no lalaamua ma no unmakmaxil di ga sol laa lapula
sangan abia malep. Biaa no taamat di ta lasi iwaa lalaamua lot ma xan no
unmakmaxil, di se xap tsaapi bula Pol.
33 Lalaamua lot a se xaalame ma tii ga se tsiili ia. A paare watwat ngali no
unmakmaxil di na rotsi Pol taman no tsen† ta lua. Mil ga atsura. “Sa taamat
aila? Ma a xosaraa sa?”
34 Biexaal ina abia malep di xuup papaatinai biexa was, o biexaal di
xuup papaatinai was xaatsap. Biaabi iwaa lalaamua lot ga xap pupua ngali
tatanginai soina, amuina sin abia ngaarere. A paare watwat ngali atsigali
Pol lalon xadi bengbeng no unmakmaxil.
35 Biaa Pol ta se es tsap sangan no matsabal, biaa malep di suk magaa
buxa ngali tsaapi Pol, biaabi no unmakmaxil di ga suk atsaxei ia.
36 Biaa malep di ta eses amamil di lo xuup papaatinai, “Giem na sas
amantei!”

Pol a papaare sin malep

37 Biaa no unmakmaxil di se taxaaturung ngali giwaa Pol laa lalon xadi
bengbeng no unmakmaxil, o atsuraa lalaamua lot, “A pupua ngali iaa ba
asaaiti iu taman xawas?”
Lalaamua a xisi, “U pupua ngali paare in Grik?
38 A xap iu aia taamat in Igip iwaa ta atiltsoli no epurutsaae ma
laamuangen no tausan aet (4,000) ina no unsasas lalon xobel xenken biil
sin balaa xaa leng ta se xap?”
39 Pol a xisi, “Iaa taan Jiu lalon xobel Taasas, lalon prowins Silisia. Iaa
taamat so lalon abia xariin inaman laba. Timaa, iaa we ina ben paare sin
no inaman.”
40 Lalaamua asiir ngali naba totore. Pol a til papan matsabal ma ga
xosaraa axixila ngali man adamis taman no liman sin abia malep. Biaa
di tii se bong, ga se paare laa sin no inaman taman xadi totore Ibru.

22

1 “Nugu no mom ma no turaagamasen, gim na lolong axaau sin senaara iaa
ba ta paare leng taman, iaa xap xosaraa xawas na tsaxa.”
2 Biaa di tii alongmen ta papaare sin totore Ibru, di tii suk bong.
Pol ga paare,
3 “Iaa Jiu. Nugu nagaa tii taxaana iaa lalon inaman laba Taasas lalon
prowins Silisia. Oro Iaa tii lot lalon abia inaman laba. Iaa tii asasing paina
Gamalel.✡ Iaa tii suk asasing axaau taman xadi lo xida no iaaiaa. Ma iaa ga
suk mangat buxa ngali Moroaa malen gim araraa talaawaa.
4 Iaa tii xaa tali mamaet sin biaa no unaamumusili abia xan Sal Orong*
ma sas atsoti di sin abia sal pupua sin xadi minet, iaa tii xaa tsiili bula no
taamat ma no aina ma iaa ga lii di lalon anua lodo.✡
5 Malen bula lalaamua ina no unsausawit ma biaa kaunsel araraa di ba
paare leng sin gim araraa, iaa xaa adi bula no inaatel xaal sin di, laa sin xadi
no taamat in Damaaskas, ma iaa ga laa atia ngali giwaa abia no inaman
malen no xaus laa Jerusalem ngali alet sosong.

---

† **21:33 21:33** *Tsen* - Sua ain. ✡ **22:3 22:3** Apo 5:34-39 * **22:4 22:4** *Unaamumusili abia xan Sal Orong* - Di tii setauan putsangi abala no untaltaalnge no unaamumusili sal, mil di tii ga putsangi di no Kiristen. ✡ **22:4 22:4** Apo 8:3; 26:9-11

6 “Biexa leng labatina siaat se, iaa tii se xaalame atat ngali tsap Damaaskas.
Sauna mu biaa tsilatsila ina rarar asuk xaal lapalaa balalangit ma ga suk le
tsila ulti iaa.
7 Iaa xol laa lapula ma iaa ga alongen inan xa ta papaare ngali iaa ga we,
‘Sol, Sol! Ngalisa iu ta xosor atsoxoti iaa?’
8 “Iaa atsura, ‘Saa iu, Orong?’
“A xisi, ‘Iaa Iesu in Nasaret, iwaa iu ta taxaa ngali xosor atsoxoti.’
9 Biaa no turaaga, di tii lasi abia rarar oro di tii xap leng sin abia inan ina
iwaa xa ta papaare sin iaa.
10 “Iaa atsuraa, ‘Orong, iaa ba se xosaraa sa?’
“Orong ga asaaiti, ‘Tapaas ma u na laa Damaaskas. Tiwaa di ba asaaiti iu
taman no maarang araraa Moroaa ta saan ngali u ba xosaraa no.’
11 Biaa no turaaga, di taxaana no limaaga ma di ga es laamuangen iaa laa
Damaaskas amuina biaa tsilatsila ina rarar ta ababai no mataaga.
12 “Iexa taamat iesan ilaa Ananias tii xaalame ngali le lasi iaa. Ia
unaamumusili axaau ina xan lo Moses ma no Jiu araraa di ta manman tia,
di suk manglen buxaai ia.
13 A le til sangaaga ga paare, ‘Nugu taamat Sol, nanen mula.’ Tiwaa tsaa
iaa suk pupua ngali lasi ia.
14 “Ga paare, ‘Xadi Moroaa xida no iaaiaa tii se axilangi iu ngali atii xan
sirsiir ma ngali lasi Iwaa Untutiik, ma ngali alongmen no totore xaal sin
ngutsina.
15 Ngali iu ba xan tiltsoxoti sin no inaman araraa ngali sen maarang iu tii
lasi ma alongen no.
16 Ma talaawaa, u liliisi sa? U na tapaas, u na ningning sin iesan Orong
Iesu ma u na adi axaxadaan ngali guraii lii num no namaang tsaxa.’
17 “Biaa iaa tii se mula laa Jerusalem ma iaa ga lo sausawit lalon Xan Anua
Moroaa ma iaa ga lasi binalang nanen.
18 Ma iaa ga lasi Orong ta papaare ngali iaa, ‘Isagaa, u na papaalii
Jerusalem talaawaa tsaa, amuina no inaman atala di ba xap sirawaa num
no papaare leng taman iaa.’
19 “Iaa xisi, ‘Orong, balawaa no taamat di atiixi we iaa tii xaa laa sin no
anua sausawit xuxuuk ma laa sin biexa ma ngali tsiili ma lii di lalon no
anua lodo ma ngali tsaapi biaa di, di ta taltaalnge sin iu.
20 Ma biaa di ta pidi Stepan iwaa num tiltsoxoti, taman no xaat ma xan dal
ga rue papan pula, iaa tii manman mii di ma iaa ga ukbal ngali sas amantei
ia. Ma iaa tii ga xoxo sin xadi no uga disdis abia di, di ta pidi ia.’✡
21 “Mil Orong ga paare ngali iaa, ‘Laa; iaa ba tulen iu laa palpalaa sangan
abia no Gentail.’ ”

Pol, ia taan Rom

22 Biaa malep di lolong til sin Pol ta paare weaatala, mil di ga xuup laa
lapalaa, “Gim na sas amantei ia. A xap pupua ngali naba manman sin abala
tino.”
23 Biaa di ta lo xuupkup ma di ga lii xadi no uga disdis ngali tsaaparen lii
kuku nan waa.†
24 Lalaamua ina no unmakmaxil asaaiti di ngali di na giwaa Pol laa lalon
xadi bengbeng no unmakmaxil. A asaait awatwat abia di ngali di ba ririiti
ma atsuraa ngalisa no inaman di ga xuupkup we atia sin ia.

✡ **22:20 22:20** Apo 7:58 † **22:23 22:23** Balawaa xadi namaang no Jiu ngali asen xadi minagaa.

25 Biaa no unmakmaxil di se pitsi no liman ngali di ba se ririiti, Pol ga
paare sin iexa lalaamua ina no unmakmaxil ta tiltil tia, “A tutiik ngali gim
ba ririiti taamat in Rom iwaa gim ta xap tatanginai xa xirabas sin?”
26 Biaa iwaa lalaamua ta alongen abala asuk laa sangan lalaamua lot ma
ga atsuraa, “U ba se xosaraa sa? Ilawaa taamat so in Rom.”
27 Lalaamua lot a se es laa sangan Pol ma ga atsuraa, “Asaaiti iaa, iu so in
Rom?”
Pol a xisi ga paare, “Iou, iaa taamat so in Rom.”
28 Mil iwaa lalaamua lot ga paare, “Iaa tii se uuli xaraxin xuxute ngali tsap
malen taamat in Rom.”
Pol ga xisi, “Oro nugu nagaa tii taxaana iaa malen iaa taamat so in Rom.”
29 Biaa no unmakmaxil di tii taxaaturung ngali atsuraa ma ririiti Pol, di
suk isagaa ngali papaalii ia. Iwaa lalaamua lot asuk mataa amuina tii se
atiixi we, tii se pitsi Pol, iwaa taamat so in Rom.

Pol tii til laamuaan kaunsel ina no Jiu

30 Leng papan, lalaamua lot a we na tsalei ngalisa so no Jiu di ga atutali no
namaang tsaxa sin Pol. O di ga lubati no tsen sin ia ma asaaiti no lalaamua
ina no unsausawit ma abia Sanidrin araraa ngali exumule. Mil ga giwaa
Pol ngali til laamuaan di.

23

1 Pol a nanen tutiik laa sin abia Sanidrin ma ga paare, “Nugu no taamat,
iaa se taxaawiti nugu tinaxaa sin Moroaa taman adodo axaau lalon nugu
butsa pupua atalaawaa.”
2 Sin abia iwaa lalaamua ina no unsausawit ila Ananias, a paare sin abia
di ta til sangan Pol, ngali tabaii ngutsina.
3 Mil Pol ga paare ngali ia, “Moroaa naba tabaii iu! U mat geramis lokobel
oro lalon iu, u se us taman namaang tsaxa. Iu tsotso mu tia ngali ininte
susugu sin xan lo Moses, oro iu tsaa, u tabaxi lo sin u ta asaaiti di ngali
tabaii iaa.”✡
4 Biaa di ta tiltil sangan Pol di we “Nangaam paare tsaxa sin iwaa xan
unsausawit lapalaa Moroaa!”
5 Pol a xisi, “Nugu no taamat, iaa xap nan xilalaa we ia lalaamua ina
no unsausawit. Malen di tii se atalaa we, ‘Nangaam paare tsaxa sin xa
unbanam ina num no inaman tsaa.’”
6 Pol a se atiixi malen biexaal ina di no Saadusi ma biexaal no Paarasi.
Pol ga xuup laa sin abia Sanidrin, “Nugu no taamat, iaa Paarasi✡ atala ma
iaa xan tsi Paarasi. Iaa til nan ininte amuina nugu tinaalnge sin tinapaas
mula sin minet.”
7 Biaa Pol ta paatina abala, inemagaae asuk tapaas labatina no Paarasi
ma no Saadusi ma biaa kaunsel asuk tsekxirixi sin no xolot ta lua.
8 (No Saadusi di we a xap xa tinapaas mula ma xaa angelo o xaa tanua
tsaxa,✡ oro no Paarasi di taltaalnge sin abala no maarang araraa.)
9 Biaa no inaman di suk atapaasi minagaa ma xuupkup. Biexaa
unaasasing ina lo biaa no Paarasi di til lapalaa ma di ga paare, “Giem xap
tatanginai xawas na tsaxa sin ilawaa taamat. Manaa xa tanua o xa angelo
a papaare sin ia?”
10 Biaa inemagaae atapaasi inesas, O lalaamua lot ga suk mataa, di ba soro
sas atsoti Pol. A asaaiti xan no unmakmaxil ngali laa lapula ngali giwaa alen
ia sin abia di ma ngali laa tali lalon xadi bengbeng no unmakmaxil.

✡ **23:3 23:3** Met 23:27-28 ✡ **23:6 23:6** Apo 26:5; Pil 3:5 ✡ **23:8 23:8** Met 22:23; Mak 12:18; Luk 20:27

11 Bing papan, Orong a le til sangan Pol, ga we, “U na til watwat, malen
iu ta se papaare leng taman iaa tala Jerusalem, iu na laa papaare leng bula
taman iaa Rom.”

No Jiu di xubatsi ngali sas amantei Pol

12 Sin biaa lawaareng, biexa xumul ina no Jiu di ngiti Pol, di se xubatsi
sin Moroaa ngali xap angen o nun til sin di ba ta sas amantei Pol.
13 Biexaal bula papan no sangaul aet ina taamat di ngiti Pol.
14 Di laa sangan no lalaamua ina no unsausawit ma no xusaak, ma di ga
we, “Giem se xubatsi laa sin Moroaa ngali giem ba xap ngani xawas til sin
giem ta se sas amantei Pol.
15 Biaabi talaawaa gim ma abia Sanidrin, gim na ningi lalaamua lot ina no
unmakmaxil, ngali naba tali Pol nan no matan Sanidrin ngali gim ba abaa
malen gim saan ngali asasing usili xan mamaet. Giem ba taxaaturung ngali
sas amantei setauan sin naba ta tsap atala.”
16 Oro biaa xan tsi moton Pol ta alongen abala engit asuk laa lalon xadi
bengbeng no unmakmaxil ma ga asaaiti Pol.
17 Mil Pol ga ilei iexa lalaamua ma ga asaaiti, “Giwaa ilawaa tsi xulaau laa
sin lalaamua lot; was biaa ngali asaaiti ia taman.”
18 Biaabi ga giwaa ma ga laa tali sin lalaamua lot.
Iwaa lalaamua a paare, “Ilaa Pol, iwaa xaus, atsura ngali iaa ngali le tali
ilawaa tsi xulaau sangan iu, amuina was biaa ngali asaaiti iu.”
19 Lalaamua lot ga taxaana liman ga laa mii sin gelgel ma ga atsuraa, “U
we iu na asaaiti iaa taman sa?”
20 Ga paare, “Biaa no Jiu, di se ukbal ngali atsuraa iu ngali giwaa Pol lalon
no matan Sanidrin nowa, ngali di ba abaa malen di saan ngali xaa asasing
usili ia.
21 Oro, nangaam taalnge sin di amuina a se xudu buxa ngen no sangaul
aet ina no taamat biaa di ta man xuxii ngali ia. Di se xubatsi laa sin
Moroaa ngali di ba xap angen o nun til di ba sas amantei ia. Talaawaa
di se taxaaturung, di liiliisi ngali iu na siir sin xadi ningning.”
22 Lalaamua lot a se tulen laa iwaa tsi xulaau ma ga asaaiti, “Nangaam
asaaiti xa, we u se asaaiti iaa taman abala inesaait.”

Di tulen Pol laa Sasaria

23 Mil lalaamua lot a ilei xan no lalaamua ta lua ma ga tali no totore
sin delulu. A we, “Gim na taxaaturungi no sangsangaul alua ina no
unmakmaxil ma no sangaul apaasaalua ina unmakmaxil mii no ors ma no
sangsangaul alua ina no unmakmaxil mii xadi no bili. Talaawaa nabing sin
nan apaasaaet ina aua di ba tapaas laa Sasaria.
24 Gim na tali bula xa ors sin Pol ngali di ba solen ia ngali naba laa tsap
axaau mu sangan Gawana Peliks.”
25 A atalaa inesaait laa sin Gawana.

26 Xaal sin Kolodias Lisias.
Mangmangle xa laa sin Gawana Peliks:
Pinaalam ma Resres.

27 Ilawaa taamat no Jiu di logotsi ma di ga saan ngali sas amantei. Oro
iaa xaalame mii nugu no unmakmaxil ma iaa ga aleiwaa ia, amuina iaa
se nanxilalaa we, ia taamat so in Rom.
28 Iaa saan ngali atii, ngalisa di ta atut tali no totore sin, biaabi iaa ga
giwaa laangen sangan xadi Sanidrin.

29 Iaa tatanginai we, di atutali mamaxet sin Pol, amuina no atsutsuraa
biaa ina xadi lo, oro di atutali ia gomsaa ngali laa sin minet o laa lalon anua
lodo.
30 Xa asaaiti iaa we, di ngiti ngali sas amantei iwaa taamat. Sauna mu
iaa suk tulen xaalamengen sangaam. Iaa asaait awatwati bula abia no Jiu
di ta ngiti ia ngali tali xadi adodo sin iu, ngali sen muina di ta saan ngali sas
amantei ia.

31 Ma no unmakmaxil di ga se xosaraa puaa xadi tinaxaa malen lalaamua
ta asaaiti di. Di giwaa Pol mii di sin abia bing ma di ga le tali Antipatris.
32 Leng papan, biaa no unmakmaxil di ta sosolen no ors di se laa mii
Pol Sasaria, o biexaa unmakmaxil di se mula laa lalon xadi bengbeng no
unmakmaxil.
33 Biaa no unmakmaxil di se laa tsap Sasaria. Di se tali inesaait sin gawana
ma di ga tali Pol sin.
34 Gawana a se xoxoti inesaait o ga se atsuraa Pol, “Iu in lalon sen
prowins?” A se atiixi, ia taamat in Silisia.
35 Gawana ga asaaiti, “Iaa ba alongen num mamaxet nawe biaa di, di ta
atut tali iu di ba xaalame.” Mil ga se tali totore watwat ngali tali Pol lalon
xan xariin anua King Erot, ngali no unxoxo di ba tilaamamil sin ia tia.

24

Peliks a ininte sin Pol

1 Mil sin no leng ta lima ta se liu, iwaa unsausawit lapalaa, Ananias, a se
laa lapula Sasaria mii biexaa xusaak ina no Jiu ma unmalina Tertulas. Ma
di ga laa atut tali xirabas sin Pol laamuaan gawana.
2 Biaa di ta se ilei atsigali Pol, Tertulas ga paatina asen xan xirabas Pol
laamuaan Peliks. “Giem tii suk papaalam ma man adis lalon malina paina iu
ma num adodo axaau labatina no inaman ta puxutsi axaautsi abala inaman
labalaba.
3 Sin no xolot araraa ma no sal araraa, ma mangmangle xa sin iu Peliks,
giem nan xilalaa abala taman xaraxin taton.
4 Oro ngali u ba xap man adis sin abala xalkale ma ngali alolbiri iu, iaa
atsuraa iu, axaau u na ben alongen abala pu inesaait pitpit.
5 “Giem se tatanginai malen ilawaa taamat a xaa atapaasi no xirabas ma
no epurutsaae labatina no Jiu lalon abala xolkolmoxo araraa. Ia lalaamua
ina abia xumul in Nasaret.
6 Ma ga xonon ngali tsolaa atsoti Xan Anua Moroaa o giem ga tsiili.*
8 Iu tsaa iu na tiirik usili ia ma, iu tsaa u na amusili xan no xirabas, u ba
pupua ngali leng axaau sin no maarang biaa giem ta atut tali sin ia.”
9 Biaa no Jiu di tiltsomi Tertulas ma di ga paare we, “Biaa no maarang
aso.”
10 Gawana a xosaraa axixila laa sin Pol ngali naba papaare. Pol a xisi ga
we, “Iaa atixi malen iu tii ininte sin abala inaman labalaba sin no daan miet,
ma iaa ga suk taton ngali tilkaali iaa.
11 Iu pupua ngali atiixi we aso, iaa tii laa lapalaa Jerusalem sin sangaul
axuuk ma ga laa lua ina leng ngali langaari.

---

* **24:6 24:6** Biexaa inesaait pat - *Ma giem saan ngali ininte sin ia amusili nagiem lo* 7 *Oro lalaamua lot, Lisias, a xaalame ma ga papaxi ia papan no liman giem taman xaraxin watwat.* 8 *ma ga tali papaare watwat sin giem, giem ta atut tali xirabas ngali le tsap laamuaan u.*

12 Nugu no matenkorot di xap tatanginai iaa ta emagaae mii xa lalon Xan
Anua Moroaa, o atapaasi no epurutsaae mii malep tia o iaa xap atapaasi
xaa minagaa lalon anua sausawit o itaa bula lalon inaman laba.
13 Ma di xap pupua ngali asoi so sin iu biaa no xirabas di ta atut tali no
sin iaa.
14 Oro iaa paare leng we, iaa langaari sin iwaa Moroaa xan nagiem no
mom malen xa unaamumusili sal xan Orong, biaa di ta putsangi xumul
xaatsap. Iaa taltaalnge sin no maarang araraa, biaa ta ukbal mii lo ma biaa
di tii se atalaa xaal sin no propet.
15 Iaa ie tinaalnge bula sin Moroaa malen balawaa no taamat. We, gita ba
tapaas mula lalon suu ina minet, mii no untutiik ma no untsaxa.
16 Biaabi iaa ga tigiri xonon ngali adodo axaau lalon nugu butsa we a xap
nago xa mamaet nan no matan Moroaa ma no inaman.
17 “Mil sin biexaa miet iaa tii xap manman Jerusalem, iaa sebula mula
laa ngali tali no tinabel sin nugu no inaman ngali no muunwas ma tali no
tinabel laa sin Moroaa.
18 Iaa tii amixati iaa, biaa di ta tatanginai iaa lalon bengbeng ina Xan Anua
Moroaa, iaa ta xosaraa abala tinaxaa. Tii xap xa xumul mii iaa ma iaa tii
xap tsigaii xa engangaae.
19 Oro biexaal ina no Jiu in prowins Asia, di nii tsap laamuaan iu nawe di
saan ngali atut tali xaa maarang sin iaa.✡
20 O biaa di ta manman atala di na paatinai sen xariin namaang tsaxa di
ta tatanginai lalon iaa biaa iaa ta til lalon no matan Sanidrin,
21 oro nawe xa maarang ta xuuk mu, iaa ta xuup laamuaan di: ‘Biaa iaa ta
papaare taman tinapaas mula sin minet biaa iaa ga til lalon ininte laamuaan
iu talaawaa.’”✡
22 Gawana Peliks a se atixi axaautsi tsaa abala xan sal Orong, ga se arisi
ininte, a se paare, “Nawe lalaamua ina no unmakmaxil Lisias naba xaalame,
iaa ba atutiki abala num xirabas.”
23 Asaaiti no lalaamua ngali di na xoxoen Pol lalon bengbeng oro ngali
aleiwaai adokdoki ia ma ngali xan no turan di ba pupua ngali tilaamamil
sin.
24 Mulina biexaa leng, Peliks tii se xaalame mii xan tubu Darusila, ain Jiu.
A tutule ngali Pol ngali naba le longmien ia ta papaare sin, taman tinaalnge
lalon Karisito Iesu.
25 Peliks asuk mataa sin Pol ta papaare taman namaang tutiik, namaang
ina arongi xalkale ma sin leng ina ininte sin abala xolkolmoxo. A we, “A se
pupua ngen atala, poroklii, se laa, nawe iaa tsap sin xa leng axaau, iaa ba
sebula tutule ngali iu.”
26 Ma ga saan bula ngali Pol na tali xaa xuxute sin ngali ulii xan leiwaa.
Ma ga tigiri tutule ngali ia ma ga papaare mii.
27 Amuina a we na atatoni no Jiu, ga papaalii Pol lalon anua lodo. No
miet alua a se liu, o ila Porsias Pestas a soro soxisi xan xalkale ina gawana
ila Peliks.

25

Pestas a ininte sin Pol

1 Mulina no leng ta tuul, a se tsap lalon prowins. Pestas a se laa lapalaa
Sasaria ngali laa Jerusalem.
2 Lalon abia xolot no lalaamua ina no unsausawit ma no lalaamua ina no
Jiu di tsap sangan Pestas ma di ga atut tali Pol taman xan no asasing.

✡ **24:19 24:19** Apo 21:17-28 ✡ **24:21 24:21** Apo 23:6

3 Di atsuraa awatwati Pestas ngali naba tulen mulangenai Pol laa
Jerusalem. Amuina di se saage ma xuxii ngali sas amantei Pol lalon sal.
4 Pestas a xisi, “Pol a manman Sasaria ma a xap sauna mu iaa tsaa iaa ba
laa atia.
5 Papaalii xaa lalaamua ngali di ba xaalame mii iaa ngali atut tali xaa
xirabas sin aia taamat, nawe a xosaraa xaa namaang tsaxa.”

6 Pestas a se manman mii di Jerusalem sin no leng apaasaatuul o sangaul
ina leng mii di, ma ga laa lapula Sasaria, ma leng papan a ilei axumuli di
ngali niaan xalkale ina ininte ma ga asaait awatwati di ngali di na tali Pol
laamuaan ia.
7 Biaa Pol ta se tsap, biaa no Jiu di tii xaalame lapula xaal Jerusalem di
suk til ulti ia ma atut tali no totore watwat ngali epuske mii ia, di ba xap
pupua ngali asoi no.

8 Mil Pol ga tali no totore sin lolong ngali tilkaali ia. A we, “Iaa xap xosaraa
xa namaang tsaxa, biaa ta epuske mii xadi lo no Jiu, o ina Xan Anua Moroaa
o Sisa.”
9 Pestas adodo ngali atatoni no Jiu ma ga asaaiti Pol, “U saan ngali laa
lapalaa Jerusalem ngali u ba til lalon xonkonon laamuaan iaa, sin abia no
xirabas, di ta atuti u taman?”

10 Pol a xisi, “Talaawaa iaa til laamuaan xan niaan xalkale Sisa, tiwaa iaa
ba til lalon ininte. Iaa suk xap xosaraa xawas na tsaxa sin no Jiu, malen iu
tsaa, u suk atik axaautsi.
11 Nawe iaa xosaraa xawas puaa lo ta paare we ina met, axaau mu. Iaa
xap we iaa palo ngali met. Oro nawe biaa no xirabas, no Jiu di ta atuti iaa
taman no, a xap so, asuk xap pupua ngali xa na tali iaa sin di. Iaa atsura
ngali til lalon no matan Sisa ngali naba ininte sin iaa.”

12 Mil sin Pestas ta se papaare taman abala mii xan kaunsel. A se paare,
“U saan ngali Sisa na ininte sin iu, biaabi sangan Sisa u ba laa!”

Pestas asaaiti King Agripa taman Pol

13 Mil sin nen leng ta se liu, King Agripa ma Bernis delu se laa tsap Sasaria
ngali le lasi ma tali mangmangle sin Pestas.
14 Amuina delu se manman no daan leng tia, Pestas ga papaare mii king
taman xan xirabas Pol. A paare we, “Iexa taamat ila, iesan Pol, Peliks tii
papaalii ia malen xa xaus.
15 Biaa iaa tii laa Jerusalem, lalaamua ina no unsausawit ma no xusaak
ina no Jiu, di atuti Pol taman no totore. Di atsura ngali iaa ba ininte sin ia
ngali di na atuti ngali na met.

16 “Iaa asaaiti di malen a xap xadi namaang no Rom ngali siir tali xa
taamat setauan sin ta xap mager til nan no matan xan no matenkorot ma
ga pupua ngali tilkaali ia tsaa ngali epuske mii xadi no xirabas.
17 Biaa di tii xaalame tala mii iaa. Iaa tii xap alilii abia xirabas, oro sin
leng papan iaa tii axumuli abia xalkale ina ininte ma iaa ga asaait watwat
ngali di na atsigili aia taamat.
18 Biaa xan no matenkorot, di tapaas ma di ga paare. Di xap atuti ia taman
xaa xariin namaang morokon iaa ta adodo sin no.
19 Oro xadi no adodo ina engangaae mii ia ngali xadi no namaang no Jiu
ma ngali iwaa taamat ta met iesan Iesu iwaa Pol ta paare we a tino.
20 Iaa xap atiixi buxa abala no maarang o iaa ga atsuraa Pol we, ‘U saan
ngali laa Jerusalem ngali di ba alongen num no xirabas tia?’

21 Biaa Pol ta paare we, ‘Iaa na til laamuaan Empora* ngali ininte sin ia.’
Iaa paare watwat ngali na manman lalon anua lodo pupua iaa ba ta tulen
ia laa sangan Sisa.”
22 Mil Agripa ga paare sin Pestas, “Iaa saan ngali longmien aila taamat iaa
xasinge.”
A xisi, “Nowa u ba alongmen ia.”

Pol a til nan no matan Agripa

23 Sin leng papan, Agripa ma Bernis delu xaalame taman xariin mirmir
ma delu ga tsiga lalon xariin anua xalkale mii no lalaamua ina no
unmakmaxil ma no lalaamua ina abia inaman laba. Pestas a paare watwat
ngali gii atsigili Pol.
24 Pestas a paare, “King Agripa ma gim araraa no saa, gim ta manman
mii giem, gim lasi ilawaa taamat! No Jiu araraa lalon abala inaman laba
Jerusalem ma tala Sasaria di atsuraa iaa ngali ia. Di ga xuup papaare,
‘Ilawaa taamat naba xap manman bula sin abala tino.’
25 Iaa xap tatanginai xawas sin ngali naba met, oro amuina a tali xan
atsutsura ngali Empora, iaa ga adodo ngali tulen laa Rom.
26 Oro a xap nugu xawas na leng so ngali atalaa laa sin Empora taman ia.
Biaabi iaa ga tali ia laamuaan gim araraa, ma laa bula sin iu King Agripa,
ngalibi sin xapkap ina tsatsel, iaa ba pupua ngali atalaa xawas.
27 Sinsa a xap axaau ngali tulen xa taamat, ta manman lalon anua lodo,
sin iaa ta xap paare leng taman sen xirabas di ta atutali ia taman.”

26

1 Mil Agripa ga paare ngali Pol, “U pupua ngali papaare ngali iu tsaa.”
Pol ga xosaraa axixila taman liman ngali putsangi axaau ma asen
mangmangle xa ma ga atiltsoli ngali paare xaali ia.
2 “King Agripa, iaa atik axaautsi iaa tsaa, iaa ga taton ngali til laamuaan
iu talaawaa ngali paare xaali iaa sin abia xirabas no Jiu di ta atut tali sin
iaa.
3 Malen u atiixi axaautsi xadi namaang no Jiu ma biaa no maarang di ta
paare xuduxudu taman. Biaabi iaa ga ningi iu ngali u ba xale adamis ma u
na alongen iaa.
4 “No Jiu araraa di suk atixi nugu namaang ina tino sin atiltsoli iaa tii tsixi
dokdok tsaa lalon nugu inaman labalaba tsaa ma Jerusalem bula.
5 Di tii se atiixi iaa tii tsaa ma nawe di siir, di pupua ngali paare leng
taman iaa, we iaa tino malen xa Paarasi, iaa amusili axaautsi abia xida lo
ina taltaalnge.✡
6 O talaawaa amuina sin nugu liliis taman tinaalnge lalon sawe Moroaa
ta se xubatsi laa sin nagiem no iaaiaa, ma talaawaa iaa se til nan ininte.
7 Balawaa xuxubu ngali xida sangaul ma ga laa lua ina matenbung, di
liliis taman tinaalnge ngali lasi naba ta tsap, malen di ta watwat ngali taxaa
laa sin Moroaa lasiaat ma nabing. O king, amuina sin abala liliis taman
tinaalnge we no Jiu di tii ga atuti iaa taman abala no totore.
8 Ngalisa biexaal ina gim di ta adodo we, gim xap pupua ngali taltaalnge
we Moroaa naba atapaasi no minet?
9 “Iaa se taltaalnge watwat bula we, iaa xosaraa no maarang araraa biaa
ta pupua ngali esas epuske mii iesan Iesu in Nasaret.✡

---

* **25:21 25:21** King lot in Rom lapalaa sin no king araraa. ✡ **26:5 26:5** Apo 23:6; Pil 3:5 ✡ **26:9 26:9** Apo 8:3; 22:4-5

10 O biaa mu namaang biaa iaa tii xosaraa Jerusalem, sin xadi banam no
lalaamua ina no unsausawit iaa ga tali xan no inaman Moroaa lalon anua
lodo, ma biaa di tii se met araraa, iaa ukbal mii abia adodo.
11 Xuduxudu ina no leng iaa xaa laa sin no anua sausawit, ngali asosongi
di ma atuaai di ngali paare tsaxa ngali Iesu. Lalon nugu minagaa ngali di,
iaa xaa laa sin biexaa inaman laba palpalaa ngali tsalei ma asosongi di.
12 "Sin biexa ina nugu no ines, iaa tii ga laa Damaaskas, taman banam ma
xadi tinaxaa abia no lalaamua ina no unsausawit.
13 A se laa ngali siaat papan talupiak, nugu King Agripa, o biaa iaa ta eses
lalon sal, iaa ga lasi tsilatsila axaal balalangit, a tsila buxa ngen tsilatsila ina
matanios, a xaalame ma ga tsila ulti iaa mii biaa no taamat di ta arie eses
mii iaa.
14 Giem xol laa lapula papan pula ma iaa tii ga alongen inan xa ta paare
ngali iaa sin totore in Ibru, 'Sol, Sol, ngalisa iu ta esas mii iaa? U asosongi
iu tsaa sin u ta sas epuske mii iaa.'
15 "O iaa ga atsura, 'Saa iu, Orong?'
"Orong a xisi, 'Iaa Iesu, iwaa mu iu ta taxaa sin lo xosor atsoti.
16 Talaawaa u na til lapalaa taman no xaiim. Iaa se asemat sin iu ngali
axilangi iu malen xa untutule ma xa untiltsoxoti ngali sawe u ta se lasi sin
iaa ma senaara iaa ba asen sin iu.
17 Iaa ba aleiwaa iu sin num no inaman tsaa ma sin no Gentail. Talaawaa
iaa tulen iu laa sangan di.
18 Ngali u ba tsalali no matan di ma ngali di ba puxutsi xadi no namaang
ta lodo ngali xaalame sin leng, ma ngali di ba taaltalu sin xan banam Saatan
ma di na xaalame sin Moroaa ngalibi xadi no namaang tsaxa Moroaa naba
adodolii ma di ba man labatina no inaman pat amuina sin xadi tinaalnge
sin iaa.'
19 "King Agripa, iaa suk long axaautsi abala binalang nanen xaal balalan-
git ma iaa ga suk amusili araraai.
20 Setauan iaa atiltsoli baais taman abia totore Damaaskas, ma laa
Jerusalem ma laa sin no xolot araraa Judaia, ma laa sin no Gentail bula,
ma iaa ga baais ngali di na puxisbal ma xaalame sangan Moroaa ma di na
asen so xadi no puxisbal taman xadi no tinaxaa.✡
21 Sin abia muina, no Jiu di tii ga tsiili iaa lalon Xan Anua Moroaa ma di
ga xonon ngali sas amantei iaa.
22 Oro Moroaa tii tiltsomi iaa xaal tii a le pupua sin abala leng, ma
talaawaa iaa ga asaait alengi laa sin no iewas ma no muunwas. Iaa xap
asaait taman xaa was ngen papan samaarang no propet ma Moses di tii se
asaait taman biaa naba ta tsap.
23 Di we Karisito naba alet sosong, ma ia nan axuuk setauan naba tapaas
mula lalon suu ina minet, ma naba babaais taman inesaait mamainaang
malen laleng laa sin xan no inaman tsaa ma no Gentail."
24 Sin abala xolot, Pestas axitipi xan papaare Pol. Pestas ga pirares ngali
ia, "U se tangtangabaa, num xaraxin sinaae atangtangbaai iu."
25 Oro Pol ga xisi, "Pestas, iaa manglen num xalkale lapalaa, iaa xap
tangtangabaa atala. Senaara iaa ta paatina aso ma a ie muina.
26 King Agripa atik axaautsi abala no maarang, ma iaa pupua ngali
papaare mii ia ma iaa ga xap mataa. Iaa taalnge we a xap xawas na xuxii
sin ia amuina di xap xosaraa lalon tsigur."
27 Pol atsuraa King Agripa, "U taltaalnge bula sin no propet? Iaa atii u
taltaalnge!"

✡ **26:20 26:20** Apo 9:20, 28-29

28 King Agripa ga paare ngali Pol, “Sin abala aua ta pitpit mu u we, u pupua
ngali adaani iaa ngali iaa ba tsap untaltaalnge?”
29 Pol a xisi, “Nawe a pitpit o a disdis abia leng, iaa sausawit laa sin Moroaa
a xap ngali iu mu oro ngali abia di xuxuuk di ta lolong sin iaa talaawaa, ma
di ba tsap malen iaa. Oro a xap ngali abala no tsen.”
30 Mil King Agripa ga tapaas, mii Gawana Pestas, Bernis ma biaa no
inaman di ta xalkale mii di, di til lapalaa.
31 O biaa di ta se papaalii xabin, di paare engen di, “Ilawaa taamat a xap
xosaraa xawas na tsaxa ngali na met o na laa lalon anua lodo.”
32 Agripa a paare ngali Pestas, “Gita nii se aleiwaai ilawaa taamat nawe
nii xap atsuraa Sisa ngali ininte sin xan xirabas.”

27

Pol a laa Rom

1 Mil di tii ga se adodo ngali giem ba se tuut papan mono laa Itali. Di ga
gii tali Pol ma biexaa xaus laa sin Julias iwaa lalaamua ina no unmakmaxil,
di putsangi di xan no unmakmaxil Sisa.
2 Giem se pis xaa papan mono xaal Adaramitam biaa ta se taxaaturung
ngali laa lalon no matanang xuen lalon prowins Asia ma giem ga tuut laa
lau. Aristakas, ia taamat in lalon prowins Masedonia axaal nan inaman
laba Tesalonika a xaalame mii giem.
3 Leng papan, giem se laa tsal Sidon ma ilaa Julias ga titii Pol ma ga
sirawaa ia ngali naba laa sangan no turan ngali di ba tabali ia sin ta muun.
4 Xaal atia, giem ga tuut laa lau sebula ma giem ga tuut xaatalaa ta malina
ina ienusa Saipras, amuina maal watwat tii sabasue giem.
5 Biaa giem ta se tuut tabaxi laman xuen Silisia ma Pampilia o giem ga se
laa tsal lalon inaman laba Mira lalon abia prowins Lisia.
6 Tiwaa, iwaa lalaamua ina no unmakmaxil atatanginai biexa mono in
Aleksendia ta tuut laa Itali, ga se tali giem papan abia mono.
7 Giem tuut adamis sin abia no daan leng, ma ga suk lelep ngali tsap
Kinidas. Biaa maal watwat tii sabasue giem, giem ga xap pupua ngali tuut
tsutsup sin abia sal, o giem ga se tuut lalon malina xaatalaa nan no paxel
ina ienusa Kirit biaa ta nanen laa sin ienusa Salmone.
8 A suk lelep sin giem ngali tuut amusili abia xuen lalon abala ines ma
giem tii ga se le tsap lalon xolot di ta putsangi Matanang Axaau atataen
inaman laba Laisia.
9 Giem se araraai gomsaai no leng ma biaa ngali tuut laa a se tsaxa buxa
amuina talaawaa giem se liwaa no leng ina el,* biaabi Pol ga atewaai di.
10 “No taamat, iaa lasi weaatalaa balawaa xida ines naba tatanginai xa
xirabas ma naba tsaalen mono mii no maarang papan ma xida no tino tsaa
bula.”
11 Oro iwaa lalaamua ina no unmakmaxil ta laa mii Pol a xap longmien
semaarang Pol ta paatina, oro ga suk lolong amusili xan adodo tietie’ie ina
mono ma tapkina mono.
12 Sinsa biaa matanang a xap axaau ngali manngi teslaxum biaabi
xuduxudu di ga adodo ngali tuut laa tsaa ngali tatanginai Pinix ma di na
manngi teslaxum atia. Balawaa matanang in Kirit, biaa ta nanen laa nan
no paxel mii nan tudaan ma nan no ruu mii nan tudaan.

Xariin maal mii langit

* **27:9 27:9** Xadi leng no Jiu ngali adodomi xan titii Moroaa ma ga sibilenli xadi no namaang tsaxa. Balawaa a xaa tsap setauan sin no leng ina madil.

13 Biaa nan pu maalwi nan no paxel ta atiltsoli ngali maal, di ga se adodo
malen biaa se pu maalwi nano paxel di ta saan ngali. Biaabi di ga te a engen
aga ma di ga tuut amusili xuenkuen ina ienusa Kirit.
14 Oro sauna mu xariin maal buxa nan no ruu mii maal nan selina a soriri
xaal papan ienusa.
15 Maal a le maalen tsaxali mono ma ga suk laa taman, Ma mono ga se
xap pupua ngali tuut sabasue maal. Giem suk papaalii mu ma ga amusili
xan maalwi maal.
16 Biaa giem ta se tuut laa nan no paxel ina ienusa dokdok di ta putsangi
Kauda. Tii suk lelep ngali te a engen ma pis ariti abia mono dokdok.†
17 Biaa no taamat di ta a engen mono dokdok lapalaa papan mono, di a
xaa ngen no sua paina mono ngali rosaariti ma taxaariiti. Biaa no taamat
di suk mataa sin mono naba xotso xuen papan xenken Sirtis. Biaabi di ga
aririi xan aga mono ngali alilii ma ga laa mii maal.
18 Biaa xaraxin maal atapaasi no paar ma ga tuti mono biaabi sin leng
papan, di ga atiltsoli lii laa lau biexaa was papan mono.
19 Sin nanaatuul ina leng, di lii laa lau biexaa xolkolot ina mono taman
no liman di tsaa.
20 Sin abia no leng, giem xap muun lasi matanios ma no xadaxada. Biaa
xariin maal mii langit a lo asumaa ma giem ga xap taalnge we giem ba tino
bula.
21 Mulina no daan leng no taamat di tii xap ngani xaa pu luxaal, Pol ga til
lapalaa laamuaan di ma ga asaaiti di, “No taamat, nawe gim nii se longmien
nugu inanaa ma gim na xap tuut poroklii Kirit biaa xariin maal tsaxa mii
langit nii xap atsoti mono ma gim nii xap xosorlii no maarang lau.
22 Oro Talaawaa iaa ningi gim ngali gim na tilwatwat, amuina xa ina gim
naba xap met. Mono mu naba lulus.
23 Torongonol nabing xan angelo Moroaa iwaa nugu sin saa iaa ta taxaa
ngali, a til sangaaga.
24 A we, ‘Pol nangaam mataa. U ba suk til lalon ininte laamuaan Sisa. Ma
lolong, Moroaa taman xan amiimiilam a se tali sin iu, xadi no tino araraa
abia di, di ta tuut mii iu.’
25 Biaabi no taamat, gim na tilwatwat, amuina iaa ie tinaalnge lalon
Moroaa ngali naba tsap malen abia ta se asaaiti iaa taman.
26 Oro gita ba xotso tsaa xuen papan xa ienusa.”

Mono a se xotso

27 Sin sangaul axuuk ma ga laa et ina bing, giem lo bebe tsaa mii maal
tabaxi laman Adriaatik,‡ o sin labatina bing se, biaa no untutut papan mono
di se saaen malen a se xaalame atat ngali xotso xuen.
28 Di ga adi sua ta mamaxet sin barangutsina ma di ga lii laa lapula lalon
daan. Di tatanginai we, biaa riri ina daan laa lapula paina mono a pupua
malen no sangaul aet ina mita. Mil sebula di tatanginai riri ina daan a
pupua malen no sangaul a tuul ina mita.
29 Giem suk mataa we giem ba soro tigen xaa xaat. Di ga aririi no aga aet
mulina mono, laa lapula ma di ga sausawit ngali na tampanek.
30 No untutut papan mono di se saan ngali sol loxono mono. Di aririi
no mono dokdok lapula lalaman. Di dare ngali aririi biexaa aga lapula
laamuaan mono.
31 Pol ga se paare ngali lalaamua ma no unmakmaxil, “Nawe balawaa no
taamat di na xap manman papan mono gim ba xap pupua ngali tino.”

---

† **27:16 27:16** Nawe mono lot a buring balawaa mono dokdok naba tiltsomi laa xuen. ‡ **27:27 27:27** Biaa xolot ina laman Mediterenian, nan no paxel ina Itali.

32 No unmakmaxil di riit xitipi no sua biaa ta taxaana mono dokdok ma
di ga papaalii ga suk xol laa lalaman.
33 Biaa ta xap mager tampanek Pol ga ningi di araraa ngali angen. A paare,
“Sin abia sangaul ma ga laa et ina no leng, gim lolbiir ma gim tii ga xap muun
ngani xaa pu luxaal.
34 O talaawaa iaa ningi gim ngali gim na ngani xaa pu luxaal ngali atuturi
gim. Na ba xap xa ina gim naba xosorlii xien uul ina xan xuan.”§
35 Mulina ta se paatina abala, Pol adi biexaa tsoki ma ga putsangi axaau
sin Moroaa laamuaan di se araraa. Mil ga tsabaxi ma ga ngani.
36 Xan no totore anaai di ma di tsaa, di ga ngani biexaa luxaal.
37 Biaa di araraa papan mono di pupua malen 276 ina giem.
38 Biaa di ta se xap sin angen araraa, di lii no xiis wit laa lalaman ngali
amololoi mono.
39 Biaa ta se tampanek di xap nen xilalaa abia ienusa. Oro di lasi biexa
matanang mii xenken xuen. Ma di ga se adodo ngali axotsoi mono atia
nawe di pupua.
40 Di xitiplii no aga ma di ga poroklii no lalaman, tiwaa tsaa di ga lubalii
sua biaa ta taxaariti no es. Mil di ga taii laangen sal laa laamuaan mono
ngali maal naba maalen laangen xuen.
41 Oro biaa mono a xotso papan banaai xenken. Laamuaan mono asuk
laa tupa wat sin xenken ma ga xap pupua ngali giis ma biaa mulina mono
ga tabek sin no xolkolot sin no paar ta lo tiktigen.
42 No unmakmaxil di ngiti ngali sas amantei abia no xaus ngali tilkaali di
ngali di na xap suaal laa xuen ma sol loxona di.
43 Oro iwaa lalaamua Julias a saan ngali di na papaalii Pol na tino biaabi
ga tilbanti di ngali di na xap sas amantei no xaus, Oro a tulen abia di ta
pupua ngali suaal di na pis setauan laa lalaman ngali suaal laa xuen.
44 Biexaal di ba xaa papan no xupaap o papan no pu xolot ina mono. Sin
abia sal di araraa di ga laa tsap axaau xuen.

28

Pol a se manman xuen ina ienusa Maalta

1 Giem se tsap axaau mu xuen o giem ga tatanginai we, biaa ienusa di
putsangi Maalta.
2 Biaa no inaman papan abia ienusa* di sabasue giem taman namaang ta
suk axaau buxa. Di taangi ie ngali giem amuina langit ausa ma tii se tso sin
madil.
3 Pol ga se laa papat ma ga aturungi no pu aia papan ie suaamsuaam ma
tsitsi tsaxa ga lotsul lalon ie ta alapa ma ga suk ulsi liman Pol.
4 O biaa no inaman papan abia ienusa di lasi tsitsi tsaxa ta taxiu sin liman
Pol ma di ga paare engen di tsaa “Manaa ilawaa taamat ia unsasas, amuina
a xap met lau, oro moroaa ina Ininte a xap sirawaa ngali na tino.”
5 Oro Pol a uraalii tsitsi sin liman laa lalon ie. A xap muun saaen xa xolot
na tsaxa sin liman.
6 No inaman di suk adodo watwat malen no isuaan naba ting o naba met.
Oro mil di ta se liliis adis ma di ga xap lasi xawas na tsap sin Pol, di puxutsi
xadi no adodo ma di ga paare, “Ia xa moroaa.”

---

§ **27:34 27:34** Muina abalaa, naba xap xa papan mono naba ilua. * **28:2 28:2** No inaman papan abia ienusa axaal sin xoltin totore in Grik muina abala no inaman in xuul. Di paare weaatia amuina di xap atii totore in Grik.

7 Ma atataaen abia xobel, biaa xan uma iexa taamat lot iesan ila Pubilias
tii manman atia. Tii iexa ina no unbanam papan abia ienusa. A suei atatoni
giem laa tatan ma ga tilaamamil axaau sin giem sin no leng ta tuul.
8 Xan mom Pubilias a maramase ma ga matmatuul papan ibe taman
minet isua lelep ma sodal. Pol a se es tsiga ngali lasi. Aturungi no liman
papan ma ga sausawit o iwaa taamat ga suk tuo.
9 Biaa di ta lasi abala maarang tii tsap, biaa no minet araraa papan ienusa
di tii xaalame sangan Pol ma ga atoaa di.
10 Di manglen giem sin no daan laxen sal o biaa giem ta se taxaaturung
ngali tuut di se tabali giem taman no daan tinabel giem ta saansili papan
mono ngali nagiem ines.

Pol a se tsap Rom

11 Mulina no uleng ta tuul, giem se tuut papan mono biaa ta manman
Maalta sin teslaxum papan abia ienusa. Xadi mono no Aleksendia in Igip.
Laamuaan abia mono no malagan alua a til axilangi lo xatsang moroaa.
12 Giem tsap Sirakus ma giem ga manman tia no leng a tuul.
13 Giem xaal atia ma giem ga tuut laa tsap Regiam. Sin leng papan maal
nan no paxel a sebula tapaas o sin biexa leng giem se tsap Puteoli.
14 Lalon abia xolot giem tatanginai no untaltaalnge, di ningi giem ngali
laa manman mii di sin wik ta xuuk. Giem tii ga se tapaas atia ma giem ga
atiltsoli ngali eses laa Rom.
15 Biaa no untaltaalnge tia di ta alongen we giem xaalame, di ga xaalame
ngali le sabasue giem lalon sal xaal lalon abia no xolot ina susune sin Apias,
ma biaa xolot di putsangi, “A Tuul No Anua Iaawis.” Pol a lasi abia no
untaltaalnge di tii ga suk awatwati ia ma ga putsangi axaau laa sin Moroaa.
16 Giem se laa tsap Rom o Pol ga se pupua ngali man ia tsaa mii xa
unmakmaxil ngali xoxo sin ia.

Pol a baais Rom paina xoxo

17 Mulina no leng ta tuul, Pol a ilei axumuli no lalaamua ina no Jiu. Biaa di
tii se exumule sangan Pol o ga asaaiti di, “Nugu no taamat, iaa xap xosaraa
xawas na tsaxa ngali xida no inaman, o iaa xap xosaraa xawas na tsaxa sin
xadi namaang xida no iaaiaa. Di tii tsiili iaa Jerusalem ma di ga tali iaa sin
no Rom.
18 Mil biaa no Rom, di ta se ininte sin iaa, ma di xap tatanginai xawas na
tsaxa sin iaa ngali ina met.
19 Oro no Jiu di paare xuduxudu sin abala totore, biaa iaa ga xap nanen
ngali xa sal xaatsap. Iaa atsuraa Sisa ngali naba atutiki nugu ininte. Oro a
xap nago xa xirabas ngali epuske mii nugu no inaman tsaa.✡
20 Ngali abala muina, iaa tii ga atsura ngali le lasi gim ma ngali totore mii
gim. Amuina sin xadi liliis taman tinaalnge no Israel sin Karisito, biaa di tii
ga pitsi iaa taman abala tsen.”†
21 Di xisi, “Giem tii xap adi xa inaatel xaal Judaia taman xa totore ina iu.
Ma a xap xa ina abala nagiem no taamat di ta xaal tia ma di na paatinai
xawas na tsaxa ina iu.
22 Oro giem saan ngali alongen num adodo amuina giem atii we sin no
daan xolot, no inaman di paare epuske mii abia xumul xaatsap.”
23 Ma di ga se xubatsi leng ngali sabasue Pol, ma no daan inaman di
xaalame lalon abia xolot ta manman tia. Atiltsoli lawaareng ma ga laa
bing, alengi ma baais sin di taman xan Maradaan Moroaa, ma ga xonon

✡ **28:19 28:19** Apo 25:11 † **28:20 28:20** *Tsen* - Sua ain.

ngali adaani di ngali taalnge sin Iesu sin xan lo Moses ma xadi no inaatel
no propet.
24 Biexaal ina no Jiu di taltaalnge sin no semaarang Pol ta paare taman
oro biexaal ina di xap taltaalnge.
25 Di xap uk bal labatina di tsaa, mulina xan xapkap ina totore Pol, di
tapaas papaalii ia, ga paare, “Nantanua Pat a paare taman soina sin nagim
no iaaiaa, biaa ta paare sin Propet Aisaia,
26 “‘Laa sangan abala no inaman ma iu na asaaiti di,
“Gim ba lo lolong oro gim ba xap leng,
gim ba lo nanen oro gim ba xap nen xilalaa xawas.”
27 Ngali xadi no butsa abala no inaman, a se watwat,
di banti xadi no talingan ngali lolong,
ma di tii ga a urange no matan di.
Oro di ba soro nanen taman no matan di,
di ba soro lolong taman no talingan di,
naba leng lalon xadi no butsa,
ma di ba puxisbal ma iaa ba atoaa di.’✡
28 “Biaabi, iaa ga saan ngali gim ba atiixi malen biaa xan atotoaa Moroaa
a se tulen laa sin no Gentail, ma di ba lolong.”
29 Mil Pol ta paatina abala, biaa no Jiu di poroklii ia ma di ga engangaae
labatina di tsaa lalon sal.
30 Pol a manman atia sin no miet ta lua lalon abia xan anua tsaa, ta xaa
uuli sin tapkina anua ta manman lalon. Ma ga xaa suei atatoni biaa di
araraa di tii xaa le lasi ia.
31 Pol a xap mataa ma a xap xa na tilbanti ia ngali baais taman xan
Maradaan Moroaa ma ngali asingan no inaman taman Orong Iesu Karisito.

✡ **28:27 28:27** Ais 6:9-10

Xan Inaatel Pol laa sin no Rom

Pol a tulen xan lasiaat axaau laa sin no Rom

1 Iaa, Pol xan untutule Iesu Karisito. Tii ilei iaa ngali tsap xa aposal, ma
ga axilangi iaa ngali baais taman xan inesaait mamainaang Moroaa.
2 Tii xubatsi abala inesaait mamainaang ti laamua tsaa sin xan no propet
lalon abia inaatel pat.
3 Biaa ta papaare taman xan tsi, iwaa ta tsap malen taamat toto, di
taxaana ia sin xan matenbung Dewit.
4 Oro Moroaa alengi we, Iesu Karisito, xida Orong ia xan tsi Moroaa, biaa
tii atapaasi mulangen sin minet taman xan xoror Nantanua Pat.
5 Gita se adi abia tinabel ina amiimiilam sin ia ma tinaxaa ina aposal ngali
baais taman inesaait mamainaang laa sin no Gentail araraa, ngalibi di ba
taltaalnge sin ia ma amusili ia ma di na alet alabati iesan.
6 Gim bula, gim man labatina abia no Gentail, biaa Moroaa tii se ilei gim
ngali tsap xan no inaman Iesu Karisito.
7 Balawaa inaatel a laa sin gim araraa Rom, biaa inaman Moroaa ta titii
di ma ga ilei di ngali tsap xan inaman pat. Iaa sawit we Moroaa xida mom
ma Orong Iesu Karisito naba tali biaa amiimiilam ma malina sin gim.

Pol a saan ngali laa limlim Rom

8 Setauan, iaa we ina putsangi axaau sin nugu Moroaa lalon Iesu Karisito
ngali gim araraa, amuina nagim no tinaalnge a paare leng lalon xolkolmoxo
ina inaman araraa.
9 Moroaa atiltsoxoti iaa, ngali iaa ta xosaraa xan tinaxaa amusili abia
inesaait mamainaang ina xan tsi taman nugu tino araraa. Moroaa atii we,
senaara iaa ta paatinai, aso: biaa iaa ta xap muut sin putputsangi gim, sin
nugu no sausawit.
10 Sin nugu sausawit, iaa tigiri atsura we, nawe sin xan sirsiir Moroaa,
talaawaa, iaa ba pupua ngali xaalame sangan gim.
11 Amuina iaa suk saan buxa ngali lasi gim, ngali iaa ba pupua ngali asing
tali xaa tinabel ina nantanua biaa naba awatwati nagim tinaalnge,
12 ngalibi, gita ba pupua ngali anaai engen gita lalon xida no tinaalnge.
13 Nugu no taamat ina tinaalnge, iaa saan ngali gim na atii we iaa tigiri
adodo ngali xaalame sangan gim, ngalibi iaa ba pupua, ngali paaski xaa
waawaan labatina gim, malen mu iaa tii xosaraa, labatina no Gentail. Oro
iaa tii xap pupua ngali xosaraa amuina biexaa maarang a tigiri tilbanti iaa.
14 Nugu tinaxaa se ngali baais sin no inaman araraa ngali no Grik ma no
inaman xuul, ma laa arie sin no unsinaae ma no tangtangabaa.
15 Biaabi iaa ga suk saan buxa ngali baais taman inesaait mamainaang
laa sin gim bula, gim ta manman Rom.

Xan xoror inesaait mamainaang

16 Amuina iaa xap mangiel taman abala inesaait mamainaang ina Iesu
Karisito, amuina biaa xan xoror Moroaa ngali abia atotoaa sin no inaman
araraa, di ta taltaalnge sin Iesu, setauan laa sin no Jiu ma a laa bula sin no
Grik.

17 Amuina balawaa inesaait mamainaang asen sal ngalibi no inaman di
ba tsap tutiik. Sin tinaalnge mu lalon Karisito no inaman di ba tsap tutiik,
malen propet Abakuk ta se atalaa, *"No untutiik di ba tino sin tinaalnge."*✡

Atuti no untsaxa

18 Amuina xan minagaa Moroaa axaal balalangit papan no untsaxa ma
no inaman di ta xap tutiik. Balawaa no untsaxa di tilbanti biexaal ngalibi
di ba xap atii soina Moroaa,
19 amuina no sen maarang biaa no inaman di ta pupua ngali atii taman
Moroaa, aleng sin di, amuina Moroaa a se asen no sin di.
20 Sinsa biaa no maarang, no inaman di ta xap pupua ngali lasi: biaa se
xan xoror ta man laaliu ma xan no namaang, di ta lasi ma di ga atii, xaal
tsaa sin axoxos ina xolkolmoxo sin abia no maarang, tii se xosaraa no. Ngali
abala muina, no inaman di ga xap pupua ngali paare we, a xap xaka muina
Moroaa ngali naba atuti di ngali xadi no namaang tsaxa.
21 Di tii atii Moroaa, oro di xap manglen ma aminaalami ia malen Moroaa
ma putsangi axaau sin, ma xadi no adodo atsapngen no maarang gomsaa
ma xadi no butsa ga tangtangabaa ma ga lodo.
22 Di paate alengi we, di no unsinaae, oro di tii tsap no tangtangabaa mu,
23 ma di ga soxisi xan minaalam aia Moroaa ta tino laaliu ngali iwaa
patpatsen ta mat malen taamat toto ma no maan ma xadek et ma biaa no
maarang, di ta xaamkaam taman no balan di.✡
24 Biaabi Moroaa ga aturungi di paina no namaang tsaxa biaa di ta long
amusili no namaang morokon ina xadi no butsa,✡ ma ngali xap manglen no
isuaan di labatina di tsaa.
25 Amuina di soxisi abia soina ina Moroaa ngali xa daraxe ma di langaari
ma taxaa laa sin no malagan ma di ga xap pa'ii aia Unaaxoxos iwaa gita ta
atubudaani laaliu. Aso.
26 Sin abala muina, Moroaa ga xosaraa di ngali amusili no sasaae tsaxa
ina pakpak biaa ta amangieli gita ngali xosaraa, amuina xadi no aina di se
puxutsi di ngali xap exus bula sin namaang ina exus mii no taamat ma ngali
xosaraa namaang ina exus mii no aina tsaa biaa ta xap tutiik.
27 Sin abia uk sal, no taamat di papaalii abia namaang ina exus mii no aina
ta tutiik ma xadi no butsa ga suk lelep taman sasaae ina manginngin ngali
di xuxuuk, ngali xosaraa no mat laxen namaang minangel mii no taamat
tsaa ma Moroaa ga tigiri tali abia sosong sin di biaa tii se axilangi ngali xadi
no namaang morokon.
28 Ma malen mu, di ta xap sirawaa ngali taltaalnge we, Moroaa a tino,
Moroaa a xosaraa ngalibi di ba adodo we no maarang axaau a tsaxa no, ma
ngali xosaraa no maarang biaa di na ta xap xoxosaraa no.
29 Di ga us taman no mat laxen namaang tsaxa biaa ta xap tutiik; no
namaang morokon, di mataxaaxaa, di ngutsulen biexaal, namaang ina
amoki biexaal ma unsasas ma no undadaraxe ma unaasosongi biexaa
inaman ma di tsaa no unpingpingse xa,
30 ma di no unreret, ma di ngutsulen Moroaa ma di paraak taman di tsaa
ma di adodo we, di axaau buxa tsaa sin biexaal, ma di pa'ii di tsaa ma di
atsapngen no sal uul ngali xosaraa namaang morokon ma di xap manglen
xadi no mom ma nagaa,
31 di no tangtangabaa, di xap xa taxaariti senaara di ta xubatsi, di xap
saaen axaau ngali biexaal ma di xap ie biirbirum ngali biexaal.

✡ **1:17 1:17** Aba 2:4 ✡ **1:23 1:23** Saam 106:19-20 ✡ **1:24 1:24** Saam 81:12

32 Di suk atik axaautsi we, Moroaa a paare, biaa di, di ta xoxosaraa abala
no namaang di na suk met oro, di lo xoxosaraa tsaa abala no uk namaang
ma a xap biaa mu, di taton bula ngali anaai biexaal, ngali xosaraa abala no
uk namaang tsaxa.✡

2

Xadi ininte no inaman axaau

1 Biaabi iu biaa u ta ininte atsoti biexaal, a xap num xa muina, ngali paare
we u tutiik. Una lolong, Moroaa naba ininte sin iu ngali asosongi iu amuina
sin abia uk sal u ta ininte atsaxati biexaal, ma u ga xoxosaraa bula abala uk
namaang.
2 Gita atii we xan ininte Moroaa aso, biaa ta ininte sin no inaman biaa di
ta xoxosaraa abala no mat laxen namaang morokon.
3 Iu taamat mu, u ininte sin abia no inaman, amuina di ta xoxosaraa abia
no namaang oro iu tsaa u tigiri xoxosaraa abia no uk mat namaang biaa di
ta xoxosaraa. U adodo we, u ba sol xuxii sin xan ininte Moroaa?
4 Moroaa tii suk axaau buxa sin iu. A xap isagaa ngali ininte sin nagim no
namaang tsaxa ma ga liliis adamis, ngali u na xosaraa abia ta tutiik. Ngalisa
u ta nan amagurusiki xan mamainaang? U na suk atii, sen muina Moroaa
ga axaau sin iu, amuina a saan ngali una puxisbal.
5 Oro iu xo taban✡ ma u ga xap puxisbal. Xan minagaa Moroaa a suk tsik
lot ngali epuske mii iu, amuina sin num xo taban. Sin abia leng no inaman
araraa, di ba lasi xan ininte tutiik Moroaa.
6 *“Moroaa naba tali no iliil axaau ma asosongi no inaman xuxuuk amusili
senaara taamat o aina ta se xosaraa.”*✡
7 Moroaa naba tali tino laaliu, laa sin abia di, di ta liliis adamis sin no
tinaxaa axaau, ma di ga tsatsel ngali minaalam ma mangmangle xa biaa
Moroaa naba ta tali, ma biaa tino naba ta xap xa xapkap ina.
8 Oro biexaa inaman di adodo buxa ngali di tsaa ma di ga xap amusili
abia xan no totore Moroaa ta so, oro di ga amusili no namaang morokon.
Moroaa naba suk magaa buxa ngali di.
9 Moroaa naba suk tali sosong ma mamaet sin no inaman xuxuuk biaa di
ta xoxosaraa no namaang morokon, lalaamua ina, a laa sin no Jiu ma mil
ga laa bula sin no Gentail.
10 Oro minaalam ma mangmangle ma malina a laa sin no inaman araraa
di ta xoxosaraa no namaang axaau, lalaamua ina a laa sin no Jiu ma mil a
laa bula sin no Gentail.
11 Amuina Moroaa a xaa ininte sin no inaman araraa, sin abia uk sal.
12 Biexaa inaman, di ta xap atii lo, ma di ga xosaraa no namaang tsaxa.
Di ba amusili sal laa sin minet. Biaa di, di ta atii lo, ma biaa di ta xosaraa
namaang tsaxa paina lo, lo naba ininte sin di.
13 Amuina a xap abia di, di ta alongmen lo, di ba tsap tutiik laamuaan
Moroaa; Oro biaa di mu, di ta long amusili lo, di ba tsap no untutiik.
14 Biaa no Gentail, di ta xap adi lo, oro biaa sin xadi namaang ina xalkale,
di xosaraa no namaang axaau malen lo ta paare, asen we lo bia lalon xadi
no butsa, ma di tsaa, di xap adi abia lo.
15 Di asen we, sawe lo ta paatinai, Moroaa atalaa lalon xadi no butsa, xadi
no adodo lalon xadi no butsa asen we aso. Xadi no adodo ina xadi no butsa
naba asaait nawe di xosaraa namaang axaau o namaang tsaxa.

✡ **1:32 1:32** Met 15:19; Gal 5:19-21; 1Ti 1:9-10; 1Pi 4:3 ✡ **2:5 2:5** Ese 3:7 ✡ **2:6 2:6** Saam 62:12; Pro 24:12

16 Leng bia naba ta xaalame malen nugu inesaait mamainaang✡ ina Iesu
ta paare, biaa Moroaa naba ininte sin xadi no tinaxaa xuxii ma no adodo
xuxii no inaman sin Iesu Karisito.

Xadi ininte no Jiu

17 Talaawaa iaa ba papaare sin gim biaa gim ta putsangi gim tsaa no Jiu.
Gim taalnge sin xan lo Moses ma gim ga paraak taman Moroaa,
18 ma u ga atii senaara Moroaa ta saan ngali atsapngen ma u ga taton sin
senaara ta suk axaau amuina xa a se asingan iu taman xan lo Moses,
19 ma iu atii so we, iu iwaa xa naba ta laamuangen biaa di, di ta baba, iu
abia rarar laa sin abia di, di ta manman lalon lodo,
20 iu iwaa unaasasing ina no tangtangabaa ma iu iwaa unaasasing ina no
madalak, amuina xan lo Moses asingan iu, ngali atik axaautsi Moroaa ma
ngali atii senaara ta so.
21 Asen parawe sin iu tsaa? Iu asingan biexaa inaman taman xan no
asasing Moroaa, asen parawe, iu xap xaa amusili senaara iu ta xaa asingan
no inaman taman? Sin biaa u ta xaa baais we, pulapula a morokon, asen
parawe, iu xaa pula?
22 U ta paare we, a xap tutiik ngali xa na matul mii iwaa xa ta xap xan
tubu, oro asen parawe iu xaa matul mii iwaa xa ta xap num tubu? Iu, iwaa
xa u ta xap saansili no malagan asen parawe, u xaa pula xaal lalon xadi no
anuen tsutsungit no moroaa ababaa?
23 U ta paraak taman abia lo oro iu xap manglen Moroaa amuina iu xap
amusili abia lo.
24 Propet Aisaia atalaa we, *"No Gentail, di paare reret taman iesan Moroaa
amuina sin gim no Jiu."*✡
25 Nawe iu amusili xan lo Moses; asuk axaau ngali iu na xasau✡ oro nawe
iu laxei xan lo Moses naba malen iu tii xap xasau.
26 Biaabi nawe xa taamat a xap xasau, ga long amusili lo, Moroaa naba
suk adodo so ngali ia, malen xa ina abia di, di ta se xasau.
27 Iwaa xa ta xap xasau oro ga long amusili lo, naba ininte sin iu, iwaa xa
ta atii lo ma ga xasau oro a se laxei lo.
28 Amuina nawe xa taamat a tino malen xa Jiu, biaa a xap asen malen ia
Jiu so. Malen mu nawe, di axasaui xa taamat, biaa a xap paatinai we ia so
xan Moroaa.
29 Oro iwaa Jiu so, iwaa xan no adodo ta amusili xan no adodo Moroaa,
ma biaa xaskasau,✡ maarang ina butsa sin Nantanua, a xap totore ina xan
lo Moses. Biaa xan paipa'ii xa, a xap xaal sin taamat, oro axaal sin Moroaa.

3

Moroaa asuk so

1 Biaabi we axaau iu ta Jiu? O we a axaau ngali xa taamat ngali xasau?
2 Iou, a suk axaau sin no daan sal. Setauan, Moroaa a tali xan totore laa
sin no Jiu ngali tilaamamil sin.
3 Naba sen parawe, nawe biexaal ina di, di ta xap taltaalnge sin abala
xuxubu mii Moroaa? Nawe di xap taalnge sin abia xuxubu mii Moroaa,
gim adodo we Moroaa naba xap taxaariiti xan xuxubu mii di?
4 Asuk xap maase! Moroaa atigiri so, ma no inaman araraa di no
undadaraxe. Malen inaatel ta paare,
"No maarang araraa gim ta paare taman naba asen we iu tutiik ma iu suk
so araraa

✡ **2:16 2:16** Rom 16:25; 2Ti 2:8 ✡ **2:24 2:24** Ais 52:5 ✡ **2:25 2:25** Til 17:10-14 ✡ **2:29 2:29** Lew 26:41; Dut 10:16; Jer 4:4; Ese 44:9

ma iu ba paapok, biaa di ba ta ininte sin iu."✡
5 Oro nawe gita xosaraa no namaang tsaxa, asen alengi we, sawe Moroaa
ta xosaraa a tutiik, gita ba wesa sin abala? Gita ba paare we, a xap tutiik
ngali Moroaa naba magaa ma naa taal mamaet sin gita? (Iaa papaare mu
malen xa taamat toto.)
6 Asuk xap maase! Ngali mil, Moroaa naba sen ininte we sin xolkolmoxo?
7 Oro nawe soina xan no totore Moroaa, asuk leng buxa amuina sin nugu
no daraxe ngalibi naba ie minaalam buxa, mil ngalisa Moroaa ta ininte tsaa
sin iaa malen xa untsaxa?
8 Ngalisa gita ta xap paare, malen biexaa inaman di daraxe taman gita,
we gita paare we, "Gita na xosaraa namaang morokon ngalibi no namaang
axaau naba tsap?" Biaa di, di ta paare weaatia, a suk axaau ngali Moroaa
naba asosongi di.

Ininte ina xolkolmoxo

9 Gita no Jiu, we gita suk axaau buxa ngen biexaal? Asuk xap maase!
Iaa se tali inesaait tsaa we, gita no Jiu ma no Gentail gita arie man paina
namaang tsaxa.
10 Malen inaatel ta paare,
"A xap xa na tutiik nan no matan Moroaa, asuk xap xa na xuuk.
11 Asuk xap xa na atii xan no sal Moroaa.
A xap xa na tsatsel ngali atii Moroaa.
12 No inaman araraa di se taaltalu sin Moroaa.
Di araraa di se tsap malen no inaman di ta us taman namaang tsaxa.
Ma ga xap xa na xosaraa xa namaang axaau, asuk xap xa na xuuk."✡
13 "Xadi no xonkon a malen io;
ma no xaliman di a paatinai no daraxe.
Di xonon ngali laamuangen no inaman palaaen sal ta tutiik.
No xostsaxa ina no tsitsi aman paina no bulina di."✡
14 "Xadi no ngutsina auus taman xoror tsaxa ma bal minagaa."✡
15 "No xaden di a sol isagaa, ngali sas amantei no inaman.
16 Itaa di ta laa, di xosor atsoti no inaman ma di ga asosongi di.
17 Ma di ga xap atii bula ngali di ba sen tino we lalon malina mii biexaal."✡
18 "Di xap mataatinai ma manglen Moroaa."✡
19 Biaabi gita ga atii we, no maarang araraa lo ta paare taman, xadi abia
no inaman di ta man paina lo, ngalibi no ngus araraa di na bong, ma Moroaa
naba ininte sin no inaman araraa ngali xadi no namaang morokon di ta se
xosaraa.
20 Amuina a xap xa naba tutiik nan no matan Moroaa✡ sin xan no tinaxaa
sin amumusili lo. Iou, gita atii we sin lo ta xaalame, gita ie sinaae sin xida
no namaang tsaxa.
21 Oro talaawaa Moroaa a se asen sal ngali no inaman di ba pupua ngali
tsap tutiik lalon no matan. A xap xaal sin amumusili lo, oro xan lo Moses
ma no propet di tii paare leng.
22 Balawaa inatutiik xaal sin Moroaa, atsap sin tinaalnge sin Iesu Karisito,
ngali no inaman araraa di ta taltaalnge sin ia. No inaman araraa, di arie
pupua,
23 amuina no inaman araraa, di se xosaraa namaang tsaxa ma di ga xol
pitpit sin xan minaalam Moroaa.

✡ **3:4 3:4** Saam 51:4 ✡ **3:12 3:12** Saam 14:1-3 ✡ **3:13 3:13** Saam 5:9; 140:3 ✡ **3:14 3:14** Saam 107:7 ✡ **3:17 3:17** Ais 59:7-8 ✡ **3:18 3:18** Saam 36:1 ✡ **3:20 3:20** Saam 143:2

24 Ma Moroaa ga ininte ngali gita ngali xan amiimiilam ngali tsap tutiik.
A xosaraa abala sin Iesu Karisito, biaa ta aleiwaai gita sin abia iliil ina xida
no namaang tsaxa.
25 Moroaa a tali Iesu malen xa tsutsungit ngali namaang tsaxa sin xan dal
ta tamkabare, ngali no inaman araraa di ba adi sin tinaalnge. Balawaa
tsutsungit asen xan inatutiik Moroaa, amuina a liliis adamis ma ga xap
ininte sin no inaman ngali xadi no namaang tsaxa, ti laamua.
26 Moroaa a tali Iesu malen xa tsutsungit talaawaa ngali asen we a tigiri
xoxosaraa sawe ta tutiik ma ga paare bula we, biaa no inaman di ta taalnge
sin Iesu di ba tsap tutiik nan no matan.
27 Biaabi, xawas ia ngali gita ba pupua ngali paraak taman? A xap, a xap
xawas. Sin sen mat laxen lo? Sin lo ina no tinaxaa? A xap, oro sin lo ina
tinaalnge.
28 Amuina gita taltaalnge sin abala, we aso: Moroaa naba putsangi xa we
a tutiik lalon no matan amuina a taltaalnge sin Iesu, ma a xap amuina sin
ta long amusili lo.
29 Moroaa, a xap ia xadi Moroaa mu no Jiu. Ia xadi Moroaa bula no
Gentail.
30 Amuina Moroaa axuuk mu ta tino; naba putsangi no inaman di ta
xasau, no untutiik nawe di taltaalnge sin Iesu ma naba putsangi no inaman
di ta xap xasau bula we, di no untutiik nawe di taltaalnge sin Iesu.
31 Biaabi gita xap paare talaawaa we, xan no lo Moroaa a se maarang
gomsaa. A xap! Gita taltaalnge we lo axaau tsaa.

4

Xan tinaalnge Abaram

1 Gita na adodo taman sawe gita ta pupua ngali paatinai taman Abaram,
xida iaaiaa iwaa gita ta xaal sin ma biaa tii tsal tatanginai abia sal no inaman
di ba ta tsap tutiik nan no matan Moroaa.
2 Nawe aso we Moroaa tii paare we, Abaram a tutiik amuina tii xosaraa
xawas, biaa se xan muina axaau Abaram ngali paraak sin biexaal taman ia
tsaa oro a xap laamuaan Moroaa.
3 Oro Inaatel Pat a paare weaatala, *“Abaram tii taltaalnge sin Moroaa, o
Moroaa ga putsangi ia malen untutiik.”*✡
4 Talaawaa biaa xa taamat ta taxaa, a xap xoxoti xan iliil malen xa tinabel,
oro biaa xan iliil tsaa.
5 Malen xa taamat ta xap taxaa oro ga taltaalnge sin Moroaa iwaa ta
xosaraa no untsaxa ngali tsap no untutiik, xan tinaalnge a xoxoti ia malen
untutiik.
6 Malen mu Dewit ta paatinai bula taman xan no tubudaan aia xa iwaa
Moroaa ta iesei malen a tutiik, a xap xaal sin xan no tinaxaa.
7 “Atubudaani abia di, di ta laxei no lo ma Moroaa ga se adodolii no, ma biaa
di xadi no namaang tsaxa ta xuxii.
8 Atubudaani aia taamat, Orong ta se xap bula iesei xan no namaang tsaxa
biaa ta epuske mii ia.”✡
9 Balawaa tubudaan a xap mu xadi abia di, di ta xasau, oro xadi bula abia
di, di ta xap xasau. Gita paare we, Moroaa tii sirawaa xan tinaalnge Abaram
ma biaa tinaalnge a xosaraa ia, ngali tsap untutiik.
10 Langisa Moroaa tii putsangi ia untutiik? Setauan o mil sin di tii axasaui
ia? A xap, setauan sin di tii axasaui ia.

✡ **4:3 4:3** Til 15:6 ✡ **4:8 4:8** Saam 32:1-2

11 Ma tii ga adi abia axixila ina xaskasau malen xan barbar ina inatutiik
biaa ta adi sin tinaalnge biaa tii xap mager xasau. Biaabi ia mom ina abia
di araraa di ta taltaalnge ma di ga xap xasau, ngalibi Moroaa naba xoxoti
di bula malen no untutiik.
12 Ma ia mom bula ina no xasau, biaa di ta taltaalnge ma amusili no baan
xaden ina tinaalnge biaa xida mom Abaram ta amusili, setauan sin ta xap
mager xasau.

Xuxubu laa sin no untaltaalnge araraa

13 A xap sin abia lo we Moroaa a xubatsi we Abaram ma xan no utmilmil
di ba tapkina xolkolmoxo, oro amuina ta taltaalnge ma Moroaa ga putsangi
ia untutiik.
14 Amuina nawe no inaman di se adi abia lo, di se tapkina xolkolmoxo, mil
naba se xosaraa tinaalnge malen maarang gomsaa ma biaa xuxubu Moroaa
ta xosaraa naba maarang gomsaa.
15 Amuina biaa no inaman di ta laxei lo, Moroaa a suk magaa buxa, oro
di pupua mu ngali tsap no unlaklaxei lo biaa lo ta manman.
16 Biaabi xuxubu a xaal sin tinaalnge mu, ngalibi sin xan amiimiilam
Moroaa, naba tali so xan xuxubu sin xan no utmilmil araraa Abaram. Na
ba xap tali mu sin abia di, di ta amusili lo, oro naba tali bula sin abia di, di
ta ie uk tinaalnge malen Abaram, iwaa xida mom se araraa.
17 Malen inaatel ta paare, *“Iaa se xosaraa iu mom ina no daan xobel
labalaba.”*✡ Lalon no matan Moroaa Abaram ia xida mom, amuina a
taltaalnge sin Moroaa, iwaa ta tali tino sin no minet, ma ga axosngi no
maarang araraa taman no totore ta xaal sin ngutsina.
18 Tii liliis adamis taman tinaalnge lalon xan xuxubu Moroaa oro tii xap
atii Moroaa naba sen taxaawiti we abia xuxubu. Tii taltaalnge sin Moroaa
“we naba tsap mom ina no daan xobel labalaba,”✡ malen Moroaa tii paare
sin, *“Num no utmilmil di ba weaatia.”*✡
19 Xan tinaalnge tii xap xol biaa tii adodo sin xan pakpak tsaa ma tii ga se
atii we, a malen xa pakpak ta se met, amuina xan no miet tii se sangsangaul
(100) axuuk. Tii atii bula we, xan tubu Sera tii xap pupua bula ngali taxaana
xa tsi.
20 Oro tii xap adodo puxen xan xuxubu Moroaa sin abia xan muun
taltaalnge oro tii tsik watwat sin xan tinaalnge ma tii ga tali minaalam sin
Moroaa.
21 Tii suk taltaalnge so we, Moroaa asuk ie xoror ngali xosor puaa malen
tii xubatsi.
22 Sin abia muina, amuina sin xan tinaalnge, Moroaa ga iesei ia, malen
untutiik.
23 Oro sin biaa no totore, “Moroaa tii ga iesei ia malen untutiik,” Moroaa
ga xap tali Moses ngali atalaa no taman Abaram mu,
24 oro Moroaa tii iesei gita bula. Nawe gita taltaalnge sin iwaa ta atapaasi
Iesu xida Orong sin minet, naba putsangi gita bula no untutiik.
25 Moroaa ga tali ia ngali met ngali xida no namaang morokon, gita tii
xosaraa no, ma ga atapaasi ia, ngali xosaraa gita ngali tsap tutiik mii ia.

5

No waawaan axaau sin xida tino

1 Biaabi amuina Moroaa a se iesei gita tutiik sin tinaalnge, talaawaa gita
tino lalon malina mii Moroaa sin xida Orong Iesu Karisito.

✡ **4:17 4:17** Til 17:5 ✡ **4:18 4:18** Til 17:5 ✡ **4:18 4:18** Til 15:5

2 Gita taalnge sin ia, biaabi ga xosaraa sal ngali gita ba pupua ngali adi
abia xan amiimiilam Moroaa sin gita ta tilwatwat, ma gita ga papaalam
ngali liliis taman tinaalnge ngali xan minaalam Moroaa.
3 A xap abia mu, gita papaalam sin xida no mamaet, amuina gita atii we,
balawaa no mamaet naba xosaraa gita ngali lo xoxosaraa sawe Moroaa ta
saan ngali,
4 ma gita atii we, nawe gita lo xoxosaraa sawe Moroaa ta saan ngali,
gita alet watwat lalon xida sirsiir ngali xosaraa no tinaxaa axaau ma biaa
watwat ngali xosaraa tinaxaa axaau naba atsiki gita lalon liliis taman
tinaalnge.
5 Ma xida liliis taman tinaalnge naba xap amangieli gita, amuina Moroaa
a se xabaren xan titii lalon xida no butsa taman Nantanua Pat, iwaa tii se
tali sin gita.
6 Amuina biaa gita tii no untsaxa tsaa, biaa sin xan ngitngit so Moroaa sin
abia leng, Karisito a met ngali xida no namaang tsaxa.
7 Di ba xap xudu mu xaa inaman di ba soro met ngali xa untutiik, oro xaal
di ba soro met ngali xa taamat axaau.
8 Oro Moroaa asen xan titii tsaa sin gita lalon abala sal, biaa gita tii no
untsaxa tsaa, Karisito ga met ngali gita.
9 Balawaa aso, Moroaa a se iesei gita malen tutiik sin xan minet xan tsi.
Biaabi tii ga aleiwaai gita sin xan minagaa.
10 Ngali biaa gita tii xan no matenkorot Moroaa, tii xosaraa gita ngali man
lalon malina mii Moroaa, ma talaawaa biaa gita ta man so lalon malina mii
Moroaa, naba suk aleiwaai so gita taman xan tino.
11 Papan bula, gita papaalam bula sin Moroaa amuina sin sawe xida
Orong Iesu Karisito ta se xosaraa sin gita, talaawaa a se xosaraa gita ngali
man lalon malina mii Moroaa.

Gita met amuina sin Adam oro gita tino amuina sin Iesu

12 Nanaaxuuk ina taamat a xap long amusili Moroaa biaabi no namaang
tsaxa ga atiltsoli sin xolkolmoxo ma ga tali minet, biaabi no inaman araraa
di ba met, amuina di araraa di tii xosaraa no namaang tsaxa.
13 Ti laamua Moroaa tii tali lo, namaang tsaxa tii se tsigaii xolkolmoxo,
oro amuina sin tii xap xa lo, Moroaa tii xap iesei xadi no namaang tsaxa.
14 Oro minet tii laamuangen xadi tino no inaman xaal sin Adam laa sin
Moses ga todomien abia no inaman, di ta xap xosaraa no namaang tsaxa
sin abia uk sal Adam tii xosaraa; iwaa Adam a puapua ina aia taamat naba
ta xaalame mil.
15 Oro gita atii we, biaa xan tinabel Moroaa a xap malen biaa xan
namaang tsaxa Adam. Sinsa no daan inaman, di tii met amuina sin xan
namaang tsaxa taamat ta xuuk, biaa xan amiimiilam Moroaa asuk lot buxa
ma lalon abia tinabel ina iwaa taamat ta xuuk, Iesu Karisito, iwaa tii tali
xan amiimiilam ngali usli buxa papan no inaman araraa.
16 Ma balawaa tinabel a xap malen waawaan ina xan namaang tsaxa
taamat ta xuuk. Biaa xan namaang tsaxa a xosaraa Moroaa ngali ininte
sin ia, biaa ga xosaraa Moroaa ngali atutali sosong sin, oro xan tinabel Iesu
amusili no daan namaang tsaxa ma ga tali ininte tutiik.
17 Minet a laamuangen xadi tino no inaman, amuina sin xan namaang
tsaxa taamat ta xuuk, oro Moroaa ga taal buxaai no amiimiilam ma tinabel
sin no inaman ngali tsap tutiik laamuaan ia, sin sawe taamat ta xuuk, Iesu
Karisito tii se xosaraa.
18 Biaabi Moroaa ga atutali no inaman araraa ngali met amuina sin xan
namaang tsaxa Adam, sin abia uk sal, Iesu a xosaraa abia namaang tutiik,

ngalibi Moroaa naba ininte sin no inaman malen no untutiik ma na tali tino sin no inaman araraa.
19 Sin taamat ta xuuk ta xap long amusili, no daan inaman di tii tsap no untsaxa, sin abia uk sal sin taamat ta xuuk ta long amusili, no daan inaman di ba tsap no untutiik.
20 Moroaa a tali lo ngalibi no inaman di ba leng we namaang ina laklaxei lo a lo tsap bukbuxa. Oro nawe namaang tsaxa atsik buxa, Moroaa naba tali buxaai amiimiilam,
21 ngalibi namaang tsaxa a laamuangen xolkolmoxo laa sin minet, oro xan amiimiilam Moroaa a laamuangen gita laa sin namaang tutiik ma laa sin tino laaliu sin xida Orong Iesu Karisito.

6

Minet sin namaang tsaxa

1 Sawe gita ba paare taman? Gita ba lo xoxosaraa namaang tsaxa ngalibi xan amiimiilam Moroaa naba tsik buxa?
2 Naba suk xap! Gita se met sin namaang tsaxa, gita ba sen tigiri tino we lalon?
3 Gim na suk atii abala, gita araraa gita se axaxadaan, biaabi gita ga esumae mii Iesu Karisito, ma biaa axaxadaan a se xosaraa gita bula ngali met mii ia.
4 Biaabi gita bula, di punami gita, lalon abia axaxadaan, biaa ta xosaraa gita ngali met, ngalibi gita ba manngi abia mat sal ina tino uul, malen mu Iesu Karisito ta tapaas mula sin tino xaal sin minet sin xan xoror watwat ina xan minaalam Moroaa.
5 Amuina Moroaa a se xosaraa gita ngali man etudim mii Karisito sin xan minet, mil gita ba man etudim mii ia sin xan tinapaas mula sin minet.
6 Gita atii we, xida tino xabaar Moroaa a se ataxiwaa papan tongol mii Karisito, ngalibi namaang tsaxa ina pakpak naba xap xaka xoror sin xida tino, ma gita xap bula no untutule ina namaang tsaxa.
7 Amuina iwaa xa ta se met, Moroaa a se aleiwaa ia, sin xan no namaang tsaxa.
8 Talaawaa nawe gita se met mii Karisito, gita taltaalnge we, gita ba tino bula mii ia.
9 Gita atii we, Karisito a se tapaas mula xaal sin minet, ma naba xap bula met, ma minet naba xap bula ie xoror patanginai ia.
10 Biaa Iesu tii met, amet axuuk mu ma naba xap bula met, ma xoror watwat ina namaang tsaxa naba xap bula ie banam patanginai ia. Ma talaawaa biaa ta tino, a tino ngali aminaalami Moroaa.
11 Biaabi gim bula gim na lasi gim tsaa malen gim se met, sin xoror ina namaang tsaxa, ma gim ga tino sin Moroaa lalon Iesu Karisito.
12 Biaabi gim na xap poroklii namaang tsaxa na ie banam patanginai nagim no pakpak, biaa gim ta long amusili xan no sasaae morokon.
13 Gim nangaam tali xa xolot ina nagim no pakpak ngali xosaraa namaang tsaxa, oro gim na tali gim tsaa sin Moroaa ngali naba laamuangen gim, malen abia di, di ta se xaal sin minet ngali tino, ma gim na tali no xolot araraa ina nagim no pakpak sin Moroaa ngali xosaraa namaang tutiik.
14 Ngali namaang tsaxa naba xap ie banam patanginai gim, amuina gim xap man paina lo oro paina amiimiilam.

Tsap untutule ina inatutiik

15 Sawe mil? U we gita pupua ngali xosaraa namaang tsaxa, amuina gita xap man paina lo oro paina amiimiilam? Asuk xap!

16 Gim suk atii so abala, nawe gim tali gim tsaa paina xa, malen xa
untutule, gim ta long amusili, biaa gim se tsap no untutule sin iwaa xa
gim ta long amusili. Gim ga malen no untutule ina namaang tsaxa biaa ta
laamuangen gim laa sin minet o malen no untutule ina namaang ina long
amusili Moroaa, biaa a laamuangen gim laa sin namaang ina inatutiik.
17 Oro gim na putsangi axaau sin Moroaa, biaa ti, gim tii malen no
untutule ina namaang tsaxa oro talaawaa lalon nagim no butsa, gim long
amusili no mat asasing ina inesaait mamainaang biaa Moroaa ga aturungi
gim paina abia tilaamamil ina.
18 Ma gim ga man leiwaa sin xan banam namaang tsaxa ma gim ga tsap
no untutule paina banam ina inatutiik
19 Iaa papaare taman abala totore puapua taman no totore lot, amuina
gim malumlum sin nagim sinaae. Malen gim tii tali no xolot ina nagim no
pakpak malen no untutule ina sasaae morokon ina butsa, oro talaawaa gim
na tali no xolot ina nagim no pakpak malen untutule ina inatutiik, biaa ta
laamuangen gim ngali tsap pat.
20 Biaa gim tii malen no untutule ina namaang tsaxa, gim tii xap lolong
sin sawe Moroaa ta paare we, a tutiik ngali xosaraa.
21 Oro sen namaang axaau gim tii adi sin nagim no namaang tsaxa biaa
talaawaa ta amangieli gim! Biaa ta laamuangen gim laa sin minet.
22 Oro talaawaa gim ta se leiwaa sin xoror ina namaang tsaxa ma gim
ga tsap xan no untutule Moroaa. Biaa waawaan gim ba ta adi, naba
laamuangen gim ngali tsap pat ma naba tali gim laa sin tino biaa ta xap
xa xapkap ina.
23 Biaa iliil ina namaang tsaxa minet, oro xan tinabel Moroaa naba ta tali,
biaa tino laaliu, lalon Iesu Karisito xida Orong.

7

Puapua ina minaxis

1 Nugu no taamat sin tinaalnge, iaa papaare laa sin abia di, di ta atii lo.
Lo a ie banam patanginai taamat mu biaa ta tino.
2 Ngali puapua atalaa, iwaa aina minaxis, lo a pis ariti iwaa aina laa sin
xan maxis, biaa ta tino tsaa. Oro nawe xan maxis a se met, lo a se lubalii ia,
sin abia minaxis.
3 Sinsa nawe iwaa aina a maxis sebula, sin iexa taamat, sin xan maxis ta
tino tsaa, di putsangi ia malen, aina morokon. Oro nawe xan maxis a se
met, iwaa aina a se leiwaa sin lo, ma ga se xap aina morokon nawe a maxis
sebula sin xa taamat xaatsap.
4 Nugu no taamat, sin abia uk sal, gim se met sin abia lo sin xan pakpak
Karisito, ngali gim ba tsap xa untutule sin iexa iwaa ta se tapaas mula xaal
sin minet, ngalibi, gita ba atsapngen xaa waawaan ngali Moroaa.
5 Biaa gita tii tino tsaa sin xida no namaang xabaar, sasaae tsaxa tii taxaa
lalon gita, ma lo tii ga atapaasi abala no sasaae morokon lalon no xolot
xaatsap ina xida no pakpak biaa ta atsapngen no namaang tsaxa ta tali
minet.
6 Oro talaawaa, gita ta se leiwaa sin abia lo, biaa ta taxaariti gita, amuina
gita met ngali, ngalibi gita ba taxaa lalon abia sal uul ina Nantanua ma a
xap sin abia sal xabaar ina lo, biaa di tii atalaa.

Lo asen namaang tsaxa

7 Gita ba sen paare we, balawaa lo biaa namaang tsaxa? Asuk xap! Aso
we balawaa lo asen nugu no namaang tsaxa. Iaa nii suk xap atii namaang

tsaxa, ia saa, oro iaa atii sin lo. Amuina iaa nii xap atii we, biaa namaang ina mataxaaxaa a tsaxa, nawe lo tii xap paare we, nangaam mataxaaxaa.
8 Oro sin lo, biaa xoror ina namaang tsaxa, atsapngen no mat laxen sasaae araraa ina mataxaaxaa lalon iaa. Amuina nawe a xap xa lo, namaang tsaxa a se met.
9 Ma setauan, iaa tii xap leng axaau taman xan lo Moroaa oro biaa iaa ta atik axaautsi lo, namaang tsaxa tii xaalame lalon nugu tino ma iaa tii ga met.
10 Iaa tatanginai we, biaa lo, a xubatsi we, naba tali tino sin iaa, oro a soro laamuangen iaa laa sin sal ina minet.
11 Namaang tsaxa a tatanginai sal lalon lo ngalibi naba apanaai iaa, ma na sas amantei iaa.
12 Biaabi lo ga pat, ma xan no totore Moroaa a pat, a tutiik ma axaau.
13 Oro naba sen we abia? U adodo we, biaa lo ta mamainaang atsapngen nugu minet? Asuk xap! Namaang tsaxa a xosaraa abia lo mamainaang ngali atut tali minet sin iaa. Ma lalon lo, gita nen xilalaa we biaa namaang tsaxa asuk tsaxa araraa.
14 Gita atii we biaa lo, a xaal sin Nantanua Pat oro iaa taamat toto ina abala xolkolmoxo, ma iaa ga tsap untutule ina namaang tsaxa.
15 Iaa xap leng axaau sin senaara iaa ta xosaraa, sinsa senaara iaa ta we, ina xosaraa, iaa xap xosaraa oro senaara iaa ta ngutsulen, iaa xosaraa.
16 Ma nawe iaa xosaraa senaara iaa ta xap saan ngali xosaraa, iaa ukbal we, biaa lo axaau.
17 Biaabi talaawaa, iaa xap xosaraa abia no maarang tsaxa, biaa namaang tsaxa ta manman lalon iaa.
18 Sinsa, iaa atii we, a xap xa namaang axaau na tino lologo, amuina sin no sasaae tsaxa ina nugu pakpak. Nugu sirsiir ngali xosaraa biaa ta axaau, oro iaa xap pupua ngali xosaraa.
19 Sinsa iaa xap xosaraa abia axaau, iaa ta saan ngali xosaraa; oro biaa morokon iaa ta xap saan ngali xosaraa, biaa iaa tigiri lo xoxosaraa.
20 Oro nawe iaa xosaraa sawe iaa ta xap saan ngali xosaraa, a se xap iaa atia iaa ta xosaraa, oro biaa namaang tsaxa ta tino lologo, a xosaraa.
21 Biaabi iaa ga tatanginai abala lo ta taktaxaa lologo. Biaa iaa ta we ina xosaraa axaau, namaang morokon ila bula mii iaa.
22 Sinsa nantanuaaga asuk taton sin xan lo Moroaa.
23 Oro iaa lasi biexa lo ta taxaa sin biexaa xolot ina nugu pakpak, biaa ta xosaraa maxil mii lo ina nugu adodo ma ga xosaraa iaa malen xa xaus sin lo ina namaang tsaxa, ta taxaa sin no xolot ina nugu pakpak.
24 Iaa taamat matabirum buxa! Saa naba aleiwaai iaa, sin abala pakpak ina minet?
25 Iaa putsangi axaau sin Moroaa sin Iesu Karisito xida Orong! Ngalibi, iaa tsaa sin nugu adodo iaa untutule ina xan lo Moroaa; oro sin abia namaang tsaxa ina pakpak, iaa untutule ina lo sin namaang tsaxa.

8

Tino lalon Nantanua Pat

1 Biaabi, talaawaa a se xap xa atutali xa ngali abia di, di ta manman lalon Iesu Karisito.
2 Amuina xoror ina nantanua ina tino a se aleiwaa gim sin Iesu Karisito, xaal sin lo ina namaang tsaxa ma minet.
3 Amuina Moroaa a se xosaraa sawe lo ta xap pupua ngali xosaraa amuina tii se malumlum sin pakpak. Tii tulen xan tsi tsaa, ma ga tsap taamat toto

ngali xosaraa xawas taman namaang tsaxa. Tii ga araraai abia watwat ina namaang tsaxa lalon pakpak.
4 A xosaraa abala ngalibi biaa namaang tutiik, biaa lo ta papaare taman naba tsap so lalon xida no tino. Amuina talaawaa gita xap amusili xida no sasaae tsaxa ina pakpak, oro gita amusili sasaae ina Nantanua Pat.
5 Amuina, biaa di ta tino amusili no tinaxaa tsaxa ina pakpak; xadi no adodo a man sin xadi sasaae ina pakpak oro biaa di ta tino amusili nantanua, xadi no adodo a man sin xan sasaae Nantanua Pat.
6 Biaabi iwaa taamat xan adodo ta amusili sasaae tsaxa ina pakpak naba suk met. Oro iwaa taamat Nantanua Pat ta laamuangen xan adodo naba ie tino ma malina.
7 Xan adodo taamat amusili xan sasaae tsaxa pakpak ga tigiri matenkorot mii Moroaa, amuina a xap long amusili xan no lo Moroaa, ma naba suk xap pupua ngali xosaraa.
8 Biaa di, di ta sirawaa abia sasaae tsaxa ina pakpak ngali laamuangen di, di suk xap pupua ngali atatoni Moroaa.
9 Gim na xap sirawaa abia sasaae tsaxa ina pakpak ngali laamuangen gim, oro Nantanua Pat naba laamuangen gim, nawe Nantanuan Moroaa a tino lalon gim. Gim na adodomi we, biaa di, Nantanuan Karisito ta xap tino lalon di, a xap xan no tsaa.
10 Ma nawe Karisito a tino lalon gim, biaa nagim no pakpak a met amuina sin namaang tsaxa, oro Nantanua Pat a tali tino sin gim amuina gim ta tsap tutiik mii Moroaa.
11 Ma nawe Nantanuan Moroaa ia iwaa tii atapaasi Iesu xaal sin minet, a tino lalon gim, malen Moroaa tii atapaasi Iesu Karisito xaal sin minet, naba tali tino sin nagim no pakpak sin aia uk Nantanua Pat, iwaa ta tino lalon gim.
12 Biaabi nugu no taamat, gita na xap tino amusili biaa no sasaae tsaxa ina pakpak.
13 Amuina nawe gim tino amusili abia no sasaae tsaxa ina pakpak, gim ba met; oro nawe sin xan xoror Nantanua Pat gim ga amantei no tinaxaa ina no sasaae tsaxa ina pakpak gim ba tino.
14 Amuina biaa di araraa, Nantanua Pat ta laamuangen di, di xan no tsi ma tsaana Moroaa.
15 Sinsa gim tii xap adi xa Nantanua biaa ta xosaraa gim malen xa untutule sebula ina minataa oro gim adi iwaa Nantanua ngali tsap xan no tsinore ina tsi. Ma laa sin ia gita teng “Abba, nugu Mom.”
16 Iwaa Nantanua Pat a xaa papaare taman so, mii nantanuan gita we, gita xan no tsi ma tsaxana Moroaa.
17 Talaawaa, nawe gita xan notsi, biaa gita ba ta momtsaxali xan no tubudaan Moroaa, mii Karisito. Nawe gita exasen abia sosong mii ia mil gita ba exasen bula abia xan minaalam mii ia.

Minaalam ngen mil

18 Iaa atii we, balawaa xida sosong sin abala no leng atalaa, a xap pupua ngali gita ba apuaa mii abia minaalam naba ta asen sin gita.
19 Amuina balawaa axoxos a suk liliis taman xaraxin sasaae biaa Moroaa naba ta asen axaautsi, saa xan no tsi so.
20 Amuina balawaa axoxos a putsi ngalibi no maarang biaa ta tsap lalon a maarang gomsaa mu biaa naba ta tsaxa. Tii xap saan ngali na weaatia. Oro Moroaa tsaa a xosor wenangen atia. Talaawaa tii liliis adamis taman tinaalnge ngali abia leng

21 biaa Moroaa naba aleiwaai axoxos tsaa ina abia xoror ina maraap ma
minet ma naba aleiwaai taman abia minaalam ina xan no tsi Moroaa.
22 Sinsa gita atii we, axoxos araraa a soisoi taman sosong malen aina ta
taxaa tsi, pupua talaawaa.
23 A xap abia axoxos mu, oro gita bula tsaa, gita ta adi aia Nantanua
Pat malen nanaaxuuk ina no tinabel ma gita ga soisoi lalon xida no butsa,
malen gita liliis taman tataton ngali tsap tsinore ina xan no tsi Moroaa, biaa
naba ta se iil mulangenai xida no pakpak.
24 Moroaa atoaa gita, ma talaawaa gita liliis taman tinaalnge ngali abia
mat tino biaa naba ta tali sin gita mil. Oro nawe xa a se adi sawe ta liliis
ngali adi, mil a xap muun ngali liliis taman tinaalnge.
25 Oro nawe gita liliis adamis taman tinaalnge ngali xawas gita ta xap lasi,
gita ba liliis adamis ngali.
26 Sin abia uk sal, Nantanua Pat a tiltsoxomi gita biaa gita ta malumlum.
Gita xap atii senaara gita ningning ngali, oro Nantanua ia tsaa a se papaare
laa sin Moroaa ngali gita taman abia xida no soisoi, biaa gita ta xap pupua
ngali paatinai xa totore.
27 Ma Moroaa iwaa ta matngen xida no butsa atii xan adodo Nantanua,
amuina Nantanua a papaare laa sin Moroaa ngali no untaltaalnge biaa di
ta amumusili xan sirsiir Moroaa.

Taamat iwaa ta aiepatsaa

28 Ma gita atii we sin no maarang araraa Moroaa a taxaa ngali xadi axaau
abia di, di ta titii ia, ma ga ilei di, amuina tii se ngiti sin abia sal.
29 Ngali abia di, Moroaa a se atii di ti tsaa biaa naba ta atoaa di, tii axilangi
bula di we, di ba tsap no patpatsen xan tsi, ngalibi naba tsap iwaa tuaa ina
tsi labatina xan no daan turumasen.
30 Ma biaa di, Moroaa ta axilangi di ti tsaa, a ilei bula di, ma biaa di ta ilei
di, a atutiki di bula, ma biaa ta atutiki di, aminaalami di bula.
31 Gita ba paare wesa ngali abala no maarang? Nawe Moroaa a manman
mii gita, saa naba aiepatsaa gita?
32 Tii xap taxaariti xan tsi tsaa ngali met papan tongol. A xap. Tii tali ia,
ngalibi naba met ngali gita araraa. Biaabi naba tali no maarang araraa sin
gita malen xa tinabel todomien mii xan tsi.
33 Saa naba pupua ngali atutali xa mamaet sin abia di Moroaa ta se
axilangi di? A xap xa, amuina Moroaa iwaa mu naba ta atutiki gita.
34 Saa naba atutali gita? A xap xa na pupua amuina, Iesu Karisito tii
met, tii ga tapaas mula sin minet ma ilei sin xan lima mua Moroaa, ma
ga sausawit bula ngali gita.
35 Saa naba xiraxi saali gita sin xan titii Karisito? We biaa no xirabas ina
leng tsaxa, leng ina tsaapi no untaltaalnge, leng ina itol, leng ina muunwas,
leng ina mamaet ma leng di ta tsaapi gita taman bainat?
36 Malen di ta atalaa:
“Lawaareng, nale ma nabing, no inaman di sas amantei giem amuina giem
num no inaman;
Di adodo we di pupua ngali sas amantei giem malen di ta sas amantei
no sipsip.”✡
37 Oro a xap, lalon abala no maarang araraa, gita se aiepatsaa no araraa sin
Iesu, iwaa ta titii gita.
38 Amuina, iaa taltaalnge so we, a xap minet o tino, a xap no angelo o no
tanua tsaxa, a xap no maarang ta tino atalaa, o no maarang naba ta tino
mil, o a xap no xoror,

✡ **8:36 8:36** Saam 44:22

39 o a xap no xoror in lapalaa o no xoror riri ta laa lapula o a xap xawas
lalon axoxos araraa, di ba xap pupua ngali tsek xiraxi saali gita sin xan titii
Moroaa sin Iesu Karisito xida Orong.

9

Pol a lolbiir ngali no Jiu

1 Iaa xap daraxe, iaa paare taman so lalon no matan Iesu Karisito,
Nantanua Pat mii nugu adodo lalon nugu butsa delulu ukbal we, balawaa
totore aso.
2 Iaa saaen xaraxin mamaet ma lolbiir buxa, ta xap xa xapkap ina lalon
nugu butsa
3 ngali nugu no inaman. Sin nugu adodo, iaa ningning ngali Moroaa na
xororaa iaa taman abia no xoror tsaxa, ma na xitiplii iaa sin Karisito ngali
xadi axaau nugu no taamat, ngalibi Moroaa naba pupua ngali atoaa di.
4 Di no inaman in Israel biaa Moroaa ta se axilangi di malen xan no
tsinore. Moroaa asen xan minaalam sin di, ga xosaraa abia no xuxubu mii
di, ma ga tali abia no lo sin di, ma ga asen sal sin di ngali langlangaari so
ma ga tali xan xuxubu sin xadi no iaaiaa.
5 Di xan no matenbung Abaram, Aisak ma Jakop ma xaal sin di, Karisito
atsap taamat toto, iwaa xaraxin Moroaa patanginai gita se araraa. Gita
atubudaani ma paipa'ii ia ma naba xap xa xapkap ina. Aso.
6 A xap we, Moroaa a xap taxaariti xan xuxubu sin no Israel oro a xap no
inaman Israel araraa, di no utmilmil so, in Israel.
7 Ma a xap biaa xan no utmilmil araraa Abaram, xan no tsi so Abaram.
Moroaa a paare sin Abaram, *"Biaa mu di xan no utmilmil Aisak, iaa ba
putsangi di malen num no utmilmil."*✡
8 Muina abala a we, biaa xan no utmilmil Abaram sin namaang ina
pakpak a xap xan no tsi Moroaa, No tsi mu ina xuxubu biaa di mu Moroaa
naba putsangi di, xan no tsi so Abaram.
9 Amuina Moroaa a se xubatsi, *"Iaa ba mula sin miet lapalaa ma Sera naba
taxaana xa tsi."*✡
10 Ma balawaa bula, ilawaa tsi, tii nagiem iaaiaa Aisak biaa tii maxis sin
Rabeka, tii taxaana lo xatsang.
11 Oro setauan sin Rabeka naba ta taxaana delulu, setauan sin delulu ba
ta xosaraa xawas axaau o xawas tsaxa, ngalibi xan ngitngit Moroaa naba
lo laalaa tsaa ngali axilangi nanaaxuuk ina tsi ia setauan ina iexa ma a xap
sin namaang ina tinaxaa oro amuina sin xan ililei.
12 Moroaa a paare sin Rabeka, *"Num tuaa ina tsi, Esau naba taxaa paina
num nanaalua ina tsi Jakop."*✡
13 Malen inaatel ta paare, *"Iaa titii Jakop oro iaa ngutsulen Esau."*✡
14 Mil gita ba wesa? Moroaa a xap ininte tutiik? Asuk xap!
15 Amuina Moroaa a paare sin Moses we,
"Iaa ba ie biirbirum sin saa, iaa ta axilangi ngali tali nugu biirbirum sin,
ma iaa ba titii abia di, no saa iaa ta axilangi ngali titii di."✡
16 Biaa Moroaa ta axilangi no inaman, a xap axosngi papan xadi no sasaae
o xaa tinaxaa di ta xosaraa oro axosngi papan xan biirbirum.
17 Amuina Inaatel Pat a paare we, Moroaa asaaiti Paarao, *"Iaa se axilangi
iu, ngali abala tinaxaa ngali asen nugu xoror sin iu, ma iesaaga di ba paare
leng taman lalon xolkolmoxo ina inaman araraa."*✡

✡ **9:7 9:7** Til 21:12 ✡ **9:9 9:9** Til 18:10 ✡ **9:12 9:12** Til 25:23 ✡ **9:13 9:13** Mal 1:2-3 ✡ **9:15 9:15** Exo 33:19 ✡ **9:17 9:17** Exo 9:16

18 Biaabi Moroaa a ie biirbirum sin aia xa ta axilangi ma ga awatwati xan
butsa aia xa ta axilangi.
19 Gim ba paare ngali iaa we, “Ngalisa Moroaa ta atut tali tsaa no namaang
tsaxa sin gita? Ma saa naba pupua ngali epuske mii xan sirsiir Moroaa?”
20 A xap, nangaam paare weaatia. Iu saa so, iu taamat toto mu, ngalisa
iu ta engangaae mii Moroaa? A pupua ngali biaa maarang ta axosngi, naba
paare sin iwaa ta axosngi we, “Ngalisa iu ta se xosaraa iaa weaatala?”
21 Iwaa untumtumar kabalaa taman pula madaas, a ie xoror ngali xosaraa
xa kabalaa ngali rusarusa ma biexa kabalaa, ngali lii no ro.
22 Sin abia uk sal, Moroaa asuk tutiik ngali asen xan minagaa ma xan
xoror. A suk xale adamis sin abia di, biaa xan minagaa ta laa sin di, biaa ga
taxaaturung ngali xosor atsoti di.
23 A xosaraa abala ngali aminaasi xan minaalam ngali tsila buxa papan
abia di ta asen xan biirbirum sin di, biaa ta taxaaturungi di setauan tsaa
ngali abia xan minaalam.
24 Ma gita man labatina abia di ta se inten di, xaal sin no Jiu ma no Gentail
bula.
25 Taman no Gentail Moroaa a paare taman sin xan totore propet Osea.*
“Biaa di tii xap nugu no inaman
Talaawaa iaa ba se putsangi gim nugu no inaman.
Ma iaa ba titii abia di
iaa tii xap titii di ti.”✡
Ma
26 “Mil, sin abia xobel, itaa Moroaa tii asaaiti di.
Gim xap nugu no inaman
Tiwaa, di ba putsangi gim xan no tsi iwaa Moroaa ta tino.”✡
27 Ma taman no Israel, Aisaia iwaa propet tii xuup,
“Sin no inaman Israel di suk xudu sin xoxot malen xenken talaa xuen.
A xap xudu mu ina di, di ba tuo.
28 Amuina Orong naba xosaraa sawe ta se atewaai gita we, naba xosaraa
papan abala balan pula isagaa mu ma ngali araraai.”✡
29 Ma Aisaia ga paare taman abala uk maarang sin biexaa xobel:
“Nawe Orong Belaba
tii xap ie biirbirum papan xida no tsi, biaa di ta xap xudu
nii se araabi araraai gita malen Sodom,
nii se xosor atsoti gita malen Gomoraa.”✡

No Israel di xap taltaalnge

30 Sen muina ina abala no? Biaa no Gentail di tii xap xonon ngali amusili
xan no namaang tutiik, di tii ga tsap tutiik mii Moroaa, sin tinaalnge mu.
31 Oro no inaman in Israel di tii ga taxaa watwat ngali xonon tsap tutiik
mii Moroaa sin amumusili lo, oro di tii ga xap pupua.
32 Ngalisa ga xap. Amuina di tii xonon ngali tsap tutiik mii Moroaa sin
amumusili lo oro di ga xap taltaalnge sin ia. Di litke papan aia xaraxin xaat
lalon xadi sal.
33 Moroaa atewaai di taman abala, sin inaatel biaa ta paare,
“Iaa ba axosngi xa xaat tia Saion biaa naba ta xosaraa no inaman ngali litke,
xaraxin xaat biaa naba ta xosaraa di ngali xol,
oro saa ia ta taltaalnge sin ia naba suk xap mangiel.”✡

---

* **9:25 9:25** *Osea - Hosea.* ✡ **9:25 9:25** Ose 2:23 ✡ **9:26 9:26** Ose 1:10 ✡ **9:28 9:28** Ais 10:22-23
✡ **9:29 9:29** Ais 1:9 ✡ **9:33 9:33** Ais 8:14; 28:16

10

1 Nugu no xos ina taamat, nugu xaraxin adodo lalon nugu butsa ma nugu
sausawit laa sin Moroaa ngali no inaman Israel ngali di ba tuo.
2 Amuina iaa pupua ngali paare leng taman xadi xaraxin saansaan ngali
amumusili xan no namaang Moroaa, oro di xosaraa abala taman ta xap xa
sinaae ina ia.
3 Amuina di xap atii abia inatutiik ta xaal sin Moroaa, ma di ga tsatsel
ngali amusili xadi no adodo tsaa ma di ga xap man paina xan inatutiik
Moroaa.
4 Amuina Karisito a tilbanti xan tinaxaa abia lo, ngalibi Moroaa ga
xosaraa no inaman araraa biaa di ta taltaalnge sin ia ngali tsap tutiik.

Atotoaa ngali no inaman araraa

5 Moses atatal taman abia inatutiik biaa ta xaal sin lo, *"Saa ia ta amusili
abala no lo na tino amusili abala no lo."*✡
6 Oro Moses a paare taman abala ngali tsap tutiik nan no matan Moroaa
sin tinaalnge, *"Nangaam atsura lalon num butsa we, 'Saa naba xaale
balalangit?'"*✡ (Muina aweaatalaa ngali giwaa Karisito xaalame lapula.)
7 "O, 'Saa naba laa lapula sin abia xobel ina minet?'"✡ (Muina aweaatalaa,
ngali gii mulangen Karisito ngali tino mula xaal sin minet.)
8 Aso, a paare we,
"Biaa inesaait asuk atat buxa
a manman papan no bulina gim ma lalon nagim no butsa"✡
ma biaa inesaait ina tinaalnge biaa giem ta baais taman.
9 Nawe gim paare leng taman nagim no ngutsina we Iesu ia Orong ma gim
ga taltaalnge lalon nagim no butsa we Moroaa atapaasi ia xaal sin minet,
gim ba tuo.
10 Amuina sin tinaalnge lalon nagim no butsa biaa Moroaa ga xosaraa gim
ngali tsap tutiik ma sin papaare leng taman no ngutsina gim we, gim tuo.
11 Malen Inaatel Pat ta asaaiti gita, "Saa ia ta taltaalnge sin ia naba xap
mangiel."✡
12 Amuina a xap xawas na xaatsap sin no Jiu ma no Gentail, iwaa uk Orong
ta patanginai no inaman araraa ma ga atubudaani di araraa, biaa di ta ilei
ngali ia.
13 Amuina, "No saa di ta ilei iesan Orong, di ba tuo."✡
14 No inaman di ta xap taltaalnge sin Orong, di ba xap ilei ia ngali atoaa di.
No inaman di ta xap mager alongmen ia, di ba xap pupua ngali taltaalnge
sin ia. Xa na baais taman ia ngali di ba alongmen.
15 Xa na tulen di ngalibi di ba laa baais. Malen inaatel ta paare, *"No xaden
abia di, di ta baais taman inesaait mamainaang asuk mat geramis."*✡
16 Oro a xap no inaman araraa, di se long amusili abia inesaait ma-
mainaang amuina Aisaia iwaa propet a paare, *"Orong, saa se taltaalnge sin
xida inesaait?"*✡
17 Biaabi tinaalnge ga xaal sin longlongmien inesaait mamainaang, ma
biaa inesaait di ba ta longmien axaal sin xan totore Karisito.
18 Oro iaa ga atsura, no inaman in Israel di se alongmen tsaa abala
inesaait? Iou, di se alongmen,
"Biaa inesaait a se tsigaii araraai balan pula,
ma no totore a se laa araraa sin xolkolmoxo."✡

✡ **10:5 10:5** Lew 18:5 ✡ **10:6 10:6** Dut 30:13 ✡ **10:7 10:7** Dut 30:13 ✡ **10:8 10:8** Dut 30:12-14
✡ **10:11 10:11** Ais 28:16 ✡ **10:13 10:13** Jol 2:32 ✡ **10:15 10:15** Ais 52:7 ✡ **10:16 10:16** Ais 53:1
✡ **10:18 10:18** Saam 19:4

19 Oro iaa ga atsura, u we no inaman in Israel di suk leng so? Iou di leng,
amuina sin xan no leng Moses, Moroaa a paare,
“Iaa ba xosaraa gim ngali bal tsaxa sin no inaman, di ta xap no inaman
labalaba.
Iaa ba xosaraa gim ngali magaa mii abia no tangtangabaa ina Gentail.”✡
20 O mil Aisaia ga paare watwat ngali Moroaa weaatalaa,
“No inaman di tatanginai iaa, biaa di tii xap nanen ngali iaa.
Iaa tii asen iaa tsaa, sin abia di, di tii xap atsura ngali iaa.”✡
21 Oro ngali no Israel, Moroaa a paare,
“Sin no leng araraa, iaa apalasaa no limaaga laa sin di,
oro di tii xap long amusili iaa ma di tii ga tsiil xisi iaa.”✡

11

Moroaa tii xap palolii no Jiu

1 Iaa we ina atsura, we Moroaa tii se palolii xan no inaman? Asuk xap. Iaa
tsaa taan Israel, ma xan utmilmil Abaram, ma xan matenbung Benjamin.
2 Moroaa tii xap palolii xan no inaman tsaa, tii se axilangi di tsaa sin
atiltsoli. Gim atii sawe Inaatel Pat ta paare taman Elaija iwaa propet? Tii
paare xuduxudu laa sin Moroaa taman no inaman Israel ma ga paare we,
3 “Orong di se sas amantei num no propet, ma di ga beklii num no ibe
tsutsungit. Iaa iwaa mu propet ta xuuk, ta manman, oro talaawaa di se
xonon ngali sas amantei iaa bula.”✡
4 Oro xan sen xixiis Moroaa sin ia? Tii paare, “Iaa taxaana no tausen
apaasaalua ina taamat, ngali nugu no tsaa, biaa di tii xap sage putput laa
sin Baal.”✡
5 Sin abala uk sal talaawaa, Moroaa tii axilangi mu biexaa inaman in
Israel ngali taltaalnge sin Iesu, sin xan amiimiilam.
6 Oro nawe nii sin amiimiilam, mil naba xap pupua sin tinaxaa, amuina
nawe nii xaal sin tinaxaa mil naba xap xa amiimiilam.
7 Sawe se mil? No inaman Israel di tii xap tsap tutiik mii Moroaa malen
di tii lo xonkonon. Moroaa tii axilangi di, ngali di ba pupua ngali tsap tutiik
mii ia. Oro biexaal, tii xosaraa ngali di ba bal taban.
8 Malen inaatel ta paare,
“Moroaa naba xosaraa di ngali di ba xap pupua ngali leng sin xan soina,
ma no matan di, naba xap pupua ngali nanen,
ma no talingan di naba xap pupua ngali lolong,
talaawaa sin abala no leng.”✡
9 Ma Dewit tii ga paare,
“Xadi ibe angangen naba tsap malen xa xe ma atsina, ngali no maan ma xa
atsina ngali no matauteng,
o malen xa xaat biaa naba ta xosaraa di ngali xol, o xa xixiis tsaxa ngali
xadi no namaang morokon.
10 No matan di naba lodo ngali di ba xap nanen,
ma no taaluna di naba tudu laaliu paina xaraxin mamaet.”✡
11 Mil iaa ga atsura, we balawaa no Israel di se litke ma xol sin di ta xap
taltaalnge sin Iesu? U we, di ba suk tsaxa laaliu? Asuk xap! Amuina sin
xadi no namaang tsaxa, biaa atotoaa tii ga xaalame sin no Gentail. Ma ga
xosaraa no Israel ngali bal tsaxa.

✡ **10:19 10:19** Dut 32:21 ✡ **10:20 10:20** Ais 65:1 ✡ **10:21 10:21** Ais 65:2 ✡ **11:3 11:3** 1Ki 19:10, 14 ✡ **11:4 11:4** 1Ki 19:18 ✡ **11:8 11:8** Dut 29:4; Ais 29:10 ✡ **11:10 11:10** Saam 69:22-23

12 Oro nawe aso, xadi namaang tsaxa, a tali minaas sin xolkolmoxo, ma
xadi no xolkol a tali minaas sin no Gentail, mil Moroaa naba suk atubudaani
buxaai no Gentail biaa no inaman in Israel di ba ta mula laa sangan Moroaa
ma di na taltaalnge sin Karisito.
13 Talaawaa, iaa papaare sin gim no Gentail malen xa aposal. Moroaa ta
tulen iaa, laa sangan no Gentail, ngali asaaiti di taman abala inatalil Moroaa
ta tali sin iaa ngali xosaraa. Ma iaa taton we, iaa ba xosaraa.
14 Biaa iaa ta xosaraa abala, iaa we ina xosaraa nugu no inaman ngali di
ba bal tsaxa, ma iaa ga atoaa biexaal ina di.
15 Biaa Moroaa tii taaltalu sin no inaman in Israel tii ga xosaraa malina
mii xolkolmoxo ina inaman. Ma biaa Moroaa naba ta gii mulangen di, naba
malen di tii tapaas mula sin minet.
16 Nawe nanaaxuuk xolot ina tsoki di tali sin Moroaa biaa xan, mil biaa
tsoki xiduul araraa xan bula. Malen bula nawe baa ina ie xan, biaa no laxe
araraa ina ie naba tsap xan bula.
17 Talaawaa biexaa laxe ina ie olip a tamkudil, ma gim no laxe ina ie olip
in lauteng, Moroaa ga esumae tali gim sin niaan ina abia laxe ta tamkudil
labatina abia no laxe ma gim ga exasen abia minaas ina abia baa ina ie olip.
18 Biaabi gim nangaam paraak patanginai abia no laxe. Nawe gim xosaraa
abia namaang ina paraak, gim na adodomi we, gim tsaa, gim xap tiltsomi
abia baa, oro biaa baa a tiltsomi gim.
19 Mil gim ba paare, “Balawaa no laxe a se tamkudil sin ie ngalibi Moroaa
naba pupua ngali esumae tali iaa laa sin aia ie.”
20 Biaa aso. Moroaa tii xudili di sin abia ie amuina di ta xap taltaalnge,
oro Moroaa a esumae tali gim sin aia ie amuina gim ta taltaalnge. Biaabi
gim na xap pepesok, oro gim na mataa.
21 Talaawaa nawe Moroaa tii xudili nanaaxuuk ina biaa no laxe, sin biaa
uk sal, naba xudili gim bula.
22 Biaabi lolong, Moroaa asuk mamainaang sin no inaman, oro sin biexaa
leng, a xap asen abia xan biirbirum sin abia di ta taaltalu sin Karisito oro
a mamainaang sin iu nawe u tigiri manman lalon xan mamainaang, oro
nawe u taaltalu sin, naba xudili iu bula.
23 Oro nawe no Israel, di atiltsoli ngali taltaalnge sin Iesu, Moroaa naba
pupua ngali esumae tali di sin aia ie bula.
24 Nawe aso we, gim tii tamkudil sin aia ie olip in lauteng ma Moroaa ga
esumae tali gim sin aia ie soksok olip so, iwaa ta xap nagim ie tsaa, biaa a
suk axaau ngali Moroaa naba adi abia no laxe ta tamkudil ina abia ie soksok
olip so, ma naba esumae tali di mula laa sin aia xadi ie tsaa.
25 Nugu no taamat, iaa saan ngali gim na ie sinaae mamainaang sin abala
no maarang biaa tii xuxii ti, biaa Moroaa ta xosaraa biexaa Israel ngali di
ba bal taban pupua sin no xoxot araraa ina Gentail Moroaa naba ilei ngali
di ba tsiga laa lalon xan maradaan Moroaa.
26 Ma lalon abala sal no Israel araraa di ba tuo, malen inaatel ta paare,
“Iwaa untino naba xaal Saion,
Naba saali no mat namaang ina xap mangmangle xa sin Moroaa, xaal
sin xan matenbung Jakop,
27 ma balawaa nugu xuxubu mii di,
sin iaa ba ta saali xadi no namaang tsaxa.”✡
28 No inaman in Israel, di xan no matenkorot Moroaa amuina di xap
taltaalnge sin xan inesaait mamainaang Iesu, biaa ta tiltsomi gim no

✡ **11:27 11:27** Ais 59:20-21; 27:9; Jer 31:33-34

Gentail. Oro Moroaa a titii tsaa abala no inaman amuina a axilangi xadi
no iaaiaa.
29 Moroaa naba suk xap alet mulangenai abia no tinabel ta tali sin di o
xan ililei ngali di.
30 Biaa ti, gim no Gentail gim tii xap long amusili Moroaa, oro talaawaa
gim se adi abia biirbirum amuina sin no Israel, sin di ta xap lolong.
31 Sin abia uk sal, talaawaa no inaman in Israel di xap long amusili
Moroaa ngalibi naba ie biirbirum sin di, amuina ta ie biirbirum sin gim.
32 Moroaa tii xosaraa no inaman ngali xap long amusili ia ngalibi naba
pupua ngali tali xan biirbirum sin di araraa.

No totore ngali pa'ii Moroaa

33 Xan minaas ma sinaae ma adodo Moroaa asuk riri buxa!
No inaman di xap pupua ngali paate alengi xan no ininte,
No inaman di xap pupua ngali leng axaau ngalisa ta xosaraa no
maarang ta xaa xosaraa.
34 "Saa atii xan no adodo Orong?
Ma saa tii tsap xan unaananaai xa?"✡
35 "Ma saa setauan tali xa tinabel sin Moroaa,
ma Moroaa naba xiis mulangenai ia?"✡
36 Axosngi no maarang araraa ma ga tali watwat sin di araraa ngali tino
ma no maarang araraa xan no. Laa sin, biaa minaalam laaliu. Aso.

12

Tsutsungit ta tino

1 Biaabi nugu no taamat, iaa ningi awatwati gim, sin xan biirbirum
Moroaa, ngali tali nagim no pakpak malen xa tsutsungit ta tino ma pat ta
atatoni Moroaa biaa sal so ina langlangaari sin ia lalon nagim no butsa.
2 Gim nangaam amusili no namaang ina abala xolkolmoxo, oro gim na
poroklii Moroaa na xosor auuli nagim no adodo ngali naba tsap xaatsap,
ngalibi gim ba taton ngali asasing sin xan sirsiir Moroaa, sin no maarang ta
axaau ma ga atatoni ia, ma ga xap xawas na tsaxa.
3 Sin xan amiimiilam ta tali sin iaa, iaa ba paare sin gim xuxuuk, gim
nangaam alet laangen no iesan gim laa lapalaa ta xap xa muina, oro gim na
adodo axaau, ngali gim tsaa, gim na amusili biaa xolot ina tinaalnge Moroaa
ta tali sin gim.
4 Amuina gita xuxuuk gita ie pakpak ta xuuk, ma ga ie no xolot xuduxudu,
ma biaa no xolot di xap xosaraa no uk maarang araraa.
5 Xuduxudu ina gita no untaltaalnge gita uk pakpak lalon Karisito, ma
gita xuxuuk, gita ina gita tsaa.
6 Gita xuxuuk gita ie no mat laxen tinabel, amusili biaa amiimiilam
Moroaa tii tali sin gita. Nawe num tinabel ngali baais taman xan inesaait
Moroaa malen xa propet, u na taxaa amusili num tinaalnge.
7 O nawe num tinabel ngali tiltsomi biexaal, u na tiltsomi di ma nawe
num tinabel ngali asasing, u na asasing.
8 O nawe ina taal inanaa, u na taal inanaa, o nawe ngali exasen num no
maarang mii biexaal, u na taal buxaai xaa maarang sin di, o nawe ngali tsap
lalaamua, u na laamuangen axaautsi no inaman, o nawe ngali tali biirbirum
sin biexaal, u na taton ngali tali biirbirum sin di.

Titii so

✡ **11:34 11:34** Ais 40:13 ✡ **11:35 11:35** Jop 41:11

9 Nagim no titii na so sin biexaa inaman. Gim na taaltalu sin no namaang
morokon ma gim na taxaariiti no namaang axaau.
10 Gim na etitii engen gim malen nagim no taamat so. Gim na taton ngali
manglen gim xuxuuk.
11 Gim nangaam pelmet oro gim na taxaa watwat laa sin Orong taman
tataton; gim na xosaraa tinaxaa, Orong tii asaaiti gim taman.
12 Gim na taton sin nagim liliis taman tinaalnge. Gim na xale adamis lalon
no mamaet. Gim na tigiri sawit sin Moroaa.
13 Gim na exasen nagim no maarang mii xan no inaman pat Moroaa, biaa
di ta muun. Gim na suei atatoni no xibong biaa di ta xaalame tatan gim.
14 Gim na atubudaani abia di, di ta taal sosong sin gim, gim na atubudaani
di ma gim nangaam xororaa di.
15 Gim na papaalam mii abia di, di ta papaalam; gim na teng mii abia di,
di ta tengteng.
16 Gim na ukbal mii gim xuxuuk. Gim nangaam paraak oro gim na
turangen no muunwas. Gim nangaam adodo we, gim atii no maarang
araraa.
17 Gim nangaam xiis mulangenai namaang morokon, taman namaang
morokon. Oro gim na adodo axaau sin sawe ngali xosaraa biaa naba ta
tutiik lalon no matan no inaman araraa.
18 Nawe a pupua ngali gim ba xosaraa xawas ngali, gim na tino lalon
malina mii no inaman araraa.
19 No turaaga, gim nangaam xisi xa ta tsaapi gim, oro papaalii abia laa sin
xan minagaa tutiik Moroaa. Amuina inaatel a paare,
“Orong a paare,
‘Iaa ba xiis mulangen;
ma iaa ba sas mula.’”✡
20 Oro malen inaatel ta paare,
“Nawe nagim no matenkorot di itol, tabali di,
ma nawe di marua, anungi di.
Biaa gim ta xosaraa weaatia sin di, di ba saaen xaraxin minangel.”✡
21 Gim na xap poroklii aia morokon na aiepatsaa gim, oro gim na aiepatsaa
aia morokon, sin xoxosaraa namaang mamainaang.

13

Manglen no unbanam

1 Gim no inaman araraa gim na man paina xan banam gawaman. Amuina
no banam araraa a xaal sin Moroaa, ma biaa di, di ta adi abia no xalkale
ina banam, Moroaa axosngi di atia.
2 Biaabi saa ia ta palolii abia banam, a palolii senaara Moroaa ta se
xosaraa ma naba ininte sin di.
3 Amuina no lalaamua di amataatinai no inaman biaa di ta xosaraa
namaang tsaxa, a xap ngali abia no inaman di ta xosaraa namaang axaau.
Gim saan ngali man lalon abia tino ta xap xa minataa ina banam? Oro gim
na xosaraa sawe ta tutiik, ngali di ba manglen gim,
4 amuina di xan no untutule Moroaa ngali nagim axaau. Oro nawe gim
xosaraa namaang tsaxa, gim na mataa amuina di ie xoror ngali tali sosong
sin gim. Di xan no untutule Moroaa, biaa ta tulen di ngali abala tinaxaa
ngali tali sosong sin abia di, di ta xosaraa namaang tsaxa.

✡ **12:19 12:19** Dut 32:35 ✡ **12:20 12:20** Pro 25:21-22

5 Biaabi, gim araraa gim na manman paina di, a xap ngali pep alen mu
sosong, oro amuina gim atii bula we, biaa maarang a tutiik ngali gim na
xosaraa.
6 Amuina sin abala, gim ga uuli taakis bula. Sinsa, biaa no unbanam, di
xan no untutule Moroaa, di tigiri taxaa sin abia inatalil sin no leng araraa.
7 Gim na uuli nagim no xiba sin abia di, gim ta ie xiba sin di: Gim na uuli
nagim no taakis ma no iliil ina gawaman laa sin abia di, di alalet xuxute ma
gim na manglen di, di ta ie banam.

Gim na etitii engen gim

8 Nangaam ie xiba sin xa oro gim na xosaraa abala, gim na etitii engen
gim. Nawe gim titii nagim no inaman atataen gim, gim ba xosor puaa xan
lo Moroaa.
9 Amuina biaa lo a paare we, *"Gim nangaam matul mii taamat o aina ta
xap num tubu o num maxis. Gim nangaam sas amantei xaal. Gim nangaam
pulapula. Gim nangaam mataxaaxaa."*✡ Ma balawaa lo ta xuuk, a ngaati di
araraa, *"Gim na titii nagim no inaman atataaen gim malen gim ta etitii engen
gim tsaa."*✡
10 Biaa titii a xap ngali xosor atsaxati xa xaatsap; biaabi biaa titii asuk
xosor puaa abia xan lo Moroaa.

Gim na tino lalon sal ta tutiik

11 Gim na xosaraa abala no maarang. Amuina gim atii no sen mat laxen
leng abala, gita ta tino lalon. Biaa leng a se tsap ngali gim ba pade sin
ururange. Amuina talaawaa atotoaa a se xaalame atat buxa sin gita, malen
biaa gita tii setauan taltaalnge.
12 Bing a se laa ngali xap: o leng naba se tsap. Biaabi gita na saali abia no
tinaxaa ina lodo ma gita na tamtuel lalon abia bakbaxil ina laleng.
13 Gita na tino tutiik malen no inaman, di ta eses lalon laleng. Gita na xap
nun daan watwat sin no luxaal ma gita na xap nun tangtangabaa ma gita
na xap matul mii xa ta xap num tubu o maxis ma gita na xap xosaraa xawas
taman engangaae ma bal tsaxa.
14 Oro gita na tamtuel lalon xan no namaang axaau, Orong Iesu Karisito
ma gita na tilbanti adodo taman no sasaae morokon ina pakpak.

14

Nangaam ininte sin biexaa inaman

1 Gim na sirawaa abia di, di ta malumlum sin xadi no tinaalnge, oro gim
nangaam engangaae mii di, taman xadi no adodo ta xaatsap sin nagim no.
2 Iexa untaltaalnge, a ngani no mat laxen luxaal araraa oro iexa taamat
ta malumlum lalon tinaalnge, a ngani mu no tuba lalon uma.
3 Iwaa taamat ta ngani no maarang araraa na xap nen amagurusiki aia
xa ta xap nganngani abia mat laxen luxaal. Ma iwaa xa ta xap nganngani
no luxaal araraa na xap atuti, iwaa xa ta nganngani abia no luxaal. Amuina
Moroaa a se suei atatoni delu arie.
4 Iu saa ngali u ba ininte sin xan untutule xa xaatsap? Xan lalaamua tsaa
naba ininte sin ia, we tii xosaraa namaang tutiik o a xap. Ma xan lalaamua
tsaa iwaa Orong, naba paare we, a sirawaa ia, amuina Orong naba xosaraa
ia ngalibi naba sirawaa.
5 Taamat axuuk adodo we, leng axuuk asuk pat buxa ngen biexa leng, ma
iexa taamat a taltaalnge we, no leng araraa, a pat buxa. No taamat xuxuuk
di na suk leng axaau sin sawe di ta taltaalnge sin.

✡ **13:9 13:9** Exo 20:13-15, 17; Dut 5:17-19, 21 ✡ **13:9 13:9** Lew 19:18

6 Iwaa taamat ta adodo we, leng axuuk a pat, a xosaraa ngali Orong. Iwaa
ta ngani nganei, a ngani ngali Orong amuina a putsangi axaau sin Moroaa
ma biaa di, di ta palolii abia no luxaal, di manglen Orong ma di ga putsangi
axaau sin Moroaa.
7 Amuina a xap xa ina gita na tino ngali gita tsaa ma a xap xa ina gita na
met ngali gita tsaa.
8 Nawe gita tino, gita tino ngali Orong. Ma biaa gita ta met, gita met ngali
Orong. Biaabi, nawe gita tino o met gita xan no Orong.
9 Amuina Karisito tii met ma ga tino mula, ngali naba tsap Orong ina no
inaman araraa biaa di ta met ma di ta tino.
10 Ngalisa u ta ininte sin num uk untaltaalnge? Oro ngalisa u ta nen
amagurusiki num uk untaltaalnge? Gita araraa, gita ba til laamuaan abia
xan xalkale ina ininte Moroaa ma naba ininte sin gita.
11 Malen xan inaatel Aisaia ta paare,
“Orong a paare, ‘Malen a suk so we, iaa tino,
no putput araraa, di ba sage putput laamuaan iaa,
ma no inaman araraa di ba paare leng we iaa Moroaa.’”✡
12 Biaabi gita xuxuuk gita ba ie xixiis sin Moroaa ngalisa gita ta xosaraa
sawe gita ta xosaraa.

Nangaam axolngi num uk untaltaalnge

13 Biaabi gita na tilbanti abia namaang ina atuti engen gita. Oro gim
na adodo weaatalaa, gim na xap aturungi xa xaat laamuaan nagim uk
untaltaalnge ngali xosaraa ia ngali naba litke.
14 Malen iaa ta tino lalon Orong Iesu, iaa suk taltaalnge so we, a xap xa
luxaal na tsaxa. Oro nawe xa adodo we, biaa luxaal a tsaxa lalon no matan
Moroaa, sin ia biaa luxaal a tsaxa.
15 Nawe num uk untaltaalnge a lolbiir ngali sawe u ta ngani, u xap tino
lalon sal ina titii. Sin sawe u ta ngani, nangaam xosor atsoti, iwaa xa
Karisito ta met ngali.
16 Ma biexaa inaman di ba xap atuti gim ngali xosaraa samaarang gim ta
taltaalnge sin we axaau.
17 Amuina xan Maradaan Moroaa a xap namaang ina tsaamtsaam ma
nunun, oro ina inatutiik ma malina ma papaalam lalon Nantanua Pat.
18 Nawe gim taxaa ngali Karisito sin abala sal gim atatoni Moroaa ma no
inaman di ga sirawaa gim.
19 Biaabi gita na taxaa watwat sin abia no inatalil, biaa ta tali malina ma
ta awatwati gita xuxuuk.
20 Nangaam xosaraa atsoti xan tinaxaa Moroaa lalon xadi tino, ngali sen
luxaal, u ta ngani, no luxaal araraa axaau oro a xap tutiik ngali xa na
xosaraa iexa ngali litke sin sawe ta ngani.
21 Asuk axaau buxa ngali xap ngenngen nganei o nunun waain o
xoxosaraa xaa was biaa naba ta xosaraa num uk untaltaalnge, ngali litke.
22 U ba soro taltaalnge we, a xap xawas na tsaxa sin sawe u ta xoxosaraa,
oro taxaariti labatina u mii Moroaa. Atubudaani abia di, di ta xap atuti di
tsaa ngali xosaraa sawe di ta se atii we a tutiik.
23 Oro nawe xa taamat a boik ngali luxaal ta ngani, a se atuti ia tsaa ngali
sawe ta ngani, amuina biaa luxaal ta ngani a xap xaal sin tinaalnge. Amuina
nawe xawas a xap axoxos papan tinaalnge, biaa namaang tsaxa.

✡ **14:11 14:11** Ais 45:23

15

No untaltaalnge di na tiltsomi di xuxuuk

1 Gita biaa gita ta watwat ma leiwaa, gita na tiltsomi abia di, di ta
malumlum. Ma gita na xap atatoni gita tsaa.
2 Gita xuxuuk, gita na adodo ngali xida no taamat ma gita na xosaraa no
maarang ta mamainaang ngali axaautsi di, ngalibi gita ba awatwati di lalon
Orong.
3 Amuina Karisito, tii xap tino ngali atatoni ia tsaa, malen inaatel, ta paare,
“Biaa no papaare tsaxa ngali iu, a se xol papan iaa.”✡
4 Biaa no maarang di tii atalaa lalon inaatel ti laamua, ngali asingan gita.
Ngalibi gita ba tilwatwat ma biaa Inaatel Pat na anaai gita we, gita ba pupua
ngali liliis taman tinaalnge.
5 Iaa sawit ngali gim we, Moroaa naba tali abala liliis adamis ma inanaa
ngali tiltsomi gim ngali tino lalon xalkale mamainaang araraa mii gita
xuxuuk, malen gim ta amusili Iesu Karisito.
6 Mil gita araraa gita ba pupua ngali til etudim taman ine ta xuuk ngali
tali paipa’ii ma minaalam laa sin Moroaa iwaa xan Mom Iesu Karisito xida
Orong.
7 Biaabi gim na sirawaa gim xuxuuk, malen mu Karisito ta se sirawaa gim
ngalibi, Moroaa naba adi abia minaalam.
8 Gim na adodomi we, Karisito a xaalame malen xa untutule sin no Jiu,
ngali asen we, Moroaa aso sin xan no xuxubu tii xosaraa sin xida no iaaiaa.
9 A xaalame bula ngalibi, no Gentail, di ba pupua ngali tali minaalam laa
sin Moroaa, ngali xan biirbirum laa sin di. Malen inaatel ta paare,
“Biaabi, iaa ba pa’ii iu labatina no Gentail
ma arouk taman iesaam.”✡
10 Ma ga sebula paare,
“Papaalam, mii xan no inaman, gim no Gentail.”✡
11 Ma ga sebula paare,
“Pa’ii Orong, gim araraa no Gentail,
ma gim no inaman araraa, gim na arouki no paipa’ii laa sin ia.”✡
12 Ma Aisaia ga sebula paare,
“Xan baa Jesi naba xaalame,
asuk so naba atiltsoli ngali laamuangen no Gentail.
Di ba liliis taman tinaalnge lalon ia.”✡
13 Iaa sawit we Moroaa, iwaa muina liliis taman tinaalnge sin gim, ngalibi
naba auusi gim araraa taman abia no pinaalam ma malina, amuina gim
taalnge sin ia. Mil gim ba usli buxa taman watwat ina Nantanua Pat lalon
liliis taman tinaalnge.

Xan inatalil Pol laa sin no Gentail

14 Iaa taltaalnge so we, gim nugu no taamat ma no motogo gim we, gim
tsaa, gim us taman mamainaang, gim atii no maarang araraa, ma gim ga
pupua ngali asingan gim xuxuuk.
15 Oro nugu atatal awatwat laa sin gim taman biexaa maarang, ngalibi
gim ba pupua ngali adodomi no sebula, amuina sin xan amiimiilam Moroaa
tii tali sin iaa
16 ngali iaa tii tsap xan untutule Iesu Karisito, laa sin no Gentail. Malen
xa unsausawit, iaa xosaraa xan tinaxaa Moroaa ngali baais taman xan

---

✡ **15:3 15:3** Saam 69:9 ✡ **15:9 15:9** 2Sa 22:50; Saam 18:49 ✡ **15:10 15:10** Dut 32:43 ✡ **15:11 15:11** Saam 117:1 ✡ **15:12 15:12** Ais 11:10

inesaait mamainaang laa sin no Gentail, ngalibi naba malen xa tinabel axaau Moroaa naba ta sirawaa, biaa Nantanua Pat ta apati.
17 Biaabi, lalon Iesu Karisito, iaa ie muina ngali paraak taman nugu tinaxaa, laa sin Moroaa.
18 Iaa ba xap pupua ngali paraak taman xawas oro taman sawe Karisito ta xosaraa lalon iaa, ngali laamuangen no Gentail ngali long amusili Moroaa sin sawe iaa ta se asaaiti di ma sal iaa ta taxaa labatina di,
19 sin xoror ina no axixila ma sin xoror ina Nantanuan Moroaa. Ngalibi, xaal Jerusalem laa Ilirikum ma no xobel lolobet, iaa se baais araraa taman xan inesaait mamainaang Iesu Karisito.
20 Sin abala sal, laa tigiri saan ngali baais taman xan inesaait mamainaang Iesu, sin no xobel ma no inaman laba biaa di ta xap mager alongmen xan inesaait mamainaang Karisito, ngalibi iaa ba xap tumar papan xan atkale xa xaatsap.
21 Malen Aisaia ta atalaa,
“Biaa no inaman, xa ta xap mager asaaiti di taman ia, di ba lolong ma leng,
ma biaa di, di ta xap mager longmien, di ba leng axaau sin abia inesaait.”✡

Xan ngitngit Pol ngali laa limlim Rom

22 Nugu tinaxaa tala, tii tilbanti nugu sal, ma iaa ga xap pupua ngali laa uwaa gim.
23 Oro, talaawaa iaa se araraai nugu no tinaxaa lalon abala no inaman labalaba ma iaa tii suk saan buxa ngali abala no daan miet ngali laa uwaa gim.
24 Iaa ngiti ngali laa lalon xobel labalaba Spen, ma iaa liliis taman tinaalnge ngali ben laa iaawis tia Rom. Mil sin nugu limlim tia mii gim, gim ba tiltsomi iaa, sin nugu ines laa Spen.
25 Oro setauan sin iaa ba ta xaalame, iaa ben laa Jerusalem taman no tinabel ngali laa tiltsomi no untaltaalnge tia.
26 No untaltaalnge in Masedonia ma Akaia, di taton ngali tabali no untaltaalnge biaa di ta muun ngali xuxute, di ta manman tia Jerusalem.
27 Di tii taton ngali xosaraa abala, amuina di saaen we, di ie xiba sin di. Amuina no Gentail di exasen abia tubudaan ina Nantanua Pat ina inesaait mamainaang. Mil di na taxaa bula ngali di, taman tubudaan xaal sin no untaltaalnge in Jerusalem.
28 Biaa iaa ta se tali abia xuxute ma iaa ga araraai abia xadi no tinaxaa axaau, iaa ba xaalame ngali lasi gim sin nugu ines laa Spen.
29 Ma iaa atii so we, biaa iaa ta xaalame, Karisito naba atubudaani buxaai gita sin xida no leng etudim.
30 Ma talaawaa, nugu no uk untaltaalnge iaa ningi awatwati gim, sin iesan xida Orong Iesu Karisito ngali til etudim mii iaa lalon nugu lelep ina nugu tinaxaa ngali sausawit laa sin Moroaa ngali iaa. Xosaraa abala amuina sin nagim titii sin iaa biaa Nantanua Pat ta tali sin gim.
31 Gim na sawit ngali iaa ngali Moroaa naba aleiwaai iaa, sin no muun taltaalnge in Judaia, biaa di ta xap saan ngali long amusili Moroaa, Gim na sawit bula ngali iaa we, no untaltaalnge tia Jerusalem di ba sirawaa abia nugu tinaxaa ina tiltsoxo laa sin di.
32 Mil sin xan sirsiir Moroaa, iaa ba xaalame sangan gim taman pinaalam ngali gita ba arie anaai engen gita.
33 Ma talaawaa iwaa Moroaa naba tali malina sin gita ma naba manman mii gita araraa. Aso.

✡ **15:21 15:21** Ais 52:15

16

Pol a suei atatoni no untaltaalnge in Rom

1 Iaa we ina paatinai no maarang ta axaau taman Pibi, moton giem, iwaa
untutule ina xan matenaanua Moroaa tia Senkeria.
2 Gim na suei atatoni ia lalon Orong sin sal ta tutiik ina xan no
untaltaalnge Moroaa, ma gim na tiltsoxomi ia sin sen maarang ta muun
sin, amuina tii se tiltsoxomi xuduxudu ina inaman ma iaa tsaa bula.
3 Gim na tali nugu lasiaat axaau sin Prisila ma Akuila nugu no uk
untinaxaa lalon xan inatalil Iesu Karisito.
4 Delulu se atataen minet ngali tilbanti biexaal biaa di ta xonon ngali sas
amantei iaa. Iaa ma xan no matenaanua araraa Moroaa ina no Gentail bula,
giem putsangi axaau sin Moroaa ngali delulu.
5 Lasiaat axaau bula laa sin abia xan matenaanua Moroaa di ta tsap esuei
lalon xadelu anua. Gim na tali lasiaat axaau sin nugu xos ina turaaga,
Epenetus, iwaa tii laamua ngali puxisbal laa sin Karisito tala Asia.
6 Tali nugu lasiaat axaau sin Maria iwaa ta taxaa watwat ngali gim.
7 Gim na putsangi lasiaat axaau sin Andronikus ma Junia nugu no uk
matenbung no Jiu ma inaman ina nugu inaman labalaba ma delu tii no
uk xaus mii iaa lalon anua lodo. No aposal di atik axaautsi di ma di tii
taltaalnge sin Karisito setauan sin iaa.
8 Gim na putsangi lasiaat axaau sin Ampilatus iwaa iaa ta titii lalon Orong.
9 Gim na putsangi lasiaat axaau sin Urbanus nagiem uk tinaxaa lalon
Karisito, ma Stakis iwaa nugu xos ina turaaga.
10 Gim na putsangi lasiaat axaau sin Apelis iwaa Moroaa ta se xonon ma
sirawaa lalon Karisito. Gim na putsangi lasiaat axaau sin xan matenaanua
Aristobulus.
11 Gim na putsangi lasiaat axaau laa sin Erodion iwaa nugu uk maten-
bung. Ma gim na putsangi lasiaat axaau sin xan matenaanua Narsisus biaa
di tii manman lalon Orong.
12 Gim na putsangi lasiaat axaau laa sin Trapena ma Traposa, delu arie
taxaa watwat lalon Orong, ma gita na putsangi lasiaat axaau laa sin Pesis
iwaa nugu xos turaaga, iexa aina ta taxaa watwat lalon Orong.
13 Gim na putsangi lasiaat axaau sin Rupus iwaa Orong ta se axilangi; mii
xan nagaa bula iwaa ta tsap malen nugu nagaa bula.
14 Gim na putsangi lasiaat axaau laa sin Asinkritus, Pilegon, Emes,
Patrobas, Emas, ma xida no taamat ma no motogo lalon Orong mii di.
15 Gim na putsangi lasiaat axaau laa sin Pilologus, Julia, Nereus mii moton
ma Olimpas, ma no untaltaalnge mii di.
16 Gim na putsangi lasiaat axaau sin gim xuxuuk taman engur, biaa ta pat
ma xan no Matenaanua Moroaa araraa lalon Karisito di putsangi, lasiaat
axaau laa sin gim.
17 Iaa ningi awatwati gim, nugu no taamat ma no motogo, ngali gim na
tilaamamil sin abia di, di ta xaa xosaraa no engangaae labatina gim ma di
ta asingan gim taman no maarang ngali xosaraa gim ngali xol palaaen abia
asasing axaau gim ta se adi, gim na man palaaen di.
18 Amuina biaa no mat inaman, di xap taxaa laa sin xida Orong Iesu
Karisito; oro di taxaa ngali di tsaa ma taman xadi no totore ta teng axaau
no ma taman paipa'ii, di ta tali sin no inaman, di apanaai abia no inaman,
di ta xap atii we, di no inaman tsaxa.
19 No inaman sin no daan xolot, di se alongen we gim lolong amusili xan
totore Moroaa, iaa ga suk taton sin gim oro iaa saan ngali gim na sinaae sin
senaara ta axaau ma gim na leiwaa sin senaara ta morokon.

20 Iwaa Moroaa ina malina naba axaxaitsaa Saatan paina no xaden gim.
Xan amiimiilam xida Orong Iesu Karisito naba manman mii gim.
21 Timoti iwaa nugu uk untinaxaa a putsangi lasiaat axaau laa sin gim;
mii Lusias ma Jaison ma Sosipata nugu no mixap.
22 Iaa Tetius, iaa tii atalaa abala inaatel, ma iaa putsangi lasiaat axaau
bula sin Orong.
23 Gaius a putsangi lasiaat axaau laa sin gim. A tilaamamil sin iaa ma
balawaa xan Matenaanua Moroaa atala.
Erastus iwaa untilaamamil ina no tang ina abala inaman labalaba ma
nagiem taamat Kuartus, delu putsangi lasiaat axaau laa sin gim.
24 Iaa sawit we xan amiimiilam xida Orong Iesu Karisito, naba manman
mii gim araraa. Aso.

Pol aminaalami Moroaa

25 Talaawaa, minaalam na laa sin ia iwaa ta pupua ngali xosor awatwati
gim sin tinaalnge amusili nugu inesaait mamainaang ma biaa babaais ina
Iesu Karisito ma amusili abia inesaait xuxii tii se asemat biaa tii man xuxii
xaal ti laamua.
26 Oro talaawaa a se asemat sin xadi no inaatel no propet, sin xan banam
Moroaa ta tino laaliu, ngalibi no inaman labalaba di soro taltaalnge ma long
amusili ia.
27 Giem langlangaari sin iu iwaa unsinaae Moroaa mu, gita ba ami-
naalami ia laaliu sin Iesu Karisito! Aso.

Nanaaxuuk ina xan Inaatel Pol laa sin no Korin

1 Iaa, Pol, Moroaa ta ilei taman xan sirsiir ngali tsap xan aposal Iesu
Karisito ma xida taamat Sostenes.
2 Gelulu atalaa abala inaatel laa sin xan no matenaanua Moroaa in Korin,
laa sin gim biaa Iesu Karisito ta guraii gim, ma ga ilei gim ngali tsap pat, mii
abia di sin no xolot araraa di ta ilei iesan xida Orong Iesu Karisito, xadi ma
xida Orong.
3 Amiimiilam ma malina laa sin gim, axaal sin Moroaa xida Mom ma
Orong Iesu Karisito.

Tinabel mamainaang

4 Iaa tigiri putsangi axaau laa sin Moroaa ngali gim amuina ngali biaa xan
amiimiilam ta tali sin gim lalon Iesu Karisito.
5 Sin ia, Moroaa tii atubudaani gim sin no sal araraa ma nagim no papaare
araraa ma no mat sinaae,
6 amuina sin nagiem papaare leng taman Karisito a se tsap so lalon gim.
7 Biaa gim ga xap muun bula ngali xaa tinabel ina Nantanua biaa gim ga
liliis taman sasaae watwat ngali xida Orong Iesu Karisito naba asemat.
8 Ngali naba taxaariiti gim pupua sin xapkap, ngalibi naba xap xa na
pupua ngali atuti gim taman namaang tsaxa sin xan leng xida Orong Iesu
Karisito.
9 Moroaa naba xosaraa abala amuina ta taxaariiti xan xuxubu ma ga ilei
gim ngali xale etudim mii xan Tsi Iesu Karisito xida Orong.

No tsekxirixi lalon xan matenaanua Moroaa

10 Iaa ningi awatwati gim, nugu no taamat sin iesan xida Orong Iesu
Karisito, ngali gim araraa gim na uk bal engen gim ngali naba xap xa
namaang ina tsekxirixi labatina gim ma ngali gim ba til etudim taman uk
adodo ma sinaae.
11 Nugu no taamat, biexaal ina xan matenaanua Kolowi, di asaaiti iaa we,
biexaa inemagaae biaa labatina gim.
12 Muina sawe iaa ta we na paatina abala, iexa ina gim a we, “Iaa amusili
Pol;” o iexa, “Iaa amusili Apolos;” o iexa, “Iaa amusili Sepas,”* oro biexaal di
we, “Iaa amusili Karisito.”
13 Asen parawe, gim pupua ngali exasen Karisito sin no xolkolot ta et? Di
tii ataxiwaa Pol papan tongol ngali gim? Di tii axadaani gim sin iesan Pol?
14 Iaa suk putsangi axaau we, iaa tii xap axadaani xaal ina gim, oro iaa tii
axadaani mu Kirispus ma Gaius,
15 Sinsa, xa naba xap paare we, ia tii axaxadaan sin iesaaga.
16 (Iou, iaa tii axadaani bula no inaman nan xan matenaanua Stepanas
oro iaa se xap pupua ngali adodomi nawe iaa tii axadaani xaal bula.)
17 Karisito a xap tulen iaa ngali axaxadaan, oro ngali baais taman inesaait
mamainaang, ina xoror ina xan tongol. Tii xap tulen iaa ngali baais taman
no totore ina sinaae xaal sin no inaman, nawe iaa xosaraa abala, di ba xap
taltaalnge sin Karisito iwaa ta met papan tongol.

Karisito iwaa sinaae ma xoror ina Moroaa

* **1:12 1:12** *Sepas - Biexa iesan Pita.*

18 Amuina biaa inesaait ina xan minet Karisito papan tongol atang-
tangabaa sin biaa di, di laa sin sal Edes, oro sin giem, biaa xan atotoaa
Moroaa, biaa xan xoror.
19 Amuina Aisaia a se atalaa,
“Iaa ba tsaalen xadi sinaae no unsinaae;
ma iaa ba atangtangabaai xan adodo iwaa ta asasing buxa.”✡
20 Inaai se aia unsinaae? Inaai se aia ta asasing buxa sin lo? Inaabi se
abia sinaae ina totore ina abala nan ul. Moroaa a se atangtangabaai biaa
sinaae ina abala xolkolmoxo ina inaman.
21 Amuina sin xan sinaae Moroaa, xolkolmoxo ina inaman tii xap atii ia
taman xan sinaae. Moroaa tii suk taton ngali atoaa biaa di ta taltaalnge sin
nagelulu babaais biaa xolkolmoxo ta adodo we atangtangabaa.
22 No Jiu di saan ngali lasi xaa axixila xoror ma no Grik di nen tsalei
sinaae.
23 Oro giem baais taman Karisito papan tongol, biaa at litlitke xadi no Jiu
ma tangtangabaa sin no Gentail.
24 Oro ngali biaa di Moroaa ta se ilei di, biaa no Jiu ma no Grik, Karisito,
iwaa xan xoror Moroaa ma xan sinaae Moroaa.
25 Amuina biaa xan sinaae Moroaa, biaa no inaman di ta adodo we
atangtangabaa, asuk lot buxa ngen xadi sinaae no inaman. Ma xan watwat
Moroaa biaa no inaman di ta adodo we a malumlum, biaa asuk watwat
buxa ngen biaa xadi watwat no inaman.
26 Nugu no taamat, gim na adodo mula, gim no sen mat taamat ti, sin leng
Moroaa tii ilei gim. Gim tii xap xudu sin nagim no sinaae ina taamat ma tii
xap xudu biaa no inaman di tii xap nanxilalaa malen gim no unsinaae o no
lalaamua lot o no untang.
27 Oro Moroaa axanei biaa no maarang biaa xolkolmoxo ta adodo
we atangtangabaa ngali amangieli no unsinaae, Moroaa axanei biaa no
maarang biaa xolkolmoxo ta adodo we a malumlum ngali amangieli biaa
di ta watwat.
28 Axanei biaa no maarang xolkolmoxo ta nenlii, ma no maarang ta nen
amagurusiki ma no maarang gomsaa, ngali xosor gomsaai no maarang biaa
xolkolmoxo ta lasi,
29 ngalibi xa na ba xap paraak nan no matan ia.
30 Amuina Moroaa a xosaraa abala biaa gim ta manman lalon Iesu
Karisito, iwaa ta tali sinaae sin gita xaal sin Moroaa. Lalon Karisito, Moroaa
a xosaraa gita tutiik, pat ma ga gii mulangenai gita.
31 Biaabi malen Jeremaia ta atalaa; *“U na papaalii iwaa ta paraak, na
paraak lalon Orong.”*✡

2

Sinaae so biaa ta xaal sin Nantanua Pat

1 Nugu no taamat, biaa iaa ta xaalame sangan gim, iaa tii xap xaalame
ngali baais taman xaa totore lot buxa o xa xariin sinaae, malen iaa tii baais
taman xan papaare leng Moroaa.
2 Sinsa iaa se adodo mu ngali baais taman Iesu Karisito ma xan taktaxiu
papan tongol.
3 Iaa xaalame sangan gim lalon malumlum taman minataa ma xaraxin
dididiir.

✡ **1:19 1:19** Ais 29:14 ✡ **1:31 1:31** Jer 9:24

4 Nugu inesaait ma nugu babaais tii xap laa mii sinaae ma ngali tataii
nagim no adodo taman no totore, oro taman namaang ngali asen xan xoror
Nantanua.
5 Ngalibi nagim tinaalnge naba xap manman lalon xadi sinaae no inaman,
oro papan xan xoror Moroaa.

Sinaae xaal sin Nantanua

6 Oro giem paare taman inesaait ina sinaae labatina biaa di ta se masak
lalon Moroaa. Oro a xap sinaae ina abala nan ul, o no lalaamua ina abala
nan ul biaa di ba ta xosorlii xadi xoror.
7 A xap, giem paare taman xan sinaae xuxii Moroaa biaa ta axuina ma ga
ngiti sin atiltsoli ngali xida minaalam setauan sin xan axoxos.
8 A xap xaa lalaamua ina abala nan ul, di na atik axaautsi abala, nawe di
nii atii abala, di nii xap ataxiwaa iwaa Orong ina minaalam papan tongol.
9 Oro Aisaia a se atalaa,
“A xap xa mat na se lasi o
a xap xa talinga na longmien
a xap xa xo na se adodo tsiili,
sawe Moroaa ta se taxaaturungi ngali a biaa di, di ta titii ia.”✡
10 Oro Moroaa a se putaasen sin gita taman xan Nantanuan.
Nantanua a xaa tsatsel ngali no maarang araraa ta riri ina xan no
maarang Moroaa.
11 Ngali saa labatina no inaman ta atik axaautsi xan adodo taamat oro
nantanuan taamat lalon ia. Sin abia uk sal a xap xa na atixi xan adodo
Moroaa oro Nantanuan Moroaa mu.
12 Gita xap mager adi aia nantanua ina xolkolmoxo oro iwaa Nantanua ta
xaal sin Moroaa, ngali gita ba atik axaautsi biaa no tinabel Moroaa ta taal
gomsaai sin gita.
13 Balawaa abala gelulu ta paare taman, a xap lalon totore taamat ta
asingan gelulu taman oro taman totore Nantanua ta asingan gelulu taman
ta atsapngen so ina Nantanua lalon totore ina Nantanua.
14 Iwaa taamat Nantanua ta xap manman sin a xap saansili biaa
no maarang ta xaal sin Nantanuan Moroaa amuina biaa no maarang,
atangtangabaai ia, ma ga xap pupua ngali atixi no, amuina balawaa no
maarang di ba atii no sin Nantanua.
15 Taamat ta us taman Nantanua a pupua ngali ininte sin no maarang
araraa oro xa taamat xaatsap a xap pupua ngali ininte sin.
16 “Saa atii xan adodo Orong?
Saa pupua ngali taal inanaa sin?”✡
Oro xida adodo xan Karisito.

3

No tsekxirixi ina xan matenaanua Moroaa

1 Nugu no taamat, iaa xap pupua ngali paare sin gim malen gim, man
lalon Nantanua oro, iaa paare sin gim malen gim ina xolkolmoxo ina
inaman, no madalak lalon Karisito.
2 Iaa tabali gim taman sus, a xap taman luxaal watwat, amuina gim
xap mager taxaaturung ngali, ma aso talaawaa tsaa, gim xap mager
taxaaturung ngali.
3 Amuina gim tino tsaa, malen abia no inaman ina abala xolkolmoxo.
Ngali nagim no bal tsaxa ma no inemagaae, mii biexaal labatina gim, asen
we gim ina abala xolkolmoxo, gim ta manman sin xan namaang.

✡ **2:9 2:9** Ais 64:4 ✡ **2:16 2:16** Ais 40:13

4 Ngali nawe xa a we, “Iaa amusili Pol,” o iexa a we, “Iaa amusili Apolos,”
gim ina abala xolkolmoxo ina inaman.
5 Iaa, Pol, iaa ma Apolos gelulu xan no untutule Moroaa, gelulu ta
laamuangen gim sin taltaalnge. Gelulu xosaraa biaa tinaxaa Orong ta tali
sin gelulu ngali xosaraa.
6 Iaa soxaa xalitsa, o Apolos a silii, oro Moroaa mu a xosaraa ga tsik.
7 Iwaa ta soxaa ma iwaa ta silii; a xap xawas sin, ma asuk so Moroaa tsaa
a xosaraa ga tsik.
8 Iwaa ta soxaa ma iwaa ta silii no, delu arie xosaraa uk tinaxaa, ma delu
ba alet iliil xuxuuk sin xadelulu tinaxaa tsaa.
9 Ngali gelulu xan no uk tinaxaa Moroaa, gim xan no uma ma Xan Anua
Moroaa.
10 Sin xan amiimiilam Moroaa a se tali sin iaa, iaa axosngi axaautsi atkale
ina anua malen xa unsinaae ina untumtumar ma xa xaatsap a tumtumar
papan. Oro xuxuuk ina gita na tumar axaautsi.
11 Amuina a xap xa na pupua ngali axosngi xa atkale xaatsap ngen Iesu
Karisito.
12 Nawe xa a tumar papan abala atkale ina anua, taman goul, silwa, xaat
ta matmirmir, no ie, liil o paas ina pitpit,
13 mil xan tinaxaa naba asen ta sen we amuina biaa xan leng Moroaa
ina ininte naba asen lalon waa. Ma ie naba asen sen mat laxen tinaxaa ta
xosaraa. Ma ie naba xonon biaa tinaxaa ngali asen nawe axaau o atsaxa.
14 Nawe senaara ta tumaraa papan abia muina atkale aiepatsaa ie, iwaa
untunumar naba adi xan iliil.
15 Oro nawe ie a uki, iwaa untunumar naba xosorlii, oro Moroaa naba
atoaa ia malen xa ta sol loxono abia ie suaamsuaam.
16 Gim xap atii we gim tsaa Xan Anua Moroaa ma iwaa Nantanuaan
Moroaa a manman lalon gim?
17 Nawe xa a xosor atsoti Xan Anua Moroaa, Moroaa naba xosor atsoti
bula ia, amuina Xan Anua Moroaa a pat, o gim bula gim abia Xan Anua
Moroaa.
18 Gim nangaam apanaai gim tsaa, nawe xa ia labatina gim ta adodo we
ia unsinaae sin abala namaang ina abala xolkolmoxo, na tsap tangtangabaa
lalon no matan no inaman, ngalibi naba tsap sinaae lalon no matan Moroaa.
19 Ngali sinaae ina abala xolkolmoxo ina inaman a tangtangabaa lalon no
matan Moroaa. Malen inaatel ta paare we, *“Moroaa atsinaa no unsinaae
lalon xadi no sinaae tsaa.”*✡
20 Ma inaatel a sebula paare, *“Orong a se atii we xadi adodo no unsinaae a
maarang gomsaa.”*✡
21 Ngalibi gim nangaam paraak taman senaara taamat ta pupua ngali
xosaraa. Soina mu no maarang araraa nagim no.
22 Pol o Apolos o Sepas* o xolkolmoxo o tino o minet o talaawaa o nowa,
no maarang se araraa nagim no,
23 Ma gim xan Karisito, ma Karisito xan Moroaa.

4

Xan no Aposal Karisito

1 Biaabi no inaman di na lasi gelulu malen gelulu xan no untutule Karisito
biaa ta taalnge tali gelulu ngali tilaamamil sin xan no totore ta xuxii Moroaa.
2 Nawe xa lalaamua lot a tali xa tinaxaa sin xan no untinaxaa, biaa no
untinaxaa di na amusili xan sirsiir xadi lalaamua.

✡ **3:19 3:19** Jop 5:13 ✡ **3:20 3:20** Saam 94:11 * **3:22 3:22** *Sepas* - Biexa iesan Pita.

3 Iaa xap adodo buxa ngali nawe gim ininte sin iaa o xa taamat a ininte
sin iaa. Asuk so, iaa xap ininte sin iaa tsaa.
4 Nugu adodo lalon nugu butsa aleng, oro biaa adodo a xap asen iaa malen
iaa tutiik. Orong mu Iwaa naba ininte sin iaa.
5 Biaabi gim nangaam ininte setauan sin xa sin abia leng so. Liliis pupua
sin Orong naba ta xaalame. Naba tali nan leng biaa no maarang ta xuxii
nan lodo ma naba putaasen abia xadi adodo xuxii no inaman nan xadi no
butsa. Sin abia leng no inaman xuxuuk di ba tsiili xadi paipa'ii xaal sin
Moroaa.
6 Nugu no taamat, talaawaa, iaa se apuaa abala no sin iaa tsaa ma Apolos
ngali nagim axaau, ngali gim ba asasing sin gelulu ngali muina abala
papaare biaa di ta we, "Gim nangaam laa buxa ngen senaara di ta atala."
Mil gim ba xap paraak sin taamat ta xuuk ngen iexa taamat.
7 Saa xosaraa iu xaatsap sin biexaal? No sen maarang iu ta tapkina no u
tii xap adi no? Ma nawe iu tii adi no, ngalisa u ga paraak we u xap adi no?
8 Gim se adi abia no maarang araraa gim ta saan ngali, ngaa? O gim ga se
tsap no untang, ngaa? O gim se tsap bula no king sin gelulu ta xap mager,
ngaa? Iaa suk saan so ngalibi gim na tsap no king, ngali gelulu ba arie tsap
no king mii gim.
9 Amuina sin nugu nanen Moroaa a se aturungi giem no Aposal nan xolot
ina ngali asen abia xapkap ina buro malen no inaman di ta atut tali sin
minet lalon xolot ina sarsar. Di aturungi giem ngali asen ma giem ga mat
malen no tangtangabaa lalon wankaula, laa sin no angelo ma laa sin no
inaman bula.
10 Gelulu no tangtangabaa ngali xan axaau Karisito oro gim sinaae lalon
Karisito, ngaa? Gelulu se malumlum oro gim watwat ngaa? Di manglen
gim, oro di amangieli gelulu, ngaa?
11 Pupua sin abala leng gelulu itol ma marua, gelulu ugauga taman no
uga ta tater, di xosaraa atsaxati gelulu ma gelulu man iis nan no xobel.
12 Gelulu taxaa watwat taman no liman gelulu tsaa, nawe di xororaa
gelulu, gelulu atubudaani di, nawe di asosongi gelulu, gelulu til watwat.
13 Nawe di paare tsaxa ngali gelulu, gelulu xisi taman mamainaang,
gelulu suk malen abia no ro ina balan pula, ma gelulu malen pun biaa
xolkolmoxo ina inaman ta palolii.
14 Iaa xap atalaa abala ngali amangieli gim oro ngali atewaai gim malen
nugu no xos so ina tsi.
15 Sinsa sangaul axuuk ina tausen ina inaman di ta tilaamamil sin gim
lalon abia tino lalon Karisito, a xap nagim xaa mom na xudu, sinsa lalon
Iesu Karisito iaa tii se tsap nagim mom, lalon inesaait mamainaang.
16 Biaabi iaa ga suk ningi awatwati gim ngali gim na atolomi nugu
namaang.
17 Ngali abala muina mu, iaa ba tulen Timoti laa sin gim iwaa nugu tsi ma
iwaa iaa ta titii buxaai, iwaa ta suk so sin xan tinaxaa Orong. Timoti naba
sebula asaaiti gim taman nugu no sal ina tino lalon Iesu Karisito, biaa uk
maarang iaa ta asasing taman sin no xolot araraa ina xan no matenaanua
Moroaa.
18 Biexaal ina gim, di paraak amuina di adodo we iaa ba xap xaalame
ngali le uwaa gim.
19 Oro naba xap lil mu iaa na xaalame sangan gim, nawe Orong a siir, iaa
ba tsalei sawe balawaa no parparaak di ta papaare taman, o xadi sen xoror.
20 Amuina biaa xan Maradaan Moroaa a xap maara ina papaare mu oro
ina xoror.

21 Semaarang gim saansili? Gim saan ngali iaa na xaalame sangan gim
taman xa ririit o iaa na xaalame sangan gim lalon titii ma nantanua ina
mangmagus?

5

Saali iwaa taamat tsaxa

1 Di tali inesaait we, namaang ina matmatuul mii xaal xaatsap bala
labatina gim, biaa taamat ta matmatuul mii xan tubu xan mom. Gim ba
xap tatanginai abala namaang labatina no Gentail.
2 Ma gim ga paraak taman abala, gim na us taman lolbiir o iwaa taamat
aia ta xosaraa abala mat namaang, gim na saali ia, sin xan matenaanua
Moroaa.
3 Sinsa nawe iaa xap manman mii gim sin pakpak, iaa manman mii gim
lalon nantanuaaga ma iaa ga se tali ininte sin aia xa ta xosaraa abala, ga
malen mu iaa tii manman, mu tia.
4 Biaa gim ta tsap etudim lalon iesan xida Orong Iesu, ma iaa manman
mii gim lalon Nantanua ma xan xoror xida Orong Iesu a manman bula,
5 gim na tali aia taamat laa sin Saatan, ngalibi biaa namaang tsaxa naba
xosaraa atsoti ma Orong naba atoaa nantanuaan sin xan leng Orong.
6 Asuk xap axaau, ngali gim na paraak. Gim atii bula we, pu iis dokdok a
pupua ngali apupueti araraa palawa di ta louxaa?
7 Gim na saali abia no iis xabaar ina namaang tsaxa, asuk so maase gim
ba malen tsoki uul ta xap xa iis, biaa gim ba weaatia. Ngali Karisito, ia iwaa
xida Esliwaa sipsip dokdok di ta se tsutsungit taman.
8 Biaabi gita na taxaariiti xida leng ina Esliwaa a xap mii iis xabaar ina
namaang tsaxa ina minagaa, oro mii abia tsoki ta xap xa iis, biaa tsoki ta
mixat ma so.
9 Lalon inaatel iaa tii atala laa sin gim, iaa tii asaait ngali gim, na xap man
etudim mii no inaman tsaxa in lalon sal,
10 iaa xap paare we no inaman lalon xolkolmoxo, di no inaman tsaxa in
lalon sal o no mataxaaxaa, no unpulapula ma no unlanglangaari sin no
malagan. Oro ngali pep alen no, u na suk poroklii abala xolkolmoxo.
11 Oro talaawaa iaa atatal sin gim ngali man palaaen biaa no saa gita ta
putsangi ia tsaa xida taamat, oro no inaman tsaxa lalon sal, mataxaaxaa,
ma unlanglangaari sin no malagan ma unaamamok, ma taamat nunun, ma
unpulapula. Nangaam angen mii iwaa mat taamat.
12 A xap nago xolot ngali iaa ba ininte sin abia no inaman di ta man
lokobel lalon xan matenaanua Moroaa, oro axaau ngali gim ba ininte sin
abia di lalon xan matenaanua Moroaa.
13 Moroaa naba ininte sin abia di lokobel. “Gim na saali iwaa untsaxa
labatina gim.”✡

6

Ininte labatina no untaltaalnge

1 Nawe xa ina gim a ie mamaet mii iexa untaltaalnge, ngalisa ta tsap
sangan unininte ta xap atii Moroaa, o ga xap laa sangan no untaltaalnge?
2 Gim xap atixi, we biaa no untaltaalnge di ba ininte sin xolkolmoxo? O
nawe gim ba ininte sin xolkolmoxo o gim ba sen ininte we sin no xirabas
dokdok?

✡ **5:13 5:13** Dut 17:7; 19:19; 21:21; 22:21, 24; 24:7

3 Gim xap atii we gita no untaltaalnge gita ba ininte sin no angelo? Ma
nawe aweaatia, ngalisa gim ta xap pupua ngali atutiki no maarang sin abala
tino?
4 Biaabi gim na xap laa sangan xaa unininte biaa no muun taltaalnge. Xa
ina no untaltaalnge ina xan matenaanua Moroaa naba pupua ngali lolong
sin nagim no mamaet ma naa xosaraa malum labatina gim.
5 Iaa paatinai abala ngali amangieli gim, a xap xa labatina gim ta sinaae
pupua ngali ininte sin abia xirabas labatina no untaltaalnge?
6 Oro iexa untaltaalnge a laa nan ininte mii iexa untaltaalnge ma di ga
papaalii no muun taltaalnge di ga ininte labatina di.
7 Laamuaan no matan Moroaa asuk xap tutiik ngali tali iexa uk untaltaal-
nge laamuaan xadi xalkale ina ininte no muun taltaalnge. Naba suk axaau
so ngali poroklii iexa untaltaalnge na xosaraa namaang tsaxa sin gim o na
pula sin gim.
8 Oro gim tsaa gim apanaai ma xosaraa no namaang tsaxa sin nagim no
taamat.
9 Gim xap atii we, biaa di ta morokon di ba xap tapkina xan Maradaan
Moroaa. Gim na xap apanaai gim tsaa, biaa di ta xosaraa namaang ina exus,
ma langlangaari sin no malagan, ma di ta matmatuul mii aina o taamat
minaxis, no taamat in nan sal ma no taamat di ta exus mii no taamat,
10 no unpulapula, no angen tsaxa, no unnunun, no unaamamok, ma
unaababaa, di ba xap tapkina xan maradaan Moroaa.
11 Ma biexaal ina gim di tii weaatia ti laamua, Oro sin iesan Orong Iesu
Karisito ma Nantanuan xida Moroaa, Orong a se guraili nagim no namaang
tsaxa ma ga apati ma atutiki gim.

Manglen Moroaa taman nagim pakpak

12 Biexaal di paare weaatala, “Iaa pupua ngali xosaraa no maarang
araraa.” Oro iaa xisi weaatala, “A xap no maarang araraa a mamainaang
sin gim ngali xosaraa.” Biexaal di paare weaatala, “Iaa pupua ngali xosaraa
no maarang araraa.” Oro iaa xisi weaatala, “Iaa ba xap tsap xa untutule sin
abia no maarang.”
13 “Luxaal ngali bal ma bal ngali luxaal,” oro Moroaa naba xosor atsoti no
arie. Balawaa pakpak a xap ngali xosaraa namaang tsaxa in nan sal, oro
ngali Orong ma Orong ngali pakpak.
14 Sin xan xoror Moroaa tii atapaasi Orong xaal sin minet ma naba
atapaasi gita bula.
15 A sen parawe, gim xap atii we nagim no pakpak, no xolkolot ina
Karisito tsaa? A pupua ngali iaa na adi no xolot ina Karisito ma ina aturung
todomien no, ngali tsap malen xolot ina xan pakpak aina in nan sal? Asuk
xap!
16 A sen parawe, gim xap atii bula we, iwaa xa ta todomien ia tsaa mii
aina in nan sal, delu se arie tsap pakpak axuuk. Sinsa Moroaa tii se paare,
“Delulu ba se tsap pakpak axuuk mu.”✡
17 Oro iwaa xa ta todomien ia tsaa mii Orong, ia axuuk mii ia lalon
nantanua.
18 Sol papaalii no namaang tsaxa in nan sal. Biexaa namaang tsaxa
taamat ta xosaraa a tsap lokobel ina xan pakpak, oro iwaa xa ta xosaraa
namaang tsaxa in nan sel, a se xosaraa namaang tsaxa sin xan pakpak tsaa.
19 A sen parawe, gim xap atii we biaa nagim pakpak Xan Anua Moroaa
ina Nantanua Pat, iwaa lalon gim, iwaa gim ta adi sin Moroaa? Gim xap
tapkina gim tsaa.

✡ **6:16 6:16** Til 2:24

20 Moroaa tii uuli gim taman iliil, biaabi gim na manglen Moroaa taman
nagim pakpak.

7

Xalkale ina minaxis

1 Talaawaa ngali abia no maarang gim ta atalaa xaalame sin iaa: Axaau
ngali xa taamat na xap maxis.
2 Oro amuina sin no daan namaang tsaxa in nan sal, no taamat xuxuuk
di na ie tubu ma no aina xuxuuk di na ie maxis.
3 Iwaa taamat na xosor puaa ngali araraai xan manginngin xan tubu ngali
matul mii malen mu xan tubu bula na araraai xan manginngin xan maxis.
4 Aina minaxis a xap tapkina no isuaan tsaa oro xan maxis a tapkina no
isuaan ia a malen bula taamat minaxis a xap tapkina no isuaan tsaa oro
xan tubu a tapkina xan no isuaan.
5 Aso gululu nangaam tilbanti xan manginngin xa ina gululu ngali matul
etudim, oro naba axaau ngali gulu na sirawaa nugulu xa adodo ngali ben
tilbanti abia namaang ngali gulu na ben man lalon sausawit. Mil gululu na
sebula matul etudim ngali Saatan naba xap xonon gululu amuina gulu ta
xap arongi nugulu xalkale ina minaxis.
6 Iaa paatinai abala malen inanaa mamainaang a xap ngali atsapngen xa
paare watwat sin gim.
7 Iaa saan ngali no inaman araraa di na malen iaa biaa iaa ta xap maxis.
Oro Moroaa tii se tali xida no tinabel xuxuuk. Xan tinabel xa taamat ta xuuk
axaatsap sin iexa.
8 Talaawaa iaa ga paare laa sin abia no taamat ma aina nal: Axaau di ta
xap maxis malen iaa.
9 Oro nawe di xap pupua ngali arongi abia manginngin ina pakpak,
asuk axaau di na maxis ngali biaa no manginngin ina sasaae naba xap
laamuangen di laa lalon namaang tsaxa.
10 Laa sin no minaxis iaa tali abala lo. A xap iaa, Orong tsaa a tali: xa aina
minaxis na xap atsiplii xan maxis.
11 Oro nawe iwaa aina atsiplii xan maxis, na suk xap maxis oro na sebula
tsap ukbal ngali mula laa sin xan maxis. Ma xa taamat minaxis bula na xap
atsiplii xan tubu.
12 Laa sin biexaal iaa paare we (iaa mu, iaa paare, a xap Orong): Nawe xa
ina xida xa taamat ia xan tubu ta muun taltaalnge ma ga siir ngali manman
mii, iwaa taamat na xap atsiplii xan tubu.
13 Ma nawe xa aina a maxis sin xa taamat iwaa ta muun taltaalnge ma
iwaa taamat ga siir ngali manman mii ia, iwaa aina na xap atsiplii ia.
14 Sinsa iwaa muun taltaalnge ina taamat minaxis Moroaa a se apati sin
xan tubu ma iwaa muun taltaalnge aina minaxis, Moroaa a se apati sin xan
maxis. O nawe a xap so, xadi notsi di ba malen notsi in nan sal oro amuina
aso xadi notsi di pat lalon no matan Moroaa.
15 Oro nawe iwaa muun taltaalnge a we na laa palaaen, papaalii na laa.
Iwaa untaltaalnge taamat o aina a se leiwaa sin xadelulu minaxis. Moroaa
a se ilei gita ngali man lalon malina.
16 Aina minaxis u sen atik wenangen we u ba soro atoaa num maxis? O
taamat minaxis u sen atik wenangen we u ba soro atoaa num tubu?
17 Gita xuxuuk gita na manman tsaa lalon abia xalkale ina tino biaa Orong
ta se tali sin gita malen Moroaa tii ilei gita. Balawaa totore watwat iaa tii se
tali sin xan no daan matenaanua Moroaa.

18 Nawe xa taamat ia ta se xasau tsaa biaa Moroaa tii ilei? Na xap xonon
ngali malen aia di ta xap axasaui. Nawe xa taamat ia ta xap xasau biaa
Moroaa tii ilei? Di na xap axasaui ia.
19 Sinsa nawe xa taamat a xasau o a xap xasau biaa maarang gomsaa mu,
oro gita na long amusili mu xan totore watwat Moroaa.
20 Gita xuxuuk gita na manman tsaa lalon abia xalkale biaa gita tii
manman lalon malen Moroaa tii ilei gita.
21 Nawe Moroaa tii ilei iu sin u tii untutule, nangaam lolbiir taman abia
oro nawe u pupua ngali tsap leiwaa, xosaraa.
22 Amuina iwaa untutule Orong tii ilei ia, ia taamat leiwaa xan Orong;
malen mu taamat iwaa tii leiwaa biaa Orong tii ilei ia xan untutule Karisito.
23 Moroaa auuli gim taman xaraxin iliil, biaabi gim na xap amusili no
inaman biaa di tii asaaiti gim taman sawe gim na xosaraa ngali atatoni
Moroaa.
24 Nugu no taamat, no taamat xuxuuk di na man mula sin abia xalkale
malen Moroaa tii ilei di.
25 Talaawaa taman no aina uul di ta xap atii taamat: A xap xa totore
watwat na xaal sin Orong, oro iaa taal ininte malen iwaa xa Orong ta asen
xan biirbirum sin, biaa gim ta pupua ngali taltaalnge sin.
26 Amuina gita se manman talaawaa lalon abala no xariin mamaet, iaa
adodo weaatala, axaau ngali gim na man mula malen gim tsaa.
27 Gim se maxis? Nangaam atsiplii num tubu. Gim xap maxis? Nangaam
nanen ngali xa tubu.
28 Oro nawe u maxis, u xap xosaraa namaang tsaxa ma nawe xa aina
uul a maxis, a xap xosaraa xa namaang tsaxa. Oro biaa di ta maxis, di ba
tatanginai no daan xirabas lalon abala tino, ma iaa ga saan ngali gim ba
leiwaa sin abala no xirabas.
29 Nugu no taamat senaara iaa ta we ina asaait taman aweaatalaa: no
leng a se pitpit, ma talaawaa laa, no taamat minaxis di na tino malen di xap
maxis sin xa,
30 ma biaa di, di ta lolbiir, di na malen di xap lolbiir. Biaa di ta taton, di
na malen di xap taton, Biaa di ta iil maarang, di na xosaraa malen biaa no
maarang a xap xadi no ngali tilaamamil.
31 Ma biaa di, di ta taxaa taman no mat maarang ina abala xolkolmoxo
ina inaman di na xap taliil sin no. Amuina balawaa xolkolmoxo taman xan
no mat namaang naba met.
32 Iaa saan ngali gim na leiwaa sin nagim no lolbiir. Iwaa taamat ta xap
maxis adodo buxa taman xan no tinaxaa Orong, ngali na atatoni Orong.
33 Oro iwaa taamat minaxis asuk adodo buxa ngali no tinaxaa ina abala
xolkolmoxo ina inaman ngali na atatoni xan tubu.
34 Ma xan no adodo ga se xudu sin xan tubu ma Orong. Iwaa aina ta xap
maxis o iwaa aina uul ta xap atii taamat, a suk adodo buxaai xan tinaxaa
Orong, amuina xan adodo ngali taal araraai xan pakpak ma nantanuan sin
Orong. Oro aina minaxis a taliil sin no tinaxaa lalon abala xolkolmoxo ina
inaman, ngali na atatoni xan maxis.
35 Iaa paatinai abala ngali nagim axaau tsaa, a xap ngali tilkaali gim,
ngalibi gim ba taxaa ngali Orong ma ngali xap tigiri adodo taman biexaa
maarang ngali gim na xosaraa.
36 Nawe xa adodo we xan namaang a xap tutiik laa sin aia aina uul ta
xanei ngali ma xan no miet ga laa lapalaa ma iwaa taamat ga adodo ngali
na maxis sin, na xosaraa malen ta saansili. A xap xosaraa xa namaang
tsaxa. Delu na emaxise.

37 Oro iwaa taamat ta se atutiki abia maarang lalon xan adodo lalon xan
butsa tsaa, iwaa a xap saaen ngali na maxis, ma ga arongi xan sirsiir ma
ga se xosaraa xan adodo tsaa ngali na xap maxis sin aia aina uul, ilawaa
taamat a xosaraa namaang tutiik.
38 Biaabi, iwaa ta maxis sin aina uul ta xap atii taamat, a xosaraa namaang
tutiik oro iwaa ta xap maxis sin iwaa aina a xosaraa namaang axaau buxa.
39 Aina a maxis sin xan maxis pupua sin xapkap ina xan tino. Oro
nawe xan maxis amet, a leiwaa ngali maxis sebula, oro na maxis sin xa
untaltaalnge tsaa.
40 Lalon nugu ininte, iwaa aina naba suk taton, nawe a man weaatia ma
nugu adodo a ukbal mii Nantanuan Moroaa.

8

Luxaal di ta tsutsungit tali sin no malagan

1 Talaawaa taman biaa luxaal di ta tsutsungit tali sin no malagan. Gita
atii we gita araraa gita ie sinaae. Oro biexaal taman abala sinaae di ba adi
no xo lot oro titii atiltsomi biexaal.
2 Iwaa taamat ta adodo we atixi no maarang, a xap mager atixi buxaai
tsaa no maarang ngali na atii.
3 Oro iwaa ta titii Moroaa, Moroaa atii ia.
4 Ngalibi biaa di, di ta ngani luxaal ina tsutsungit tali sin no malagan:
Gita atii we, iwaa nan malagan a maarang gomsaa lalon abala xolkolmoxo.
Sinsa Moroaa mu axuuk.
5 Biexaa inaman di paare we biexaa mat laxen moroaa biaa di tino nan
balalangit ma nan balan pula, aso a xudu no inaman di ilei no daan moroaa
ma no daan orong.
6 Oro ngali gita tsaa Moroaa mu axuuk Mom, iwaa ta axosngi no maarang
araraa ma iwaa gita ta tino sin, ma Orong mu axuuk Iesu Karisito, sin ia mu
ti axosngi no maarang araraa, ma sin ia gita ga tino.
7 Oro a xap no inaman araraa di atii abala soina. Biexaa inaman di adodo
tsaa ngali namaang ina tsutsungit laa sin no malagan, biaa ne di ngani biaa
mat luxaal di soro adodo we biaa mat luxaal tsaa xadi no malagan. Ma xadi
no adodo lalon xadi no butsa ta xap leng nawe axaau ngali ngani abala
luxaal o a xap. Oro nawe di ba ngani, di ba saaen malen di se xosaraa
namaang tsaxa.
8 Oro luxaal naba xap tali gita laa atat sangan Moroaa, gita ba xap tsaxa
nawe gita xap angen ma luxaal naba xap tali xawas sin gita nawe gita ngani.
9 Gim na tilaamamil, ngalibi nagim no namaang ina leiwaa ngali ngani
abala luxaal na xap tsap xa at litlitke sin abia di xadi no adodo lalon xadi
no butsa ta xap leng.
10 Biaa xa taman xan adodo lalon xan butsa ta xap leng ma ga lasi iu, u ta
ie sinaae o u ga xale angangen lalon xadi anua malagan ina langlangaari,
u ba anaai ia ngali ngani abia luxaal di ta tsutsungit tali sin no malagan.
11 Biaabi, iwaa xida taamat xan no adodo lalon xan butsa ta xap leng,
iwaa Karisito ta met ngali, u ba atsaxati sin num sinaae.
12 Nawe gim xosaraa namaang tsaxa sin nagim no taamat, sin abala sal,
gim se xosor atsaxati xan tinaalnge num no taamat, abia di xadi no adodo
lalon xadi butsa ta xap leng. Gim ga se xosaraa namaang tsaxa ngali epuske
mii Karisito.
13 Biaabi nawe maarang iaa ta ngani a xosaraa nugu taamat ngali litke
sin namaang tsaxa, iaa ba suk xap bula ngani xa nganei, ngalibi iaa ba xap
xosaraa ia ngali litke.

9

Sawe no aposal di ta pupua ngali xosaraa

1 Iaa leiwaa ngali amusili nugu adodo. Ma iaa aposal. Ma iaa ga lasi
Iesu xida Orong. Amuina sin abia, gim no waawaan ina nugu tinaxaa lalon
Orong.
2 Nawe xaal di we iaa xap aposal, aso we gim nanxilalaa we iaa aposal,
amuina nagim xalkale lalon Orong asoi we iaa aposal.
3 Balawaa, nugu papaare xaxawil xaali iaa sin abia di, di ta xalkale lalon
ininte sin iaa:
4 Asen parawe a tutiik ngali gelulu na xap ngani luxaal ma nun daan sin
gim ngali nagelulu tinaxaa, ngaa?
5 Asen parawe, a tutiik ngali gelulu na xap eses mii nagelulu no tubu, di
ta taltaalnge, malen biexaa aposal ma xan no taamat Orong ma Sepas?*
6 O iaa mu ma Banabaas gelu na taxaa xuxute ngali nagelulu xalkale ina
tino?
7 Iwaa ta taxaa malen xa unmakmaxil, ia tsaa a xap uuli no maarang ta
muun ngali. Iwaa ta soxaa uma waain naba xap ngani no greip. Iwaa ta
tilaamamil sin xan no sipsip naba nun sin abia no daan ina sus.
8 Iaa amusili mu xan adodo taamat, ngaa? Xan lo Moses a paare bula
taman abia uk maarang.
9 Amuina Moses atala lalon lo: *"Gim nangaam pitsi ngutsina bulmakau
biaa ta es xutsili lii no wit sin xan no pinpin."*✡ U we, ilawaa bulmakau
Moroaa adodo buxa tsaa ngali?
10 Asuk so, a paare taman abala ngali gita, taa? Iou, atalaa abala ngali
gita amuina iwaa taamat ta xaii pula ngali soksok ma iwaa xa ta exasen lii
no wit sin xan pinpin, di xosaraa abala no lalon tinaalnge ina exasen abia
luxaal ina tatat.
11 Gelulu soxaa xalitsa ina nantanua labatina gim, ngali gim ba tsik axaau
buxa sin namaang ina Nantanua. Biaabi naba axaau ngali gim na tali xaa
was sin gelulu ngali tiltsomi pakpak.
12 Nawe a tutiik ngali biexaal di na adi abia tiltsomi sin gim, a suk so ma
a suk tutiik ngali gelulu ba adi weaatia.
Naba tutiik sin gelulu ngali xosaraa abia oro gelulu tii xap xosaraa abia.
A xap. Gelulu ti taton ngali adi no mamaet ngali gelulu na xap tilbanti biaa
inesaait mamainaang ina Iesu Karisito.
13 Gim atii we biaa di, di ta taxaa nan Xan Anua Moroaa di adi xadi luxaal
nan Xan Anua Moroaa, ma biaa di, di ta taxaa papan ibe tsutsungit, di
exasen bula no senaara di ta tabiel taman papan ibe tsutsungit.
14 Sin abia uk sal, Orong a se paare watwat we, biaa di, di ta babaais
taman inesaait mamainaang, di na adi xadi iliil sin inesaait mamainaang.
15 Oro balawaa naba tutiik sin gim ngali uuli iaa oro iaa ti xap atsuraa gim
ngali xosaraa abia. Ma iaa xap atalaa abala sin gim ngali gim ba xosaraa
abia sin iaa. Naba suk axaau ngali ina setauan met ngalibi gim ba xap
pupua ngali uuli iaa, ma ngali xa na xap tilkaali iaa ngali paraak biaa iaa
ba ta xap alet iliil nawe iaa baais.
16 Sinsa nawe iaa baais taman inesaait mamainaang, iaa xap pupua
ngali paraak amuina Moroaa a ilei iaa ngali baais ma iaa na long amusili.
Xariin xirabas naba tsap sin iaa nawe iaa xap baais taman abia inesaait
mamainaang.

---

* **9:5 9:5** *Sepas - Biexa iesan Pita.* ✡ **9:9 9:9** Dut 25:4

17 Nawe iaa baais amuina iaa tsaa iaa saan ngali xosaraa abia, biaa a
tutiik sin iaa ngali adi xa iliil; Oro a xap, iaa tigiri baais amuina Moroaa a
tali tinaxaa sin iaa ngali xosaraa abia.
18 Naba axaau buxa ngali iaa na alet iliil ngali nugu babaais, oro nugu iliil
mu ngali babaais taman inesaait mamainaang taman xariin tataton.
19 Aso iaa leiwaa, ma xa a xap tapkina iaa, oro iaa xosaraa iaa tsaa
malen xa untutule sin no inaman araraa, ngalibi iaa ba giwaa xuduxudu
ina inaman laa sin Karisito.
20 Sin no Jiu iaa se tsap malen xa Jiu, ngali giwaa di laa sin Karisito; ma
sin abia di, di ta man paina xan lo Moses, iaa se tsap malen xa paina lo, oro
iaa tsaa iaa xap man paina xa lo ngali iaa ba giwaa biaa di tii man paina lo,
laa sin Karisito.
21 Sin abia di, di ta xap manman paina xan lo Moses, iaa tsap malen xa ta
xap man paina lo. Oro iaa xap leiwaa sin xan lo Moroaa, oro iaa manman
paina xan lo Karisito ngali giwaa abia di, di tii xap man paina lo, laa sin
Karisito.
22 Sin abia di, di ta malumlum lalon xadi tinaalnge, iaa se tsap malumlum
ngali giwaa di laa sin Karisito. Iaa se tsap malen no maarang araraa sin no
inaman araraa, ngalibi sin no mat namaang, iaa ba soro giwaa xaal laa sin
Karisito.
23 Iaa xosaraa abala no ngali tiltsomi inesaait mamainaang ngali puaren
araraai no xolot, ngali iaa ba exasen abia no tubudaan.
24 Gim xap atii we, lalon etsil, no unsolsol araraa di sol sin etsil, oro taamat
axuuk mu naba adi bungwal? Gim na sol watwat ngali tsiili abia bungwal.
25 No daan inaman di ta sar sin no sarsar di laa sin no asasing watwat. Di
xosaraa abia ngali tsiili bungwal biaa naba ta tamsi, oro gita xosaraa abia
ngali tsiili abia bungwal ta man laaliu.
26 Biaabi, iaa ga xap sol malen taamat ta sol tangtangabaa; iaa xap sas
malen taamat ta tuut gomsaai maal taman no liman.
27 A xap, oro iaa xonkonon no isuaaga ma iaa ga xosaraa ngali nugu
untutule, ngalibi mil iaa ta se baais taman inesaait mamainaang sin biexaal,
iaa ba manman tsaa lalon abia xalkale axaau ngali adi abia bungwal.

10

Israel lalon xobel biil

1 Nugu no taamat, iaa saan ngali gim na adodomi ma atii soina we, xida
no iaaiaa ti laamua, di tii eses paina xelangit ma di tii ga es tabaxi Laman
Tok.
2 Moroaa tii axadaani di araraa lalon xelangit ma lalon Laman Tok ma di
ga tsap xan no inaman Moses.✡
3 Di araraa, di ngani abia manaa ta xaal balalangit,✡
4 ma di ga nun daan xaal lalon abia xaat ina nantanua; biaa Moroaa ta
tali sin di; biaa ta es etaxaa mii di, ma biaa xaat, ia mu Karisito.✡
5 Oro Moroaa tii xap taton sin xuduxudu ina di; biaabi xadi no pakpak ga
matul met puaa abia xobel biil.
6 Balawaa no maarang atsap malen no puapua ngali alengi gita, ngali xida
no butsa naba xap amusili no namaang morokon malen di.
7 Gita na xap tsap no unlanglangaari ina no malagan malen biexaal ina
di. Moses tii atalaa: *“No inaman di tsotso ma di ga nun ma angen ma di ga
amaaslen di tsaa taman no namaang tsaxa ina tsuliu.”*✡

✡ **10:2 10:2** Exo 14:21-29 ✡ **10:3 10:3** Exo 16:2-12 ✡ **10:4 10:4** Exo 17:6 ✡ **10:7 10:7** Exo 32:6

8 Gita na xap xosaraa namaang tsaxa ina tsuliu malen di, ma sin nan leng
ta xuuk mu 23,000 inaman di met.✡
9 Gita na xap xonon Orong✡ malen biexaal ina di ma no tsitsi di ga ngaal
amantei di.✡
10 Ma gim na xap ngurnguruk malen biexaal di ta xosaraa,✡ ma angelo
sasas ga sas amantei di.
11 Balawaa no maarang atsap sin di malen no puapua. Moses ga atalaa
no, ngali atewaai gita sin biaa no maarang. Amuina gita tino lalon abia no
leng biaa no xapkap ina no leng tii se xaalame.
12 Sinsa nawe u adodo we u se tilwatwat u na suk tilaamamil ngali u ba
xap xol.
13 A xap xa xonkonon ta tsap sin gim, biaa ta xaatsap sin abia tii tsap bula
sin no inaman. Ma Moroaa asuk so; naba xap poroklii gim sin xonkonon ta
lot buxa ngali aiepatsaa. Oro nawe gim man sin xonkonon, naba tali xa sal
bula ngali sol loxona ngalibi gim ba pupua ngali epuske mii.

Luxaal sin no malagan ma ina Orong

14 Biaabi nugu no taamat, gim na sol poroklii namaang ina langlangaari
sin no malagan.
15 Iaa paatinai abala sin gim malen gim no unsinaae, gim ininte sin gim
tsaa sin senaara iaa ta paatinai.
16 Biaa sobuk gita tii nun taman, sin xan luxaal Orong, ma biaa gita tii
putsangi axaau sin Moroaa, biaa gita ta nun sin, gita exasen lalon xan dal
Karisito. Ma biaa tsoki gita ta tsabaxi, ma biaa gita ta ngani, gita exasen
lalon xan pakpak Karisito.
17 Amuina tsoki axuuk, o gita biaa gita ta xudu, gita xuuk sin pakpak,
amuina gita araraa gita exasen tsoki ta xuuk.
18 Gita na lasi no inaman Israel, biaa di ta ngani sawe di ta tali ngali
tsutsungit, di exasen abia tsutsungit papan abia ibe tsutsungit.
19 Biaa iaa ta paare weaatala, biaa tsutsungit di ta tali sin no malagan a
lot, o u we iwaa malagan a lot buxa?
20 A xap, oro biaa no tinabel di ta tsutsungit tali sin no malagan, a laa
sin no salawa tsaxa, a xap laa sin Moroaa, ma iaa ga xap saan ngali gim na
exasen mii no salawa tsaxa.
21 Gim xap pupua ngali nun nan xan sobuk Orong ma nan xadi sobuk
no salawa tsaxa bula. Asuk xap pupua ngali gim na angen papan xan ibe
Orong ma papan xadi ibe no salawa tsaxa.
22 Asen parawe, gita ta we, gita na amoki Orong ngali na magaa? Ma gita
sen adodo we, gita watwat buxa ngen ia?

Untaltaalnge ta leiwaa

23 Biexaal ina gim, di paare we, “Giem pupua ngali xosaraa no maarang
araraa.” Biaa aso. Oro iaa paare we, “No maarang araraa a xap axaau.”
Biexaal ina gim, di paare we, “Giem pupua ngali xosaraa no maarang
araraa,” Oro iaa paare we, “A xap no maarang araraa naba tiltsoxomi gita.”
24 Na xap xa na tsaltsalei xan axaau tsaa, oro na tsatsel ngali xadi axaau
biexaal.
25 Gim na ngani no maarang araraa di ta sune taman no lalon anua susune
ina xarop ma gim na xap atsuraa di taman xa xarop, nawe di tsutsungit
taman o a xap, ngalibi adodo ina nagim no butsa naba xap atuti gim.

✡ **10:8 10:8** Nem 25:1-9 ✡ **10:9 10:9** Exo 17:2; Saam 78:18; 95:9; 106:4 ✡ **10:9 10:9** Nem 21:5-6
✡ **10:10 10:10** Nem 16:41; 17:5, 10

26 Amuina, *“balawaa balan pula xan Orong ma no daan maarang araraa lalon.”*✡
27 Nawe xa muun taltaalnge, a ilei gim laa sin xa luxaal ma gim ga saan ngali laa, ngani senaara di ta tabiel taman laamuaan gim ma gim na xap atsura ngali xa atsutsura taman nagim no adodo lalon nagim no butsa.
28 Oro nawe xa a paare ngali gim weaatala, balawaa luxaal di tsutsungit taman, biaabi, nangaam ngani biaa luxaal ngali xan axaau aia taamat ta asaaiti gim ma amuina xan adodo ina xan butsa a we biaa luxaal atsaxa ngali gim ba ngani.
29 Balawaa xan adodo iexa taamat, a xap num. Ngalisa biaa iaa ta leiwaa o xa xaatsap ga wena ininte sin iaa taman xan adodo lalon xan butsa.
30 Nawe iaa putsangi axaau sin Moroaa ngali nugu luxaal, ngalisa di ta ininte sin iaa ngali senaara iaa ta putsangi axaau laa sin Moroaa ngali?
31 Biaabi nawe gim angen o nun o semaarang gim ta xosaraa, gim na xosaraa no araraa ngali xan minaalam Moroaa.
32 Gim nangaam xosaraa xa ngali na litke, nawe xa ina no Jiu o no Gentail o xan matenaanua Moroaa.
33 Sinsa nawe iaa xonon ngali atatoni no daan inaman sin no daan sal, iaa xap tsatsel ngali nugu axaau tsaa oro ngali xadi axaau no daan inaman, ngalibi Moroaa naba atoaa di.

11

1 Gim na atolomi nugu puapua, malen iaa ta amusili xan puapua Karisito.

Namaang ina langaari

2 Iaa pa’ii gim ngali gim ta tigiri adodomi iaa sin no daan maarang ma gim ta taxaariti abia asasing iaa ta se tali no sin gim.
3 Talaawaa iaa we gim na xilalaa weaatala: Karisito ia xuan no taamat araraa, ma xuan no aina iwaa taamat, ma xuan Karisito iwaa Moroaa.
4 Taamat a sawit ma ga tali xan totore propet taman xuan, ta baaii, amangieli xuan tsaa.
5 Ma aina ta sawit ma tali xan totore propet taman xuan, ta xap baaii, iwaa aina amangieli xuan tsaa. A se malen a se rili no ulina.
6 Nawe xa aina a xap baaii xuan, iwaa aina na xitipi no ulina: ma nawe amangieli ia, na xitipi o na rili no ulina, na suk baaii mu xuan.
7 Taamat na xap baaii xuan amuina ia patpatsen ma ia xan minaalam Moroaa: Oro aina ia xan minaalam taamat.
8 Sinsa, taamat a xap tampek xaal sin aina; oro aina a tampek xaal sin taamat.
9 Ma Moroaa tii xap xosaraa taamat ngali aina, oro Moroaa a xosaraa aina ngali taamat.
10 Ngali abala muina mu, ma amuina sin no angelo, no aina bula di na ie axixila ina banam papan xadi no xuan.
11 Lalon xida xalkale sin Orong, aina a xap man palaaen taamat ma taamat a xap man palaaen aina.
12 Sinsa malen aina axaal sin taamat, taamat bula aina ataxaanai. Oro no maarang araraa axaal sin Moroaa.
13 Gim na ininte sin gim tsaa, we axaau ngali aina na sawit laa sin Moroaa sin ta xap baaii xan xuan?
14 Xadi no namaang no inaman alengi gim we, nawe no ulina xa taamat adisdis, biaa naba amangieli ia.

✡ **10:26 10:26** Saam 24:1

15 Oro nawe xa aina adisdisi ulina, biaa xan minaalam, sinsa Moroaa a
tali abia ulina ta disdis ngali baaii xan xuan.
16 Nawe xa a wena engangaae taman abala maarang, iaa we ina paare
weaatala: Giem xap amusili xa namaang xaatsap ma xan no matenaanua
Moroaa lalon biexaa xobel bula.

Xan luxaal Orong
(Metiu 26:26-28; Mak 14:22-24; Luk 22:17-20)

17 Lalon abala no asasing iaa xap pa'ii gim, amuina lalon nagim no xalkale
etudim tsaa a xap tiltsomi biexaal oro a xosaraa atsaxati xan matenaanua
Moroaa.
18 Setauan iaa longmien we, biaa gim xaa tsap etudim malen xan
matenaanua Moroaa, gim xaa tsekxirixi gim tsaa ma sin nugu adodo iaa
taltaalnge we aso.
19 Aso biexaa no mat laxen tsekxirixi biaa labatina gim ngali asen saa ia,
Moroaa ta taton sin.
20 Biaa gim ta le tsap etudim, a xap xan luxaal Orong abia gim ta ngani,
21 biaa gim ta angen, gim xuxuuk gim angen laamua o gim ga xap liliisi
xa bula. Axuuk a itol, o iexa a nun tangtangabaa:
22 Asen parawe, a xap nagim xaa anua ngali nun ma angen lalon? O gim
nen amagurusiki xan matenaanua Moroaa ma gim ga amangieli no muun
was? Iaa ba wesa sin gim? Gim we iaa na pa'ii gim ngali abala no maarang?
Asuk xap!
23 Iaa adi abala asasing xaal sin Orong ma iaa ga tali no laa sin gim, di
weaatala: iwaa Orong Iesu, sin abia bing Judas ta babel tali ia, tii adi tsoki,
24 ma biaa ta se putsangi axaau laa sin Moroaa atsabaxi tsoki ma ga paare
we, "Balawaa nugu pakpak, iaa tali ngali nagim axaau: Gim na tigiri xosaraa
abala ngali adodomi iaa."
25 Sin abia uk sal, mil ina luxaal adi sobuk ma ga paare we, "Balawaa
sobuk, biaa xuxubu uul lalon nugu dal, gim na xosaraa weaatala, biaa gim
ta adodomi iaa gim nun."
26 Biaa gim ta ngani abala tsoki ma nun nan abala sobuk, gim ba paatinai
xan minet Orong pupua sin naba talaa mula.
27 Biaabi, sa ia ta ngani tsoki o nun nan xan sobuk Orong, ga xap manglen,
a se til nan ininte sin ta xosaraa namaang tsaxa ngali epuske mii xan pakpak
ma dal Orong.
28 Axaau ngali taamat na nen usili xan tino tsaa setauan sin naba ta ngani
abia tsoki ma nun sin abia sobuk.
29 Ngali saa ia ta ngani ma nun ta xap nen xilalaa xan pakpak Orong, a se
ngani ma nunngi ininte papan ia tsaa.
30 Ngali abala muina xuduxudu labatina gim di ga malumlum ma di ga
maramase, ma biexaal ina gim di se met.
31 Oro nawe gita setauan ininte sin gita tsaa, gita ba xap xaalame paina
xan ininte Moroaa.
32 Biaa Orong ta ininte sin gita, Orong a we na arongi atutiki gita, ngalibi
Moroaa naba xap atut tali gita mii xolkolmoxo ina inaman.
33 Biaabi nugu no taamat biaa gim tsap etudim ngali angen, gim na liliis
ngali gim xuxuuk.
34 Nawe xa a itol, axaau na angen tatan, ngalibi biaa gim ta tsap etudim,
Moroaa naba xap ininte sin gim.

Ngali biexaa maarang, iaa ba atutiki no sin iaa ba ta xaalame.

12

No tinabel ina nantanua

1 Nugu no taamat, talaawaa, iaa we ina asaait alengi gim taman abia
tinabel ina Nantanua Pat,✡ iaa saan ngali gim na ie adodo axaau sin abala.
2 Gim atii we, biaa gim tii langaari tsaa sin no malagan lalon no mat sal,✡
di ga tii laamungen gim laa sin no malagan di ta ngus bong, ma gim ga
langaari laa sin di.✡
3 Biaabi iaa ba asaaiti gim we, a xap xa ta papaare lalon Nantanuan
Moroaa we, “Gita xororaa Iesu,” ma a xap xa na pupua ngali paare we, “Iesu
ia Orong,” oro sin Nantanua Pat mu.
4 No mat laxen tinabel a xaatsap no, oro Nantanua Pat mu iwaa ta tali no.
5 Biexaa mat laxen tinaxaa ngali tiltsomi a xaatsap, oro gita taxaa ngali
Orong ta xuuk mu.
6 Biexaa mat laxen xoror ngali xosaraa no maarang a xaatsap oro iwaa
uk Moroaa a taxaa lalon di araraa sin no inaman araraa.
7 Xan watwat Nantanua Pat asen lalon biexaa sal sin no inaman xuxuuk
ngali xadi axaau araraa.✡
8 Nantanua a tali inesaait ina sinaae laa sin xa ta xuuk; o iwaa uk
Nantanua a tali inesaait ta us taman sinaae mamainaang, sin iexa,✡
9 iwaa uk Nantanua a tali tinabel ina tinaalnge laa sin iexa,✡ ma iwaa uk
Nantanua bula, a tali biexa tinabel ina atotoaa xa sin iexa.✡
10 A tali no axixila xoror✡ sin iexa, a tali tinabel ngali tsap propet✡ laa sin
iexa, a tali sinaae ina nantanua ngali nan xilalaa no mat laxen tanua laa sin
iexa,✡ a tali papaare taman no mat xalam xaatsap laa sin iexa, o ngali paate
alengi no muina ina no xalam laa sin iexa bula.
11 Balawaa no araraa, no tinaxaa ina iwaa mu uk Nantanua, ta tali sin di
xuxuuk malen xan adodo tsaa.

Pakpak a xuuk mii xan no xolkolot

12 Pakpak axuuk mu, oro a xudu no xolkolot ina: O biaa no xolot ina ta
xudu, di esumae ngali atsapngen pakpak axuuk.✡ Malen mu xan pakpak
Karisito.
13 Iwaa Nantanua ta xuuk axadaani gita laa lalon pakpak ta xuuk. Nawe
no Jiu o no Gentail o untutule, o ne xa leiwaa, Moroaa tii tali aia uk
Nantanua sin gita lalon xida no butsa.
14 Balawaa pakpak, a xap xaka xolot na xuuk mu, oro atsapngen no daan
xolkolot ina pakpak.
15 Nawe xadak nii paare we, “Amuina iaa xap lima, iaa xap xolot ina
pakpak,” biaa a xap muina, ngali ia naba xap tsap xolot ina pakpak.
16 Ma nawe talinga a paare weaatala, “Amuina iaa xap biaa xeltsen mat,
iaa xap ina abia pakpak,” biaa a xap muina, ngali ia naba xap tsap xolot ina
pakpak.
17 Nawe pakpak araraa atsap xeltsen mat, u ba sen lolong we? Nawe
pakpak araraa na tsap talinga, u ba sen usus we?
18 Oro Moroaa a se aturung axaautsi no xolot araraa ina pakpak, di
xuxuuk, malen tsaa biaa ta saan ngali.
19 Nawe di araraa di tsap xolot axuuk, itaa pakpak naba man?
20 Malen tsaa abia pakpak, no xolot ina ta xudu, oro pakpak axuuk.✡

✡ **12:1 12:1** Rom 11:1; 1Ko 1:7; 14:1, 37 ✡ **12:2 12:2** Epe 2:2 ✡ **12:2 12:2** Saam 115:5; Jer 10:5
✡ **12:7 12:7** 1Ko 14:12; Epe 4:12 ✡ **12:8 12:8** 2Ko 8:7 ✡ **12:9 12:9** Met 17:19-20; 1Ko 13:2
✡ **12:9 12:9** Met 10:1; 1Ko 12:28-30 ✡ **12:10 12:10** 1Ko 12:28-30; Gal 3:5 ✡ **12:10 12:10** Epe 4:11
✡ **12:10 12:10** 1Jn 4:1 ✡ **12:12 12:12** Rom 12:5 ✡ **12:20 12:20** Rom 12:5

21 Xeltsen mat a xap pupua ngali paare weaatalaa sin lima, “Iaa xap muun
ngali iu!” Ma xo a xap pupua ngali paare sin xadak ma na paare we, “Iaa
xap muun ngali iu!”
22 Oro biaa a xap so, biexaa xolot ina pakpak biaa ta se malumlum, di ie
tinaxaa lot tsaa.
23 Ma no xolot ta amangieli gita, gita manglen buxaai no. O no xolot ta
xap matmaten, gita xap asen no sin no inaman.
24 Oro biaa no xolot ta matmaten, gita xap muun adodo buxa ngali. Oro
Moroaa a se aturung todomien abia no xolkolot ina pakpak, ma ga se tali
mangmangle sin abia no xolot gita ta muun sin no.
25 Ngalibi naba xap tsekxirixi, lalon pakpak oro no xolot di ba xosaraa uk
namaang ngali tilaamamil labatina di tsaa.
26 Nawe xa xolot ina pakpak a saaen sosong, biaa no xolot araraa ina
pakpak, di saaen sosong bula, nawe xa xolot ina pakpak di manglen, no
xolot araraa ina pakpak di taton mii.
27 Talaawaa gim xan pakpak Karisito ma gim xuxuuk gim xolot ina.
28 Ma lalon xan matenaanua Moroaa a axilangi di araraa,
setauan no aposal,
nanaalua no propet,
nanaatuul no unaasasing,
ma no unxosxosor axixila,
ma biaa di ta ie tinabel ina atotoaa xa,
ma biaa di ta pupua ngali tiltsomi biexaal,
ma biaa di ie tinabel ngali laamuangen biexaal
ma biaa di ta tsoli no xalam xaatsap.
29 Asen parawe, di araraa di se tsap no aposal, ngaa? Ma di tsap no propet
araraa, ngaa? Ma di se tsap no unaasasing araraa, ngaa? Ma di se tsap no
unxosxosor axixila araraa, ngaa?
30 Asen parawe, di araraa di adi no tinabel ngali atoaa no minet, ngaa?
Ma ngali papaare sin no daan xalam, ngaa? Ma ngali puxis alengi papaare
xuxii, ngaa?
31 Oro, gim na suk mangat buxa ngali adi no xariin tinabel.
Ma talaawaa iaa ba asen sin gim biaa sal ta suk mamainaang so.

13

Xariin titii

1 Nawe iaa pupua ngali paare taman xadi no xalam no inaman ma no
angelo, oro iaa ga xap ie titii, nugu papaare asuk malen mu tengteng ina
xolomit ta teng bararok o ga ngaarere malen torok.
2 Nawe iaa adi biaa tinabel xoror ngali tsap propet ma nawe iaa pupua
ngali atii no maarang xuxii ma no sinaae araraa, ma nawe iaa ie tinaalnge
biaa ta pupua ngali arisi no buk laa nan xa xolot, oro ga xap nugu xa titii,
iaa maarang gomsaa mu.
3 Nawe iaa tabiel taman nugu no maarang araraa sin no muunwas ma
nawe iaa tali nugu pakpak ngali auki taman ie, oro ga xap ie titii, iaa
maarang gomsaa mu.
4 Iwaa xa ta ie titii a liliis adamis ngali biexaal,✡ xan namaang axaau, a
xap bal tsaxa, a xap paraak, a xap pepesok.
5 Iwaa xa ta ie titii a xap amangieli xaal, a xap angen tsaxa, a xap
mangmaga isagaa, a xap adodomi no namaang tsaxa di ta xaa xosaraa sin.

✡ **13:4 13:4** 1Te 5:14

6 Iwaa xa ta ie titii a xap taton sin namaang morokon, oro a papaalam
taman so.
7 Iwaa xa ta ie titii, a tigiri xoxo, a tigiri taalnge, a tigiri liliis adamis lalon
tinaalnge, a tigiri taxaa watwat.
8 Titii naba suk xap litke. Oro itaa xadi totore no propet di ba xap, itaa
papaare ina xalam, di ba man adamis; itaa sinaae aman, naba maraamen.
9 Amuina gita atii no xolot mu, ma gita tali no totore ina propet sin
xolkolot mu.
10 Oro biaa axaau araraa naba ta xaalame, biaa ta xap axaau naba
maraamen.
11 Biaa iaa tii tsi dokdok, iaa tii paare malen xa tsi dokdok, iaa adodo
malen xa tsi dokdok, nugu sinaae a malen tsi dokdok. Ma biaa iaa ta se tsap
taamat laba iaa suk papaalii biaa namaang mil ina tsi dokdok.
12 Talaawaa gita xap nen axaautsi Moroaa malen gita ta lasi gita tsaa
lalon tintinarun, mil gita ba lasi axaautsi ia malen gita ta lasi gita xuxuuk
talaawaa.
13 Ma talaawaa, biaa no namaang ta tuul, a manman: tinaalnge, liliis
taman tinaalnge, ma titii, oro iwaa ta lot buxa iwaa titii.

14

Tinabel ina propet ma no xalam xaatsap

1 Gim na amusili namaang ina titii✡ ma gim na suk saansili no tinabel ina
Nantanua,✡ oro gim na suk watwat so ngali adi biaa tinabel ina tali totore
ina propet tsaa.✡
2 Amuina, nawe xa a papaare taman xa xalam xaatsap, a xap papaare sin
no inaman, oro sin Moroaa. Aso, a xap xa na leng sin; amuina a papaare
taman no totore xuxii xaal sin Nantanuan Pat.
3 Oro, biaa di araraa di ta paare taman totore ina propet, di papaare sin
no inaman ngali awatwati di ma anaai di ma tali axoxorong sin di.
4 Iwaa xa ta paare taman no xalam xaatsap, atiltsoxo mii ia mu, oro iwaa
xa ta tali xan totore Moroaa tsaa axosngi xan matenaanua Moroaa.
5 Iaa saan ngali gim araraa gim na paare taman no xalam xaatsap, oro iaa
suk saan tsaa ngali gim na tali totore ina propet tsaa. Iwaa xa ta tali totore
ina propet tsaa asuk lot buxa ngen aia ta paare taman abia no xalam, oro
naba axaau nawe alengi, ngali xan matenaanua Moroaa, di ba alet inanaa.
6 Talaawaa nugu no taamat, nawe iaa xaalame sangan gim ma iaa ga
papaare taman no xalam xaatsap, sen axaau iaa tali sin gim? Naba axaau
nawe iaa asen xaa luluba uul o xaa sinaae mamainaang, o tali xa totore ina
propet o asasing ngali laamuangen gim.
7 Biexa bula, ngali no mat laxen tengteng ta xap tino, malen piut o arp, xa
naba sen atik wenangenai sen ine abia di sar taman nawe di xap amusili
axaautsi biaa ine ina ananaan?
8 Ma nawe biaa tail a xap atengsi axaautsi aia nan tortor ngali inesas, saa
naba taxaaturung ngali inesas?
9 A malen bula abala, nawe gim paare alengi xawas taman xa xalam
xaatsap, no inaman di ta xap atii. Di ba sen atik wenangen senaara gim
ta papaare taman. Gim ba se papaare mu laa nan waa.
10 Asuk so maase balawaa xolkolmoxo auus taman no mat laxen totore,
oro a xap xa ina abia no totore we a xap xaka muina.
11 Nawe iaa xap leng sin muina ina xan papaare xa taamat, iaa xibong sin
iwaa xa ta papaare ma iwaa xa ta papaare a xibong sin iaa.

✡ **14:1 14:1** 1Ko 16:14 ✡ **14:1 14:1** 1Ko 12:1 ✡ **14:1 14:1** Epe 4:11

12 Aweaatia bula sin gim, sinsa gim mangat buxa ngali abia no tinabel
ina nantanua, gim na tsap mamainaang lalon no tinabel biaa ta anaai xan
matenaanua Moroaa.
13 Ngali abala muina, saa ia ta paare taman xa xalam xaatsap, na sawit
ngali naba pupua ngali puxis alengi totore ta paare taman.
14 Nawe iaa sawit lalon xa xalam xaatsap, nantanuaaga asawit, oro nugu
no adodo a xap leng.
15 Biaabi, iaa ba se xosaraa sa? Iaa ba sawit taman nantanuaaga, oro iaa
ba sawit bula taman nugu adodo; iaa ba anan taman nantanuaaga, oro iaa
ba anan bula taman nugu adodo.
16 Nawe u pa'ii Moroaa taman nantanuaam, lalon no xalam xaatsap, naba
sen we sin aia ta xap leng sin muina ina num papaare ngali naba paare we,
"Aso." Amuina a xap atii sawe u ta papaare taman.
17 Iu suk pupua ngali putsangi axaau buxa oro a xap awatwati iexa
taamat.
18 Iaa putsangi axaau sin Moroaa, biaa iaa ta paare taman no xalam
xaatsap buxa ngen gim araraa.
19 Oro, lalon xan matenaanua Moroaa iaa saan ngali paare taman xaa
totore na lima ngali asingan no inaman ngen ngali paare taman 10,000
totore lalon xalam xaatsap.
20 Nugu no taamat, gim na xap adodo malen notsi dokdok. Lalon
namaang tsaxa, gim na tsap no madalak, oro lalon nagim no adodo, gim
na malen no taamat laba.
21 Lalon lo Aisaia atala,
"Orong a paare,
'Xaal sin no inaman ina no xalam xaatsap
ma xaal papan xadi no bulina no xibong
iaa ba papaare sin abala inaman,
oro mil di ba xap lolong sin iaa.'"✡
22 Biaabi totore ina xalam xaatsap, biaa axixila, a xap ngali no untal-
taalnge oro ngali no muun taltaalnge, oro tali xan totore propet ngali no
untaltaalnge, a xap ngali no muun taltaalnge.
23 Biaabi nawe xan matenaanua Moroaa araraa di tsap etudim, ma di
araraa di ga papaare taman no mat laxen xalam xaatsap ma biexaa inaman
di ta xap leng o biexaa muun taltaalnge, di ba xaalame ma di na paare we,
"Gim no ngong."
24 Oro nawe xa muun taltaalnge o xa taamat ta xap leng a xaalame sin no
inaman biaa di ta tali xan totore propet, naba suk tsixi balan we ia untsaxa
ma na til nan ininte nan no matan di araraa.
25 Ma biaa no maarang ta man xuxii nan xan butsa naba suk man
lengleng. Ma naa sage putput ma langaari sin Moroaa ma na paare we,
"Aso, Moroaa a manman labatina gim!"

Namaang ina langaari

26 Nugu no taamat, gita ba sen paare we? Biaa gim ta tsap etudim ngali
langaari, no inaman araraa di ie ananaan, o xa totore ngali asasing, ngali
asen xa papaare xuxii, o xa xalam xaatsap, o xa ngali puxis alengi muina
xalam xaatsap. Balawaa no maarang araraa di na xosaraa ngali awatwati
xan matenaanua Moroaa.
27 Nawe xa a papaare taman xalam xaatsap, o alua o a tuul, di na papaare,
xuxuuk papan iexa ma xa na puxis alengi.

✡ **14:21 14:21** Dut 28:49; Ais 28:11-12

28 Nawe a xap xa ngali puxis alengi totore, iwaa xa ta papaare na bong
adamis nan xan matenaanua Moroaa ma na papaare sin ia tsaa ma Moroaa.
29 Na lua o ne na tuul no propet di na papaare, ma biexaa inaman di na
lolong ma ininte sin sawe no propet di ta paatinai we aso o a xap.
30 Ma nawe xa totore xuxii a xaalame sin xa ta xalkale, iwaa nanaaxuuk
ina taamat ta papaare na bong.
31 Gim araraa gim pupua ngali tali xan totore propet, iexa papan iexa,
ngali no inaman araraa di ba alet asasing ma inanaa.
32 Biaa xadi no totore no propet a man paina xadi banam no propet.
33 Amuina xida Moroaa, a xap Moroaa ina xale tangtangabaa, oro ia
Moroaa ina malina.
Malen lalon xan no matenaanua Moroaa araraa ina no inaman pat,
34 no aina di na man adamis lalon langlangaari. Di na xap papaare, oro
di na adokdoki di tsaa paina xadi no maxis malen Moses tii atalaa lalon lo.
35 Nawe di saan ngali atixi senaara, di na atsuraa xadi no maxis tsaa
tatan di, amuina maarang ina minangel ngali xa aina na papaare lalon
langlangaari.
36 Gim adodo we, balawaa xan totore Moroaa a atiltsoli mii gim, ngaa? O
gim mu biaa no inaman biaa totore ta se le tatanginai gim, ngaa?
37 Nawe xa adodo we ia propet o ga adi tinabel ina nantanua, papaalii ia
na nanxilalaa we, senaara iaa ta atala laa sin gim, biaa xan totore watwat
Orong.
38 Nawe xa a nanlii abala, Moroaa naba nanlii ia.
39 Biaabi nugu no taamat, gim na mangat buxa ngali tali totore ina propet,
ma gim nangaam tilbanti biaa papaare lalon no xalam xaatsap.
40 Oro, gim na xosaraa no maarang araraa ngali amusili axaautsi no
namaang axaau ina langlangaari.

15

Xan tinapaas mula Karisito

1 Talaawaa, nugu no taamat, iaa saan ngali gim na asaait mulangenai gim
taman abia inesaait mamainaang, biaa iaa ta baais taman laa sin gim biaa
gim tii adi ma gim ga til papan.
2 Sin balawaa mu inesaait mamainaang gim ga toaa, nawe gim taxaariti
awatwati abia totore iaa ta baais taman sin gim, o nawe a xap, biaa nagim
tinaalnge amaara gomsaa.
3 Sinsa, senaara iaa ta tsiili iaa se tulen laa sin gim, malen biaa lalaamua
ina maarang ta suk watwat buxa: we Karisito amet ngali xida no namaang
tsaxa malen di ta atala lalon inaatel pat,
4 biaa di tii punami ia, ma Moroaa tii ga atapaasi mulangen sin nanaatuul
ina leng malen Inaatel Pat ta paare,
5 ma ga tii, asemat sin Pita* ma mil ga asemat sin sangaul ma ga laa lua.
6 Mil sin abia, asemat sin 500 ma biexaal bula ina xida no taamat sin abia
uk leng, ma xuduxudu ina di, di ta tino tsaa, oro biexaal ina di, di se met.
7 Mil tii ga asemat sin Jeims, ma mil asemat sin no aposal araraa,
8 ma sin xapkap araraa ina, asemat sin iaa, malen aia xan nagaa ta
taxaana amuxudaa sin ta xap xan leng tutiik.
9 Amuina iaa suk mangutngut buxa sin biexaa aposal ma ga xap pupua
tsaa ngali di na putsangi iaa Aposal, amuina iaa tii xaa xosor tsaalen xan
matenaanua Moroaa.

* **15:5 15:5** *Pita - Biexa iesan Sepas.*

10 Oro sin xan amiimiilam Moroaa iaa se tsap malen iaa se atala, ma
biaa xan a amiimiilam sin iaa tii putsi buxaai balaaga. Iaa tii suk taxaa
watwat buxa tsaa ngen biexaal ina di, ma a xap iaa tsaa, oro xan amiimiilam
Moroaa bala ta manman ma ga taxaa mii iaa.
11 Biaabi nawe babaais axaal sin iaa o nawe axaal sin di, giem baais taman
balawaa amiimiilam ma gim ga taltaalnge sin.

Tinapaas ina minet

12 Oro nawe giem baais taman Karisito we a tapaas mula xaal sin minet,
ngalisa biexaal ina gim, di ta paare we, “No inaman di se met, di ba xap
tapaas mula bula”?
13 Nawe a xap xa tinapaas mula sin minet, amat malen Karisito tii xap
tapaas mula sin minet.
14 Ma nawe Karisito tii xap tapaas mula sin minet, xida no babaais a
maarang gomsaa, mii nagim tinaalnge bula.
15 Nawe aso no minet Moroaa naba xap atapaasi mula, di ba tatanginai
giem we, giem no tiltsoxoti ababaa ina Moroaa, amuina giem se paare leng
taman Moroaa we atapaasi Karisito sin minet. Oro Moroaa tii xap atapaasi
ia, nawe aso, biaa no minet Moroaa a xap atapaasi mula.
16 Nawe no minet di xap tapaas mula, biaa Karisito a xap tapaas mula
bula.
17 Ma nawe Karisito tii xap tapaas mula, nagim no tinaalnge a maarang
gomsaa mu; gim manman tsaa lalon nagim no namaang tsaxa.
18 Mil biaa di, di ta met lalon Karisito, di se xaapina.
19 Nawe gita liliis taman tinaalnge lalon Karisito ngali no maarang naba
ta xosaraa no lalon tino lalon balan pula mu, no inaman araraa, di ba lolbiir
buxa ngali gita ngen no inaman araraa.
20 Oro soina abala, Moroaa tii atapaasi Karisito xaal sin minet, malen tii
xubatsi we, naba atapaasi bula abia di, di tii se met.
21 Amuina biaa minet tii xaal sin taamat ta xuuk, biaa tinapaas mula ina
no minet, axaal bula sin taamat.
22 Amuina, lalon Adam no inaman araraa di met, ma sin abia uk sal lalon
Karisito no inaman araraa di ba tino mula.
23 Oro no inaman di ba tino xuxuuk mula amusili xadi leng tsaa, Karisito
ia nanaaxuuk ina no waawaan araraa, mil biaa naba ta xaalame, biaa di
xan no, di ba tino mula.
24 Mil sin xapkap ina no leng naba xaalame, biaa naba ta tali abia
Maradaan sin Moroaa iwaa Mom, mil sin ta se xosor atsoti no mat laxen
xoror ina tanua araraa ina banam ma no xoror watwat.
25 Ngali naba lalaamua malen king pupua sin ta se but aturungi xan no
matenkorot araraa paina no xaden.
26 Minet, ia xapkap se ina matenkorot ngali naba tsaalen araraai.
27 Amuina inaatel a paare, *“A se but aturungi no maarang araraa paina
xaden.”*✡ Talaawaa biaa ta paare we, “no maarang araraa” a se but aturungi
paina ia, aleng we, balawaa totore a xap ngali Moroaa tsaa, iwaa ta aturungi
no maarang araraa paina Karisito.
28 Biaa tii se xosaraa abala no maarang, mil xan tsi tsaa Karisito naba
aturungi ia tsaa, paina Moroaa, iwaa naba ta aturungi no maarang araraa
paina ia, ngalibi Moroaa naba laamuangen no maarang araraa.
29 Talaawaa nawe a xap xa tinapaas mula, di ba xosaraa saa sin di, biaa
di tii axaxadaan ngali no minet? Nawe no minet di suk xap tapaas mula,
ngalisa no inaman di tii axaxadaan ngali di?

✡ **15:27 15:27** Saam 8:6

30 Nawe no inaman di se met o di ga xap tapaas mula, ngalisa gita ga tali
mamaet sin gita tsaa sin no leng xuxuuk?
31 Nugu no taamat, iaa tigiri lasi minet sin no leng xuxuuk. Biaa namaang
aso malen iaa ta suk taton so amuina gim taltaalnge lalon Iesu Karisito xida
Orong.
32 Nawe a xap xa tinapaas mula sin minet, ngalisa iaa ta tsaapi no
mata uteng tala Epeso. Balawaa xan adodo taamat mu, ngaa? Iaa se adi
semaarang? Nawe no minet di xap tapaas, malen Aisaia ta atalaa,
"Gita na angen ma nun,
amuina nowa gita ba met."✡
33 Xa na xap laamuangen gim ngali laa palaaen namaang axaau, num no
turan tsaxa, di ba xosor atsoti num namaang axaau.
34 Gim na mula xaalame sin nagim no adodo tutiik, ma gim na xap bula
xosaraa namaang tsaxa. Amuina biexaal, di xap saan ngali atii Moroaa.
Iaa paare taman abala ngali amangieli gim.

Pakpak ta tino mula

35 Oro xa naba atsura weaatalaa, "Moroaa naba sen atapaasi no minet
we? Taman sen mat pakpak, di ba xaalame taman?"
36 Gim no tangtangabaa! Sawe gim ta soxaa nan pula, naba xap tsik tsuul,
oro na setauan met.
37 Biaa gim ta soksok, gim xap soxaa xa pakpak ina ie oro gim soxaa mu
xalitsa, ina wit o xa xalitsa ina xa maarang xaatsap. Gim xap soxaa xa mat
laxen pakpak biaa naba ta tsik laa lapalaa mil.
38 Oro Moroaa a tali sin ia pakpak uul malen xan saansaan, ma sin no mat
xalitsa xuxuuk a tali xadi no pakpak tsaa.
39 Biaa no pines araraa di xap etuna; xadi pines no taamat toto, xadi no
matauteng, xadi no maan ma xadi no xoo bula.
40 Biexaa pakpak bula in balalangit ma biexaal ina abala balan pula; oro
biaa matmirmir ina abia no maarang in balalangit biaa xan tsaa ma biaa
matmirmir ina no maarang lalon balan pula a xaatsap tsaa.
41 Xan matmirmir pal a xaatsap tsaa o xan uleng a xaatsap tsaa o no
xadaxada di xaatsap tsaa; ma xan matmirmir iexa xadaxada axaatsap tsaa
sin iexa.
42 Naba weaatala sin abia tinapaas mula ina minet. Biaa pakpak di ta
punami naba maraap, o biaa naba ta tapaas mula taman pakpak uul biaa
naba ta xap maraap.
43 Biaa di ta punami abia pakpak ta xabaar, ma biaa ta tapaas mula taman
matmirmir, di punami lalon malumlum, a tapaas mula lalon xoror watwat.
44 Di punami abia pakpak mu ina pula, ma naba tapaas mula taman
pakpak ina nantanua.
Nawe xa pakpak biaa ina abala balan pula, biexa pakpak bula ina
nantanua.
45 Biaa inaatel ta paare, *"Iwaa nanaaxuuk ina taamat Moroaa ta xosaraa,
Adam, a tsap taamat toto lalon abala pula,"*✡ iwaa xapkap ina Adam ia
nantanua iwaa ta tali tino.
46 Pakpak ina nantanua a xap xaalame setauan, oro biaa pakpak ina balan
pula a xaalame setauan o mil maaba pakpak ina nantanua.
47 Iwaa lalaamua ina taamat, Moroaa a xosaraa taman xuu ina pula; iwaa
nanaalua ina taamat axaal balalangit.

✡ **15:32 15:32** Ais 22:13 ✡ **15:45 15:45** Til 2:7

48 No inaman ina abala balan pula, di malen aia taamat Moroaa ta xosaraa
taman pula. Ma di bula in tile lapalaa balalangit, di malen taamat in tile
lapalaa balalangit.
49 Ma malen mu gita ta adi patpatsen aia taamat in nan balan pula, ma
gita bula gita ba adi patpatsen aia taamat ta xaal balalangit.
50 Nugu no taamat, iaa asaaiti gim weaatala, xida no pakpak xaal lalon
abala balan pula, naba xap tapkina xan maradaan Moroaa, ma biaa no
pakpak ta maraap naba xap pupua ngali tapkina abia no pakpak ta xap
maraap.
51 Gim lolong, iaa ba asaaiti gim taman abala papaare xuxii: Gita araraa
gita ba xap met, oro Moroaa naba putsi gita –
52 naba tsap isagaa mu, malen apunamat ina mat, sin xapkap ina tail.
Amuina biaa tail naba ta teng, ma Moroaa naba atapaasi mulangenai no
minet, di ba suk xap maraap ma Moroaa naba putsi gita.
53 Amuina Moroaa naba putsi abia pakpak ta maraap laa sin abia pakpak
ta xap maraap, ma ia naba putsi abia pakpak ta se pupua ngali met laa sin
abia pakpak naba xap pupua ngali met.
54 Biaa Moroaa naba putsi abia pakpak ta maraap laa sin abia pakpak ta
xap maraap, ma ia naba putsi abia pakpak ta se pupua ngali met laa sin
abia pakpak naba xap pupua ngali met. Mil xan inaatel Aisaia naba tsap so
weaatala, *“Moroaa a se aiepatsaa araraai minet.”*✡
55 “Minet, inaabi se num paapok ngali aiepatsaa num no matenkorot?
Minet, inaabi num xoror ngali tsotsoxo?”✡
56 Biaa tsotsoxo ina minet biaa namaang tsaxa, ma xoror ina namaang tsaxa
biaa lo.
57 Oro asuk axaau maase sin Moroaa! Tii tali xida paapok xaal sin xida
Orong Iesu Karisito.
58 Biaabi nugu no xos ina taamat, gim na tilwatwat, gim nangaam poroklii
xawas na agiisgisi gim. Gim na tigiri tali gim araraa tsaa sin xan no
tinaxaa Orong, amuina gim atii we, nagim no tinaxaa lalon Orong naba
xap maarang gomsaa.

16

Axumuli xuxute ngali xan matenaanua Moroaa

1 Talaawaa ngali sawe gim ba ta xosaraa taman abia xuxute gim ta
axumuli ngali xan no inaman Moroaa, di ta xalkale Jerusalem. Gim na
xosaraa sawe iaa ta asaaiti xan no matenaanua Moroaa in Galeisia ngali
xosaraa.
2 Sin nanaaxuuk ina leng sin no wik araraa, gim xuxuuk gim na aturung
xaatsap ngen xaa nen xuxute, ngali aturungi amusili xan iliil, ngalibi biaa
iaa ta xaalame gim ba xap axumuli xaa xuxute bula.
3 Mil biaa iaa ba ta tsap, iaa ba tali inesaait ngali paare leng sin no
inaman gim ta se axilangi di, ma gim na tulen di taman nagim no tinabel
laa Jerusalem.
4 Nawe axaau ngali iaa na laa bula, di ba es etaxaa mii iaa.

Xan atsutsura tsaa Pol

5 Mil sin iaa ba ta es tsiga Masedonia, iaa ba xaalame sangan gim amuina
iaa ba es tsiga tsaa Masedonia.

✡ **15:54 15:54** Ais 25:8 ✡ **15:55 15:55** Ose 13:14

6 Amat malen iaa ba man mii gim sin xaa leng, o iaa ba manngi bula
teslaxum mii gim, ngali gim ba tiltsoxomi iaa sin nugu ines, itaa iaa ba ta
laa.
7 Iaa xap saan ngali lasi gim talaawaa, iaa es limlim mu, mil maaba, iaa
ba liliis taman tinaalnge ngali ben le man xaa leng mii gim, nawe Orong a
siir.
8 Oro iaa ba lo manman tsaa Epeso pupua sin leng ina Pentikos,
9 amuina xaraxin mat a se tsalel sin iaa ngali xosaraa tinaxaa axaau ma
xuduxudu di epuske mii iaa.
10 Nawe Timoti a xaalame sangan gim, gim na xap amataatinai ia, biaa ta
manman mii gim, amuina a taxaa laa taman xan tinaxaa Orong malen iaa
bula.
11 Ngali xa na palo ngali sirawaa ia, oro gim na tulen ia ngali asumaa xan
ines lalon malina, ngalibi naba mula xaalame sangan iaa, sinsa iaa liliis
ngali na mula mii xida no taamat.
12 Talaawaa ngali xida taamat Apolos. Iaa ningi awatwati ia ngali laa
sangan gim mii xida no taamat, ia tsaa a xap mager siir axaau ngali laa tia
atalaa. Oro naba laa biaa ne a pupua ngali laa.
13 Gim na xoxo, gim na tilwatwat lalon tinaalnge, gim na taamat marale
ma gim na watwat.
14 Gim na xosaraa no maarang araraa lalon titii.
15 Gim atii we biaa xan matenaanua Stepanas, di tii tsap no untaltaalnge
setauan ngali puxisbal tia Akaia, ma di ga suk taliil sin xadi tinaxaa labatina
no untaltaalnge. Nugu no taamat, iaa ningi awatwati gim
16 ngali adokdoki gim paina di ma sin no inaman araraa, di ta tsoxo lalon
balawaa tinaxaa ma di ga taxaa taman xaraxin watwat.
17 Iaa tii suk taton sin xan tsinap Stepanas, Potunatas, ma Atsaikas,
amuina di tii le tabiel taman senaara gim ta xap pupua ngali tali sin iaa.
18 Amuina di aiaawisi nantanuaaga ma nantanuan gim bula. Balawaa no
mat inaman, gita na nen xilalaa di.

Pinpinis ma tataton

19 Xan no matenaanua Moroaa tala nan prowins Asia di tali xadi pinpinis
ma taton laa sin gim. Akuila ma Prisila delu tali xadelu lasiaat axaau lalon
Orong sin gim ma xan matenaanua bula Moroaa, biaa di ta xaa exumule
nan xadelu anua.
20 Xida no taamat araraa atala di tulen xadi lasiaat axaau laa sin gim. Gim
na elaba ngen gim xuxuuk taman engur ta pat.
21 Iaa Pol, iaa atala abala lasiaat axaau taman limaaga tsaa.
22 Nawe saa ia ta xap titii Orong, biaa xoror tsaxa naba man papan.
Xaalame, Orong.
23 Xan amiimiilam Orong Iesu naba manman mii gim.
24 Nugu titii laa sin gim araraa lalon Iesu Karisito. Aso.

Nanaalua ina xan Inaatel Pol laa sin no Korin

1 Iaa, Pol, Moroaa tii ilei taman xan sirsiir ngali tsap xan aposal Iesu
Karisito, ma Timoti xida taamat.
Gelulu ataala abala inesaait laa sin xan matenaanua Moroaa tia Korin,
ma laa sin no untaltaalnge lalon prowins Akaia.
2 Amiimiilam ma malina laa sin gim xaal sin Moroaa xida Mom ma Orong
Iesu Karisito.

Moroaa ina no axoxorong araraa

3 No paipa'ii a laa sin Moroaa iwaa xan Mom xida Orong Iesu Karisito,
iwaa Mom ina biirbirum ma ia Moroaa ina axoxorong.
4 Iwaa ta axorongi gita sin xida no xirabas araraa ngalibi gita ba pupua
ngali axorongi abia di lalon no mat laxen xirabas taman abia axoxorong
gita tii se adi xaal sin Moroaa.
5 Amuina malen mu xan sosong Karisito tii tamkabare papan nagelulu
tino, biaa bula lalon Karisito nagelulu axoxorong a asuk usli buxa.
6 Nawe gelulu se xaao taman lolbiir, biaa ngali nagim axoxorong
ma nagim atotoaa, o nawe Moroaa axorongi gelulu, biaa ngali nagim
axoxorong, biaa ta atsapngen lalon gim, liliis adamis, tilwatwat ngali tsigaii
biaa sosong sin abia uk sal gelulu ta tsigaii.
7 Ma nagelulu tinaalnge ngali gim asuk watwat amuina gelulu atii we
malen bula, gim ta exasen abia nagelulu sosong, biaabi gim bula, gim
exasen abia nagelulu axoxorong.
8 Nugu no taamat, gelulu saan ngali gim na leng sin sen sosong gelulu ta
se xaao taman lalon Prowins Asia: gelulu tii xap pupua ngali atsaxei abia no
xaraxin mamaet ta bibingi gelulu, a suk liwaa nagelulu watwat ma gelulu
ga adodo we gelulu ba soro met.
9 Asuk so lalon nagelulu no butsa gelulu suk saaen abia ininte ina minet.
Oro balawaa atsap ngali gelulu na xap taalnge sin gelulu tsaa, oro sin
Moroaa iwaa ta atapaasi no minet.
10 Moroaa a se aleiwaai gelulu sin no mat laxen minet ma naba aleiwaai
gelulu sin no xirabas. Lalon ia, gelulu axosngi nagelulu tinaalnge biaa naba
ta tigiri aleiwaai gelulu,
11 malen gim ta tiltsoxomi gelulu taman nagim no sausawit. Xuduxudu
ina no inaman di ba putsangi axaau laa sin Moroaa ngali gelulu sin abia xan
axoxorong ina amiimiilam tii tali sin gelulu ngali xixiis ina xadi no sausawit
no inaman.

Pol a putsi xan no adodo

12 Talaawaa balawaa nagelulu parparaak: biaa nagelulu no adodo lalon
nagelulu no butsa ta paare leng taman gelulu tsaa we, biaa no mat namaang
gelulu tii amusili lalon abala xolkolmoxo ina inaman ma biaa nagelulu
xalkale so etudim mii gim lalon abia ta pat ma mixat ta xaal sin Moroaa.
Gelulu xap xosaraa abala lalon sinaae ina xolkolmoxo ina inaman oro
amusili xan amiimiilam Moroaa.
13 Amuina gelulu xap atalaa xawas biaa gim ta xap pupua ngali xoxoti o
leng sin. Ma iaa taalnge we,

14 malen gim se leng sin biexaa maarang, gim ba xaalame ngali atik araraai we gim ba pupua ngali paraak taman gelulu malen mu gelulu ba
ta paraak taman gim sin xan leng Orong Iesu.
15 Amuina ngali nugu xaraxin adodo ngali abala. Iaa adodo ngali laa
uwaa gim setauan ngalibi gim ba pupua ngali adi nanaalua ina tubudaan.
16 Iaa adodo ngali uwaa gim sin nugu ines laa Masedonia ma ngali mula
xaalame sangan gim xaal Masedonia ma gim ba tulen iaa laa sin nugu ines
laa Judaia.
17 Biaa iaa ta adodo puaa abala, iaa adodo we, iaa tii xap xosor gomsaai. O
gim sen adodo we, gim we nugu puapua amusili namaang ina xolkolmoxo
ngalibi sin abia uk ngus iaa ba paare we, “Iou, iou” ma “A xap, a xap?”
18 Oro malen aso, Moroaa asuk so, nagelulu inesaait laa sin gim, a xap
“Iou” ma “A xap.”
19 Ngali iwaa xan tsi Moroaa, Iesu Karisito, iwaa iaa ma Sailas ma Timoti
getu ta babaais labatina gim taman, a xap we “Iou” ma “A xap,” oro lalon ia
nagetu no totore a tigiri we, “Iou.”
20 Amuina a xap xawas sin aisa no xuxubu Moroaa tii se xubatsi, biaa no
se araraa, no iou lalon Karisito. Biaabi lalon ia, getu paare, “Aso” laa sin xan
minaalam Moroaa.
21 Talaawaa, Moroaa mu a xosaraa gita araraa ngali tilwatwat lalon
Karisito. Ma ga axilangi apati gita,
22 ga baraa gita ngali xan no tsaa ma ga tali Nantanuan lalon xida no butsa
malen xa xuxubu ngali asoi we naba tali abia no maarang axaau sin gita
talaa mil.
23 Iaa ningi Moroaa ngali awatwati nugu papaare ma balawaa se: iaa tii
xap mula laa Korin amuina iaa tii xap saan ngali tali sosong sin gim.
24 Getu xap saan ngali aorongi getatuul tsaa papan nagim no tinaalnge,
oro getu taxaa mii gim ngali nagim tataton, amuina sin tinaalnge mu gim
ba tilwatwat.

2

1 Biaabi iaa ga adodo ngali ina xap xosaraa xa limlim bula ngali asosongi
gim.
2 Amuina nawe iaa alolbiri gim, saa bula ia ngali atatoni iaa oro gim mu
iaa ta se alolbiri gim.
3 Iaa atal wenangen atia ngalibi biaa iaa tii xaalame iaa ba xap lolbiir sin
abia di, di tii pupua ngali atatoni iaa. Iaa tii suk taalnge sin gim se araraa
ngali gim ba exasen nugu tataton mii iaa.
4 Amuina iaa atatal laa sin gim taman lolbiir lalon nugu butsa taman no
daan didinmat, a xap ngali alolbiri gim, oro ngali gim ba atii riri so ina nugu
titii ngali gim.

Adodolii no untsaxa

5 Nawe xa tii se alolbiri xaa inaman, a se alolbiri iaa malen tii alolbiri gim
araraa lalon biexaa sal, oro iaa xap saan ngali paare burusaak.
6 Biaa sosong biaa xuduxudu ina gim ta tali sin ia, a pupua mu ngali ia.
7 Oro talaawaa gim na adodolii xan no namaang ma gim na axorongi ia,
ngalibi gim ba xap alolbiri buxaai ia.
8 Iaa suk anaai buxaai gim ngali asen mulangenai nagim titii ngali ia.
9 Muina iaa tii atatal laa sin gim ngali lasi nawe gim tilwatwat sin abia
xonkonon ma gim tii ga lolong amusili no maarang araraa.

10 Nawe gim adodolii xan no namaang tsaxa xa, iaa bula iaa ba adodolii
xan no namaang tsaxa. Ma sawe iaa tii se adodolii, nawe xawas ia ngali
adodolii, iaa se adodolii nan no matan Karisito ngali nagim axaau.
11 Ngalibi Saatan naba xap paapok liwaa gita. Amuina gita atii xan no
ngitngit.

No untutule ina xuxubu uul

12 Talaawaa biaa iaa ta laa Troaas ngali baais taman xan inesaait
mamainaang Karisito ma iaa ga tatanginai we Orong a se tsalali mat ngali
iaa.
13 A xap xa malina lalon nugu adodo, amuina iaa xap tatanginai nugu
taamat Taitus tia. Biaabi iaa tii ga we xubalaasaai sin di ma iaa tii ga laa
Masedonia.
14 Oro iaa putsangi axaau sin Moroaa, iwaa ta tigiri laamuangen gita ngali
til nan xan minaalam ina buro lalon Karisito ma Moroaa ga xaaparen abia
tsino mamainaang ina biaa sinaae ina ia sin gita, sin no xolot araraa.
15 Amuina sin Moroaa, gita xan no tsino marir Karisito labatina abia di,
di tii se tuo ma biaa di tii se laa ngali met.
16 Sin aia xa gita abia tsino ina minet; sin iexa gita no tsino ina tino ma a
xap xa naba pupua ngali xosaraa abia tinaxaa.
17 Gita xap malen biexaal gita ta xap baais taman xan totore Moroaa ngali
xosor xuxute; oro asuk xaatsap lalon Karisito gita paare laamuaan Moroaa
taman so, malen no inaman Moroaa ta tulen di.

3

1 Iaa Pol ma Timoti, gelulu xap saan ngali paraak taman gelulu tsaa. Ma
gelulu xap saan ngali xaa inaatel na laa sin gim o xaal sin gim malen biexaa
inaman, di ta saan ngali xaal di na atatal taman di tii sen axaau we.
2 Gim tsaa, gim nagelulu inaatel, biaa di tii atalaa nan nagelulu no butsa,
biaa no inaman araraa di tii atii ma di tii xoxoti.
3 Gim asen weaatalaa gim biaa inaatel xaal sin Karisito biaa no waawaan
ina nagelulu inatalil, di xap atalaa taman xinaal oro di tii atalaa taman
Nantanua ina iwaa Moroaa ta tino, di tii xap atalaa papan xaat oro di atalaa
lalon xan butsa taamat.
4 Gelulu paare weaatia amuina lalon Karisito ma lalon no matan Moroaa,
gelulu leng we balawaa no maarang aso.
5 Gelulu tsaa gelulu xap pupua ngali xosaraa abala tinaxaa oro Moroaa
mu iwaa ta tali abia tinaxaa sin gelulu ngali gelulu ba pupua ngali xosaraa
abala tinaxaa.
6 A se xosaraa gelulu malen no untutule ina abia xuxubu uul ma ga tali
abia xoror sin gelulu ngali abia tinaxaa. Biaa xuxubu uul di xap xosaraa
taman no mat laxen lo biaa di tii atalaa, a xap. Oro axaal sin Nantanua Pat,
amuina biaa no lo di tii atalaa asas amantei no inaman, oro Nantanua Pat
a tali tino.

Xan minaalam abia xuxubu uul

7 Talaawaa biaa no lo biaa Moroaa tii se tali sin Moses, Moroaa tii atatal
papan no xoltin xaat ta lua ma tii ga tsap taman xan minaalam Moroaa. Biaa
Moses tii tali abia no xoltin xaat ta lua laa sin no inaman Israel, no inaman
Israel di tii xap pupua ngali atsoxaa no matan Moses amuina no matan a
tsila taman xan minaalam Moroaa, oro mil sin biaa laleng ta atiltsoli ngali
maraamen. Nawe no lo atigiri tali minet, a xaalame taman minaalam,
8 mil biaa xuxubu uul ina Nantanua Pat naba ie minaalam buxa.
9 Biaa xan lo Moses a xaalame taman minaalam, oro tinaxaa ina
amumusili lo a tali mu minet. Oro tinaxaa ina abia xuxubu uul a xosaraa

atutiki no inaman lalon no matan Moroaa ma minaalam ina abia xuxubu uul biaa ta suk lot buxa.
10 Amuina sawe tii ie minaalam, tii xap xaka minaalam talaawaa, puaa
mii abia minaalam ta suk lot buxa.
11 Ma nawe xan lo Moses a se maraamen laalaa, tii xaalame taman
minaalam, biaa ta suk so we biaa xuxubu uul naba man laaliu, ma xan
minaalam abia xuxubu uul naba suk lot buxa.
12 Biaabi, gelulu xap mataa ngali baais taman abia inesaait mamainaang,
amuina gelulu ta liliis taman tinaalnge ngali abia xuxubu uul biaa ta man
laaliu.
13 Gelulu xap malen Moses, iwaa tii baaii no matan taman pu uga ngali
tilkaali no inaman Israel ngali di ba xap matngen abia laleng tii se atiltsoli
ngali maraamen.
14 Oro xadi no adodo asuk lodo, amuina sin abala leng, biaa uk pu uga
tsaa biaa ta manman, biaa di ta xoxoti abia xuxubu xabaar. Di xap mager
saali abia pu uga, amuina lalon Karisito mu, Orong naba saali.
15 Talaawaa tsaa sin abala leng, biaa di ta xoxoti xan lo Moses, biaa pu
uga tsaa a baaii xadi no butsa.
16 Oro nawe xa a puxutsi laa sin Orong, naba saali abia pu uga.
17 Iwaa Orong, ia Nantanua Pat, ma iwaa xa Nantanuan Orong ta manman
lalon ia, naba suk man leiwaa so.
18 Orong tii se saali abia pu uga sin no matan gita araraa, gita tii se
atsilaa xan minaalam Orong. A soxisi gita ngali tsap malen ia taman abia
minaalam ta lo tsiktsik buxa, biaa ta xaal sin Orong iwaa Nantanua.

4

Tang lalon sobuk ina pula madaas

1 Biaabi, iaa, Pol ma Timoti, gelulu ba xap lolbiir ngali xosaraa balawaa
inatalil, amuina sin xan biirbirum Moroaa, a tali abala inatalil sin gelulu.*
2 Gelulu se palolii biaa no namaang araraa ta xuxii ma ina minangel.
Gelulu xap xosaraa xaa daraxe ngali puxutsi xan Totore Moroaa. A xap,
gelulu asen namaang so. Ma sin abala namaang gelulu asen gelulu tsaa sin
xadi adodo no inaman ngali di ba nanxilalaa gelulu malen gelulu axaau.
Ma gelulu ga xosaraa abala lalon no matan Moroaa.
3 Biexaa inaman di xap leng sin abala inesaait mamainaang, amuina di
tii se amusili sal laa sin minet.
4 Iwaa moroaa ababaa ina abala nan ul, a se alodoi xadi no adodo no
muun taltaalnge, ngalibi di ba xap lasi xalaleng ina inesaait mamainaang
ina xan minaalam Karisito iwaa nan patpatsen Moroaa.
5 Amuina gelulu xap baais taman gelulu tsaa oro gelulu baais taman Iesu
Karisito malen Orong ma gelulu tsaa malen nagim no untutule ngali Iesu.
6 Amuina iwaa Moroaa tii paare, *"Xalaleng na tsila tsuul xaal nan lodo,"*✡ a
xosaraa xan laleng ngali tsila lalon xida no butsa ngali tali laleng ina sinaae
ina xan minaalam Moroaa sin gita lalon no matan Iesu Karisito.
7 Oro gelulu ie tang, biaa inesaait mamainaang, lalon sobuk pula madaas
ngali asen we balawaa no xaraxin watwat araraa axaal sin Moroaa ma a
xap xaal sin gelulu.
8 No mat laxen mamaet tii xaalame ngali epuske mii gelulu sin no xolot
araraa oro di xap axaxaitsaa gelulu. Gelulu adodo xuduxudu oro gelulu tii
xap lolbiir buxa.

---

* **4:1 4:1** Pol ma Timoti. ✡ **4:6 4:6** Til 1:3

9 Di tii xosor atsaxati gelulu oro Moroaa tii xap papaalii gelulu; di tii panlii
gelulu lapula oro di tii xap tsaalen gelulu.
10 Gelulu tigiri alet sosong lalon nagelulu no pakpak, ngali gelulu ga asen
alengi xan minet Iesu ngalibi di ba lasi xan tino Iesu bula lalon no isuaan
gelulu.
11 Amuina gita no saa gita ta tino, gita tigiri tali gita tsaa laa sin minet
ngali xan axaau Iesu, ngalibi xan tino naba asemat sin no isuaan gita ina
minet.
12 Biaabi minet ga taktaxaa lalon gelulu, oro biaa tino a taktaxaa lalon
gim.
13 Di atalaa we: *"Iaa taltaalnge; biaabi iaa tii ga papaare."*✡ Taman abia uk
tanua ina tinaalnge gelulu taltaalnge bula ma biaabi gelulu ga papaare.
14 Amuina gelulu tii atii we iwaa xa tii atapaasi Orong Iesu sin minet naba
atapaasi bula gelulu mii Iesu ma naba atilngi gelulu mii gim nan no matan.
15 Balawaa no araraa ngali nagim axaau, ngalibi biaa amiimiilam biaa
tii tsiili xuduxudu ina inaman ma ga pupua ngali atsapngen biaa puputsa
axaau ngali naba usli buxa laa sin xan minaalam Moroaa.
16 Biaabi gelulu na xap lolbiir buxa. Nawe nagelulu no pakpak a maraap,
Moroaa naba auuli mulangen nantanuan gelulu sin no leng xuxuuk.
17 Amuina nagelulu no pu xirabas dokdok, a tigiri atsapngen abia
minaalam laaliu sin gelulu, biaa ta suk axaau buxa ngen di araraa.
18 Biaabi gelulu na xap atsoktsokmat sin senaara gelulu ta lasi oro sin
senaara gelulu ta xap lasi, amuina sawe gelulu ta lasi naba xap man adis,
oro sawe gelulu ta xap lasi naba man laaliu.

5

Xida xalkale balalangit

1 Talaawaa gita atii biaa xida pakpak a malen anuasel gita ta manman
lalon balan pula. Nawe di tsaalen xida anuasel, gita ie biexa anua biaa
ta xaal sin Moroaa naba man laaliu balalangit, biaa no inaman di ta xap
xosaraa taman no liman di.
2 Talaawaa tsaa xida no butsa di teng lolbiir amuina gita saan buxa ngali
ugauga taman abia pakpak uul in balalangit.
3 Amuina biaa gita ta ugauga taman abia no pakpak in balalangit, di ba
xap tatanginai we, gita belbel.
4 Sinsa biaa gita ta manman tsaa nan abia pakpak, gita teng ma lolbiir
ma gita ie mamaet, amuina gita palo ngali met ma gita nii xap ie pakpak,
oro Moroaa naba tali sin gita no pakpak uul in balalangit, ngalibi xida no
pakpak biaa ta se laa ngali met naba putsi ma naba tino.
5 Talaawaa, Moroaa tsaa aia ta xosaraa gita ma xida no pakpak ngali tino
uul, ma tii ga se tali nantanua sin gita malen xan xuxubu ngen mil ngali
semaarang naba ta xaalame.
6 Biaabi gita tii ga tigiri atii so we, biaa gita ta tino tsaa lalon pakpak malen
xida anua, gita man palaaen tsaa Orong.
7 Gita eses taman tinaalnge ma a xap sin nanen ina namaang ina balan
pula.
8 Gita suk atii so, ma iaa sebula paare, gita saan ngali tsuul alen abala
pakpak ma gita na man mii Orong.
9 Biaabi gita na atsapngen xida sasaae watwat ngali atatoni Orong nawe
xida tino lalon pakpak o lalon tino in balalangit.

✡ **4:13 4:13** Saam 116:10

10 Amuina gita araraa, gita ba asemat laamuaan xan xalkale ina ininte
Karisito, ngalibi gita xuxuuk gita ba tsiili sen iliil ngali senaara gita ta
xosaraa ta axaau o ta tsaxa.

Inatalil ina malum

11 Biaabi, amuina gita atii ngali mataatinai Orong, gita ga xonon ngali
asaait awatwati no inaman ngali taltaalnge sin Iesu. Moroaa asuk atik
axaautsi gita no sen mat laxen inaman ma iaa taalnge we, aleng bula sin
nagim no adodo lalon nagim no butsa.
12 Gelulu xap saan ngali pinis atilngi gelulu tsaa sebula laa sin gim, oro
gelulu tali abia xolot ngali gim na paraak taman gelulu ngali gim ba pupua
ngali xisi abia di, di ta paraak taman maarang di tii lasi ma a xap no
maarang lalon xadi no butsa.
13 Nawe no inaman di adodo we gelulu ngong sin nagelulu no adodo,
balawaa ngali xan tinaxaa Moroaa; o nawe nagelulu adodo a tutiik, biaa
ngali nagim axaau.
14 Sinsa xan titii Karisito a atuaai gelulu ngali taxaa ngali ia, amuina
gelulu suk atik axaautsi weaatalaa, taamat axuuk a met ngali inaman
araraa, biaabi gelulu se met bula mii ia.
15 Ma ga met ngali gita araraa, ngalibi biaa di ta tino di ba xap tino ngali
di tsaa, oro di na tino ngali iwaa ta met ngali di ma ga tapaas mula.
16 Ti laamua gelulu tii lasi inaman malen no inaman ina xolkolmoxo di
ta lasi di. Oro xaal atalaa ma laa gelulu ba xap xilalaa xa taamat taman
namaang ina abala balan pula. Sinsa gelulu tii nen wenangen Karisito sin
abala sal, oro gelulu ba xap xosaraa bula abia.
17 Biaabi nawe saa ia ta man nan Karisito, a se tsap axoxos uul, biaa tino
xabaar tii se xap ma biaa axoxos uul a se tsap.
18 Balawaa no araraa axaal sin Moroaa, iwaa tii tali ukbal sin gita ma ia
tsaa lalon Karisito, ma tii ga tali abia inatalil ina malum sin gelulu.
19 Sinsa Moroaa a se ukbal sin abala xolkolmoxo mii ia tsaa lalon Karisito,
ma tii ga xap iesei xadi no namaang tsaxa no inaman tii epuske mii di. Ma
tii ga se tali sin gelulu inesaait ina malum sin no inaman.
20 Moroaa tii tulen gelulu ngali baais ngali Karisito, malen gelulu xan no
ngutsu, biaabi tii ga ningi awatwati no inaman ngali tsiili abia xan inesaait,
tii ga tulen gelulu ngali baais taman ia. Gelulu ningi awatwati gim sin iesan
Karisito ngali gim ba ukbal mii Moroaa.
21 Karisito tii xap xosaraa xaa namaang tsaxa, oro Moroaa aturungi xida
no namaang tsaxa papan ia, ngalibi lalon ia mu gita ba tsap no untutiik mii
Moroaa.

6

1 Gelu xan no untinaxaa Moroaa ma gelulu ga atsuraa awawati gim
ngali gim na xap lii gomsaai xan amiimiilam Moroaa sin ta xap nagim xaa
waawaan.
2 Amuina Aisaia a paare,
“Sin leng ina nugu sirsiir mamainaang iaa tii longmien gim,
ma sin leng ina atotoaa xa iaa tiltsoxomi gim.”✡
Iaa asaaiti gim, talaawaa xan leng Moroaa ina xan sirsiir mamainaang ma
talaawaa xan leng ina atotoaa xa.

Xan xaraxin mamaet Pol

3 Gelulu xap aturungi xawas lalon xadi sal no inaman ngali di na litke,
ngalibi di ba xap paare tsaxa ngali nagelulu inatalil.

✡ **6:2 6:2** Ais 49:8

4 Oro, malen xan no untutule Moroaa, gelulu asen gelulu tsaa sin xadi
adodo no inaman ngali di ba nan xilalaa gelulu malen gelulu axaau lalon
abala inatalil, malen gelulu ta tilwatwat lalon no mat laxen mamaet, no
xirabas ma sosong.
5 Di tsaapi gelulu ma di lii gelulu nan anuen lodo. Gelulu man lalon no
xaraxin inesas. Nagiem tinaxaa awatwat, gelulu ga xap urange axaau ma
gelulu ga adi xaraxin itol.
6 Gelulu taliil lalon namaang ta mixat, taman sinaae ta leng, taman liliis
adamis ma namaang mamainaang lalon Nantanua Pat ma lalon titii so.
7 Gelulu baais taman soina totore ma lalon xan xoror Moroaa; mii no urur
ina tutiik lalon lima mua ma lima xaiaar.
8 Gelulu lo taltaliil lalon abia inatalil biaa no inaman di ta manglen gelulu
ma biaa di ta xap manglen gelulu, biaa no inaman di ta paare tsaxa ngali
gelulu ma biaa di ta pa'ii gelulu. Gelulu lo taltaliil malen no untinaxaa so,
oro di lasi gelulu malen no unaababaa.
9 Di atii gelulu, oro di lasi gelulu malen di xap atii gelulu; gelulu we na se
met oro gelulu tino tsaa; di tsaapi gelulu oro di xap sas amantei gelulu.
10 Gelulu suk matabirum tsaxa oro gelulu tigiri taton; gelulu no muun
was oro gelulu xosaraa xuduxudu ina di, di ga tsap no untang; gelulu xap
ie was oro gelulu tapkina no maarang araraa.
11 Gim no Korin, gelulu se paare alenglengi no maarang so sin gim, ma
gelulu ga tsalali nagelulu no butsa laa sin gim.
12 Gelulu xap taxaariti mulangen nagelulu titii sin gim, oro gim taxaariti
mulangen nagim titii sin gelulu.
13 Iaa papaare laa sin gim malen nugu no tsixi, malen gelulu ta xosaraa
sin gim, gim na tsalel buxaai nagim no butsa bula sin gelulu.

Gim na xap etaxaa mii no muun taltaalnge

14 Gim nangaam etaxaa mii no muun taltaalnge. Amuina namaang tutiik
ma namaang tsaxa delulu xap etuna ma xalaleng a xap etaxaa mii lodo.
15 Sen malum biaa labatina Karisito ma Saatan? Iwaa untaltaalnge asen
etuna we mii xa muun taltaalnge?
16 Sen mat ukbal biaa labatina Xan Anua Moroaa ma no malagan?
Amuina gita tsaa gita Xan Anua Moroaa ta tino. Malen Moroaa ta se paare,
"Iaa ba tino mii di
ma iaa ba eses labatina di,
ma iaa ba tsap xadi Moroaa,
ma di ba tsap nugu inaman."✡
17 "Orong a paare, 'Biaabi, gim na tsuul poroklii di
ma gim na xap man etudim mii di,
Gim nangaam bilten xa maarang na morokon,
ngali iaa ba suei atatoni gim.'"✡
18 "Orong iwaa Belaba a paare.✡ 'Iaa ba tsap nagim Mom,
ma gim ba tsap nugu no tsi ma tsaxana.'"✡

7

1 Nugu no taamat, Moroaa tii se tali abala no xuxubu sin gita, biaabi gita
na amixati gita tsaa sin no maarang araraa biaa ta tsaalen no isuaan gita
ma nantanua ta taxaa watwat ngali tsap pat, amuina sin gita ta manglen
buxaai Moroaa.

✡ **6:16 6:16** Lew 26:12; Jer 32:38; Ese 37:27 ✡ **6:17 6:17** Ais 52:11; Ese 20:34, 41 ✡ **6:18 6:18** 2Sa 7:8 ✡ **6:18 6:18** 2Sa 7:14

Xan tataton Pol

2 Gim na tali xa xolot tia nan nagim no butsa ngali gelu, gelu xap amoki
xa, gelu xap tsaalen xa, gelu xap apanaai xa.
3 Iaa xap paare taman abala ngali atuti xa mamaet sin gim, malen iaa ta
setauan paare, gelu aturungi gim lalon nagelu no butsa ngali gelulu ba tino
o met mii gim.
4 Iaa taltaalnge sin gim; iaa pa'ii gim. Nagim tino anaai iaa, lalon nagelu
no xirabas, nugu taton a xap tatanginai xa xapkap ina.
5 Biaa gelulu tii tsap Masedonia, no isuaan gelulu a xap iaawis, oro sin
no daan xolot gelulu ta laa, no mamaet atsap, mamaet ulti gelulu, minataa
bala lalon gelulu.
6 Oro Moroaa iwaa ta tali axoxorong sin no matabirum, a tali axoxorong
sin gelulu sin xan tsinap Taitus,
7 ma a xap mu ngali xan tsinap Taitus oro ngali biaa axoxorong gim tii
tali sin. Asaaiti gelulu bula taman nagim adodo watwat ngali iaa ma nagim
xaraxin lolbiir ngali iaa, ma nagim xaraxin saansaan ngali iaa, ngalibi nugu
taton tii ga suk lot buxa.
8 Nawe nugu inaatel tii alolbiri gim, iaa suk xap lolbiir ngali abia inaatel
oro iaa suk lolbiir ngali lasi malen nugu inaatel a tali sosong sin gim, oro
ngali xolot dokdok mu ina leng.
9 Oro talaawaa tsaa iaa taton a xap amuina sin gelulu ta alolbiri gim, oro
amuina biaa nagim lolbiir a giwaa gim ngali puxisbal. Amuina biaa lolbiir
axaal sin Moroaa ma gelulu ga xap tali xaraxin lolbiir sin gim.
10 Biaa lolbiir ta xaal sin Moroaa atsapngen puxisbal ngali laamuangen
laa sin atotoaa xa ma a xap amangieli xa, oro biaa lolbiir ina xolkolmoxo
ina inaman a tali minet.
11 Balawaa lolbiir ta xaal sin Moroaa tii atsapngen lalon gim: taton
ngali xosaraa namaang tutiik isagaa ngali paare xaali gim tsaa, gim magaa
amuina sin no namaang tsaxa, gim olol sin no morokon biexaal di ta
xosaraa, nagim xaraxin adodo ngali Moroaa, taxaaturung ngali lasi ininte
mamainaang naba ta tsap. Sin abia no maarang araraa gim se asen gim
tsaa we, gim mixat laamuaan Moroaa sin abala no maarang.
12 Iaa atatal laa sin gim, a xap amuina sin aia taamat ta xosaraa namaang
tsaxa, ma a xap ngali aia xa tii sas atsaxati, oro laamuaan Moroaa gim
pupua ngali atik axaautsi we gim tii amusili awatwati gelulu malen nagim
no lalaamua.
13 Sin abala no maarang araraa gim tii anaai gelulu.
Papan abia gim tii anaai awatwati gelulu, gelulu tii suk taton ngali lasi
Taitus ta taton, amuina asuk iaawis axaau ma ga xalkale axaau mii gim.
14 Iaa tii se paraak tsaa laa sin Taitus taman gim, ma gim tii ga xap
amangieli iaa. Oro malen no maarang araraa gelulu ta paare taman no
sin gim aso, nagelu parparaak taman gim laa sin Taitus aso bula.
15 Ma biaa tii adodomi we, gim lolong amusili ia ma gim tii ga suei atatoni
lalon namaang ina adokdoki gim ma taman xaraxin mangmangle xa ta titii
buxaai gim.
16 Iaa taton we iaa suk taalnge so we gim ba xosaraa no maarang araraa
ta tutiik.

8

Tinabel mamainaang

1 Ma talaawaa, nagelu no taamat, gelu saan ngali gim na atii abia
amiimiilam, biaa Moroaa tii tali sin xan no matenaanua Moroaa Masedonia.

2 Biaa di ta man lalon no xaraxin xonkonon, xadi taton tii suk lot ma biaa
di tii suk muunwas buxa, di pupua tsaa ngali tabiel buxa.
3 Iaa we ina paare leng weaatala, di tii suk tabiel buxa taman no daan
maarang di ta pupua ngali tabiel taman, ma di ga tabiel buxa ngen sawe di
ta pupua ngali tabiel taman. A xap xa na asaaiti di ngali tabiel weaatia.
4 Di ningning watwat mii gelulu ngali xa sal ngali exasen lalon abala
tinaxaa laa sin xan no inaman tsaa Moroaa.
5 Ma di ga xap xosaraa malen gelulu tii adodo ngali di na xosaraa, oro di
tii tali di, setauan sin Orong o mil di tii ga tali sin gelulu, ngali amusili xan
sirsiir Moroaa.
6 Amuina Taitus a setauan laamuangen gim ngali atiltsoli abala tinaxaa
ina amiimiilam, gelulu tii atsuraa awatwati ia ngali na laamuangen gim
bula ngali axumuli araraai no tinabel.
7 Oro, malen mu gim ta minaas taman no daan maarang lalon: nagim
tinaalnge, nagim babaais, nagim sinaae, nagim xaraxin taton ngali xosaraa
sawe ta tutiik ma lalon nagim titii ngali gelulu. Ga axaau ngali gim na
minaas lalon abala amiimiilam bula ina tamtabiel.
8 Iaa tii xap asaaiti gim ngali gim na xosaraa abala oro iaa we ina xonon
nagim riri ina titii mii xadi namaang no inaman in Masedonia, taman xadi
tataton ina tamtabiel.
9 Amuina gim atii xan amiimiilam xida Orong Iesu Karisito. Tii untang,
oro ngali gita ga tii tsap muunwas ngalibi sin xan muunwas gita ba tsap no
untang.
10 Ma balawaa nugu inanaa, ngali semaarang ta axaau sin gim ngali
xosaraa: Sin abalaa miet tii se xap, gim tii nanaaxuuk ina xan no mate-
naanua Moroaa, gim tii saan ngali tabali gelulu ma gim tii no nanaaxuuk
bula gim tii atiltsoli ngali xosaraa no.
11 Talaawaa gim na araraai abia tinaxaa gim ta suk watwat ngali xosaraa
ngalibi biaa sirsiir ngali xosaraa naba etuna mii abia ngali araraai, tabiel
amusili gim ta pupua ngali xosaraa.
12 Amuina nawe biaa sirsiir ngali tabiel a manman, biaa tinabel atatoni
Moroaa, amuina naba tabiel xaal sin xan no maarang ta auneunai.
13 Gelulu xap adodo we nagim tinabel naba malus ngali biexaal ma na
lelep ngali gim tsaa. Gelulu adodo we gim na arie pupua mu.
14 Talaawaa, biaa nagim minaas naba tabali biaa di taman sawe di ta
muun ngali, ngalibi biaa xadi minaas mil, di ba tabiel mulangen gim ta
muun. Biaa ngali gim ba arie pupua.
15 Malen Moses ta atala: *“Iwaa xa ta axumuli buxaai xan no daan maarang
naba xap ie was buxa, ma iwaa xa ta axumuli xan no maarang ta xap buxa,
naba xap muun.”*✡

Pol a tulen Taitus laa Korin

16 Iaa putsangi axaau laa sin Moroaa, iwaa ta aturungi biaa uk adodo sin
xan butsa Taitus ma iaa ngali gim.
17 Taitus ataton mu sin nagelulu adodo, oro naba xaalame sangan gim
taman xan xaraxin tataton tsaa ma xaraxin saansaan ngali lasi gim bula.
18 Ma gelu tulen ia mii iexa xida taamat bula, iwaa xan no matenaanua
Moroaa araraa di ta pa'ii ia, ngali xan tinaxaa ina inesaait mamainaang.
19 A xap abia mu, xan no matenaanua Moroaa di tii axilangi ia, ngali na
tiltsomi gelulu ngali adi biaa tinabel ngali exasen axaautsi, ngali manglen
Orong tsaa, ngali asen nagelulu sirsiir ngali tiltsomi gim.

✡ **8:15 8:15** Exo 16:18

20 Gelulu saan ngali tilbanti xaal taman xadi no totore xuduxudu ngali
gelulu ta sen tilaamamil we sin abia xaraxin tinabel.
21 Amuina gelulu xosaraa no maarang araraa gelulu ta pupua ngali
xosaraa ta tutiik, nan no matan Orong, ma nan no matan no inaman araraa
bula.
22 Ma mii delulu, gelulu ba tulen iexa ina nagelulu xa taamat bula, iwaa ta
se asen ia tsaa sin gelulu sin no daan sal, malen gelulu pupua ngali taalnge
sin, ma talaawaa bula ngali xan xaraxin tinaalnge bula ngali gim.
23 Ngali ilaa Taitus, ia nugu taamat ma nugu uk untinaxaa labatina gim:
O ngali nagelulu no taamat, di til axilangi xan no matenaanua Moroaa, ma
ngali manglen Karisito.
24 Biaabi gim na asen sin abala no taamat biaa soina nagim titii ma muina
gelulu ta taton sin gim, ngalibi xan no matenaanua Moroaa di ba pupua
ngali lasi.

9

Moroaa a titii iwaa untatataon ina tamtabiel

1 Iaa ba xap bula atatal laa sin gim taman abala inatalil ina tinabel laa sin
no untaltaalnge, biaa di ta muun.
2 Amuina, iaa atii nagim tataton ngali tiltsomi, ma iaa tii se paraak tsaa
taman abala laa sin no Masedonia. Iaa tii asaaiti di we, sin abala miet tii
se xap, gim tia lalon prowins Akaia, gim tii se taxaaturung ngali tabiel, ma
nagim tataton ngali tabiel ga atapaasi xuduxudu ina inaman ngali tabiel.
3 Oro iaa ga tulen Taitus mii lomasen turumasen ngalibi nagelulu no
parparaak ngali gim ngali abala tinaxaa naba xap maarang gomsaa, oro
ngali gim ba taxaaturung malen iaa ta paare weaatia.
4 Amuina, nawe xaa Masedonia di xaalame mii iaa ma giem ga le
tatanginai gim ta xap taxaaturung, giem ba suk mangiel, sin abia giem ta
taalnge sin gim, oro gim ba suk mangiel buxa tsaa sin gim.
5 Biaabi iaa ga adodo ngali anaai abala no taamat ta tuul, ngali detuu ba
setauan uwaa gim ma araraai no tinaxaa ina tinabel mamainaang gim ta
se xubatsi. Mil gim ba taxaaturungi abia tinabel mamainaang malen xa ta
xap bal mamaet ngali tabiel.
6 Gim na adodomi, saa ia ta xap sok buxaai, naba tatei bula mu biaa ta
xap buxa, oro iwaa xa ta sok buxaai, naba tatei buxaai bula biaa ta malisa.
7 Gita xuxuuk gita na tabiel taman semaarang gita ta adodomi lalon xida
no butsa, a xap taman bal tsaxa ma xa na xap atuaai gim ngali tabiel,
amuina Moroaa a titii iwaa xaa ta taton ngali tamtabiel.
8 Moroaa a pupua ngali tabiel buxaai gim taman no amiimiilam araraa ta
usli buxa sin gim, ngalibi sin no maarang araraa ma sin no leng araraa, gim
ba adi sawe gim ta muun ngali, ma gim ba usli buxa ngali tabiel sin biexaal
sin no tinaxaa axaau araraa.
9 Malen lalon xan inaatel Saam ta atalaa:
“A se tsaarien araraai xan no tinabel laa sin no muun was;
xan ina tutiik naba tino laaliu.”✡
10 Talaawaa saa ia ta tabiel taman no xalitsa laa sin unsoksok ma tsoki ngali
luxaal, naba tabiel buxaai bula gim ma naba aloti xan niaan atuturung ina
xalitsa ma naba aminaasi biaa tatat ina nagim namaang tutiik.
11 Gim ba tsap no untang sin no sal araraa ngalibi gim ba tigiri tabiel axaau
sin no maarang araraa ta tsap ma sin gelulu nagim tinabel mamainaang

✡ **9:9 9:9** Saam 112:9

naba atsapngen xuduxudu ina no inaman ngali putsangi axaau laa sin Moroaa.
12 Amuina biaa gim ta tiltsomi xan no inaman Moroaa lalon abia sal, biaa
di ta muun, di ba adi abia tiltsomi ngali xadi no muun, ma xoxot ina no
inaman di ta putsangi axaau sin Moroaa naba usli buxa.
13 Biaa gim ta xosaraa abala inatalil ina tinabel asen we, gim taxaariiti
nagim xuxubu. Ma no inaman di ba pa'ii Moroaa, amuina gim paare leng
we, xan inesaait mamainaang Karisito aso ma talaawaa gim long amusili
nagim no totore tsaa ma amuina gim exasen axaautsi mii di ma ngali no
muun araraa.
14 Ma lalon xadi no sausawit ngali gim xadi no butsa naba laa sin gim
amuina xan amiimiilam Moroaa ta atubudaani buxaai gim.
15 Gita putsangi axaau sin Moroaa ngali abala tinabel ta se tali sin gita. A
xap xida xaa totore na pupua ngali paate alengi taman abia tinabel.

10

Pol a paare xaali xan inatalil

1 Iaa, Pol, iaa ningi awatwati gim. Iaa paare malen Karisito ta paare sin
xan namaang ina adokdoki ma mangmagus. Biexaal di putsangi iaa we iaa
tebibi biaa iaa ta enanngie mii gim, oro iaa xap mataa ngali paare biaa iaa
ta laa palpalaa.
2 Iaa ningi awatwati gim we, biaa iaa ta manman mii gim, iaa ba xap paare
watwat bula sin gim malen iaa ta ngiti ngali epuske mii biexaa inaman di
ta adodo we, gelulu manman lalon namaang ina xolkolmoxo ina inaman.
3 Gelulu tino lalon abala xolkolmoxo, oro gelulu xap sas lalon xaa maxil
malen xolkolmoxo ta xosaraa.
4 No urur ina maxil gelulu ta sas taman, a xap no urur ina xolkolmoxo
oro, di ie xoror watwat sin Moroaa ngali xosor atsoti araraai no barateng
watwat ina xan no matenkorot Moroaa.
5 Gelulu xosor atsoti no engangaae daraxe ma biaa no namaang ina
papaare parparaak biaa ta tigiri tilkaali no inaman ngalibi di ga xap atii
Moroaa. Ma gelu bula gelu babaais sin no inaman ngali xosaraa atutiki
xadi no namaang ina adodo ina amumusili Karisito.
6 Ma gelulu ba taxaaturung ngali asosongi no namaang ina muunlolong,
biaa nagim lolong naba ta xap araraa.
7 Gim nanen lapalaa mu sin no maarang. Nawe xa asuk taltaalnge so we,
ia xan Karisito, na adodo bula we, gelulu bula xan no Karisito malen ia mu.
8 Iaa ba xap mangiel nawe iaa paraak gomsaa taman abia banam Orong
ta tali sin gelulu ngali axosngi axaautsi gim laa lapalaa, o a xap ngali axolngi
gim.
9 Iaa xap saan ngali ina amataatinai gim taman nugu no inaatel.
10 Amuina biexaal di we, "Lalon xan inaatel xan no papaare a mamaxet
ma atuaai, oro biaa ta manman atala lalon pakpak ia nan tebibi ma xan no
papaare a xa lii gomsaai."
11 Biaa mat inaman di na nanxilalaa we, gelulu no uk taamat biaa gelulu
ta xap manman mii gim, biaa gelulu ta atatal laa sin gim ma lalon no
maarang gelulu ta xosaraa biaa gelulu ta manman mii gim.
12 Gelulu xap apuaa gelulu tsaa mii biexaa inaman, di ta paraak taman di
tsaa ngali tsap nagim no lalaamua. Biaa di ta apuaa di tsaa sin di xuxuuk,
di xap sinaae.
13 Gelulu ba xap paraak buxa taman no maarang lokobel ina tinaxaa
Moroaa ta se tali sin gelulu. Oro gelulu ba paraak mu taman no maarang

Moroaa ta se tali abia banam sin gelulu ngali xosaraa, biaa tinaxaa gelulu tii xosaraa a manman bula labatina gim.
14 Gelulu ba xap paraak taman abia tinaxaa ta xap nagelulu xa xolot sin. Nawe gelulu nii xap xaalame sangan gim ma atiltsoli xan matenaanua Moroaa tia, biaa gelulu xap pupua ngali paraak. Gelulu se xaal palpalaa malen gim taman xan inesaait mamainaang Karisito.
15 Ma gelulu xap paraak taman no tinaxaa biexaa inaman di ta xosaraa. Nagelu liliis taman tinaalnge aweaatalaa, biaa nagim tinaalnge naba lo tsiktsik tsaa, ma nagelulu tinaxaa bula labatina gim naba tsik lot buxa.
16 Ngalibi gelulu ba pupua ngali baais taman inesaait mamainaang nan biexaa xolot talaa laamuaan gim. Amuina gelulu palo ngali paraak taman xa tinaxaa di tii se xosaraa lalon xaka xolot xa taamat xaatsap.
17 Oro, *“Saa ia ta we na paraak, na paraak lalon Orong.”*✡
18 Orong a xap axilangi xa ta pinis atilngi ia tsaa, oro Orong a pinis atilngi iwaa xa tii se axilangi.

11

Pol ma no aposal ababaa

1 Gim tii se sirawaa biexaal di tii pinis atilngi di tsaa, biaabi poroklii iaa na atolomi adokdoki iaa malen iaa tangtangabaa ma iaa ba pinis atilngi iaa tsaa, oro gim tii se xosaraa tsaa abia.
2 Iaa asaaiti gim ngali xosaraa abia, amuina iaa adodo buxa ngali gim malen Moroaa bula. Iaa se xubu tali gim ngali xan no Karisito malen xa aina uul iwaa ta tomtom, di tii xubatsi ia ngali maxis sin mil.
3 Oro iaa mataa we Saatan naba apanaai gim taman xan no dalek malen tii xosaraa sin Iwa, ma nagim no adodo naba soro laa palaaen nagim mangmangle laa sin Karisito.
4 Amuina nawe xa a xaalame sangan gim ma tii ga baais taman xa Iesu xaatsap, ngen iwaa Iesu gelulu tii se baais taman ma nawe gim adi xa tanua xaatsap ngen iwaa Nantanua Pat gim ta se adi, o xa inesaait mamainaang xaatsap ngen abia gim tii se tsiili. Gim sirawaa atatoni no.
5 Oro iaa adodo we iaa se xosor buxaai no tinaxaa ngen abia di, di ta paare we di ie banam oro a xap.
6 Iaa tii xap asasing ngali tsap xa unpapaare, oro iaa ie sinaae. Gelulu se alengi axaautsi sin gim balawaa a so, sin no daan sal.
7 Aso, iaa tii xap xosaraa namaang tsaxa, biaa iaa ta adokdoki iaa tsaa, ngalibi iaa ba manglen gim amuina gim tii xap ulii iaa, biaa iaa ta babaais taman xan inesaait mamainaang Moroaa sin gim.
8 Iaa pula sin biexaa xan no matenaanua Moroaa, sin iaa ta alalet xuxute sin di ngali tiltsomi gim.*
9 Ma biaa iaa ta manman mii gim ma iaa ga muun ngali xawas, iaa tii xap ningi gim ngali xaa was, amuina nugu no taamat lalon Iesu di ta xaal Masedonia, di tii tabali iaa sin nugu muun. Iaa tii palo ngali ningi gim ngali xaa was sin no mat laxen sal ma iaa ba lo xoxosaraa abala namaang tsaa.
10 Balawaa no totore biaa iaa ta paatinai taman Karisito aso, malen iaa tiltil lalon no matan Moroaa, ma a xap xa ina abala prowins Akaia naba tilkaali nugu parparaak.
11 O ngalisa? Amuina iaa ta titii buxaai gim. Moroaa atii, iaa titii gim.

✡ **10:17 10:17** Jer 9:24 * **11:8 11:8** Pol atalaa malen tii pulaxi xaa xuxute sin biexaa xan no matenaanua Moroaa oro aso we biexaa xakaa malen anua di taton mu ngali tabali Pol taman no xuxute.

12 Ma iaa ba lo xoxosaraa abala namaang ngali tilbanti abia xadi adodo
we di arie pupua mii gelulu lalon no maarang di ta paraak taman.
13 Amuina biaa no mat taamat, di xap no aposal so, di saan ngali apanaai
no inaman, di atolomi malen xan no aposal Karisito oro a xap.
14 A xap maarang ngali olol sin, amuina Saatan tsaa atolomi ia malen xa
angelo ina laleng.
15 Biaabi gim nangaam olol, we xan no untutule Saatan di ba atolomi
malen di no untutule ina namaang tutiik. Xan ininte Moroaa naba asen iliil
ina xadi no namaang tsaxa.

Pol a paraak taman sosong ta saaen

16 Iaa sebula paare, gim nangaam adodo we iaa malen xa tangtangabaa.
Oro nawe gim paare weaatia, gim na sirawaa iaa ngali tsap xa tangtangabaa
ngalibi iaa ba paraak dokdok mu.
17 Lalon abala nugu parparaak tsaa, iaa xap papaare malen biaa Orong
ta xaa papaare, oro malen xa tangtangabaa.
18 Amuina xuduxudu di parparaak taman di tsaa malen xolkolmoxo ta
xosaraa, iaa bula iaa ba paraak.
19 Gim adodo we gim suk sinaae, oro gim suk taton ngali lolong sin no
tangtangabaa.
20 Aso gim siriwaa biexaal biaa di ta xosaraa gim malen no untutule o ga
adi nagim no xuxute ngali ia tsaa o ga apanaai gim ngali xan taton tsaa o
ga aturungi ia tsaa laa lapalaa ngen gim o ga tabaii gim.
21 Iaa xap mangiel we gelulu tii xap xosaraa xa namaang tsaxa sin gim
malen abala no aposal biaa di ta xap no aposal so, biaa di ta adodo we iaa
suk malumlum buxa ngali xosaraa abia no namaang![†]

Gim na adodomi, iaa papaare malen xa tangtangabaa. Iaa pupua ngali
paraak watwat taman xaa was we, xa xaatsap naba soro paraak watwat
taman.
22 Di no Jiu? Iaa bula. Di no Israel? Iaa bula. Di xan no utmilmil Abaram?
Iaa bula.
23 Di xan no untutule Karisito? Iaa suk buxa. (Nugu adodo a ngaungaau
ngali paare weaatala.) Iaa tii suk taxaa buxa tsaa, no daan leng, iaa tsiga
nan anua lodo, di sas buxaai iaa, ma a xudu no leng iaa se atat sin minet.
24 A lima no leng no Jiu di tii ririiti iaa, no sangaul a tuul ma ga laa
paasaaet ina ririit.
25 A tuul no leng no Rom di ririiti iaa taman no paas, ma no inaman di
pidi iaa taman no xaat, ma a tuul no leng no mono tii lulus taman iaa, iaa
ga be nan laman sin bing axuuk ma leng axuuk.
26 Biaa iaa tii laa sin nugu no ines xuduxudu, iaa tii suk atataen minet
sin nugu no ines lalon no daan sal ma sin no unpulapula, ma iaa tii atataen
minet bula sin nugu no inaman tsaa, ma sin no Gentail ma lalon no inaman
laba ma iaa tii atataen minet bula papan laman ma sin abia di, di ta atolomi
ngali tsap no taamat, oro di xap no taamat so.
27 Iaa tii tigiri taxaa watwat, ma iaa ga tii xap xaa urange; iaa tii se atii
xariin itol ma marua ma biexaa leng iaa man gomsaa ta xap xaa luxaal ma
iaa ga maxadil ma belbel.
28 Ma labatina abala no daan maarang, iaa tigiri saaen no xaraxin lolbiir
ngali xan no matenaanua Moroaa, sin no leng xuxuuk.

[†] **11:21 11:21** Pol tii reret, amuina amat malen no Korin, di saan ngali xadi no unaasasing di na xosor atsaxati di. Pol ga paare, “Iaa xap saan ngali asosongi gim.”

29 Nawe xa a malumlum o iaa saaen malumlum bula. Nawe xa taamat a
laamtali xa laa sin namaang tsaxa, iaa ba suk magaa.
30 Nawe iaa ba paraak, iaa ba paraak taman no maarang ta asen nugu
tebibi.
31 Xan Moroaa ma Mom Orong Iesu, iwaa gita na pa'ii laaliu, atii we iaa
xap abaa.
32 Tia Damaaskas iwaa gawana paina King Aretas a asaaiti no unxoxo nan
inaman laba ngali tsiili iaa.
33 Oro no taamat di pitsi sua disdis sin sobil lot ma di ga aririi iaa laa
lapula lalon maalwimat ina xuur ma iaa ga sol loxono gawana.

12

Pol a lasi binalang ina nantanua ma xan xoxon

1 Iaa ba lo parparaak laa tsaa, oro a xap atsapngen xawas mamainaang.
Iaa ba asaait leng taman no binalang nanen ma no luluba biaa Orong tii
alengi.
2 Iaa atii iexa taamat lalon Karisito iwaa sin sangaul axuuk ma ga laa et no
miet ta se xap, Moroaa tii giwaa laa lapalaa lalon nanaatuul ina balalangit.
Iaa xap atii nawe tii tsiga mii xan pakpak o a xap, Moroaa mu atii.
3 Ma iaa atii ilawaa uk taamat, nawe tii laa taman pakpak o taman
nantanuan mu, iaa xap atii, oro Moroaa atii,
4 Moroaa tii giwaa laa lapalaa nan biaa xobel matmirmir. A longmien no
maarang biaa ta xap pupua ngali paare taman.
5 Iaa ba paraak taman aia mat laxen taamat, oro iaa ba xap paraak taman
iaa tsaa, oro taman nugu no malumlum mu.
6 Oro nawe iaa inten ngali paraak, iaa ba xap malen xa ta tangtangabaa,
amuina iaa papaare taman soina. Oro iaa palo ngali xosaraa abala, amuina
iaa saan ngali no inaman, di na adodo ngali iaa mu ngali sawe iaa tii se
xosaraa ma paare taman.
7 Ngali tilbanti iaa ngali xap tsap unparparaak amuina ngali alengi no
xaraxin luluba, Moroaa a sirawaa iaa ngali saaen sosong taman xoxon lalon
nugu pakpak, tii malen xa ngutsu xaal sin Saatan, ta asosongi iaa buxa.
8 Iaa tii xosaraa no ningning a tuul laa sin Orong ngali na saali abala
xoxon sin iaa.
9 Oro tii ga paare ngali iaa, "Nugu amiimiilam a pupua ngali iu, amuina
nugu xoror naba tsap lot nawe iu malumlum." Biaabi iaa ba paraak taman
taton ngali nugu no malumlum, ngalibi xan xoror Karisito naba manman
papan iaa.
10 Biaabi ngali xan axaau iesan Karisito, iaa suk taton sin nugu malum-
lum, ma biaa di tii ie atsoti iaa, lalon nugu no mamaet, ma biaa di tii nen
amagurusiki iaa ma lalon no xariin lolbiir. Amuina biaa iaa ta malumlum,
iaa watwat.

Xan adodo Pol ngali no Korin

11 Iaa se xosaraa iaa tsaa malen xa tangtangabaa oro gim xosaraa iaa ngali
weaatia. Naba suk tutiik nawe gim nii manglen iaa, amuina biexaa xaraxin
aposal di xap axaau buxa ngen iaa, iaa ta maarang gomsaa.
12 Biaa iaa ta manman mii gim, iaa tilwatwat lalon no mamaet ma iaa
ga suk asen so we iaa aposal, amuina iaa xosaraa no daan axixila ma no
axixila xoror labatina gim.
13 Maarang ta xuuk iaa tii xosaraa sin biexaa xan no matenaanua Moroaa
biaa iaa tii sirawaa xadi no xuxute ngali tiltsomi nugu no muun. Iaa tii xap

xosaraa sin gim. Balawaa a xosaraa gim ngali saaen we gim no maarang gomsaa? A malen gim adodo we, iaa na atsuraa gim ngali adodolii nugu no namaang?

14 Talaawaa nugu nanaatuul ina uwaa gim, ma iaa se taxaaturung ngali ma iaa ba xap tsap xa mamaet sin gim, amuina iaa xap saan ngali nagim no mat maarang oro iaa saan ngali gim. Amuina no tsi di xap xaa taxaaturungi xaa maarang ngali xadi no mom ma nagaa, oro no mom ma nagaa di xaa taxaaturung ngali xadi no tsi.

15 Biaabi iaa ba suk taton ngali tali nugu no maarang araraa ngali gim ma nugu tino bula. Nawe iaa titii buxaai gim, asen parawe, gim ba titii adokdoki mu iaa?

16 Gita na ukbal we, iaa tii xap tsap malen xa mamaet sin gim. Oro biexaal di tii paare we iaa sinaae buxa ma iaa ga apanaai gim araraa.

17 Aso iaa tii xap apanaai gim biaa iaa tii tulen no ngutsu laa sin gim, ngaa?

18 Iaa tii atsuraa Taitus ngali laa sangan gim ma iaa tii ga tulen xida taamat mii ia. Taitus tii xap apanaai gim ma tii ga pulaxi nagim no maarang. Gelu tii amusili abia uk namaang laa sin gim.

19 Male gim tii se adodo buxa tsaa we, getu tii tilkaali getatuul tsaa sin gim? Nagetu no xos ina taamat, getu tii paare lalon no matan Moroaa malen abia di lalon Karisito, ma sin no maarang araraa getu tii xosaraa ngali awatwati gim.

20 Iaa mataa we, biaa iaa ba ta xaalame iaa ba se xap tatanginai gim malen iaa tii saan ngali, ma gim ba xap tatanginai iaa malen gim tii saan ngali. Iaa mataa we xaa inemagaae bia, no adodo tsaxa, tinaxaa ina bal musteng, tsekxirixi, xap mangmangle xa, pingpingse xa, madil laba; ma no matenaanua di tamtsaare.

21 Iaa mataa we, biaa iaa ba ta sebula mula xaalame, nugu Moroaa naba amangieli iaa laamuaan gim, amuina gim xap long amusili iaa ma iaa ga lolbiir sin abia di, di tii xosaraa namaang tsaxa setauan ma di ga xap puxisbal sin xadi no namaang tsaxa ina exus, tino ina mataxaaxaa, biaa tii se taxaa lalon di.

13

No xapkap ina inanaa

1 Balawaa naba nanaatuul ina nugu limlim laa sangan gim. Xan inaatel Pat Moroaa, a paare weaatalaa, “Sin ininte ina no namaang tsaxa araraa alua o a tuul ina no tiltsoxoti di na paare taman abia uk maarang ngali asen we, asuk so, tii tsap.”✡

2 Iaa tii se atewaai tsaa gim, biaa iaa tii manman mii gim, sin nanaalua ina nugu uwa. Talaawaa, iaa ba sebula paare taman, biaa iaa ta xap manman mii gim. Sin nugu mulamula iaa ba xap poroklii xaal di na sol loxono sosong,

3 amuina gim saan ngali iaa na asen we, Karisito a papaare lalon iaa. A xap malumlum ngali taxaa mii gim oro xan xoror watwat a suk buxa labatina gim.

4 Ngali atik axaautsi, tii taxiu papan tongol, lalon malumlum, oro tii tino lalon xan xoror Moroaa. Malen mu, Gelulu* ta malumlum lalon ia oro sin xan xoror Moroaa gelu ba tino mii ia ngali taxaa laa sin gim.

✡ **13:1 13:1** Exo 19:15 * **13:4 13:4** Pol ma Timoti.

5 Gim na nen axaautsi gim tsaa nawe nagim tinaalnge aso o a xap. Asuk
so we gim atii we Iesu Karisito ia lalon gim oro nawe a xap, nagim tinaalnge
a xap so.
Asuk so we, gim atii we Iesu Karisito ia lalon gim. Male gim xonon gim
tsaa ma gim na nanxilalaa we, gim xap xan no tsi Moroaa.
6 Ma iaa taalnge we, gim ba tatanginai malen, gelu xap xol sin abala
xonkonon.
7 Talaawaa gelulu ningning laa sin Moroaa ngali gim na xap xosaraa xaa
was na tsaxa. A xap ngali no inaman di ba lasi we, gelulu xan no untinaxaa
Moroaa. Oro ngali gim ba xosaraa sen maarang ta tutiik, malen nawe
biexaal di soro adodo we nagelulu tinaxaa a se xol.
8 Amuina gelulu xap pupua ngali xosaraa xawas ngali epuske mii soina,
oro ngali til mu taman soina.
9 Gelu suk taton, biaa gelulu ta malumlum oro gim watwat; ma nagelulu
no sausawit ngali nagim mamainaang.
10 Sin abala muina, iaa ga atalaa abala no maarang biaa iaa ta xap
manman ma biaa iaa ba ta tsap, iaa ba xap tali mamaet sin gim taman
banam. Orong a tali abala banam sin iaa, ngali axos laangen gim lapalaa
ma a xap ngali tsaalen gim laa lapula.

Xapkap ina no totore

11 Nugu no taamat, balawaa nugu xapkap ina totore, xubalaasaai sin gim.
Gim na man taman adodo ta uk ma gim na tino lalon malina. Gim na
papaalii Moroaa na atsiki gim laa ngali maatkel lalon tinaalnge ma gim na
lolong sin nugu inanaa. Gim na ukbal ma gim na manman lalon malina.
Ma xan titii ma malina Moroaa naba manman mii gim.
12 Gim na suei atatoni gim xuxuuk taman abia engur ta pat. No
untaltaalnge araraa di tulen xadi pinpinis ma tataton laa sin gim.
13 Iaa ningning ngali xan amiimiilam Orong Iesu Karisito, ma ngali
Moroaa naba titii buxaai gim araraa, ma Nantanua Pat naba pupua ngali
xosaraa gim araraa ngali xale etudim taman ukbal mii ia.

Xan Inaatel Pol laa sin no Galeisia

1 Iaa, Pol, xan aposal Karisito. A xap xaa inaman gomsaa di na axilangi
iaa ngali iaa ba tsap aposal, ma a xap xa taamat na tulen iaa bula. Oro,
iaa adi abala tinaxaa ina aposal sin Iesu Karisito ma sin Moroaa iwaa xida
Mom, iwaa ta atapaasi ia nan minet.
2 Biaabi, iaa mii nugu no taamat lalon Karisito, giem atalaa abala laa sin
gim, xan no matenaanua Moroaa tia Galeisia.
3 Iaa atsuraa ngali amiimiilam ma malina na xaalame sin gim, biaa ta
xaal sin Moroaa, iwaa xida Mom ma xida Orong Iesu Karisito.
4 A tali ia tsaa ngali xida no namaang tsaxa, ga gii mulangen gita sin abala
ul tsaxa atalaa, amusili xan sirsiir xida Moroaa iwaa xida Mom.
5 Sin ia mu, biaa minaalam laaliu ma laaliu. Aso.

A xap xaa inesaait mamainaang xaatsap

6 Iaa suk tunga buxa sin sa, gim se es isagaa poroklii iwaa ta ilei gim,
taman abia amiimiilam ta xaal sin Karisito, o gim ga putsi laa sin biexa
inesaait mamainaang xaatsap,
7 biaa ta xap inesaait mamainaang so. Iaa paare weaatalaa amuina,
biexaa inaman di se atangtangabaai gim, ma di se puxis atsaxati inesaait
mamainaang ina Karisito.
8 Oro, nawe xa ina giem o xa angelo in balalangit na baais taman xa
inesaait xaatsap, ngen abia giem tii baais taman laa sin gim, Moroaa naba
suk xororaa atsaxati ia laaliu.
9 Malen abia giem tii setauan paare, o talaawaa, iaa sebula paare nawe
xa a baais taman xa inesaait xaatsap ngen abia gim ta se adi, Moroaa naba
suk xororaa atsaxati ia laaliu.
10 Oro iaa xap xonon ngali atatoni no inaman. Iaa saan ngali atatoni
Moroaa, oro, u sorowe iaa we ina atatoni no inaman? Nawe iaa se xosaraa
abia, iaa ba xap tsap xan untutule Karisito.

Moroaa a ilei Pol

11 Nugu no taamat lalon Karisito iaa saan ngali gim na atii balawaa
inesaait mamainaang iaa tii baais taman, a xap inaatalem taamat mu ta
atsapngen.
12 Iaa xap adi mu sin xa taamat gomsaa, o xa taamat tii asingan iaa taman,
a xap, oro Iesu Karisito tii asen sin iaa.
13 Gim tii se alongmen nugu mat sen tino malen xadi namaang no Judaia.
Iaa tii suk xaa tsaalen xan matenaanua Moroaa ma iaa tii ga xonon ngali
xosor atsoti.✡
14 Iaa tii suk rom leng buxa ngen biexaal ina no turan iaa sin nagiem
nan ul lalon nagiem lotu no Judaia, ma iaa tii suk atik axaautsi nagiem no
namaang no Judaia. Iaa tii suk amil puaa axaautsi xadi no asasing nagiem
no iaaiaa.✡
15 Oro Moroaa tii inten tsaxali iaa lalon xan namaang axaau setauan tsaa
sin di tii xap mager taxaana iaa. Tii ga ilei tsaali iaa sin xan amiimiilam.✡
16 Ma Moroaa ga suk taton ngali asen xan Tsi sin iaa, ngalibi iaa ba pupua
ngali baais watwat taman ia labatina abia no Gentail. Iaa tii xap adi abala
sinaae sin xaa inaman.

✡ **1:13 1:13** Apo 8:3; 22:4-5; 26:9-11 ✡ **1:14 1:14** Apo 22:3 ✡ **1:15 1:15** Apo 9:3-6; 22:6-10; 26:13-18

17 Biaa bula, iaa tii xap laa lapalaa Jerusalem ngali lasi abia di, di tii no
aposal setauan ngen iaa, oro iaa tii laa isagaa Arabia mil maaba iaa tii ga
sebula mula xaalame Damaaskas.
18 Tii se tuul no miet tii se xap o iaa tii ga xaale lapalaa Jerusalem ngali
laa lasi Pita,* ngali gelu ba etiriknngen gelulu. Ma iaa tii ga manman mii, sin
sangaul axuuk ma laa lima ina no leng.✡
19 Iaa tii xap lasi xa ina abia no Aposal, oro iaa tii lasi mu Jeims, iwaa
turamasen Orong.
20 Laamuaan no matan Moroaa iaa puris weaatalaa, no mat maarang iaa
ta atatala no laa sin gim a xap no inaabaa.
21 Oro mil iaa ga laa lalon no inaman laba ta lua Siria ma Silisia.
22 Ma xan no matenaanua Moroaa tia Judaia, di tii taltaalnge sin Karisito,
di tii xap atii iaa.
23 Di tii alongmen inesaait we, iwaa taamat tii setauan xaa tsaalen gita,
talaawaa a se babaais taman tinaalnge, biaa tii ben we na xosor atsoti.
24 Ma di tii ga pa'ii Moroaa ngali iaa.

2

No aposal di tii uk bal mii Pol

1 Mulina sangaul axuuk ma ga laa et ina miet, iaa sebula xaale lapalaa
Jerusalem mii Banabaas, ma iaa ga giwaa bula Taitus.✡
2 Iaa tii laa amusili abia luluba ma iaa ga alengi laamuaan di taman abia
inesaait mamainaang, biaa iaa tii baais labatina no Gentail. Oro iaa tii xosor
axuina abala mii biaa no lalaamua, amuina iaa tii mataa we nugu etsil naba
soro maara gomsaa.
3 Ma ga so malen Taitus iwaa ta tsomi iaa, ia Gentail, di tii ga xap atuaai
ia ngali na xasau.
4 Balawaa maarang tii tsap amuina biexaa no taamat ababaa, di tii tsiga
xuxii amusili giem, ngalibi di ba matngen nagiem leiwaa, biaa giem ta adi
lalon Iesu Karisito, ngalibi di ba xosaraa giem malen no untutule sebula sin
xan lo Moses.
5 Oro, giem tii xap sirawaa adokdoki so xadi no adodo ngalibi biaa soina
ina inesaait mamainaang naba manman mii gim.
6 Ma sin abia no lalaamua di tii adodo aloti di, di no sen mat laxen taamat.
Di xap mat xaatsap lalon no mataaga. Moroaa a xap ininte sin xida no
namaang ina pakpak. Biaa no inaman di tii xap paare taman xaa papaare
papan nugu no totore.
7 Oro Moroaa tii taalnge tali abala inatalil sin iaa ngali baais taman
inesaait mamainaang sin no Gentail, malen mu Pita tii xaa baais sin no
Judaia.
8 Moroaa, iwaa tii taxaa sin xan inatalil Pita iwaa xadi aposal no Judaia,
iwaa mu uk Moroaa tii taxaa sin nugu inatalil malen xadi aposal no Gentail.
9 No inaman di adodo ngali di na tali mangmangle sin Jeims, Pita ma Jon.
Detuu giwaa iaa ma Banabaas malen xadi no taamat so ngali taxaa mii di.
Amuina di tii xilalaa biaa amiimiilam Moroaa tii tali sin iaa. Detuu siir ngali
gelu ba laa sin no Gentail o di, di ba laa sin no inaman Judaia.
10 Detuu ningi gelulu ngali adodomi no muunwas. Biaa mu maarang iaa
tii suk saan buxa ngali xosaraa.

Pol atutiki xan mamaet Pita

* **1:18 1:18** *Pita - Biexa iesan Sepas.* ✡ **1:18 1:18** Apo 9:26-30 ✡ **2:1 2:1** Apo 11:30; 15:2

11 Biaa Pita tii xaalame Antiok, iaa tii ga til laamuaan, ma iaa ga asaait
banbanti ia, amuina tii xosaraa namaang tsaxa.
12 Setauan tsaa biexaa untaltaalnge in Judaia di tii xaal sangan Jeims, Pita
tii xaa angangen etudim mii no Gentail. Oro biaa di tii xaalame, Pita a
sebula mula ma man palaaen abia no Gentail. Amuina a mataa sin abia no
inaman di ta xaal sangan Jeims di ta til watwat sin xadi namaang ina xasau.
13 Biexaa Jiu, di tii tsomi ia, sin xan no namaang ina inaabaa, ma sin abia
a xosaraa Banabaas tii ga sebula laa palaaen sal.
14 Biaa iaa tii lasi we, di tii xap amusili sal ina totore so ina inesaait
mamainaang, iaa ga asaaiti Pita papan no matan di se araraa, iaa ga we,
“Pita iu Judaia, oro u manman malen no Gentail, u xap manman malen xa
Jiu. Asen parawe ma u ga atuaai no Gentail ngali amusili xadi namaang no
Jiu.”

Tinaalnge mu sin Iesu u ba tsap taamat tutiik

15 “Di taxaana giem no Jiu ma a xap giem no Gentail, biaa no untsaxa.
16 Gim atii we, xa taamat a xap tsap tutiik lalon no matan Moroaa sin
amumusili xan no lo Moses oro sin tinaalnge mu sin Iesu Karisito. Ma
gim bula, gim na aturungi nagim tinaalnge sin Iesu Karisito ngali gim ba
tsap tutiik laamuaan Moroaa taman tinaalnge sin Karisito. Gim ba xap tsap
tutiik sin amumusili lo, malen mu, gim se taalnge amuina a xap xa na tsap
tutiik lalon no matan Moroaa nawe amusili lo.
17 “Gita tsatsel ngali tsap tutiik lalon no matan Moroaa, amuina gita se
man lalon Karisito. Oro nawe naba tsap lengleng we gita tsaa no inaman
tsaxa, biaabi, gita ba we Karisito a laamuangen gita ngali xosaraa namaang
tsaxa? Asuk xap, naba xap weaatia.
18 Nawe iaa xosor mulangena no namaang biaa iaa tii xosor atsoti no, iaa
asen iaa tsaa malen iaa unlaklaxei lo.
19 Xan no lo Moses atutali iaa we, iaa na suk met, biaabi iaa ga met sin
watwat ina abia no lo, ngalibi iaa ba soro tino ngali Moroaa.
20 Iaa tii se ilua papan tongol mii Karisito. Ma a xap bula iaa tsaa iaa tino,
a xap, oro iwaa Karisito a tino lologo. Balawaa tino iaa tii manman sin abala
pakpak, iaa manman taman tinaalnge sin xan tsi Moroaa, iwaa tii titii iaa,
tii ga tali ia tsaa ngali iaa.
21 Iaa xap aturunglii xan amiimiilam Moroaa, amuina nawe namaang
tutiik naba tsap sin amusili lo, naba malen Karisito a met gomsaa mu.”

3

Tinaalnge o amusili lo

1 Ai, gim no Galeisia gim no tangtangabaa so, a malen xa a se lii xa
makmaxar tsaxa papan gim! No totore ina xan minet Iesu Karisito papan
tongol, tii se tsap nan waa lalon no matan gim.
2 Maarang mu ta xuuk, iaa ta saan ngali atii na xaal sin gim, aweaatalaa,
Nantanuaan Moroaa tii tsigaii gim ngali sa, ngali amumusili xan no lo Moses
o, sin gim ta taltaalnge sin senaara gim ta longmien?
3 Gim no tangtangabaa so taa? Gim se atiltsoli nagim tino uul mii
Nantanuaan Moroaa, asen parawe gim ta we gim na araraai nagim tino
taman nagim no watwat tsaa?
4 Balawaa no mamaet ta tsaptsap sin gim atsap gomsaa no, ngaa? A xap,
iaa adodo we a xap tsap gomsaa no.

5 Asen parawe o Moroaa tii ga tali Nantanua iwaa tii atsapngen no axixila
xoror labatina gim. Tii tali ngali gim tii amil puaa abia lo? O amuina sin
gim tii taltaalnge sin abia inesaait mamainaang gim tii longmien?
6 Aweaatia bula sin Abaram. Xan inaatel Moroaa tii paare weaatala,
“Abaram tii taalnge sin Moroaa ma Moroaa tii ga saansili xan tinaalnge
Abaram, malen tii suk tutiik.”✡
7 Biaabi gim na leng axaau malen biaa di, di tii se adi tinaalnge so, di xan
no tsi so Abaram.
8 Inaatel Pat tii se paare tsaa ti laamua weaatalaa, Moroaa naba atutiki no
Gentail ngali di na tutiik sin tinaalnge lalon Karisito. Ma biaa xan inesaait
axaau Abaram di tii se baais taman no weaatalaa, *“No inaman labalaba*
araraa iaa ba atubudaani amuina sin iu.”✡
9 Lowas, biaa no inaman di ta ie tinaalnge, di se adi tubudaan malen
Abaram iwaa untinaalnge.
10 No inaman araraa di ta adodo watwat ngali amumusili xan no lo Moses,
di tii man paina xoror tsaxa. Amuina xan inaatel a paare weaatala, *“No sa di*
tii xap tigiri amusili no namaang araraa di tii atalaa lalon Buk ina Lo, xoror
tsaxa a manman papan di araraa.”✡
11 Asuk xap xa na tsap tutiik lalon no matan Moroaa sin amumusili lo
amuina, *“no inaman tutiik di ba tino mu sin tinaalnge.”*✡
12 Biaabi lo a xap axoxos papan tinaalnge. *“Oro biaa di, di ta saan ngali*
amusili lo, di na suk amil axaautsi abia no lo.”✡
13 Karisito tii gii mulangenai gita, sin xoror tsaxa ina lo. Sal ngali atutiki
abia, ia tsaa atsaxei xida no mamaxet. Inaatel a paare weaatala, *“Tsaxa a*
laa sin no saa taamat di tii ataxiwaa di papan ie tiltil.”✡
14 Biaabi Iesu Karisito tii ga weaatia bula, ngali Moroaa naba tabali no
Gentail taman abia tubudaan Moroaa tii tabali Abaram taman, ma gita bula
biaa gita tii taltaalnge, gita tii se adi iwaa Nantanuaan Moroaa tii se xubu
tali sin gita.

Lo ma xuxubu

15 Nugu no taamat iaa ba tore puapua taman xida no mat namaang
weaatalaa, a xap xa na pupua ngali puxislii o paare papan xa xuxubu no
inaman di tii se siir taman ma di tii ga se atsapngen.
16 Moroaa tii tali no xuxubu sin Abaram ma xan no utmilmil. Biaa inaatel
a xap paare we, “a laa sin num no utmilmil,” muina a we, no daan inaman.
Oro, balawaa totore a paare laa sin taamat ta xuuk mu, biaa ta we, “num
utmilmil,” muina abia, aweaatalaa, axuuk taamat mu, iwaa Iesu Karisito.
17 Muina nugu papaare abala, Moroaa tii xosaraa xuxubu mii Abaram
setauan o mulina 430 ina miet, tii ga tali lo sin Moses, a xap saali abia
xuxubu, oro Moroaa tii se sirawaa Abaram taman. Biaabi lo a xap pupua
ngali saali biaa xuxubu Moroaa tii se xubatsi.
18 Nawe biaa no tapkina atsap paina lo, naba se xap bula xaka watwat
abia xuxubu, oro Moroaa sin xan amiimiilam tii taal gomsaai abia no
tinabel sin Abaram amuina tii xosaraa abia xuxubu.
19 Xan sen tinaxaa abala lo? Tii tsap no amuina ngali asen no namaang
tsaxa, til sin xan utmilmil Abaram naba tsap. Biaa xuxubu naba tsap sin
iwaa utmilmil Moroaa tii se axilangi. Moroaa ga tulen no angelo taman lo
ngali tali sin Moses, o Moses tii ga tali laa sin no inaman, malen unmalina
lolobet ina Moroaa ma no inaman.

✡ **3:6 3:6** Til 15:6 ✡ **3:8 3:8** Til 12:3; 18:18; 22:18 ✡ **3:10 3:10** Dut 27:26 ✡ **3:11 3:11** Aba 2:4
✡ **3:12 3:12** Lew 18:5 ✡ **3:13 3:13** Dut 21:23

20 Iwaa unmalina lolobet na suk xonon ngali atatoni biaa lo taamat ta til
lolobet ina delulu. Oro, Moroaa axuuk mu ma a ie watwat ngali xosaraa no
maarang ia xasinge, ma naba xap saan ngali xa unmalina lolobet.
21 Biaabi, balawaa xan no lo Moses, a epuske mii xan xuxubu Moroaa ta?
Asuk xap! Oro nawe Moroaa a tali xan no lo biaa ta pupua ngali tali tino
laaliu, biaabi Moroaa nii se lasi malen di tutiik sin di ta amusili biaa no lo.
22 Oro, Inaatel Pat asaait leng weaatala, xolkolmoxo ina inaman araraa,
atsap xaus ina namaang tsaxa. Ngalibi Moroaa naba tali sin abia di, di tii
taalnge sin Iesu Karisito, ma no maarang tii se xubu tali sin di. Ma naba tali
weaatia amuina di tii taltaalnge.
23 Ti sin balawaa tinaalnge tii tsap, no lo tii ros ariiti gita ma ga tilkaali
gita le pupua sin tinaalnge tii se le tsap lengleng.
24 Biaabi balawaa no lo, tii tilaamamil mu sin gita, ga laamungen gita
laa sangan Karisito, ngalibi Moroaa naba lasi malen gita tsap tutiik sin
tinaalnge.
25 Talaawaa tinaalnge tii se xaalame ma gita tii se xap bula man paina
xan tilaamamil lo.

Xan no tsi Moroaa

26 Gim araraa xan no tsi Moroaa amuina gim tii ie tinaalnge sin Iesu
Karisito.
27 Ma gim araraa gim tii se axaxadaan lalon Karisito, ma gim tii se tsap
xuuk lalon ia, a malen gim tii se rusarusa tsaa taman Karisito.
28 Lalon Iesu Karisito, gim xuuk araraa, a xap xa Jiu o xa Gentail, a xap
xa untutule o xa leiwaa, a xap xa taamat o xa aina.
29 Nawe gim xan no inaman Karisito, biaa gim xan no utmilmil Abaram
ma gim ba tapkina no tinabel Moroaa tii se xubu tali.

4

1 Sen maarang iaa ta wena paatina aweaatalaa; nawe iwaa tsi adokdok
tsaa, iwaa tsi naba tapkina abia xan no mat maarang sin xan mom
milmaaba. Oro, talaawaa ta dokdok, a malen xa untutule.
2 Iwaa tsi dokdok a manman tsaa paina xan tilaamamil abia di, di ta
tilaamamil sin ngali lolong amusili di, til sin leng xan mom naba ta xap
xosaraa ia malen a xap untutule bula.
3 Ma gita bula, biaa gita tii dokdok gita malen tsixi dokdok, gita tii lolong
amumusili no matlaxen namaang ina abala xolkolmoxo malen no untutule.
4 Oro biaa leng so a se tsap mii xan adodo Moroaa ga tulen xan tsi, ma
aina tii ga taxaana paina xan watwat xan no lo Moses.
5 Ma ga gii tsaxali abia di paina lo. Ngalibi Moroaa naba xosaraa gita xan
no tsi so.
6 Gim se xan no tsi Moroaa, biaabi Moroaa ga tulen Nantanuaan xan Tsi
laa lalon xida no butsa, ma talaawaa gim ga pupua ngali ilei Moroaa malen
nagim xos so ma gim ga we, “O Mom, nugu Mom.”
7 Biaabi, gim xap no untutule bula, gim se xan no tsi Moroaa, biaa no
tinabel araraa biaa xan no Moroaa, gim se adi abia xuxubu malen gim ba
se tapkina no.

Xan xariin adodo Pol ngali no Galeisia

8 Ti laamua sin gim tii xap mager atii Moroaa, gim tii no untutule sin no
matlaxen inaabaa ina orong, di ta xap no orong so.
9 Talaawaa gim se atii Moroaa, iaa ba paare weaatalaa, Moroaa tsaa a se
atii gim, o ngalisa gim ta sebula mula laa sin abia no matlaxen lo dokdok

ina abala xolkolmoxo ta xap watwat no? Gim saan ngali tsap no untutule
sin no lo araraa sebula?
10 Gim xaa adodo aloti xadi no xaraxin leng no Judaia ma no uleng, ma
no leng ina no luxaal ma no miet.
11 Iaa suk mataa malen biaa nugu no tinaxaa iaa ta xosaraa lolobet ina
gim, a se laa maarang gomsaa no.
12 Iaa ningi gim, nugu no taamat lalon Karisito, gim na tsap malen iaa,
amuina iaa tii malen mu gim. Gim tii xap xosaraa xaa namaang na tsaxa
susugu.
13 Ma gim se leng we iaa tii maramase sin nugu nanaaxuuk ina babaais
taman inesaait mamainaang laa sin gim.
14 Ma ga so, biaa nugu maramase tii tali xonkonon sin gim, ma gim tii xap
ngutsulen iaa ma gim tii xap taaltalu sin iaa. Oro, gim tii suei iaa taman
tataton malen iaa tii xa ina xan no angelo so Moroaa o Iesu Karisito.
15 Ti gim tii suk xaa taton! Inaabi se abia nagim no tataton? Iaa suk paare
leng ngali tiltsomi nugu minet, gim nii se luapelii no xeltsen matan gim, ma
gim na tali no sin iaa, nawe nii pupua.
16 O talaawaa iaa se tsap nagim matenkorot amuina iaa tii papaare taman
soina?
17 Biexaal ina xida no taamat ababaa, di xonon ngali adaani gim laa
sangan di taman xaraxin watwat. Oro biaa di, di ta atalem weaatia, di
xosaraa namaang tsaxa. Di saan ngali tilbanti gim sin amusili giem ngalibi
gim ba suk amusili di.
18 Ma na axaau ngali xaal di na laamuangen gim taman watwat nawe di
saan ngali tiltsomi so mii gim. Ma nawe iaa xap manman mii gim o xaal di
saan ngali di na tiltsomi mii gim weaatia, lowas, biaa asuk axaau bula.
19 Nugu no xos! Iaa sebula saaen xaraxin sosong ngali gim, malen aina
ta taxaa tsi, ma iaa ba tigiri saaen tsaa, til sin Karisito naba ta tsap lot lalon
nagim tino.
20 Iaa suk saan ngali iaa na manman mii gim talaawaa ma iaa nii xap saan
ngali totore watwat sin gim weaatala. Oro iaa se lolbiir weaatala amuina
iaa ba se xosaraa sa ngalibi naba axaau ngali gim?

Totore puapua ngali Aga ma Sera

21 Biexaal di asaaiti iaa we, gim saan ngali manman paina xan watwat lo.
Gim leng sin no maarang xan lo Moses ta asaait taman? Iaa a xap adodo
weaatia.
22 Inaatel a weaatala, xan no tsi Abaram alua. Axuuk untutule aina a
taxaana o iexa, aina ta leiwaa a taxaana.
23 Iwaa xan tsi Abaram sin aina untutule, atsap amusili xadi adodo no
inaman mu, oro iwaa xan tsi aina leiwaa atsap amuina sin xan xuxubu
Moroaa.
24 Balawaa lo aina delulu no puapua ina no xuxubu ta lua. Axuuk ina
xuxubu axaal papan Buk Sinai ma ga tali no tsi biaa di ba ta tsap no
untutule. Iwaa aina, ilaa Aga.
25 Aga, a til axilangi Buk Sinai biaa ta manman Arabia ma ga malen
Jerusalem in atalaa, amuina ia mii xan no tsi di manman paina lo ina
namaang ina untutule.
26 Oro, biaa Jerusalem tade lapalaa asuk leiwaa, ma ia xida nagaa.
27 Inaatel Pat aweaatalaa:
“U na taton, iu aina,
u ta xap taktaxaa tsi;
u na xuup lot taman resres,

u ta xap saaen xa sosong ina taktaxaa tsi;
amuina axuduxudu buxa xan no tsi aia aina xan maxis ta se papaalii
ngen xan no tsi aia aina ta ie maxis."✡
28 Talaawaa, gim nugu no taamat, gim malen Aisak iwaa xan Sera. Gim
xan no tsi Moroaa amuina tii se xubatsi weaatia.
29 Sin abia no leng, iwaa tsi Aga ta taxaana sin namaang ina pakpak, a xaa
ngutsulen aia tsi Sera ta taxaana sin xan watwat Nantanua Pat. Talaawaa,
biaa namaang a manman tsaa.
30 Oro Inaatel Pat asen paare we? *"Na saali aia aina untutule mii xan tsi,
amuina xan tsi aina untutule naba suk xap exasen no tinabel biaa delu tii
momtsoli mii xan tsi aina leiwaa."*✡
31 Biaabi nugu no taamat, gita xap xan no tsi aina untutule, a xap, gita
xan no tsi aina ta leiwaa.

5

Karisito a se aleiwaa gita

1 Karisito a se luba aleiwaa gita sin xan no lo Moses ngali gita ba leiwaa sin
no xoror tsaxa ina lo. Biaabi, gim na suk til watwat atia ma gim nangaam
papaalii no lo na rosriiti gim sebula.
2 Gim na lolong! Iaa Pol, iaa paare sin gim weaatalaa, gim nangaam
papaalii xaal ngali di na axasaui gim amusili xan no lo Moses, amuina
Karisito naba xap pupua ngali inten gim malen gim tutiik lalon no matan.
3 Gim na tilaamamil sin gim xuxuuk, nawe gim poroklii di ngali di ba
axasaui gim ngali tsap tutiik lalon no matan Moroaa, gim na suk amusili
araraai abia no lo.
4 Gim, biaa gim ta xonon ngali amumusili no lo, malen gim tsap tutiik
lalon no matan Moroaa, biaa gim se atsiplii gim sin Karisito. Gim se xol
palaaen abia amiimiilam.
5 Oro taman tinaalnge gita liliis adamis lalon namaang tutiik ina Nan-
tanua.
6 Amuina lalon Iesu Karisito nawe xa a xasau o a xap xasau, balawaa a
xap tilbanti xida manman lalon Iesu Karisito. Maarang ta lot mu, tinaalnge
lalon titii.
7 Gim lo solsol lalon abia etsil axaau. Saa ia tii tsigaii gim ma gim ga xap
long amusili abia soina?
8 Biaa no mat adodo a xap xaal sin aia xa ta ilei gim.
9 Malen xa pu iis dokdok a pupua ngali apupuati abia palawa xiduul.
Muina abala a we, xa pu asasing dokdok ta xap so a pupua ngali asing atsoti
no daan inaman.
10 Iaa taalnge sin Orong malen gim ba xap longmien xadi xaa totore no
inaman xaatsap. Oro iwaa xa ta xap amusili nugu no totore, Moroaa naba
tali iliil tsaxa sin aia xa tii atangtangabaai gim taman no mat totore ta xap
so.
11 Nugu no taamat, ne iaa babaais tsaa taman xaskasau, ngalisa biaa gita
no taamat, no undadare di ta ngutsulen tsaa iaa? Nawe a weaatia, nugu
totore taman xan tongol Iesu naba xap teng axaau mu sin xadi no lolong.
12 Ma asen parawe sin abia di ta babaais ngali axasaui biexaal, di tsaalen
bula nagiem no tinaalnge. Ma ne di adodo we biaa namaang ina xasau
axaautsi di, amale di na xap axasaui xa xolot dokdok ina di, a xap, naba
axaau ngali di na suk patsali araraai di.
13 Gim, nugu no taamat, Moroaa tii se axilangi gim ngali gim ba leiwaa sin
amumusili xan no lo Moses. Oro, gim nangaam xosaraa biaa leiwaa ngali

✡ **4:27 4:27** Ais 54:1 ✡ **4:30 4:30** Til 21:10

amaasi nagim no namaang tsaxa. Biaa mu gim na xosaraa abia leiwaa ngali til etudim mii gim araraa lalon abia xan titii Moroaa.
14 Biaa xan no lo Moses araraa a pupua ngali naba tsap axuuk lo mu, *"U na titii no turaam atataaen iu malen u ta titii iu tsaa."*✡
15 Nawe gim lo emagaae ma esas ngen gim, gim na tilaamamil, o ne a xap, gim ba soro sas amantei gim tsaa.

Tino lalon Nantanua

16 Ma iaa ga we gim na eses lalon Nantanua, ngali gim ba xap xosor puaa biaa no sasaae ina abala pakpak.
17 Na ba tsap malen abia, sinsa biaa no sasaae tsaxa ina pakpak asuk xaatsap buxa sin xan sasaae Nantanua. Ma Nantanua naba saan ngali no maarang ta suk xaatsap ngen no sasaae tsaxa ina pakpak ta saan ngali no. Delu tigiri epuske engen delulu ngalibi gim ba xap saan ngali xosaraa sawe ta mamainaang, gim ta saan ngali xosaraa.
18 Oro nawe xan Nantanua Moroaa alaamuangen gim, gim ba xap manman paina xan no lo Moses.
19 No mat namaang tsaxa nan abala pakpak aman mu lalon waawaa, namaang ngali matul mii xa u ta xap maxis sin, namaang ta pun, ma no mat laxen namaang ina minaxis ngali matul ta xap tutiik,
20 langlangaari laa sin moroaa ababaa, unmakmaxar, ngungus, puris, bal tsaxa, unmakmagaa, angen tso, a xap xa xuuk bal, tsekxirixi di,
21 mataxaaxaa, gogo taman daan watwat, gogo ma ngong, mii biexaa namaang tsaxa. Iaa tii se atewaai gim tsaa ma talaawaa iaa sebula tore watwat sin gim weaatala, biaa di, di ta manman taman abala no mat namaang, di ba xap tapkina xan Maradaan Moroaa.
22 Oro balawaa se, no waawaan Nantanua. Titii, tataton, malina, liliis adamis, titii, mat mak axaau, namaang so ngali taalnge,
23 mangmagus, ma arongi. Asuk xap xa lo naba pupua ngali tilbanti abala no namaang axaau.
24 Biaa di xan no Iesu Karisito, xadi no namaang tsaxa ina pakpak tii se ataxiwaa araraa no papan tongol.
25 Nawe xan Nantanua Moroaa a tali tino uul sin gita, gita na suk amusili so mu xan adodo Nantanua.
26 Gita na xap paraak ma alelep bal ngali atapaasi mamaxet ma tsekxirixi ngen gita, ma gim na xap mataxaaxaa sin xadi no maarang no inaman.

6

Xosaraa namaang axaau sin no inaman araraa

1 Nugu no taamat, nawe xa a atsinaa lalon xa namaang tsaxa, gim biaa gim ta us taman Nantanua gim na le gii adamisi ia mula. Gim bula gim na tilaamamil sin gim tsaa o no xonkonon naba soro xonon gim.
2 Gita na alet engen xida no mamaxet, o nawe gim xosaraa weaatia, gim ba xosor puaa xan lo Karisito.
3 O nawe xa, adodo we, ia taamat lot so, sin ia ta taamat gomsaa mu, xan adodo apanaai ia tsaa.
4 Oro xuxuuk ina gita araraa na suk asoi xan namaang axaau tsaa, ngali ia tsaa naba pupua ngali paraak taman ia tsaa, ma naba xap pupua ngali apuaa ia mii xa xaatsap.
5 Amuina gita xuxuuk gita ba atsaxei xida no mamaxet tsaa ngali xida no namaang.

✡ **5:14 5:14** Lew 19:18

6 Nawe xa alet inanaa lalon xan totore Moroaa, axaau na exasen abia xan
no maarang axaau bula mii xan unaasasing.
7 Gim nangaam apanaai gim tsaa. Moroaa a xap ngali reret sin gim,
amuina senaara gim ta soxaa gim ba adi tsaa waawaan.
8 Nawe saa ia ta wena amusili namaang tsaxa naba adi tsaa waawaan ina
namaang tsaxa biaa minet laaliu. Oro saa ia ta wena amusili namaang ina
Nantanua naba adi tino laaliu sin Nantanua.
9 Gita na xap pelmet sin xoxosaraa no namaang ta axaau; gita ba paaski
waawaan, sin abia leng so naba ta tsap nawe gita xap pelmet.
10 Biaabi, biaa gita ta pupua tsaa ngali xosaraa namaang axaau sin no
inaman araraa, gita na xosaraa weaatia. Oro, xariin maarang mu, gita na
xosaraa namaang axaau sin abia xadi matenaanua no taltaalnge.

Xasau a maarang gomsaa oro tino uul lalon Karisito biaa maarang so

11 Gim lasi, taman no limaaga tsaa iaa atatal lot laa sin gim.
12 Biaa no inaman, di ta saan ngali mat axaau sin biexaal, di tii xonon
ngali atuaai gim ngali xasau, amuina di xap saan ngali no Jiu di na taal
sosong sin di, ngali xan tongol Karisito.
13 Asuk xap xa ina abia no inaman di tii se xasau, di xaa amumusili no
lo. Oro, di saan mu ngali di na axasaui gim ngali di ba paraak sin biexaa
inaman Judaia taman no isuaan gim.
14 Asuk so maase, iaa na suk xap paraak gomsaa taman no isuaan iaa,
oro iaa na paraak mu taman xan tongol xida Orong Iesu Karisito. Papan
tongol Iesu tii se met poroklii abia no namaang ina xolkolmoxo, ma biaa no
namaang tii se papaalii iaa.
15 Ma nawe di axasaui gita o a xap, biaa maarang gomsaa mu. Oro xaraxin
maarang mu, gita na tsap taamat uul lalon Karisito.
16 Ma biaa di, di ta eses mii nugu totore, iaa atsuraa Moroaa ngali tali
malina ma biirbirum sin di ma sin no Israel* di ta ie tinaalnge, biaa di xan
no Moroaa.
17 Sin xapkap ina se, iaa suk palo ngali xa na amagaai iaa, amuina
balawaa no balak sin no isuaaga asen malen, iaa xan Iesu.
18 Nugu no taamat lalon Karisito, iaa sawit malen biaa amiimiilam sin
xida Orong Iesu Karisito, na manman mii Nantanuaan gim. Aso.

* **6:16 6:16** Tore puapua ngali xan no tinaalnge Moroaa.

Xan Inaatel Pol laa sin no Epeso

1 Iaa, Pol, xan aposal Iesu Karisito sin xan sirsiir Moroaa.

Iaa atalaa abala inaatel laa sin xan no inaman pat Moroaa in Epeso, di ta taalnge watwat lalon Iesu Karisito.

2 Amiimiilam ma malina a laa sin gim xaal sin Moroaa iwaa xida Mom ma Orong Iesu Karisito.

Tubudaan ina Nantanua lalon Iesu Karisito

3 Paipa'ii a laa sin Moroaa, xan Mom xida Orong Iesu Karisito, iwaa tii se atubudaani gita lalon balalangit taman no mat maarang axaau ina Nantanua lalon Karisito.
4 Amuina tii se axanei gita lalon Karisito setauan tsaa, tii xap mager axosngi xolkolmoxo, ngali gita na pat ma na xap xa namaang tsaxa nan no matan amuina Moroaa a titii gita.
5 Moroaa tii se xanei gita setauan ngali gita ba tsap xan no tsinore malen xan no tsi so lalon Iesu Karisito, balawaa xan tataton ma xan sirsiir.
6 Gita na pa'ii xan minaalam ngali xan sal mamainaang tii se tali sin gita biaa amiimiilam ta usli buxa sin sawe xan xos ina tsi tii se xosaraa.
7 Sin ia, Moroaa tii se iil mulangenai gita taman dalan Iesu, ga adodolii xida no namaang tsaxa, lalon abala sal Moroaa asen we, biaa xan amiimiilam ta suk minaas buxa.
8 Tii tali no daan mat laxen sinaae ma adodo ta leng sin gita.
9 Ma Moroaa tii ga alengi sin gita biaa no maarang tii xuxii sin xan sirsiir amusili xan adodo mamainaang, biaa tii ngiti ngali xosaraa sin Karisito.
10 Balawaa ngitngit, biaa Moroaa naba taxaa puaa sin abia xan leng so, ma naba axumuli no maarang araraa lalon balalangit ma nan balan pula, di ba man paina Karisito malen lalaamua ta xuuk mu.
11 Moroaa tii axilangi giem no Jiu ngali tsap xan no inaman biaa tii axumuli giem lalon Karisito. Tii axilangi giem amuina tii se adodo setauan tsaa ngali xosaraa abala. Biaa xan ngitngit tii ga xosaraa no maarang araraa tii ga tsap malen tii se ngiti.
12 A xosaraa abala ngalibi, giem biaa no nanaaxuuk ngali liliis taman tinaalnge lalon Karisito, ngalibi giem ba pa'ii Moroaa ngali xan minaalam.
13 Ma gim bula gim se tsap xan no inaman Karisito biaa gim tii alongmen abia soina totore, biaa inesaait mamainaang ina nagim atotoaa xa. Moroaa tii tali iwaa Nantanua Pat biaa ta xubatsi ngali asen we, gim xan no, biaa gim ta se taltaalnge lalon Karisito.
14 Amuina Moroaa a se tali Nantanua Pat sin gita, ngali gita ba atii so we Moroaa naba tali biexaa maarang axaau ta se xubatsi. Gita ba adi abala no maarang sin biaa leng Moroaa naba ta iil mulangen araraai gita. Gita ba pa'ii ia ngali xan xaraxin minaalam.

Pol a ningning ma ga putsangi axaau sin Moroaa

15 Ngali abala muina, biaa iaa tii alongmen nagim tinaalnge lalon Orong Iesu ma nagim titii ngali xan no inaman pat araraa Moroaa,
16 iaa tii xap mager iaawis sin putsangi axaau ngali gim, biaa iaa ta adodomi gim, lalon nugu no sausawit.

17 Ma iaa tigiri ningning we, iwaa xan Moroaa xida Orong Iesu Karisito,
iwaa Mom ina minaalam, naba tali Nantanua Pat sin gim, ngali gim ba tsap
no unsinaae ma ngali luba alengi inesaait, ngalibi gim ba atik axaautsi ia
buxa.
18 Iaa sawit bula we naba tiltsomi gim ngali leng axaau sin soina, ngalibi
gim ba pupua ngali atii abia liliis taman tinaalnge sin abia tii se ilei gim. Iaa
ningning bula we gim ba atii xan minaas ina minaalam sin xan tubudaan
Nantanua, biaa Moroaa tii se xubatsi ngali xan no inaman pat.
19 Ma iaa sawit bula we gim ba atii xan xaraxin xoror asuk buxa ngen no
xoror araraa. Xan xoror atiltsomi gita biaa gita ta taltaalnge sin ia. Balawaa
uk xoror xaraxin watwat,
20 biaa Moroaa tii taxaa taman biaa tii atapaasi Karisito ngali tino mula,
ma ga atsotsoi ia sin xan lima mua balalangit.
21 Karisito a lapalaa buxa sin abia no angelo axaau ma no tanua tsaxa, xan
banam, asuk lot buxa ngen abia banam ina no lalaamua araraa, talaawaa
ma laaliu.
22 Moroaa a tali banam sin Karisito ngali laamuangen no maarang araraa,
ma ga axilangi ia ngali tsap lalaamua papan no maarang araraa ngali xan
axaau xan matenaanua Moroaa.
23 Biaa xan Matenaanua Moroaa a malen xan pakpak Karisito. Biaa ta us
taman xan tino Karisito biaa ta axubiti no maarang araraa sin no sal araraa.

2

Tino lalon Karisito

1 Gim malen no inaman biaa di tii se met amuina gim tii xap lolong amusili
Moroaa ma gim ga xosaraa no namaang tsaxa.
2 Gita tii amusili no namaang morokon malen xolkolmoxo ina inaman di
tii xap atii Moroaa. Gita tii laamuangen no tanua tsaxa biaa di tii man nan
wang. Ilawaa tanua amusili Saatan iwaa lalaamua tsaxa ta lo taktaxaa tsaa
lalon xadi no butsa abia no inaman biaa di tii xap amusili xan no totore
Moroaa.
3 Ti laamua, gita bula, gita tii amusili di. Gita tii amusili no namaang ina
angen tsaxa biaa gita ta saan ngali xosaraa. Gita xosor amusili namaang ina
no sasaae morokon ina xida no pakpak ma xida no adodo morokon. Gita
tii no inaman biaa Moroaa tii magaa mii gita malen biexaal bula.
4 Oro amuina sin xan xaraxin titii Moroaa ngali gita, tii ga suk minaas
taman biirbirum ngali gita.
5 Amuina sin xida no namaang tsaxa, gita tii malen abia no inaman di ta
se met, oro Moroaa tii ga tali tino uul sin gita malen mu tii tali tino uul sin
Karisito. Amuina sin xan amiimiilam Moroaa mu, tii ga atoaa gim.
6 Ma Moroaa ga atapaasi gita xaal sin minet mii Karisito ma tii ga atsotsoi
gita mii ia, tade balalangit biaa gita tii ukbal mii Iesu Karisito.
7 A xosaraa abia ngali naba asen sin no inaman xan namaang ma-
mainaang lalon abia sal, sawe Iesu Karisito tii xosaraa ngali gita, ngalibi
sin abia no miet araraa ta xaalame, no inaman di ba lasi xan sen mat
amiimiilam biaa ta lot buxa ngen biexaa mat maarang.
8 Amuina sin xan amiimiilam mu Moroaa, biaa gim tii ga tuo lalon
tinaalnge, balawaa tii xap xaal sin gim tsaa, oro xan tinabel Moroaa.
9 A xap xa naba pupua ngali paraak taman abia tinabel ina atotoaa xa,
amuina a xap xaal sin nagim no tinaxaa.

10 Amuina gita tsaa gita xan no tinaxaa Moroaa iwaa tii axosngi gita
malen no inaman uul lalon Iesu Karisito ngalibi gita na xosaraa no tinaxaa
mamainaang biaa Moroaa tii setauan xosaraa.

Gita xuuk lalon Karisito

11 Biaabi, di tii taxaana gim no Gentail, adodomi gim tii sen we ti. No Jiu,
di putsangi gim no muun xaskasau ina inaman. Di paare weaatala amuina
di we, di tsaa xan no inaman Moroaa amuina di ta axasaui di. Oro xasau
mu biaa xadi namaang no taamat di ta xosaraa sin no isuaan no taamat.
12 Gim na adodomi we, sin abia no leng, gim tii man palaaen Karisito.
Gim tii xap no inaman in Israel. Gim no xibong ina abia xuxubu Moroaa
ta xosaraa mii no Jiu. Gim tii manman lalon abala xolkolmoxo ina inaman
ma gim tii xap atii Moroaa ma tii xap liliis taman tinaalnge ngali tino laaliu
mii ia.
13 Oro ti gim tii man palaaen Iesu Karisito, oro talaawaa gim se manman
lalon ia. Moroaa tii se giwaa gim ngali xaalame atataen ia tsaa sin xan dal
Karisito.
14 Karisito ia tsaa tii se xosaraa malum labatina no Jiu ma no Gentail. Ti
laamua, biexa barateng ina ngungus labatina di bula. Oro talaawaa Karisito
tii se beklii abia barateng ma tii ga axumuli no xumkumul tii lua ngali na
tsap axuuk.
15 Xadi no lo no Jiu a xudu oro Karisito tii se sibilenli abia no lo taman
xan dal, ngalibi naba axumuli no Jiu mii no Gentail ngali laa atataaen ma
ngali xosor auuli xa taamat. Balawaa sal tii xosaraa no Jiu ma no Gentail
ngali di ba xap ngutsulen engen di.
16 Karisito tii met papan tongol ngali axumuli todomien no xumkumul
tii lua ngali tsap xuuk pakpak ma di tii ga ukbal mii Moroaa. Amuina sin
abala, di ba xap ngutsulen engen di sebula.
17 Karisito tii xaalame lalon xolkolmoxo ina inaman tii ga baais taman
malum sin gim, biaa gim tii man palaaen Moroaa ma tii ga baais taman
malum sin abia di, di tii man atataen ia.
18 Sin xan minet Karisito, giem no Jiu mii gim no Gentail, gita tii ga pupua
ngali xaalame atataen Moroaa amuina Nantanua Pat tii tiltsomi gita araraa.
19 Biaabi, talaawaa gim no Gentail, gim xap xibong, oro gim tii se tsap uk
inaman ina maradaan ta xuuk mii xan no inaman Moroaa. Gim no inaman,
gim, xan no matenaanua Moroaa.
20 Gim bula, gim malen xa anua. No aposal ma no propet di malen xa
atkale, biaa anua ta til papan, mii Iesu Karisito malen xaraxin at laba ina
anua.
21 Ia iwaa ta taxaariiti todomien abia anua ma ga xosaraa ngali naba tsap
lot, ngalibi naba tsap Xan Anua Pat Moroaa ngali langaari laa sin Orong.
22 Amuina gim tii man etudim mii Karisito, Karisito bula tii esumae
todomien gim, ngalibi gim ba tsap abia anua biaa Moroaa ta tino sin
Nantanua Pat.

3

Pol iwaa unbabaais laa sin no Gentail

1 Sin abala muina iaa, Pol, xan xaus Iesu Karisito ngali nagim axaau no
Gentail.
2 Iaa atii gim tii se lolong xaa tsaa taman abala tinaxaa, biaa Moroaa tii
se tali sin iaa sin xan amiimiilam ngali tiltsomi gim.
3 Moroaa tii se alengi iaa taman biexaa maarang biaa tii xap mager alengi
sin no inaman. Iaa tii se atatal dokdok tsaa laa sin gim taman abala.

4 Nawe gim ba xoxoti abala, gim ba pupua ngali leng axaau sin nugu
asasing taman xan ngitngit xuxii Karisito.
5 Ti laamua tsaa, Moroaa tii xap paate alengi abala ngitngit sin xida no
utmilmil oro talaawaa, Nantanua Pat tii se paate alengi sin no aposal pat
mii no propet.
6 Balawaa xan ngitngit xuxii Moroaa, no Gentail mii no Jiu, di ba
tapkina xan no maarang axaau araraa Moroaa, amuina sin abala inesaait
mamainaang. Delulu ba tsap pakpak ta xuuk, ma no Gentail di ba tapkina
no tubudaan araraa mii no Jiu biaa Moroaa ta xubatsi sin Iesu Karisito laa
sin xan no inaman.
7 Iaa tii tsap malen xa untutule ina inesaait mamainaang sin abia tinabel
ina xan amiimiilam Moroaa biaa tii atapaasi xan xoror ngali taxaa lalon
iaa.
8 Iaa suk mangutngut buxa lalon nugu xalkale labatina xan no inaman pat
Moroaa, oro Moroaa tii tali abia amiimiilam sin iaa ngalibi iaa ba pupua
ngali baais sin no Gentail taman abia no maarang axaau Karisito ta tali.
Biaa ta lot buxa no ngen sawe no inaman di ta pupua ngali leng sin.
9 Tii tali bula abala tinaxaa sin iaa, ngali alengi no inaman araraa ngali
naba sen araraai we xan ngitngit. Moroaa iwaa tii axosngi no maarang
araraa sin atiltsoli so, tii taxaariiti xan ngitngit biaa tii xuxii lalon no matan
no inaman.
10 Oro talaawaa, balawaa xan sirsiir, ngali asen no angelo araraa ma no
tanua tsaxa ta sen sinaae we sin no maarang araraa. Tii tali abala tinaxaa
sin xan matenaanua Moroaa ngali xosaraa abala.
11 Tii ngiti ngali xosaraa abala setauan tsaa biaa tii xap mager axosngi
xolkolmoxo ina inaman, talaawaa tii se atsapngen sin sawe Iesu Karisito
xida Orong tii se xosaraa.
12 Lalon xida taltaalnge sin Karisito gita ba man etudim mii ia, ma gita tii
pupua ngali laa sangan Moroaa lalon tinaalnge ta xap xa minataa.
13 Amuina sin abala, iaa ningi gim ngali gim na xap lolbiir biaa iaa tii
saaen sosong ngali gim, oro biaa nagim mangmangle xa sin abala.

Pol a sausawit ngali no Epeso

14 Sin abala muina iaa ga sage putput laamuaan Mom.
15 Tii axosngi no maarang araraa ta tino tade balalangit ma papan balan
pula.
16 Iaa sawit ngali naba tiltsomi gim xaal sin xan minaas ina xan minaalam,
ngalibi sin xan Nantanua Pat, gim ba ie watwat buxa lalon gim tsaa.
17 Ngalibi Karisito naba tigiri tino lalon nagim no butsa sin tinaalnge. Iaa
ga ningning we, gim xuxuuk gim ba titii Moroaa ma gim ba tilwatwat lalon
abia titii malen ie, xan no baa ta tsiga laa lalon pula, ma ga malen anua di
ta tumaraa papan atkale.
18 Xan no inaman pat Moroaa, di ba pupua ngali atixi Karisito, ta sen titii
buxaai gita we. Xan xaraxin titii ngali gita a xap xa puapua ina.
19 Iaa sawit bula ngali we gim ba atixi xan titii biaa ta xap xa taamat na
pupua ngali leng sin, ngali gim ba maatkel lalon no sal araraa, malen mu
Moroaa.
20 Gita na pa'ii Moroaa! A ie watwat ngali xosaraa abala no maarang ta
lot buxa ngen xaa was gita ta ningi sin o gita ta adodo we a pupua ngali
xosaraa. A pupua ngali xosaraa abala, amuina a suk taxaa watwat lalon
gita.

21 Gita na pa'ii Moroaa ngali xaraxin watwat lalon xan matenaanua
Moroaa ma lalon Iesu Karisito. No utmilmil araraa, di na pa'ii ia laaliu
ma laaliu. Aso.

4

Til etudim lalon xan pakpak Karisito

1 Iaa Pol, iwaa xaus amuina iaa ta taktaxaa ngali Orong Iesu, iaa ningi
awatwati gim ngali tino tutiik lalon sal Moroaa tii ilei gim ngali tino lalon.
2 Gim na tigiri adokdoki gim tsaa ma mangmagus, ma liliis adamis. Gim
na etitii engen gim xuxuuk, nawe di xosaraa namaang mamainaang o
namaang tsaxa sin gim.
3 Iwaa Nantanua Pat tii todomien gita ngali man etudim lalon xumul ta
xuuk. Gim na taxaa watwat ngali man etudim lalon malina biaa ta taxaa
todomien gita.
4 Gita malen no xolkolot ina uk pakpak ta xuuk ma gita ie Nantanua Pat
ta xuuk ta manman lalon gita. Sin abia uk sal, Moroaa tii ilei gita ngali liliis
taman tinaalnge ngali abia uk tubudaan biaa tii xubatsi.
5 Gita araraa gita ie uk Orong. Gita araraa gita taltaalnge sin abia uk
asasing ma gita araraa gita adi abia uk axaxadaan.
6 Gita langaari araraa sin aia uk Moroaa iwaa xida Mom araraa; a
laamuangen gita araraa, ataxaa lalon gita araraa ma a manngi gita araraa.
7 Oro Karisito a se tali sin gita xuxuuk no mat laxen tinabel lalon
Nantanua Pat ngali xosaraa xan tinaxaa. Tii adodo ngali na sen tabiel we
taman abala no tinabel.
8 Balawaabi Moroaa ga paare,
"Mil sin ta aiepatsaa xan no matenkorot, tii xale lapalaa sin abia xalkale
lapalaa;
Tii giwaa no matenkorot mii ia biaa tii aiepatsaa di
ma ga tali no mat laxen tinabel araraa sin no inaman."✡
9 Biaa ta paare we: "A laa lapalaa sin abia xalkale lapalaa," sen muina abala?
Balawaa no totore a we Karisito tii se xaalame tsaa lapula nan xolkolmoxo
ina inaman.
10 Iwaa ta xaalame lapula lalon abala xolkolmoxo, ia iwaa uk taamat mu ta
xaale lapalaa balalangit ngalibi naba manngi no xolot araraa.
11 Ia iwaa ta axilangi biexaa inaman ngali tsap no aposal; biexaal ngali tsap
no propet, biexaal ngali tsap no ewangelis, biexaal ngali tsap no paasta ina
xan matenaanua Moroaa ma no unaasasing.
12 Tii xosaraa abala ngalibi balawaa no inaman di ba xosaraa xan no
inaman Moroaa ngali di ba taxaaturung ngali abia inatalil ngali ia, ngalibi
no untaltaalnge, biaa xan pakpak Karisito naba tsap watwat ma maatkel.
13 Ma ngali gita araraa gita ba tsap xuuk lalon xida tinaalnge ma lalon xida
sinaae ina xan tsi Moroaa; gita ba tsap no taamat ma aina laba, ngali tsap
malen xan puapua Karisito.
14 Biaabi gita na xap bula malen no tsi dokdok, tun ta lii di laa laamua ma
laa mil ma maal ga maalen di laa tile ma tilo. Balawaa no maal ma tun biaa
xadi no daraxe no unaababaa. Di ta xonon ngali apanaai no inaman taman
xadi no asasing daraxe.
15 Oro, gita na papaare taman soina ma titii ngali biexaal, gita na tsik ma
atsapngen xan no namaang Karisito iwaa xida Xo.
16 Karisito asumaa todomien xan no inaman araraa, ngalibi gita ga malen
no luat biaa ta asumaa todomien no xolkolot araraa ina pakpak ina taamat.

✡ **4:8 4:8** Saam 68:18

Ma nawe no daan xolot di taxaa axaau, a tsik ma ga tsap watwat ma di ga etitii engen di buxa.

Gita na tino malen notsi ina laleng

17 Biaabi iaa ga asaait alengi gim taman abala banam biaa Orong tii tali sin iaa. Iaa we ina atewaai awatwati gim, ngali gim na xap amusili bula xadi namaang no Gentail di tii xosaraa taman xadi no adodo gomsaa.
18 Ma di ga xap leng axaau sin xan no maarang Moroaa. Ma di man palaaen abia tino Moroaa tii tali. Amuina di xap atii Moroaa amuina xadi no butsa a suk watwat buxa malen xaat.
19 Amuina di se xap mangiel, di se putsi di tsaa ngali xosaraa no maarang ina minangel. Di xosaraa no mat laxen namaang tsaxa ina exus ma di ga xap iaawis sin manginngin ngali xaal bula ina abala no maarang.
20 Oro gim tii xap asasing ngali xosaraa abia mat laxen namaang biaa gim tii asasing taman Karisito.
21 Asuk so gim tii se longmien no totore ina ia, di ga asingan gim taman abia soina lalon Iesu.
22 Balawaabi sawe gim tii asasing taman: Gim nangaam xosaraa no maarang gim tii xoxosaraa ti. Nagim no sasaae tsaxa tii apanaai gim ma ga tsaalen nagim no tino.
23 Gim na papaalii Moroaa na xosor auuli nagim namaang ina adodo.
24 Moroaa a se tali biaa butsa uul sin gim biaa ta malen xan butsa tsaa. Biaabi gim na amusili abia no namaang uul. Gim na suk tutiik so ma pat.
25 Biaabi gim xuxuuk gim na xap abaa bula, gita araraa gita na paare taman soina sin xida no inaman atataaen gita, amuina gita araraa gita xuuk lalon xan pakpak Karisito.
26 Nawe gim magaa, gim nangaam xosaraa namaang tsaxa. Pal na xap tsurii taman nagim no minagaa.
27 Gim na xap tali xa xolot sin Saatan ngali na xonon gim.
28 Iwaa unpulapula na se xap sin pulapula ma na se atiltsaxali taktaxaa, ngali na se xosaraa xaa was ta axaau buxa taman no liman tsaa, ngali naba pupua ngali exasen xan no maarang mii no muunwas.
29 Gim nangaam paare tsaxa ngali biexaal biaa naba ta tali xirabas, oro gim na paare taman papaare naba ta tiltsomi no inaman ngali tilwatwat lalon xadi no tinaalnge. Gim na paare taman sawe di ba ta saan ngali alongmen ngalibi nagim no totore naba tiltsomi di ngali tilwatwat.
30 Gim nangaam alolbiri xan Nantanua Pat Moroaa; Nantanua Pat a malen xa axixila biaa Moroaa tii aturungi papan gim, ngali asen we, gim xan no Moroaa, ngali asen we Moroaa naba gii mulangen gim sin xapkap ina no leng naba ta xaalame.
31 Gim na saali abia no bal tsaxa araraa, bal lalep, ma minagaa, inesas, ma papaare tsaxa mii no mat laxen namaang morokon.
32 Oro gim na xosaraa namaang malus engen gim xuxuuk ma gim na asen biirbirum. Moroaa naba adodolii nagim no namaang tsaxa sin sawe Karisito tii xosaraa sin gim. Biaabi biaa no inaman di tii xosaraa namaang tsaxa sin gim, gim na adodolii xadi no namaang tsaxa.

5

1 Biaabi, malen gim xan no tsi Moroaa biaa ta titii buxaai gim, gim na atolomi ia.
2 Lalon nagim no leng araraa, gim na tigiri titii biexaa inaman, malen mu Karisito ta titii gita ma ga met ngali gita, a tali xan tino sin Moroaa malen abia tinabel, ta tso marir laa sin Moroaa.

3 Oro labatina gim, na xap xa pu mat laxen namaang tsaxa ina exus o xa
mat namaang ta xap mixat o xa namaang ina mataxaaxaa, amuina balawaa
a xap axaau sin xan no inaman pat Moroaa.
4 Gim bula gim nangaam papaare taman no maarang naba ta amangieli
gim, o gim na nangaam paare tangtangabaa, ma ngali solok tsaxa. Balawaa
no maarang a xap tutiik ngali gim, oro gim na putsangi axaau sin Moroaa
ngali sawe tii xosaraa ngali gim.
5 Gim na suk atik axaautsi we, a xap xa tsuliu o a xap xa mixat ma angen
tsaxa, iwaa angen tsaxa a malen iwaa xa ta langlangaari laa sin no malagan,
naba xap xaal ina abala no inaman di ba tapkina no maarang axaau ina xan
Maradaan Karisito ma Moroaa.
6 Gim nangaam poroklii xa na apanaai gim taman xakaa papaare gomsaa,
amuina sin abala no namaang tsaxa, biaa xan minagaa Moroaa naba
xaalame papan abia di, di tii xap long amusili ia.
7 Biaabi gim na xap man etaxaa mii abia no inaman di ta xaa xoxosaraa
no namaang morokon.
8 Setauan tsaa, gim tii manman nan lodo, oro talaawaa gim se tsiga lalon
laleng, amuina gim se man etudim mii Orong. Biaabi gim na tino malen no
tsi ina laleng.
9 Amuina waawaan ina laleng atsapngen no namaang axaau araraa biaa
ta tutiik ma ta so.
10 Gim na xonon ngali atii biaa no maarang naba ta atatoni Orong.
11 Gim nangaam til etudim ngali xosaraa no namaang biaa no inaman di
ta xosaraa biaa di ta manman lalon lodo. Biaa no maarang di ta xosaraa, a
xap atsapngen xaa waawaan. Oro gim na asen sin inaman we balawaa no
maarang a morokon.
12 Xaraxin minangel so ngali paare taman semaarang no muun lolong di
ta xosor axuina.
13 Biaa laleng ta tsila papan xawas, no inaman araraa di ba pupua ngali
lasi ta sen mat we.
14 Amuina biaa laleng naba asen no maarang araraa nan waa, biaa
maarang tsaa naba tsap laleng. Biaabi no inaman di ga paare,
“Gim pade, no unurarange;
ma gim na tapaas xaal sin minet,
ngali Karisito naba tsila papan gim.”
15 Gim na suk tilaamamil axaau sin gim ta sen tino we. Gim nangaam tino
malen no ngong oro gim na tino taman sinaae.
16 Gim na se taxaa axaau taman sinaae sin abala no leng, amuina balawaa
no leng a morokon.
17 Biaabi gim na xap tino tangtangabaa, oro gim na sinaae sin sawe Orong
ta saan ngali sin gim.
18 Gim nangaam nun tangtangabaa taman waain, biaa naba ta tsaalen
gim, oro gim na us taman Nantanua Pat.
19 Gim na epaare engen gim taman no ararouk ina paipa’ii biaa Dewit ta
atalaa, ma no ananaan ina Nantanua, anaan ma paipa’ii laa sin Orong lalon
nagim no butsa.
20 Gim na tigiri putsangi axaau laa sin Moroaa, xida Mom ngali no
maarang araraa, sin iesan xida Orong Iesu Karisito.
21 Gim na adokdoki gim tsaa xuxuuk, taman mangmangle, amuina gim
manglen Karisito.

No taamat minaxis ma aina minaxis

22 No aina minaxis, gim na adokdoki gim tsaa paina nagim no maxis
malen mu gim ta adokdoki gim paina Orong.✡
23 Amuina iwaa taamat minaxis ia lalaamua ina xan tubu malen mu
Karisito ia lalaamua ina xan matenaanua Moroaa biaa xan pakpak. Ma
Karisito ia iwaa ta atoaa gita, xan no inaman, sin xida no namaang tsaxa.
24 Biaabi malen mu xan matenaanua Moroaa ta adokdoki ia tsaa sin
Karisito, biaa bula no aina minaxis, gim na suk adokdoki gim tsaa sin nagim
no maxis sin no maarang araraa.
25 No taamat minaxis, gim na titii nagim no tubu malen mu Karisito ta
titii xan matenaanua Moroaa ma ga tali xan tino ngali ia.✡
26 A xosaraa abala ngali apati ia ngali tsap mixat. Biaa gita ta alongmen
xan no totore ma gita ga taltaalnge, a silii gita taman daan lalon xan no
totore.
27 A xosaraa abala ngalibi biaa xan matenaanua Moroaa naba matmirmir
biaa naba ta giwaa xan matenaanua Moroaa malen xan tubu tsaa, iwaa
naba ta xap xaa pun o xaa totorade sin oro naba suk mixat ma tutiik.
28 Sin abia uk sal no taamat minaxis di na titii xadi no tubu malen di ta
titii xadi no pakpak tsaa. Iwaa taamat ta titii xan tubu, a titii ia tsaa.
29 A xap xa na ngutsulen xan pakpak tsaa oro atabali xan pakpak ma ga
tilaamamil sin, malen Karisito ta tilaamamil sin xan matenaanua Moroaa.
30 Amuina gita no xolkolot ina xan pakpak Karisito.
31 Malen inaatel ta paare, “Biaabi taamat naba poroklii xan mom ma
nagaa ma na tsoxo sin xan tubu, ma delu ba tsap xuuk pakpak mu.”✡
32 Balawaa xaraxin totore xuxii, oro iaa papaare taman Karisito ma xan
matenaanua Moroaa.
33 Biaabi gim no taamat minaxis xuxuuk gim na titii nagim no tubu malen
gim ta titii gim tsaa ma gim no aina minaxis xuxuuk gim na manglen nagim
no maxis.

6

No tsi ma xadi no mom ma nagaa

1 No tsixi amuina gim manman lalon Orong gim na long amusili nagim
no mom ma nagaa, amuina balawaa namaang asuk tutiik.
2 “Gim na manglen nagim no mom ma nagaa,” balawaa nanaaxuuk ina lo
taman abia xuxubu.
3 “Gim na xosaraa abala ngalibi gim ba tino adis papan abala balan pula.”✡
4 No Mom gim nangaam xosaraa nagim no tsi ngali amagaai di oro gim
na asingan di ma anaai di lalon xan namaang Orong.

No untutule ma xadi no manmanel

5 No untutule, gim na long amusili nagim no manmanel ina abala balan
pula taman mangmangle xa ma minataa ma taman abia butsa ta axaau,
malen mu gim ta long amusili Karisito.
6 Gim na tigiri long amusili di, a xap we sin di ta atsotsoxo mu ngali di ba
paipa'ii gim; Oro gim na long amusili di malen xan no untutule Karisito.
Gim na xosaraa samaarang Moroaa ta saansili gim ngali xosaraa lalon
nagim no butsa.
7 Gim na xosaraa no tinaxaa taman tataton lalon nagim no butsa, malen
gim ta xosaraa ngali Orong ma a xap ngali no inaman.
8 Amuina nawe gim no untutule o gim no taamat leiwaa, gim atii we
Orong naba atubudaani gim ngali nagim no tinaxaa axaau araraa.

✡ **5:22 5:22** 1Pi 3:1 ✡ **5:25 5:25** 1Pi 3:7 ✡ **5:31 5:31** Til 2:24 ✡ **6:3 6:3** Dut 5:16

9 No manmanel, gim na asen namaang axaau laa bula sin nagim no
untutule ma gim nangaam paare we, iaa ba tsaapi gim nawe gim xap
xosaraa nagim no tinaxaa. Gim na adodomi we gim araraa gim ie uk
manmanel iwaa tile balalangit, ma a xap xosaraa xa na xaatsap sin biexaal.

Xan no ugauga Moroaa ina inesas

10 Nugu no xapkap ina totore abala, gim na alet watwat sin Orong ma gim
na alet watwat bula sin xan xaraxin xoror.
11 Gim na tamtuel lalon abia no ugauga araraa ina inesas Moroaa ta tali no
sin gim, ngalibi gim ba pupua ngali til banti Saatan taman xan no morokon
ina inaabaa.
12 Amuina gita xap sas mii no inaman toto, malen gita tsaa, oro gita sas
epuske mii no lalaamua ma no unbanam, no xoror ina abala xolkolmoxo ta
lodo, ma no tanua morokon in tade lapalaa balalangit.
13 Biaabi talaawaa tsaa gita na tamtuel lalon no ugauga araraa ina inesas
Moroaa ngalibi nawe leng ina no morokon naba tsap, gita ba pupua ngali
tilkaali di. Biaa gim ta se xosaraa no maarang araraa gim ba tilwatwat.
14 Biaabi gim na tilwatwat, taman abia biaal ina soina ta ros ulti no balan
gim, taman abia bakbaxil ina inatutiik papan no bongbongon gim.
15 Tamtuel lalon nagim no bubut. Balawaa no bubut a til axilangi malina,
biaa ta xaal sin Inesaait Mamainaang ma ga taxaaturungi gim ngali inesas.
16 Ma ngali asumaa abala no araraa, taxaariti abia sakbaa ina tinaalnge;
taman abia sakbaa mu, gim ba pupua ngali pusi xan no urur rarar Saatan,
biaa naba ta tsoxaa gim taman.
17 Gim na tsoben abia tsotsobe biaa ta tilaamamil sin no xuan gim. Biaa
tsotsobe ina atotoaa xa, ma biaa bainat ina Nantanua biaa xan totore
Moroaa.
18 Gim na tigiri sausawit sin no leng araraa malen Nantanua ta laamuan-
gen gim. Biaa gim ta ningning, gim na xosaraa no mat laxen ningning. Gim
na adodomi, gim na taxaaturung, ma gim na tigiri ningning ngali xan no
inaman pat araraa Moroaa.
19 Ma gim na sawit bula ngali iaa ngali Moroaa naba tali xaa totore na
tutiik sin iaa ngali papaare taman Karisito sin no leng xuxuuk. Ngalibi iaa
ba xap mata ngali asaait axaautsi no inaman taman soina, biaa tii man xuxii
ma talaawaa Moroaa a se asen sin gita biaa inesaait mamainaang.
20 Iaa til axilangi Karisito ngali asaait taman abala Inesaait Mamainaang,
sin abala muina no inaman di ga aturungi iaa lalon anua lodo. Gim na
sawit sin Moroaa ngali iaa, ngali naba tali watwat sin iaa ngali baais taman
inesaait mamainaang malen iaa na xosaraa.

No xapkap ina putsangi axaau

21 Taitsikas, xida xos so ina taamat ma untutule axaau lalon Orong, naba
asaaiti gim araraa ngalibi gim bula, gim ba atii, iaa ta sen man we ma sawe
iaa ta xoxosaraa.✡
22 Biaabi, iaa ba tulen ia laa sangan gim, ngalibi gim ba atii, giem tii sen
manman we, ngali naba pupua ngali anaai gim.
23 Moroaa xida mom ma xida Orong Iesu Karisito naba tali malum sin
gim, no untaltaalnge. Ngali Moroaa naba pupua ngali xosaraa gim ngali
titii engen gim ma ngali gim ba tigiri taltaalnge sin Karisito.
24 Amiimiilam a laa sin abia di araraa di ta titii xida Orong Iesu Karisito,
biaa titii ta xap xa xapkap ina.

✡ **6:21 6:21** Apo 20:4; 2Ti 4:12

Xan Inaatel Pol laa sin no Pilipaai

Pol a putsangi axaau sin Moroaa ngali no Pilipaai

1 Iaa, Pol, mii Timoti, gelu xan no untutule Iesu Karisito. Gelu tulen abala
inaatel laa sin gim xan no inaman pat Moroaa gim ta manman lalon Iesu
Karisito tia Pilipaai. Ma gelu ga tulen abala inaatel bula laa sin no xusaak
ina xan matenaanua Moroaa ma no untilaamamil.✡
2 Xan amiimiilam ma xan malina Moroaa iwaa xida Mom ma xida Orong
Iesu Karisito a laa sin gim.
3 Ma iaa putsangi axaau sin Moroaa sin no leng araraa, iaa ta xaa adodomi
gim.
4 Iaa xaa sawit taman taton, lalon nugu no sausawit se araraa ngali gim,
5 amuina gim tiltsomi mii iaa sin atiltsoli ina inesaait mamainaang til
talaawaa.
6 Iaa suk taalnge so we, iwaa xa ta atiltsoli ngali xosaraa tinaxaa
mamainaang lalon gim, naba alet laangen ngali araraai til sin xan leng Iesu
Karisito.
7 Biaabi ga suk tutiik ngali iaa na adodomi gim, amuina gim manman
lologo. O ngali nawe di pitsi iaa sin iaa ta tilkaali ma atsapngen balawaa
inesaait mamainaang malen aso, gim araraa gim ba arie exasen abia xan a
amiimiilam Moroaa mii iaa.
8 Moroaa mu a pupua ngali papaare leng so taman iaa ta suk titii buxaai
gim se araraa malen xan saansaan Iesu Karisito.
9 Ma iaa sawit ngali nagim titii na suk usli buxa taman sinaae ma adodo
ta riri buxa.
10 Iaa sawit ngali gim na weaatia, ngalibi gim ba nan xilalaa no maarang
ta suk mamainaang buxa ma gim ba mixat, ma ngali di ba xap atutali xa
mamaxet sin gim, til sin xan leng Karisito.
11 Iaa sawit bula ngalibi nagim tino na us taman waawaan ina namaang
tutiik biaa ta xaal sin Iesu Karisito mu ma biaa ta tali minaalam ma paipa'ii
xa laa sin Moroaa.

Pol a manman lalon anua lodo

12 Nugu no taamat lalon Karisito iaa saan ngali gim na atii we, balawaa
no maarang tii tsap susugu, a tiltsoxomi iaa ngali aloti xan tinaxaa inesaait
mamainaang ngali naba laa tsaa.
13 Sin abala muina, tii se leng lalon xadi xaraxin anua no unxoxo ma sin
no inaman araraa bula we, iaa man lalon anua lodo amuina ngali Karisito
mu.✡
14 Xuduxudu ina nugu no taamat lalon Orong di xap mataa ngali alet
watwat ngali paare leng taman xan totore Moroaa, amuina iaa tii manman
tsaa lalon anua lodo.
15 Asuk so malen biexaal di baais taman Karisito di xaa bal tsaxa ma di
tigiri tore pispis ngali iaa amusili nugu xalkale ina lalaamua. Oro biexaal
di baais taman butsa mamainaang.
16 Di ukbal taman titii ma di atii we iaa manman lalon anua lodo ngali
epuske, ma tilkaali inesaait mamainaang, malen aso.

✡ **1:1 1:1** Apo 16:12 ✡ **1:13 1:13** Apo 28:30

17 Oro biexaal di tii se baais taman Karisito ngali xadi xaa daan was ma
ngali aloti di tsaa ma ngali xosaraa no mamaet ngali epuske mii iaa biaa iaa
ta manman nan anuen lodo.
18 Oro, a xap xa maarang na tsaxa sin abia, nawe di baais taman xadi no
adodo daraxe o taman so, xariin maarang so, di na baais taman Karisito
amuina sin abia, iaa ba taton.
Iou, aso iaa ba tigiri tataton,
19 amuina iaa atii we, sin nagim no sausawit ma sin nantanuaan Iesu
Karisito ta tiltsomi iaa, biaa Iesu naba ta aleiwaa iaa.
20 Iaa suk saan buxa ma liliis taman tinaalnge ngali iaa ba xap mangiel,
oro iaa ba tigiri ie watwat ngali talaawaa ma mil nugu pakpak naba tigiri
tali minaalam sin Karisito, nawe iaa tino o iaa met.
21 Ngali iaa ngali tino, ina tino mu ngali Karisito. Ma nawe iaa met, axaau
buxa.
22 Ma nawe iaa tino lalon abala pakpak, iaa atii iaa ba ie waawaan sin
nugu tinaxaa. Iaa xap atii sen maarang ina abala no maarang ta lua iaa ba
axilangi, iaa xap muun atii!
23 Iaa tsaa iaa boik sin abia no maarang ta lua, iaa saansili ngali ina se
tapaas poroklii gim ma ina man mii Karisito, amuina asuk axaau buxa.
24 Oro naba suk axaau ngali gim, ngali iaa na manman lalon abala pakpak.
25 Ma iaa taalnge sin abala, ma iaa atii iaa ba tino ma iaa ba lo manman
mii gim se araraa ngali gim ba tsik lalon nagim tinaalnge taman taton.
26 Sin abia nugu mulamula ngali gim, nagim tataton lalon Iesu Karisito
naba suk usli buxa amuina sin iaa.
27 Nawe samaarang atsap, nagim tino na asen abia xan inesaait ma-
mainaang Karisito, nawe iaa xaalame ngali le lasi gim o nawe iaa lolong xaa
sin gim sin iaa ta xap manman, iaa ba atii we gim tilwatwat lalon nantanua
ta xuuk mii adodo ta xuuk ngali tilkaali tinaalnge ina inesaait mamainaang.
28 Ma iaa saan ngali alongmen we, gim ba xap mataa sin abia no
matenkorot di ba ta epuske mii gim. Balawaa axixila naba tsap sin di we
Moroaa tsaa naba xosor atsoti di, oro Moroaa naba aleiwaai gim.
29 Tii xap tali mu amiimiilam ngali taltaalnge sin Karisito oro tii tali
amiimiilam bula ngali alet sosong ngali ia.
30 Amuina gim tsigaii abia uk mamaet iaa tii se saaen o talaawaa gim
alongmen iaa ta manman tsaa lalon.✡

2

Amusili xan namaang Karisito

1 Gim tii xaa alet inanaa sin gim tii man etudim mii Karisito ma gim
se adi biaa axoxorong lalon xan titii ma gim ga tigiri langaari etudim mii
Nantanua ma gim se adi no namaang ina xalkale adamis ma etitii buxaai
engen gim.
2 Gim ba xosaraa so nugu tataton naba usli ngali uk bal engen gita ma titii
engen gita ngali taxaa etudim taman adodo ta xuuk ma taman tinaxaa.
3 Gim nangaam mataxaaxaa ngali nagim xaa daan was ma gim nangaam
pinis atilngi gim tsaa o biexaal a xap. Oro gim na adokdoki gim tsaa, ma
gim na adodo we biexaal di axaau buxa ngen gim.
4 Gim xuxuuk, gim nangaam saan ngali atatoni gim tsaa. Gim na saan
ngali atatoni biexaal bula.
5 Nagim no matmaak na arie pupua malen xan no adodo Iesu Karisito:
6 Ia tsaa Moroaa.

✡ **1:30 1:30** Apo 16:19-40

Iesu tii xap adodo we ia arie pupua malen Moroaa maarang ngali
xaxawiltsoli.
7 Oro tii xosaraa ia tsaa malen taamat gomsaa,
tii tsap malen xa untutule,
ma tii ga tsap malen taamat toto.
8 Ma di tii tatanginai ia ta mat malen xa taamat,
adokdoki ia tsaa,
ma ga lolong amusili Moroaa pupua sin minet, biaa minet papan tongol.
9 Biaabi Moroaa ga alet laangen ia sin abia xalkale lapalaa suk se,
ma ga tali abia iesan, biaa ta suk lapalaa buxa ngen no mat ies araraa.
10 Ma sin iesan Iesu inaman se araraa di ba sage putput,
tade nan balalangit ma papan balan pula, ma paina balan pula,
11 ma nenkaliman no inaman araraa di ba paare leng we Iesu Karisito ia
Orong,
ma ngali tali minaalam laa sin Moroaa iwaa xida Mom.

Gita na tsila malen Karisito

12 Biaabi, no turaaga so, gim tii xaa long amusili nugu no totore, sin leng iaa ta manman mii gim ma sin leng iaa ta man palaaen gim. Biaabi iaa ga saan ngali gim na lo taktaxaa ngali nagim atotoaa taman minataa ma mangmangle xa, pupua sin leng gim ba ta adi tino laaliu.
13 Amuina Moroaa aia ta taxaa lalon gim ngali xan sirsiir ma ngali xosaraa amusili xan tinaxaa mamainaang.
14 Gim nangaam xosaraa no maarang araraa taman tore xuduxudu ma engangaae,
15 ngalibi gim ba suk leiwaa sin no namaang tsaxa ma gim na mixat ngali tsap xan no tsi Moroaa. Gim tii se leiwaa sin nagim manman lolobet ina abala nan ul biaa ta morokon, ngali gim ba tsila malen no xadaxada tade balalangit.
16 Gim na taxaariti abia totore ina tino, pupua sin leng Karisito naba ta mula, biaabi iaa ba suk paraak we iaa xap solen gomsaai abala etsil ma nugu tinaxaa a xap maarang gomsaa.
17 Oro nawe iaa poroklii nugu tino malen daan di ta aruetlii malen tsutsungit ma tinaxaa ta xaal sin num tinaalnge. Iaa ba taton ma res mii gim araraa.
18 Ma gim bula gim na arie res ma taton mii iaa.

Timoti mii Epaprodaitus

19 Oro iaa tii liliis taman tinaalnge sin Orong Iesu, ngali tulen Timoti laa isagaa sangan gim, o nawe iaa alongmen ma adi xa inesaait sin gim, iaa ba suk taton bula.
20 A xap bula xa na malen ia, iwaa ta suk tilaamamil so sin nagim no matenaanua no untaltaalnge in Pilipaai.
21 Ma no inaman araraa di suk taliil sin xadi no tinaxaa tsaa in lapula o di ga xap taliil sin xan no tinaxaa Iesu Karisito.
22 Oro gim tii se atii we, Timoti tii se asen ia tsaa malen xa tsi tii taxaa mii xan mom, gelu tii arie xosaraa tinaxaa ina inesaait mamainaang ngali naba laa tsaa.
23 Iaa tii liliis taman tinaalnge ngali tulen ia laa sin gim nawe iaa ba lasi no sen mat maarang biaa naba ta tsap sin iaa atala.
24 Ma iaa taltaalnge sin Orong we sauna mu iaa tsaa, iaa ba xaalame sangan gim.

25 Oro iaa ga adodo we asuk axaau nawe iaa ba tulen mulangenai ia laa sin
iu Epaprodaitus, iwaa nugu taamat so lalon Karisito ma nugu uk tinaxaa ma
nugu uk unmakmaxil iwaa ta tsap malen nagim ngutsu iwaa gim tii tulen
ngali tiltsomi iaa.
26 Axaau ngali iaa ba tulen ia amuina asuk titii buxaai gim araraa ma tii
saan ngali lasi gim. Ma asuk axaau bula ngali iaa ba tulen ia amuina xan
xariin adodo ngali gim sin tii atik tatanginai we, gim tii alongmen we ia tii
maramase.
27 Asuk so abia tii maramase ma tii ga we na se met, oro Moroaa tii tali
xan biirbirum sin ia. Ma a xap sin ia mu, iaa bula, ngali iaa ba xap adi
lolbiir papan lolbiir.
28 Biaabi iaa suk siir buxa ngali tulen ia, ngalibi gim ba sebula taton nawe
gim lasi ia. Ma ngali iaa ba se xap lolbiir buxa.
29 Gim na sirawaa ia lalon Orong taman taton ma gim na manglen no mat
taamat malen ia.
30 Amuina tii suk atataaen minet sin xan tinaxaa lalon Karisito. Ma tii ga
tali xan tino ngali tiltsomi iaa amuina gim tii xap pupua ngali xosaraa abia
tinaxaa.

3

Tinaalnge mu lalon Karisito

1 Nugu no taamat lalon Karisito, gim na taton sin Orong. A xap xa mamaet
sin iaa ngali atalaa abala no maarang laa sin gim sebula ma ngali tilaamamil
sin nagim tinaalnge.
2 Gim na tilkaali gim tsaa sin no xapuna, biaa no inaman di ta xoxosaraa
namaang morokon, di xaa tae ma xosor atsoti no isua.
3 Amuina gita abia di, di ta xasau so, gita langaari sin nantanuaan Moroaa,
ma gita aminaalami Iesu Karisito. Ma gita ga xap taalnge sin tinaxaa ina
pakpak.
4 Oro iaa ie muina ngali taalnge sin pakpak.
Nawe xa adodo ngali taalnge sin pakpak, a xudu nugu no muina.
5 Amuina sin nan apaasaatuul ina leng iaa tii xasau, iaa taamat so in Israel
sin xan dal Benjamin. Iaa amusili xadi namaang no Ibru, ma iaa Paarasi.
Biaabi iaa suk xaa amusili axaautsi xan lo Moses.✡
6 Nugu adodo asuk lalep buxa ngali atsoti xan matenaanua Moroaa.
Amusili xan lo Moses iaa suk tutiik laaliu, ma leiwaa sin no namaang tsaxa.✡
7 Oro biaa no maarang iaa ta setauan adodo we naba axaautsi iaa,
talaawaa iaa se nanxilalaa we no maarang gomsaa mu nawe iaa saan ngali
amusili Karisito.
8 Sen maarang bula, iaa nanxilalaa abala no maarang, malen no maarang
gomsaa mu. Xariin maarang mu biaa ta suk lot buxa, iaa saan ngali atii Iesu
Karisito, nugu Orong. O ngali ia mu iaa tii se poroklii no daan maarang. Iaa
lasi no malen no ro mu, biaa ngali iaa ba adi Karisito.
9 Ma iaa ba suk tso wat sin ia, ta xap adi xa ina tutiik sin iaa tsaa biaa ta
xaal sin lo oro ngali biaa tinaalnge lalon Karisito. Biaa ina tutiik ta xaal sin
Moroaa sin tinaalnge.
10 Iaa saan ngali atii Karisito ma ngali atii xan xoror ina xan tinapaas
mula sin minet. Iaa saan bula ngali iaa na arie til ngali saaen sosong mii ia
ma ngali iaa ba malen ia sin xan minet.
11 Iaa saan ngali abala tino lalon Karisito, amuina iaa suk titii buxaai iaa
ba tapaas mula sin minet.

✡ **3:5 3:5** Apo 23:6; 26:5 ✡ **3:6 3:6** Apo 8:3; 22:4; 26:9-11

Gita na sol tutiik sin etsil

12 A xap we iaa tii se tsiili abala no maarang o iaa se axaau laaliu, a xap.
Oro Iesu Karisito tii se xanei iaa ngali tsap malen ia biaabi iaa ga taxaa
watwat ngali tsap malen ia.
13 Nugu no taamat lalon Karisito, iaa xap adodo we iaa se tsap malen
Karisito. Oro iaa suk adodolii samaarang biaa ta se liu ma iaa ba sol watwat
ngali samaarang ta til talaa laamua.
14 Iaa watwat laa tsaa sin xapkap ina abia solsol ina etsil ngali tsiili abia
tinabel axaau biaa Moroaa tii se ilei iaa laa lalon Iesu Karisito balalangit.
15 Gita araraa gita se masak, gita na ukbal taman no maarang gita ta
papaare taman no o nawe gim adodo xaatsap, biaa bula Moroaa naba alengi
gim taman.
16 Oro xariin maarang mu, gita na amusili sawe gita tii se atii.

Xida matenbung so made balalangit

17 Nugu no taamat, gim na til etudim ngali amusili nugu pupua. Gim na
nanxilalaa abia di, di tii tino amusili abia mat namaang giem tii se tali sin
gim.
18 Oro malen setauan, iaa tii tigiri asaaiti gim ma talaawaa iaa sebula
asaaiti gim taman no didinmat, xuduxudu ina no inaman di tino malen di
no matenkorot sin xan tongol Karisito.
19 Oro di ba adi xariin xirabas Edes. Xadi moroaa abia no balan di, ma
xadi minaalam abia xadi minangel, ma xadi no adodo a manman sin no
maarang lalon abala balan pula mu.
20 Oro, gita so in balalangit. Ma gita ga suk watwat buxa ngali liliis ngali
aia untino in tade, iwaa Orong Iesu Karisito,
21 iwaa ta ie xoror biaa ta pupua ngali aturungi no mat maarang araraa
paina xan banam, naba putsi abala pakpak ngalibi naba malen tsaa xan
pakpak ta ie minaalam.

4

1 Biaabi nugu no taamat so, nugu taton ma nugu bungwal, biaa mu uk sal
gim na tilwatwat sin Orong. Nugu no taamat, biaa iaa tii titii gim ma iaa tii
ga saan buxa ngali lasi gim.

No totore inanaa

2 Iaa suk ningi so Iodia ma Sintitse ngali delu na tsap taman xuuk bal sin
xadelu xalkale lalon Orong.
3 Asuk so abala ma iaa suk ningi gim so ngali gim na til etaxaa mii iaa, gim
na tiltsomi abala lo aina, delu nugu no uk untinaxaa amuina sin inesaait
mamainaang, mii Klemen ma biaa di araraa di ta taxaa mii iaa. No iesan di
biaa ta manman lalon lawin laalaa ina tino.
4 Gim na tigiri tataton sin Orong. Iaa ba sebula paare, gim na taton.
5 Gim na asen namaang ina mangmagus sin no inaman araraa. Orong se
ila atataaen gita.
6 Gim nangaam lolbiir buxa ngali xawas, oro sin no maarang araraa
taman no sausawit ma asaaiti Moroaa taman semaarang gim ta saan ngali,
taman tinabel axaau, ngali gim na tali nagim no ningning laa sin Moroaa.
7 Ma xan malina Moroaa, biaa ta lapalaa buxa ngen xida sinaae, naba
tilaamamil sin xida no butsa ma nagim no adodo lalon Iesu Karisito.
8 Nugu no taamat gim na adodomi, sawe aso, sawe asuk axaau buxa,
sawe asuk tutiik, sawe asuk mixat, sawe asuk matmirmir, sawe asuk mat

mamainaang, nawe xawas asuk axaau buxa o sawe axaau ngali pa'ii gim na adodo ngali abala no maarang.
9 No sawe gim tii se asasing sin o gim tii se adi o gim tii se alongmen o lasi sin iaa, gim na xosaraa no. Ma ngali xan malina Moroaa naba manman mii gim.
10 Iaa suk taton buxa lalon Orong ngali sin xapkap gim tii se auuli nagim no adodo ngali iaa. Iaa atii gim tii adodo watwat buxa ngali iaa, oro a xap xa sal ngali gim ba asen abia sin iaa.
11 Iaa xap totore taman abala, amuina iaa ta suk muun ngali xawas, a xap. Iaa tii se adi asasing we, iaa na taton mu ngali nawe no sen mat maarang atsap susugu.
12 Iaa se atii sawe abala muunwas, ma iaa tii se atii bula sawe abala minaas. Iaa tii se asasing sin namaang ngali taton sin no mat leng ta xaalame susugu ma no xalkale. Nawe di tabiel axaautsi iaa o iaa itol, o nawe iaa minaas o iaa muun. Iaa ba putsangi axaau sin Moroaa.
13 Amuina iaa pupua ngali xosaraa no mat maarang araraa sin Karisito iwaa tii awatwati iaa.
14 Asuk axaau ngali gim tii til mii iaa sin abia nugu no mamaet.
15 Gim bula, no inaman Pilipaai, gim atii sin abia no leng setauan gim tii er atixi inesaait mamainaang ma gim atii we a xap xa lalon xan matenaanua Moroaa na tiltsomi iaa biaa iaa tii xaal Masedonia, oro gim xasinge mu gim tiltsomi iaa sin namaang ina tamtabiel ma alalet.
16 Biaa iaa tii manman Tesalonika, gim lo tiltiltsomi iaa, biaa iaa tii suk muun ngali xawas.✡
17 Iaa tii xap paare taman abala amuina iaa saan ngali xa tinabel sin gim, a xap. Oro iaa saan ngali lasi gim na xosaraa xaa tinaxaa axaau bula ngen papan samaarang gim tii se xosaraa.
18 Iaa tii se adi no mat maarang araraa gim tii tali sin iaa biaa ta usli buxa. O balawaa nagim no tinabel Epaprodaitus tii le tabali iaa taman, asuk malen no tinabel ta tso marir, ma ga sirawaa ma ga atatoni Moroaa.
19 Ma iwaa uk Moroaa iwaa tii tilaamamil sin iaa naba xosor puaa nagim no muun xaal sin xan minaalam ina xalkale ina untang lalon Iesu Karisito.
20 Laa sin xida Moroaa ma Mom biaa minaalam laaliu ma laaliu. Aso.
21 Gim na putsangi axaau sin xan no inaman pat Moroaa biaa di ta manman lalon Iesu Karisito, ma xida no taamat lalon Karisito biaa di tii manman mii iaa, di putsangi axaau bula sin gim.
22 Ma biaa xan no inaman pat Moroaa, ma biaa di tii taxaa lalon xan anua Sisa tala, di putsangi axaau bula sin gim.
23 Xan amiimiilam Orong Iesu Karisito naba manman mii gim. Aso.

✡ **4:16 4:16** Apo 17:1

Xan Inaatel Pol laa sin no Kolosi

Pol a suei atatoni no untaltaalnge in Kolosi

1 Iaa, Pol, xan aposal Iesu Karisito sin xan sirsiir Moroaa, iaa tii ga atalaa
abala inaatel, ma Timoti xida taamat ila mii iaa.

2 Laa sin nagelulu no taamat biaa xan no inaman pat Moroaa, no
untaltaalnge so lalon Karisito Kolosi:
Xan amiimiilam ma malina Moroaa xida Mom, a laa sin gim.

Pol a putsangi axaau sin Moroaa

3 Gelu tigiri putsangi axaau sin Moroaa iwaa xan Mom xida Orong Iesu
Karisito biaa gelu ta ningning ngali gim;
4 amuina gelu tii se alongmen nagim tinaalnge lalon Iesu Karisito ma ina
abia nagim titii sin xan no inaman pat Moroaa.
5 Biaa tinaalnge ma titii ta tsik tsuul lalon liliis taman tinaalnge ngali abia
iliil, biaa ta se taxaaturungi ngali gim balalangit ma biaa gim ta se a lolong
xaa sin, lalon abia totore ina soina, biaa inesaait mamainaang,
6 biaa tii se xaalame sin gim. Lalon xolkolmoxo ina inaman araraa
balawaa inesaait mamainaang a lo tsiktsik ma ga waalii no waawaan malen
ta lo xoxosaraa labatina gim sin abia leng gim tii alongmen ma gim tii ga
atii sin xan amiimiilam Moroaa lalon xan no soina araraa.
7 Gim tii asasing xaal sin Epaparas nagelulu uk xos ina untutule iwaa xan
untinaxaa so Karisito ngali gelulu.
8 Ma iwaa bula ta asaaiti gelulu taman nagim titii lalon Nantanua Pat.
9 Amuina sin abala, atiltsoli sin biaa leng gelu tii lolong xaa sin gim, gelu
tii xap iaawis sin ningning ngali gim ma gelulu tii ga ningi Moroaa ngali
naba tuali gim taman sinaae ngali atii xan sirsiir lalon sinaae ina Nantanua
Pat.
10 Ngali nawe gim ba atii senaara Moroaa tii we gim na xosaraa, ma gim
tii atii ma leng sin xan no sal: gim ba atolomi lalon abia sal biaa ta manglen
Orong Iesu. Ma gim ba atatoni ia lalon no maarang araraa gim tii xosaraa.
Ma gim ba waalii xaa waawaan lalon no tinaxaa axaau araraa. Ma gim ba
tsik lalon xan sinaae Moroaa.
11 Gelu sawit we, Moroaa naba awatwati gim taman xan xoror biaa ta
amusili xan watwat ina minaalam. Ngalibi gim ba pupua ngali tilwatwat
lalon mangmagus ma tataton.
12 Gim na tigiri putsangi axaau sin Mom iwaa tii se axilangi gim ngali
exasen abia tinaxaa no inaman pat di ta tapkina abia Maradaan ina laleng.
13 Moroaa tii se gii mulangen gita xaal sin xan xoror morokon Saatan
biaa ta malen gita tii tino lalon abia lodo ma tii ga tali gita laa lalon abia
xan Maradaan xan tsi iwaa ta titii.
14 Lalon iwaa tii gii mulangenai gita, ngali adodolii no namaang tsaxa,
gita tii xoxosaraa.

Xan xalkale lot Karisito

15 Karisito, ia nan patpatsen Moroaa iwaa gita ta xap pupua ngali lasi ia,
tuaa papan no axoxos araraa.
16 Amuina Moroaa ta axosngi no maarang araraa balalangit ma papan
balan pula, biaa gita ta pupua ngali lasi o xap pupua ngali lasi, no muina

xalkale o no xoror o no lalaamua ma no banam biaa no mat maarang araraa axosngi no ngali ia.
17 Ia tii manman setauan sin no mat maarang araraa ma ga xosaraa no maarang araraa xasinge, ngali taxaa etudim.
18 Ma Karisito, a laamuangen abia pakpak biaa xan matenaanua Moroaa, amuina Moroaa atapaasi ia setauan sin minet, ngali naba xap met bula, ngalibi Karisito naba tsap lalaamua sin no mat maarang araraa ta tino.
19 Amuina Moroaa a taton we xan Tsi na us taman xan no namaang araraa.
20 Ma Karisito ia mu, iwaa Moroaa ta tali ngali xosaraa xa sal ngali axos mulangenai no maarang araraa laa lalon xalkale mamainaang mii ia tsaa. Balawaa a todomien no maarang lalon balan pula ma no maarang balalangit ngali tali malina sin xan dal ta tamkabare papan tongol.
21 Setauan gim tii man palaaen Moroaa ma gim ga tsap xan no matenkorot lalon nagim no adodo amuina sin nagim no namaang morokon.
22 Oro talaawaa Moroaa a se ukbal mii gim sin xan pakpak Karisito sin xan minet ngali atsapngen gim ngali tsap pat ma mixat lalon no matan.
23 Nawe gim lo tigiri manman lalon nagim tinaalnge ma gim ga xap giis lalon liliis taman tinaalnge ngali sawe Moroaa ta xubatsi sin gim lalon inesaait mamainaang. Balawaa inesaait biaa gim tii alongmen ma di tii ga se baais taman sin no inaman araraa paina balalangit, ma biaa iaa Pol, iaa tii ga tsap untutule sin.

Xan tinaxaa Pol sin no Gentail

24 Iaa saaen sosong amuina sin abia tinaxaa iaa tii se xosaraa ngali tiltsomi gim, oro iaa xosaraa abala taman taton. Ma iaa ga taton ngali saaen abia no sosong araraa amuina Karisito tii atsuraa iaa ngali saaen ngali xan xolot, ngali tiltsomi xan no inaman, biaa xan matenaanua Moroaa.
25 Iaa tii tsap xan untutule sin xan tinaxaa Moroaa tii ilei iaa ngali tiltsomi gim. Ngali tali abala xan totore Moroaa sin gim ta suk usli buxa.
26 Biaa xan inesaait xuxii Moroaa tii xuxii ti tsaa sin no utmilmil, oro talaawaa tii se alengi sin xan no inaman.
27 Moroaa tii adodo ngali paate asen sin xan no inaman, xan ngitngit mamainaang ngali no Gentail, biaa Karisito ia lalon gim ma gim ga pupua ngali taalnge we, gim ba adi abia minaalam, biaa Moroaa tii se xubu tali sin gim.
28 Gelu baais taman abala xan inesaait Karisito sin no inaman araraa ngali anaai ma asingan di ngali amusili ia taman no sinaae araraa, ngalibi gita ba tsap mamainaang laamuaan Karisito.
29 Sin abala muina iaa ga taxaa watwat ngali xosaraa abala tinaxaa taman no watwat araraa biaa Karisito tii tali sin iaa, ngali baais taman abia inesaait mamainaang.

2

1 Iaa saan ngali gim na atii iaa ta sen taxaa watwat we ngali gim ma ngali abia di bula Laodisia ma biaa di araraa di ta xap mager sabasue iaa tsaa.
2 Iaa xosaraa abala ngali anaai gim araraa lalon nagim no butsa ngali man etudim lalon titii, ngalibi di ba us taman minaas ina sinaae laaliu ngalibi di ba atik axaautsi xan ngitngit xuxii Moroaa iwaa mu Karisito.
3 Karisito mu a pupua ngali asinaae buxaai gim ngali atik axaautsi xan inesaait so Moroaa, biaa ta malen no daan mat maarang xadi no iliil ta laa lapalaa.

4 Iaa asaaiti gim taman abala ngalibi naba xap xa na apanaai gim taman
no asasing daraxe ta teng mamainaang.
5 Biaa iaa ta xap manman mii gim lalon pakpak, oro iaa manman mii gim
lalon nantanua ma iaa taton ngali lasi gim ta sen man we lalon nagim no
xalkale axaau ma gim ta sen tilwatwat we lalon nagim no tinaalnge lalon
Karisito.

Tino a us lalon Nantanuan Karisito

6 Malen mu gim ta se adi Iesu Karisito malen nagim Orong gim na tigiri
tino lalon ia.
7 Gim na taalnge sin abia inesaait taman Karisito ma lo manman etudim
mii ia, ma gim na lo taltaalnge sin sawe gim tii se asasing taman, ma gim
na usli buxa ngali putsangi axaau sin Moroaa.

8 Gim na tilaamamil ngali xa na xap atuaai gim ngali taalnge sin xadi no
adodo taman Moroaa. Sawe di ta asasing taman a maarang gomsaa mu ma
a xap xaal sin soina oro a xaal mu sin xadi adodo no inaman, ma nanaaxuuk
ina asasing ina abala xolkolmoxo ta xap xaal sin Karisito.

9 Biaa Karisito tii tsap taamat, ia Moroaa tsaa.
10 Ma gim se tsap maatkel araraa amuina gim ta tso wat sin Karisito, iwaa
tii laamuangen no xoror ma banam araraa.
11 Amuina gim ta tso sin Karisito, a malen axasaui gim ma tii ga saali
nagim no namaang tsaxa, balawaa tii xap tsap sin taamat ta xosaraa taman
no liman oro Karisito tii saali nagim no namaang tsaxa.
12 Biaa gim tii axaxadaan, asen we nagim no namaang tsaxa a se punami
malen mu Karisito di tii punami, balawaa atsap amuina gim taalnge we sin
xan xoror Moroaa, atapaasi Karisito sin minet.

13 Biaa gim tii met sin nagim no namaang tsaxa ma amuina gim tii xap
xasau sin xoror ina nagim no namaang tsaxa oro Moroaa atapaasi gim mula
ngali tino mii Karisito. Ga adodolii xida no namaang tsaxa araraa.
14 Balawaa a malen tii saali xida no namaang tsaxa biaa lo tii atuti gita
taman. Ga saali araraai abia lo, sin tii ataxiwaa Karisito papan tongol.
15 Tii xap adodolii xida no namaang tsaxa mu oro biaa bula tii tabaxi abia
no xoror watwat ma biaa no banam ma ga asen sin no inaman araraa we,
a se aiepatsaa di, biaa tii met papan tongol.

16 Biaabi gim nangaam lolong sin xa iwaa ta ininte sin gim ngali sawe gim
ta ngani o nungi, o sin no leng ina luxaal ina langlangaari, ma sin no uleng
uul o sin no leng Saabat.
17 Balawaa no maliip ina no maarang biaa naba ta xaalame; biaa soina
gita ba tsal tatanginai lalon Karisito.
18 Gim nangaam poroklii xa na atuaai gim ngali adokdoki gim tsaa ma
langaari laa sin no angelo biaa naba ta xosaraa gim ngali xosorlii abia iliil
biaa Moroaa tii se xubatsi ngali gim. Ilawaa xa a we, a ie sinaae buxa xaal
sin Moroaa amuina tii se lasi no binalang nanen. Xan adodo tii xaal sin ia
tsaa ma tii ga xosaraa ia ngali paraak. Oro a suk so maase a xap xa muina
ngali naba paraak taman.
19 Tii se papaalii namaang ina taltaalnge ma asasing taman soina
ina inesaait. Malen mu xo ta laamuangen pakpak, biaabi Karisito ga
laamuangen xan no inaman araraa, ngalibi di ga taxaa todomien no luat
ma pines biaa ta taxaariti pakpak, ma tii ga tsik sin xan sal Moroaa tii se
ngiti.

20 Gim tii se met mii Karisito, ngali abala no namaang ina xolkolmoxo ina
inaman, malen gim ta man tsaa lalon, biaabi gim nangaam tigiri amusili
abala no namaang ina abala xolkolmoxo.
21 Di asasing we, “Gim nangaam taxaana abala no maarang taman no
liman gim ma gim nangaam xon saaen abala no mat luxaal ma taana abala
no mat laxen maarang.”
22 Balawaa no namaang a tilaaxilangi no maarang naba ta xap man adis.
Mil sin gita tii se taxaa xap taman no, gita ba se silelii no, amuina a xaal mu
sin xadi asasing no inaman.
23 Balawaa no namaang asen so puapua ina sinaae mamainaang ngali
amusili oro a xap, amuina di asingan no inaman ngali siir ngali di na
xosaraa abia no maarang biaa di ta saansili taman xaraxin watwat ngali di
ba asen we, di xap adokdoki di tsaa, ma asosongi di tsaa amuina di adodo
we, di ba atatoni Moroaa. Oro aso balawaa no namaang a xap tiltsomi no
inaman ngali arongi xadi no namaang morokon.

3

No namaang ina xalkale pat

1 Amuina gim tii se tapaas mula mii Karisito gim na tsatsel taman nagim
no butsa ngali no maarang axaau biaa Moroaa tii se taxaaturungi ngali gim
tade balalangit, tiwaa Karisito ta xalkale sin xan lima mua Moroaa.
2 Gim na tigiri adodo watwat ngali no maarang lapalaa, a xap no maarang
nan balan pula.
3 Amuina nagim namaang in xamkabaar a se xap, malen mu gim tii se
met, ma talaawaa nagim no tino uul lalon Nantanua a se xuxii mii Karisito
lalon Moroaa.
4 Biaa Karisito, iwaa nagim tino, naba ta asemat, biaa gim bula gim ba
asemat mii ia lalon minaalam.
5 Biaabi gim nangaam bula xosaraa abala no namaang morokon biaa ta
tsoxo mii nagim no namaang tsaxa ina abala balan pula. Nangaam xosaraa
no namaang ina tsuliu ma gim nangaam manginngin ngali xosaraa biexaa
matlaxen namaang tsaxa, mataxaaxaa ngali num xaa daan maarang biaa a
malen gim langlangaari laa sin no malagan.
6 Amuina sin abala, xan minagaa Moroaa naba xaalame papan abia di ta
xap amusili xan no totore.
7 Gim tii eses lalon abia no namaang lalon abia tino gim tii manngi.
8 Oro talaawaa gim na se papaalii abia no mat laxen namaang tsaxa malen
no minagaa, paare pulapula, ietsaxa ina ngus.
9 Gim nangaam apanaai engen gim amuina gim se saali nagim no
namaang xabaar gim tii xoxosaraa.
10 Talaawaa nagim no adodo na suk tsap uul ma xaatsap araraa. Moroaa
a se xosaraa gim ngali tsap no taamat uul ma ga xosaraa gim ngali tsap
malen ia tsaa ngalibi gim ba atik axaautsi ia.
11 Amuina Moroaa a se xosor auuli gim, asuk xap xawas na tsaxa nawe
gim no Jiu o no Gentail, xasau o xap axasaui o xibong o no inaman xuul o
xa untutule o xa taamat leiwaa oro Karisito mu a tino lalon no untaltaalnge
araraa.
12 Biaabi Moroaa ga se axilangi gim ngali tsap xan no inaman pat so ta
titii buxaai di. Gim na amusili no namaang ina titii biexaal, namaang axaau,
namaang ina adokdoki, namaang ina mangmagus ma xalkale adamis.
13 Sirawaa engen gim, nawe xa a se atsaxati gim, gim na adodolii xadi no
namaang tsaxa malen Orong Iesu ta adodolii nagim no namaang tsaxa.

14 Lapalaa papan abala no namaang biaa namaang ta suk lot buxa, gim
na etitii engen gim biaa namaang a todomien no untaltaalnge araraa.
15 Xan malina Karisito naba laamungen nagim no butsa amuina malina
a putsangi gim malen gim ina uk pakpak. Ma gim na putsangi asuk axaau
maase.
16 Poroklii xan totore Karisito naba manman mii gim malen gim ta
asingan ma anaai gim xuxuuk taman no sinaae araraa malen gim ta
anaanngi no ananaan ina buk Saam ma ananaan ina paipa'ii ngali putsangi
axaau sin Moroaa lalon nagim no butsa.
17 Sin no sen maarang gim ta xosaraa, o paare taman lalon totore, ma
tinaxaa, gim na xosaraa araraai no, sin iesan Orong Iesu, ma putsangi axaau
sin Mom Moroaa.

Namaang lalon matenaanua

18 Gim no aina minaxis gim na tigiri amusili xadi no totore nagim no
maxis amuina biaa xan sal tutiik Orong ngali xosaraa.
19 No taamat minaxis gim na titii nagim no tubu ma gim na xap bal tsaxa
ngali xosor atsaxati di.
20 Notsi gim na long amusili xadi no totore nagim no mom ma nagaa sin
no maarang araraa gim ta xosaraa, amuina balawaa atatoni Orong Iesu.
21 No mom gim nangaam amagaai nagim notsi, amuina nawe gim xosaraa
abia, di ba xap taton.
22 No untutule gim na long amusili nagim no manmanel ina balan
pula lalon no maarang araraa ma gim na xosaraa abia a xap papan no
matan di ta nanen, ma ngali adi xadi tinaalnge, oro taman butsa ta so ma
mangmangle xa ngali Orong Iesu.
23 Sawe gim ta xosaraa gim na taxaa taman nagim no butsa araraa, malen
gim ta taxaa ngali Orong ma a xap ngali taamat.
24 Amuina gim atii we, Orong naba tali sin gim nagim no tapkina ma gim
ba adi biaa tubudaan tii se xubatsi ngali tali sin xan no inaman. Amuina ia
iwaa Orong Iesu so, iwaa gim ta taxaa ngali.
25 Iwaa xa ta xosaraa namaang tsaxa naba adi xan iliil ngali xan namaang
tsaxa, amuina Moroaa naba ininte bula sin no inaman araraa sin abia uk
sal.

4

1 No manmanel gim na xosaraa no namaang ta tutiik ma ta arie pupua
ngali nagim no untutule, amuina gim atii we, gim ie Orong tade balalangit.

Pol atsuraa no Kolosi ngali ningning

2 Gim na xap iaawis sin sausawit ma gim na tigiri xoxo ma putsangi axaau.
3 Ma gim na ningning ngali gelulu bula ngali Moroaa naba tsalali mat
ngali baais taman xan inesaait so Karisito, laa sin abia no inaman di ta xap
leng sin ti. Iaa manman lalon anua lodo talaawaa amuina iaa baais taman
abala inesaait.
4 Gim na ningning, ngali iaa ba paare leng axaau taman abala inesaait
mamainaang malen iaa ta atii.
5 Gim na xosaraa namaang axaau ngali asen sin abia no muun taltaalnge
sin Iesu Karisito. Gim na se taxaa axaau taman sinaae sin abala no leng.
6 Nagim no papaare na us taman amiimiilam ngali di ba titii buxaai sawe
gim ta paatinai. Mil gim ba atii, gim ba ta sen xisi wenangen di araraa.

Pol atalaa xan no xapkap ina putsangi axaau

7 Taitsikas naba asaaiti gim taman no inesaait araraa taman iaa. Ia nugu
xos ina taamat, untinaxaa so ma uk untutule lalon Orong.
8 Iaa ba tulen ia laa sangan gim taman biexa xaraxin tinaxaa ngali gim
ba asasing sin ia ngali sawe ta tsap sin giem ma ngali naba anaai awatwati
nagim no butsa.
9 Naba xaalame mii Onisimas xida untinaalnge so ma xos ina taamat, ia
iwaa xa ina gim. Delulu ba asaait taman no maarang araraa ta tsap tala.
10 Turaaga ma nugu uk xaus ila Aristakas a tulen xan lasiaat axaau sin
gim mii xan Mak bula, iwaa xan koko Banabaas. (Gim tii se adi no totore
taman ia. Nawe a xaalame sangan gim, gim na suei atatoni ia.)
11 Iesu iwaa di ta putsangi Jastas a tulen bula xan lasiaat axaau. Balawaa
mu di no Jiu labatina nugu no uk untinaxaa ngali xan maradaan Moroaa
ma di tii ga asen abia di tii atuturi iaa.
12 Epaparas ia ina gim ma ia xan untutule Iesu Karisito a tulen xan lasiaat
axaau. A tigiri ningning watwat ngali gim ba tilwatwat, masak ma leng
buxa lalon xan sirsiir Moroaa.
13 Iaa paare leng taman ia ta taxaa watwat ngali gim ma ngali abia di
Laodisia ma Hirapolis.
14 Nagiem xos so ina turan giem ila Luk, iwaa untubatuba ma Demas delu
tulen xadelu lasiaat axaau.
15 Tali nugu lasiaat axaau laa sin no turumasen iaa Laodisia ma Naimpa
ma biaa xan matenaanua Moroaa lalon xan anua.
16 Mil sin xa tii se xoxoti abia inaatel laa sin gim tia Kolosi, lasi ngali xa
naba xoxoti laa sin abia xan matenaanua Moroaa Laodisia ma axaau bula
ngali gim na xoxoti abia inaatel iaa tii atalaa laa Laodisia.
17 Gim na asaaiti Atsipas weaatalaa, “Na xosor araraai abia inatalil Orong
tii tali sin ia.”
18 Iaa, Pol, iaa atalaa abala, lasiaat axaau taman limaaga tsaa. Gim na
adodomi nugu manman lalon anua lodo. Iaa sawit we, xan amiimiilam
Moroaa naba manman mii gim.

Nanaaxuuk ina xan Inaatel Pol laa sin no Tesalonika

1 Iaa Pol, Sailas, ma Timoti:
Getu atatal laa sin gim, xan matenaanua Moroaa in Tesalonika lalon
Moroaa iwaa Mom ma Orong Iesu Karisito:
Xan amiimiilam ma malina a laa sin gim.✡

Getu putsangi axaau sin no untaltaalnge Tesalonika

2 Getu tigiri putsangi axaau sin Moroaa ngali gim araraa ma putsangi
axaau sin gim lalon nagetu no sausawit.
3 Getu tigiri adodomi laamuaan xida Moroaa ma Mom nagim no tinaxaa
ta atsapngen tinaalnge, ma nagim tinaxaa ta xaal sin titii, ma nagim liliis
taman tinaalnge lalon xida Orong Iesu Karisito biaa ta anaai gim ngali
tilwatwat.
4 Getu atii, nagetu no taamat biaa Moroaa tii titii gim, biaa tii se axanei
gim,
5 amuina nagetu inesaait mamainaang a xap xaalame mu taman no
totore, oro a xaalame bula taman xoror watwat, ma taman Nantanua Pat
ma taman tinaalnge ta suk riri. Gim atii getu sen man we labatina gim ngali
tiltsomi gim.
6 Gim tii se tsap no puapua ina giem ma ina Orong; gim se xaao
taman sosong, oro gim suei atatoni abia inesaait mamainaang taman taton
Nantanua Pat ta tali.✡
7 Ma gim tii ga tsap puapua ngali no untaltaalnge araraa lalon Masedonia
ma Akaia.
8 Xan inesaait Orong a teng tsuul sin gim, a xap tala mu Masedonia ma
Akaia oro nagim tinaalnge lalon Moroaa di tii se atixi tsaa lalon no xolot
araraa. Biaabi getu ba xap paare taman, amuina di tii se atii tsaa.
9 Amuina di tsaa di paatinai gim ta sen suei wenangen getatuul. Di asaait
taman, gim ta sen puxutsi we laa sin Moroaa ma gim ga taaltalu sin no
malagan ma gim ga amusili iwaa Moroaa ta tino ma ta so.
10 Ma ngali liliisi xan Tsi xaal balalangit, iwaa tii atapaasi sin minet, Iesu
iwaa tii aleiwaa gita sin xan minagaa Moroaa.

2

Xan tinaxaa Pol tia Tesalonika

1 Nagetu no taamat, gim tsaa gim atii, nagetu ines xaalame sangan gim, a
xap maarang gomsaa.
2 Ti Getu tii se xaao taman no sosong ma di tii ga ama ngali getatuul tia
Pilipaai, malen gim ta atii, oro Moroaa atiltsomi getatuul. Getu pupua ngali
baais taman xan inesaait mamainaang sin gim. Getu tii xap mataa sin abia
di, di tii suk xonon ngali tilbanti getatuul.✡
3 Biaa getu tii atsura awatwati gim ngali taltaalnge sin inesaait ma-
mainaang, tii xap tsap taman adodo ngali xonon ngali apanaai gim.
4 Oro getu paare taman xan inesaait mamainaang, amuina Moroaa tii se
nen xilalaa getatuul ma tii se taltaalnge sin getatuul, ngali getu ba paare

✡ **1:1 1:1** Apo 17:1 ✡ **1:6 1:6** Apo 17:5-9 ✡ **2:2 2:2** Apo 17:1-9

taman inesaait mamainaang. Getu xap xonon ngali atatoni no inaman, Oro Moroaa iwaa ta xonon nagetu no butsa.
5 Gim atii we, getu xap saan ngali adaani gim o getu xap saan ngali baaii nagetu no namaang ngali mataxaaxaa. Moroaa a tiltsoxoti getatuul.
6 Getu xap nanen ngali xaa inaman di na pa'ii getatuul o xaal sin gim o xaal xaatsap.

Malen xan no aposal Karisito getu nii tali mamaet sin gim, ngali tiltsomi getatuul.
7 Oro getu tii xale mangmagus labatina gim, malen nagaa tii tilaamamil sin xan no tsi dokdok.
8 Getu titii buxaai gim biaa getu ga taton ngali exasen mii gim, a xap taman mu xan Inesaait Mamainaang Moroaa, oro nagetu tino bula, amuina gim nagetu no xos so.
9 Aso maase nagetu no taamat, gim adodomi nagetu no inatalil ina abala tinaxaa watwat. Getu taxaa xuxute ngali getu ba xap atsuraa gim ngali xaa xuxute ngali tiltsomi getatuul, biaa getu ta baais taman inesaait mamainaang xan Moroaa laa sin gim.
10 Gim no tiltsoxoti ma Moroaa bula, biaa getu ta sen pat we, tutiik ma leiwaa labatina gim ta taltaalnge.
11 Gim atii nagetu namaang laa sin gim xuxuuk, a malen xan namaang iwaa mom ta xosaraa laa sin xan no tsi tsaa.
12 Getu anaai ma axorongi gim, ngali ningi awatwati gim ngali tino ngali atatoni Moroaa, iwaa ta ilei gim laa sin xan Maradaan ma xan minaalam.
13 Ma getu tigiri putsangi axaau bula laa sin Moroaa amuina, biaa gim tii adi xan totore Moroaa biaa gim tii longmien sin getatuul, gim suk sirawaa abia totore malen a xap xadi no totore no inaman, oro aso maase malen biaa xan totore Moroaa, biaa tii taxaa lalon gim, gim biaa gim, gim ta taltaalnge.
14 Ngali gim, nagetu no taamat, gim na tsap no unaatotolomi ina xan no matenaanua Moroaa lalon prowins Judaia, biaa di ta manman lalon Iesu Karisito: Gim tii se xaao taman sosong sin nagim no inaman tsaa Tesalonika, biaa uk namaang xan no matenaanua Moroaa di tii se xaao taman sosong xaal sin no Jiu lalon Jerusalem,✡
15 biaa di tii sas amantei Orong Iesu ma no propet bula ma di tii ga xalel atsuulngi getatuul. Di tii xap atatoni Moroaa ma di tii ga ngutsulen no inaman araraa,✡
16 sin xadi ngitngit ngali tilbanti getatuul ngali papaare sin no Gentail ngalibi di ba leiwaa. Ma sin abala namaang di ba lo axuxumuli xadi no namaang tsaxa pupua sin xan minagaa Moroaa naba ta pataminai di.

Pol a saan ngali lasi no inaman Tesalonika

17 Oro, nagetu no taamat, biaa di ta atuaai getatuul ngali man epalaaen gim, sin biexaa nen leng, (sin pakpak oro a xap sin adodo) sin nagetu no ngitngit tsaa getu suk watwat ngali xonon ngali lasi gim.
18 Amuina getu saan ngali xaalame sangan gim, aso iaa Pol, iaa se tigiri xonon ngali xosaraa ngali laa sangan gim, oro Saatan tii suk tilbanti getatuul.
19 Ngali sawe nagetu liliis taman tinaalnge ma tataton ma bungwal ngali getu ba aminaalami lalon no matan Orong Iesu biaa naba ta xaalame? A xap, gim mu, ngaa?
20 A suk so maase, gim se, nagetu minaalam ma nagetu tataton.

✡ **2:14 2:14** Apo 17:5 ✡ **2:15 2:15** Apo 9:23, 29; 13:45, 50; 14:2, 5, 19; 17:5, 13; 18:12

3

1 Oro biaa getu ta suk saan ngali lasi gim, ga xap pupua, getu adodo we
naba axaau ngali man mula tsaa Atens.✡
2 Getu ga tulen Timoti iwaa nagetu taamat ma iwaa xan uk untinaxaa
Moroaa ngali baais taman biaa Inesaait Mamainaang ina Karisito, ngali
awatwati gim ma ngali anaai gim lalon nagim tinaalnge,
3 ngali xa ina gim naba xap ngaungaau sin abala no xonkonon. Gim suk
atik axaautsi we Moroaa axilangi gita ngali adi abia no mamaet.
4 Biaa getu tii man etudim mii gim getu tigiri asaaiti gim, we gita ba alet
no mamaet. Ma tii ga tsap malen abia gim tii atik axaautsi.
5 Ngali abala muina, biaa iaa ga xap pupua ngali taxaariti nugu adodo
bula, iaa ga suk tutule ngali atik axaautsi nagim tinaalnge. Iaa tii suk mataa
iwaa unxonkonon naba soro xonon gim ma nagetu tinaxaa naba maarang
gomsaa.

Xan inanaa mamainaang Timoti

6 Oro Timoti tii er xaal sangan gim ma ila se sangan getatuul, ma ga le
tali inesaait mamainaang ina nagim tinaalnge, ma nagim titii. Ga asaaiti
getatuul malen gim tigiri adodo buxa ma gim ga saan buxa ngali lasi
getatuul malen, getatuul bula getu saan buxa ngali lasi gim.✡
7 Biaabi, nagetu no taamat, lalon nagetu no lolbiir araraa ma no mamaet
sin getatuul, getu tii adi inanaa amuina sin nagim tinaalnge.
8 Talaawaa, getu taton buxa amuina gim ta tilwatwat sin Orong.
9 Getu suk putsangi axaau maase sin Moroaa ngali gim, ngali xisi abia no
tataton araraa getu ta adi laamuaan no matan Moroaa amuina sin gim.
10 Getu tigiri sausawit ngali gim sin no bing ma siaat, ngali getu ba sebula
lasi gim ma tali senaara gim ta saansili ngali awatwati nagim tinaalnge.
11 Talaawaa, getu sawit ngali xida Mom Moroaa, ia tsaa ma xida Orong
Iesu na atutiki sal ngali giem ba xaalame sangan gim.
12 Getu sawit bula ngali Orong naba xosaraa nagim titii na tsik ma na usli
buxa ngali gim xuxuuk ma biexaal bula, malen nagetu titii sin gim.
13 Getu sawit bula ngali Orong naba awatwati nagim no butsa ngalibi gim
ba leiwaa ma pat lalon no matan xida Moroaa ma Mom, biaa xida Orong
Iesu naba ta xaalame mii xan no inaman pat araraa.

4

Tino ngali atatoni Moroaa

1 Ngali araraai, nagetu no taamat, getu se asingan gim ngali gim ba sen
tino we ngali atatoni Moroaa, malen gim ta tino atalaa. Talaawaa getu ga
atsuraa gim ma anaai gim lalon Orong Iesu ngali gim ba lo xoxosaraa abala
mat tino.
2 Amuina gim se atii sen asasing getu tii tali sin gim sin xan banam Orong
Iesu.
3 Balawaa xan sirsiir Moroaa ngali apati gim ma ngali sol loxono namaang
tsaxa ngali exus.
4 Gim xuxuuk gim na asasing ngali arongi no isuaan gim tsaa lalon
namaang biaa ta pat ma mangmangle.
5 Gim nangaam amusili biaa sasaae ina manginngin malen no muun
taltaalnge di ta xap atii Moroaa,

✡ **3:1 3:1** Apo 17:15 ✡ **3:6 3:6** Apo 18:5

6 ma biaa namaang, xa na xap atsoti xan taamat ma na xap apanaai.
Orong naba tali mamaet sin no inaman ngali abia no mat laxen namaang
tsaxa malen getu ta se asaaiti gim ma atewaai gim.
7 Amuina Moroaa a xap ilei gita ngali gita tsap morokon, oro ngali manngi
abia tino pat.
8 Biaabi nawe xa a taaltalu sin abala asasing, a xap taaltalu sin taamat
oro a taaltalu sin Moroaa, iwaa tii tali Nantanua Pat sin gim.
9 Talaawaa taman nagim titii ngali no taamat, getu suk xap pupua ngali
atatal taman, amuina Moroaa tii se asingan gim ngali etitii engen gim.
10 Aso malen gim titii bula nagim no taamat araraa Masedonia. Oro getu
ningi awatwati gim nagetu no taamat ngali lo xoxosaraa namaang ina titii.
11 Gim na watwat ngali xonon amusili namaang ngali xale adamis ma
gim na xap atsigili nagim no ngorngor sin xadi no mamaet biexaal. Gim na
taxaa taman no liman gim malen abia getu tii se asaaiti gim.
12 Ngalibi, biaa di ta xap taalnge, di ba lasi nagim no tino sin no leng
araraa ma di ba manglen gim. Ngalibi gim ba xap muun.

Xan tsinap Orong

13 Nagetu no taamat, getu xap saan ngali gim na ngaungaau sin abia di tii
se met o gim na lolbiir buxa malen biaa no inaman araraa, di tii xap liliis
taman tinaalnge ngali tinapaas mula.
14 Gita taltaalnge we Iesu tii met ma tii ga tapas mula, ma biaabi gita ga
taltaalnge we Moroaa naba atapaasi Iesu mii abia no untaltaalnge, di tii se
met.
15 Amusili xan totore Orong tsaa, getu asaaiti gim we gita no sa gita ta tino
tsaa, gita ba manman pupua sin xan tsinap Orong, gita ba xap laamungen
abia di, di tii se met.
16 Amuina Orong tsaa, naba xaalame lapula xaal balalangit, taman abia
xuupkup lot ina xariin lalaamua ina no angelo ma xan ililei ina tail Moroaa,
ma biaa no minet lalon Karisito, di ba setauan tapas mula.
17 Mil gita, biaa gita ta tino tsaa ma manman tsaa, Moroaa naba gii
atsigili gita mii di lalon xelangit ngali sabasue Orong nan wang, ma gita
ba manman laaliu mii Orong.
18 Biaabi, gim na anaai engen gim tsaa taman abala no totore.

5

Xan leng Orong

1 Nagetu no taamat, talaawaa getu ba xap atatal sin gim taman leng biaa
Orong Iesu naba ta mula.
2 Amuina gim se atixi axaautsi biaa xan leng Orong naba tsap malen xa
unpulapula nabing.✡
3 Biaa no inaman di ba ta lo papaare, “Malina ma manman axaau,” oro ne
biaa maulam tsaxa naba tsap isagaa sin di, malen abia sosong aina ta saaen
ta we na taxaa tsi. Ma di ba xap pupua ngali sol loxono.
4 Oro gim na xap olol ngali lasi biaa leng naba ta tsap, malen taamat ta
olol ngali lasi unpulapula ta xaalame. Amuina gim xap manman lalon lodo.
5 Amuina gim no tsi ina laleng ma no tsi ina leng. Gita xap no tsi ina bing
o ina lodo.
6 Biaabi gita na xap malen biexaal, di ta urange, oro gita na taxaaturung
ma gita na arongi xida tino.

✡ **5:2 5:2** Met 24:43; Luk 12:39; 2Pi 3:10

7 Amuina biaa di, di ta urange di urange nabing, ma biaa di ta nun gogo,
di no unnunun* nabing.
8 Oro gita ina leng, gita na arongi xida tino. Gita na aturungi abia
tinaalnge ma titii malen xida bakbaxil, ma biaa liliis taman tinaalnge ina
atotoaa xa malen tsotsobe.†✡
9 Amuina Moroaa tii xap axilangi gita ngali xaao taman sosong lalon xan
minagaa, a xap. Oro gita na adi abia atotoaa lalon xida Orong Iesu Karisito.
10 Tii met ngali gita, ngalibi nawe gita tino o met, gita ba tino etudim mii
ia.
11 Biaabi gita na anaai engen gita xuxuuk ma til atuturi engen gita, malen
aso gim tii xoxosaraa.

Xan no xapkap ina inanaa Pol

12 Talaawaa getu atsuraa gim, Nagetu no taamat, ngali gim na manglen
biaa di, di ta taxaa watwat labatina gim biaa di ta laamuangen gim lalon
Orong ma biaa di ta asingan awatwati gim.
13 Amuina sin sawe di ta xosaraa ngali gim, gim na manglen buxaai di ma
titii buxaai di. Gim na man lalon malina mii gim xuxuuk.
14 Ma nagetu no taamat, getu ningi awatwati gim ngali gim na atewaai
abia inaman, di ta pelmet, ma gim na anaai abia di, di ta mataa dirdiir, ma
gim na tiltsomi biaa di, di ta malumlum lalon nantanua, ma gim na liliis
adamis mii di araraa.
15 Gim na lasi we xa na xap xiis mulangen namaang tsaxa ngali namaang
tsaxa, oro gim na tigiri xonon ngali xosaraa namaang axaau engen gim ma
sin no inaman araraa bula.
16 Gim na tigiri papaalam.
17 Gim na tigiri lo sausawit.
18 Gim na putsangi axaau ngali no mat laxen maarang araraa ta axaau ma
ta tsaxa amuina balawaa xan sirsiir Moroaa ngali gim lalon Iesu Karisito.
19 Gim nangaam pusi ie ina Nantanua Pat.
20 Gim nangaam adodo gomsaai abia xadi no totore no propet.
21 Gim na xonon no maarang araraa di ta xosaraa ma papaare taman no.
Gim na taxaariti biaa no namaang ta axaau.
22 Ma gim na pepaalen no mat laxen namaang morokon araraa.
23 Getu sawit we, Moroaa ia tsaa, iwaa Moroaa ina malina na apati gim
laaliu. Ma ngali nantanuan gim, ma nagim no butsa ma no isuaan gim naba
leiwaa sin xan tsinap xida Orong, Iesu Karisito.
24 Iwaa tii ilei gim, asuk so ma naba xosaraa ngali gim.
25 Nagetu no taamat, gim na sausawit ngali getatuul.
26 Gim na suei no taamat araraa taman abia elaba pat taman titii.
27 Iaa atsuraa gim laamuaan Orong ngali gim na xoxoti abala inaatel laa
sin no taamat araraa.
28 Xan amiimiilam xida Orong Iesu Karisito naba manman mii gim.

---

* **5:7 5:7** *unnunun* - Drunken. † **5:8 5:8** *tsotsobe* - Cap or helmet. ✡ **5:8 5:8** Epe 6:13-17

Nanaalua
ina xan Inaatel Pol laa sin no Tesalonika

1 Pol, Sailas ma Timoti:
Getu atatal laa sin xan matenaanua Moroaa in Tesalonika lalon Moroaa
xida Mom ma Orong Iesu Karisito.✡
2 Amiimiilam ma malina a laa sin gim xaal sin Moroaa iwaa xida Mom
ma Orong Iesu Karisito.

Tinabel axaau ma ningning

3 Getu na tigiri putsangi axaau sin Moroaa ngali gim, nagetu no taamat
ma ga suk tutiik amuina nagim tinaalnge tii lo tsiktsik buxa ma biaa titii
gim ta etitii engen gim tii suk tsik buxa.
4 Biaabi labatina xan no matenaanua Moroaa getu paraak taman nagim
tilwatwat lalon tinaalnge sin abia no mamaet araraa gim tii se xaao taman
ma no xonkonon gim tii tsigaii.
5 Balawaa no maarang asen we xan ininte Moroaa a tutiik ma gim ba tsap
tutiik sin xan Maradaan Moroaa biaa gim tii se xaao taman sosong.
6 Moroaa a tutiik: naba xisi mulangen mamaet sin abia di, di tii tali
mamaet sin gim.
7 Ma na aiaawisi gim biaa gim ta saaen mamaet ma sin getatuul bula.
Balawaa naba tsap sin leng Moroaa naba ta asen Orong Iesu nan balalangit
lalon ie ta rarar mii xan no angelo xoror.
8 Naba tali sosong sin abia no inaman di ta xap atii Moroaa ma di ga xap
long amusili xan inesaait mamainaang Orong Iesu.
9 Moroaa naba asosongi di sin abia maulam tsaxa ta xap xa xapkap ina
ma na tilbanti di nan no matan Orong ma sin abia matmirmir ina xan xoror
Iesu.
10 Sin abia leng, naba ta xaalame, xan no inaman pat di ba aminaalami ma
langaari sin ia, labatina abia di, di tii se taltaalnge. Ma balawaa a todomien
gim amuina gim tii se taltaalnge sin getu tii paare leng sin gim.
11 Gim na adodomi, getu tigiri sausawit ngali gim. Ngali iwaa nagetu
Moroaa naba xoxoti gim malen gim tutiik pupua sin xan ililei. Ma biaa
sin xan xoror watwat naba xosor puaa nagim no tinaxaa axaau, ma no
maarang araraa gim tii xosaraa, sin nagim tinaalnge.
12 Getu sawit ngalibi no inaman di ba aminaalami iesan xida Orong Iesu
amuina sin sawe ta se xosaraa sin gim. Ma Moroaa naba aminaalami gim.
Naba xosaraa abia amuina sin xan amiimiilam xida Moroaa ma Orong Iesu
Karisito.

2

Iwaa unlaklaxei lo

1 Sin xan tsinap xida Orong Iesu Karisito, ma xida exumule atataen ia,
getu we na atsuraa gim, nagetu no taamat,✡
2 gim nangaam adodo xuduxudu ma lolbiir sin xadi totore no propet o
inesaait o inaatel biaa di ta we axaal sin getatuul, ta paare we xan leng
Orong tii se tsap tsaa.

✡ **1:1 1:1** Apo 17:1 ✡ **2:1 2:1** 1Te 4:15-17

3 Gim nangaam poroklii xa na apanaai gim taman xadi no inaabaa,
amuina biaa leng naba xap tsap pupua biaa epurutsaae naba ta tsap ma
iwaa unlaklaxei lo naba asemat, Moroaa tii se xororaa ia laa sin maulam
tsaxa.
4 Naba esas epuske mii Moroaa ma arisi ia tsaa laa lapalaa patanginai
no sen mat maarang di ta putsangi Moroaa iwaa di ta langaari sin, ngalibi
naba axosngi xan xalkale nan Xan Anua Moroaa ma na asaait leng we, ia
tsaa Moroaa.
5 Gim tii xap adodomi, biaa iaa tii manman mii gim, iaa tii xaa asaaiti gim
taman abala no maarang.
6 Ma talaawaa gim atii senaara ataxaariti mulangen ia, ngalibi naba
atsapngen sin abia leng so.
7 Amuina xan xoror xuxii iwaa unlaklaxei lo tii se taxaa tsaa, oro iwaa
tii taxaariti mulangen naba lo taktaxaariti tsaa pupua sin Moroaa naba ta
saali ia.
8 O mil iwaa unlaklaxei lo naba atsapngen lalon waa, iwaa Orong Iesu
naba ta xosor atsoti taman maal tii tsuul nan ngutsina ma na atsoti taman
matmirmir ina xan mulamula.
9 Iwaa unlaklaxei lo naba xaalame amusili xan tinaxaa Saatan ngali asen
no mat laxen axixila xoror daraxe,✡
10 ma sin no mat laxen namaang tsaxa araraa biaa ta apanaai abia di, di
se laa sin sal ina minet. Di met amuina di palo ngali titii abia soina ngali
naba aleiwaai di.
11 Sin abala muina Moroaa naba atangtangabaai xadi no adodo, ngali di
ba taltaalnge sin abia no daraxe.
12 Ma Moroaa naba atut tali abia di araraa, di tii xap taltaalnge sin soina
oro di tii taton buxa ngali namaang tsaxa.

Til watwat

13 Oro getu na tigiri putsangi axaau sin Moroaa ngali gim, nagetu no
taamat, biaa Orong tii titii gim, amuina xaal sin atiltsoli Moroaa tii setauan
axilangi gim ngali atoaa gim ma apati gim taman xan tinaxaa Nantanua ma
lalon tinaalnge ina soina
14 Moroaa a ilei gim laa sin abala, lalon nagetu inesaait mamainaang
ngali gim ba pupua ngali exasen lalon abia minaalam sin xida Orong Iesu
Karisito.
15 Biaabi, nagetu no taamat, gim na til watwat ma gim na taxaariti abia
no asasing getu tii tali sin gim, biaa getu tii asingan gim lalon nagetu no
babaais ma lalon nagetu no inaatel biaa getu tii atalaa.
16 Xida Orong Iesu Karisito, ia tsaa ma Moroaa xida Mom, delulu tii titii
buxaai gita ma sin xadelulu amiimiilam delu tii tali sin gita abia inanaa
laaliu ma biaa liliis taman tinaalnge mamainaang.
17 Getu sawit ngali delu na anaai nagim no butsa ma delu na awatwati
gim sin no tinaxaa axaau araraa ma totore.

3

Gim na sawit ngali getatuul

1 Xapkap ina, nagetu no taamat, gim na sawit ngali getatuul, ngali xan
inesaait Orong naba tamtsaare isagaa laa palpalaa, ma ngali di ba manglen
xan inesaait malen, mu ta manman mii gim.
2 Gim na sawit bula ngali Moroaa naba aleiwaai getatuul sin no untsaxa,
sinsa a xap no inaman araraa di taltaalnge sin inesaait mamainaang.

✡ **2:9 2:9** Met 24:24

3 Oro Orong a tigiri xosaraa sawe tii se paare we naba xosaraa ma naba
awatwati gim ma naba tilkaali gim sin aia untsaxa.
4 Ma getu taalnge sin Orong biaa gim ta xosaraa ma gim na lo xoxosaraa
no maarang getu ta paare watwat taman no.
5 Getu sawit ngali Orong naba laamungen nagim no butsa laa lalon xan
titii Moroaa ma gim na tilwatwat sin xan tinaxaa Karisito.

Gim nangaam pelmet

6 Sin iesan Orong Iesu Karisito, getu tali totore watwat ngali gim, nagetu
no taamat, ngali til palaaen no taamat biaa di ta pelpelmet ma di xap tino
amusili no asasing gim ta adi sin getatuul.
7 Ngali gim tsaa gim na atii, gim na sen atolomi wenangen nagetu no
pupua. Getu tii xap xaa pelmet sin leng getu tii manman mii gim.
8 Getu tii xap ngen gomsaai xaa luxaal oro getu tii uuli no, ma getu tii suk
taktaxaa bing ma siaat ngali xap amamaeti xaal ina gim.
9 Getu xosaraa abala, a xap amuina getu ie banam ngali atsuraa gim ngali
tiltsomi getatuul oro getu xosaraa abala malen nagim puapua ngali gim ba
atolomi.
10 Biaa getu tii manman mii gim getu tii tali abalaa totore watwat sin gim
we, “Nawe xa taamat a xap taxaa, naba xap angen.”
11 Getu alongmen we biexaal labatina gim, no pelmet. Di xap taktaxaa,
ma gim na xap atsigili nagim no ngorngor sin xadi no mamaet biexaal.
12 Sin iesan Orong Iesu Karisito, getu paare watwat sin di ma ningi
awatwati di ngali xale adamis ngali taxaa ngali abia tsoki di ta ngani.
13 Ma gim, nagetu no taamat, gim nangaam waiwai ngali xosaraa
namaang ta tutiik.
14 Nawe xa a xap long amusili nagetu asasing lalon abala inaatel, gim na
matngen axaautsi ia. Gim nangaam turangen ia ngalibi naba mangiel,
15 oro gim nangaam lasi ia malen xa matenkorot, oro gim na atewaai ia
malen nagim taamat.

Xapkap ina papaare leng

16 Talaawaa getu sawit ngali Orong ina malina ia tsaa naba tali malum
sin no leng araraa ma sin no daan namaang. Orong naba manman mii gim
araraa.
17 Iaa, Pol, iaa atalaa abala nugu, “Lasiaat axaau,” taman no limaaga tsaa,
biaa axixila mu sin nugu no inaatel araraa. Iaa atatal we ngen atala.
18 Xan a amiimiilam xida Orong Iesu Karisito naba manman mii gim
araraa.

Nanaaxuuk ina xan Inaatel Pol laa sin Timoti

Xan inaatel Pol laa sin Timoti

1 Iaa, Pol, xan aposal Iesu Karisito, sin xan banam Moroaa, iwaa xida
untino, ma Iesu Karisito, ia mu muina abia no maarang gita ta liliis ngali
taman tinaalnge.
2 O iaa atalaa abala no totore laa sin iu, Timoti, nugu tsi so, lalon tinaalnge.
Iaa sawit ngali Moroaa iwaa xida Mom ma Iesu Karisito xida Orong, delu
ba tali abia amiimiilam, biirbirum ma malina sin iu.✡

Xoxo ngali no unaasasing daraxe

3 Malen iaa tii ningi awatwati iu, biaa iaa tii we na laa Masedonia, u na
manman tsaa Epeso, ngalibi u ba pupua ngali asaait awatwati biexaa nen
inaman, di na xap asasingan taman no mat laxen asasing daraxe.
4 Ma u na asaait awatwati di bula we, di na xap lolong amusili no tsintsin
ta xaal sin xadi no iaaiaa ta xap so no, ma no engangaae ina xadi no iaaiaa
in ti laamua. Biaa no mat maarang atsapngen mu no daraxe ngali emagaae.
Ma a xap tiltsomi xan tinaxaa Moroaa biaa ina tinaalnge.
5 Biaa papaare watwat ina abala, biaa titii ta xaal lalon butsa ta mixat ma
adodo lalon butsa ta axaau biaa ta xaal sin tinaalnge so.
6 Amuina biexaal di se laa palaaen abala namaang axaau ma di se putsi
mula laa sin no papaare gomsaa.
7 Di saan ngali tsap no unaasasing ina lo. Oro di xap atii sawe di ta paatina,
o sawe di ta paare leng we aso.
8 Oro gita atii we xan lo Moses axaau, nawe gita amusili axaautsi.
9 Gita atii bula we, Moroaa a xap tali Lo ngali no untutiik, a xap, a tali
ngali no unlaklaxei lo ma no muunlolong, ma no muun taltaalnge ma no
untsaxa, no inaman di ta xap pat, ma no muun langlangaari sin Moroaa,
ma biaa di, di ta sas amantei xadi no mom ma nagaa, ma biaa no unsas
amantei no inaman.
10 Ma biaa lo a manman ngali abia no inaman di ta matmatuul mii biaa di,
di ta xap maxis sin di, ma biaa no taamat di ta matul mii biexaa taamat ma
a laa sin no aina bula, ma ngali no inaman di ta axaxuina no inaman ngali
sune ngali xuxute, ma ngali no undadare, ma no inaman di ta xaa atutali
daraxe papan biexaal ma biaa no mat maarang no inaman di ta xa xosaraa
ngali atsoti no asasing axaau.
11 Biaa asasing amusili abia minaalam ina inesaait mamainaang xaal
lapalaa sin Moroaa iwaa ta suk pat buxa. Ma tii taalnge tali so susugu, ngali
iaa ba baais taman.

Pol a putsangi axaau ngali xan titii Moroaa

12 Iaa putsangi axaau sin Iesu Karisito xida Orong iwaa ta tali abala
watwat susugu ma ga taalnge so sin iaa, ga axilangi iaa laa sin xan inatalil.
13 Aso ti, iaa tii unreret, ma iaa tii suk unmakmagaa ma unsasas ina no
untaltaalnge. Iaa tii xap atii, iaa ga xoxosaraa abala no mat namaang tsaxa,
amuina iaa xap taalnge sin Karisito, biaabi, Moroaa ga tali xan biirbirum
sin iaa.✡

✡ **1:2 1:2** Apo 16:1 ✡ **1:13 1:13** Apo 8:3; 9:4-5

14 Xan amiimiilam xida Orong tii arueti papan iaa ma ga suk usli buxa
mii abia tinaalnge ma titii biaa lalon Iesu Karisito.
15 Iaa ba paare taman totore ta suk so biaa iu ba pupua ngali taalnge sin
ma adi no. Iesu Karisito tii xaalame lalon xolkolmoxo ina inaman ngali
aleiwaa no untsaxa. Oro iaa suk untsaxa buxa ngen di araraa.
16 Oro sin abala muina tii ga asen xan biirbirum sin iaa, ngalibi iaa tii
iwaa untsaxa so, Iesu Karisito ga pupua ngali asen xan liliis adamis biaa ta
usli buxa, malen xa puapua ngali abia di, di nii ba ta taalnge sin Karisito,
ngali adi abia tino laaliu.
17 Laa sin iwaa King laaliu, iwaa naba ta xap met ma iwaa gita ta xap
pupua ngali lasi, iwaa xida Moroaa ta xuuk mu. Gita na tigiri manglen, ma
aminaalami laaliu ma laaliu. Aso.

Gita na sas lalon inesas mamainaang

18 Timoti, nugu tsi, iaa tali abala no totore watwat susum ngali u na
adodoriiti no, ma u na manman mii xadi no totore no propet, biaa di tii
xosaraa ngali iu, ngalibi sin amusili abala no totore u ba pupua ngali sas
lalon inesas mamainaang.
19 O nawe u sas weaatia, u ba tigiri ie tinaalnge ma adodo lalon butsa
ta axaau. Ma biexaal di palo ngali amusili abala no namaang, biaabi xadi
tinaalnge sin abala totore so, ga malen tsiibi tuun ta baxi papan saar.
20 Labatina di, Aimenias ma Aleksenda bula, delu xosaraa abala mat
namaang. Ma iaa se tali delulu papan no liman Saatan, ngali delu ba sinaae
ngali delu na xap rereti Moroaa.

2

Gita na ningning ngali no inaman araraa

1 Nanaaxuuk ina nugu papaare abala. Iaa ning awatwati gita ngali gita na
sausawit sin Moroaa ma gita na putsangi axaau sin ma ningi ngali tiltsomi
no inaman araraa.
2 A mamainaang ngali gita na sausawit ngali no King ma biaa di araraa
di ta ie banam, ngali gita ba tino lalon malina ma xale adamis lalon xan
namaang tutiik Moroaa ma xan namaang ta pat.
3 Nawe gita sausawit weaatala, naba suk mamainaang ma Moroaa iwaa
xida untino naba taton.
4 Moroaa a saan ngali no inaman araraa di na adi atotoaa, ma di na
xaalame lalon abia sinaae ina totore so.
5 Ma axuuk mu Moroaa ma axuuk mu unmalina labatina Moroaa ma no
taamat. Iwaa Iesu Karisito,
6 iwaa xa ta iil mulangenai no inaman araraa ngali aleiwaai di. Balawaa
xan inesaait Moroaa tii tali sin xolkolmoxo ina inaman sin abia leng tutiik.
7 Ngali abala muina Moroaa ga axilangi iaa ngali tsap xa unbabaais ma xa
aposal. Ma iaa suk paare taman so ma iaa xap daraxe, ma iaa unaasasing
so ina tinaalnge sin no Gentail.✡
8 Iaa saan ngali no taamat sin no xolot araraa di na alet laangen no liman
di ta pat laa lapalaa lalon sawit, ma di na xap magaa ma engangaae.

Xan namaang axaau aina

9 Ma iaa saan bula ngali no aina di na alen no uga no inaman gomsaa mu
di ta xaa alalen. Di na xap ili no ulinxuan di. Ma di na xap amirmiri di tsaa
taman goul ma no gem o no mat uga xan no iliil ta lapalaa.✡

✡ **2:7 2:7** 2Ti 1:11 ✡ **2:9 2:9** 1Pi 3:3

10 Oro iaa saan ngali no aina di na amirmiri axaautsi di taman abia mat
mirmir ina namaang axaau ngali langaari laa sin Moroaa.
11 Ma nawe no aina di alet asasing taman man adamis di na adokdoki di
tsaa.
12 Iaa xap saan ngali xa aina na asingan o na ie banam patanginai xa
taamat, oro na man adamis.
13 Amuina Moroaa tii setauan xosaraa Adam o mil maaba Iwa.
14 Ma a xap Adam iwaa Saatan tii apanaai, oro Iwa iwaa Saatan tii apanaai
ma ga tsap xa untsaxa.
15 Oro Moroaa naba aleiwaa no aina sin namaang ina taktaxaa tsi, nawe
di lo taltaalnge ma manman lalon titii ma namaang ta suk pat mii namaang
ta tutiik.

3

Xadi namaang no xusaak

1 Balawaa totore a suk so ngali iu ba pupua ngali taalnge, nawe xa a
suk saan ngali tsap xa xusaak, a saan ngali na suk xosaraa axaautsi abala
tinaxaa.
2 Naba mamainaang ngali iwaa xusaak na mat taamat weaatala; a xap xa
na pupua ngali paare ngali we, tii xosaraa xa namaang tsaxa; na xuuk mu
xaka tubu; na arongi xan xalkale; na tilaamamil sin no mat maarang ta xaa
titii buxaai no; no inaman di na manglen ia; ma na xaa taton ngali ilei no
mat inaman xaalame tatan; ma na pupua ngali tali asasing sin no inaman,✡
3 ia na xap taamat nunun; na xap taamat makmagaa oro na taamat
mangmagus; ia na xap unengangaae ma na xap taamat ta xaa saan buxa
ngali xaa daan xuxute.
4 Iwaa xusaak na setauan atii ngali tilaamamil axaau sin xan matenaanua
tsaa ma xan no tsi di na amusili xan no totore taman mangmangle axaau.
5 Amuina nawe naba xap tilaamamil axaau sin xan matenaanua, biaa
naba xap pupua ngali tilaamamil axaau sin xan matenaanua Moroaa.
6 Ia na xap aia taamat ta er puxisbal mu, naba soro aloti ia tsaa taman
abala tinaxaa ma Moroaa naba soro ininte sin malen ia Saatan.
7 Ma ia na tsap mat taamat, xan namaang ta axaau, ngali muun taltaalnge,
ngalibi naba xap xol lalon namaang tsaxa ma xan atsina Saatan.

Xadi namaang no dikon

8 A laa bula sin no dikon, di na tsap no mat inaman biaa gita ta pupua
ngali manglen di. Di na xap abia no mat inaman di ta xalam lua. Ma di na
xap no unnunun ma di na xap no inaman ngali saan buxa ngali xuxute di
ta apanaai biexaal ngali.
9 Di na tilwatwat sin abia soina tinaalnge taman abia adodo lalon butsa
ta asaaiti di tsaa we di tii xap xosaraa namaang tsaxa.
10 Setauan sin no inaman di ba ta tsap no dikon, di na ben setauan xonon
di ma nawe a xap xawas na epuske mii di, papaalii di na adi tinaxaa ina
dikon.
11 Sin abia uk sal, xadi no tubu abia no dikon, di na no aina, no inaman di
ta manglen di. Di na xap paare pulapula oro, di na arongi xadi no xalkale
ngali no inaman di ba taalnge sin di.
12 Iwaa dikon xan tubu na xuuk mu. Na tilaamamil axaau sin xan no tsi
ma xan matenaanua.
13 Biaa di, di ta taxaa axaau, di ba adi ies mamainaang suk se ma di ba
atii so we, di ie tinaalnge lalon Iesu Karisito.

✡ **3:2 3:2** Tai 1:6-9

Soina xida no tinaalnge

14 Iaa liliis taman tinaalnge ngali xaalame isagaa sangan gim biaabi iaa
ga atalaa abala totore.
15 Ngali nawe xawas atilbanti iaa, u ba atii no inaman di ba sen tino we,
lalon xan matenaanua Moroaa. Biaa matenaanua biaa xan no inaman iwaa
Moroaa ta tino. Ma di malen no tutur ina atkale ngali awatwati abia soina.
16 A xap xa na pupua ngali ulis we sawe Moroaa tii se asen asuk xoror
buxa:
Karisito tii tsap taamat toto
Tii asoi we ia xan tsi Moroaa sin Nantanua Pat.
No angelo di tii lasi ia,
no aposal di baais taman inesaait mamainaang taman ia sin no inaman
labalaba araraa.
Xolkolmoxo ina inaman di tii taltaalnge sin ia
ma Moroaa tii ga giwaa laa lapalaa lalon xan minaalam.

4

No asasing laa sin Timoti

1 Nantanua asaait leng we, mil sin abala no leng, biexaal di ba xol palaaen
abala tinaalnge ma di na amusili no tanua ababaa ma xadi no asasing no
salawa tsaxa.
2 Balawaa no asasing a xaal sin no xalam lua bia no undadare. Biaa di,
xadi no adodo lalon xadi no butsa naba malen bili lelep ta tuni.
3 Di tilkaali no inaman ngali maxis ma di tii ga asaait awawati di ngali
di na ngani mu, biexaa mat laxen luxaal, biaa Moroaa tii xosaraa ngali adi
taman putsangi axaau sin abia di ta taltaalnge ma atii soina.
4 No mat maarang araraa Moroaa tii xosaraa no, asuk axaau mu no. Gita
na xap palolii xawas. Gita na adi mu no mat maarang taman putsangi
axaau.
5 Amuina xan totore Moroaa ma xan sausawit tii se atubudaani abala no
luxaal.

Xan untutule axaau Iesu Karisito

6 Nawe u asen alengi balawaa no maarang sin num no taamat, mil u ba
tsap untutule axaau ngali Iesu Karisito, u tii se taltaalnge sin soina tinaalnge
ma u tii ga se amusili no asasing axaau.
7 Nangaam angaasen iu sin no tsintsin tsaxa biaa naba xap axaautsi iu.
Oro u na awatwati iu tsaa sin no maarang biaa xan no Moroaa ngalibi naba
tiltsomi iu ngali amusili axaautsi Moroaa.
8 Nawe xa a saan ngali amololoi no isuaan ngalibi naba sol axaau,
balawaa naba xap tiltsomi buxaai ia bula. Oro nawe gita lo amumusili
xan no namaang axaau Moroaa balawaa namaang naba tiltsomi gita sin
no maarang araraa, amuina naba tiltsomi gita sin abala tino ma biaa tino
mil.
9 Balawaa totore a suk so ngali iu ba pupua ngali taalnge ma iu na suk
sirawaa axaautsi no.
10 Biaabi sin abala, gita na taxaa watwat, biaa gita tii se aturungi xida
liliis taman tinaalnge lalon iwaa Moroaa ta tino, iwaa untino ina no inaman
araraa, sin abia di mu, di ta taltaalnge.
11 U na asaait awatwati ma asingan no inaman taman abala no maarang.
12 Nangaam papaalii xa na nen amagurusiki iu, amuina u ta taamat
xulaau. Oro u na tsap xa puapua ngali no untaltaalnge sin num no totore,
lalon tino, lalon titii, lalon tinaalnge ma lalon namaang ta mixat.

13 U na tigiri tali num adodo ngali xoxoti inaatel pan no matan no inaman
ma ngali baais ma asingan no inaman til sin iaa ba ta xaalame.
14 U na adodomi ngali xosaraa abia tinaxaa Moroaa tii se tali sin iu taman
xan totore propet biaa no xusaak di ta aturungi no liman papan iu ma di tii
ga sawit ngali iu.
15 U na tali num adodo ma tino araraa sin abala no maarang, ngalibi no
inaman di ba lasi num tsiktsik lalon Orong sin num babaais ma asasing.
16 U na xoxo axaau ngali num tino ma no asasing u ta tali. U na tigiri
tilwatwat amuina nawe u xosaraa abala no maarang, u ba aleiwaa iu tsaa
ma no saa di ta alongmen iu.

5

Namaang ina langlangaari

1 Nangaam imii xa xusaak ngali atutiki xawas nawe a xap tutiik, oro u
na anaai ia malen num mom, ma u na anaai no taamat xulaau malen no
turumasen iu.
2 U na anaai no aina laba malen no nagaa ma no aina uul malen no
motom.
3 U na manglen no aina nal biaa di ta suk muun.
4 Oro nawe xa aina nal tii se ie tsi ma iaaiaa, axaau ngali xan no tsi o
xan no iaaiaa di na xosaraa namaang axaau tia lalon xadi no matenaanua
xuxuuk. Balawaa axaau ngali di na xiis mulangen xan no tilaamamil xadi
no mom ma nagaa ma xadi no iaaiaa weaatia, amuina balawaa namaang
naba atatoni Moroaa.
5 Aina nal ta suk muun buxa ma ga man xasinge, ga liliis taman tinaalnge
ngali Moroaa, ma ga lo sausawit sin no siaat ma bing araraa, ga ningi
Moroaa ngali tiltsomi ia.
6 Oro iwaa aina nal ta tino ngali atatoni ia tsaa a se met, sin biaa ta tino
tsaa.
7 U na asaait awatwati no inaman taman abala no maarang bula, ngalibi
xa naba xap atuti iu.
8 Oro nawe xa a xap tilaamamil sin xan matenbung tsaa ma biexaal ina
xan matenaanua bula, a se ulislii xan tinaalnge sin Moroaa ma asuk tsaxa
buxa ngen xa muun taltaalnge.
9 Gim na xap atalaa xa iesan xa aina sin xoxot ina no nal, nawe xan no
miet a xap mager liwaa no sangaul a paas xuuk ma tii ga suk so sin xan
maxis,
10 Ma no inaman di tii suk leng axaau sin xan no namaang axaau, malen
tii tilaamamil axaau sin xan no tsi, ma ga axos xibong axaau, ga guraii no
xaden no inaman pat ma tii ga tiltsomi abia di, di tii tsigaii no mamaet, ma
tii ga suk tali xan tino ngali no tinaxaa axaau araraa.
11 Nangaam atalaa xaa iesan no aina nal uul, amuina nawe di ba xap
pupua ngali aiepatsaa abia sasaae ina manginngin, di ba xap adodo buxa
ngali Karisito, di ba saan ngali maxis sebula.
12 Ma nawe di xosaraa weaatia, di ba manman paina ininte, amuina di se
laxei xadi nanaaxuuk ina xuxubu sin Karisito.
13 Ma a xap biaa mu, di tii ga amusili xadi namaang ina tsuul tsiga lalon
biexaa matenaanua. Ma a xap abia mu oro di xaa pingse bula ma paatina
no mat maarang ta xap xadi no, oro xadi no inaman xaatsap biaa di ta xap
pupua ngali paatinai.

14 Biaabi iaa saan ngali no aina nal uul, di na sebula maxis, di na taxaa
tsi, ngali tilaamamil sin xadi matenaanua, ma di na xap tali xa xolot ngali
matenkorot ngali atsoti di
15 Amuina biexaal di se putsi mula ngali amusili Saatan.
16 Nawe xa aina untaltaalnge a ie no aina nal lalon xan matenaanua, na
tilaamamil sin di ma na xap poroklii ngali xan matenaanua Moroaa naba
adi mamaet, ngalibi di ba pupua ngali tilaamamil mu sin abia no aina nal,
di ta suk muun so.
17 No xusaak, biaa di ta laamuangen axaautsi xan matenaanua Moroaa, di
na alet aloti xadi no iliil. Asuk so, amuina di taliil sin babaais ma asasingan
no inaman.
18 Amuina Inaatel Pat a paare, *"Nangaam rotsi ngutsina bulmakau biaa ta
lo but sasaali xan no pinpin wit,"*✡ ma "A suk tutiik ngali untinaxaa na adi
xan iliil."✡
19 Nangaam sirawaa xa totore sin xa taamat ta xuuk ngali atutali xa
xusaak we, a xosaraa namaang tsaxa, oro nawe xaa taamat delu lua o detuu
tuul di tiltsoxoti biaa u na lolong sin di.
20 Biaa no xusaak di ta xaa xoxosaraa namaang tsaxa, u na imii di papan
no matan no inaman araraa, ngalibi biexaal bula di ba mataa ngali xosaraa
namaang tsaxa.
21 Laamuaan no matan Moroaa ma Iesu Karisito ma xan no angelo biaa
tii se axilangi di, ngali u na taxaariti abala no asasing, ngali xosaraa abala
uk namaang sin no mat laxen inaman araraa.
22 Nangaam adodo buxa ngali aturung isagaalen limaam papan xa, ngali
naba tsap xa lalaamua. Nangaam exasen xadi no namaang tsaxa biexaal.
U na suk man mixat.
23 Nangaam nun daan mu oro u na nunngi xa pu waain bula ngali tiltsomi
balaam ma num minet.
24 Xadi no mat namaang tsaxa biexaa inaman a man lengleng, ma ga
laamuangen di ngali til sin ininte laamuaan di, oro xadi no namaang tsaxa
biexaal naba tsap lengleng mil.
25 Sin abala uk sal, no namaang axaau a man lengleng, oro biexaa
namaang axaau naba tsap lengleng no mil.

6

Xadi namaang no untutule

1 Axaau ngali biaa di no untutule di na suk manglen aloti xadi no
manmanel ngalibi biexaal ina di, di ba xap paare tsaxa taman iesan Moroaa
ma xida no asasing.
2 Biaa di xadi no manmanel di ta taltaalnge, di na manglen buxaai di,
amuina di mu xadi no uk untaltaalnge. Di na taxaa watwat ngali di, amuina
xadi no manmanel, di titii di malen xadi no taamat lalon Karisito.

Saan buxa ngali xuxute

3 Biexaa inaman di asasing taman no daraxe, ma di ga xap amusili xan no
asasing Orong Iesu Karisito. Di xap asasing bula taman no maarang ngali
tiltsomi no inaman ngali amusili xan no namaang Moroaa.
4 Balawaa no taamat, no pepesok ma di ga xap atii xawas. Oro, di saan
ngali emagaae taman no totore gomsaa mu biaa naba ta xosor atsoti di,
ma biaa naba ta atapaasi adodo tsaxa, bal tsaxa, totore ngali atsoti biexaal,
adodo tsaxa ngali atutali xa totore papan xaal.

✡ **5:18 5:18** Dut 25:4 ✡ **5:18 5:18** Met 10:10; Luk 10:7

5 Ma di ga tigiri engangaae labatina no inaman di ta xap atii soina Moroaa,
ma di ga atsoti xadi no adodo. Balawaa no mat inaman di adodo we,
namaang ngali amusili Moroaa naba tiltsomi di ngali tsiil xuxute.
6 Oro, asuk mamainaang ngali gita na xosaraa sawe naba ta atatoni
Moroaa ma ngali taton sin sawe ta tali sin gita.
7 Amuina gita tsap xonone sin abala xolkolmoxo ina inaman, ma gita ba
xap adi xawas mula.
8 Oro nawe gita ie luxaal ma uga, gita na atii we biaa no maarang a pupua.
9 Oro no inaman, di ta saan ngali tsap no untang, di xol lalon no xonkonon
ma di ga atsina. Ma lalon no tangtangabaa ma no mat sasaae tsaxa biaa tii
ga xosor atsoti di tsaa.
10 Amuina namaang ngali titii buxaai xuxute, muina so ina, no mat laxen
namaang morokon. Biexaa inaman di saan buxa ngali xuxute ma di ga se
laa palaaen abia tinaalnge ma di ga se asosongi di tsaa taman no lolbiir.

Timoti na sas lalon inesas axaau

11 Oro iu xan taamat Moroaa, u na sol palaaen abala no maarang araraa,
ma u na amusili inatutiik, xan no namaang Moroaa, tinaalnge, titii, til
watwat ma mangmagus.
12 U na sas lalon inesas axaau ina tinaalnge. Tataxaaririt abia tino laaliu
biaa Moroaa tii se ilei iu sin abia leng u tii paare leng taman num tinaalnge
laamuaan no daan tiltsoxoti.
13 Iaa tulen iu laamuaan no matan Moroaa, iwaa tii tali tino sin no mat
maarang araraa ma sin Iesu Karisito, iwaa tii paare leng laamuaan Pontius
Pailat.✡
14 Tii ga taxaariti abia xan papaare watwat tii xap xa pun ma xa atutali,
til sin xan tsinap xida Orong Iesu Karisito.
15 Moroaa naba tali sin xan leng tsaa, iwaa tubudaan ma iwaa lalaamua
mu, King ina no king ma Orong ina no orong,
16 iwaa xasinge mu ta xap pupua ngali met, ma iwaa ta tino lalon abia
xariin tsilatsila ta xap pupua ngali xa naba lasi o na lasi. Laa sin ia biaa
mangmangle ma watwat laaliu. Aso.

Xadi namaang no untang

17 U na atewaai no untang lalon abala xolkolmoxo ngali di na xap paraak o
di na xap liliis taman tinaalnge sin xadi no xuxute, biaa naba ta maraamen.
Oro di na liliis taman tinaalnge sin Moroaa iwaa ta xaa tigiri tabali gita
taman no mat maarang ngali atatoni gita.
18 U na atewaai di ngali di ba minaas lalon no namaang axaau ngali di ba
taton ngali exasen abia xadi no tinabel sin no inaman araraa.
19 Sin abia sal di ba axumuli no maarang ta suk mamainaang buxa ngali
di tsaa malen xadi atkale sin abala miet ta laa xaalame, ngalibi di ba pupua
ngali taxaariti abia tino so.
20 Timoti, u na xoxo axaau sin abia tinaxaa Moroaa tii se taalnge tali sin
iu ngali num tilaamamil. Taaltalu sin no mat papaare gomsaa ina adodo
ma no epuske ina no sinaae daraxe.
21 Biaa biexaal di ta sinaae sin abala no mat totore ma di tii ga se xol
palaaen abia tinaalnge.
Xan amiimiilam Moroaa naba manman mii iu.

✡ **6:13 6:13** Jon 18:37

Nanaalua ina xan Inaatel Pol laa sin Timoti

1 Iaa, Pol, xan aposal Iesu Karisito amuina sin xan sirsiir Moroaa amusili
xan xuxubu ina tino lalon Iesu Karisito.
2 Laa sin Timoti iwaa nugu xos ina tsi: Amiimiilam, biirbirum ma malina
axaal sin Moroaa iwaa xida Mom ma Iesu Karisito xida Orong.✡

No inanaa ina tinaalnge so

3 Iaa putsangi axaau sin Moroaa, iwaa iaa ta taxaa ngali malen nugu no
iaaiaa di tii xosaraa, taman nugu adodo lalon nugu butsa biaa ta xap atuti
iaa. Iaa tigiri adodomi iu lalon nugu no sausawit nan no bing ma nan no
siaat.
4 Iaa sebula adodomi num no didinmat, biaabi iaa ga suk saan ngali lasi
iu sebula ngali iaa ba us taman pinaalam.
5 Iaa sebula adodomi num tinaalnge so, biaa ta setauan tino lalon num
iaaiaa aina Lois, ma sin num nagaa Iunis. Ma talaawaa iaa atii malen biaa
uk tinaalnge a lo watwat tsaa lalon iu.✡
6 Ngali abala muina, iaa ga sebula asaaiti iu ngali alapaa abia xan tinabel
Moroaa, biaa ta tino lalon iu ma sawe iu tii se adi, biaa iaa tii aturungi no
limaaga papan iu.
7 Amuina Moroaa tii xap tali sin gita nantanua ina minataa, a xap, oro tii
tali sin gita nantanua ina xoror ma ina titii ma ngali arongi xalkale.
8 Biaabi u na xap mangiel ngali paare leng taman xida Orong, o iaa
xan xaus Karisito. Oro u na tsomi iaa ngali saaen sosong ngali inesaait
mamainaang taman xan xoror Moroaa.
9 Iwaa tii atoaa gita ma ga ilei tsaali gita laa sin tino pat. A xap ngali
xawas axaau gita tii se xosaraa, oro amuina ngali xan ngitngit tsaa, ma xan
amiimiilam, biaa tii tali sin gita lalon Iesu Karisito, setauan tsaa sin axoxos
ina xolkolmoxo.
10 Oro talaawaa gita se lasi xan titii Moroaa ngali gita sin xan tsinap Iesu
Karisito iwaa xida untino, iwaa tii se xosor atsoti minet, ma tii ga se tali tino
ma tii ga se asen tino laaliu lalon inesaait mamainaang.
11 Ma sin abala inesaait mamainaang mu, Moroaa tii se axilangi iaa ngali
tsap malen xa unbabaais ma xa aposal ma xa unaasasing.✡
12 Balawaabi iaa ga saaen abala mat sosong. Oro iaa xap mangiel, amuina
iaa atii iwaa iaa ta taltaalnge sin. Iaa tilwatwat we Moroaa a pupua ngali
xoxo sin nugu tinaxaa biaa iaa tii taalnge tali sin ia, pupua sin leng ina
ininte.
13 Taxaariiti abala mat asasing u ta se longmien sin iaa malen soina totore
ngali u ba pupua ngali asingan biexaal taman tinaalnge ma namaang ina
titii lalon Iesu Karisito.
14 Sin xan xoror Nantanua Pat iwaa ta tino lalon gita, u na tilaamamil sin
abia inesaait ina soina, biaa Moroaa tii se taalnge tali sin iu.
15 Timoti, u atii we, no inaman araraa lalon prowins Asia di se papaalii
iaa, mii ilaa Pigelas ma Emogenes bula.

✡ **1:2 1:2** Apo 16:1 ✡ **1:5 1:5** Apo 16:1 ✡ **1:11 1:11** 1Ti 2:7

16 Iaa saan ngali Orong naba asen xan biirbirum sin xan matenaanua
Onesiporus, amuina ta tigiri le anaai iaa taman no mat maarang araraa ma
ga xap mangiel sin iaa ta manman lalon anua lodo.
17 Biaa tii xaalame Rom, tii se xaao sin tsaltsalei iaa til sin ta tatanginai
iaa.
18 Iaa ningning ngali Orong tsaa na xiis tali xan biirbirum sin ia sin leng
ina ininte! U suk atik axaautsi no sen mat sal araraa tii tiltsomi iaa itaan
Epeso.

2

1 Nugu tsi, u na tilwatwat lalon abia xan amiimiilam Iesu Karisito.
2 Ma nugu no papaare u tii longmien sin iaa lalon no matan no daan
tiltsoxoti, u na asingan axaautsi xaa taamat u ta taalnge sin di, biaa di ba
pupua ngali asingan biexaal bula.
3 U ba tsigaii xaraxin mamaet mii giem, malen xan unmakmaxil axaau
Iesu Karisito.
4 A xap xa na taxaa malen xa unmakmaxil sin xa tinaxaa xaatsap, amuina
a wena atatoni xan lalaamua.
5 Sin biaa uk sal mu nawe xa a xonon ngali epuske lalon xa sarsar, naba
xap tsiili abia bungwal nawe a xap amusili axaautsi sal ina etsil.
6 Iwaa untinaxaa ina uma ta taxaa watwat, ia na setauan adi xa xolot ina
xan tatat.
7 Adodoriiti abala no maarang iaa tii paare taman, sinsa iwaa Orong tsaa
naba alengi abala no maarang sin iu.
8 Adodomi Iesu Karisito, tii tapaas mula xaal sin minet ma tii xaal sin xan
matenbung Dewit. Balawaa nugu inesaait mamainaang,
9 biaa iaa tii saaen sosong laa se sin abia xolot, ma di tii ga pitsi iaa malen
xa unlaklaxei lo. Oro xan totore Moroaa di tii xap pupua ngali pitsi.
10 Biaabi iaa tii ga lo saasaaen no mat laxen sosong araraa, ngalibi no
inaman biaa Moroaa tii axanei di, ngali di bula di ba pupua ngali adi abia
atotoaa lalon Iesu Karisito, mii minaalam laaliu.
11 Balawaa totore a suk so ma u ba suk taalnge so sin.
Nawe gita met mii Iesu Karisito,
gita ba tino bula mii ia.
12 Nawe gita lo saasaaen sosong,
gita bula gita ba lalaamua mii ia.
Nawe gita ulis lii ia,
ia naba ulis lii gita.✡
13 Nawe gita no muun taalnge sin Karisito,
naba lo taltaalnge tsaa sin gita,
amuina a xap pupua ngali putsi ia saa.

Moroaa a xanei no untinaxaa

14 U na lo alolongi di taman abala no maarang. Atewaai di nan no matan
Moroaa, ngali epuske mii no engangaae, totore gomsaa, biaa naba ta tsaalen
abia di, di ta lolong.
15 U na taxaa watwat ngalibi Moroaa naba taton sin num no tinaxaa, ngali
u ba xap pupua ngali mangiel ngali asingan axaautsi no inaman taman abia
soina totore.
16 Til palaaen no totore gomsaa ta tsaxa, amuina biaa naba laamuangen
iu laa sin no namaang tsaxa ta xap xan no Moroaa.

✡ **2:12 2:12** Met 10:33; Luk 12:9

17 Xadi no asasing naba malen xa toto tii se maraap. Labatina di, ilaa,
Aimenias ma Piletus.
18 Delu tii se laa palaaen soina totore. Delu paare we, “Tinapaas xaal sin
minet, tii se tsap tsaa,” ma delu tii ga se xosor atsoti xadi tinaalnge biexaal.
19 Oro xan soina Moroaa a tilwatwat papan Iesu Karisito malen xa atkale,
taman abala inaatel papan: *“Orong atii no saa, xan no,”*✡ ma “No saa di paare
leng taman iesan Orong, di na taaltalu sin namaang tsaxa.”
20 Lalon xariin anua no sobuk ma koi di xap xosaraa mu taman goul ma
silwa, oro di xosaraa biexaal taman ie ma pula madaas. Biexaal ina abia no
maarang ngali no xariin leng mu, o biexaal ngali no leng gomsaa mu.
21 Nawe xa a saali xan no namaang tsaxa sin xan tino, naba malen abia
sobuk di ta nunun taman sin no xariin leng. Amuina a suk pat ngali Orong
naba taxaa lalon xan tino ma na taxaaturungi ngali xosaraa xaa tinaxaa
mamainaang.
22 Taaltalu sin no sasaae morokon ina xulaau ma u na amil axaautsi
namaang tutiik ma tinaalnge, titii ma malina mii biaa no inaman di ta ningi
Orong taman xadi no butsa ta mixat.
23 Nangaam tsigaii xa inemagaae taman xaa totore tangtangabaa ta xap
xa sinaae lalon, amuina u atii naba atsapngen no minagaa.
24 Ma xan untutule Orong na xap makmagaa, oro na mangmagus sin no
inaman araraa ma na pupua ngali asingan no inaman, ma na xap bal tsaxa.
25 Biaa di, di ta epuske mii ia, na anaai adamisi di, taman liliis adamis
lalon tinaalnge, ngali Moroaa naba tali namaang ina puxisbal ma na
laamuangen di taman sinaae ina soina.
26 Ma ngali xadi no adodo naba sebula leng ma di naa sol loxono xan
atsinaa Saatan, iwaa tii giwaa di ngali di tii se xosaraa amusili xan sirsiir.

3

Xapkap ina no leng

1 U na adodo awatwati abala no totore; sin xapkap ina no leng, no leng
tsaxa so naba tsap.
2 No inaman di ba saan ngali di tsaa, di saan buxa ngali xuxute, di paare
pispis, di pepexa, unieietsaxa, no muun lolong sin xadi no mom ma nagaa,
di xap xa putsangi axaau sin xaal, di suk xap pat,
3 a xap xa titii, di xap adodolii no namaang, di pingpingse, di xap arongi
di tsaa, no unsasas, di xap saan ngali namaang axaau,
4 di babel tali biexaal, no unburbursak, no madilaba, di saan buxa tsaa
ngali xolkolmoxo ma di ga xap saan ngali Moroaa,
5 di mat malen no inaman pat, xan no Moroaa oro di ulis xaali xan xoror
Moroaa. Nangaam alilii iu sin di.
6 Biaa no mat laxen inaman di xaa abaa ngali tsigaii xadi no anua no
aina, di atsinaa no aina taman no mat laxen totore ngali adaani di, ngali di
ba amusili di. Biaa no aina di xap adodo axaau, di us taman namaang tsaxa
biaa ta atsapngen no mat laxen sasaae tsaxa.
7 Balawaa no aina, di xaa saan buxa ngali alet asasing, oro di ba xap pupua
ngali adi abia sinaae ina soina.
8 Malen Janas ma Jambiras* delu tii epuske mii Moses, biaa bula no
unaasasing ababaa di tii epuske mii soina. Xadi no adodo a morokon ma
xadi no tinaalnge a xap so.

✡ **2:19 2:19** Nem 16:5 * **3:8 3:8** Xadi asasing no Jiu a paare we balawaa xadi no iesan abia no untsunuxa ta lua in Ijip biaa delulu ta epuske mii Moses ma Aron.

9 Oro biaa xadi no tinaxaa naba xap laa palpalaa, amuina no inaman di
ba se nen xilalaa xadi namaang no tangtangabaa sin di, biaa mu tii tsap sin
Janas ma Jambiras.

Pol anaai Timoti

10 Oro Timoti u se atik araraai nugu no asasing, nugu no namaang ina tino,
nugu no ngitngit, nugu tinaalnge, nugu liliis adamis ngali tinaxaa, nugu
xariin titii, nugu sosong ina til watwat sin no mamaet.
11 Ma no sosong iaa ta saaen, u se atik araraai no xariin mamaet iaa ta
saaen lalon abala no inaman laba ta tuul; Antiok,✡ Aikonium✡ ma Listara.✡
Oro Orong axaxawil tsaxali iaa sin abia no mamaet araraa.
12 No inaman se araraa, biaa di ta we na tino etaxaa lalon Iesu Karisito ma
ga saan ngali amusili xan sirsiir Moroaa, biexaal di ba ngutsulen atsaxati
di.
13 No untsaxa ma no unaasasing daraxe, di ba xosaraa maarang ta tsaxa
buxa. Di ba apanaai biexaal ma di ba apanaai di tsaa bula.
14 Oro iu Timoti, tilwatwat sin abia asasing, u tii se asasing sin ma u tii se
taltaalnge sin, amuina u atik axaautsi no saa u ta asasing sin di.
15 Ma u tii se atixi abia Inaatel Pat sin u tii dokdok tsaa. Biaa Inaatel
Pat xan Moroaa naba xosaraa ngali u ba ie sinaae ngali adi atotoaa xa sin
tinaalnge lalon Iesu Karisito.
16 No Inaatel Pat araraa axaal sin Moroaa ma atiltsomi gita ngali asingan
no inaman, ma imii di ma asingan di taman namaang tutiik,
17 ngali xan taamat Moroaa naba taxaaturung ngali xosaraa axaautsi no
daan tinaxaa axaau araraa.

4

1 Nan no matan Moroaa ma Iesu Karisito iwaa naba ta ininte sin biaa di
ta tino ma biaa di ta se met, ma amuina sin xan tsinap mii xan Maradaan,
iaa ba tali abala totore watwat.
2 U na baais taman abia inesaait mamainaang; Taxaaturung sin no leng
biaa no inaman di ba ta saan ngali alongmen u ma sin no leng di ba ta xap
saan ngali longmien u; atutiki, imii, ma anaai di taman liliis adamis ma
atixipei no totore.
3 Sinsa leng biaa naba ta xaalame, no inaman di ba xap saan ngali no
asasing ta tutiik. Oro ngali amusili xadi no sasaae tsaa, di ba axumuli no
unaasasing mii di. Ngali di ba asaaiti no unaasasing ngali paare taman
senaara di ta saan ngali alongmen.
4 Di ba xap lolong sin soina, di ba lolong mu sin no tsintsin ta xaal sin xadi
no iaaiaa ta xap so no.
5 Oro xuaam na suk leng axaau sin no mat laxen xalkale, tilwatwat ngali
saaen sosong, taxaa watwat ngali baais taman inesaait mamainaang ngali
taxaawiti ngali asen num no tinaxaa biaa Moroaa ta se tali sin iu.
6 Amuina sauna mu iaa ba se met ma nugu dal naba rue malen waain
papan luxaal ngali tsutsungit laa sin Moroaa malen tinabel, ma leng a se
xaalame ngali nugu tinapaas.
7 Iaa se sas lalon nugu inesas axaau ma iaa se araraai abala etsil ma iaa
se taxaariiti abia tinaalnge.
8 Moroaa a se aturungi nugu bungwal malen iliil ina nugu namaang tutiik,
Orong iwaa unininte tutiik naba ta tali sin iaa sin abia leng ina ininte ma a
xap sin iaa mu, oro sin no inaman araraa bula di ta liliis ngali xan tsinap.

✡ **3:11 3:11** Apo 13:14-52 ✡ **3:11 3:11** Apo 14:1-7 ✡ **3:11 3:11** Apo 14:8-20

Xan no totore xasinge tsaa Pol

9 U na xosor puaa ngali xaalame isagaa sangan iaa.
10 Amuina Demas✡ a se poroklii iaa, amuina asaansili buxa abala
xolkolmoxo, ma ga se poroklii iaa ngali laa Tesalonika. Keresens a se laa
Galeisia, ma Taitus✡ a se laa Dalmatia.
11 Luk✡ mu ila mii iaa. Giwaa Mak✡ ma gulu na xaalame tala, amuina
Mak naba tiltsomi iaa sin nugu no tinaxaa.
12 Sin sa iaa se tulen Taitsikas✡ laa Epeso.
13 Biaa u ba ta xaalame, u ba adi nugu uga disdis biaa iaa ta ngaalen mii
Kapus tia Troaas. Ma u ba adi bula no buk ma nangaam adodolii biaa no
buk di ta ulsi no ma xosaraa no taman xilkil ina no sipsip ma u na xaalame
taman no.✡
14 Aleksenda, iwaa untunumar ina ain, iwaa tii xosaraa xariin namaang
tsaxa sin iaa. Orong naba xiis mulangenei saxawe tii xosaraa.
15 Iu bula u na tilaamamil sin, amuina awatwat ngali tilbanti xida no
asasing biaa gita ta tali sin di.✡
16 Setauan sin nugu lalaamua ina ininte iaa tii papaare ngali tilkaali iaa,
a xap xa na tiltsomi iaa, iaa sausawit ngali Moroaa naba xap xisi xadi no
namaang.
17 Oro Orong atiltsomi iaa, ga awatwati iaa ngali taxaawiti no babaais
taman inesaait mamainaang ngali no Gentail araraa di ba alongmen. Ma
Orong ga gii mulangenai iaa sin ngutsina laion.
18 Ma Orong naba atoaa iaa sin no mat maarang ta tsaxa ma naba atsotsoi
iaa lalon xan Maradaan nan abia xobel balalangit. Gita na tali minaalam
laa sin laaliu. Aso.

Pol a putsangi axaau sin xapkap ina

19 Tali nugu titii sin Prisila ma Akuila✡ ma di se araraa biaa di ta manman
etudim lalon xan matenaanua Onesiporus.✡
20 Erastas✡ a manman Korin o ila Tropimas✡ iaa poroklii lalon inaman
laba Miletas amuina a maramase.
21 U na xonon ngali xaalame laamuaan uleng ina teslaxum* naba ta tsap.
Iubulas, Puden, Linas ma Kaludia balawaa xida no taamat lalon tinaalnge,
di tali xadi titii xaalame sin iu.
22 Iwaa Orong naba manman mii nantanuaam. Moroaa sin xan a
amiimiilam naba manman mii gim.

✡ **4:10 4:10** Plm 1:24 ✡ **4:10 4:10** Gal 2:3; Tai 1:4 ✡ **4:11 4:11** Plm 1:24 ✡ **4:11 4:11** Apo 12:12, 25; 13:13; 15:37-39; Plm 1:24 ✡ **4:12 4:12** Apo 20:4; Epe 6:21-22 ✡ **4:13 4:13** Apo 20:6 ✡ **4:15 4:15** 1Ti 1:20 ✡ **4:19 4:19** Apo 18:2 ✡ **4:19 4:19** 2Ti 1:16-17 ✡ **4:20 4:20** Apo 19:22 ✡ **4:20 4:20** Apo 20:4; 21:29 * **4:21 4:21** *Teslaxum* - No leng ina madil.

Xan Inaatel Pol laa sin Taitus

1 Iaa, Pol, xan untutule Moroaa ma xan aposal Iesu Karisito, iaa atatal
ngali awatwati xadi tinaalnge xan no inaman Moroaa tii se axilangi di, ma
xadi sinaae ina abia soina na laamuangen di laa sin xan namaang tutiik
Moroaa.
2 Biaa tinaalnge ma sinaae ta axoxos papan liliis taman tinaalnge ina tino
laaliu, iwaa Moroaa ta xap dadare, a xubatsi setauan tsaa sin atiltsoli ina
xolkolmoxo.
3 Moroaa axilangi abia leng so, ga alengi abala totore sin nugu no babaais.
Moroaa, iwaa untino, a taalnge tali abala tinaxaa sin iaa ngali xosaraa.
4 Iaa atatal laa sin iu Taitus, nugu tsi so, sin xidaa tinaalnge biaa gita ta
exasen.✡
Amiimiilam ma malina axaal sin Moroaa xida Mom ma Iesu Karisito xida
untino.

Xan tinaxaa Taitus Kirit

5 Muina iaa ga poroklii iu papan ienusa Kirit, ngali u na atutiki ma araraai
biaa no tinaxaa ta xap mager xap ma u na axilangi xaa xusaak ina xan
matenaanua Moroaa lalon no inaman laba malen iaa tii se papaare sin iu.
6 Iwaa xusaak na suk mixat ma xan tubu na xuuk mu ma xan no tsi di ta
taltaalnge, ma di na xap tino tangtangabaa ma di na lolong axaau sin xadi
no mom ma nagaa.✡
7 Iwaa xusaak ina xan matenaanua Moroaa, a untilaamamil sin xan no
tinaxaa Moroaa ma na man tutiik lalon no matan no inaman. Ngalibi
naba xap orong elaa* ma na xap unmakmagaa, na xap unnunun daan
tantangabaa, na xap unsasas, ma na xap saansili xuxute ta tsap sin
namaang tsaxa.
8 Oro na taamat ngali axos xibong ma na saansili namaang tutiik, ma na
arongi xan xalkale† ma na taamat pat ma na suk es tutiik.
9 Na taxaariti abia inesaait so malen iaa ta se asasing taman, ngalibi naba
pupua ngali anaai biexaal taman asasing axaau, ma naba atutiki biaa di ta
epuske mii inesaait mamainaang.
10 Amuina xuduxudu ina abala no inaman di palo ngali manglen abia
banam. Balawaa no inaman di asasing taman no tangtangabaa ngali
apanaai abia di, di ta lolong ngali taalnge sin no maarang ta xap so.
Xuduxudu ina abia inaman di no Jiu biaa di ta taltaalnge ma di ga taxaariti
abia namaang ina xasau.
11 U na abongi‡ abia no unaasasing ababaa amuina di tali xirabas sin no
inaman lalon no matenaanua, taman no mat asasing ta xap so ma di ga adi
no iliil ngali xadi no inaabaa.
12 Iexa ina xadi no propet no Kirit tsaa tii paare, “No Kirit no unaababaa,§
ma di malen no matauteng tsaxa, ma no palalaa* ngali tsaam metmet.”†
13 Biaa xan papaare leng aia taamat aso, biaabi u na imii awatwati di,
ngali di na taxaariiti xadi tinaalnge.
14 Ma di na xap lolong sin abia xadi no tsintsin daraxe no Jiu, o di na xap
amusili xadi no papaare watwat abia di, di ta taaltalu sin abia soina.

✡ **1:4 1:4** Gal 2:3; 2Ti 4:10 ✡ **1:6 1:6** 1Ti 3:2-7 * **1:7 1:7** *orong elaa - Self promotion, to be big.* † **1:8 1:8** *arongi xan xalkale - Self control.* ‡ **1:11 1:11** *abongi - Shut up mouth.* § **1:12 1:12** *unaababaa - Liar.* * **1:12 1:12** *palalaa - Lazy.* † **1:12 1:12** *tsaam metmet - Glutton.*

15 Sin no inaman di ta mixat no mat maarang araraa a mixat. Oro biaa
no inaman di ta xap mixat ma di ga xap taltaalnge sin Iesu, di xap xosaraa
xawas ta mixat. Di tigiri adodo ngali xaa namaang morokon ma di ga adodo
lalon butsa ta usli taman morokon.
16 Di paare we di atii Moroaa, oro no maarang di ta xosaraa di ulislii ia.
Di xap long amusili Moroaa. Di xap pupua ngali xosaraa xawas na axaau,
biaa ga lasi di malen di suk tsaxa araraa.

2

Asasing tutiik

1 Ngali iu Taitus u na asingan di ngali amusili biaa asasing ta so ma tutiik.
2 Asingan no maas ngali di ba tino lalon namaang ina arongi di tsaa,
ngalibi no inaman di ba manglen di ma ngali tino lalon no namaang axaau.
Ma di na tilwatwat lalon xadi no tinaalnge ma titii ma no mamaet ta
xaalame.
3 Iaa paare bula, sin no xuaala ngali di na xalkale lalon namaang ta pat,
di ta sen tino we, di na poroklii namaang ina pingpingse, ma namaang ina
nunun waain buxa oro di na asingan biexaal taman namaang ta so ma
tutiik.
4 Ngali di ba pupua ngali asingan no aina uul ngali titii xadi no maxis ma
xadi no tsi.
5 Ngali arongi di tsaa taman sawe di ta paatinai, ma di na mixat, na tsap
untinaxaa axaau ma di na adokdoki di tsaa paina xadi no maxis, ngalibi
naba xap xa na paare tsaxa taman xan totore Moroaa.
6 Sin abia uk namaang, u na anaai awatwat bula no xulaau, ngali di na
arongi xadi no xalkale.
7 Sin no maarang araraa u na tsap xa puapua ngali asen namaang axaau
ma num asasing na asen no maarang ta tutiik ta xap xa tangtangabaa.
8 U na paare taman so ngalibi num no matenkorot di ba xap atuti iu, ngali
biaa di, di ta epuske mii iu di ba mangiel amuina gita xap xosaraa xawas
na tsaxa ngalibi di ba paare tsaxa taman gita.
9 U na asingan no untutule ngali di na lolong amusili xadi no manmanel
sin no maarang araraa; ngali xonon atatoni di, nangaam tsiil xisi di.
10 Ma gim nangaam pula sin di, oro gim na asen we gim tigiri xosaraa
namaang tutiik sin di, ngalibi sin nagim no namaang araraa di ba xosaraa
no asasing taman Moroaa xida untino na geramis.
11 Ngali xan amiimiilam Moroaa biaa ta tali atotoaa xa, a se asemat sin
no inaman araraa.
12 Gita na xap amusili no namaang ta xap xan no Moroaa ma gita na
xap saan ngali no manginngin ina xolkolmoxo ina inaman ma gita na tino
arongi xida xalkale, manman tutiik ma manman so lalon Karisito sin abala
no leng.
13 Biaa gita ta lo xoxosaraa abala biaa gita ta liliis taman tinaalnge ngali
abia minaalam ma xaraxin Moroaa xida untino, Iesu Karisito ngali asemat.
14 Iwaa ta tali ia tsaa ngali gita ngali iil mulangen gita sin xida no namaang
tsaxa ma amixati no inaman ngali ia tsaa. A xosaraa abia ngalibi gita ba tsap
xan no inaman tsaa ma gita ba suk taton ma mangat ngali xosaraa sawe ta
suk mamainaang.✡
15 U na asasing taman abala no maarang. U na anaai ma imii di taman no
banam araraa. U nangaam poroklii xa na nen amagurusiki iu.

✡ **2:14 2:14** 1Pi 2:9

3

Xosaraa sawe ta mamainaang

1 U na anaai mulangen no untaltaalnge, ngali manglen no lalaamua ma no
unbanam. Ngali di na long amusili di ma di na taxaaturung ngali xosaraa
sawe ta axaau.
2 U na asingan di bula ngali di na xap paare tsaxa ngali xa, ma di na
xosaraa namaang malum ma mamainaang ma ngali mangmagus sin no
inaman araraa.
3 Tii ben, gita bula, gita tii tangtangabaa, muunlolong, gita taltaalnge
sin no inaabaa, gita tsap malen no untutule sin namaang tsaxa ma gita
tataton goraa pales. Gita se manman lalon minagaa ma bal tsaxa, biaa di
ga ngutsulen gita ma gita ngutsulen engen gita xuxuuk.
4 Oro biaa xan namaang axaau ma xan titii Moroaa xida untino ga asemat,
5 atoaa gita, a xap amuina sin gita ta xosaraa no namaang tutiik, oro
amuina sin xan biirbirum. Ga atoaa gita sin ta tali Nantanua Pat sin gita,
iwaa ta silii saali xida no namaang tsaxa ma ga tali tino uul sin gita.
6 Moroaa ga arueti Nantanua Pat ga suk usli buxa papan gita, lalon Iesu
Karisito xida untino,
7 ngalibi gita ba tsap xan no tsi ngali tino mii ia laaliu, amuina Moroaa
tii se atutiki gita sin xan amiimiilam. Gita liliis taman tinaalnge ngali abala
tino laaliu.
8 Sawe iaa ta paatina sin iu a so, ngalibi u ba pupua ngali taalnge sin no.
Ma iaa saan ngali u na paatinai awatwati abala no totore; ngalibi biaa di,
di ta taltaalnge sin Moroaa, di ba suk mamadaa di ngali tali di tsaa ngali
xosaraa sawe ta axaau. Balawaa no maarang asuk axaau buxa, ma di ba
atsapngen xaa waawaan axaau lalon no inaman araraa.
9 Oro gim na man palaaen no totore tangtangabaa ma no inaatalem ina
no matenbung, ma no inebut, ma inesas taman lo, amuina biaa no maarang
a xap xa waawaan ma a maarang gomsaa no.
10 Nawe xa atsekxirixi no inaman sin xadi tiltil etudim lalon Karisito, na
setauan atewaai awatwati ia, ma na sebula atewaai ia, o nawe a xap lolong,
na man palaaen ia.
11 U ba suk atii so we, iwaa mat taamat, a us taman namaang tsaxa lalon
xan adodo ma sin sawe ia ta xosaraa, xan namaang tsaxa tsaa naba asen
alenglengi we ia untsaxa.

Xapkap ina xan no totore Pol

12 Biaa iaa ba ta tulen Atemaas o Taitsikas laa sin iu, iu na suk xonon ngali
xaalame sangaaga tala Nikopolis, amuina iaa saan ngali man tia, sin no leng
ina madil.✡
13 Iu na xosaraa no maarang araraa ngali tiltsomi Senas iwaa unsinaae
ina lo ma Apolos ngali xaalame, ma iu na tilaamamil we di xap muun ngali
xawas.
14 Xida no inaman di na suk asasing ma mangat ngali xosaraa sawe ta
axaau, ngalibi di ba atsapngen luxaal ngali tiltsomi biexaal sin no leng
xuxuuk ngalibi di ba tino lalon tataton.✡
15 No inaman araraa mii iaa di tulen xadi lasiaat axaau laa sin iu. U na
tali nagiem lasiaat axaau laa sin abia di, di ta titii giem lalon tinaalnge.
Xan amiimiilam Moroaa naba manman mii gim se araraa.

✡ **3:12 3:12** Apo 20:4; Epe 6:21-22; 2Ti 4:12 ✡ **3:14 3:14** Apo 18:24

Xan Inaatel Pol laa sin Pilemon

1 Iaa, Pol, xan xaus Iesu Karisito ma Timoti xida taamat, gelulu atalaa
abala inaatel laa sin Pilemon nagelulu xos ina taamat ma uk untinaxaa,
2 laa sin Apiaa moton gelulu, ma laa sin Atsipas iwaa nagelulu uk
untinaxaa malen unmakmaxil lalon Orong ma laa sin xan matenaanua
Moroaa biaa di ta xa tsap esuei tataam.
3 Gelulu sawit we Moroaa xida Mom ma Orong Iesu Karisito, delulu ba
tali amiimiilam ma malina sin gim.

Xan sausawit Pol

4 Iaa xa tigiri putsangi axaau sin nugu Moroaa biaa iaa ta adodomi iu sin
nugu no sausawit,
5 amuina iaa tii alongen taman num tinaalnge lalon Orong Iesu ma num
titii ngali no inaman pat araraa.
6 Iaa sawit ngali biaa xalkale etudim mii biexaa untaltaalnge, naba tsik
watwat ma ngali gim ba pupua ngali atii no maarang axaau araraa, Moroaa
tii se tali no sin gita. Iaa sawit weaatalaa bula ngalibi no inaman di ba
manglen Karisito.
7 Nugu taamat, num titii tii tali xaraxin tataton ma inanaa sin iaa, amuina
iu se aiaawisi xadi no butsa xan no inaman pat Orong.

Onisimas

8 Biaabi lalon Karisito, iaa ie banam ngali pupua ngali asaait awatwati iu
ngali xosaraa senaara u na suk xosaraa.
9 Oro iaa saan ngali atsuraa iu amuina gita etitii engen gita. Iaa, Pol, iaa
se maas, ma talaawaa iaa xan xaus Iesu Karisito,
10 Iaa saan ngali ningi awatwati iu ngali u ba tiltsomi nugu tsi lalon
Karisito, Onisimas, amuina iaa se tsap malen xan mom nan anuen lodo.
11 Tii untutule tsaxa, oro talaawaa a se tsap untinaxaa axaau ngali iu ma
iaa.
12 Iaa tulen ia iwaa nugu xos so, mulangenai laa sin iu.
13 Iaa we ina taxaariti ia tala mii iaa, ngalibi naba pupua ngali adi num
xolot ngali tiltsomi iaa, biaa iaa ta manman lalon no tsen,* ngali abia
babaais ina inesaait mamainaang.
14 Oro iaa xap saan ngali xosaraa xawas u ta xap sirawaa, ngalibi xawas
axaau u ta xosaraa na xap atuaai iu, oro u ba taton ngali xosaraa.
15 Malen balawaa se muina, biaa tii ga tapaas poroklii iu sin abia no leng;
ngalibi naba sebula manman laaliu mii iu.
16 A xap ia mu num untutule, oro axaau buxa ngen xa untutule tsaa,
malen xa xos ina taamat lalon Karisito. Ia nugu xos so ina taamat, oro ia
num xos so ina taamat, malen xa taamat ma turumasen gita lalon Orong.
17 Biaabi nawe iu adodo sin iaa malen num uk untinaxaa, iu na suei
atatoni ia malen iu nii suei atatoni iaa.
18 Nawe, tii xosaraa xaa namaang tsaxa sin iu o xaka xiba biaa sin iu, iu
na aturungi sin iesaaga malen nugu xiba.
19 Iaa, Pol, iaa atalaa abala taman no limaaga tsaa: iaa ba xisi. Oro
nangaam adodolii we num xiba bala sin iaa, ngali num tino uul lalon
Karisito.

---

* **1:13 1:13** *tsen* - Sua ain.

20 Nugu taamat, iaa saan ngali iaa ba adi xaa axaau sin iu lalon Orong,
aiaawisi nugu butsa lalon Karisito.
21 Iaa taltaalnge sin num lolong axaau, sawe iaa ta atatal laa sin iu, ngali
iaa tii atixi we, u ba xosaraa buxa xaa maarang ngen sawe iaa ta atsuraa iu
ngali.
22 Biexa was bula, iu ngali u na taxaaturungi xa xabin ngali iaa, amuina
iaa liliis taman tinaalnge we iaa ba leiwaa ngali mula laa sangan iu malen
Moroaa ta xisi num no sausawit.
23 Epaparas, nugu uk xaus lalon Iesu Karisito, a tulen xan lasiaat axaau
laa sin iu,
24 ma Mak✡ bula, Aristakas,✡ Demas✡ ma Luk,✡ nugu no uk untinaxaa.
25 Xan amiimiilam Orong Iesu Karisito naba manman mii nantanuan gim.

✡ **1:24 1:24** Apo 12:12, 25; 13:13; 15:37-39 ✡ **1:24 1:24** Apo 19:29; 27:2 ✡ **1:24 1:24** 2Ti 4:10
✡ **1:24 1:24** 2Ti 4:11

Inaatel laa sin no Ibru

Moroaa a papaare taman xan tsi

1 Ti laamua Moroaa tii tigiri papaare sin xida no iaaiaa sin no propet lalon
no mat laxen sal.
2 Oro talaawaa sin no xapkap ina leng, tii se paare sin gita sin xan tsi,
iwaa tii axilangi ngali momtsaxali no mat maarang, ma sin ia tii axosngi
bula xolkolmoxo ina inaman.
3 Ia tsilatsila ina xan minaalam Moroaa ma ia patpatsen so ma no matan
so Moroaa, ma ga xosaraa no maarang araraa ngali taxaa sin xoror ina xan
totore. Tii amixati no namaang tsaxa, mil *ga tsotso sin xan lima mua Moroaa
ta minaalam lapalaa balalangit.*✡
4 Ma sin abala sal ga tsap lot buxa sin no angelo, malen tsaa abia ies ta
momtsaxali asuk mamainaang buxa ngen xadi no.
5 Amuina Moroaa tii xap paare tsaa ngali xaa angelo malen ta paare sin
xan tsi. A paare taman abala sin ia,
“Iu nugu tsi;
ma talaawaa iaa se tsap, num Mom.”✡
Ma lalon biexa inaatel, Moroaa a paare
“Iaa ba tsap xan Mom,
ma ia naba tsap nugu tsi.”✡
6 Ma sebula biaa tii tali xan tuaa ina tsi xaalame lalon xolkolmoxo ina
inaman, ma tii ga paare,
“Xan no angelo araraa Moroaa di na langaari laa sin ia.”✡
7 Sin no angelo a paare we,
“A xosaraa no angelo ngali tsap no maal
ma xan no untutule, no ie rarar.”✡
8 Oro laa sin xan tsi a paare we,
“Moroaa, num muina xalkale naba man laaliu
ma num banam naba tali ininte tutiik.
9 Iu se titii abia inatutiik ma iu ga palolii namaang morokon;
biaabi Moroaa, num Moroaa, iu ta manglen a se apati iu taman abia
daanwe ina pinaalam,
ngalibi iu ba lapalaa buxa ngen no turaam.”✡
10 Moroaa a paare bula,
“Sin atiltsoli, Orong, iu tii axosngi balan pula,
ma no balalangit biaa no tinaxaa ina no limaam.
11 Di ba xap araraa, oro iu ba manman
di ba rumi malen uga xabaar.
12 Malen pu uga disdis iu ba putaxi no,
ma malen no pu uga, di ba soxisi no.
Oro iu ba man weaatia
ma num no miet naba xap kap.”✡
13 Oro Moroaa tii suk xap mager paare sin xaa angelo;
“Tsotso sin nugu lima mua,
pupua iaa ba ta xosaraa num no matenkorot num niaan xutxutsiil.”✡

✡ **1:3 1:3** Saam 110:1 ✡ **1:5 1:5** Saam 2:7 ✡ **1:5 1:5** 2Sa 7:14; 1Kr 17:13 ✡ **1:6 1:6** Dut 32:43 ✡ **1:7 1:7** Saam 104:4 ✡ **1:9 1:9** Saam 45:6 ✡ **1:12 1:12** Saam 102:25-27 ✡ **1:13 1:13** Saam 110:1

14 Moroaa tii tulen xan no angelo ngali di ba tiltsomi biaa no inaman, di ba
ta tapkina abia atotoaa.

2

Atewaai gita ngali lolong axaau

1 Biaabi gita na suk long tsiili axaautsi senaara gita tii se alongmen, ngalibi
gita ba xap es poroklii abia inesaait.
2 Amuina gita atii we biaa inesaait no angelo di ta paare leng taman aso.
Gita atii bula we, no saa di ta xap long amusili no totore, di tii adi abia
sosong ina.
3 Biaabi nawe gita sol loxona abia xaraxin atotoaa, gita ba xap pupua ngali
xuxii sin abia sosong. Orong tii setauan paatina sin di taman abia inesaait
mamainaang, ma di tii lolong xaal sin ia, ma di tii paare leng taman abala
inesaait we, a suk so.
4 Moroaa bula a paare leng taman no axixila ma no xaraxin nanen ma
no axixila xoror ma sin xan no tinabel Nantanua Pat, a exasen atutiki no
amusili xan sirsiir.

Iesu a tsap taamat toto

5 Moroaa tii xap axilangi no angelo ngali laamuangen axaautsi abala
xolkolmoxo ina inaman ngen talaa mil, biaa di tii papaare taman.
6 Oro Inaatel Pat tii papaare leng taman,
“Semaarang aila taamat, biaa iu ta suk adodo buxa ngali ia,
O iwaa taamat toto, iu ta tilaamamil buxa sin?
7 U xosaraa ia ngali na man paina no angelo;
U ga atsoben ia taman minaalam ma mangmangle,
8 Ma ga aturungi no maarang araraa paina no xaden.”✡
Biaa Moroaa ta aturungi no maarang araraa paina ia, a xap poroklii xawas
lokobel sin xan banam. Talaawaa tsaa gita xap mager lasi we no maarang
araraa a manman paina xan banam.
9 Oro gita lasi Iesu, iwaa tii manman dokdok paina no angelo, talaawaa
Moroaa atsoben ia taman minaalam ma mangmangle amuina ngali biaa
sosong ina minet. Amuina sin xan amiimiilam Moroaa tii ga pupua ngali
xon saaen minet ngali no inaman araraa.
10 Asuk tutiik ngali Moroaa ta axosngi no maarang araraa ma di ga
manman ngali xan resres. Moroaa tii laamuangen no tsi ma no tsaxana
ngali exasen xan xaraxin mangmangle, amuina ga suk tutiik we, Moroaa
atsapngen abia sosong ma minet biaa Iesu ta tsigaii ngali taxaaturung ngali
atoaa di.
11 Amiuna Iesu ta apati di ma biaa Mom ta apati di xadi uk Mom mu,
Moroaa. Ngali abala muina Iesu ga xap mangiel ngali putsangi di xan no
taamat.
12 Ma ga paare sin Mom,
“Iaa ba baais sin nugu no taamat taman iesaam;
Labatina xan matenaanua Moroaa, iaa ba arouki num no paipa’ii.”✡
13 Iesu a paare bula,
“Iaa tino amuina iaa ta aturungi nugu tinaalnge sin Moroaa.”✡
Ma a sebula paare,
“Iaa tala mii no tsi iwaa Moroaa tii se tali di sin iaa.”✡

✡ **2:8 2:8** Saam 8:4-6 ✡ **2:12 2:12** Saam 22:22 ✡ **2:13 2:13** Ais 8:17 ✡ **2:13 2:13** Ais 8:18

14 Amuina balawaa xan no tsi Moroaa di tii se tsap taamat toto, Iesu bula
a se tsap taamat toto malen di, amuina sin xan minet, naba pupua ngali sas
amantei iwaa xa ta taxaana abia xoror ina minet, iwaa Saatan,
15 ma ngali aleiwaai abia di, di ta manman malen no untutule, amuina di
mataatinai minet.
16 Amuina a suk leng weaatala, Iesu tii xap xaalame ngali tiltsoxomi no
angelo, oro ngali tiltsoxomi xan no iaaiaa Abaram.
17 Biaabi Iesu na suk tsap malen xan no taamat sin no mat sal; ngalibi
naba tsap xa untitii ma xa unsausawit lapalaa, gita ta taalnge sin, sin xan
tinaxaa Moroaa, ngali xosaraa xa tsutsungit ngali saali xadi no namaang
tsaxa no inaman.
18 Amuina ia tsaa tii saaen abia sosong lalon xonkonon, ga pupua ngali
tiltsoxomi abia di lalon xonkonon.

3

Iesu a lot buxa ngen Moses

1 Biaabi, no taamat pat, Moroaa, ia tsaa, a ilei gim ngali tsap xan no tsi.
Gim na adodo watwat ngali Iesu amuina ia aposal ma ia iwaa unsausawit
lapalaa, iwaa gita ta paare leng we, gita taltaalnge sin.
2 Moroaa iwaa ta tulen Iesu, ma tii ga long amusili so sawe Moroaa tii
asaaiti ngali xosaraa. Malen Moses, ia tsaa, bula tii long amusili so sawe
Moroaa tii asaaiti ngali xosaraa biaa tii taxaa so lalon anuasel ngali xan no
inaman araraa Moroaa.
3 Oro Iesu tii se adi no mangmangle buxa tsaa ngen Moses, amuina
untunumar ina anua tii se adi abia mangmangle buxa tsaa ngen biaa anua
ta tumaraa.
4 No inaman araraa di atii we anua a xap til gomsaa, xa ia ta tumaraa abia
anua, oro Moroaa, ia untunumar ina no mat maarang araraa.
5 Asuk so we, Moses tii suk taalnge so malen xa untutule ta tilaamamil
sin xan anua araraa Moroaa. Ngali paare leng taman no maarang Moroaa
naba ta paatinai mil.
6 Oro Karisito tii suk taalnge so malen xan tsi Moroaa ta tilaamamil sin
Xan Anua Moroaa, ma gita xan anua, nawe gita tilwatwat ma taalnge taman
sawe gita ta liliis taman tinaalnge ngali paraak taman.

Sirsiir ina xan ililei Moroaa

7 Biaabi malen Nantanua Pat ta paare,
“Talaawaa, nawe gim alongen inan Moroaa,
8 Gim nangaam awatwati nagim no butsa,
malen gim tii xosaraa sin gim tii taaltalu sin Moroaa,
lalon abia leng ina xonkonon lalon xobel biil.
9 Tiwaa nagim no iaaiaa di ga xonon iaa ma di ga xonon nugu mangmagus
ma di tii ga lasi nugu no tinaxaa sin no sangaul ta aet ina miet.
10 Biaabi, iaa tii ga suk magaa sin abia no utmilmil,
ma iaa ga paare, ‘Di tigiri saan ngali amusili xadi no sal tsaa,
ma di palo ngali xosaraa sawe iaa tii asaaiti di taman.’
11 Biaa iaa ga magaa ma iaa ga xubatsi we,
‘Di ba suk xap pupua ngali tsigaii nugu iaawis.’”✡
12 Nugu no taamat, gim na suk tilaamamil we na xap xa ina gim na ie
namaang tsaxa biaa naba ta xosaraa gim ngali xap taltaalnge sin Moroaa
biaa gim ba ta taaltalu sin iwaa Moroaa ta tino.

✡ **3:11 3:11** Saam 95:7-11

13 Oro sin no leng xuxuuk, gim na suk anaai engen gim, biaa di ta putsangi
“Talaawaa,” ngalibi xa naba xap boik sin xoxosaraa namaang tsaxa o mil
gim na palo ngali long amusili Moroaa.
14 Amuina gita se tsap no turan Karisito, nawe gita taxaariti mu xida
nanaaxuuk ina taltaalnge pupua sin xapkap ina xida tino.
15 Malen Inaatel Pat ta paare tsaa taman:
“Lolong sin sawe Moroaa ta paare taman talaawaa.
Gim nangaam awatwati nagim no butsa,
malen gim tii xosaraa biaa gim tii taaltalu sin iaa.”✡
16 Gim atii saa alongmen Moroaa oro di ga epuske mii ia. Biaa no inaman
araraa Moses ta gii atsuulngi di lalon abia inaman labalaba Igip.
17 Moroaa tii magaa sin no inaman, sin no sangaul aet ina miet. Amuina
di ta xosaraa namaang tsaxa sin ia ma di ga xol met lalon xobel biil.
18 Moroaa a xosaraa biexaa xuxubu pat watwat sin di, “Gim ba suk xap
tsiga lalon nugu xobel iaawis,” amuina di tii ga palo ngali lolong amusili ia.
19 Biaabi gita ga pupua ngali leng axaau we Moroaa tii xap siriwaa di ngali
tsiga xaalame lalon abia iaawis, amuina di tii xap taltaalnge sin Moroaa.

4

Saabat iaawis

1 Biaabi Moroaa ga xubatsi ngali tabali xan no inaman taman iaawis, naba
pupua tsaa ngali taxaa puaa ngali gita. Gita na taxaa watwat ngali gita
araraa, gita na adi abala iaawis, ma xa na xap man lokobel.
2 Amuina di bula di baais taman abia inesaait mamainaang sin gita, malen
mu sin xida no iaaiaa bula oro sawe di tii alongmen ti xap tiltsomi di,
amuina di tii xap taltaalnge sin ma di tii xap man etudim mii biexaal di
ta sirawaa abia inesaait mamainaang.
3 Biaa gita ta taltaalnge sin, gita ba tsigaii abia iaawis malen mu Moroaa
tii se paare.
“Biaa iaa tii ga xubatsi taman minagaa.
Di ba suk xap tsigaii nugu iaawis.”✡
A paare taman abala biaa ta se xosaraa no maarang araraa. Sin abia leng
biaa tii axosngi xolkolmoxo ina inaman.
4 Asuk leng malen Moroaa a se paare taman nan apaasaalua ina leng lalon
abala inaatel. *“Ma sin nan apaasaalua ina leng, Moroaa a iaawis sin xan no
tinaxaa araraa.”*✡
5 Ma Moroaa a sebula paare, *“Di ba suk xap tsiga lalon nugu iaawis.”*✡
6 Balawaa no asen we, axaau tsaa ngali biexaa inaman di ba tsigaii abia
iaawis asen bula we, biexaa inaman di ta alongmen abia inesaait araraa ta
baais sin di ti, di tii xap pupua ngali tsigaii abia iaawis amuina di xap lolong
amusili ia.
7 Biaabi Moroaa ga axilangi biexa leng, biaa ta putsangi “Talaawaa.” A
paare taman abala ti tsaa mil sin no Israel di ta poroklii abia xobel biil, sin
abia leng tii asaaiti Dewit, sawe iaa ta sebula asaaiti gim xaal sin inaatel.
“Gim ta se alongmen inan talaawaa,
gim nangaam awatwati nagim no butsa.”✡
8 Gita atii we, Josua tii xap pupua ngali tali abia iaawis so ngali no inaman
in Israel, amuina mil sin abia, Moroaa tii paare taman xa leng xaatsap biaa
naba ta tali iaawis sin di.

✡ **3:15 3:15** Saam 95:7-8 ✡ **4:3 4:3** Saam 95:11 ✡ **4:4 4:4** Til 2:2 ✡ **4:5 4:5** Saam 95:11 ✡ **4:7 4:7** Saam 95:7-8

9 Amuina Moroaa a se paare taman abala, gita atii we a se tali tsaa abia
Saabat iaawis ngali xan no inaman.
10 Oro nawe xa atsiga lalon xan xobel ina iaawis Moroaa, naba iaawis bula
sin xan no tinaxaa, malen mu Moroaa ta iaawis sin xan no tinaxaa.
11 Biaabi gita na taxaa watwat ngali tsiga lalon xobel ina iaawis, ngalibi
naba xap xa na xol sin amusili xadi no puapua ina lolong tsaxa.
12 Amuina xan totore Moroaa a tino malen xa tetel ta suk irom sin xan
no papel ta lua. A riri tsiga pupua ngali exasen tanuaaga ma nantanua, ma
putput ma xuna, ma a ininte sin no adodo ina butsa.
13 A xap xawas ina no maarang araraa Moroaa ta axosngi naba xuxii sin
no matan. A lasi no maarang araraa malen ta axosngi tsaa no ma Moroaa
naba ininte sin gita sin sen sal gita ta tino lalon.

Iesu ia unsausawit lapalaa

14 Biaabi amuina gita ta ie unsausawit lapalaa iwaa tii se laa lapalaa lalon
balalangit, Iesu ia xan tsi Moroaa, biaabi gita na tigiri tilwatwat sin no
maarang gita ta asaait leng taman we, gita taltaalnge.
15 Gita ie iexa unsausawit lapalaa iwaa ta pupua ngali saaen xida no
waiwai ina xonkonon. Amuina ta se tsigaii no mat laxen xonkonon malen
gita oro ngali ia tii xap xosaraa xa namaang tsaxa.
16 Biaabi gita na xaalame taman tinaalnge sangan muina xalkale ina
amiimiilam ngalibi gita ba adi biirbirum ma tatanginai amiimiilam sin,
ngalibi naba tiltsomi gita sin no leng ina muun.

5

Iesu Karisito xida unsausawit lapalaa

1 Moroaa axanei no unsausawit lapalaa araraa, labatina no taamat ngali
til axilangi no inaman ngali langaari laa sin Moroaa, ma ia unsausawit
lapalaa naba tali no tinabel ma tsutsungit laa sin Moroaa, ngali xadi no
namaang tsaxa no inaman.
2 Iwaa unsausawit lapalaa na pupua ngali xosaraa adamisi no maarang
ma naba ie biirbirum sin no inaman, biaa di ta xap mager leng sin xan no
sirsiir Moroaa ma di ga xap atii, biaa no maarang di ta xaa xoxosaraa ta
xap tutiik no, amuina ia bula asaaen we, a malumlum no isuaan.
3 Sin abia muina ia na tali tsutsungit ngali xan no namaang tsaxa tsaa,
ma ngali xadi no namaang tsaxa bula no inaman.
4 A xap xa naba pupua ngali adi abala mangmangle xa ngali tsap xa
unsausawit lapalaa papan ia tsaa, naba pupua ngali adi biaa mangmangle
xa mu, nawe Moroaa axilangi ia, malen mu ta axilangi Aron.
5 Sin abia uk sal, Karisito tii xap adi minaalam ngali tsap xa unsausawit
lapalaa papan ia tsaa. Oro Moroaa, iwaa ta paare ngali ia,
“Iu nugu tsi
Ma talaawaa iaa tsap num Mom.”✡
6 Ma lalon biexaa inesaait Moroaa a paare,
“Iu iwaa unsausawit laaliu
lalon xan sal Melkisadek.”✡
7 Biaa Iesu tii manman papan balan pula, tii sawit taman tineng ma no
didinmat ma ga ningi awatwati Moroaa, ngali na atoaa ia sin minet, ma tii
ga alongmen ia amuina sin xan mangmangle xa.
8 Oro malen ia tii xan tsi Moroaa, tii asasing ngali lolong amusili Moroaa
biaa tii saaen abia sosong.

✡ **5:5 5:5** Saam 2:7 ✡ **5:6 5:6** Saam 110:4

9 Mulina Moroaa a sirawaa abia no sosong ngali taxaaturungi ia, ngali
tsap untamtabiel ina atotoaa xa biaa ta tigiri man laaliu, ngali di araraa, di
na lolong amusili ia.
10 Moroaa tii axanei ia ngali na tsap unsausawit lapalaa amusili xan sal
Melkisadek.

Tilwatwat lalon tinaalnge

11 A xudu no maarang bala ngali paare taman oro a lelep buxa ngali iaa
ba tiltsomi gim ngali alengi abala no maarang amuina gim aliil buxa ngali
asasing.
12 Talaawaa, gim nii se tsap no unaasasing ina abala no maarang ta so
oro gim muun ngali biexaal di na asingan gim sebula taman nanaaxuuk
ina asasing ina xan totore Moroaa. Gim malen no madalak biaa di ta susus
tsaa ma di ga xap pupua ngali ngani biexaa mat luxaal watwat.
13 Iwaa xa ta susus tsaa, a madalak tsaa: a xap mager leng sin no namaang
ina inatutiik.
14 Oro no inaman di ta maatkel, di ngani luxaal watwat ma di ga tigiri lo
asasing ngali di ba sen ininte we sin no maarang ta axaau ma morokon.

6

1 Biaabi gita na papaalii abia nanaaxuuk ina asasing taman Karisito, ma
gita na se masak sin xida sinaae sin ia ma gita na xap tigiri asasing taman
puxisbal sin xida no namaang tsaxa ma tinaalnge lalon Moroaa.
2 Gita na atii no asasing ina axaxadaan ma taman muina ina aturung lima
papan no untaltaalnge. Gita na atii bula we, no inaman di ba tapaas mula
sin minet, ma di ba til lalon ininte laaliu.
3 Biaa nawe Moroaa a sirawaa gita ba xosaraa weaatia.
4 Biexaa inaman di ba xap mula ngali puxisbal sebula. Biaa no inaman
di se atii soina Moroaa ti tsaa, ma di ga xonon no tinabel in balalangit, ma
di ga se adi Nantanua Pat,
5 ma di ga xonon abia mamainaang sin xan totore Moroaa ma di ga lasi
abia xoror naba ta xaalame mil.
6 Nawe biaa mat inaman di taaltalu mula sin xadi tinaalnge, sin xadi
taaltalu, di sebula ataxiwaa mulangen xan tsi Moroaa ma di ga amangieli
ia matan no inaman.
7 Moroaa atubudaani pula, biaa langit ta xaa usangi pula ma ga atsapngen
papaas, ma ga tiltsomi abia di, di ta tapkina abia pula biaa Moroaa ta xaa
atubudaani.
8 Biexaa inaman di malen abia pula ta se tsaxa, a tigiri atsapngen mu no
xoxon biaa xa ta xap saan ngali ma Moroaa a se taxaaturung ngali xororaa
ma auki.
9 No turaaga so, biaa giem ta papaare sin gim weaatala, giem taltaalnge
we no maarang asuk axaau buxa sin gim, ma biaa no maarang ta xaalame
mii abia atotoaa.
10 Moroaa atigiri tutiik ma naba xap adodolii num no tinaxaa axaau ma
biaa titii gim tii se asen sin ia, malen gim tii se tiltsomi xan no inaman, ma
gim tigiri lo tiltsomi di.
11 Giem saan ngali gim xuxuuk gim na man watwat lalon nagim tinaalnge
ma gim na xosaraa abala no, pupua sin xapkap ina nagim no tino, ngali asen
we gim ba adi sawe gim ta liliis adamis lalon tinaalnge ngali.
12 Gim na tilaamamil ngali gim na xap pelmet oro gim na atolomi abia di
lalon tinaalnge ma man adamis ngali tapkina sawe tii se xubatsi.

Taalnge sin xan xuxubu Moroaa

13 Biaa Moroaa tii xosaraa xan xuxubu sin Abaram Moroaa atii we, a xap
xa bula na lot buxa ngen ia, ngali awatwati abia xuxubu, Moroaa ga puris
taman iesan tsaa ngali awatwati sawe ta saan ngali xosaraa,
14 Moroaa tii xubatsi we, *“Iaa ba atubudaani iu, ma iaa ba tali num xaa*
daan utmilmil.”✡
15 Abaram tii liliis adamis sin no daan miet ma tii ga adi abia maarang
Moroaa tii xubatsi laa sin ia.
16 No inaman di ta saan ngali puris, di ba putsangi iesan aia xa ta lot
buxa ngen di tsaa, ngali awatwati abia puris, ma ngali tilbanti no inemagaae
araraa.
17 Sin abia uk sal, Moroaa tii ga xap pupua ngali putsi xan ngitngit ngali
abia no inaman di tii adi abia xan xuxubu. Tii we na asen axaautsi we,
naba xap tsilpuli ngali taxaawiti abia no ngitngit. Ngali naba pupua ngali
aturung todomien xan puris laa sin xan xuxubu.
18 Moroaa a tali todomien xan xuxubu ma xan puris, ma xa ina delulu
naba xap putsi, ma Moroaa naba xap pupua ngali daraxe lalon xan xuxubu
o puris; ga saan ngali gita na sol laa sangan ngali man axaau ma taxaariti
abia liliis taman tinaalnge ta tali sin gita we naba suk anaai buxaai gita.
19 Gita ie liliis taman tinaalnge biaa naba ta tiltsomi gita ngali tilwatwat
ma til leiwaa. Gita pupua ngali tsiga laa lalon xan Xolot Pat Moroaa tsaa
xaamil ina taago,
20 tiwaa Iesu tii tsiga laamuaan gita, ma tii ga adi xida xolot. Talaawaa, ia
xida unsausawit lapalaa laaliu, lalon xan sal Melkisadek.

7

Unsausawit Melkisadek

1 Melkisadek ia King in Salem ma xan unsausawit Moroaa iwaa Belaba.
Biaa Abaram tii mula sin abia inesas, biaa tii aiepatsaa abia no king,
Melkisadek tii ga sabasue ma ga atubudaani ia.
2 Ma Abaram ga tali axuuk ina sangaul ina xan no mat maarang araraa
sin ia. Setauan, muina ina iesan “ia king ina inatutiik,” biaa bula ia “king in
Salem,” muina ina “ia king ina malina.”
3 A xap xa na atii xan mom o nagaa o xan matenbung o atiltsoli ina xan
no leng ma laa pupua sin xan minet; malen ia xan tsi Moroaa, a manman
malen unsausawit laaliu.
4 Asuk axaau ngali gita na nan xilalaa xan sen xalkale lot Melkisadek.
Xida mom Abaram tii tali axuuk ina sangaul sin ia, sin abia no mat maarang
araraa tii paapok tsaxali no sin biaa inesas.
5 Gita atii we xan lo Moses a paare we, xan no utmilmil Liwai, di ba tsap
no unsausawit ngali adi axuuk ina sangaul sin biexaa matenbung in Israel,
biaa xan no utmilmil Abaram bula.
6 Melkisadek a xap ina matenbung Liwai, oro adi axuuk ina sangaul sin
Abaram ma ga atubudaani ia, biaa tii adi xan no xuxubu Moroaa.
7 A suk so we, iwaa xa tii tali tubudaan a lot buxa ngen iwaa xa ta adi no
tubudaan.
8 No unsausawit biaa di ba ta met, di ba adi axuuk ina sangaul sin no
inaman in Israel, oro sin biexa papel Melkisadek a lot buxa amuina inaatel
a paare we, a tino laaliu.
9 Gita ba paare weaatala, iwaa Liwai ta adi axuuk ina sangaul sin no
inaman Israel, a tali abia axuuk sangaul sin Melkisadek biaa ta malen
Abaram ta tali axuuk ina sangaul sin Melkisadek,

✡ **6:14 6:14** Til 22:17

10 amuina biaa Melkisadek tii sabasuei Abaram, Liwai tii manman tsaa
lalon xan pakpak Abaram.

Iesu ia a malen Melkisadek

11 Biaa no unsausawit ina xan matenbung Liwai, di taxaa amusili xan lo
Moroaa ngali no inaman in Israel. Oro biaa no unsausawit, di xap xosaraa
axaautsi no inaman ngali tsap tutiik araraa nan no matan Moroaa. Nawe
di nii pupua, mil biaa no unsausawit di nii ba lo taktaxaa tsaa. Oro Moroaa
tii se axilangi iexa mat unsausawit a xap sin no Liwai ngali xosaraa xan
tinaxaa, iwaa xa ta amusili xan sal Melkisadek ma a xap xan Aron.
12 Nawe namaang ina axilangi xa unsausawit a putsi, biaa lo bula, naba
putsi.
13 Iwaa xa, Inaatel Pat ta paare taman, ia ina matenbung xaatsap, ma
a xap xa ina abia matenbung tii taxaa malen xa unsausawit papan ibe
tsutsungit.
14 A suk leng we, Orong axaal sin matenbung Juda. Oro Moses tii xap
paare taman abia no unsausawit di tii xaal sin abia matenbung.
15 Balawaa pukpuxis asuk leng buxa amuina iexa unsausawit xaatsap,
malen Melkisadek, tii se tsap.
16 Iesu tii tsap unsausawit, a xap sin lo ina amumusili matenbung ina
Liwai, oro sin xoror ina abia tino biaa ta xap xa xapkap ina.
17 Inaatel Pat tii paare,
“Iu unsausawit laaliu
lalon xan sal Melkisadek.”✡
18 Aso, Moroaa tii aturungi biaa lo xabaar sin gelgel, amuina ta se
malumlum ma tii ga xap taxaa.
19 Amuina xan lo Moses a xap pupua ngali xosaraa atutiki xawas. Oro
talaawaa, gita ie xoror uul axaau lalon liliis adamis lalon tinaalnge, ngali
gita ba pupua ngali xaalame atataen Moroaa.
20 Biaa Moroaa tii axilangi Iesu, tii tiltsoxoti ia sin ta puris, tii xap xosaraa
abala ngali biexaa unsausawit.
21 Oro tii tsap xa unsausawit biaa Moroaa tii xosaraa puris tii ga paare
ngali ia,
“Orong tii se tali abala puris
ma naba xap laxei abia xuxubu,
‘Iu iwaa unsausawit laaliu.’”✡
22 Amuina Moroaa tii axilangi ia taman abala puris, Iesu a pupua ngali
tiltsoxoti abia xuxubu uul ta mamainaang.
23 Xuduxudu ina biexaa unsausawit ina inatalil paina sal xabaar, oro
minet tii tilkaali di ma di tii ga xap pupua ngali lo taktaxaa tsaa,
24 oro Iesu a tino laaliu, ma naba lo taktaxaa laaliu malen xa unsausawit.
25 Ngalibi naba pupua ngali atoaa araraai no inaman, biaa di ta xaalame
sangan Moroaa sin ia, amuina a tigiri tino ngali sawit ngali di.
26 Iesu, iwaa unsausawit lapalaa, iwaa ta suk tutiik araraa, a xap xosaraa
namaang tsaxa, a suk mixat araraa, a xap etaxaa mii abia no untsaxa ngali
xosaraa no namaang morokon, Moroaa alet alabati ia xaale balalangit ma
ia naba pupua ngali tiltsomi xida no muun.
27 A xap malen biexaa no unsausawit lapalaa, tii xap tali no tsutsungit
sin no leng xuxuuk, ngali xan no namaang tsaxa tsaa, ma mil ngali xadi
namaang tsaxa no inaman. Tii tsutsungit a xuuk mu ngali xadi no namaang
tsaxa araraa biaa tii tali ia tsaa malen xa tsutsungit.

✡ **7:17 7:17** Saam 110:4 ✡ **7:21 7:21** Saam 110:4

28 Sin abala muina xan no lo Moses axilangi no unsausawit lapalaa; biaa
di ta malumlum, oro biaa xan puris Moroaa, biaa tii amil papan lo, ga
axilangi xan tsi malen xa unsausawit lapalaa, iwaa ta suk tutiik laaliu.

8

Unsausawit lapalaa ina xuxubu uul

1 Muina senaara gita ta papaare taman abala: gita ie xida unsausawit
lapalaa, iwaa Iesu ta xale sin lima mua ina xan muina xalkale Moroaa tade
balalangit.
2 Ma xan inatalil malen xa unsausawit lapalaa sin abia Xolot Pat Buxa.
Lalon abia anuenmoxo so biaa Orong ta tumaraa, a xap taamat.
3 Moroaa axilangi no unsausawit lapalaa ngali tali no tinabel ma tsutsun-
git. Sin abala muina, Iesu xida unsausawit lapalaa naba ie tinabel bula ngali
tsutsungit.
4 Nawe nii manman tsaa tala nan balan pula, nii ba xap tsap xa
unsausawit, amuina biexaa unsausawit se bala ngali tali tsutsungit amusili
xan lo Moses.
5 Xadi inatalil malen no unsausawit lalon abia Xolot Pat Buxa, biaa
puapua ma maliip ina sawe ta manman balalangit. Biaabi Moroaa tii ga
atewaai Moses biaa tii tumaraa anuenmoxo, ma ga paare, *“Una tilaamamil
ngali xosaraa no maarang araraa, amusili abia ngitngit, biaa iaa tii asen sin
iu, papan buk.”*✡
6 Oro inatalil Iesu tii adi, a suk axaau buxa ngen abia xadi tinaxaa no
unsausawit, malen biaa xuxubu ta we, ia unmalina ina, ma ga suk axaau
buxa ngen abia xuxubu xabaar, ma ga axoxos papan xuxubu mamainaang.
7 Nawe nanaaxuuk ina xuxubu asuk mamainaang buxa, biaa Moroaa
naba xap xosaraa xa nanaalua ina xuxubu.
8 Oro Moroaa tii tatanginai no mamaet sin no inaman ma ga paare;
“Orong a paare, ‘Leng biaa naba xaalame,
biaa iaa ba ta xosaraa xa xuxubu uul
mii no inaman in Israel
ma no inaman in Juda.
9 Naba xap malen xuxubu in ti
iaa tii xosaraa mii xadi no iaaiaa
Biaa iaa tii giwaa di sin no liman di
ma iaa ga laamuangen atsuulngi di xaal Igip;
Amuina di tii xap so sin nugu xuxubu
biaabi iaa ga taaltalu sin di.’
10 Orong a paare we, ‘Balawaa xuxubu uul, biaa iaa ba ta xosaraa
mii no inaman in Israel, sin abia leng so ina
iaa ba aturungi nugu no lo lalon xadi no adodo
ma iaa ba atalaa lalon xadi no butsa.
iaa ba tsap xadi Moroaa
ma di ba tsap nugu no inaman.
11 Xa taamat naba xap asingan bula xaa matenaanua atataaen
o xa taamat, na xap paare ngali turumasen ngali atii Orong.
Amuina di araraa di ba atii iaa
xaal sin abia di ta dokdok laa pupua sin biaa di ta lot.
12 Ma iaa ba adodolii xadi no namaang morokon
ma iaa ba xap adodomi bula xadi no namaang tsaxa.’”✡

✡ **8:5 8:5** Exo 25:40 ✡ **8:12 8:12** Jer 31:31-34

13 Biaa Moroaa ta paare taman abala “xuxubu uul,” alengi we; biaa
nanaaxuuk ina xuxubu a se xabaar ma ga se xap xaka tinaxaa; ma dokdok
mu naba se maraamen.

9

Sal xabaar ina langaari

1 Sin nanaaxuuk ina xuxubu, Moroaa tii tali no sal ngali langaari laa sin,
ma anuenmoxo ngali langaari tala lalon abala xolkolmoxo ina inaman.
2 Xan no inaman Moroaa di tii atilngi abia anuenmoxo ngali abia tinaxaa.
Biaa nanaaxuuk ina xabin lalon anuenmoxo, niaan tiltil ina no laam, biexa
ibe taman no tsoki pat bula. Di putsangi abala xabin, Xolot Pat.
3 Mulina abia xabin, biexa taago biaa ta mamaxet a taxiu exasen nanaalua
ina xabin, di putsangi Xolot Pat Buxa.
4 Lalon abia xabin, ibe tsutsungit biaa, di ta xosaraa taman goul, biaa no
unsausawit di ta tuun axaii no tinabel tia. Biaa bokis ina xuxubu di suk
xosaraa araraai taman goul o lalon abia bokis biexaa sobuk ta goul taman
manaa lalon ma xan xudak Aron, ma xaat di ta atalaa no lo papan.
5 Papan baabaa ina bokis, no tserubim ina minaalam, a baaii abia no
angelo ta lua, delu tsila malen tsilatsila ta xaal balalangit, di putsangi delulu
tserubim. Xadelulu no paalpaal abaaii baabaa ina bokis xuxubu biaa xan
axixila Moroaa ta asen xan biirbirum papan xan no inaman. Gita xap
pupua ngali paare buxa taman talaawaa.
6 No unsausawit di tii se taxaa turungi no maarang araraa lalon abia
anuenmoxo. Di lo tsigatsiga laa lalon abia nanaaxuuk ina xabin ngali
xosaraa xadi no inatalil malen no unsausawit.
7 Oro unsausawit lapalaa mu, a tsiga a xuuk mu lalon abia nanaalua ina
xabin, sin miet ta xuuk mu. A xaa tsiga laa taman koi tsutsungit ina dal mii
ia, ga tali laa sin Moroaa ngali atsuraa ia, ngali na adodolii xan no namaang
tsaxa tsaa, ma ngali xadi no namaang tsaxa no inaman, di ta xap atii sawe
di ta xaa xoxosaraa, biaa ta suk tsaxa.
8 Iwaa Nantanua Pat a se asaait leng we, no inaman di ba xap pupua ngali
tsigaii abia xan Xolot Pat so Moroaa, nawe nanaaxuuk ina anuenmoxo a
tiltil tsaa.
9 Balawaa totore puapua asen xan no inaman Moroaa talaawaa sin abala
no leng we, di tigiri lo tamtabiel taman no tsutsungit laa sin Moroaa biaa
ta xap pupua ngali saali xadi no namaang tsaxa lalon xadi no adodo lalon
xadi no butsa, di xaa saaen atsoti di tsaa sin xadi no namaang tsaxa.
10 Balawaa no tinabel ma tsutsungit mu taman no mat laxen luxaal ma
daan, ma namaang ina sisil. Balawaa no mat namaang ina pakpak naba lo
laalaa pupua sin Moroaa naba ta atsapngen sal uul.

Xan dal Karisito

11 Karisito tii se xaalame malen unsausawit lapalaa ina abala no tubudaan
biaa ta se manman talaawaa. Tii ga tsiga lalon abia anuenmoxo biaa ta lot
buxa ngen abia papan balan pula. Moroaa a xosaraa abala anuenmoxo, a
xap taamat toto a xosaraa, ma balawaa in balalangit.
12 Tii tsiga laa lalon abia Xolot Pat balalangit sin ta tsutsungit taman xan
dal tsaa, tsutsungit axuuk mu ngali no leng araraa. Tii xan dal tsaa, a xap
xadi no dal no matauteng biaa ta aleiwaai gita laaliu.
13 No lo ina xuxubu xabaar a paare we, biaa no unsausawit di na adi xadi
no dal no matauteng mii no pit ina no bulmakau uul, ngali naba xaaparen
abia dal ma no pit papan no inaman ngali di ba tsap pat nan no matan
Moroaa, ngalibi di ba pupua ngali langaari laa sin Moroaa.

14 Nawe aso we no unsausawit di ie xoror weaatia, xan dal Karisito a
ie xoror buxa ngen di. Lalon xan xoror Nantanua Pat iwaa ta tino laaliu,
Karisito a tali ia tsaa laa sin Moroaa malen xa tsutsungit mamainaang. Xan
dal a pupua ngali aleiwaa xida no namaang tsaxa biaa ta laamuangen gita
laa sin minet, ngalibi gita ba langaari laa sin Moroaa iwaa ta tino.
15 Ngali abala muina mu, Karisito ga tsap unmalina ngali abia xuxubu
uul, ngalibi biaa di, Moroaa ta ilei di, di ba tapkina abia xuxubu ta man
laaliu. Karisito amet malen iliil ngali aleiwaai xa untutule. Aleiwaai xan no
inaman sin xadi no namaang tsaxa, biaa di ta amumusili abia nanaaxuuk
ina xuxubu.
16 Biaa xa ta atalaa xa sirsiir ngali saa naba ta tapkina xan no mat
maarang, setauan sin xa naba ta tapkina no, di na asoi we, iwaa taamat
ta xosaraa abia sirsiir a se met.
17 Biaa sirsiir naba ie xoror mu nawe iwaa xa ta xosaraa abia, a se met,
biaa ta tino tsaa biaa sirsiir a xap xaka xoror, ma no inaman di ba xap pupua
ngali xosaraa sawe ta paare taman.
18 Biaabi Moroaa ga asingan Moses ngali tsutsungit taman no matauteng
laa sin, ma Moses ga taxaa taman dal ina matauteng ngali atiltsoli
nanaaxuuk ina xuxubu.
19 Tii ga tsap weaatala; Moses tii xoxoti laa sin no inaman in Israel, biaa
no maarang araraa ina abia xuxubu amusili lo. Mil Moses ga adi dal ina no
bulmakau ma no meme ga louxaa no lalon daan o ga pis todomien laxen
isop* mii no ulina sipsip ta tok ma ga iwaa nan dal ma daan ma ga xaaparen
dal papan buk ina lo ma no inaman araraa.
20 Ma ga paare weaatala, *“Balawaa dal a baraa abia xuxubu biaa Moroaa
ta paare watwat ngali gita na taxaariti.”*✡
21 Sin abia uk sal, Moses tii xaaparen dal papan abia anuenmoxo ma no
maarang di ta langlangaari taman.
22 A suk leng we, lo a sirawaa ngali no maarang araraa di ba amixati
taman dal ina tsutsungit. Moroaa naba pupua ngali adodolii no namaang
tsaxa mu biaa xan dal naba ta tamkabare malen tsutsungit biaa iliil ina
namaang tsaxa.
23 Biaa no maarang lalon anuenmoxo in balalangit aso no. Biaa no
maarang lalon anuenmoxo papan balan pula, biaa no puapua mu ina no
maarang in balalangit. Biaa no maarang papan balan pula di amixati no
taman dal ina no matauteng. Oro no maarang in balalangit di na amixati
axaautsi no taman xa tsutsungit mamainaang ngen abala no.
24 Amuina Karisito tii xap tsiga nan abia Xobel Pat Buxa, no inaman toto
di tii xosaraa, biaa tii patpatsen mu ina abia Xobel Pat Buxa, a xap, ia tsaa
tii tsiga balalangit. Ma talaawaa ilei ta tiltil laamuaan Moroaa, ga ningi ia
ngali tiltsomi gita.
25 Karisito tii xap lo tigiri tsutsungit tali ia tsaa malen unsausawit lapalaa,
malen di ta tigiri tsiga sin no miet xuxuuk araraa lalon abia Xobel Pat Buxa
taman abia no dal ta xap xadi no tsaa.
26 Nawe Karisito nii xosaraa semaarang di ta xoxosaraa, naba suk sosong
sin no miet araraa, atiltsoli sin axoxos ina xolkolmoxo pupua talaawaa, Oro
tii xaalame papan balan pula axuuk mu sin abia no xapkap ina no leng ngali
sibilenli no namaang tsaxa sin xan tsutsungit tsaa.
27 Moroaa adodo ngali no inaman di na met axuuk mu o mil Moroaa naba
ininte sin di ngali xadi no namaang tsaxa.

---

* **9:19 9:19** *isop* - Ie dokdok iwaa di ta taxaa taman sin leng ina Esliwaa ngali mirii dal ina sipsip papan matan mat. ✡ **9:20 9:20** Exo 24:8

28 Sin abia uk sal, Karisito tii tsutsungit tali ia tsaa, axuuk mu malen
tsutsungit laa sin Moroaa. Tii ga adi sosong ngali xadi no namaang tsaxa no
daan inaman. Ma naba sebula mula nanaalua, oro a xap ngali saali xadi no
namaang tsaxa no inaman, oro ngali tali atotoaa sin no inaman di ta liliis
ngali ia.

10

Xan tsutsungit Karisito axuuk mu

1 Biaa lo Moroaa tii tali sin no Jiu a malen puapua mu ina no tubudaan
naba ta xaalame mil. Biaa no lo tii xap asen muina so ina abia no tubudaan
ta tsaptsap talaawaa. Iwaa unsausawit a tali biaa uk tsutsungit sin no miet
xuxuuk ngali no inaman, oro biaa, naba xap tiltsomi no inaman ngali tsap
mixat pupua ngali langaari laa sin Moroaa.
2 Nawe lo nii pupua ngali saali xadi no namaang tsaxa no inaman, biaa no
unsausawit di ba pupua ngali iaawis sin tsutsungit tali no tinabel. Amuina
biaa no unlanglangaari di nii se amixati di axuuk mu, ma di nii xap bula
saaen atsaxati di ngali xadi no namaang tsaxa.
3 Oro biaa no tsutsungit di ta xosaraa no miet papan miet a sebula asaait
mulangen di taman xadi no namaang tsaxa.
4 Sinsa biaa dalan no bulmakau ma no meme a xap pupua ngali saali no
namaang tsaxa.
5 Biaabi Karisito ga xaalame lalon abala xolkolmoxo ina inaman tii ga
paare laa sin Moroaa:
“Iu xap saan ngali tsutsungit ma tinabel xaal sin iaa,
Oro u se taxaaturungi biexa pakpak ngali iaa;
6 Biaa di tii tuun axaii no tinabel ma no tinabel ngali saali namaang tsaxa,
oro u tii xap taton taman abala no tsutsungit.
7 Mil iaa ga paare, ‘Moroaa, iaa tala ngali xosor puaa num sirsiir,
malen mu abia di tii atatal taman iaa lalon buk ina lo.’”✡
8 Xan lo Moses a paare we, no inaman, di na tali no tsutsungit. Biaa Karisito
ta paare weaatala, *“U xap saan ngali no tsutsungit ma no tinabel xaatsap,
ma u ga xap taton sin no tsutsungit ina no matauteng biaa di ta axaii malen
tinabel ngali saali no namaang tsaxa.”*✡
9 *“Lolong, iaa se xaalame ngali xosor puaa num sirsiir.”*✡ Ga saali nanaaxuuk
ina xuxubu ngalibi naba pupua ngali atiltsoli nanaalua ina xuxubu.
10 Sin xan sirsiir Moroaa, gita tii se tsap Pat lalon tsutsungit ina xan pakpak
Iesu Karisito axuuk mu ma xan tsutsungit naba xap xosor mulangen bula.
11 Ma no unsausawit araraa di tiltil sin no leng araraa sin xadi no tinaxaa
laa sin Moroaa, ngali tali tinabel sebula ma sebula biaa uk tsutsungit biaa
ta xap pupua ngali sibilenli xadi no namaang tsaxa no inaman.
12 Oro Karisito xida unsausawit lapalaa, iwaa ta tsutsungit tali abia
tsutsungit ta xuuk mu, ngali sibilenli no namaang tsaxa laaliu, ma ga tsotso
sin xan lima mua Moroaa.
13 Ma talaawaa a tsotso liliis pupua sin xan no matenkorot, Moroaa naba
ta aturungi di malen xan niaan xutxutsiil.
14 Amuina sin xan tsutsungit ta xuuk mu, ga apati xan no inaman, ngali
tsap tutiik laaliu.
15 Ma Nantanua Pat bula a paare leng sin gita taman abala no. Setauan a
paare we:
16 “Balawaa se xuxubu iaa ba ta xosaraa mii di

✡ **10:7 10:7** Saam 40:6-8 ✡ **10:8 10:8** Saam 40:6 ✡ **10:9 10:9** Saam 40:8

Mulina abia no leng, Orong a paare we,
iaa ba aturungi nugu no lo lalon xadi no butsa
ma iaa ba atalaa no papan xadi no adodo."✡
17 Orong a sebula paare,
"Iaa ba xap bula adodomi
xadi no namaang tsaxa ma xadi no laklaxei lo."✡
18 Amuina Moroaa tii se adodolii tsaa abia xida no namaang tsaxa, ga xap saan ngali gita na lo taktaxaa sin tsutsungit tsaa ngali abia no namaang tsaxa.

Gita na taxaa ma tilwatwat

19 Biaabi nugu no taamat, amuina gita ta pupua ngali tilwatwat lalon tinaalnge sin Moroaa, gita pupua ngali tsiga laa lalon abia Xobel Pat Buxa sin xan dal Iesu.
20 Iesu tii se tsalali abia sal uul ngali gita ba xaalame atataen Moroaa, biaa sal a tali tino sin gita mii Moroaa. Ma ga tsalali abia taago ina abia Xobel Pat Buxa, sin xan tsutsungit biaa tii tali abia xan pakpak tsaa,
21 ma amuina gita ta ie unsausawit lapalaa, patanginai Xan Anua Moroaa,
22 gita na laa atataen Moroaa taman abia butsa ta suk so araraa taman tinaalnge watwat, amuina gita se sisil taman dalan Iesu ma Moroaa a se aleiwaai gita sin xida no adodo lalon xida no butsa ma ga se guraii gita taman abia daan ta mixat.
23 Gita na tigiri taxaariiti abia liliis taman tinaalnge lalon Iesu malen gita ta paare we, gita na xap adodo xuduxudu, amuina iwaa xa ta se xubatsi asuk so araraa.
24 Gita na anaai gita xuxuuk ngali titii no inaman ma ngali xosaraa no maarang ngali tiltsomi di.
25 Gita na xap poroklii abia namaang ina tsap etudim malen biexaal di ta xoxosaraa, oro gita na watwat ngali anaai gita xuxuuk, sinsa xan leng Orong a se atat.
26 Nawe gita lo xoxosaraa namaang tsaxa tsaa, biaa gita se adi soina sinaae, a se xap xa tsutsungit bula ngali no namaang tsaxa,
27 oro gita atii mu we, gita se liliis taman minataa ngali biaa xan ininte ma biaa xaraxin ie naba ta auki xan no matenkorot Moroaa.
28 Saa ia ta laxei xan lo Moses, di ba sas amantei ia ma naba xap adi xa biirbirum nawe a lua o a tuul, di tiltsoxoti ngali paare leng taman xan namaang tsaxa.
29 Gim na nanxilalaa we, xa naba alet sosong buxa nawe a palolii xan tsi Moroaa. A adodo we, dalan Iesu a xap xaka watwat ma ga xap pupua ngali todomien ia laa sin Moroaa ma ngali aleiwaai ia sin namaang tsaxa, a se paare tsaxa ngali Nantanua Pat, iwaa ta tali xan amiimiilam Moroaa sin gita.
30 Sinsa gita se atii we, Moroaa a paare, *"Biaa xa ta xosaraa namaang tsaxa, iaa mu, iaa ba tali sosong sin di ma a xap xa bula."*✡ Ma gim na atii sebula we Moroaa tsaa a paare sin Moses, *"Orong naba ininte sin xan no inaman."*✡
31 Biaa iwaa xa ta til laamuaan Moroaa ngali naba ininte sin di, di ba suxa mula taman minataa.
32 Oro adodomi ti laamua, biaa gim tii adi abia xan laleng so Moroaa, gim tii tilwatwat tsaa, biaa gim tii saaen abia xaraxin sosong.
33 Biexaa leng di xaa paare tsaxa ngali gim ma xosaraa atsaxati gim papan no matan no inaman araraa ma gim tiltsomi biexaa untaltaalnge bula ngali

✡ **10:16 10:16** Jer 31:33 ✡ **10:17 10:17** Jer 31:34 ✡ **10:30 10:30** Dut 32:35 ✡ **10:30 10:30** Dut 32:36

man wat lalon xadi no tinaalnge, biaa no inaman di ta paare tsaxa ma tsaapi gim malen di ta xosaraa atsaxati gim.
34 Gim saaen sosong mii abia di, di ta man lalon anua lodo ma gim ga
taton sin biaa no inaman di ta pulaxi nagim no maarang, amuina gim suk
atii we xan no mat maarang axaau buxa Moroaa bia ta liliis ngali gim ma
naba ta man laaliu.
35 Biaabi gim na xap iaawis sin taltaalnge sin Moroaa talaawaa, amuina
biaa mat laxen tinaalnge naba tali abia xaraxin iliil.
36 Gim na tigiri tilwatwat ngalibi biaa gim ta se xosaraa araraai xan sirsiir
Moroaa, gim ba pupua ngali adi sawe tii se xubatsi tali sin gim.
37 Sinsa propet Abakuk a paare lalon xan totore Moroaa we,
“Nap dokdok mu, iwaa naba ta xaalame naba xaalame, naba xap aliil.
38 Saa ia ta tigiri taltaalnge sin iaa, iaa ba putsangi ia untutiik.
Oro nawe xa a suxa mula taman minataa,
iaa ba xap taton sin ia.”✡
39 Giem xap ina abia inaman, di ta suxa mula taman minataa ngali amusili
Moroaa ma naba xosor atsoti di, oro biaa di ta taltaalnge sin Moroaa, naba
atoaa di.

11

Senaara abala tinaalnge?

1 Sin tinaalnge mu, biaa gim ba suk atii so no senaara gim ta liliis taman
tinaalnge ngali no. Tinaalnge a xosaraa gita ngali atii so no maarang biaa
gita ta xap lasi no.
2 Moroaa a pa’ii xida no utmilmil ti laamua amuina di ta taltaalnge sin ia.
3 Amuina sin tinaalnge gita ga atii we, Moroaa tii sen axosngi wenangen
abia no xolkolmoxo. Tii paare mu o xan totore ga xosaraa no xolkolmoxo
ma ga tsap, ngalibi sawe gim ta lasi Moroaa ta axosngi, a xaal sin no
maarang biaa gita ta xap pupua ngali lasi.
4 Sin xan tinaalnge Abel tii ga tsutsungit tali tinabel ta axaau buxa laa sin
Moroaa ngen xan tinabel Kein. Sin xan tinaalnge Abel mu, Moroaa ga pa’ii
ia malen xa untutiik. Moroaa tsaa a pa’ii abia xan tinabel Abel, iwaa ta se
met, oro sin xan tinaalnge, talaawaa tsaa a papaare sin gita.
5 Sin xan tinaalnge Enok, Moroaa ga giwaa ia sin abala tino, biaabi tii ga
xap saaen minet; ma di tii xap tatanginai ia amuina Moroaa tii se giwaa ia.
Sinsa setauan tsaa sin Moroaa ta xap mager giwaa ia. Enok tii suk atatoni
Moroaa.
6 Ma nawe gita xap taalnge sin Moroaa, gita ba suk xap pupua ngali
atatoni Moroaa, amuina saa ia ta xaalame sangan, na taltaalnge we Moroaa
a tino, ma naba tali iliil sin ia, iwaa ta tsatsel ngali ia.
7 Sin xan tinaalnge Noa, biaa Moroaa tii ga atewaai ia taman no maarang
ta xuxii naba ta tsap. Biaabi Noa ga xosaraa xaraxin mono ngali atoaa xan
matenaanua. Sin xan tinaalnge, tii ga atutali xolkolmoxo ina inaman ma ga
tapkina inatutiik biaa ta xaal sin tinaalnge.
8 Sin xan tinaalnge Abaram, ga long amusili xan ililei Moroaa ngali naba
tapkina abia xobel mil, ma ga poroklii xan xobel ma ga laa nan abia xobel
ta xap atii.
9 Sin xan tinaalnge sin Moroaa, Abaram a laa lalon abia xobel Moroaa
ta xubu tali sin ma ga tino malen xa xibong lalon no anuen moxo, malen
Aisak ma Jakop, biaa delulu tii tapkina bula mii ia, sin abia uk xuxubu sin
Moroaa.

✡ **10:38 10:38** Aba 2:3-4

10 Amuina Abaram a liliis taman tinaalnge ngali abia inaman laba taman
atkale, iwaa untunumar mu, Moroaa.
11 Sin xan tinaalnge Abaram, tii taltaalnge sin Moroaa we, naba pupua
ngali atsapngen xa madalak sin tii se maas ma Sera tii xap pupua bula ngali
taxaa tsi, oro amuina tii taltaalnge we Moroaa asuk so sin, biaa ta xosaraa
sawe Moroaa tii se xubatsi.
12 Biaabi sin aila taamat ta xuuk, iwaa ta se maas buxa malen xa ta se
met, tii tsap malen xa mom ina no daan utmilmil. Di ga xudu malen no
xadaxada tade balalangit, ma di ga malen no xenken xuen biaa gita ta xap
pupua ngali xoxoti.
13 Balawaa no inaman di tii met lalon tinaalnge, di tii xap adi abia xuxubu
Moroaa ta xubatsi tali no sin di, oro di tii lasi no palpalaa tsaa ma di tii ga
suei atatoni no. Di ga paare leng we, “Giem no xibong mu ma giem ga limlim
mu papan abala balan pula.”
14 Biaa no inaman di ta paare weaatia, di alengi we: “Giem lo nanen tsaa
ngali nagiem xa xobel labalaba tsaa.”
15 Nawe di nii adodo tsaa ngali abia xobel, di tii poroklii, di nii se adodo
tsaa ngali xa sal ngali mula.
16 Oro malen abia, di tii lo adodo tsaa ngali xa xobel labalaba axaau, biaa
in tade balalangit. Biaabi Moroaa ga xap mangiel ngali di na putsangi ia
xadi Moroaa, a suk so we tii se taxaaturungi xadi xobel labalaba.
17 Sin xan tinaalnge Abaram, biaa Moroaa tii xonon ia ngali tsutsungit
tali xan tsi, ila Aisak, laa sin Moroaa, iwaa tii se adi abia xan no xuxubu
Moroaa. Tii suk taxaaturung mu, ngali tali xan tsi ta xuuk mu, malen xa
tsutsungit laa sin Moroaa.
18 Ti tsaa biaa Sera ta xap mager taxaana Aisak, Moroaa tii se asaaiti
Abaram tsaa, “Sin Aisak mu, num no utmilmil di ba tsap xudu malen nugu
xuxubu.”
19 Abaram a taalnge we Moroaa naba atapaasi Aisak sin minet ma sin
abala sal, Moroaa tii tali mulangen Aisak sin ia.
20 Sin xan tinaalnge Aisak tii ga pupua ngali atubudaani Jakop ma Esau
ngali xadelulu xalkale ngen talaa mil.
21 Sin xan tinaalnge Jakop biaa tii we na se met, ga atubudaani xan no
tsi Josep ta lua. *“Ga sage putput papan xan xudak ngali langaari laa sin
Moroaa.”*✡
22 Sin xan tinaalnge Josep sin xapkap ina xan tino tii se atat, tii sebula
paare alengi xan matenbung we, no Israel, di ba poroklii Igip tsaa sin xa
leng ma ga asaaiti di ngali adi xan no tuen mii di ngali laa punami no nan
xobel Moroaa tii xubatsi tali sin di.
23 Sin xadelulu tinaalnge xan mom ma nagaa Moses delulu ga axuina ia
sin no uleng ta tuul mulina sin xan nagaa ta taxaana ia, amuina delulu lasi
we iwaa tsi, amat mamainaang ma delulu ga xap mataa ngali laxei xan
papaare watwat king.
24 Sin xan tinaalnge Moses, biaa ta se lot, tii palo ngali di ba putsangi ia
malen xan tsi xan tsaxana king Paarao.
25 Oro Moses tii xanei ngali saaen sosong mii xan no inaman Moroaa,
ngen ngali naba taton lalon namaang tsaxa biaa ta xap man adis.
26 Atii we ngali saaen sosong ina minangel ngali Mesaia, asuk lot buxa
abia no xixiis ngen abia no tang in Igip, amuina a nanen laa talaa laamua
ngali xan xixiis.

✡ **11:21 11:21** Til 47:31

27 Sin xan tinaalnge Moses, tii xap mataatinai xan minagaa king biaa tii poroklii Igip, tii lo laalaa tsaa malen tii se lasi so ia, iwaa no inaman di ta xap lasi.
28 Sin xan tinaalnge Moses, ga taxaaturungi abia luxaal ina Esliwaa ma di ga mirii no gelgel ina no matenmat taman dal ngalibi iwaa angelo ina minet naba xap sas amantei no tuaa ina tsi in Israel.
29 Sin xadi tinaalnge, no inaman di ga es tabaxi Laman Tok malen di eses mu papan pula ta pura: oro biaa no inaman in Igip di ta xonon, di tii suk lian.
30 Sin tinaalnge, biaa no xuur ina xobel labalaba Jeriko asuk xol no lapula mil sin di tii se es ulti Jeriko sin no leng ta paasaalua.
31 Sin xan tinaalnge Reaap iwaa aina in nan sal tii xap met mii abia no untsaxa amuina tii suei atatoni no unxoxo in Israel.
32 Ma iaa ba lo asaaiti gim laa tsaa oro a xap nugu xa leng ngali paatinai ila Gideon, Barak, Samison, Jepite, Dewit, Samuel ma no propet,
33 Sin xadi tinaalnge di ga pupua ngali aiepatsaa no maradaan ma di ga tiltsomi no inaman ngali adi abia ininte tutiik ma di tii se adi abia no xuxubu ma di ga pamli no ngutsina no laion.
34 Sin xadi tinaalnge, di ga amantei no xaraxin ie suaamsuaam ma di pepaalen no barangutsina bainat. Ma di ga ie watwat xaal sin xadi maluaai ma di tsap no belaba lalon no maxil ma di ga xalelii no unmakmaxil ina biexa inaman labalaba.
35 Moroaa a tali mulangen tino sin no minet sin xadi no matenbung amuina sin xadi no tinaalnge. Biexaal di asosongi di ma di ga palo ngali papaalii abia xadi tinaalnge sin Moroaa ngalibi di ba adi abia tinapaas mula lalon tino mamainaang.
36 Biexaal di ta taalnge sin Moroaa, di tsigaii no reret ma di ga tsaapi di, ma biexaal di rotsi di malen no xaus ma di ga aturungi di nan anua lodo.
37 Di tuut amantei di, ma di ga soim di sin no xolot ta lua, di sas amantei di taman no bainat. Di augaugai di tsaa taman no xilkil ina sipsip ma meme ma di ga es i'is. Di no muun was, ma no inaman di xosor atsaxati di ma di ga asosongi di.
38 Xolkolmoxo ina inaman tii ngutsulen di ma tii ga xap axaau buxa sin abia no untaltaalnge ngali man labatina di. Di man galgalil lalon no xobel biil ma papan no buk, ma lalon no lia ma no mat lalon pula.
39 Moroaa a sirawaa abala no inaman araraa amuina sin xadi no tinaalnge sin ia. Oro di tii xap adi sawe tii xubatsi ngali di,
40 amuina Moroaa tii se ngiti no maarang biaa ta suk axaau buxa ngali gita, ngalibi di ba tsap maatkel arie mii gita.

12

Moroaa arongi xan no tsi

1 Biaabi, amuina sin abia xaraxin malep ina tiltsoxoti ulti gita, gita na saali no sen maarang biaa naba ta taxaariiti mulangen gita ma no namaang tsaxa biaa ta laamuangen gita, ngalibi gita ba pupua ngali tigiri taxaa mii Iesu taman tinaalnge pupua sin xapkap ina xida no tino.
2 Gita na tigiri amusili Iesu taman tinaalnge, amuina naba tiltsomi gita ngali taltaalnge so sin Moroaa. Amuina sin abia xaraxin pinaalam biaa Moroaa ta xubatsi tali sin ia, biaa tii tsigaii abia sosong no inaman di ta ataxiwaa papan tongol. Tii xap papaalii minangel ngali na tilbanti ia, oro talaawaa ilei se tsotso sin lima mua ina xan muina xalkale Moroaa.

3 Gim na adodomi senaara Iesu tii tsigaii ma ta adi abia no minagaa tsaxa
sin no untsaxa, biaabi gim na xap papaalii namaang tsaxa na bibingi gim
ma gim na suxa mula.
4 Oro sin nagim inesas mii namaang tsaxa, gim xap mager esas tsap sin
abia xolot di ba ta sas amantei gim.
5 Asen parawe, gim se adodolii abia no totore inanaa Moroaa tii papaare
sin gim malen xan no tsi?
“Nugu tsi u na longmien senaara Orong ta atutiki iu taman,
ma nawe Orong a imii iu, biaa xan inanaa na xap bibingi iu.
6 Amuina Orong, a tigiri atutiki biaa di ta titii buxaai di,
ma a xaa ririiti abia di, ta xaa sirawaa di malen xan no tsi.”✡
7 Gim na tilwatwat sin senaara ta asosongi gim amuina a malen xan ririit
mom abia sin gim. Biaa nagim no sosong asen we Moroaa atutiki gim malen
xan no tsi. No mom araraa di xaa ririiti xadi no tsi.
8 Moroaa a tigiri xaa ririiti atutiki xan no tsi, ma nawe Moroaa a xap
atutiki gim, aleng weaatala, gim xap xan no tsi so.
9 Xida no mom ina abala balan pula, di xaa riiti atutiki gita, ma gita ga
xa manglen di taman xadi no inanaa. Asuk mamainaang buxa ngali gita
na adokdoki gita tsaa bula paina xida Mom balalangit ngalibi naba xosaraa
gita ngali tino laaliu.
10 Biaa xida no mom ina xolkolmoxo, di riit atutiki gita sin nan pu xolot
ina leng ta pitpit mu malen di adodo we axaau; oro Moroaa ariti atutiki gita
ngali xida axaau, ngalibi gita ba exasen ma man mii sin xan patpat.
11 Nawe Moroaa a riit a tutiik gita, gita xap saaen axaautsi gita taman abia
inanaa, oro mil gita tataii mamainaang ina xoxosaraa sawe ta tutiik ma gita
tatanginai tino lalon malina, nawe gita adokdoki gita tsaa paina xan inanaa
Moroaa.
12 Biaabi gim na awatwati nagim no lima ma no putput ta waiwai.
13 Gim na tigiri eses lalon no sal tutiik ngalibi biaa xadek ta waiwai naba
xap tsaxa, oro naba tuo mula.

U na lolong amusili Moroaa

14 Gim na xonon ngali man nan malina mii no inaman araraa, ma gim
na xonon ngali tsiga lalon abia tino ta pat, amuina nawe gim xap manman
lalon abala tino ta pat, gim ba xap lasi Orong.
15 Gim na suk tilaamamil sin gim ngali gim na xap taaltalu sin xan
amiimiilam Moroaa. Xa ina gim na xap tsap malen xa ie ta bobo ta tsik
laa lapalaa ma ga xosaraa no mamaet ta xudu sin no inaman ma di ga xap
mixat.
16 Gim na tilaamamil ngali gim na xap amusili no namaang tsaxa ina exus
o gim na xap tsap xa untsaxa malen Esau iwaa ta xap manglen Moroaa ma
ga sune taman xan xalkale ina tuaa ina tsi, sin Jakop ngali koi luxaal.
17 Gim atii we mil, biaa tii saan ngali tapkina xan no tubudaan xan mom,
oro tii ga palolii, amuina tii xap pupua ngali puxutsi sawe tii se xosaraa biaa
tii lo teng ningningi xan mom ngali xan no tubudaan.
18 Biaa gim tii xaalame sangan Moroaa, gim tii xap xaalame sin xa buk
biaa ta xap pupua ngali taxaana, biaa ta rar taman ie ma di ga lasi xaraxin
lodo, mii xaraxin maal.
19 Gim bula gim tii xap alongen tengteng ina tail, o inan Moroaa ta
papaare, ngalibi biaa inaman di ta alongmen, di tii ga mataa ma di ga ningi
awatwati ia ngali na xap papaare bula sin di.

✡ **12:6 12:6** Pro 3:11-12

20 Di tii xap pupua ngali sirawaa sawe Moroaa tii asaait awatwati di ngali
xosaraa. Moroaa asaaiti di we, *“Nawe xa matauteng, o ne xa taamat a laa*
atataaen abia buk Sinai, gim na pidi amantei aia xa o iwaa matauteng.”✡
21 Biaa nanen ina abia leng tii suk amataatinai buxaai Moses ma ga paare
weaatala, *“Iaa didiir taman minataa.”*✡
22 Oro gim se xaalame papan buk Zaion biaa xan inaman laba iwaa
Moroaa ta tino, biaa Jerusalem in balalangit mii xan no tausen ina tausen
ina no angelo di ta xalkale etudim taman pinaalam.
23 Gim se xaalame bula taman pinaalam ina xan matenaanua Moroaa sin
xan tuaa ina tsi Moroaa, biaa di tii se atalaa tsaa no iesan di balalangit. Gim
se xaalame sangan Moroaa iwaa unininte ngali inaman araraa. Axumuli
gim atia, mii nagim no utmilmil araraa biaa tii se atutiki di.
24 Gim se xaalame sin Iesu iwaa unmalina ina abia xuxubu uul ma laa sin
abia xan dal ta xaaparen di taman. Balawaa dal asaait taman no maarang
ta axaau buxa ngen biaa xan dal Abel ta paare taman.
25 Gim na tilaamamil ngali gim na xap palo ngali lolong sin iwaa xa ta
papaare sin gim, amuina Moroaa asosongi buxaai xida no utmilmil biaa
di ta xap lolong sin Moses iwaa ta atewaai di papan balan pula. Gita ba
suk alet sosong so nawe gita taaltalu sin Moroaa ta papaare sin gita xaal
balalangit.
26 Tengteng ina inan tii agiisgisi balan pula sin abia leng pan Buk Sinai,
oro talaawaa a se paare taman xan xuxubu weaatala, *“Axuuk sebula, iaa ba*
xap agiisgisi mu balan pula, oro iaa ba agiisi balalangit bula.”✡
27 Talaawaa biaa Moroaa ta paare we, “Axuuk sebula,” asen weaatala, biaa
naba saali no maarang araraa lalon axoxos biaa tii se agiisgisi no, ngalibi
biaa di, di ta xap agiisi no, naba man laaliu.
28 Biaabi, gita na putsangi axaau, amuina gita se tsiili abia Maradaan
biaa Moroaa ta xap agiisgisi. Gita na langaari laa sin Moroaa taman
mangmangle ma minataa, biaa mat langlangaari, biaa Moroaa ta taton sin.
29 Amuina gita atii we tii xosor atsoti xan no matenkorot taman ie
suaamsuaam.✡

13

Namaang Moroaa ta saansili

1 Gita, na tigiri etitii engen gita malen gita no masen turumasen.
2 Gim na adodomi ngali suei atatoni no xibong ngali giwaa di laa tatan
gim. Sin xoxosaraa abala, biexaa inaman di tii se suei atatoni no angelo laa
tatan di, ma di tii ga xap atii.✡
3 Gim na adodomi bula abia di lalon anua lodo, malen nawe gim bula
gim man lalon anua lodo mii di. Gim na adodomi biaa di, di ta alet sosong,
malen nawe gim bula gim tii alet sosong mii di.
4 Gim araraa, gim na manglen abia xuxubu ina minaxis, ma biaa ibe
ina minaxis na suk mixat, amuina Moroaa naba ininte sin abia di, di ta
matmatuul mii no aina o no taamat di ta xap maxis sin di.
5 Nagim tino na suk leiwaa sin namaang ina saansili buxaai xuxute, ma
gim na taton taman senaara mu gim ta se pupua taman, amuina Moroaa a
paare weaatala,
“Iaa ba xap papaalii gim
ma iaa ba xap poroklii gim.”✡

✡ **12:20 12:20** Exo 19:12-13 ✡ **12:21 12:21** Dut 9:19 ✡ **12:26 12:26** Aga 2:6 ✡ **12:29 12:29** Dut 4:24 ✡ **13:2 13:2** Til 18:2-15; 19:1-14 ✡ **13:5 13:5** Dut 31:6-8

6 Ngalibi gita ba xap mataa ngali paare we,
“Iwaa Orong ia naba tiltsomi iaa, biaabi iaa ba xap mataa.
Naba xap xa na xosaraa xawas sin iaa.”✡
7 Gim na adodomi nagim no lalaamua biaa di tii baais taman xan inesaait
Moroaa laa sin gim. Gim na adodomi di tii sen tino we ma gim na atolomi
xadi tinaalnge.
8 Xan tino Iesu Karisito a etuna xaal torongonol, talaawaa, ma naba etuna
laaliu.
9 Gim na xap poroklii no inaman di na asingan gim taman no mat laxen
asasing uul ta xap so. Asuk axaau ngali gita na adi watwat xaal sin xan
amiimiilam Moroaa ma a xap sin sawe gita ta ngani. Luxaal a xap tiltsomi
gita lalon nantanuan gita.
10 Iesu ia iwaa xida tsutsungit. Biaa no unsausawit di ta taktaxaa lalon
abia anuenmoxo, di xap pupua ngali exasen abia tsutsungit biaa Iesu ta
xosaraa ngali gita.
11 Unsausawit lapalaa ina no Jiu, atigiri adi dalan ina no matauteng laa
nan abia Xolot Pat Buxa malen tsutsungit ngali namaang tsaxa, oro xan
pakpak matauteng di axaii tala panigaal ina xobel.
12 Biaabi, Iesu bula tii ga saaen sosong panigaal ina matan mat ina inaman
laba ngali xosaraa no inaman ngali tsap pat sin xan dal tsaa.
13 Gita na laa sangan Iesu talaa panigaal ina xobel ma gita na saaen abia
minangel mii ia.
14 Sinsa, a xap xida xa inaman laba na man laaliu tala papan balan pula,
oro gita lo nanen tsaa ngali abia inaman laba naba ta xaalame.
15 Biaabi gita na tigiri tali no pinpinis laa sin Moroaa malen xida
tsutsungit laa sin Iesu, biaa xida tinabel, no bulina gita biaa tii pinis asen
we; ia Orong.
16 Gim na adodomi ngali xosaraa mamainaang ma ngali exasen nagim no
maarang mii biexaa inaman, sinsa balawaa no mat tsutsungit ina tinabel
atatoni Moroaa.
17 Gim na long amusili nagim no lalaamua ma gim na xosaraa sawe di ta
paare taman, ma gim na manglen di, amuina di tigiri tilaamamil sin gim
ma di ba tali xadi no inatalem sin Moroaa taman sawe di ta xoxosaraa ma
papaare taman. Poroklii di na xosaraa abia taman taton ma a xap taman
mamaet, amuina biaa namaang naba xap axaau sin gim.
18 Gim na tigiri sausawit ngali giem. Giem suk atii we nagiem no
adodo lalon nagiem no butsa a leiwaa amuina giem saan ngali xosaraa no
maarang ta tutiik sin no sal araraa.
19 Iaa ga ningi awatwati gim ngali sawit laa sin Moroaa ngalibi naba tulen
mulangen iaa isagaa xaalame sangan gim.
20 Ngali iwaa Moroaa ina malina na atapaasi mulanginai xida Orong Iesu
xaal nan minet, Iesu iwaa untilaamamil ina no sipsip, iwaa ta tali dalan
tsaa ngali xosaraa biaa xuxubu naba ta man laaliu,
21 na taxaaturungi gim taman no daan namaang axaau ngali gim ba xosor
puaa xan sirsiir. Iaa sawit ngali naba taxaa lalon xida no butsa, ngalibi
gita ba xosaraa samaarang ta atatoni ia, sin Iesu Karisito iwaa gita ba ta
aminaalami laaliu ma laaliu. Aso.
22 Nugu no taamat, iaa ningi awatwati gim ngali gim na alongen axaautsi
sawe iaa ta anaai gim taman amuina sawe iaa ta atalaa laa sin gim a pitpit
mu.

✡ **13:6 13:6** Saam 118:6

23 Iaa we gim na atii we, xida taamat Timoti, di tii se aleiwaai nan anua
lodo; Nawe a xaalame isagaa, iaa ba xaalame mii ia ngali le lasi gim.
24 Gim na tali nagiem titii ma malina laa sin nagim no lalaamua ma laa
bula sin xan no inaman Moroaa. Xida no taamat bula in Itali di tulen xadi
titii ma malina laa sin gim.
25 Xan amiimiilam Moroaa naba manman mii gim araraa.

Xan Inaatel
Jeims

1 Iaa, Jeims, xan untutule Moroaa ma Orong Iesu Karisito, iaa atalaa abala
inaatel laa sin abia sangaul axuuk ma ga laa lua ina no matenbung biaa no
Jiu di ta man tamtsaare labatina biexaa inaman labalaba.
Lasiaat axaau sin gim.

No mamaet ma xonkonon

2 Nugu no taamat gim na taton sin abia no mat laxen xonkonon ma
mamaet ta xaalame sin gim.
3 Amuina gim atii we, biaa no xonkonon ina nagim no tinaalnge naba til
awatwati gim lalon tinaalnge.
4 Gim na tigiri tilwatwat ngalibi biaa namaang ina tilwatwat naba araraai
xan tinaxaa lalon gim ngali gim ba maatkel ma xubit araraa. Ngalibi gim
ba xap muun ngali xawas.
5 Nawe xa ina gim a xap ie sinaae na ningi Moroaa iwaa naba taal gomsaai
araraai abia sinaae ma naba xap taxaariti xa mamaet, ma naba tali sin ia.
6 Oro biaa ta atsura na suk taltaalnge ma na xap puei xan adodo amuina
iwaa xa ta puei xan adodo, a malen tuun, maal ta maalen ma ga lii laangen
laa tia ma tia.
7 Biaa mat taamat na xap adodo we, naba xap adi xawas sin Moroaa.
8 Ia xo xudu ina taamat a xap man adamis sin no tinaxaa ta xosaraa.
9 Iwaa xida taamat ta suk muun, na paraak amuina a ies lot lalon no
matan Moroaa.
10 Oro iwaa untang na paraak amuina iesan adokdok lalon no matan
Moroaa. Amuina naba met malen xa nanaal.
11 Pal atsila xaalame lapalaa taman xaraxin lelep ma ga amalangi soksok.
No nanaal di ba xol laa lapula ma xan geramis naba se tamsi. Biaa iwaa
untang ta lo xoxosaraa xan tinaxaa, naba maraamen sin xan xalkale ina
untang.
12 Atubudaani aia xa ta tilwatwat lalon xonkonon amuina nawe a se
aiepatsaa abia xonkonon, naba adi xan bungwal ina tino biaa Orong tii se
xubatsi ngali abia di, di ta titii ia.
13 Nawe xa atsigaii xonkonon na xap paare we “Moroaa a xonon iaa,”
amuina namaang morokon a xap pupua ngali xonon Moroaa o Moroaa a
xap xaa xonon xa ngali xosaraa namaang morokon.
14 Oro xonkonon a xaalame sin gita xuxuuk biaa sin xan sasaae morokon
tsaa. Xan sasaae morokon naba tataii ia laa palpalaa ngali xosaraa
namaang tsaxa.
15 Mil sin sasaae tsaxa ta se tiaan, a taxaali namaang tsaxa ma biaa
namaang tsaxa ta se tsap lot ga taxaali minet.
16 Nugu no xos ina taamat, gim nangaam poroklii xaal di na apanaai gim.
17 No tinabel axaau araraa ma no tinabel mamainaang a xaal lapalaa, ga
xaalame lapula xaal sin Mom ina no xalaleng tade balalangit; iwaa ta xap
puputsi malen no maliip.
18 Tii axilangi ngali tulen xan inesaait so sin gita, ga xosaraa gita ngali
tsap nanaaxuuk ina xan no tsi, ina no axoxos araraa.

Lolong ma xoxosaraa

19 Nugu no xos ina taamat, gim na adodomi abala, no inaman araraa di na
isagaa ngali lolong ma di na paare adamis ma di na xap isagaa ngali magaa.
20 Amuina xan minagaa taamat naba xap tali abia tino tutiik Moroaa ta
saansili.
21 Biaabi gim na saali no namaang ta pun ma no namaang morokon ta
puaren gim ma gim na sirawaa adamisi xan totore Moroaa biaa ta soxaa
lalon gim, biaa naba ta pupua ngali atoaa gim.
22 Nangaam alongmen gomsaai mu xan totore Moroaa, gim nangaam
apanaai gim tsaa. Gim na xosor puaa senaara ta paare taman.
23 Saa ia ta alongen abala totore oro ga xap xosaraa amusili sawe ta paare
taman a malen aia taamat ta lasi no matan lalon tintinarun,
24 o biaa ta matngen araraai ia tsaa a es laa o a xap sauna mu a se adodolii
asen mat we.
25 Oro iwaa taamat ta nan axaautsi xan lo tutiik Moroaa, biaa ta tali
leiwaa ma ga tigiri xosaraa abala ma ga xap adodolii samaarang tii se
alongmen oro a lo xoxosaraa no, Moroaa naba atubudaani ia sin samaarang
ta xosaraa.
26 Nawe xa a we ia unlanglangaari, o ga xap arongi ma alatsangi nan
xaliman, apanaai ia tsaa ma biaa xan langlangaari asuk maarang gomsaa.
27 Langlangaari biaa xida Mom Moroaa ta sirawaa malen a mixat ma a
xap xa daraxe lalon: ngali tilaamamil sin no nantinmet ma no aina nal,
lalon xadi no mamaet ma gita na tilaamamil axaau sin gita tsaa ngali biaa
namaang tsaxa ina abala xolkolmoxo na xap amorokoni gita.

2

Nangaam saan ngali biexaal mu

1 Nugu no taamat, malen no untaltaalnge lalon xan minaalam Orong Iesu
Karisito, gim nangaam saan ngali biexa inaman mu o biexaal a xap.
2 Nawe xa taamat atsiga lalon anua xumkumul ga tamtuel lalon
maraabio* ta goul ma no u ga mamainaang o iexa muunwas bula atamtuel
lalon no uga xabaar atsiga bula.
3 Nawe u asen buxaai num mangmangle sin aia taamat ta tamtuel lalon
no uga mamainaang, u ba paare we ibe mamainaang abala ngali iu, oro u
ga paare ngali aia muunwas laa til a tile o u na tsotso atala lapula sangan
no xa'igi.
4 Nawe u xaa paare weaatia, u se asen namaang ina inten ma saansili mu
no turaam ma gim ga se tsap malen no unininte taman no adodo morokon.
5 Gim lolong nugu no xos ina taamat, Moroaa tii se axilangi biaa di
ta muunwas sin nanen ina abala xolkolmoxo ngali di ba minaas lalon
tinaalnge ma ngali tapkina abia xan maradaan Moroaa biaa tii xubu tali
sin abia di, di ta titii ia.
6 Oro gim se amangieli no muunwas. A xap no untang abia di ta tali
mamaet sin gim? A xap no untang abia di ta tataii gim laa lalon ininte?
7 A xap abala mu di, di tii paare tsaxa taman xan iesan axaau Iesu iwaa
gim ta manman lalon?
8 Nawe gim amusili xan lo Moroaa biaa di ta atalaa lalon Inaatel Pat, "Titii
turaam sangaam malen u ta titii iu tsaa," gim se xosaraa sawe ta tutiik.
9 Oro nawe gim saan mu ngali biexaa taamat ma gim ga xap saan ngali
biexaal, gim se xosaraa namaang tsaxa ma xan lo Moroaa a paate asen we,
gim no unlaklaxei lo.

---

* **2:2 2:2** *maraabio* - Ina kakaalis.

10 Sinsa, saa ia ta taxaariti abala lo araraa oro ga litke sin xa ta xuuk, a se
laxei no lo araraa.
11 Ngalisa ta we, “Nangaam matul mii xa u ta xap maxis sin,” ma a paare
bula we, “nangaam sas amantei xa.” Nawe u xap matul mii xa u ta xap
maxis sin o u ga sas amantei xa, u se tsap xa unlaklaxei lo.
12 Gim na papaare ma atolomi abia di, lo naba ta ininte sin di ma naba
aleiwaai di.
13 Nawe gim xap asen biirbirum sin iexa, Moroaa naba xap asen xan
biirbirum sin gim, sin abia leng naba ta ininte sin gim. Oro iwaa xa ta
tali biirbirum, naba taton sin leng Moroaa naba ta ininte sin ia.

Tinaalnge ma no tinaxaa axaau

14 Nugu no taamat, sen mamainaang biaa nawe xa taamat a we a ie
tinaalnge oro ga xap xaka tinaxaa axaau? We, biaa mat tinaalnge naba
atoaa ia?
15 Nawe xa turaagamasen o xa motogo a xap xakaa uga ma luxaal ngali
no leng xuxuuk.
16 Nawe xa a paare ngali ia, “Laa, Moroaa naba atubudaani iu! Alapaa gim
ma gim na angen axaau,” oro ga xap xosaraa xawas ngali tiltsomi pakpak,
Sen axaau ina xan tinaalnge?
17 Sin abia uk sal, tinaalnge mu ta xap xa tinaxaa mii, biaa tinaalnge a se
met.
18 Oro xa naba paare, “U ie tinaalnge, iaa ie tinaxaa.”
“Asen sin iaa num tinaalnge ta xap xa tinaxaa sin, ma iaa ba asen sin iu
nugu tinaalnge taman sawe iaa ta xosaraa.”
19 U taltaalnge we, Moroaa axuuk mu. Asuk axaau! No salawa tsaxa bula
di taltaalnge weaatia ma di ga dirdiir taman minataa.
20 Iu tangtangabaa, iaa ba asen sin iu we, tinaalnge ta xap xa tinaxaa
axaau a maarang gomsaa mu.
21 Adodomi xida iaaiaa Abaram, Moroaa tii putsangi ia, taamat tutiik
amuina tii tabiel taman xan tsi Aisak papan ibe tsutsungit.
22 Gim lasi we xan tinaalnge tii taxaa etudim mii xan no tinaxaa axaau
ma xan tinaalnge tii ga suk xubit araraa sin sawe tii xosaraa.
23 Ma biaa Inaatel Pat tii ga taxaawiti we, *“Abaram tii taltaalnge sin
Moroaa, ma Moroaa tii ga putsangi ia we, untutiik,”*✡ ma Moroaa ga putsangi
ia turan.
24 Gim lasi Moroaa naba atutiki taamat sin senaara ta xosaraa ma a xap
sin tinaalnge mu.
25 Sin abia uk sal Moroaa a inten Reaap iwaa aina in lalon sal tii ga
putsangi ia we aina tutiik, ngali sawe tii xosaraa biaa tii axos xibong sin
no unmakmaxil ta lua in Israel ma tii ga tulen delulu laa sin sal xaatsap.
26 Malen pakpak ta xap xa nantanua a se met, biaa tinaalnge ta xap xa
tinaxaa axaau a se met.

3

Arongi nan xaliman

1 Nugu no taamat, a xap gim araraa gim ba tsap no unaasasing, amuina
gim atii we, gita no unaasasing, Moroaa naba ininte buxa tsaa sin gita.
2 Gita araraa gita ba litke sin no daan sal. Nawe xa a xap xaa xosaraa
namaang tsaxa sin sawe ta paatinai, ia taamat axaau so laaliu, ma ga pupua
ngali arongi xan pakpak araraa.

✡ **2:23 2:23** Til 15:6

3 Biaa gita ta pitsi xa pu ain* laa sin ngutsina os† ngali naba lolong amusili
gita. Sin abia sal gita pupua ngali putsi aia os araraa.
4 Xariin mono a malen puapua, biaa ta suk lot buxa ma biaa xariin maal
ta maalen, nan pu es dokdok mu, a pupua ngali atutiki abia mono itaa ta
we na laa.
5 A malen mu nan xaliman gita, ia nan xolot dokdok mu ina pakpak, oro
a xaa paraak buxa. Adodomi biaa xariin uteng, ta uk sin pu xinaal dokdok
mu.
6 Nan xaliman gita bula, biaa ie. Ia xolot ina no isuaan gita ma a us taman
no namaang morokon ma ga amorokoni gita. Ma ia tsaa ga atiltsoli ie lalon
xida no tino araraa, biaa ie ta xaal Edes.
7 No mat laxen matauteng araraa, no maan, xa pu, tsitsi di ta xaamkaam
ma no xoo lot in lau, taamat alatsangi di,
8 oro a xap xa taamat na pupua ngali alatsangi nan xaliman. A
taxaaturung mu ngali xosaraa namaang tsaxa. A malen xa tsaxa lalon
ngutsina tsitsi biaa ta tali minet.
9 Taman nan xaliman gita, gita xa pa'ii xida Orong ma Mom. Taman nan
xaliman gita bula gita xaa xororaa no inaman biaa Moroaa ta xosaraa di
malen ia tsaa.
10 Taman abia uk ngus gita xaa pa'ii ma gita xaa xororaa iexa. Nugu no
taamat gita na xap xosaraa abala mat namaang.
11 A pupua ngali daan memem ma tes delu ba wet tsuul lalon xa uk keke?
12 Nugu no taamat a pupua ngali xa ie fik naba waalii no waan olip o xa
taa naba waalii fik? Malen mu keke ta tes a xap pupua ngali atsapngen
daan memem.

No sinaae ta lua

13 Sa ia ta sinaae ma ga leng axaau labatina gim? Poroklii na asen taman
xan tino mamainaang, no tinaxaa axaau biaa tii xosaraa taman namaang
ina adokdoki ia tsaa biaa ta xaal sin sinaae.
14 Oro nawe gim ie no daan bal tsaxa ma angen tsaxa lalon nagim no
butsa, gim nangaam paraak taman nagim no sinaae amuina a xap so.
15 Biaa mat laxen sinaae a xap xaal balalangit oro ina balan pula, a xap
ina nantanua, xan Saatan.
16 Amuina itaa adodo tsaxa ma angen tsaxa a manman biaa gim ba
tatanginai xalkale tsaxa ma no namaang ta morokon araraa.
17 Oro biaa sinaae ta xaal balalangit biaa nanaaxuuk ina abia araraa ta
mixat; mil malina titii, mangmagus, lolong amusili, us taman biirbirum ma
no waawaan axaau, taamat untitii ma taamat ina soina.
18 No unmalina di ta soxaa lalon malina, di ba atsapngen tatat ina
namaang tutiik.

4

Laa atataen Moroaa

1 Sawe atapaasi inesas ma inemagaae labatina gim? Balawaa namaang a
xaal lalon nagim no sasaae biaa ta sas lalon gim.
2 Gim saan ngali xaa was, oro gim xap adi, biaabi gim sas amantei. Gim no
mataxaaxaa, oro gim ga xap pupua ngali adi sawe gim ta saan ngali biaabi
gim emagaae ma esas. Gim ga xap adi amuina gim xap ningi Moroaa.

---

* **3:3 3:3** *pu ain*- Dokdok sin ngutsina os ngali laamuangen. † **3:3 3:3** *os* sin Ingles - *Horse.*

3 Biaa gim ta ningi Moroaa ngali xawas o gim ga xap adi, amuina gim ningi
taman no adodo ta xap tutiik, sinsa gim ba ta lii no, sin namaang tataton
ina pakpak.
4 Gim no muun taltaalnge, gim malen aina in lalon sal ta papaalii
xan maxis, gim xap atii we, ngali turangen xolkolmoxo a malen gim
palolii Moroaa? Saa ia ta inten ngali turangen xolkolmoxo naba tsap xan
matenkorot Moroaa.
5 O gim adodo we biaa Inaatel Pat a maarang gomsaa, ngaa? Moroaa
axosngi gita taman nantanuan gita ngali gita na amusili ia mu.
6 Oro Moroaa a tali buxaai amiimiilam sin gita. Biaabi inaatel ga paare
we,
“Moroaa a epuske mii no pepesok
oro a tali amiimiilam sin no mangmagus.”✡
7 Gim na tali gim tsaa araraa sin Moroaa. Gim na sas xaali Saatan ma
naba sol loxono gim.
8 Xaalame atataen Moroaa mil naba xaalame atataen gim. Gim no
untsaxa, guraii no liman gim, ma gim no xo xudu, gim na amixati nagim
no butsa.
9 Gim na teng lolbiir buxa ngali nagim no namaang tsaxa. Gim na putsi
nagim no nongnong laa sin lolbiir ma nagim taton laa sin matabirum.
10 Adokdoki gim tsaa laamuaan Orong ma naba alet laangen gim lapalaa.
11 Nugu no taamat, gim nangaam paare tsaxa ngali biexaal. Sa ia ta paare
epuske ngali xan taamat o ga ininte sin ia, a paare epuske mii lo ma ga ininte
sin. Biaa gim ta ininte sin lo, gim xap amusili lo oro gim xalkale lalon ininte
ina lo.
12 Moroaa mu a tali abia lo ma ia mu unininte ma ia xasinge a pupua ngali
atoaa ma ngali xosaraa atsoti. Biaabi ga xap tutiik ngali gim ba ininte sin
no turan gim atataen gim.

Nangaam paraak ngen nowa

13 Lolong gim no saa gim ta paare, “Talaawaa o nowa gita ba laa lalon
abia inaman laba, gita ba laa manman atia met axuuk ngali gita ba taxaa
ma sune taman no maarang ma xosor xuxute.”
14 Gim suk xap atii sawe naba ta tsap nowa. Adodo ngali nagim tino. Gim
malen mu pu ubaas biaa ta asemat dokdok mu o mil a se xaapinei.
15 Oro u na paare weaatalaa, “Natawe xan sirsiir Orong gita ba tino tsaa
ma gita ba xosaraa balawaa no o biliaa no.”
16 Oro gim paraak ma paare pispis. No parparaak araraa a morokon.
17 Saa ia ta atii biaa mamainaang ngali na xosaraa o ga xap xosaraa, ia
untsaxa.

5

Moroaa naba ininte sin no untang

1 Gim lolong axaau, gim no untang gim na teng lot amuina no xaraxin
mamaet biaa naba ta xaalame sin gim.
2 Nagim no tang naba maraap ma nagim no uga mamainaang no utut di
ba ngani no
3 Nagim no goul ma silwa naba ros,* biaa nagim namaang ina ngungus
naba papaare leng taman gim ma na ngen araraai nagim no pines malen
ie. Gim se axumuli no daan maarang ngali laa sin xapkap ina leng.

✡ **4:6 4:6** Pro 3:34 * **5:3 5:3** *ros* sin Ingles - *Rust.*

4 Gim lolong! Gim xap mager ulii no untinaxaa biaa di ta taxaa lalon
nagim no uma ma di ga teng epuske mii gim. Biaa xadi tineng no untatat a
se tsiili no talingan iwaa Orong Belaba.
5 Gim se tino lalon axoxorong ina abala balan pula ma gim ga se paaxabes.
Gim ga se pompom pupua sin abia leng di ba ta sas amantei gim malen di
ba ta sas amantei bol ngali luxaal.
6 Gim se atutali ma sas amantei no inaman tutiik, biaa di ta xap epuske
mii gim.

Liliis adamis lalon sosong

7 Nugu no taamat gim na liliis adamis til sin xan inamula Orong. Gim atii
biaa iwaa tapkina uma ta liliis ngali pula naba atsapngen luxaal axaau ma
naba suk liliis adamis pupua sin leng so langit naba ta usangi uma.
8 Gim bula, gim na suk liliis adamis ma tilwatwat, amuina xan inamula
Orong a se atat.
9 Nugu no taamat, gim nangaam ngurnguruk engen gim. Orong naba se
atat ngali mula malen unininte.
10 Nugu no taamat, malen puapua ina liliis adamis lalon sosong, gim na
adodomi no propet biaa di tii papaare taman iesan Orong.
11 Malen gim ta atii, biaa di ta tilwatwat, giem ba nanxilalaa di we Moroaa
naba atubudaani di. Gim se alongmen Job sin xan tiltil watwat ma gim se
lasi senaara Orong ta atsapngen. Orong a us taman titii ma biirbirum.
12 Nugu no taamat, maarang ta lot buxa, nangaam waawaa lima laa
balalangit o sin xolkolmoxo o taman xa ies ina xawas bula. Biaa num “Iou”
na iou, ma “A xap” na a xap, o Moroaa naba atutali xa mamaet sin iu.

Ningning taman tinaalnge

13 Nawe xa ia ina gim ta man lalon xa mamaet? Ia na ningning. Nawe xa
ia ta taton? Papaalii na arouki no ananaan ina paipa'ii.
14 Nawe xa ia ina gim ta maramase? Na ilei no xusaak ina xan
matenaanua Moroaa ngali ningning papan ma di na patsaa taman daanwe
sin iesan Orong.
15 Di na suk ningning taman tinaalnge ma balawaa no mat laxen sausawit
naba atoaa iwaa xa ta maramase, Orong naba atoaa ia. Nawe a xosaraa xaa
namaang tsaxa, Orong naba adodolii xan no namaang tsaxa.
16 Biaabi gim na paare leng taman nagim no namaang tsaxa sin gim
xuxuuk ma ningning ngali gim xuxuuk ngalibi Orong naba atoaa gim. Xan
ningning taamat tutiik asuk xoror buxa ma naba atsapngen waawaan.
17 Elaija, taamat mu malen gita, a ningning watwat ngali na xap langit
papan pula, ma tii ga xap usa sin no miet ta tuul ma xolot.
18 Mil ga sebula ningning ma balalangit ga tali langit, ma balan pula ga
atsapngen no luxaal.
19 Nugu no taamat, nawe xa ina gim a se laa palaaen abia soina ma xa ga
gii mulangen,
20 adodomi abala: Saa ia ta gii mulangena xa untsaxa sin abia tsaxa, a
se aleiwaa ia sin minet ma Moroaa naba adodolii xan no namaang tsaxa
araraa.

Nanaaxuuk ina xan Inaatel Pita

Pita a putsangi lawaareng axaau

1 Iaa, Pita, xan aposal Iesu Karisito.
Iaa atatal laa sin gim no saa labatina xan no inaman Moroaa ta axilangi di, ma di ta manman ben malen no xibong labatina no inaman lalon no prowins Pontus, Galeisia, Kapadosia, Asia, ma Bitinia,
2 Moroaa xida Mom a se atii ma axilangi gim ti tsaa ma Nantanuan tii ga se apati gim ngalibi gim ba long amusili ia ma xan dal Iesu Karisito tii ga se guraii gim.
Iaa ningning we Moroaa naba tabiel buxaai gim taman abia amiimiilam ma malina.

Liliis adamis lalon tinaalnge

3 Gita na pa'ii Moroaa xan Mom xida Orong Iesu Karisito. Amuina sin xan xariin biirbirum tii se tali tino uul sin gita lalon tino ina tinaalnge sin tii atapaasi Iesu Karisito xaal sin minet.
4 Moroaa tii se taxaaturungi biaa no tubudaan ngali xida ngali gita ba tapkina abia tino uul, biaa ta xap pupua ngali maraap o maraamen. Moroaa tii se taxaana abala tade balalangit.
5 Sin xan xoror Moroaa ta tilaamamil sin nagim tinaalnge pupua sin leng ina atotoaa, tii se taxaaturungi ngali asen sin abia xapkap ina leng.
6 Amuina sin abala no maarang araraa Moroaa ta se xosaraa no, biaa nagim pinaalam naba suk lot, oro talaawaa dokdok mu, gim ba saaen lolbiir tsaa lalon no mat laxen xonkonon.
7 Balawaa no mamaet tii xaalame ngalibi naba xonon nagim no tinaalnge, ngali naba asen we, nagim tinaalnge aso, biaa ta suk axaau buxa ngen goul, no inaman di ta xonon ngali tuni amixati oro a xap pupua ngali man adis. Moroaa naba pa'ii, manglen ma aminaalami gim sin gim ta tilwatwat sin no xonkonon sin abia leng Iesu Karisito naba ta asemat.
8 Gim tii xap lasi ia, oro gim titii ia, ma gim xap lasi ia atalaawaa, oro gim taltaalnge sin ia. Ma amuina sin abala, gim suk us taman pinaalam ma minaalam biaa gim tii xap pupua ngali paate asen.
9 Gim papaalam weaatalaa amuina gim se adi abia atotoaa ina nantanua, biaa muina ina nagim tinaalnge sin Iesu.
10 Ngali abia atotoaa, no propet di tii paare taman abia amiimiilam biaa naba ta xaalame sin gim. Di ga suk tsalei axaautsi abia Inaatel Pat.
11 Amuina di we di na atii langisa Karisito naba tulen Nantanua Pat ngali tali no inesaait sin no propet, ngali asaaiti no inaman. Biaa tii asaaiti di setauan tsaa we, Karisito naba saaen sosong o mil Moroaa naba aminaalami ia.
12 Nantanua Pat bula asen sin di we, no propet di paare taman abala no totore ina propet a xap ngali xadi axaau, oro nagim. Biaa di tii baais taman inesaait mamainaang laa sin gim, sin xoror Nantanua Pat tii tulen xaal balalangit. Biaa no angelo bula, di tii we na atii balawaa no maarang ina xida atotoaa.

Gim na tsap pat

13 Biaabi gim na taxaaturungi nagim no adodo ngali taxaa ma gim na
arongi nagim tinaalnge araraa papan amiimiilam Moroaa naba ta tali sin
gim, sin leng Iesu Karisito naba ta asemat.
14 Gim no tsi, gim na lolong amusili Moroaa, gim na xap papaalii nagim
no sasaae morokon na laamuangen gim ngali xosaraa no namaang tsaxa
malen gim tii xap mager atii Moroaa.
15 Oro, malen iwaa xa ta ilei gim a Pat, gim bula gim na Pat sin no daan
maarang gim ta xosaraa.
16 Amuina biaa Inaatel Pat a paare, *"Gim na pat amuina iaa pat."*✡
17 Gim ilei Moroaa Mom biaa gim ta sausawit sin ia. Moroaa a ininte sin
no taamat xuxuuk amusili sawe di tii se xosaraa, biaa ta xap titii buxaai xa
ngen iexa. Biaabi gita na manglen ma mataatinai ia sin xida xalkale atala
malen no xibong.
18 Gim na xosaraa abala amuina gim atii we silwa ma goul tii xap pupua
ngali uul tsaxali nagim aleiwaai, sin xadi namaang tsaxa nagim no iaaiaa.
19 A xap, Karisito a uul tsaxali gim taman abia xan xos ina dal, malen xa
sipsip dokdok iwaa ta suk mixat ma a xap xa pun sin.
20 Moroaa tii se axilangi tsaa ia ngali met ngali gita sin tii xap mager
axosngi xolkolmoxo ina inaman, oro sin abala xapkap ina leng Karisito tii
xaalame papan balan pula ngali nagim axaau.
21 Sin Karisito gim taltaalnge sin Moroaa iwaa ta atapaasi ia xaal nan
minet ma ga aminaalami ia, ma talaawaa nagim liliis adamis taman
tinaalnge a manman lalon Moroaa.
22 Talaawaa gim se amixati gim tsaa sin amumusili soina. Biaabi gim ga ie
titii buxa ngali nagim no taamat, iaa ga we ina asaaiti gim ngali etitii ngen
gim xuxuuk taman nagim no butsa araraa.
23 Amuina gim se adi abia tino uul ma a xap sin abia xalitsa ta met, a
xap, oro sin abia xalitsa ta tino. Moroaa a xosaraa auuli nagim tino sin xan
totore ina tino biaa ta xap xaa met.
24 Amuina xan inaatel propet Aisaia a paare,
"No inaman araraa di malen palis,
ma xadi no matmirmir a xap man adis no,
ga malen no nanaal in lauteng,
biaa palis ta malang biaa xan no nanaal asuk xol lapula,
25 oro xan totore Orong a til laaliu."✡
Balawaa uk totore mu biaa no inaman di tii baais taman sin gim.

2

No xaat tino

1 Biaabi gim na suk papaalii araraai namaang ina morokon ma xalam lua
ma apanaai biexaal ma pepexa ngali gim tsaa ma paare pulapula.
2 Malen no madalak di ta marua ngali sus mixat, gim bula gim na marua
ngali xan totore mixat Moroaa, ngalibi lalon abala totore gim ba tsik watwat
ma maatkel ma tsiili abia atotoaa araraa.
3 Amuina gim se atii ma lasi xan sen mamainaang Orong sin gita.
4 Gim se xaalame sangan Iesu Karisito, iwaa ta malen aia xaat ta tino, no
inaman di ta palolii oro xan xos so Moroaa ma a xanei ia.
5 Gim bula gim malen aia xaat ta tino, iwaa Moroaa tii tumaraa abia anua
ina Nantanua taman abia no xaat. Biaa Moroaa bula ta apati gim ngali tsap

✡ **1:16 1:16** Lew 11:44-45; 19:2; 20:7 ✡ **1:25 1:25** Ais 40:6-8

malen xan no unsausawit ngali tabiel taman no tsutsungit ina Nantanua,
biaa, Moroaa ta siriwaa sin Iesu Karisito.
6 Amuina lalon Inaatel Pat a paare,
“Lolong, iaa Orong iaa atatei xaat lalon xobel laba Saion. Iaa se xanei aila
xaat ngali tsap xaat tsigur ina anua,
ma saa ia ta taltaalnge sin naba xap mangiel.”✡
7 Talaawaa sin gim ta taltaalnge, ilawaa xaat ia iwaa xos so. Oro sin abia di,
di ta xap taltaalnge Inaatel Pat tii paare:
“Iwaa xaat, no untunumar di tii palolii
a se tsap nan xaat tsigur ina anua,”✡
8 Ma Moroaa tii paare bula lalon Aisaia,
“Ilawaa xaat a xosaraa no inaman ngali litke
ma ilawaa xaat a xosaraa di ngali xol.”✡
Di litke amuina di xap amusili inesaait. Biaabi Moroaa ga ngiti ngali di na
litke.
9 Oro ngali gim Moroaa a se xanei gim. Gim xan no unsausawit Moroaa
iwaa King. Gim inaman labalaba pat, xan inaman Moroaa. Moroaa a
xosaraa abala ngali gim ba asaaiti biaa inaman taman no maarang axaau
ta xosaraa ngali gim, iwaa ta ilei atsuulngi gim xaal nan lodo, laa lalon xan
laleng ina minaalam ta matmirmir.✡
10 Setauan gim tii xap tsap xan xumul no inaman, oro talaawaa gim se
tsap xan no inaman Moroaa. Ti laamua tsaa gim tii xap tsiili xan biirbirum
Moroaa, oro talaawaa gim se tsiili xan biirbirum Moroaa.
11 Nugu no taamat, gim na adodomi we gim xibong atala ma balawaa
xolkolmoxo a xap nagim xobel so. Biaabi iaa we ina atsuraa awatwati gim
ngali gim na xap xosaraa no maarang tsaxa biaa gim ta saaen gim ngali
xosaraa amuina biaa no maarang nagim no matenkorot.
12 Gim na arongi nagim xalkale labatina no muun taltaalnge ngali gim
na axaau ma tutiik, di ba atuti gim we, gim xosaraa namaang tsaxa, oro
nawe di lasi nagim no namaang axaau, di ba aminaalami Moroaa sin leng
ta xaalame ngali ininte sin inaman.

Manglen no unbanam

13 Gim xan no inaman Orong Iesu Karisito, gim na suk amusili no
unbanam, di ta ie banam papan gim, a laa sin king taman xaraxin banam.
14 O laa sin no gawana iwaa king ta tulen di ngali asosongi biaa di
ta xoxosaraa namaang tsaxa ma ngali tali mangmangle sin biaa di ta
xoxosaraa namaang axaau.
15 Amuina xan sirsiir Moroaa ngali gita na xoxosaraa namaang axaau,
ngalibi gim ba suk abongi xadi totore no untangtangabaa biaa di ta xap atii
soina.
16 Gim na tino malen no inaman iwaa Karisito ta se aleiwaa di, oro gim
na xap xosaraa nagim leiwaa malen xolot xuxii ngali xosaraa no namaang
morokon. Gim na tino malen xan no untutule Moroaa.
17 Gim na asen namaang ina mangmangle sin no daan inaman ma gim
na titii buxaai nagim no taamat biaa no untaltaalnge ma gim na mataatinai
Moroaa, ma gim na tali mangmangle sin aia xaraxin king.
18 No untutule, gim na adokdoki gim tsaa paina nagim no manmanel
taman mangmangle ma gim na mataatinai Moroaa ma na xap mu abia di
ta axaau ma mangmagus oro na laa bula sin biaa di ta tsaxa.

✡ **2:6 2:6** Ais 28:16 ✡ **2:7 2:7** Saam 118:22 ✡ **2:8 2:8** Ais 8:14 ✡ **2:9 2:9** Tai 2:14

19 Amuina biaa namaang ta axaau nan no matan Moroaa, biaa xa taamat
ta sirawaa abia sosong, amuina adodomi we Moroaa a manman mii ia.
20 Nawe di ririiti gim, sin gim ta xosaraa namaang tsaxa ma gim ga xale
adamis lalon abala sosong a xap muina ngali Moroaa naba taton sin gim.
Ma nawe di ririiti gim sin gim ta xosaraa axaau ma gim ga xale adamis lalon
abia sosong naba suk axaau buxa nan no matan Moroaa.
21 Moroaa a ilei gim ngali alet sosong sin abala sal, amuina Karisito tii alet
sosong ngali gim ma ga asen sal sin gim ngali es amusili no baan xaden.
22 “Iesu Karisito tii xap xosaraa xa namaang tsaxa,
ma a xap xa inaabaa na tsuul nan ngutsina.”✡
23 A xap xisi xadi no papaare tsaxa di ie atsaxati ia, biaa di tii asosongi ia,
a xap paare we naba asosongi di. Oro a papaalii abia no maarang nan no
liman iwaa xa tii ininte taman inatutiik.
24 Ia tsaa adi xida no namaang tsaxa papan tongol ngalibi, gita ba pupua
ngali met so sin namaang tsaxa ma gita na tino ngali namaang tutiik sin
xan no toto Iesu gim se toaa.✡
25 Amuina gim malen sipsip ta se es tangtangabaa oro talaawaa gim se mula
xaalame sin Iesu iwaa untilaamamil ina nagim no nantanuaan.

3

No minaxis

1 No aina minaxis lalon abala uk sal gim na adokdoki gim tsaa ma lolong
amusili nagim no maxis ngalibi, nawe xaal ina abia di ta xap taltaalnge sin
xan totore Moroaa, nagim namaang axaau naba xosaraa nagim no maxis
ngali taltaalnge sin Karisito,
2 biaa di ta lasi namaang mixat ma mangmangle sin nagim no tino.
3 Gim na xap amirmiri no isuaan gim ngali gim na mat geramis, malen
gim ta xa ili no ulin xo ma ngali xuten no bis ta goul ma alen no uga xadi
no iliil ta laa lapalaa.✡
4 Oro gim na poroklii nagim no namaang axaau, na xosaraa gim na mat
geramis, biaa namaang mangmagus ma ina xale adamis ina nantanua, biaa
naba ta xap maraamen, biaa naba suk axaau buxa nan no matan Moroaa.
5 Amuina balawaa sal no aina pat in ti laamua di tii taltaalnge sin Moroaa
ma di tii ga mat geramis, biaa di tii manglen xadi no maxis ma long amusili
di.
6 Malen Sera iwaa tii adokdoki ma amusili Abaram ma ga putsangi ia xan
manmanel. Gim xan no tsaxana Sera, nawe gim xosaraa namaang ta tutiik,
ma gim ga xap papaalii xa na amataatinai gim.
7 Sin abia uk sal, gim no taamat gim na sinaae axaau sin nagim xalkale
mii nagim no tubu, gim na manglen nagim no tubu amuina di xap watwat
malen gim no taamat, ma gim mii di, gim ba adi abia tino biaa Moroaa ta
tali gomsaai laa sin gim. Gim na xosaraa abala ngalibi na ba xap xawas na
tilbanti gim ngali sawit laa sin Moroaa.

Sosong ngali xosaraa namaang tutiik

8 Xapkap ina, gim se araraa gim na tino lalon malina mii no turan gim
araraa, gim na tilaamamil sin gim xuxuuk ma gim na etitii engen gim
malen nagim no taamat tsaa ma gim na axaau sin gim xuxuuk, ma gim
na adokdoki gim tsaa.
9 Gim nangaam xisi namaang morokon taman namaang morokon ma gim
nangaam paare amoki xa ta paare amoki gim oro gim na atsuraa Moroaa

✡ **2:22 2:22** Ais 53:9 ✡ **2:24 2:24** Ais 53:5 ✡ **3:3 3:3** 1Ti 2:9

ngali atubudaani ia amuina Moroaa a ilei gim ngali gim ba tapkina abia tubudaan.
10 Amuina Inaatel Pat tii paare,
“Saa ia ta titii tino
ma ga saan ngali lasi no leng axaau,
na suk tilbanti nan xaliman sin papaare tsaxa,
ma no bulina sin papaare daraxe.
11 U na suk taaltalu sin namaang morokon ma una xosaraa namaang axaau,
ma una suk tsalei malina ma una taxaariti.
12 Amuina no matan Orong atsoktsokmat sin no inaman tutiik,
ma no talingan alolong ngali xadi no sausawit,
Oro no matan Orong a xap saan ngali lasi biaa di, di ta xosor morokon.”✡
13 Nawe gim watwat ngali xosaraa no namaang axaau, asuk so xa naba xap tsaapi gim.
14 Oro Moroaa naba atubudaani gim nawe gim alet sosong ngali xosaraa biaa namaang ta tutiik.✡ *“Nangaam mataa sin senaara di ta mataatinai; gim nangaam us taman minataa.”*✡
15 Oro lalon nagim no butsa gim na axosngi Karisito malen Orong. Gim na tigiri taxaaturung ngali tali xa xixiis sin no inaman araraa, biaa saa ta atsuraa gim ngali sen muina gim ta liliis taman tinaalnge sin Karisito. Oro gim na xisi di taman mangmagus ma mangmangle.
16 Nagim no adodo lalon butsa na suk leng axaau ngalibi biaa di ta paare tsaxa ngali nagim no namaang axaau lalon Karisito, gim ba amangieli di ngali xadi no ie tsaxa.
17 Na ba suk axaau nawe xan sirsiir Moroaa ngali saaen sosong ngali xosaraa namaang axaau ngen ngali xosaraa namaang morokon.
18 Amuina Karisito tii met axuuk mu ngali gita araraa, ia taamat tutiik ma ga met ngali no inaman tsaxa ngali laamungen di laa sin Moroaa. No inaman di tii sas amantei xan pakpak oro tii tino mula lalon nantanua.
19 Lalon abala sal tii laa baais sin no tanua lalon anua lodo.
20 Ti laamua biaa no tanua di tii xap lolong ma amusili Moroaa biaa tii liliis adamis lalon abia xan no leng Noa biaa di tii tumaraa tsaa abia mono. Lalon mono no inaman di paasaatuul mu di tii tuo sin abia xarang,
21 ma balawaa xarang a til axilangi axaxadaan biaa talaawaa ta atoaa gim bula ma balawaa axaxadaan a xap ngali gureli no pun sin no isua oro balawaa xuxubu gim ta xosaraa laa sin Moroaa ngali gim ba tsap mixat lalon no matan Moroaa. Balawaa axaxadaan atoaa gim amuina Iesu Karisito a se tapaas mula xaal sin minet,✡
22 iwaa ta se tsiga balalangit ma ga xale sin xan lima mua Moroaa. Tiwaa Iesu a ie xoror ma banam araraa patanginai no angelo ma no tanua.

4

Man ngali atatoni Moroaa

1 Biaabi, amuina Karisito asaaen sosong sin xan no isuaan, gim bula gim na awatwati gim taman abia uk namaang, amuina iwaa xa ta alet sosong sin no isuaan a se xap sin xoxosaraa namaang tsaxa.
2 Ma talaawaa na xap tali bula xan tino ngali amusili no namaang morokon, oro na tali xan tino mu ngali xosaraa amusili xan sirsiir Moroaa.
3 Gim tii man adis ti laamua ngali xosaraa no maarang no muun taltaalnge di ta saan ngali xosaraa. Di xosaraa namaang tsaxa ina exus, nagim sasaae

✡ **3:12 3:12** Saam 34:12-16 ✡ **3:14 3:14** Met 5:10 ✡ **3:14 3:14** Ais 8:12 ✡ **3:21 3:21** 1Pi 1:3

ngali namaang morokon, gim gogo buxa taman no daan watwat. Di man
lalon no xaraxin luxaal ina tataton ma di ga nun daan watwat, di ga xap
pupua ngali arongi di tsaa. Di langaari laa sin no malagan.
4 Oro talaawaa biaa di, di ta xap taltaalnge sin aia Moroaa ta so, di tunga
ngali lasi we, gim se palo ngali man lalon xadi no namaang ta xap axaau ma
ngali amusili xadi no namaang tsaxa ma di ga paare taman no daan totore
ta morokon pan gim.
5 Oro mil di ba til laamuaan Moroaa, ngali alengi no sen namaang di ta
xoxosaraa, laa sin Moroaa, iwaa naba ta tali ininte sin no inaman, biaa di
ta tino ma sin biaa di tii se met.
6 Balawaabi muina, no untaltaalnge di ga baais taman abala inesaait
mamainaang laa sin abia di, talaawaa mu di ta met, ngalibi nawe Moroaa
a taal ininte sin di ma di ga met lalon pakpak malen no inaman araraa di
ta xoxosaraa, no tanuaan di, naba pupua ngali manman balalangit malen
Moroaa.

Taxaa watwat ngali xan minaalam Moroaa

7 Xapkap ina no maarang araraa a se atat, biaabi gim na adodo axaau ma
arongi gim tsaa ngalibi gim ba pupua ngali sawit.
8 Maarang lot, gim na etitii engen gim, lalon nagim no butsa, amuina biaa
titii naba saali no daan namaang tsaxa:
9 Gim na suei atatoni engen gim xuxuuk laa lalon nagim no anua, gim na
xap ngurnguruk ngali xosaraa abala namaang.
10 Moroaa a se tali sin gim xuxuuk no tinabel ngali tiltsomi biexaa inaman.
Sin abala sal, gim ba pupua ngali taxaa axaau taman, biexaa xakaa mat
tinabel Moroaa.
11 Nawe xa a babaais taman xan inesaait mamainaang Moroaa, na baais
taman sawe Moroaa ta asaaiti ia ngali baais taman: nawe xa adi abia
tinabel ina tiltsomi biexaal, na xosaraa taman abia watwat Moroaa ta tali
sin, ngalibi sin no maarang araraa Moroaa naba pupua ngali adi paipa'ii
xa amuina sin Iesu Karisito, laa sin Moroaa biaa minaalam ma xoror laaliu
ma laaliu. Aso.

No untaltaalnge di ba saaen sosong

12 No xos ina turaaga, gim nangaam olol sin no xonkonon ta asosongi
buxaai gim, ga malen xa maarang xaatsap tii tsap sin gim biaa gim tii xap
pupua ngali alengi.
13 Oro gim na taton, sin gim ta manman lalon abia saaen sosong sin
Karisito, ngalibi gim ba pupua ngali taton buxa nawe xan minaalam
Moroaa naba asemat.
14 Nawe no inaman di paare tsaxa sin gim amuina gim xan no inaman
Karisito. Moroaa naba atubudaani gim amuina iwaa Nantanua ina
minaalam ma Moroaa a manman papan gim.
15 Nawe di asosongi gim, oro a xap sin ta muina gim sas amantei xa o
gim no unpulapula, o gim xosaraa xaa namaang ta tsaxa, o sin gim ta tsiga
gomsaa lalon xadi no mamaet biexaal, na so we gim xap xoxosaraa abia no
mat namaang.
16 Oro nawe gim saaen sosong malen xa untaltaalnge gim nangaam
mangiel, oro gim na pa'ii Moroaa sin no inaman di ta putsangi gim no
unaamamil ina Karisito.
17 Leng ina ininte naba atiltsoli sin xan no matenaanua Moroaa. Nawe
atiltsoli sin gita, naba sen we, biaa naba taal ininte sin abia no inaman di
ta xap long amusili xan inesaait mamainaang ta tali?
18 Ma malen Moroaa ta asaait lalon xan Inaatel Pat,

“Nawe naba lalep ngali no inaman tutiik ngali adi abia atotoaa,
sawe naba tsap sin abia no muun taltaalnge ma untsaxa?”✡
19 Biaabi, nawe no inaman di saaen sosong amuina sin xan sirsiir Moroaa,
di na tali di tsaa lalon no liman Moroaa, iwaa ta axosngi di, ma naba amusili
malen ta paare Gim na tigiri xoxosaraa namaang axaau.

5

Asasing laa sin xan no inaman Moroaa

1 Laa sin gim no xusaak, iaa bula iaa xusaak, iaa atalaa abala ngali ningi
awatwati gim. Iaa tiltsoxoti sin sawe Karisito ta saaen sosong sin, ma iaa
iwaa xa naba ta ie xolot lalon xan minaalam, biaa naba ta asemat.
2 Gim na tilaamamil axaau sin xan no sipsip Moroaa, biaa di ta man paina
nagim no tilaamamil. Gim nangaam tilaamamil sin di, amuina no inaman
di atuaai gim ngali xosaraa abia tinaxaa, oro amuina gim ta taton ngali
xosaraa abia tinaxaa. Biaa se maarang ta atatoni Moroaa. Gim nangaam
taxaa, amuina gim saan ngali tsiil xuxute, oro gim na taxaa taman nagim
no butsa.
3 Gim nangaam aloti gim lapalaa papan no inaman Moroaa ta aturungi
di papan nagim no liman. A xap, papaalii nagim no namaang axaau naba
asen puapua biaa no inaman di ba ta amusili.
4 Biaa Iesu Karisito iwaa lalaamua ina no untilaamamil na ba ta mula,
gim ba adi abia bungwal ina minaalam biaa naba ta xap maraamen.
5 No taamat xulaau, sin abia uk sal gim na lolong amusili abia di, di ta
xusaak. Gim araraa gim na adokdoki gim tsaa laa sin gim xuxuuk, amuina
Inaatel Pat a paare,
“Moroaa a xaa epuske mii no pepexa
oro naba tali amiimiilam sin abia di, di ta adokdoki di tsaa.”✡
6 Gim na adokdoki gim tsaa paina Moroaa, iwaa ta ie xoror watwat, ngalibi
naba alet alabati gim laa lapalaa sin abia leng so.✡
7 Gim na tali nagim no mamaet araraa laa sin Moroaa, amuina a xaa
tilaamamil sin gim.
8 Gim na arongi gim tsaa ma no matan gim na tsalel, nagim matenkorot
iwaa maraanis ia ta galgalil ma ga barangangaal malen xa laion, ga nanen
ngali xaal ngali na ngani di.
9 Gim na tilwatwat sin nagim tinaalnge, ma gim na xap amusili xan no sal
aia maraanis, amuina gim atii we, nagim no taamat lalon abala xolkolmoxo
ina inaman di tsigaii abia mat sosong bula.
10 Oro Moroaa ina no amiimiilam araraa, iwaa ta ilei gim laa lalon abia
xan minaalam laaliu, lalon Karisito, mulina sin abia sosong gim ta saaen
dokdok mu, Moroaa naba auuli gim ma naba xosaraa gim ngali tilwatwat
ma gim ba xap til giisgiis lalon nagim no tinaalnge.
11 Xan xoror watwat naba man, laaliu. Aso.

Xapkap ina no totore

12 Sailas atiltsomi iaa ngali atalaa inaatel, iwaa iaa ta lasi ia malen nugu
taamat sin tinaalnge lalon Karisito. Iaa atalaa abala pu inaatel pitpit laa sin
gim, ngali anaai gim ma ngali alengi gim we, balawaa soina amiimiilam sin
Moroaa. Gim na xap iaawis sin taltaalnge sin xan amiimiilam Moroaa.✡

✡ **4:18 4:18** Pro 11:31 ✡ **5:5 5:5** Pro 3:34 ✡ **5:6 5:6** Met 23:12; Luk 14:11; 18:14 ✡ **5:12 5:12** Apo 15:22, 40

13 Xan matenaanua Moroaa tala Babilon di tali lasiaat axaau laa sin gim.
Moroaa tii axilangi di ngali tsap xan no inaman, malen tii axilangi gim bula.
Nugu tsi Mak bula a tali xan lasiaat axaau sin gim.
14 Asen nagim no etitii ngen gim xuxuuk taman namaang ina elogo.
Malina sin gim araraa biaa gim ta manman lalon Karisito.

Nanaalua ina xan Inaatel Pita

Pita a putsangi lasiaat axaau

1 Iaa, Saimon Pita, iaa atalaa abala inaatel. Iaa xan untutule ma aposal
Iesu Karisito.
Iaa atatal laa sin abia di, di ta se adi abia tinaalnge ta suk mamainaang
buxa malen nagiem, sin xan inatutiik xida Moroaa ma untino Iesu Karisito.
2 Moroaa naba tali amiimiilam ma malina lalon nagim no butsa amuina
gim atii ia, ma gim atii bula Iesu xida Orong.

Pita asingan no untaltaalnge

3 Moroaa a se tali no mat maarang araraa gita ta muun sin ngali tino laaliu
ma xan no namaang axaau Moroaa lalon xida sinaae sin ia, iwaa ta ilei gita
sin xan minaalam tsaa ma xan namaang mamainaang.
4 Sin abala xan minaalam ma namaang mamainaang biaa ta se xubatsi
malen naba tali no tinabel ta suk axaau buxa ma lot buxa ngali gita na
xosaraa abala no ngalibi sin abala sal gim ba sol alen no namaang tsaxa
ina xolkolmoxo ina inaman biaa no muun taltaalnge sin Karisito, di ta
xoxosaraa sin xadi no sasaae morokon.
5 Ngali abala muina, biaa gim ta se taltaalnge lalon Karisito, gim na suk
taxaa watwat ngali xosaraa namaang mamainaang. Biaa gim ta xosaraa
namaang mamainaang, gim na taxaa watwat bula ngali tsap no inaman, di
ta atii sal ina sinaae.
6 Ma malen gim no inaman, gim ta se atii sal ina sinaae, gim na arongi
gim tsaa bula, ma biaa gim ta arongi, gim na xale adamis bula, ma malen
gim ta xale adamis, gim na tino bula lalon sal biaa ta atatoni Moroaa.
7 Ma malen gim ta tino lalon sal biaa ta atatoni Moroaa, gim na etitii
engen gim tsaa malen matenaanua, ma malen gim ta etitii engen gim malen
matenaanua, gim na titii no inaman araraa.
8 Iaa se asaaiti gim ngali xosaraa abala no namaang, amuina nawe gim
xosaraa no gim ba waalii xaa daan waawaan biaa naba ta suk axaau ngali
atik axaautsi xida Orong Iesu Karisito.
9 Oro nawe xa a xap tino axaau weaatala naba suk malen xa ta xap
nanen axaau ma a matababa. A se adodolii we Moroaa a se adodolii xan
no namaang tsaxa ta xosaraa no ti.
10 Biaabi nugu no turaagamasen ma no motogo, gim na suk watwat ngali
xosaraa namaang axaau ngali asen gim tsaa ma sin biexaa inaman we
Moroaa a se axilangi so gim ma ga se ilei gim ngali tsap xan no inaman.
Iaa paare taman abala amuina nawe gim xosaraa abala no namaang, gim
ba suk xap pupua ngali xol sin namaang tsaxa.
11 Mil Moroaa naba sirawaa gim ngali tsiga ma tino lalon abia maradaan
Iesu Karisito ta manman tia. Iwaa xida Orong ma untino naba ta lalaamua
malen King laaliu.
12 Malen iaa ba tigiri asaait mulangen gim taman abala no namaang biaa
gim tii se atii no, ma gim ga tilwatwat lalon abia soina, talaawaa gim ta se
adi.
13 Iaa atii we biaa iaa ta tino lalon abala pakpak tsaa, a tutiik ngali tigiri
papaare sin gim taman no, ngalibi gim ba xap adodolii no.

14 Amuina iaa atii we iaa ba xap tino adis, amuina xida Orong Iesu Karisito
a se asaait alengi iaa.
15 Biaabi iaa ga taxaa watwat ngali asaaiti gim taman abala no maarang
talaawaa, ngalibi gim ba pupua ngali tigiri adodomi no mil sin iaa ba ta se
met.
16 Biaa giem ta se asaaiti gim we xida Orong Iesu Karisito naba mula
taman watwat, giem suk xap asaaiti mu gim taman xa tsintsin biaa xa
xaatsap ta atalem apanaai giem taman xan sinaae oro giem tii no tiltsoxoti
ina xan minaalam Karisito.
17 Giem atii we aso, amuina biaa Moroaa iwaa Mom ta manglen ia ma
ga asen ta sen lot we, giem tii alongmen Moroaa iwaa ta lot buxa ngen no
inaman araraa, ma ga paare, “Ilawaa nugu tsi, iwaa iaa ta titii buxaai ia.
Iaa suk taton buxa sin.”
18 Giem tsaa, giem tii suk manman mii Karisito papan xan buk Moroaa
ma biaa Moroaa ta paare xaal balalangit giem alongmen inan ta papaare
we sa.
19 Giem atii bula we xadi no totore no propet di tii atalaa asuk so, ma di ga
ukbal mii xida no asasing taman xan mulamula. Gim na alongmen axaautsi
abia no totore, amuina a malen laam ta tsila lalon lodo ma ga tiltsomi no
inaman ngali lasi sal tutiik ngali eses. Balawaa no totore naba tiltsomi gim
ngali atii sawe ta so, pupua sin leng ta tampanek xaalame ma Karisito iwaa
maan ta lengleng naba tsila lalon nagim no butsa.
20 Axaau buxa malen gim na leng we xadi no totore no propet biaa gim
ta xoxoti lalon Inaatel Pat a xap xadi no adodo mu no propet.
21 Xadi no papaare no propet a xap amusili xan sirsiir taamat, a xap,
Nantanua Pat a laamuangen xadi no adodo ma ga atapaasi di ngali atatal
ma paare taman xan no totore Moroaa.

2

No unaasasing ababaa

1 Oro ti laamua no propet ababaa di tii manman bula labatina xan no
inaman Moroaa biaa di ta paatinai daraxe taman iesan Moroaa. Malen mu
labatina gim, no unaasasing ababaa di ba xaalame ma di ba asingan gim
taman no daraxe. Di ba asasing taman no daraxe ina Moroaa oro di ba xap
saan ngali xa na atii we, biaa no daraxe. Balawaa no daraxe naba xosor
atsoti no inaman di ta taltaalnge sin no. Balawaa no unaasasing di ba asen
we di xap saan bula ngali xosaraa xawas mii Karisito xadi Manmanel iwaa
ta aleiwaai di sin namaang tsaxa. Amuina biaa di ba xosaraa abia no, sauna
mu Moroaa naba xosor atsoti di.
2 Xuduxudu di ta we di no untaltaalnge oro di atolomi no namaang tsaxa
biaa di ta xoxosaraa, ma biexaa inaman di ta xap no untaltaalnge di ba
paare tsaxa taman sal so ngali tino.
3 Balawaa no unaasasing di ba angen tsaxa ma di ba apanaai gim ngali
atotolomi no tsintsin di ta adodomi no mu, ngali alet maarang o xuxute sin
gim. Moroaa adodo ti tsaa we naba tali sosong sin di ma a se taxaaturung
ngali xosaraa. Asuk so naba xosaraa atsoti di.
4 Gim atii we ti biaa no angelo di xap lolong amusili Moroaa, tii ga xap
adodolii di, tii tali sosong sin di ngali sawe di ta xosaraa. Tii tulen di laa
Edes ma naba poroklii di lalon abia lodo xatin pupua sin naba ta ininte sin
di.
5 Moroaa tii xap nanlii xadi no namaang morokon di ta xoxosaraa no, oro
tii tali sosong sin di biaa tii aburungi di lalon xarang. Oro tii aleiwaai Noa
iwaa unbabaais ina namaang tutiik ma biexaa inaman di ta apaasaalua.

6 Moroaa tii atuti no inaman di ta manman lalon inaman laba Sodom ma
Gomoraa amuina di tii xosaraa no namaang tsaxa ma Moroaa tii ga auki
araraai di ma xadi inaman laba, pupua sin pit mu ta se manman. Biaa ta
xosaraa abala, asen sin no inaman we naba tali sosong sin abia no inaman
di ta xap mataatinai ia.
7 Oro setauan ta xosor atsoti Sodom tii aleiwaai Lot, iwaa taamat axaau;
Lot tii suk xap taton amuina no inaman in Sodom di tii xap amusili lo ma
di ga xosaraa no namaang tsaxa.
8 Tii manman labatina abia no untsaxa ma sin no leng araraa a lasi no
namaang tsaxa di ta xosaraa ma no maarang tsaxa di ta paare taman no
ma biaa no araraa alolbiri buxaai ia amuina ia untutiik.
9 Amuina Orong Moroaa tii se xosaraa abala ti laamua, gita suk atii so we
naba tigiri aleiwaai no inaman di ta amusili ia sin no leng ina xonkonon.
Ma gita na suk atii we naba xap tali sosong mu sin no untsaxa talaawaa
oro naba taxaana di bula pupua sin leng biaa naba ta ininte sin no inaman
araraa.
10 Papan abia no araraa, naba tali xa xaraxin sosong sin abia no inaman
biaa di ta xosaraa no maarang ta amangieli no isuaan di, ma biaa ta tsaalen
di ma di ga puxislii xan sirsiir Moroaa ngali laamuangen di. Balawaa no
unaasasing ababaa biaa iaa ta papaare taman di, di xap mataa ngali xosaraa
sawe di ta saan ngali xosaraa. Di no pepesok.

Di xap mataa ngali reret taman Moroaa ma xan no angelo tade lapalaa.
11 No angelo bula, biaa di ta suk watwat buxa ngen no unaasasing ababaa,
di xap xaa paare tsaxa ngali abia no inaman di ta tiltil laamuaan Moroaa.
12 Oro balawaa no unaasasing ababaa di malen no matauteng biaa di ta
xap ie xoror ngali adodo, oro di xosaraa no maarang mu ngali sawe no
isuaan di ta saan ngali xosaraa. Biaa no matauteng di manman lauteng ma
no inaman di ba tsiili di ma di na sas amantei di. Amuina no unaasasing
ababaa di malen abala no matauteng, di paare tsaxa taman no maarang di
ta xap atii no. Moroaa naba xosor atsoti di sin abia uk sal malen no inaman
di ta sas amantei no matauteng.

13 Moroaa naba xosaraa di ngali saaen abia xaraxin sosong amuina di
xosaraa biexaa inaman ngali saaen sosong. Balawaa no unaasasing ababaa
di xaa taton ngali angen ma nun buxa a xap nabing mu oro lasiaat bula.
Balawaa atatoni di ngali angen tsaxa sin di tsaa malen abia di ta le exumule
mii gim ngali angen. Amuina sin abala, di xosor atsoti nagim no tinaalnge
ma di ga tali minangel sin gim.
14 Di tigiri nanen ngali xa aina iwaa naba ta matul mii di. Di xap iaawis sin
xoxosaraa namaang tsaxa. Di apanaai no inaman biaa di ta xap leng axaau
sin sawe di ta taalnge sin Karisito taman ma di ga adaani di ngali xosaraa no
namaang tsaxa biaa di tsaa di ta xoxosaraa. Di asingan di tsaa ngali angen
tsaxa. Amuina sin abia no namaang tsaxa di ta xoxosaraa, Moroaa a se tali
xaraxin mamaet sin abala no inaman amuina balawaa no namaang tsaxa
araraa di ta xoxosaraa no.
15 Di se iaawis sin xoxosaraa sawe ta tutiik, ma di ga se atiltsoli ngali
xosaraa no uk maarang ta tsaxa biaa Balaam, xan tsii Beor, tii xosaraa
ti. Iwaa Balaam a titii buxaai xuxute, biaa ga siir ngali xosaraa namaang
morokon ngali adi no.
16 Oro Moroaa a xosaraa xan donki Balaam ngali imii ia pan no matan
ngali no maarang tsaxa ta xoxosaraa no. Biaa no donki di xap xaa papaare,
oro iwaa donki tii papaare malen xa toto ta papaare biaa tii atsaxei Balaam

ngali laa sabasuei King. Ma ga tilbanti propet Balaam ngali xap xosaraa abia namaang ta tangtangabaa sin abia leng.

17 Balawaa no unaasasing ababaa di malen no keke ina daan biaa ta se pura. Di malen no xelangit biaa maal watwat ta maalenlii setauan sin langit ta xap mager xol. Sawe di ta asasing taman a xap tiltsomi no inaman ngali tino lalon sal ta tutiik. Biaabi Moroaa ga taxaariti di ngali biexa xobel ta suk lodo xating laaliu ngali di.

18 Biaa di ta asingan no inaman asuk maarang gomsaa. Di asaaiti no inaman we di pupua ngali xosaraa no maarang ta ama ngali di tsaa sin no isuaan di ma di adaani no inaman ngali laa palaaen sal so ina tino.

19 Di asaaiti no inaman we, nawe gim amusili nagiem no asasing, giem xubatsi we, gim ba suk leiwaa, biaa gim ta pupua ngali xosaraa so sawe gim ta saan ngali xosaraa, oro no unaasasing ababaa tsaa di xap leiwaa ngali xosaraa malen di ta saan ngali. Di no untutule ina namaang tsaxa, biaa naba ta xosaraa atsoti di. Iaa putsangi di no untutule amuina, malen no inaman di ta paare, nawe xa a sirawaa xawas ngali laamuangen ia, a se malen untutule sin abia namaang, a xap pupua ngali iaawis sin xoxosaraa no.

20 Di se papaalii abia no namaang tsaxa biaa ta xosaraa atsoti xadi no namaang biexaal. Balawaa no sal biaa no inaman ina abala xolkolmoxo di ta xaa tigiri amusili. Balawaa no atsap amuina di se xaalame ngali atii Iesu Karisito iwaa xida Orong ma Untino. Oro talaawaa di se sirawaa no namaang tsaxa ngali sebula tsigaii di ma ga laamuangen di. O xadi xapkap ina xalkale talaawaa asuk tsaxa buxa ngen xadi xalkale setauan sin di tii tsap no untaltaalnge.

21 Asuk axaau buxa ngali di na xap atii biaa sal ta tutiik, ngen ngali se atii ma mil di ga taaltalu sin amumusili xan no lo Moroaa, biaa xan no unaasasing di ta asingan di.

22 Sawe di ta se xosaraa asuk malen mu sawe balawaa no inaatel ta lua ta paare: *“Xapuna a mula laa sin xan mutamuta,”*✡ ma “Mil sin xa ta se silii bol, bol a se bula mula ngali ulal lalon tugaai.”

3

Xan leng Orong

1 No turaaga so, talaawaa iaa sebula atalaa nanaalua ina inaatel laa sin gim. Sin abia no inaatel iaa tii xonon ngali awatwati gim ngali adodo tutiik taman no maarang gim ta se asasing sin.

2 Iaa xosaraa abala amuina iaa saan ngali gim na adodomi no totore biaa xan no propet pat Moroaa di tii paatinai ti tsaa. Iaa saan ngali gim na adodomi bula no asasing ina xida Orong Iesu Karisito iwaa xida untino, biaa no aposal di tii xaalame ngali asingan gim.

3 Asuk mamainaang buxa ngali gim na suk atii we sin abia no xapkap ina leng we, balawaa no unreret di ba tsap setauan sin Karisito naba ta mula. Di ba lo xoxosaraa no namaang tsaxa biaa naba ta atatoni di tsaa. Di ba paare sarsar taman sawe gim ta taltaalnge sin.✡

4 Ma di ba paare we a xubatsi ngali mula oro a xap mager mula. A se daraxe biaa ta paare weaatia. Giem paare we naba xap mula amuina biaa nagiem no iaaiaa setauan di se met araraa oro a xap tsaa xawas na putsi. No maarang a manman weaatia tsaa malen Moroaa ta axosngi xolkolmoxo.

✡ **2:22 2:22** Pro 26:11 ✡ **3:3 3:3** Jut 1:18

5 Oro di saan ngali adodolii we, ti tsaa Moroaa a paare taman totore ga
axosngi balalangit. Sin abia uk sal axosngi xolkolmoxo, ma balan pula ga
bet tsuul lalon daan taman daan.
6 Ma ga xosor atsoti biaa xolkolmoxo ina inaman ti laamua taman daan.
A tulen xaraxin langit ma ga baaii xolkolmoxo taman daan ma ga aliaani
no maarang araraa ta tino.
7 Sin abia uk totore tii xosaraa balalangit ma balan pula. Moroaa a
se paare we balalangit ma balan pula biaa ta manman talaawaa naba
manman tsaa, ngalibi mil naba auki taman ie. A taxaariti no pupua sin leng
biaa naba ta ininte sin no inaman araraa ma na xosor atsoti no inaman biaa
di ta xap manglen ia. Mil naba auki balalangit ma balan pula.
8 Oro gim, no turaaga so, gim nangaam adodolii balawaa no maarang iaa
ta asaaiti gim, leng axuuk a malen axuuk tausen ina miet ma axuuk tausan
ina miet a malen leng axuuk, nan no matan Orong.
9 Oro Orong a xap aliil taman xan xuxubu malen biexaa inaman di ta
adodo we aliil, a liliis adamis ngali no inaman amuina a xap saan ngali
xosaraa atsoti xaal oro a saan ngali no inaman araraa di na puxisbal.
10 Oro Karisito naba mula sin abia leng, biaa naba ta mula, naba alolaa no
inaman malen xa unpulapula. Sin abia leng ngarare lalon balalangit, ma
balalangit naba maraamen. No maarang araraa nan balalangit: pal, uleng,
ma no xadaxada, di ba dami araraa. Sin abia leng naba asen no maarang
no inaman di ta se xosaraa papan balan pula ngali ininte sin di.✡
11 Asuk so we no maarang araraa naba maraamen malen abala, biaabi
gim na adodo taman sal gim ba ta xosaraa no maarang sen we, nawe gim
saan ngali Moroaa na atoaa o na ininte sin gim. Gim na tino tutiik ma lalon
sal biaa ta atatoni Moroaa.
12 Gim na xosaraa malen abala gim ta liliis taman tinaalnge we xawas
naba tsap sin abia leng biaa Moroaa naba ta axilangi we Karisito naba mula,
ma gim na taxaa watwat ngali xosaraa ngali naba xaalame isagaa. Sin abia
leng balalangit naba dami taman ie lelep biaa naba ta xosaraa no maarang
balalangit ngali tsap malen daan.
13 Oro Moroaa a se xubatsi we naba xosaraa balalangit uul ma balan pula
uul. No inaman araraa papan balan pula uul di ba xosaraa sawe ta tutiik
mu. Balawaa mu no maarang abala giem ta liliis ngali naba tsap no.✡
14 Biaabi no turaaga so, amuina gim ta liliis ngali abala no maarang ngali
tsap, gim na taxaa watwat ngali xosaraa mu sawe ta tutiik ngalibi Moroaa
naba lasi gim malen gim mixat, ngalibi naba xap paare we gim xosaraa
namaang tsaxa, ngalibi Moroaa naba lasi we gim man lalon malina mii ia.
15 Gim na xilalaa we amuina Orong a liliis adamis, ma ga aliil taman xan
mulamula amuina a saan ngali tali xaa leng sin no inaman ngali puxisbal
ngalibi naba pupua ngali atoaa di ma na xap tali ininte. Xida taamat so, Pol,
iwaa ta atalaa bula abia uk maarang sin gim biaa talaawaa iaa ta asaaiti
gim. Atalaa abala no maarang taman sinaae Moroaa ta tali sin ia.
16 Sin xan no inaatel araraa, atalaa no uk maarang ma di ga lelep ngali
leng sin, ma no tangtangabaa di xap alengi axaautsi xan no totore, malen
di ta xosaraa sin biexaa Inaatel Pat, biaa ga laamuangen di laa sin xadi no
xirabas tsaa.
17 Oro gim no turaaga, gim se atii tsaa we balawaa no maarang naba tsap.
Biaabi gim na tilaamamil ngalibi no inaman biaa no unlaklaxei lo, di ba xap
laamuangen gim ngali laa palaaen abia mamainaang, sin biaa di ta asaaiti

✡ **3:10 3:10** Met 24:43; Luk 12:39; 1Te 5:2; Lul 16:15 ✡ **3:13 3:13** Lul 21:1

gim taman no daraxe. Nawe gim amusili di, gim ba se xap pupua ngali taltaalnge sin abia no maarang ta so.

18 Oro gim na tsik lalon amiimiilam ma sinaae ina xida Orong ma untino Iesu Karisito. Laa sin taman minaalam talaawaa ma laaliu! Aso.

Nanaaxuuk ina xan Inaatel Jon

Totore biaa ta tali tino

1 Giem atalaa laa sin gim taman biaa totore tii se manman tsaa sin atiltsoli,
giem tii alongen ma giem tii se lasi taman no matan giem tsaa ma giem tii
se lasi so ia ma giem tii se taxaana taman no liman giem, giem ga papaare
leng taman totore ina tino.✡
2 Tino tii se asemat, giem tii se lasi ma giem se paare leng taman ma giem
ga papaare leng sin gim taman tino laaliu, biaa ta manman mii Mom ma ga
asemat sin giem.✡
3 Giem papaare leng laa sin gim taman semaarang giem tii lasi ma alongen
ngalibi gim bula gim ba langaari etudim mii giem. Ma soina xida langaari
etudim biaa sin Mom ma sin xan Tsi, Iesu Karisito.
4 Giem atalaa balawaa no laa sin gim ngali nagiem tataton naba usli buxa.

Eses lalon laleng

5 Totore abala giem ta se alongen sin Iesu ma giem ga papaare taman laa
sin gim. Moroaa ia laleng, ma sin ia asuk xap xa lodo.
6 Nawe gita we, gita langaari etudim mii, o gita ga eses lalon lodo, gita
abaa, gita xap manman taman abia soina.
7 Oro nawe gita eses lalon laleng, malen ia ta manman lalon laleng. Gita
se langaari etudim mii gita xuxuuk, ma xan dal Iesu Karisito iwaa xan tsi
naba guraii saali xida no namaang tsaxa araraa.
8 Nawe gita we gita xap ie namaang tsaxa, gita apanaai gita tsaa ma gita
xap manman lalon abia soina.
9 Nawe gita tore leng taman xida no namaang tsaxa, Moroaa asuk tutiik
ma naba xosor puaa xan xuxubu ngali adodolii xida no namaang tsaxa ma
na guraii lii no.
10 Nawe gita we, gita xap ie namaang tsaxa, gita xosaraa ia malen
unaababaa ma xan totore a xap manngi gita.✡

2

1 Nugu no xos ina tsi, iaa atalaa abala no maarang laa sin gim ngalibi gim
ba xap xosaraa no namaang tsaxa. Oro nawe xa a xosaraa no namaang
tsaxa, xa ia ta Unaananaai gita, Iesu Karisito iwaa untutiik naba papaare
xaxawil ngali gita sin xan Mom.
2 Iesu tii met ngali gita ngali gii mulangenai gita sin xida no namaang
tsaxa ma a xap xida no mu, oro ngali xadi no namaang tsaxa no inaman
araraa lalon xolkolmoxo.
3 Gita atii malen gita se atik axaautsi Moroaa, nawe gita amusili xan no
totore watwat.
4 Nawe xa a paare we, “Iaa atii ia,” oro ga xap amusili xan no totore watwat
ia unaababaa ma biaa soina a xap manman sin.
5 Oro nawe xa amusili xan totore, xan titii Moroaa a se manngi ia. Sin
abala gita se atii malen gita manman lalon ia.
6 Nawe xa a paare we, a manman lalon Moroaa, naba eses malen Iesu.

✡ **1:1 1:1** Jon 1:1 ✡ **1:2 1:2** Jon 1:14 ✡ **1:10 1:10** Rom 3:23

7 No turaaga so, balawaa a xap lo uul iaa ta atalaa laa sin gim oro maarang
xabaar mu, biaa lo gim tii setauan adi sin atiltsoli. Biaa totore xabaar gim
se alongmen.✡
8 Oro balawaa totore watwat iaa ta atalaa laa sin gim a uul tsaa, amuina
biaa soina di ta lasi sin Karisito ma sin gim bula, ma biaa lodo a se xapkap
laalaa ma biaa laleng so a se tsila.
9 Sa ia ta we, iaa ina laleng oro ga ngutsulen tsaa xan taamat a manman
tsaa nan lodo.
10 Sa ia ta titii xan taamat a manman lalon laleng, o a xap xawas sin xan
tino ngali naba litke ma na xol sin namaang tsaxa.
11 Oro iwaa xa ta ngutsulen xan taamat a manman lalon lodo ma a es i'is
lalon lodo ma a xap atii itaa a laa, amuina lodo a se ababai no matan.
12 Iaa atalaa laa sin gim nugu no xos ina tsi
amuina Moroaa a se adodolii nagim no namaang tsaxa sin iesan
Karisito.
13 Iaa atalaa laa sin gim no mom,
amuina gim tii se atii ia tsaa xaal sin atiltsoli ma a tino laaliu.
Iaa atalaa laa sin gim no xulaau
amuina gim se aiepatsaa Saatan.
Iaa atalaa laa sin gim nugu xos ina tsi,
amuina gim se atii tsaa xida Mom.
14 Iaa atalaa laa sin gim no mom,
amuina gim se atii ia sin atiltsoli ma a tino laaliu.
Iaa atalaa laa sin gim no xulaau,
amuina gim se watwat
ma xan totore Moroaa a se manngi gim,
ma gim se aiepatsaa Saatan.

Gim nangaam titii xolkolmoxo

15 Nangaam titii xolkolmoxo ma no maarang lalon. Iwaa xa ta titii buxaai
xolkolmoxo ina inaman biaa xan titii Mom a xap manman lalon ia.
16 Amuina biaa no maarang ta manman lalon xolkolmoxo, atsapngen no
adodo tsaxa ma no senaara gim ta mata xonman ngali no, ma paare pispis
sin ta iewas, balawaa no maarang a xap xaal sin Mom oro no maarang mu
ina xolkolmoxo.
17 O balawaa xolkolmoxo ma xan no adodo naba se liu taman xan no
namaang oro biaa di, di ta amusili xan sirsiir Mom di ba tino laaliu.

Xan matenkorot Karisito

18 Nugu no xos ina tsi, balawaa xapkap ina leng a se bala; malen gim
se alongmen iwaa xan matenkorot Karisito naba ta xaalame ma talaawaa
xuduxudu ina di bala se di. Balawaa gita se atii malen xapkap se ina aua a
se tsap.
19 Biaa no matenkorot di se tsuul poroklii gita oro a xap xida no so amuina
nawe di xida no di ba manman mii gita oro xadi laalaa asen malen a xap
xa ina di xida.
20 Oro iwaa xa ta Pat, tii se patsaa apati gim biaabi gim araraa gim ga atii
soina.
21 Iaa xap atalaa abala sin gim amuina gim ta xap atii soina oro amuina
gim atii ma amuina a xap xa dalek na xaal sin soina.
22 Sa aia unaababaa? Iwaa taamat auliis we Iesu ia Karisito. Iwaa
matlaxen taamat ia xan matenkorot Karisito, iwaa ta uliis xale Mom ma
Xan Tsi.

✡ **2:7 2:7** Jon 13:34

23 Saa ia ta uliis xaali Xan Tsi naba xap adi xan Mom; o saa ia ta paare
leng taman Xan Tsi adi xan mom bula.
24 Gim na lasi we biaa inesaait mamainaang gim ta setauan alongmen a
manman lalon gim. Nawe aso, gim bula gim ba manman lalon xan Tsi ma
lalon xan Mom.
25 Sin abala inesaait mamainaang tii xubu tali sin gita biaa tino laaliu.
26 Iaa atalaa abala no maarang laa sin gim, amuina ngali gim ba
nanxilalaa abia di, di ba ta laamuangen gim ngali apapei gim laa nan sal
tsaxa.
27 Iwaa Karisito, a se patsaa tali Nantanua Pat sin gim ma ga manman
lalon gim, biaabi gim ba xap saan bula ngali xa na asingan gim. Oro
Nantanua naba asingan gim taman no daan maarang. Ma biaa no maarang
ta asingan gim taman no aso ma a xap abaa taman no. Biaabi gim na adodo
ariiti senaara ta se asingan gim taman ngali man mii ia.

Xan no tsi Moroaa

28 O talaawaa, nugu no xos ina tsi, gim na lo manmanngi ia, ngalibi nawe
atsap gita ba tilwatwat ma gita na xap mangiel laamuaan no matan.
29 Nawe gita atii Moroaa a tutiik, gita atii we no inaman araraa di ta
xoxosaraa sawe ta tutiik di xan no tsi Moroaa.

3

1 Lasi, Mom a se asen xan xariin titii sin gita biaa tii ilei gita xan no tsi.
Ma ga suk so gita xan no tsi. Xolkolmoxo a xap atii gita, amuina balawaa
xolkolmoxo a xap atii ia bula.✡
2 No turaaga so, talaawaa gita xan no tsi Moroaa ma gita ba sen tsap we,
gita xap mager atii. Oro gita atii we mil biaa Iesu naba asemat, gita ba suk
malen ia ngali biaa leng gita ba suk lasi ia malen ia mu.
3 Ma gim araraa no saa gim tii liliis taman tinaalnge ngali Karisito, gim
na amixati gim tsaa malen Karisito ta mixat.
4 No inaman araraa di ta xosaraa namaang tsaxa di laklaxei lo oro no
untsaxa so biaa di ta xap amusili lo.
5 Ma gim atii we Karisito asemat ngalibi naba saali xida no namaang tsaxa
ma ia tsaa a xap xaka namaang tsaxa.✡
6 Biaabi nawe gita tsoxo mii Karisito, xida ines naba sen we? Oro naba
sen we ngali taamat ta amumusili namaang ta morokon? A xap xa na lo
xoxosaraa namaang tsaxa na se lasi ma atii Karisito.
7 Nugu no xos ina tsi, gita na tilaamamil sin xa naba ta laamungen gita
laa lalon namaang tsaxa. Taamat ta xoxosaraa namaang tutiik, a malen mu
Karisito ia untutiik.
8 Oro saa ia ta xosaraa namaang tsaxa, ia xan tsi Saatan amuina Saatan ia
taamat ina xoxosaraa namaang tsaxa xaal sin atiltsoli. Ma muina abia xan
tsi Moroaa ga asemat ngali xosor atsoti xan tinaxaa Saatan.
9 Iwaa xan tsi Moroaa, naba xap lo xoxosaraa namaang tsaxa bula amuina
xan xalitsa Moroaa a manman lalon ia, a xap pupua ngali lo xoxosaraa xaa
namaang tsaxa amuina ia xan tsi Moroaa.
10 Balawaabi gita ga atii xan no tsi Moroaa no saa ma gita atii bula xan
no tsi Saatan no saa: Saa ia ta xap xosaraa namaang tutiik a xap xan tsi
Moroaa; ma di xap titii xadi no taamat.

Gita na etitii engen gita

✡ **3:1 3:1** Jon 1:12 ✡ **3:5 3:5** Jon 1:29

11 Balawaa inesaait gim se alongmen sin atiltsoli ina nagim taltaalnge,
gita na etitii engen gita.✡
12 Ma gim nangaam malen Kein iwaa turan Saatan ta sas amantei
turamasen Abel. Ma ngalisa tii sas amantei ia? Amuina ia xan no namaang
atsaxa o xan namaang turamasen asuk tutiik.
13 Gim nangaam olol, nugu no taamat, nawe xolkolmoxo a ngutsulen gim.
14 Gita atii we gita se poroklii sal ina minet ma gita se laa sin sal ina tino
laaliu, amuina gita titii xida no taamat. Saa ia ta xap ie titii a manman tsaa
sin sal ina minet.✡
15 Saa ia ta ngutsulen xan taamat, ia unsasas xa ma gim atii we iwaa
unsasas xa a xap manman lalon abia tino Moroaa ta tali sin gita biaa tino
laaliu.
16 Balawaabi gita ga atii senaara abala titii, Iesu Karisito iwaa tii tali xan
tino ngali gita. Biaabi ga axaau ngali gita na tali xida no tino ngali xida no
taamat.
17 Nawe xaa a ie maarang xudu o ga nanlii xan taamat ta muun o ga xap
tabali, xan titii Moroaa naba sen man we lalon ia?
18 Nugu no xos ina tsi, gita na xap titii taman totore o ngus mu oro gita na
titii taman tinaxaa ma namaang ta so.
19 Balawaa bi gita ba atii we gita no inaman ina so ma gita ga axos axaautsi
xida no butsa nan no matan Moroaa.
20 Nawe xida no butsa atuti gita taman xida no namaang tsaxa, Moroaa
iwaa ta suk lot buxa ngen xida no butsa, atii no maarang araraa.
21 No turaaga so, nawe xida no butsa a xap atuti gita taman xida no
namaang tsaxa gita se tilwatwat laamuaan Moroaa.
22 Ma no sawe gita ta atsuraa ia ngali, naba tali sin gita, amuina gita
amusili xan no papaare watwat ma gita ga xosaraa no maarang ta atatoni
ia.
23 Xan totore watwat Moroaa aweaatalaa, gita na taltaalnge sin iesan xan
tsi, Iesu Karisito ma gita na etitii ngen gita, malen xan papaare watwat sin
gita.✡
24 Biaa di, di ta amusili xan papaare watwat, di manman lalon Moroaa
ma Moroaa a manman lalon di. Ma balawaa gita atii we a manman lalon
gita, amuina sin Nantanua tii tali sin gita.

4

Gim na xonon no tanua, axaal sin Moroaa o a xap

1 No turaaga so, gim nangaam taltaalnge isagaa sin no tanua araraa oro
xonon abia no tanua nawe di xaal sin Moroaa o a xap, amuina xuduxudu
ina no propet ababaa di tii se laa lalon xolkolmoxo ina inaman.
2 Gim ba nanxilalaa Nantanuaan Moroaa weaatalaa, biaa no tanua ta
paare leng we, “Iesu Karisito atsap taamat toto.” Iwaa ta xaal sin Moroaa.
3 Oro no inaman araraa, di paare leng we, “Iesu a xap xaal sin Moroaa,”
biaabi iwaa Nantanuan Moroaa a xap manman mii di. Di xaal sin iwaa xan
matenkorot Karisito biaa gim tii se alongmen naba ta xaalame ma talaawaa
a se manman lalon xolkolmoxo.
4 Nugu no xos ina tsi, gim xan no Moroaa ma gim se aiepatsaa no propet
dadare. Amuina Nantanua Pat iwaa ta manman mii gim, asuk lot buxa ngen
Saatan iwaa tii manman lalon abala xolkolmoxo.

✡ **3:11 3:11** Jon 13:34 ✡ **3:14 3:14** Jon 5:24 ✡ **3:23 3:23** Jon 13:34; 15:12, 17

5 No propet dadare in sin abala xolkolmoxo di xa papaare mu taman no
maarang lalon abala xolkolmoxo ma no inaman lalon abala xolkolmoxo di
xaa lomlomngen di.
6 Gita xaal sin Moroaa ma saa ia ta atii Moroaa a xaa alongmen gita oro
saa ia ta xap xaal sin Moroaa a xap xaa alongmen gita, balawaabi gita ga
nanxilalaa tanua ina soina ma tanua ina dadare.

Xan titii Moroaa ma xida

7 No turaaga so, gita na etitii engen gita amuina titii axaal sin Moroaa ma
biaa di, di ta etitii engen di, di xan no tsi Moroaa ma di atii Moroaa.
8 Saa iaa ta xap atii titii a xap atii Moroaa, amuina Moroaa ia untitii.
9 Balawaabi Moroaa tii ga asen xan xariin titii labatina gita, A tulen xan
tsi ta xuuk mu xaalame lalon xolkolmoxo ngali tali tino sin gita.
10 Balawaa titii a xap biaa gita ta titii Moroaa, oro biaa ia ta titii gita ma
ga tulen xan tsi ngali gii mulangenai gita sin xida no namaang tsaxa.
11 No Turaaga so, sinsa Moroaa asuk titii gita, gita bula gita na etitii engen
gita.
12 A xap mager xa na lasi Moroaa, oro nawe gita etitii engen gita, Moroaa
naba manman mii gita ma xan titii naba suk usli araraa lalon gita.✡
13 Gita atii we gita manman lalon ia ma ia a manman lalon gita amuina
tii se tali Nantanuan sin gita.
14 Ma gita se lasi ma paare leng we xida Mom tii se tulen xan tsi ngali tsap
untino ina abala xolkolmoxo.
15 Nawe xa a paare leng we Iesu, ia xan tsi Moroaa, Moroaa a manman
lalon ia ma ia a manman lalon Moroaa.
16 Ma gita atii ma taalnge sin xan titii Moroaa ngali gita.
Moroaa untitii. Saa ia ta manman sin maak ina titii a manman lalon
Moroaa ma Moroaa a manman lalon ia.
17 Sin abala sal titii asuk usli labatina gita ngalibi gita ba tilwatwat sin
leng ina ininte amuina lalon abala xolkolmoxo gita malen ia.
18 A xap xa minataa lalon titii, oro titii mamainaang a xaa saali minataa
amuina minataa naba asen alengi ininte. Iwaa ta mataa naba suk xap tsap
axaau lalon titii.
19 Gita titii ia amuina tii setauan titii gita.
20 Nawe xa a we, “Iaa titii Moroaa,” o ga ngutsulen xan taamat, ia
undadare. Nawe xa a xap titii xan taamat iwaa ta se lasi, a xap pupua ngali
titii Moroaa, iwaa ta xap mager lasi.
21 Ma tii se tali abala totore watwat. Saa ia ta titii Moroaa ia bula na titii
xan taamat.

5

Tinaalnge lalon Xan Tsi Moroaa

1 Biaa no inaman araraa, di ta taltaalnge we Iesu ia Karisito di xan no tsi
Moroaa, ma gim araraa biaa gim ta titii Mom, a malen mu gim ta titii xan
tsi bula.
2 Balawaabi gita ga atii we gita titii xan no tsi Moroaa, sin namaang ina
titii Moroaa ma xosaraa ma amusili xan no papaare watwat.
3 Balawaa xan titii Moroaa, ngali amusili xan no papaare watwat. Ma xan
no papaare watwat a xap lelep buxa ngali amusili,✡
4 amuina no inaman araraa, di xan no tsi Moroaa di aiepatsaa balawaa
xolkolmoxo. Balawaa xida tinaalnge we gita se aiepatsaa xolkolmoxo.

✡ **4:12 4:12** Jon 1:18 ✡ **5:3 5:3** Jon 14:15

5 Saa ia tii aiepatsaa xolkolmoxo ina inaman? Iwaa mu ta taltaalnge we
Iesu ia xan Tsi Moroaa.
6 Iesu Karisito tii xaalame taman axaxadaan taman daan ma xan dal tii
ga tamkabare papan tongol. A xap xaalame taman axaxadaan mu, oro tii
xaalame taman axaxadaan ma minet. Ma Nantanua mu iwaa ta paare leng
taman, amuina Nantanua ia biaa soina.
7 Amuina detatuul, detuu ta paare leng taman,
8 Nantanua, axaxadaan taman daan ma dal papan tongol, ma detuu ukbal
we Iesu ia xan Tsi Moroaa.
9 Gita sirawaa xan papaare leng taamat, oro xan papaare leng Moroaa a
lot buxa amuina biaa xan papaare leng Moroaa, biaa tii se tali, taman xan
tsi.
10 Saa ia ta taltaalnge sin xan Tsi Moroaa a ie abia papaare leng lalon xan
butsa, o saa ta xap taltaalnge sin Moroaa, a xosaraa Moroaa unaababaa,
amuina a xap taltaalnge sin abia papaare leng Moroaa tii se tali taman Xan
Tsi.
11 Sin abala xan papaare leng, Moroaa a se tali tino laaliu, ma balawaa
tino biaa sin nugu Tsi.✡
12 Saa ia ta manngi nugu Tsi, a ie tino o saa ia ta xap manngi nugu Tsi, a
xap ie tino.

No xapkap ina totore

13 Iaa atalaa abala no maarang laa sin gim, biaa gim ta taltaalnge sin Iesan
Xan Tsi Moroaa ngalibi gim ba atii we, gim ie tino laaliu.
14 Biaa gita ta tilwatwat laamuaan no matan Moroaa gita pupua ngali
atsuraa ngali no matlaxen maarang ma naba alongmen gita.
15 O nawe gita atii we ia alongmen gita, semaarang gita ta atsuraa ia ngali,
gita atii we gita ba adi semaarang gita tii atsuraa ia taman.
16 Nawe xa a lasi turamasen ta xosaraa xa namaang tsaxa, biaa ta xap
tali ia laa sin minet, na suk ningning ngali Moroaa naba tali tino sin ia. Iaa
papaare sin abia di, biaa xadi no namaang tsaxa ta xap tali di sin minet.
Biexa namaang tsaxa a tali minet. Iaa xap paare we, na ningning ngali abia
tsaxa ta tali minet.
17 No namaang ta xap tutiik biaa namaang tsaxa lalon no matan Moroaa,
oro biexaa namaang tsaxa biaa a xap laamungen iu sin sal ina minet.
18 Gita atii we xan no tsi Moroaa di xap tigiri xosaraa namaang tsaxa, oro
iwaa xan tsi Moroaa, ia naba tilkaali ia, ma Saatan naba xap xosor atsoti ia.
19 Gita atii we gita xan no tsi Moroaa, ma biaa xolkolmoxo araraa aman
paina xan banam Saatan.
20 Gita atii bula we xan Tsi Moroaa a se xaalame ma a se tali sinaae leng
sin gita, ngali gita ba atii ia, iwaa ta so. Ma a manman lalon xan Tsi Iesu
Karisito, iwaa Moroaa so ma a Tino Laaliu.
21 Nugu no xos ina tsi, gim nangaam langaari sin no malagan.

✡ **5:11 5:11** Jon 3:36

Nanaalua ina xan Inaatel Jon

1 Iaa Jon, xusaak ina xan matenaanua Moroaa, sin aina* Moroaa ta se
axilangi ma xan no tsi, biaa di, iaa ta titii di, di paare taman xan totore so
Moroaa, ma a xap iaa mu, oro biaa bula di araraa di ta atii soina.
2 Amuina sin soina, biaa ta man lalon gita ma naba tigiri manman mii
gita.
3 A amiimiilam, titii ma malina naba manman mii gim, biaa ta xaal sin
Moroaa iwaa Mom, ma sin xan Tsi Mom, Iesu Karisito, amuina gim manman
mii giem taman soina ma titii.
4 Iaa suk adi xariin taton sin iaa ta tatanginai biexaal ina nagim no tsi di
eses lalon soina, malen Mom ta se totore watwat sin gita.
5 O talaawaa, aina, iaa xap atalaa laa sin gim xa totore watwat ul oro biaa
mu, gita tii adi sin atiltsoli. Iaa atsuraa gita na etitii engen gita.✡
6 Ma balawaa titii; gita na amusili xan no totore watwat malen gim tii se
alongen sin atiltsoli, xan totore watwat a paare we gim na eses lalon titii.
7 Xuduxudu ina no unaababaa bala se di lalon xolkolmoxo, biaa di ta xap
taltaalnge we Iesu, tii tsap taamat toto so lalon xolkolmoxo. Biaa no mat
inaman, di no unaababaa ma xan no matenkorot Karisito.
8 Gim na tilaamamil ngali gim ba xap poroklii senaara gim ta taxaa ngali,
oro ngali gim ba tsiili abia nagim no iliil araraa.
9 Saa ia ta laa palaaen xan no asasing Karisito, ma ga xap tigiri amusili
xan no asasing, a xap xan tsi Moroaa. Saa ia ta tigiri amusili abia asasing,
ia a manman lalon Mom ma xan tsi.
10 Nawe xa a xaalame sangaam o ia ga xap tali abala asasing, nangaam
giwaa laa lalon num anua ma nangaam sirawaa ia.
11 Iwaa xa ta sirawaa ia naba exasen abia xan no namaang tsaxa mii ia.
12 Iaa ie maarang xudu ngali atalaa laa sin gim oro iaa xap saan ngali
atatal laa sin gim taman buk ma xinaal. Oro iaa taalnge we iaa ba xaalame
sangan gim ma iaa ba papaare enanannge mii gim ngali xida tataton naba
suk us buxa.
13 Xan no tsi moton† u iwaa Moroaa ta axilangi di tulen xadi lasiaat sin
gim.

---

* **1:1 1:1***aina - A til axilangi xan matenaanua Moroaa mii xan no tsi ma xan no inaman lalon xan matenaanua Moroaa.* ✡ **1:5 1:5** Jon 13:34; 15:12, 17 † **1:13 1:13** Xan no tsi tawaneina iu, di no untaltaalnge sin biexa Matenaanua biaa di ta tulen xadi lasiaat axaau.

Nanaatuul ina xan Inaatel Jon

1 Iaa Jon, xusaak ina xan matenaanua Moroaa, laa sin turaaga Gaius, iwaa
iaa ta titii lalon soina.✡
2 Xos ina turaaga, iaa ningning ngali u ba suk papaalam sin num tino
mamainaang ma u ba suk us taman tino mamainaang, malen nantanuaam
bula naba suk tsap axaau.
3 Iaa adi xariin tataton sin biexaal ina nugu no taamat di ta xaalame ngali
le asaaiti iaa taman u ta amusili soina ma asen parawe u tii tigiri eses lalon
soina.
4 A xap xawas biaa nugu tataton ta lot buxa sin, biaa mu ngali alongmen
nugu no tsi di ta eses lalon soina.
5 Turaaga so, u suk taalnge so sin semaarang u ta xosaraa ngali num no
taamat nawe di xibong sin iu.
6 Di tii asaaiti xan matenaanua Moroaa taman num titii. Naba axaau ngali
tulen di lalon sal malen Moroaa ta saansilii.
7 Di laa taman iesan Karisito, ma biaa no muun taltaalnge, di xap tiltsomi
di.
8 Biaabi gita na tiltsomi no mat laxen inaman ngali gita ba taxaa etudim
mii di taman soina sin biexaa inaman.
9 Iaa tii se atalaa abala laa sin xan matenaanua Moroaa, oro Diotrepes
iwaa tii saan ngali tsap nanaaxuuk, ga xap lolong sin gita.
10 Biaabi nawe iaa xaalame iaa ba asaaiti gim taman no maarang ia ta
xoxosaraa, no totore pulapula tii paare sin gita taman. Ma a xap biaa no
mu, biaa bula a xap xaa suei atatoni nagiem no taamat lalon Karisito. Ma
ga tilkaali bula xan no inaman, no saa di ta saan ngali suei atatoni di. Ma
ia naba araraai di sin xan matenaanua Moroaa.
11 Turaaga so, nangaam amusili balawaa no namaang tsaxa oro u na
amusili mu sawe ta mamainaang. Iwaa ta xosaraa namaang axaau ia xan
Moroaa. Saa ia ta xosaraa namaang morokon, a xap mager lasi Moroaa.
12 No inaman araraa di paare leng taman Demitias we ia taamat axaau.
Xan no asasing a paare leng taman soina. Giem paare leng we ia taamat
axaau ma u atii we nagiem no papaare leng aso.
13 Iaa wena suk atatal laa sin iu taman abala no maarang, oro iaa xap
saan ngali ataala no laa sin iu taman buk ma xinaal.
14 Iaa taalnge ngali lasi iu isagaa ma ngali gita ba totore enanngie.
15 Malina naba manman mii iu. Num no taamat tala di tulen xadi titii sin
iu, ma iu bula tali nugu titii sin xida no taamat xuxuuk.

✡ **1:1 1:1** Apo 19:29

Xan Inaatel
Jut

Lasiaat axaau xaal sin Jut

1 Jut, iaa xan untutule Iesu Karisito ma turaagamasen ilaa Jeims.✡
Iaa atatal laa sin gim, gim biaa, Moroaa ta se ilei gim, biaa Moroaa xida
Mom tii titii buxaai gim ma naba tilaamamil sin gim, ngali tali gim sin Iesu
Karisito.
2 Iaa ningning ngali Moroaa naba tali abia xan xaraxin biirbirum, titii ma
malina sin gim ta usli.

No unaasasing ababaa

3 Nugu no xos so, iaa tii suk saan buxa ngali atatal laa sin gim taman
abia atotoaa gita ta exasen. Talaawaa iaa saaen malen iaa na atatal ngali
awatwati gim ngali engangaae ngali xida tinaalnge biaa Moroaa tii taalnge
tali sin no inaman pat.
4 Amuina biexaa inaman di ta we di taltaalnge sin Iesu, di se tsiga lalon
abala xan matenaanua Moroaa. Biaa Inaatel Pat ta paare we Moroaa naba
ininte sin di. Di xap manglen Moroaa. Di taalnge we Moroaa a saan ngali no
inaman araraa biaabi di ga pupua ngali tino tangtangabaa, ma di ga ulislii
Iesu Karisito, xida King ma Orong.
5 Gim se atixi araraai abala no, iaa we ina sebula atewaai gim we Orong
tii se gii mulanginai xan no inaman xaal Igip, oro mil ga tsaalen abia di, di
ta xap taltaalnge sin.
6 Ma no angelo bula biaa di ta xap taxaariti xadi no xalkale ina banam
oro di poroklii xadi no matenaanua ma Moroaa ga aturungi di nan lodo,
ma ga rosaariti di taman no tsen* ngali ininte sin abia xaraxin leng.
7 Sin abia uk sal, Sodom ma Gomoraa ma no inaman laba ulti di, di
atewaai gita taman abia sosong di tii saaen, ina abia ie ta xap xa xapkap ina.
Amuina sin xadi no namaang ina tsuliu ma no namaang ina manginngin.
8 Sin abia uk sal bula, balawaa no unbalbalang, di amorokoni xadi no
pakpak tsaa taman namaang ina tsuliu, ma di ga palolii xan banam Orong
ma di ga reret taman xan minaalam.
9 Oro iwaa lalaamua ina no angelo Maikal biaa tii engangaae mii Saatan
ngali xan pakpak Moses, tii xap adi abia xan banam Orong ngali tali ininte
sin Saatan. A xap, a paare, “Orong ia tsaa, naba imii iu.”✡
10 Oro balawaa no inaman, di reret taman no maarang di ta xap leng sin
no oro di malen no matauteng di ta atii biexaa maarang di ta xap adodo
ngali. Biaa di ta xosaraa abala no namaang morokon, di tsaalen di tsaa.
11 Xaraxin xirabas naba laa sin abia di, di ta se amusili xan sal Kein, di
sol isagaa ngali xosaraa namaang tsaxa biaa Balaam tii xosaraa ngali alet
xuxute, di laamuangen no inaman ngali epuske mii Moroaa malen Koraa
biaabi Moroaa naba tsaalen di.
12 Balawaa no inaman, di malen no saar ta xuxii lau biaa ta pupua ngali
tsaalen no mono, di pupua ngali tsaalen gim sin luxaal ina titii, gim ta
exasen mii no untaltaalnge. Di xap xaa mangiel, nawe di angen mii no daan
inaman. Di malen abia no untilaamamil ina no sipsip, oro di tilaamamil sin
di tsaa ma a xap no sipsip. Di malen no xelangit ta moxo maal ta tipen no;

✡ **1:1 1:1** Met 13:55; Mak 6:3 * **1:6 1:6** *tsen* - Sua ain. ✡ **1:9 1:9** Lul 12:7

di malen ie sin leng in papas ta xap xaa waawaan papan, ga malen ie di ta ruplii ma ga xap pupua ngali waalii xaa waawaan.
13 Di malen no paar tun talaa lau, biaa xa ta xap pupua ngali tilbanti di
sin xadi no namaang ina minangel. Di malen biexaa xadaxada di ta xap
amusili xa sal na xuuk, amuina biaa lodo xating laaliu a liliisi di.
14 Enok ia iwaa nan apaasaalua ina taamat, xaal sin Adam tii paare malen
xa propet sin abala inaman, “Lasi, iwaa Orong a xaalame mii no daan tausen
ina tausen ina angelo.”
15 Naba xaalame ngali ininte sin no inaman araraa ma ngali atuti no
untsaxa araraa, ngali no namaang ina tsuliu ma no namaang morokon
araraa biaa di ta xoxosaraa no ma amuina ngali abia papaare tsaxa, no
untsaxa di ta paare epuske ngali ia.
16 Balawaa no inaman no unngurnguruk ngali epuske mii Moroaa ma di
tigiri nanen ngali xaa namaang tsaxa biexaal di ta xaa xoxosaraa; di amusili
xadi no sasaae morokon tsaa; di xaa adaani biexaa inaman taman no mat
inaabaa ngali adi senaara di ta saansili sin di.

Man lalon xan titii Moroaa

17 Oro nugu no xos so, gim na adodomi senaara xan no aposal Orong Iesu
Karisito di tii se paare taman.
18 Di paare sin gim we, “Sin xapkap ina leng biexaa unaamamok di ba
amusili tsaa xadi no sasaae morokon.”✡
19 Balawaa no inaman, di ta tsekxirixi gim, di amusili no mat namaang
mu ina pakpak ma Nantanua Pat a xap man lalon di.
20 Oro gim nugu no xos, also gim na tilwatwat papan abia tinaalnge ta pat
so ma gim na sausawit lalon Nantanua Pat.
21 Gim na manman lalon xan titii Moroaa malen gim ta liliis ngali xan
biirbirum xida Orong Iesu Karisito ngali tabali gim taman tino laaliu.
22 Gim na asen biirbirum sin abia di, di ta xap atii sawe ngali taltaalnge
sin.
23 Biexaa inaman gim ta atii di, gim na atoaa isagaalen di sin abia ie ta
xap xa xapkap ina, oro sin biexa gim na asen biirbirum. Gim na tilaamamil
ngali pepaalen di, ngali xap xosaraa biaa uk namaang tsaxa. Ngalibi xadi
no namaang tsaxa naba xap axolngi gim tsaa ngali tsap pun sin xoxosaraa
abia no namaang tsaxa.

Jut a pa'ii Moroaa

24 Moroaa a pupua ngali tilaamamil sin gim ngalibi gim ba xap xol, ma
amixati gim biaa gim ba ta til laamuaan xan geramis ta tsilatsila taman xan
minaalam ma taman xaraxin tataton.
25 Laa sin Moroaa iwaa mu, xida Untino sin Iesu Karisito xida Orong biaa
minaalam, ia Belaba, xoror ma banam, ti laamua tsaa, talaawaa ma laaliu!
Aso.

✡ **1:18 1:18** 2Pi 3:3

Luluba
ina Jon

Atiltsoli ina buk

1 Balawaa inesaait luluba ina Iesu Karisito, biaa Moroaa naba ta tali sin
Iesu ngali asen sin xan no untutule taman semaarang naba se atat ngali
tsap. Iesu Karisito asen sin xan untutule, Jon, sin ta tulen xan angelo laa
sangan ia.
2 Jon tii paare leng taman no maarang araraa tii lasi, biaa xan totore
Moroaa ma xan papaare leng Iesu Karisito.
3 Moroaa naba atubudaani no inaman biaa di ta xoxoti abia xadi totore
no propet, ma naba atubudaani biaa di, di ta longmien ma di ga adi lalon
xadi no butsa, senaara di ta atalaa, amuina leng a se atat.

Pinpinis ma tataton

4 Iaa, Jon, iaa atalaa abala inaatel, laa sin xan no matenaanua Moroaa ta
paasaalua lalon prowins Asia.✡

Amiimiilam ma Malina a laa sin gim, biaa ta xaal sin iwaa talaawaa, ma
iwaa setauan, ma iwaa naba ta xaalame; ma axaal sin abia no tanua ta
paasaalua, laamuaan xan muina xalkale.
5 Gim ba pupua ngali adi abia amiimiilam ma malina xaal sin Iesu
Karisito, iwaa ta tigiri paare so taman no maarang araraa Moroaa ta paare
taman. Ia nanaaxuuk ina taamat ta tapaas xaal sin minet ma ia lalaamua
papan no king ina balan pula.

A titii gita ma aleiwaai gita, sin xida no namaang tsaxa taman xan dal.
6 Ga axosngi gita ngali tsap xa maradaan ma unsausawit ngali taxaa ngali
Moroaa ma Mom, laa sin ia biaa minaalam ma xoror watwat, laaliu ma
laaliu! Aso.✡
7 Lasi, ia ta xaalame mii no xelangit,✡
ma no mat araraa di ba lasi ia,
biaa bula di, di ti tsoxaa ia.✡
Ma no inaman araraa ina balan pula di ba birum, amuina sin ia.
A suk so maase! Aso.✡
8 Orong Moroaa a paare, *“Iaa atiltsaxali ina, ma iaa xapkap ina, iaa iwaa
talaawaa, ma iwaa setauan ma iwaa naba ta xaalame, iwaa Belaba.”*✡

Xa ta malen xan tsi taamat

9 Iaa Jon nagim taamat ma nagim turan lalon abia sosong ma lalon
maradaan ma lalon abia liliis adamis taman sosong, biaa xida lalon Iesu.
Iaa tii manman papan Ienusa Patimos, malen xa xaus, amuina iaa ga
babaais taman xan totore Moroaa ma iaa ga papaare leng taman Iesu.
10 Sin xan Leng Orong, xoror ina Nantanua tii xaalame papan iaa, o iaa
ga longmien mulina iaa, ine lot malen tengteng ina tail,
11 biaa tii paare, “Atalaa papan xa skorol* sawe u ta lasi ma u na tulen laa
sin xan no matenaanua Moroaa ta paasaalua no: laa Epeso, laa Simirna, laa
Pergamam, laa Taiataira, laa Sardis, laa Piladelpia ma laa Laodisia.”

✡ **1:4 1:4** Lul 4:5 ✡ **1:6 1:6** Lul 5:10 ✡ **1:7 1:7** Met 24:30; Mak 13:26; Luk 21:27; 1Te 4:1 ✡ **1:7 1:7** Jon 19:34, 37 ✡ **1:7 1:7** Met 24:30 ✡ **1:8 1:8** Lul 22:13 * **1:11 1:11** *skorol* - No ulis ina lalon perper o no xilkil ina matauteng biaa di ta atatal papan.

12 Iaa putsi iaa, ngali lasi, saa ia ta papaare sin iaa. O biaa iaa ta putsi, iaa
lasi apaasaalua ina no niaan no laam di ta xosaraa taman goul.
13 O labatina abia no niaan laam, xa ia ta malen, xan tsi taamat, atamtuel
lalon uga ta disdis laa sin no xaden, ma pu uga ta goul ta taxiu ulti
bongbongon.
14 Ma xan ulin xuan asuk iaas malen wul,† ma ga iaas buxa malen biso
ina tun o no matan a tsila malen rarar ina ie.
15 No xaden atsila malen di xosaraa no taman brons,‡ ma di ga alapaa no
lalon ie, ngali xosaraa no ngali di ba mixat, ma inan ga malen tengteng ina
no tun ta le xuen.
16 Sin xan lima mua a taana apaasaalua ina no xadaxada ma tsuul xaal
nan xan ngutsina, bainat ta irom sin no papel ta lua. Paartsen matan a
malen matanios ta tsila buxa taman watwat.
17 O biaa iaa ta lasi ia, iaa suk xol paina no xaden, malen iaa se met. Mil
ga aturungi xan lima mua papan iaa, ma ga paare: “Nangaam mataa. Iaa
Nanaaxuuk ina ma iaa Xapkap ina.✡
18 Iaa, iwaa ta tino. Iaa tii met, ma gim lasi, amuina iaa tino laaliu ma
laaliu! Ma iaa taana no lubaluba ina minet ma Edes.
19 “Biaabi u na atalaa, no sawe u tii se lasi no ma no sawe in talaawaa ma
no sawe naba ta tsap no talaa mil.
20 Muina ina no xadaxada ta paasaalua biaa Moroaa tii se axuina, biaa u
ta lasi sin nugu lima mua, ma no muina ina abia no niaan laam ta paasaalua,
di ta xosaraa taman goul balawaa se. Biaa no xadaxada ta paasaalua, di til
axilangi no angelo ta paasaalua, ina xan no matenaanua Moroaa, ma biaa
no niaan laam ta paasaalua, di til axilangi Xan no Matenaanua Moroaa ta
paasaalua.”

2

Laa Epeso

1 “Laa sin angelo ina xan matenaanua Moroaa in Epeso u na atatal:

Balawaa xan totore iwaa xa ta taxaanai no xadaxada ta paasaalua lalon
xan lima mua, ma ga eses lolobet ina abia no niaan tiltil ina laam ta
paasaalua, di ta xosaraa taman goul.
2 Iaa atii no maarang araraa u ta taxaa watwat ngali ma sal u ta amusili
lalon num tinaalnge. Iaa atii we u xap sirawaa no inaman morokon, biaa u
ga xonon abia di, di ta we, di no aposal oro ga xap, o gim ga tatanginai xadi
no inaabaa.
3 Gim se lo amumusili iaa, gim ga tino adamis taman no mamaet
amuina gim amusili iaa, ma gim ga xap maluaai.
4 Oro balawaa maarang abala, iaa xap saan ngali nagim namaang ina
tino, biaa gim ta xap titii iaa o biexaal, malen gim tii xosaraa biaa gim tii
atiltsoli ngali amusili iaa.
5 Biaabi u na adodomi, u tii sen titii axaau we ti. Puxisbal ma gim na
xosaraa abia no maarang gim ta setauan xosaraa. Nawe gim xap puxisbal,
iaa ba xaalame sangan gim ma ina le saali nagim no niaan tiltil ina laam
sin xan xolot.
6 Oro balawaa a manman sin nagim sirsiir: Gim ngutsulen abia xadi
namaang no Nikolaitia, biaa iaa ta ngutsulen bula.

---

† **1:14 1:14** *wul* - Biaa no uul ina sipsip di ta xosaraa no uga taman. ‡ **1:15 1:15** *brons* - Maarang ta tsilatsila di ta xosaraa taman kopa ma tin. ✡ **1:17 1:17** Lul 2:8; 22:13

7 Iwaa xa ta ie talinga, na longmien senaara Nantanua ta paatina laa
sin xan no matenaanua Moroaa. Sin iwaa ta aiepatsaa, iaa ba poroklii ia,
ngali angen sin abia ie ina tino, biaa lalon xan xobel matmirmir Moroaa.✡

Laa Simirna

8 “Laa sin angelo ina xan matenaanua Moroaa in Simirna u na atatal:

Balawaa xan no totore iwaa ta Lalaamua ina ma Xapkap✡ ina, ma iwaa
ta met ma ga sebula tino mula.
9 Iaa atii nagim no sosong ma mamaet ma nagim no muun, oro gim tsaa
no untang! Iaa atii xadi inaabaa abia di, di tii we, di no Jiu o ga xap, oro di
ina xan anua sausawit Saatan.
10 Gim nangaam mataa ngali semaarang gim ba ta saaen sosong sin. Iaa
asaaiti gim! Saatan naba atsigali xaal ina gim nan anua lodo ngali xonon
gim, ma gim ba saaen sosong ina, sin no leng ta sangaul. Gim na taalnge so,
pupua sin leng ina minet, ngali iaa ba tali, abia bungwal ina tino laaliu sin
gim.
11 Iwaa xa ta ie talinga, na longmien semaarang, nantanua ta paare
taman sin xan no matenaanua Moroaa. Sin iwaa ta aiepatsaa, naba xap
sosong bula sin nanaalua ina minet.✡

Laa Pergamam

12 “Laa sin angelo ina xan matenaanua Moroaa in Pergamam u na atatal:

Balawaa totore ina aia xa ta ie bainat ta irom sin no papel ta lua.
13 Iaa atii gim ta manman itaa, biaa xobel Saatan ta aturungi xan muina
xalkale. Oro gim tilwatwat so sin iesaaga, gim tii xap taaltalu sin nagim
tinaalnge sin iaa, sin xan no leng Antipaas iwaa nugu tiltsoxoti so, ma di ga
sas amantei lalon nagim inaman labalaba, tiwaa, Saatan ta manman.
14 Oro iaa tsal tatanginai biexaa maarang ta xap axaau biaa gim ta
xosaraa. Biexaa inaman labatina gim, di amusili xan no asasing Balaam,
a asingan Balaak ngali xonon no inaman Israel laa lalon namaang tsaxa,
sin di ta ngani no luxaal di ta tsutsungit taman, laa sin no malagan ma di
xosaraa no namaang ta tsaxa ina tsuliu.
15 Sin abia uk sal biexaa inaman labatina gim di amusili xan no asasing
ina no Nikolaitia bula.
16 Biaabi gim na puxisbal! Nawe a xap; iaa ba xaalame ma iaa ba esas
mii di taman abia bainat ina ngutsugu.
17 Iwaa xa ta ie talinga, poroklii gim na alongmen no semaarang
Nantanua ta asaait taman, laa sin xan no matenaanua Moroaa. Sin iwaa
ta aiepatsaa, iaa ba tali biexaa manaa✡ ta xuxii ma iaa ba tali bula xa xaat
ta iaas taman xa ies uul iaa ta se atatal papan. Iwaa xa ta adi abala ies ia
mu naba atii.

Laa Taiataira

18 “Laa sin angelo ina xan matenaanua Moroaa in Taiataira, u na atatal;

Balawaa xan no totore xan Tsi Moroaa. Iwaa no matan ta malen ie ta
rar, ma no xaden asuk tsilatsila malen brons.
19 Iaa atixi nagim no namaang, nagim no titii ma tinaalnge, nagim no
tinaxaa ma nagim no tilwatwat lalon nagim no tinaxaa ma talaawaa gim se
xosor buxaai no tinaxaa ngen ti setauan.

✡ **2:7 2:7** Lul 22:2 ✡ **2:8 2:8** Lul 1:17; 22:13 ✡ **2:11 2:11** Lul 20:14; 21:8 ✡ **2:17 2:17** Jon 6:48-50

20 Oro biexa maarang biaa iaa ta xap saan ngali taman nagim no sal ina
tino, gim sirawaa aia aina Jesabel, ngali manman lalon xan matenaanua
Moroaa, iwaa ta putsangi ia tsaa we, ia propet aina, taman xan no asasing
ta apanaai abia di, di ta amusili ia ngali xosaraa namaang ina tsuliu, ma
di ta ngani no luxaal di ta tsutsungit tali sin no malagan.
21 Iaa se tali no leng ngali na puxisbal sin abia xan no namaang ina
tsuliu oro ga xap siriwaa iaa.
22 Biaabi, iaa ba tali xa xaraxin maramase sin ia ma biaa di ta matul mii
ia, di ba saaen xaraxin sosong biaa ta xaal sin iaa, nawe di xap puxisbal sin
xan no namaang.
23 Iaa ba sas amantei xan no tsi ma di na met. O mil xan no matenaanua
Moroaa araraa di ba atii we, iaa tsaa, iwaa xa ta tsatsel nan no butsa ma
xadi no adodo no inaman, ma iaa ba uul xisi gim xuxuuk, ngali nagim no
sen tinaxaa gim ta xosaraa, amusili nagim no namaang.
24 Talaawaa, iaa we ina paare ngali gim araraa tia Taiataira, laa sin gim,
gim ta xap taxaariti abia xan asasing, ma gim ga xap asasing sin xan riri ina
sinaae xuxii Saatan. (Iaa ba xap tali xa mamaet bula papan gim.)
25 Gim na suk taxaariti abia gim ta se adi, til sin iaa ba ta laa mula.
26 Sin iwaa ta aiepatsaa ma ga amusili nugu sirsiir til sin xapkap ina,
iaa ba tali abia banam sin papan no inaman labalaba.
27 ‘Ma naba laamuangen di taman abia xudak ain ta ie banam,
naba patsali adokdoki di malen kabalaa di ta xosaraa taman pula
madaas.’✡
Malen mu iaa ta se adi abia banam sin nugu Mom.
28 Iaa ba tali bula aia maan ta lengleng* sin.
29 Iwaa xa ta ie talinga, poroklii gim na alongmen no semaarang
Nantanua ta asaait taman, laa sin xan no matenaanua Moroaa.

3

Laa Sardis

1 “Laa sin angelo ina xan matenaanua Moroaa in Sardis, u na atatal;

Balawaa xan no totore iwaa ta taxaana abia nantanuaan Moroaa ta
paasaalua ma biaa no xadaxada ta paasaalua. Iaa atii num no mat
tinaxaa, no inaman di adodo we, malen iu tino lalon num tinaalnge, oro
iu se met.
2 Pade! Awatwati sawe ta manman tsaa ma ga we na se met, amuina iaa
se tatanginai we iu xap mager taxaawiti sawe nugu Moroaa ta saan ngali
iu na xosaraa.
3 Biaabi u na adodomi, no asasing u tii se longmien, ma u na sirawaa,
ma amusili axaautsi abia asasing, ma u na puxisbal. Oro nawe u xap pade,
iaa ba xaalame malen unpulapula ma u ba xap atii sen leng iaa ba xaalame
sangan iu.✡
4 Oro a xap xudu mu abia no inaman in Sardis biaa di ta xap mager
apuntua xadi no uga. Di ba eses mii iaa taman no uga ta iaas amuina iaa
taton sin xadi no namaang tutiik.
5 Sin iwaa ta aiepatsaa, naba malen di, di ba ta tamtuel lalon no uga
iaas. Iaa ba xap saali iesan ia sin abia buk ina tino,✡ oro iaa ba paare leng
taman iesan laamuaan nugu Mom mii xan no angelo.✡

✡ **2:27 2:27** Saam 2:9 * **2:28 2:28** *maan ta lengleng* - Balawaa iesan aia xadaxada in lawaareng bingbing. ✡ **3:3 3:3** Met 24:43-44; Luk 12:39-40; Lul 16:15 ✡ **3:5 3:5** Lul 20:12 ✡ **3:5 3:5** Met 10:32; Luk 12:8

6 Iwaa xa ta ie talinga, poroklii na alongmen no semaarang Nantanua
ta asaait taman, laa sin xan no matenaanua Moroaa.

Laa Piladelpia

7 “Laa sin angelo ina xan matenaanua Moroaa in Piladelpia u na atatal;

Balawaa xan totore iwaa ta Pat ma ta so, iwaa ta taxaanai xan lubaluba
Dewit. Senaara ta tsalali a xap xa naba pupua ngali tsaxil xaali, ma biaa
ta tsaxil xaali, naba xap xa na pupua ngali tsalali.
8 Iaa tii num no tinaxaa. Lasi, iaa se aturungi laamuaan iu, biaa mat ta
se tsalel, biaa xa naba ta xap pupua ngali tsaxil xaali. Iaa atii we num no
watwat adokdok buxa, oro u tii taxaariti tsaa nugu totore ma u ga xap ulis
xaali iesaaga.
9 Lasi, iaa ba xosaraa abia di lalon abia xumkumul di ta amusili Saatan,
biaa di ta we di no Jiu oro a xap, di no unaababaa, iaa ba xosaraa di ngali
di ba xol sangan no xaden u ma di na paare leng we, iaa tii titii buxaai iu.
10 Oro iu tii amusili nugu lo ma iu ga tigiri tilwatwat lalon num
tinaalnge, biaabi iaa ba tiltsomi iu sin leng ina xonkonon biaa naba xaalame
sin abala xolkolmoxo araraa, ngali xonon abia di, di ta tino papan abala
balan pula.
11 Dokdok mu iaa ba xaalame, taxaariti sawe u tii se adi, ngalibi xa naba
xap adi num bungwal.
12 Iwaa ta aiepatsaa, iaa ba xosaraa ia malen xa tutur, ina xan anua
nugu Moroaa, ma u ba tigiri manman nan no matan Moroaa, iaa ba atatal
papan ia, iesan nugu Moroaa, ma iesan abia inaman labalaba ina nugu
Moroaa, Jerusalem uul, biaa naba tsuul xaal balalangit sin nugu Moroaa,✡
ma iaa ba bula atatal papan ia, taman iesaaga uul.
13 Iwaa xa ta ie talinga, na longmien sawe Nantanua ta asaait laa sin
xan no matenaanua Moroaa.

Laa Laodisia

14 “Laa sin angelo ina xan matenaanua Moroaa in Laodisia; u na atatal;

Balawaa no totore axaal sin iwaa Aso, iwaa ta paare leng taman
Moroaa, iwaa gita ta taltaalnge sin ma ga suk so, ia lalaamua ina xan
axoxos Moroaa.
15 Iaa atixi num no tinaxaa, we num tinaxaa naba xap apuaa taman
daan madil o daan lelep. Naba axaau we, iu nii malen daan lelep o malen
daan madil.
16 Biaabi, amuina num no tinaxaa a gomsaa ta xap lelep o madil, iaa
taxaaturung ngali xamutsali iu lalon ngutsugu.
17 U paare we, ‘Iaa untang, ma iaa se xaao taman tang ma iaa xap saan
ngali xawas bula.’ Oro u xap nen xilalaa we, iu matabirum ma muunwas o
matababa ma belbel.*
18 Iaa anaai iu ngali u ba uuli abia goul sin iaa. Ngalibi u ba tsap untang.
Biaa goul iaa ta tuni nan ie. Ma u na uuli xaa uga iaas sin iaa, ngali tamtuel
ngali baaii num no minangel, amuina u ta belbel. Ma u na uuli xaa tubatuba
sin iaa ngali silngi papan no mataam, ngali u ba pupua ngali nanen.
19 Sin iwaa, iaa ta titii buxaai iaa ba imii ma arongi xan xalkale. Biaabi
u na taxaa watwat ngali xosaraa namaang tutiik ma u na puxisbal.

✡ **3:12 3:12** Lul 21:2 * **3:17 3:17** *belbel* - Sin nantanua a paare taman xa ta xap xosaraa xan no namaang axaau Moroaa biaa ta tali sin no untaltaalnge ngali xosaraa xan tinaxaa.

20 Iaa atala, iaa tiltil matan mat ma iaa ga pipidi. Nawe xa alongmen
inaaga ma ga tsalali mat, iaa ba tsiga ma ina angen mii ia ma ia naba angen
mii iaa.
21 Iwaa ta aiepatsaa, iaa ba sirawaa ia ngali tsotso mii iaa papan nugu
muina xalkale, malen mu iaa ta se aiepatsaa ma iaa ga tsotso mii nugu
Mom papan xan muina xalkale.
22 Iwaa xa ta ie talinga, na longmien sawe Nantanua ta asaait laa sin
xan no matenaanua Moroaa."

4

Muina xalkale balalangit

1 Mulina abala, iaa agar o iaa ga lasi matenmat ina xobel balalangit ta
tsalel ma iaa ga alongen abia ine ta papaare sin iaa a malen tail ta paare
sin iaa, setauan, "Xaalame tala lapalaa, ngali iaa ba asen sin iu sawe naba
ta tsap mulina abala."
2 Sauna mu, Nantanua a sebula xaalame papan iaa taman xoror, ma
laamuaan iaa biaa muina xalkale balalangit, xa ta tsotso papan.
3 O iwaa xa ta tsotso papan, a mat tsilatsila malen abia no xaat
ta matmirmir malen jaspa ma karnelian. Ma ulti abia muina xalkale
baangkula biaa ta tsila malen imiral, biaa xaat ta matmirmir ga tsila xoroak.
4 Ulti abia muina xalkale, no sangaul alua ma ga laa et (24) ina biexaa
muina xalkale bula, ma papan abia no muina xalkale, no sangaul alua ma
ga laa et (24) ina no xusaak di tsotso papan. Di ugauga taman no uga iaas
ma di ga tsoben no bungwal ta goul.
5 No rarar ina tsilatsila, no tengteng ina maal ma no parpararek a teng lot
xaal sin biaa muina xalkale.✡ Apaasaalua no laam biaa ta rarar, laamuaan
abia muina xalkale. Biaa xan no nantanua Moroaa ta paasaalua.✡
6 Laamuaan bula abia muina xalkale, maarang biaa ta mat malen laman
galas, ta tixom malen kiristal.*
Lolobet ulti abia muina xalkale no tanua tuo ta aet, no mat a suk us puaa
di ta laa laamua ma mulina di.
7 Iwaa nanaaxuuk ina tanua tuo amat malen laion, nanaalua a mat malen
xaraxin bulmakau ma nanaatuul a mat malen taamat ma nanaaet amat
malen talagaa ta lolo.
8 No tanua tuo xuxuuk xadi no paalpaal a paasxuk biaa ta us taman no
mat sin no xolot araraa ma paina xadi no paalpaal. Siaat ma bing di xap
iaawis sin papaare;

"Apati, apati, apati
ia iwaa Orong Moroaa Belaba,
iwaa setauan ma iwaa talaawaa ma iwaa naba ta xaalame."

9 Biaa no tanua tuo di aminaalami, manglen ma putsangi axaau sin iwaa ta
tino laaliu ma laaliu ta tsotso papan muina xalkale,
10 biaa no sangaul alua ma ga laa aet ina xusaak di sage putput laamuaan
iwaa ta tsotso papan muina xalkale, ma di ga langaari laa sin iwaa ta tino
laaliu ma laaliu. Di aturungi xadi no bungwal laamuaan biaa muina xalkale
ma di ga paare;
11 "Iu nagiem Belaba, Orong ma Moroaa,
u ba adi minaalam ma mangmangle xa ma xoror,
amuina u axosngi no maarang araraa,
ma sin num sirsiir u ga axosngi no

✡ **4:5 4:5** Lul 8:5; 11:19; 16:18 ✡ **4:5 4:5** Lul 1:4 * **4:6 4:6** *kiristal* - Biexa maarang ta watwat buxa malen xaat tsilatsila ma gita ga pupua ngali nanen tsiga lalon ta leng.

ma di ga tino.”

5

Skorol ma sipsip dokdok

1 Mil iaa tii ga lasi lalon xan lima mua aia ta tsotso papan muina xalkale,
biaa skorol taman no atatal sin no papel ta lua, ma di ga baraa taman no
barbar ta paasaalua.
2 Ma iaa ga lasi iexa xaraxin angelo ta xuup lot ga we, “Saa ia ta ie banam
xaal sin Moroaa ngali baxi abia no barbar ma na tsalali abia skorol?”
3 Oro asuk xap xa lalon balalangit o papan balan pula o paina balan pula
tii pupua ngali tsalali abia skorol ma nanen lalon.
4 Iaa suk teng buxa amuina di tii xap tatanginai xa iwaa ta ie banam sin
Moroaa, ngali tsalali abia skorol o ngali nanen lalon.
5 Mil iexa ina no xusaak asaaiti iaa, “Nangaam teng! Lasi, laion ina xan
matenbung Juda, xan iaaiaa Dewit, a se taxaa puaa ngali aiepatsaa. Ia a
pupua ngali tsalali abia skorol ma ngali tsalali abia no barbar ta paasaalua.”
6 O iaa ga lasi Sipsip Dokdok, ta malen, di tii se sas amantei tsaa, ta tiltil
lolobet ina muina xalkale. Ma mii no tanua tuo ta et ma no xusaak di ta til
ulti ia. Xan no kom apaasaalua ma no matan bula ta paasaalua, di malen
no Nantanuaan Moroaa ta paasaalua, ta tulen laa lalon balan pula araraa.
7 Tii xaalame, ma ga adi abia skorol sin xan lima mua, iwaa ta tsotso
papan abia muina xalkale.
8 O biaa ta se adi, biaa no tanua tuo ta et, ma no xusaak ta no sangaul alua
ma ga laa et, di sage putput laamuaan aia Sipsip Dokdok. Di xuxuuk di ie
arp,* ma di ga taxaane no koi ta goul ta us taman no xilkil ina ie ta malang,
di ta axaii ma ga tso marir, biaa xadi no sausawit no inaman pat.
9 Ma di ga arouki ananaan uul,
“Iu xida belaba u pupua ngali adi abia skorol,
ma ngali tsalali abia barbar,
amuina no inaman di tii sas amantei u
ma taman num dal u tii iil tsaxali sal ngali no inaman ngali xaalame
sangan Moroaa,
xaal sin no daan matenbung ma no mat totore ma no inaman araraa.
10 U ga axosngi di ngali tino paina xan banam Moroaa, biaa di ga malen no
unsausawit di ta taxaa ngali xida Moroaa,
ma di ba laamuangen abala balan pula.”✡
11 Mil iaa ga nanen ma longmien ine ina no daan angelo, xoxot ina di
atsap tausen papan tausen, ma no sangaul ina tausen papan no sangaul ina
tausen. Di til ulti muina xalkale mii no tanua tuo ma no xusaak.
12 Di ga anaan lot,
“A tutiik ngali iwaa sipsip dokdok, iwaa di ta sas amantei
ngali naba adi abia xoror ma no minaas ma sinaae ma watwat,
ma mangmangle ma minaalam ma paipa’ii!”
13 Mil iaa ga alongmen di araraa lalon balalangit, ma papan balan pula,
ma paina balan pula, ma papan laman, ma no axoxos araraa, di arouki,
“Di araraa, di na pa’ii ia ma manglen ia, ma aminaalami ma di na tali xoror
sin, laaliu ma laaliu,
laa sin iwaa ta tsotso papan muina xalkale, ma laa sin Sipsip Dokdok.”
14 Biaa no tanua tuo ta et, di paare, “Aso,” ma no xusaak di sage putput ma
di ga langaari laa sin Moroaa ma Sipsip Dokdok.

---

* **5:8 5:8** *arp* - Maarang ina sarsar ta ie no sua. ✡ **5:10 5:10** Lul 1:6

6

No barbar

1 Mil iaa ga lasi iwaa Sipsip Dokdok ta tsalali nanaaxuuk ina abia no
barbar ta paasaalua papan skorol. Mil iaa ga alongmen iexa ina abia no
tanua tuo ta et ta paare lalon ine lot ta malen parpararek, ga we, “Xaalame!”
2 Iaa nanen ma laamuaan iaa, iexa os iaas mii taamat papan ta taxaane
bunaara ma di ga tali bungwal sin ma ga mangat ngali sol tsuul ngali
aiepatsaa no daan inesas ma epuske mii no inaman labalaba.
3 Biaa iwaa Sipsip Dokdok ta tsalali abia nanaalua ina barbar, iaa
alongmen nanaalua ina tanua tuo ta paare, “Xaalame!”
4 O mil iexa os ta suk tok buxa malen ie, a tsuul. Iwaa taamat ta sosolen
os, di tali xoror sin, ngali saali malina nan balan pula, ngali xosaraa no
inaman, ngali di ba sas amantei engen di. Di ga tali xaraxin bainat sin.
5 Biaa iwaa Sipsip Dokdok ta tsalali nanaatuul ina barbar, iaa alongmen
nanaatuul ina tanua tuo ta paare, “Xaalame!” Iaa a tsoxo laa ma laamuaan
iaa, os pun! Iwaa taamat ta sosolen ataxaane sikel* nan liman.
6 Mil iaa ga longmien ine lolobet ina abia no tanua tuo ta et, ta paare,
“Naba xap buxa xaa luxaal ngalibi xan iliil leng axuuk naba uuli mu wit†
axuuk ngali leng ta xuuk, o a tuul no leng ina baali‡ ma nangaam tsaalen
olip daanwe ma waain.”
7 Biaa Sipsip Dokdok ta tsalali nanaaet ina barbar, iaa alongmen inan
nanaaet ina tanua tuo ta tino ta paare, “Xaalame!”
8 Iaa a tsoxo ma laamuaan iaa, os iong! Iwaa taamat ta sosolen os, iesan
Minet, ma Edes ga amamil papan. Moroaa a tali banam sin delulu ngali sas
amantei axuuk ina abia no inaman ta et papan balan pula, taman bainat,
itol ma no xaraxin minet ma no matauteng di ba sas amantei no inaman
lalon abala balan pula.
9 Biaa ta tsalali nanaalima ina barbar, iaa lasi paina ibe tsutsungit,
nantanuan no inaman di ta ilua, amuina di ta amusili xan totore Moroaa
ma xan papaare leng di ta taxaariiti.
10 Di ilei lot, weaatalaa, “Belaba Orong, ta pat ma so. Langisa u ba pupua
ngali ininte sin abala no inaman lalon abala balan pula, ngali di ta sas
amantei giem.”
11 Ma di xuxuuk di ga adi no ugauga disdis ta iaas, ma di ga asaaiti di
ngali liliis dokdok, pupua sin abia xoxot ina xadi no uk tinaxaa ma xadi no
taamat lalon Iesu, ngali taxaawiti. Amuina xan no matenkorot Moroaa di
ba sas amantei di bula.
12 Iaa a tsoxo tsaa, biaa ta tsalali apaasxuk ina barbar. Ma xariin ninil ga
tsap✡ ma matanios ga tsap pun malen pu ugauga pun di ta xosaraa taman
no ulina meme, o iwaa uleng araraa asuk tsap tok malen dal,✡
13 ma no xadaxada nan wang di ga xol papan balan pula, malen no
waawaan ie di ta xol, biaa xariin maal ta maalen lii no.
14 Wang a xiriek lolobet ma ga ulis malen skorol ma no buk araraa ma no
ienusa, ninil naba arisi no laa palaaen xadi no niaan xalkale.✡
15 Mil no king ina abala balan pula ma biexaa lalaamua, mii no lalaamua
ina no unmakmaxil, no untang, no xaraxin taamat ma no untutule ma no
inaman leiwaa, di xuxii lalon no lia ma labatina no xaat ina no buk.

---

* **6:5 6:5** *sikel* - Biexa maarang di ta xosaraa ngali apuaa mamaxet ina no luxaal. † **6:6 6:6** *wit* - Balawaa xalitsa biaa di ta axaxaitsaa taman xaat ngali xosaraa palaawa ngali xosaraa tsoki. ‡ **6:6 6:6** *baali* - Balawaa xalitsa biaa di ta axaxaitsaa taman xaat ngali xosaraa palaawa ngali xosaraa tsoki biaa no muunwas di ta ngani. ✡ **6:12 6:12** Lul 11:13; 16:18 ✡ **6:12 6:12** Met 24:29; Mak 13:24-25; Luk 21:25 ✡ **6:14 6:14** Lul 16:20

16 Di ilei sin no buk ma no xaat, “Gim xol papan giem, ma gim na axuina
giem sin no matan aia ta tsotso papan muina xalkale, ma sin xan minagaa
aia Sipsip Dokdok.✡
17 Amuina biaa xaraxin leng ina minagaa a se tsap ma saa ia naba pupua
ngali aiepatsaa?”

7

144,000 ina xan axixila Moroaa

1 Mil ina abala iaa tii lasi no angelo ta et di ta tiltil sin no tsigur ta et ina
balan pula ngali tilkaali no matan maal ta et ina balan pula. Ngali tilbanti
xa maal ngali naba xap maal papan balan pula o papan laman o papan xa
ie.
2 Mil iaa ga lasi iexa angelo ta xaalame lapalaa nan selina, ta taxaanai,
xan axixila Moroaa iwaa ta tino. A ilei lot ngali abia no angelo ta et biaa
Moroaa ta se tali xoror sin di ngali tsaalen pula ma laman, a paare,
3 “Gim nangaam tsaalen pula o no ie pupua sin gita ba ta aturungi xan
axixila Moroaa sin no ielan xan no untutule xida Moroaa.”
4 Mil iaa tii ga longmien abia xoxot ina abia di, no angelo di tii aturungi
xan axixila Moroaa sin di: 144,000 axaal sin no matenbung araraa in Israel.

5 No angelo di tii aturungi xan axixila Moroaa sin xan matenbung Juda
12,000,
sin xan matenbung Ruben 12,000,
Sin xan matenbung Gaad 12,000
6 xan matenbung Asaa 12,000,
Sin xan matenbung Napetali 12,000,
Sin xan matenbung Manase 12,000,
7 Sin xan matenbung Simeon 12,000,
Sin xan matenbung Liwai 12,000,
Sin matenbung Isakaa 12,000,
8 Sin xan matenbung Sebulon 12,000,
Sin xan matenbung Josep 12,000,
Sin xan matenbung Benjamin 12,000.

Biaa xaraxin malep lalon uga disdis iaas

9 Mil sin abala iaa nanen ma laamuaan iaa, xaraxin malep biaa xa ta xap
pupua ngali iesei, xaal sin no inaman labalaba araraa ma no matenbung,
no inaman, ma no laxen totore di ta tiltil laamuaan abia muina xalkale ma
talaa laamuaan aia Sipsip Dokdok. Di tamtuel lalon no uga disdis iaas ma
di ga taxaanai no laxe ina baibai nan no liman di.
10 Ma di ga xuup lot buxa:
“Atotoaa axaal sin xida Moroaa
Iwaa ta tsotso papan muina xalkale
ma laa sin iwaa Sipsip Dokdok.”
11 No angelo araraa di tiltil ulti muina xalkale ma ulti no xusaak ma biaa
no tanua tuo ta et. Di sage putput laamuaan abia muina xalkale ma di ga
langaari laa sin Moroaa,
12 ma di ga paare
“Aso!
Paipa’ii ma minaalam
ma sinaae ma putsangi axaau ma mangmangle xa
ma xoror ma watwat

✡ **6:16 6:16** Luk 23:30

laa sin xida Moroaa, laaliu ma laaliu.
Aso!”
13 Mil iexa ina no xusaak ga atsuraa iaa, “No saa abia, di ta ugauga lalon
no uga iaas, ma itaa di xaal?”
14 Iaa xisi, “Nugu Orong u atii.”
Ma ga paare, “Balawaa no inaman, di no untaltaalnge di ta se aiepatsaa
araraai biaa xaraxin xonkonon, di se guraii xadi no uga disdis ma di ga
aiaasi no lalon xan dal iwaa Sipsip Dokdok.✡
15 Biaabi
“Di ga manman laamuaan xan muina xalkale Moroaa
ma di ga langaari sin ia lasiaat ma nabing nan Xan Anua Moroaa
ma iwaa ta tsotso papan muina xalkale naba apalasaa xan anuasel papan
di.
16 ‘Di ba xap bula itol
Di ba xap bula marua.
Pal naba xap bula pale di
ma na xap alapaa di.’✡
17 Amuina iwaa Sipsip Dokdok lolobet ina muina xalkale naba tsap xadi
untilaamamil
naba laamuangen di laa nan keke ina daan ina tino.
‘Ma Moroaa naba siwaa lii no didin mat araraa sin xadi no matan.’”✡

8

A baxi xapkap ina barbar

1 Biaa Sipsip Dokdok ta tsalali apaasaalua ina barbar, tii suk malina lalon
balalangit malen xolot ina aua.
2 Ma iaa ga lasi no angelo ta paasaalua di ta til laamuaan Moroaa ma ga
tali no tail ta paasaalua sin di.
3 Iexa angelo a taana koi ta goul a xaalame ga le til sangan ibe tsutsungit.
Tii adi no daan xilkil ina ie ta malang, biaa di ta xaii papan abia ibe
tsutsungit ta goul ta tso marir mii xadi no sausawit abia no inaman pat,
laamuaan abia muina xalkale.
4 Biaa ubaas ina abia no xilkil ina ie ta malang mii xadi no sausawit no
inaman pat ta laa lapalaa laamuaan Moroaa, xaal sin liman angelo.
5 Mil iwaa angelo ga adi abia koi, ma ga tuali koi taman ie ta xaal papan
ibe tsutsungit, o ga lii laa papan balan pula. Ma tengteng ina parpararek
ma tsilatsila ina rarar ma ninil a tsap papan balan pula.✡

No angelo di xuina no tail ta paasaalua

6 Mil biaa no angelo ta paasaalua, di ta taxaana no tail ta paasaalua, ma
di se taxaaturung ngali xuii no.
7 Lalaamua ina angelo a xuii xan tail ma ga atsapngen ail* ma ie
suaamsuaam di ta louxaa mii dal, ma di ga lii abala no papan balan pula.
Axuuk xolot ina abia atuul ina balan pula asuk dami araraa, axuuk xolot
ina abia atuul ina no ie asuk dami araraa malen no puaaia, ma biaa no palis
xarawaak bula asuk dami araraa.
8 Iwaa nanaalua ina angelo a xuina xan tail, ma was ta malen xaraxin
buk ta rarar di lii laa lalaman. Axuuk xolot ina atuul ina abia lalaman asuk
putsi laa sin dal,
9 axuuk xolot ina atuul ina no matauteng biaa di ta tino laman, di met ma
axuuk xolot ina no mono atuul lulus.

✡ **7:14 7:14** Met 24:21; Mak 13:19 ✡ **7:16 7:16** Ais 49:10 ✡ **7:17 7:17** Ais 25:8 ✡ **8:5 8:5** Lul 11:19; 16:18 * **8:7 8:7** *ail* - Langit watwat ta malen xaat ta madil ta xol xaal nan wang.

10 Nanaatuul ina angelo, a xuina xan tail, ma xaraxin bulbulentu, ta rar
malen tsilatsila ina sul a xol xaal nan wang laa papan axuuk xolot ina atuul
ina daansel ma no keke.
11 Iesan aia xadaxada Bobo. Axuuk xolot ina atuul ina no daan memem,
a se tsap bobo, ma xuduxudu ina inaman di met sin abia daan ta bobo.
12 Nanaaet ina angelo axuina xan tail, ma axuuk xolot ina atuul ina pal
di tuti ma axuuk xolot ina atuul ina uleng ma axuuk xolot ina atuul ina no
xadaxada, ngalibi axuuk xolot ina atuul, ina di naba suk lodo. A xuuk xolot
ina atuul ina siaat ma bing tii lodo.
13 Biaa iaa ta a tsoxo, iaa longmien talagaa iwaa ta lolo tade lapalaa ma ga
tol lot: “Xaraxin xirabas ma no mamaet morokon ngali abia di, di manman
papan abala balan pula; amuina xapkap biaa tineng ina no angelo atuul,
sauna mu, detuu ba xuina xadetu no tail!”

9

1 Iwaa nanaalima ina angelo a xuina xan tail, ma iaa ga lasi xadaxada ta
xol xaal nan wang, laa lapula papan balan pula. Di ga tali sin iwaa xadaxada
abia lubaluba ngali abia lis ta xap xa xapkap ina.
2 Biaa ta tsalali abia lis ta xap xa xapkap ina, ubaas asuk tsuul xaal lalon,
malen biaa ubaas ta xaal lalon xaraxin ie suaamsuaam. Pal ma wang asuk
pun araraa taman abia ubaas ina abia lis.
3 Ma tsuul xaal sin abia ubaas, no tsik di tsuul laa lapula papan balan pula
ma di ga tali abia xoror malen no sogomare ina abala balan pula.
4 Di tii asaaiti di, ngali di na xap atsoti no palis ma no ie ina balan pula,
oro ngali atsoti abia di, xan axixila Moroaa ta xap manman papan no ielan
di.
5 Di xap tali xoror sin di ngali sas amantei xa, oro ngali tali mu xoror ngali
asosongi no inaman sin no uleng ta lima, ma xadi sosong a malen sogomare
ta ngaalti xa.
6 Sin abia no leng no inaman, di ba tsatsel ngali minet, ma di ba xap
tatanginai, di ba saan ngali met, oro minet naba sol loxono di.
7 Biaa no tsik di mat malen abia no os di ta se saasaage ngali laa sin maxil.
Papan no xuan di, di tsoben no maarang ta malen bungwal ina goul ma no
matan di, a etuna, malen no taamat toto.
8 Ma no ulin xuan di a malen no ulin xuan aina, ma no lian di a malen no
lian laion.
9 Xadi no bakbaxil papan no bongbongon di malen ain ma tengteng ina
xadi no paalpaal a malen parpararek ina no os ma karis di ta sol atataen
laa sin maxil.
10 Xadi no muxu a xaa tsoxaa no inaman malen no sogomare, ma sin xadi
no muxu di ie xoror ngali asosongi no inaman sin no uleng ta lima.
11 Xadi king iwaa angelo lalon abia xaraxin lis, iwaa iesan sin totore in
Ibru, ila Abadan o sin totore Grik ila Apolon.
12 Biaa nanaaxuuk ina no xaraxin xirabas a se liu; alua tsaa bia no xaraxin
xirabas naba ta xaalame.
13 Nan apaasxuk ina angelo tii axuina xan tail ma iaa ga longmien ine ta
xaal sin abia no tsigur tii et lapalaa ina abia ibe tsutsungit ta goul laamuaan
Moroaa.
14 Biaa ine a paare sin nan apaasxuk ina angelo taman tail, “Gim aleiwaai
abia no angelo ta et di ta pitsi di nan abia xaraxin Daansel Euparates.”
15 Ma biaa no angelo ta et, Moroaa tii taxaaturungi di ngali abala aua ma
leng ma uleng ma miet ngalibi di ba se leiwaa ngali di ba pupua ngali sas
amantei axuuk xolot ina a tuul ina no inaman araraa.

16 Biaa xoxot ina abia no unmakmaxil papan no os a pupua malen 200
milian.* Iaa alongmen xadi xoxot.
17 Biaa no os ma no unsosolen no os, iaa tii lasi di, lalon nugu binalang
nanen, di mat weaatala: Xadi no bakbaxil a tok malen ie, de, ma iong malen
lalon xatuul. No xuan abia no os a malen no xuan no laion, ma ie lalep ga
tsuul mii ubaas ma salpa† xaal lalon no ngutsina di,
18 Balawaa no xirabas ina ie, ubaas ma salpa biaa ta tsuul xaal lalon xadi
no ngutsina, a sas amantei axuuk xolot ina a tuul ina no taamat araraa.
19 Biaa xoror ina no os, a manman sin no ngutsina di ma xadi no muxu,
amuina xadi no muxu a ie xo biaa ta pupua ngali xosor atsoti no inaman
malen tsitsi.
20 Biaa no inaman araraa di ta xap ilua sin abala no xirabas, oro di tii
xap puxisbal sin langlangaari laa sin no malagan di ta xosaraa no taman
no liman di tsaa; di xap muut sin langlangaari laa sin no salawa tsaxa, ma
sin no malagan ta goul, silwa, brons, xaat ma no pu ie malagan, biaa no
malagan di ta xap nanen, o lolong o eses.
21 Di tii xap puxisbal bula sin biaa di tii sas amantei no inaman, ma no
mat tsunuxa, namaang ina tsuliu ma ina pulapula.

10

Angelo ma skorol dokdok

1 Iaa tii ga lasi iexa xaraxin angelo ta xaal balalangit, ma ga ugauga taman
no xelangit ma baangkula ta ulti xuan, paartsen matan, a malen pal o no
xaden a malen tutur suaamsuaam.
2 A taxaanai skorol dokdok, biaa ta matul pano liman ta se tsalel. A
aturungi xan xadek mua papan laman, ma xan xadek xaiaar papan pula.
3 Ma tii ga suk xuup lot malen aia laion ta barangangaal. Ma biaa ta xuup,
biaa no ine ina no parpararek ta paasaalua di ga papaare.
4 Ma biaa no parpararek ta paasaalua ta se papaare, iaa we ina se atalaa,
oro ga xap, amuina iaa alongen inan xa ta xaal balalangit, ta we, “U na baraa
senaara biaa no parpararek ta paasaalua di tii se paare taman ma nangaam
atalaa no.”
5 Mil iwaa angelo iaa tii lasi ta til papan laman ma pula, a tulsen xan lima
mua laa lapalaa balalangit.
6 Ma ga puris laa sin aia ta tino laaliu ma laaliu, iwaa tii axosngi balalangit,
mii no maarang araraa lalon, ma pula mii biaa no maarang araraa lalon,
ma laman mii biaa no maarang araraa lalon, ma ga paare, “No leng ina liliis
naba xap aliil!”
7 Oro sin abia no leng, iwaa nan apaasaalua ina angelo naba ta wena
xuina tail, biaa xan tinaxaa xuxii Moroaa di ba se tsap araraa malen ta
paatine sin xan no untutule no propet.
8 Mil biaa ine iaa ta longmien xaal balalangit, a paare sebula sin iaa: “Laa
adi biaa skorol biaa ta se tsalel pano liman aia angelo ta tiltil papan laman
ma pula.”
9 Biaabi iaa ga laa sangan aia angelo ma iaa ga atsuraa ia ngali tali sin iaa
abia skorol dokdok. A paare ngali iaa, “Adi ma u na ngani. Naba xosaraa
balaam na manuul, oro nan ngutsuum naba memem malen matsii.”

---

* **9:16 9:16** *200 milian* - 200,000,000. † **9:17 9:17** *salpa* - A malen les ga iong ga sas malen muu, xan tsino a tso tsaxa biaa di ta axaii.

10 Iaa adi abia skorol dokdok sin liman aia angelo ma iaa ga suk ngani.
Asuk memem malen matsii nan ngutsugu. Oro biaa iaa ta se ngen araraai,
balaaga tii suk manuul.
11 Mil ga asaaiti iaa, “U na sebula babaais taman xan inesaait Moroaa sin
no daan inaman, no inaman labalaba, no mat laxen xalam ma no king.”

11

No tiltsoxoti alua

1 Di tali paas sin iaa malen xa puapua ma di ga asaaiti iaa, “Laa ma u na
tsoxo puaa Xan Anua Moroaa ma ibe tsutsungit, ma u na xoxoti abia di, di
ta langlangaari tia.
2 Oro u na poroklii abia xolot lokobel ina Xan Anua Moroaa, papaalii, u
na xap tsoxo puaa. Amuina di tii se tali sin no Gentail. Di ba but tsaalen
abala inaman laba ta pat, sin no uleng ta 42.✡
3 Ma iaa ba tali abia xoror sin no tiltsoxoti ta lua, ma delu ba papaare leng
taman xadi no totore no propet sin no leng ta 1,260, ma delu ba alen no uga
ina lolbiir.”
4 Balawaa no ie olip ta lua, ma no niaan tiltil ina laam ta lua, biaa ta til
no laamuaan Orong ina balan pula.
5 Nawe xa a we na tsaapi delulu, ie lalep naba tsuul sin no ngutsina
delulu ma naba axaii araraai abia xadelulu no matenkorot. Xadelulu no
matenkorot araraa di ba miet sin abia sal, nawe di xonon ngali tsaapi delulu.
6 Balawaa lo taamat delu ie xoror ngali banti wang ngali naba xap langit
sin leng delu ba ta papaare taman xadi no totore no propet, ma delu ie
xoror ngali puxutsi daan ngali na tsap dal ma ngali ririiti balan pula taman
no mat laxen xaraxin xirabas papan no inaman lalon balan pula araraa
malen delulu ta saan ngali.
7 Biaa delu tii se araraai xadelu no papaare leng, iwaa matauteng ta malen
Lungangaa ta tsuul xaal nan abia lis ta xap xa xapkap ina ma naba aiepatsaa
delulu ma naba sas amantei delulu.✡
8 Xadelulu no pakpak naba matul no nan sal ina inaman laba, biaa gita
ba ta putsangi malen tore puapua ina Sodom ma Igip, tiwaa bula xadelulu
Orong tii met papan tongol.
9 Sin no leng ta tuul ma xolot, no inaman lalon no matenbung, ma no mat
laxen totore ma no inaman labalaba di ba lasi xadelulu no pakpak ma di
na xap poroklii xa na punami xadelu no pakpak.
10 No inaman di ta manman lalon balan pula di ba taton sin abia delulu
ma di na xosaraa no luxaal, ma di na tabiel engen di taman no tinabel,
amuina biaa no propet ta lua, delu tii suk asosongi abia no inaman araraa
di ta tino nan balan pula.
11 Oro mil sin a tuul ma xolot ina leng, Moroaa tii xuu tali maal ina tino
sin delulu, ma delu ga til papan no xaden delulu, ma no saa biaa di ta lasi
delulu, di suk mataa buxa.
12 Mil delulu ga suk alongen ine lot ta xaal balalangit, ta paare, “Gulu
xaalame tala lapalaa.” Ma delu ga laa balalangit lalon xelangit, biaa xadi
no matenkorot di ta lo rimrimiti delulu.
13 Sauna mu, xaraxin ninil atsap ma axuuk xolot ina sangaul ina abia
inaman laba tii suk xol. Ma 7,000 ina inaman, ninil amantei di. Ma biaa di,
di ta tino di suk mataa, ma di ga aminaalami Moroaa lapalaa balalangit.✡
14 Ma biaa nanaalua ina no xirabas a se liu. Ma nanaatuul ina xirabas,
naba suk xaalame isagaa mu.

✡ **11:2 11:2** Luk 21:24 ✡ **11:7 11:7** Lul 13:5-7; 17:8 ✡ **11:13 11:13** Lul 6:12; 16:18

Angelo a xuii apaasaalua ina tail

15 Iwaa nan apaasaalua ina angelo a xuii xan tail ma no ine lot lalon
balalangit di paare,
“Biaa maradaan ina xolkolmoxo a se tsap malen xan maradaan nagiem
Orong ma ina xan Karisito.
Ma ia naba lalaamua laaliu ma laaliu.”
16 Ma biaa no sangaul alua ma ga laa et ina no xusaak, biaa di ta tsotso
papan xadi no muina xalkale laamuaan Moroaa, di suk sage putput ma di
aturungi no paartsen matan di lapula ma di ga langaari laa sin Moroaa.
17 Di ga paare,
“Giem putsangi axaau laa sin iu Orong Moroaa iwaa Belaba
iwaa talaawaa ma iwaa setauan
amuina u se adi abia xaraxin xoror
ma u se atiltsaxali ngali laamuangen no inaman.
18 No inaman labalaba di se musteng,
ma num minagaa a se xaalame.
Ma leng a se xaalame ngali ininte sin no minet,
ma ngali atsili no untutule biaa no propet taman no iliil,
ma num no inaman pat, ma biaa di, di ta manglen iesaam,
biaa di ta dokdok ma biaa di ta lot
ma ngali xosor atsoti no saa di ta xosor atsoti balan pula.”
19 O mil Xan Anua Moroaa balalangit ga tsalel ma lalon Xan Anua Moroaa
biaa bokis xuxubu ta manman ma no tsilatsila atsap ma no parpararek ma
xaraxin ninil✡ ma xaraxin ail* ga xol.✡

12

Aina ma xaraxin lawaa

1 Biexa xaraxin axixila atsap balalangit, iexa aina a uga taman pal, ma
uleng paina no xaden ma bungwal ina sangaul axuuk ma ga laa lua ina
xadaxada papan xuan.
2 Iwaa aina atiaan ma ga teng taman sosong, sin ta we na se taxaa tsi.
3 Mil biexa axixila a sebula tsap balalangit, iexa xaraxin lawaa ta tok,
taman no xuan ta paasaalua ma a sangaul xan no kom, ma apaasaalua no
bungwal papan xuan.
4 Xan muxu a rii lii axuuk xolot ina a tuul ina no xadaxada lalon wang
ma ga lii no laa lapula papan balan pula. Iwaa aina a se taxaaturung ngali
taxaanai xan madalak o iwaa lawaa ga til laamuaan aia aina ngali naba
ngani aia madalak.
5 A taana tsi taamat, iwaa naba ta laamuangen no inaman labalaba se
araraa taman biaa ain xudak. Moroaa ga asaaiti xa ngali tsiil tsaxali aia
madalak ngali laa lapalaa sangan Moroaa ma laa sin xan muina xalkale.
6 Iwaa aina a sol laa nan xolot biil, sin abia xobel Moroaa ta se
taxaaturungi ngali ia, tiwaa xan no angelo Moroaa di ba tilaamamil sin ia
sin 1,260 ina leng.
7 Ma maxil tii ga tsap balalangit. Maikal ma xan no angelo di sas epuske
mii xaraxin lawaa, ma iwaa xaraxin lawaa mii xan no angelo di ga sas mula
bula.✡
8 Oro iwaa xaraxin lawaa tii xap watwat pupua ma di ga poroklii abia
xadi xobel balalangit.

✡ **11:19 11:19** Lul 8:5; 16:18 * **11:19 11:19** *ail* - Langit watwat ta malen xaat ta madil ta xol xaal nan wang. ✡ **11:19 11:19** Lul 16:21 ✡ **12:7 12:7** Jut 1:9

9 Maikal ma xan no angelo, di suk lii iwaa xaraxin lawaa laa lapula,
tsitsi in ti tsaa, iwaa di ta putsangi bula taman maraanis o Saatan, iwaa
ta laamuangen xolkolmoxo araraa loxono Moroaa. Di tii lii ia ma xan no
angelo laa lapula papan balan pula.✡
10 Mil iaa ga alongmen ine ta xaal nan balalangit ta paare,
“Talaawaa atotoaa xa a se tsap ma biaa xoror ma xan Maradaan xida
Moroaa,
ma biaa banam xan aia Mesaia.
Amuina iwaa unbababel ina no turumasen gita,
iwaa naba ta babel tali di laamuaan xida Moroaa lasiaat ma nabing,
Maikal ma xan no angelo, di se lii laangen ia lapula.
11 No untaltaalnge, di aiepatsaa ia
sin xan dal aia Sipsip Dokdok
ma sin abia totore ina xadi papaare leng;
di xap titii buxaai xadi tino
ma di na suxa mula sin minet.
12 Biaabi gim na taton, gim tia balalangit
ma gim, gim ta manman tia lalon di!
Oro xariin xirabas laa sin balan pula ma laman,
amuina iwaa Saatan a se laa tia lapula sangan gim!
Asuk magaa buxa,
amuina atii we xan leng asuk pitpit buxa.”
13 Biaa iwaa xaraxin lawaa ta lasi we di se lii ia laa lapula papan balan
pula, asuk xalili aia aina, iwaa ta taxaane aia tsi taamat.
14 Moroaa ga tali xan no paalpaal talagaa ta lua sin aia aina, ngalibi naba
lo laa lalon abia xobel biil biaa ta se taxaaturungi ngali ia, tiwaa xan no
angelo di ba tilaamamil sin ia, sin no miet ta tuul ma xolot. Ngali naba man
palaaen aia tsitsi.
15 Mil xaal sin xan ngutsina iwaa tsitsi, asuk ubiis lii daan ta malen
daansel ngali sol liwaa iwaa aina ngali xan tinate naba tataii aia aina laa.
16 Oro balan pula ga tiltsomi aia aina biaa ta tsalali ngutsina ma ga
xonmen abia daansel iwaa xaraxin lawaa ta ubiis lii xaal nan ngutsina.
17 Mil iwaa xaraxin lawaa ga suk magaa sin aia aina ma ga laa ngali
xosaraa no maxil ngali epuske mii, biaa xan no tsi araraa, biaa di ta lolong
amusili xan no lo Moroaa ma di ga taxaariti xan no papaare leng Iesu.
18 Ma iwaa xaraxin lawaa ga til xuen.

13

Matauteng ta xaal lau

1 Ma iaa ga lasi aia matauteng ta malen Lungangaa ta tsuul xaal lau. Xan
no kom asangaul ma no xuan apaasaalua, taman no bungwal ta sangaul
papan abia xan no kom,✡ ma papan no xuan xuxuuk, di atalaa no ies biaa
ta xororaa Moroaa.
2 Iwaa matauteng iaa ta lasi, amat malen lepad,* oro no xaden a malen
bea† ma ngutsina a malen laion. Iwaa xaraxin lawaa a tali xan xoror sin
aia matauteng ma xan muina xalkale ma xaraxin banam ngali lalaamua.
3 Biexa xuan aia matauteng amat malen di tii sas amantei, oro biaa xan
toto ti ga se ma. Biaa xolkolmoxo ina inaman araraa di tunga, ma di ga suk
amusili aia matauteng.

✡ **12:9 12:9** Luk 10:18 ✡ **13:1 13:1** Lul 17:3, 7-12 * **13:2 13:2** *lepad* - Iwaa xaraxin pus iwaa ta pupua ngali sas amantei xa taamat. † **13:2 13:2** *bea* - Xaraxin matauteng.

4 No inaman di langaari laa sin xaraxin lawaa, amuina a se tali abia
banam sin iwaa matauteng, ma di bula di ga langaari laa sin iwaa
matauteng, ma di ga atsura, “Saa malen aila matauteng? Saa pupua ngali
epuske ma maxil mii ia?”
5 Iwaa matauteng adi inatutiik ngali paraak ma paare xororaa Moroaa
ma ga xosor puaa xan banam sin no uleng ta 42.
6 Iwaa matauteng a apangaa ngutsina ngali xororaa Moroaa, ma ga
paatinai no daraxe taman iesan ma xan xobel so ma biaa di ta manman
balalangit.
7 Iwaa xaraxin lawaa a tali xoror sin aia matauteng ngali xosaraa no
maxil ngali epuske mii no inaman pat ma ngali aiepatsaa di. Ma ga adi
abia banam patanginai no matenbung araraa, no inaman, no xalam ma no
inaman labalaba.
8 Ma no inaman araraa nan balan pula di ba langaari laa sin iwaa
matauteng. Iwaa Sipsip Dokdok tii xap atalaa no iesan di lalon abia buk
ina tino, laamuaan axoxos ina xolkolmoxo.
9 Saa ia ta ie talinga, axaau na lolong.
10 Nawe xa a laa nan anua lodo
nan anua lodo naba laa.
Nawe xa taamat di ba sas amantei taman bainat,
taman bainat, di ba sas amantei.
Muina ina abala, di na liliis adamis ma di na tigiri tilwatwat lalon xadi no
untaltaalnge.

Nanaalua ina Lungangaa a tsuul nan balan pula

11 Mil iaa ga lasi iexa matauteng ta malen Lungangaa a tsuul xaal nan
balan pula, xan no kom alua malen iwaa sipsip uul, oro a papaare malen
xaraxin lawaa.
12 A laamuangen no inaman taman xan no banam araraa iwaa lalaamua
ina matauteng ngali xan axaau tsaa, ma ga atuaai balan pula araraa ma xan
no inaman ngali langaari laa sin iwaa lalaamua ina matauteng, iwaa xan
toto ta se ma.
13 A xosaraa no xaraxin axixila xoror biaa ta asen xan xoror, ma ga
xosaraa ie ngali xaalame lapula xaal balalangit laa papan balan pula
laamuaan no inaman.
14 Amuina sin abia no axixila ga adi abala no xoror ngali xosaraa xan
xolot aia lalaamua ina matauteng, ma ga apanaai aturungi no inaman ina
balan pula. Ma ga asaaiti di ngali xosaraa xa malagan taman mangmangle
xa ina iwaa matauteng, iwaa di tii tsoxaa taman bainat, ma ga tino tsaa.
15 Ma ga adi xoror sin, ngali xuu tali maal sin abia patpatsen aia lalaamua
ina matauteng, ngalibi naba pupua ngali papaare ma ga paare watwat sin
biaa di araraa, ngali saa ia ta palo ngali langaari laa sin aia patpatsen di ba
sas amantei di.
16 Ma ga atuaai bula no inaman araraa, biaa di ta dokdok ma di ta lot,
no untang, no muunwas, biaa di ta leiwaa ma untutule, ngali adi xa axixila
papan xadi no lima mua o papan ielan di.
17 Naba xap xa na pupua ngali uuli xawas, o sune nawe a xap xaka axixila
biaa iesan aia matauteng o xoxot ina iesan.
18 Balawaa no ililei ngali sinaae. Nawe saa ia ta sinaae, na atik axaautsi
biaa xoxot ina aia matauteng, amuina balawaa xan xoxot taamat. Xan xoxot
biaa 666.

14

No untaltaalnge ta 144,000

1 Mil iaa nanen ma laamuaan iaa, iaa ga lasi Sipsip Dokdok, ta tiltil papan
buk Zaion, o mii ia, biaa 144,000 biaa xan ies ma iesan xan Mom, bia papan
no ielan di.✡
2 Ma iaa ga alongen tengteng ta xaal balalangit malen tengteng ina xariin
daansel ta tate ma malen xaraxin tengteng ina xariin parpararek. Biaa
tengteng iaa ta alongen a malen no taamat di ta atengsi xadi no arp.
3 Ma di ga arouki anaan uul laamuaan muina xalkale ma laamuaan no
tanua tuo ta et ma no xusaak. A xap xa na pupua ngali atii abia ananaan,
oro biaa mu 144,000 Moroaa ta se iil mulangen di xaal lalon balan pula.
4 Balawaa no taamat di xap apuntua di tsaa mii no aina. Di amusili Sipsip
Dokdok nan no xolot ta xaa laa. Moroaa a uul tsaxali di labatina no inaman
ma ga tali di malen no nanaaxuuk ina waawaan laa sin Moroaa ma iwaa
Sipsip Dokdok.
5 A xap xaa daraxe u ba tatanginai nan no ngutsina di, di suk leiwaa sin
xadi no namaang tsaxa.

No angelo ta tuul

6 Mil iaa ga lasi iexa angelo ta lolo nan wang, ga adi biaa inesaait
mamainaang ta xap xa xapkap ina, ngali paare leng sin abia di, di ta
manman lalon balan pula, ma laa nan no inaman labalaba araraa, no
matenbung, no mat xalam ma sin no inaman.
7 Ga paare taman ine lot, “Gim na mataatine Moroaa ma gim na
aminaalami ia, amuina leng ngali xan ininte a se xaalame. Gim na langaari
laa sin amuina axosngi balalangit ma balan pula, laman ma no keke.”
8 Nanaalua ina angelo amusili ma ga paare, “Biaa xaraxin xobel labalaba
Babilon a se xol, asuk so a se xol, biaa ta xosaraa no daan inaman labalaba,
di ga nunngi biaa waain manginngin ina xan tsuliu.”✡
9 Nanaatuul ina angelo amusili delulu setauan ma ga paare taman ine
lot, “Nawe xa alangaari laa sin aila matauteng ta malen Lungangaa ma
patpatsen ma ga adi abia axixila sin ielan o sin liman,
10 ia bula naba nun sin abia waain ina xan xaraxin minagaa Moroaa, naba
asosongi di taman puapua ina xan minagaa. Ia bula naba saaen xaraxin sin
abia ie tutun ma amuina sin abia salpa ta suaamsuaam nan no matan no
angelo pat ma iwaa Sipsip Dokdok.
11 Ma biaa ubaas ina abia ie a tali sosong sin di, ga laa lapalaa ma ga xap
xa xapkap ina. A xap xa leng o bing ina iaawis sin sosong ngali abia di, di
ta langaari laa sin matauteng ma patpatsen ma a laa bula sin saa ia ta adi
abia axixila ina iesan.”
12 Muina ina abala, di na liliis adamis malen abia no inaman pat, di ta
amusili xan no lo Moroaa ma di ga tilwatwat lalon taltaalnge sin Iesu.
13 Mil iaa ga alongmen ine ta xaal balalangit ta paare, “Atalaa, ‘Atubudaani
abia no minet, biaa di ta met taman tinaalnge lalon Orong. Xadi no
namaang axaau naba amusili di.’”
Nantanua a paare, “Iou, di ba iaawis sin xadi tinaxaa amuina xadi no
tinaxaa naba amusili di.”

Papaas ina balan pula

✡ **14:1 14:1** Lul 7:3 ✡ **14:8 14:8** Lul 18:2

14 Iaa a tsoxo ma laamuaan iaa, iaa lasi nan xelangit ta iaas, ma xa ia ta
xuuk ta tsotso papan abia xelangit, a malen xan Tsi Taamat taman bungwal
ta goul papan xuan ma biaa saarip* ta irom nan liman.
15 Mil iexa angelo atsuul xaal nan Xan Anua Moroaa ga ilei lot laa sin aia
ta tsotso papan xelangit weaatalaa, “Amuina balan pula a se maatkel, ma
leng ina papaas a se tsap, xaalame taman num saarip ma una le papaas
lalon balan pula.”
16 Biaabi iwaa xa ta tsotso papan xelangit ariti balan pula taman xan
saarip, ma ga papaas.
17 Iexa angelo atsuul xaal nan Xan Anua Moroaa balalangit, ma xan saarip
bula a irom.
18 Iexa angelo bula, iwaa ta tilaamamil sin abia ie lalep, axaal sangan abia
ibe tsutsungit ma ga ile taman ine lot laa sin aia angelo ta taana saarip ta
irom ga we, “Adi num saarip ma u na ritlii no bung greip ina waain ina
balan pula, amuina xan no greip a se manel.
19 Iwaa angelo alii abia xan saarip papan balan pula, ma ga axumuli no
greip ma ga lii no laa lalon xaraxin xolot ina parpar greip biaa ta asen xan
minagaa Moroaa.”
20 Di ga xutsili abia no greip lalon xolot ina parpar waain lokobel ina
inaman laba. Ma dal ga rue tsuul xaal nan abia xolot, ga us xaalame lapalaa
sangan xuan os ma ga laa palpalaa malen 300 kilomita ina xan disdis.✡

15

Apaasaalua no angelo mii apaasaalua no xaraxin xirabas

1 Iaa tii lasi lalon balalangit biexa xariin axixila mamainaang: no angelo
apaasaalua mii no xapkap ina no xaraxin xirabas ta apaasaalua, amuina
mii balawaa no, biaa xan minagaa Moroaa ga suk xubit maaba.
2 Ma iaa ga lasi maarang ta mat malen, laman ta malen galaas di ta louxaa
mii ie, ma di ga tiltil sangan laman, di tii aiepatsaa aia matauteng ta malen
Lungangaa ma xan patpatsen ma biaa xoxot ina iesan. Di ga taana xadi no
arp Moroaa ta tali no sin di.
3 Ma di ga arouki xan anaan Moses, iwaa xan untutule Moroaa ma xan
ananaan Sipsip Dokdok,
“Orong Moroaa Belaba
num namaang asuk lot buxa ma matmirmir,
King ina no inaman labalaba
num no namaang araraa asuk tutiik ma aso.
4 Saa naba xap mataatine iu, O Orong,
ma aminaalami iesaam?
Amuina iu xasinge u pat.
No xobel labalaba araraa di ba xaalame
ma di na langaari laamuaan iu,
amuina num no namaang tutiik a se tsap lengleng.”
5 Mulina abala, iaa nanen laa lalon balalangit, Xan Anua Moroaa biaa
anuasel ina xan no papaare leng Moroaa, ma xan no lo ta sangaul ta tsalel.
6 Talaa lokobel ina Xan Anua Moroaa, no angelo di ta paasaalua di
xaalame taman apaasaalua ina no xaraxin xirabas. Di uga taman no ugauga
ta mamainaang ta tsilatsila ma di ga alen no xoltin uga ta goul ta matul
tabaxi no bongbongon di.

---

* **14:14 14:14** *saarip - Biaa pu ain ta malen sikaal ta gege ngali paaski no wit.* ✡ **14:20 14:20** Lul 19:15

7 Mil iexa ina abia no tanua tuo ta et a tali no koi ta goul ta paasaalua
sin no angelo ta apaasaalua, ta us taman xan minagaa Moroaa, iwaa ta tino
laaliu ma laaliu.
8 Ma biaa Xan Anua Moroaa asuk us taman ubaas ta xaal sin xan
minaalam Moroaa ma xaal sin xan xoror ma ga suk xap xa na pupua ngali
tsiga lalon Xan Anua Moroaa, pupua sin biaa no angelo ta paasaalua di ta
se xabaren araraai xadi no xaraxin xirabas xuxuuk.

16

Apaasaalua no koi ina xan minagaa Moroaa

1 Mil iaa ga longmien ine lot ta xaal nan Xan Anua Moroaa, ta paare laa
sin no angelo ta paasaalua, “Laa xabaren abia no koi ta paasaalua ina xan
minagaa Moroaa papan balan pula.”
2 Iwaa lalaamua ina angelo a laa ma ga xabaren xan koi papan pula ma
no toto tsaxa ta sosong, ga puaren abia inaman biaa di ta ie axixila ina iwaa
matauteng ta malen Lungangaa ma di ga langaari laa sin xan patpatsen.
3 Iwaa nanaalua ina angelo a xabaren xan koi papan laman, ma ga
puxutsi laa sin dal malen xan aia taamat ta se met ma biaa no maarang
araraa ta tino lau di met.
4 Iwaa nanaatuul ina angelo a xabaren xan koi papan no daansel ma no
keke, ma di ga tsap malen dal.
5 Mil iaa ga alongmen aia angelo ta tilaamamil sin abia no daan ta paare:
“Iu so sin num no ininte,
iu iwaa talaawaa ma iwaa setauan, iu xasinge mu u pat,
amuina iu tii ininte sin di sin abala sal.
6 Amuina di se sas amantei num no inaman pat, ma no propet,
ma uga se tali dal sin di ngali nunngi malen xadi iliil ngali sawe di ta
xosaraa.”
7 Ma iaa ga alongmen ine ta xaal nan ibe tsutsungit ta paare,
“Iou, Orong Moroaa Belaba,
aso ma a tutiik num ininte.”
8 Iwaa nanaaet ina angelo axabaren xan koi laa papan pal, o pal ga adi
xoror ngali tuni no inaman taman ie.
9 Xaraxin lelep asuk alapaa no inaman, di ga suk xororaa iesan Moroaa,
iwaa ta atutiki abia no xirabas oro di ga palo ngali puxisbal ma aminaalami
ia.
10 Iwaa nanaalima ina angelo axabaren xan koi papan xan muina xalkale
iwaa matauteng ta malen Lungangaa, ma xan maradaan ga tsigaii abia lodo
xating. No inaman di ga ngaalti nen xaliman di amuina di ta saaen xariin
sosong.
11 Ma di ga xororaa Moroaa in balalangit, amuina sin xadi sosong mii xadi
no toto, oro di palo ngali puxisbal ngali senaara di tii se xosaraa.
12 Iwaa nan apaasaakuk ina angelo axabaren xan koi papan xariin
Daansel Euparates ga xosaraa daan ga suk moxo araraa, ngali taxaaturungi
xadi no sal no king xaal nan selina.
13 Mil iaa ga lasi no tanua tsaxa ta tuul di ta malen no rokrok, detuu
ga tsuul xaal nan ngutsina aia xaraxin lawaa, ma detuu ga tsuul xaal nan
ngutsina aia matauteng, ma detuu ga tsuul xaal nan ngutsina iwaa propet
ababaa.
14 Detuu no salawa tsaxa detuu xoxosaraa no mat laxen axixila xoror, ma
detuu ga laa sangan no king ina xolkolmoxo, ngali axumuli di ngali inesas
sin abia xariin leng xan Moroaa iwaa Belaba.

15 “Lasi, iaa ba xaalame malen unpulapula! Atubudaani iwaa xa ta
padepade ma ga ugauga tsaa taman xan uga papan no isuaan, ngalibi naba
xap belbel ma na suk mangiel buxa.”✡
16 Mil detuu ga axumuli no king laa nan abia xobel di ta putsangi sin
totore Ibru taman Amagedon.
17 Iwaa nan apaasaalua ina angelo axabaren abia xan koi laa nan wang,
ma xaal nan Xan Anua Moroaa, ine lot axaal papan abia muina xalkale tii
paare weaatala, “A se xosor puaa!”
18 Mil pitpitsik ina no tsilatsila ga tsap, xaraxin ngaarere ina no
parpararek ma xaraxin ninil. Tii xap xa ninil weaatala atiltsoli tsaa sin
axoxos ina inaman. A suk so maase tii suk lot buxa.✡
19 Biaa xaraxin inaman laba a xiriek sin no xolot ta tuul ma no inaman
laba ina no inaman labalaba di xol laa lapula. Moroaa adodomi abia
Xaraxin Babilon ma ga tali abia sobuk ta us taman waain ina xan xaraxin
minagaa.
20 No ienusa araraa di sol loxono ma di ga xap pupua ngali tsal tatanginai
no buk.✡
21 No xaraxin xaat ina ail* a xol xaal nan wang papan no inaman ta
pupua malen 30 kilogram. Ma no inaman di ga xororaa Moroaa amusili
abia xirabas ina no xariin xaat ina ail, amuina biaa xirabas tii suk tsaxa
buxa.✡

17

Aina matauteng malen Lungangaa

1 Iexa ina abia no angelo ta paasaalua, ta ie abia no koi ta paasaalua a
xaalame ma ga paare sin iaa, “Xaalame, iaa ba asen sin iu biaa xan sosong
aia aina in nan sal, iwaa ta xalkale papan no daan ta xudu.
2 Biaa no king ina balan pula di xosaraa no namaang ina tsuliu mii aia
aina in nan sal ma biaa no inaman ina balan pula di ga nun gogo bula taman
abia waain ina xan tsuliu.”
3 Mil xoror ina Nantanua ga xaalame papan iaa ma iwaa angelo ga giwaa
iaa laa lalon xobel biil. Tiwaa iaa ga lasi iwaa aina ta tsotso papan iwaa
matauteng ta malen Lungangaa ta suk tok, no isuaan aia matauteng asuk
us taman no mat laxen ies ta xororaa Moroaa, mii no xuan apaasaalua ma
sangaul ina xan no kom.✡
4 Iwaa aina ga alen uga ta de ma ga tok ma ga tsilatsila taman goul, biaa no
xaat tsilatsila xan iliil ta lapalaa buxa taman no xatuul ina xima. A taxaane
abia sobuk ta goul taman no liman ta us taman no namaang morokon ina
xan no tsuliu.
5 Balawaa ies ta xuxii, di ta atalaa papan ielan,

BABILON, BIAA XARAXIN INAMAN LABALABA.
IWAA NAGAA INA NO AINA DI TA TSULIU
MA INA ABIA NO NAMAANG MOROKON INA BALAN PULA.

6 Iaa lasi we iwaa aina a nun tangtangabaa taman dalan no inaman pat biaa
tii sas amantei di, amuina di tii paare leng taman Iesu.
Biaa iaa ta lasi ia, iaa tii suk olol buxa.
7 Mil iwaa angelo ga paare sin iaa, “Ngalisa so u ta tunga? Iaa ba asaait
alengi iu taman no inesaait ta xuxii ina aia aina ma ina iwaa matauteng ta
solen, biaa no xuan apaasaalua ma sangaul axuuk ina xan no kom.

✡ **16:15 16:15** Met 24:43-44; Luk 12:39-40; Lul 3:3 ✡ **16:18 16:18** Lul 8:5; 11:13, 19 ✡ **16:20 16:20** Lul 6:14 * **16:21 16:21** *ail* - Langit watwat ta malen xaat ta madil ta xol xaal nan wang. ✡ **16:21 16:21** Lul 11:19 ✡ **17:3 17:3** Lul 13:1

8 Iwaa matauteng u tii lasi, tii tino ti ma talaawaa a se met, ma naba tsuul
xaal nan lis ta xap xa xapkap ina ma itaa ta laa, Moroaa naba xosor atsoti ia.
Ma no inaman di ta manman lalon abala balan pula, iwaa Sipsip Dokdok a
xap atalaa no iesan di lalon abia buk ina tino. Sin axoxos ina xolkolmoxo, di
ba tunga sin abia, di ba ta lasi aia matauteng, amuina tii tino ti ma talaawaa
a se met, ma naba xaalame tsaa.✡
9 "Taamat ta ie adodo mamainaang naba sinaae sin abala. Biaa no xo ta
paasaalua, biaa no buk ta paasaalua mu iwaa aina ta xalkale papan.
10 No king bula apaasaalua, a lima di se xol, axuuk ilei se manman ma iexa
a xap mager xaalame, oro nawe a xaalame, naba ben manman dokdok mu.
11 Iwaa matauteng tii tino ti ma talaawaa a se met, ia nan apaasaatuul ina
king, ma ia ina abia apaasaalua ina no king ma Moroaa naba xosor atsoti
ia.
12 "Biaa sangaul axuuk ina no kom u ta lasi biaa sangaul axuuk ina king,
biaa di ta xap mager adi xa maradaan oro di ba adi abia banam malen king
sin, mii aia matauteng.
13 Xadi adodo axuuk mu ngali tali xoror ma banam sin iwaa matauteng.
14 Ma di ba xosaraa no maxil ngali epuske mii iwaa Sipsip Dokdok oro
iwaa Sipsip Dokdok naba aiepatsaa di, amuina ia Orong ina no orong ma
King ina no king, ma mii ia, biaa di ta ilei ma xanei di ma di ga amusili ia
so."
15 Mil iwaa angelo ga asaaiti iaa, "Biaa no daan iu ta lasi iwaa aina in
nan sal ta tsotso papan, biaa mu no inaman ma no malep ma no inaman
labalaba ma no mat laxen totore.
16 Iwaa matauteng ma iwaa sangaul axuuk ina kom u ta lasi, di ba
ngutsulen aia aina. Di ba suk tsaalen ia ma di na poroklii ia ta belbel, ma
di ba ngani no isuaan ma di na axaii ia taman ie.
17 Amuina Moroaa a se aturungi abia lalon xadi no butsa ngali xosaraa
sawe di ta saan ngali sin namaang ina ukbal ngali tali xadi xoror sin iwaa
matauteng ngali lalaamua, pupua sin xan no totore Moroaa di ba ta xosor
puaa.
18 Iwaa aina u ta lasi, biaa xaraxin inaman laba, biaa ta laamuangen no
xariin king ina balan pula."

18

Babilon a se xol

1 Mil sin abala, iaa tii lasi iexa angelo ta xaal balalangit. Xan xaraxin
banam ma balan pula ga mat geramis sin ta girgiring.
2 Ma taman abia xaraxin ine atol:
"A se xol! A se xol iwaa Xaraxin Babilon.✡
A se tsap xadi xobel no salawa tsaxa,
ma xadi xobel abia no tanua tsaxa araraa,
ma xadi xobel no mat laxen maan morokon, no inaman di ta ngutsu-
lenlii no.
3 Amuina no inaman labalaba di se nungi
abia waain gogo ina xan no tsuliu.
No king ina balan pula di xosaraa no namaang ina xitxitip minaxis mii ia,
ma no unsusune ina xolkolmoxo di tsap no untang amuina sin xan no
xaraxin sirsiir morokon ngali xakaa was xuduxudu xadi no iliil ta laa
lapalaa biaa naba ta atatoni ia tsaa."
4 Mil iaa ga alongmen biexaa ine ta xaal balalangit ta paare,

✡ **17:8 17:8** Lul 11:7 ✡ **18:2 18:2** Lul 14:8

“Nugu inaman gim tsuul alen Babilon
ngalibi gim ba xap xosaraa abia no uk namaang tsaxa ta xoxosaraa,
ngali gim ba xap adi xan no xaraxin xirabas,
5 Amuina xan no namaang tsaxa asuk matul papan uk turan xaale lapalaa
balalangit,
ma Moroaa a se adodomi xan no laklaxei lo.
6 Taal mulangen sin malen sawe tii tali sin gim ma biexaal.
Uul alua ngen ia ngali sawe ta se xosaraa.
A louxaa sobuk morokon ma ga tali sin biexaal
biaabi tali sin ia no sobuk ta lua ina xan louxaa tsaa.
7 Asosongi ma tali abia xaraxin matabirum
malen abia minaalam ina axoxorong biaa tii tali sin ia tsaa.
Lalon xan butsa a paraak,
‘Iaa tsotso malen kwin, iaa xap aina
nal ma iaa ba xap lolbiir.’
8 Biaabi sin xa leng, xan no xaraxin xirabas naba sol liwaa ia malen:
minet, lolbiir, ma xaraxin itol.
Ie naba axaii araraai ia,
amuina iwaa Orong Moroaa, iwaa ta ininte sin aia aina, ia Belaba.
9 “Biaa no king ina balan pula, di ta xitxitip minaxis mii aia aina ma di ga exasen abia xan axoxorong mii, di ba lasi ubaas ina aia aina ta dem, di ba teng lolbiir papan ia.
10 Di ba suk mataatinai buxaai sin naba ta sen saaen sosong we ma di ba til palaaen ia ma di ba suk lolbiir buxa ma di ba paare:
“‘Xaraxin xirabas! Xaraxin xirabas biaa xaraxin inaman laba,
o Babilon, inaman laba ina xoror!
Sin aua ta xuuk num ininte a se xaalame!’
11 “Ma no unsusune ina balan pula di ba teng lolbiir ngali aia aina amuina a se xap xa bula ngali uuli xadi no mat maarang.
12 Naba xap xa ngali uuli xadi no goul, silwa, no xaat tsilatsila, ma no xatuul ina xima, uga mamainaang, uga de, silal ma uga tok, no mat xoltin ie ta tso mamainaang, ma no mat maarang di ta xosaraa taman no lian elapan, ie xan iliil ta laa lapalaa ma brons, ain ma no xaat matmirmir tumtumar;
13 A xap xa na uuli xadi no sinaman ma no bunglaa, ma no xilkil ina ie ta malang, di ta axaii ma ga tso marir, waain ma olip daanwe, palawa mimi ma wit; no bulmakau ma no sipsip, no ors ma no karis, ma no inaman biaa di ta sune taman di malen no untutule.
14 “Ma di ba paare we, ‘Iwaa waawaan u ta saan ngali, a se sol loxona iu. Num no minaas araraa ma no matmirmir a se xaapina, ma xa naba xap tsal tatanginai bula.’
15 Biaa no unsusune, di ta sune taman abia no maarang, ma di ga alet buxaai no tang sin aia aina, di ba til laa palpalaa tsaa, amuina di mataatinai abia xan xaraxin sosong aia aina. Di ba teng ma lolbiir.
16 Ma di ba teng, weaatalaa;
“‘Xaraxin xirabas! Xaraxin xirabas, biaa xaraxin inaman laba,
di ugauga taman no uga axaau ta de ma ta tok,
ma ga tsilatsila taman goul, no xaat tsilatsila, ma no xatuul ina xima.
17 Lalon aua axuuk, biaa no xariin xuxute asuk maraamen gomsaa!’
“Biaa no unteteie ina no mono, ma no inaman araraa di ta xaa papan mono, ma no untutut, no inaman di ta taxaa lau ngali xadi no xalkale, di ba til palpalaa tsaa.
18 Biaa di ta lasi ubaas ina xan ie ta xaal sin abia xolot di ti auki, di ba xuup we, ‘A xap biexa inaman laba ti, na malen abala xaraxin inaman laba.’

19 Di ba asen xadi no lolbiir sin di ta lii pit papan no xuan di ma di ba teng
lolbiir ma papaare;
“‘Xaraxin xirabas! Xaraxin xirabas sin xariin inaman laba,
biaa no inaman araraa di ta ie mono lau,
di se tsap no untang sin xan no tang,
Sin aua a xuuk mu, xan no tang ma no maarang ina xuxute asuk maraamen
araraa.’”
20 Biaa ine xaal balalangit a lo papaare,
“Biaa no inaman araraa balalangit ma xan no inaman Moroaa, no aposal,
no propet,
gim na taton we Moroaa a se xosor atsaxati ia.
Amuina Moroaa a se ininte sin ngali abia namaang tsaxa ta xosaraa sin
gim.”
21 Mil iexa xaraxin angelo alet tsaxali iexa xaraxin xaat malen xaat ina
axaxaitsaa no wit, ga lii laa lalaman ma ga paare we:
“Taman abia uk namaang tsaxa,
biaa xaraxin inaman laba Babilon
iwaa Moroaa naba lii laa lapula abia xaraxin inaman laba ma di ba xap
tatanginai bula.
22 No unsarsar taman no mat laxen musik malen arp, piut, tail,
di ba xap alongen di bula lalon iu.
No untinaxaa ina biexaa mat laxen tinaxaa,
di ba xap tatanginai di bula lalon iu.
Biaa tengteng ina abia xaat ina axaxaitsaa no wit,
di ba xap alongen bula lalon iu.
23 Ma rarar ina laam
naba xap bula tsila lalon iu.
Di ba xap alongen bula inan
aia taamat minaxis ma xan tubu lalon xadelulu alaba bula.
Num no unsusune di tii tsap no xaraxin taamat ina xolkolmoxo,
Sin num no pu makmaxar tsaxa, u tii apanaai no inaman labalaba
araraa.
24 Lalon xan no sal di tatanginai dalan no propet ma no inaman pat
ma ina biaa no inaman araraa, di ta sas amantei di lalon abala balan
pula.”

19

Aleluiaa!
1 Mil sin abala, iaa longmien maarang ta teng malen xaraxin malep lalon
balalangit di ta xuupkup;
“Aleluiaa!
Atotoaa xa ma minaalam ma xoror xan xida Moroaa.
2 Amuina aso ma ga suk tutiik xan ininte,
a se atut tali mamaet sin aia aina in nan sal
ta xosor atsoti balan pula taman xan namaang ina xitxitipi minaxis.
Moroaa a se xosor atsoti Babilon amuina a se sas amantei xan no untutule.”
3 Ma di sebula xuup:
Aleluiaa!
Biaa ubaas a laa lapalaa laaliu ma laaliu.
4 Biaa no sangaul alua ma ga laa et ina xusaak ma biaa no tanua tuo ta
et, di xol lapula ma di ga langaari laa sin Moroaa, iwaa ta tsotso papan abia
muina xalkale. Ma di ga paare;
“Aso Aleluiaa!”
5 Mil ine ta xaal lalon abia muina xalkale, ga paare,

“Pa’ii xida Moroaa,
gim araraa xan no untutule,
no saa gim, gim ta mataatinai ia,
biaa di ta lot ma biaa di ta dokdok.”
6 Mil iaa ga alongen maarang ta teng malen xaraxin malep, ga teng malen
tinate ina daansel ta sol, ga malen parpararek ta teng lot ga xuup papaare
we:
“Aleluiaa!
Amuina xida Orong Moroaa iwaa Belaba a laamuangen no maarang
araraa.
7 Gita na paalam ma taton,
ma gita na aminaalami Moroaa!
Amuina xan alaba aia Sipsip Dokdok a se xaalame
ma xan tubu a se saage liliis.
8 Moroaa ga augaugai ia taman
no uga ta matmirmir ta tsilatsila ma ga iaas.”
Amuina uga ta matmirmir a til axilangi xadi no namaang tutiik no inaman
pat.

9 Mil iexa angelo ga paare sin iaa; “Atalaa abala, ‘Atubudaani abia di,
Moroaa ta ningi di ngali laa sin xan luxaal ina xan alaba iwaa Sipsip
Dokdok.’” Ma ga paare bula, “Balawaa xan no totore so Moroaa.”✡
10 Biaa iaa ta alongmen abala, iaa suk sage putput sangan no xaden ngali
langaari laa sin. Oro ga paare sin iaa weaatalaa, “Nangaam xosaraa abia,
iaa bula iaa untutule mii iu ma mii nagim no taamat biaa di ta taxaariti
abia papaare leng ina Iesu. U na langaari laa sin Moroaa! Amuina biaa xan
papaare leng Iesu biaa inesaait so ta xaal sin Moroaa.”

Unsosolen os iaas

11 Iaa ga lasi balalangit ta tsalel ma talaa laamuaan iaa os iaas, iwaa
unsosolen os iesan Tinaalnge ma Soina. Taman namaang tutiik a ininte
ma ga xosaraa no maxil.
12 No matan a malen ie ta rarar, ma papan xuan, no daan bungwal. Papan
no isuaan, Moroaa atalaa biexa ies, ma ia mu ta xuuk atii abala ies.
13 Atamtuel nan uga disdis ta madaak taman dal ma iesan Xan Totore
Moroaa.
14 No unmakmaxil ina balalangit di amusili ia, di solen no os iaas ma di
ga tamtuel lalon no uga iaas axaau ta xap pun.
15 Tsuul xaal lalon ngutsina, bainat ta irom ngali sas lii no inaman
labalaba. “Naba laamuangen di taman abia xudak ain ta til axilangi
xan banam.” Naba axaxaitsaa abia parpar ina waain taman xan xaraxin
minagaa Moroaa iwaa Belaba.
16 Papan xan uga disdis ma papan xan xabaas, balawaa ies,
King ina no king
Ma Orong ina no orong.✡
17 Ma iaa ga lasi iexa angelo ta tiltil nan pal, iwaa ta xuup lot sin no maan
di ta lolo lapalaa nan wang, “Gim xaalame, gim le exumule araraa ngali
abala xan xariin luxaal Moroaa,
18 ngalibi gim ba ngani xadi no pakpak no king, ma no lalaamua ma no
unmakmaxil ma no os ma no unsosolen os, ma xadi no pakpak no inaman
araraa, inaman leiwaa ma no untutule ma biaa di ta lot ma di ta dokdok
bula.”

✡ **19:9 19:9** Met 22:2-3 ✡ **19:16 19:16** Lul 14:20

19 Mil iaa tii ga lasi iwaa matauteng ta malen Lungangaa ma no king ina
balan pula mii xadi no unmakmaxil di exumule ngali xosaraa maxil ngali
epuske mii iwaa unsosolen os mii xan no unmakmaxil.
20 Oro iwaa unsosolen os ga tsiili aia matauteng ma iwaa propet ta
xoxosaraa no axixila xoror ababaa ngali ia. Taman abala no axixila xoror,
tii apanaai abia di, di tii se adi xan barbar iwaa matauteng ma di ga langaari
sin xan patpatsen. Ga lii delulu arie, delu ta tino tsaa, lalon abia ie ulis ta
las taman salpa.✡
21 Iwaa unsosolen os a sas amantei biexaal ina di araraa, taman abia
bainat ta tsuul xaal nan ngutsina ma no maan araraa di ga suk balpak
taman xadi no pakpak.

20

Tausen ina miet

1 Ma iaa tii ga lasi iexa angelo ta tsuul xaal balalangit, ta taxaane abia
lubaluba ina lis ta xap xa xapkap ina ma sin liman ataxaane tsen.*
2 Atsiili aia xaraxin lawaa iwaa nan xabaar ina xolot dis, iwaa salawa
tsaxa ma ga pis ariiti ia ngali tausen axuuk ina miet.
3 Tii lii ia laa nan abia lis ta xap xa xapkap ina, ma ga banti ma baraa
abia mat papan ngali naba xap apanaai bula no inaman labalaba, pupua
sin tausen axuuk ina miet naba ta xap. O mil maaba naba lubalii ia ngali
xaa nen leng.
4 Iaa ga lasi abia no muina xalkale biaa di ta tsotso papan, di ga adi abia
banam ngali ininte. Ma iaa ga lasi nantanuaan abia di, iwaa matauteng ta
malen Lungangaa a iritlii no xuan di, amuina di babaais taman xan inesaait
leng Iesu, ma ngali xan totore Moroaa. Di tii xap langaari laa sin iwaa
matauteng ma xan patpatsen ma di tii ga xap adi xan axixila papan no ielan
di ma papan no liman di. Di ba tino bula ma di ba lalaamua malen no king
mii Karisito sin tausen axuuk ina no miet.
5 (Biexaal ina no minet araraa di tii xap tino bula pupua sin tausen axuuk
ina no miet ta xap.) Balawaa nanaaxuuk ina tinapaas mula.
6 Atubudaani ma apati abia di, di ta ie xolot bula sin abia nanaaxuuk ina
tinapaas mula. Biaa nanaalua ina minet, tii xap xaka xoror papan di, oro di
ba tsap xan no unsausawit Moroaa ma ina Karisito ma di ba lalaamua mii
ia malen no king sin tausen axuuk ina no miet.

Moroaa a ininte sin Saatan

7 Biaa tausen axuuk ina no miet ta se xap, Moroaa naba se aleiwaai Saatan
nan xan anua lodo.
8 Ma na tsuul laa ngali apanaai no inaman di ta manman lalon no tsigur
araraa ta aet ina balan pula, biaa no inaman labalaba Gog ma Magog, ngali
axumuli di ngali maxil, ma xadi xoxot a malen xenken talaa xuen
9 Di es laa tabaxi disdis ina balan pula ma di ga til ulti xadi xobel xan
no inaman Moroaa, biaa inaman laba, ta titii buxaai. Oro ie ga tsuul xaal
balalangit ma ga suk auki araraai di.
10 Iwaa Saatan ta xaa apanaai di, ma Moroaa ga lii ia laa nan ie ulis ina
salpa las, tiwaa bula tii lii aia matauteng ta malen Lungangaa ma propet
ababaa. Detuu† ba adi abia xaraxin sosong, bing ma siaat laaliu ma laaliu.

Ininte ina no minet

✡ **19:20 19:20** Lul 13:1-18 * **20:1 20:1** *tsen* - Sua ain. † **20:10 20:10** Saatan, maraanis ma propet ababaa.

11 Mil iaa ga lasi xaraxin muina xalkale ta iaas ma iwaa xa ta xalkale
papan. Balan pula ma balalangit, delulu xaxapinai ma delulu ga xap
manman nan no matan ma ga xap xadelulu xa xolot.
12 Ma iaa ga lasi no minet, biaa di ta dokdok ma biaa di ta lot, di ta til
laamuaan xan xalkale Moroaa, ma no angelo di ga tsalali no buk. Ma iexa
angelo ga tsalali biexa buk, biaa buk ina tino. Moroaa ga ininte sin no minet
sin senaara di ta se xosaraa, malen di se atalaa lalon no buk.
13 No inaman araraa di ta se met lalaman, di tii til atia laamuaan muina
xalkale, ma biaa di araraa lalon Edes ma no xolot araraa, di til bula atia ma
Moroaa ga ininte sin no inaman xuxuuk sin sawe di tii se xosaraa.
14 Mil Moroaa ga lii minet ma Edes laangen lalon ie ulis. Biaa ie ulis, biaa
nanaalua ina minet.
15 Nawe Moroaa a xap tatanginai iesan xa lalon buk ina tino, naba lii ia
nan ie ulis.

21

Jerusalem uul

1 Mil iaa tii ga lasi balalangit uul ma balan pula uul, amuina biaa
nanaaxuuk ina balalangit ma nanaaxuuk ina balan pula, delu se met ma
ga se xap bula xa laman.✡
2 Ma iaa tii ga lasi abia Inaman Laba Pat, biaa Jerusalem uul ta xaalame
lapula xaal balalangit, xaal sin Moroaa, ta taxaaturungi malen xa tubu ta
tamtuel lalon no uga ta geramis ngali liisi xan maxis.✡
3 Ma iaa tii ga longmien xaraxin ine ta xaal sin muina xalkale, ga papaare,
“Talaawaa xan xobel ngali manman Moroaa bala se mii no inaman, ma
naba tino mii di. Di ba tsap xan no inaman, ma Moroaa ia tsaa naba
manman mii di, ma ia naba tsap xadi Moroaa.
4 Naba siwaalii no didinmat araraa sin no matan di. Di ba xap met bula
ma di ba xap lolbiir, o teng o saaen sosong, amuina biaa no maarang in ti,
talaawaa a se xap araraa.”
5 Iwaa xa tii xalkale papan muina xalkale a paare; “Iaa ba xosor a uuli no
maarang araraa!” Mil ga paare, “Atalaa abala, amuina balawaa no totore,
iu na taltaalnge sin no, ma aso.”
6 A paare sin iaa, “Talaawaa no maarang araraa a se tsap, iaa iwaa Alpa*
ma iwaa Omegaa,† iwaa Atiltsaxali ma iwaa Xapkap ina. Iaa ba tali sin saa
ia ta marua ngali nunngi abia keke ina tino ma ga xap xa iliil ina.
7 Iwaa ta aiepatsaa naba tapkina abala no araraa, ma iaa ba tsap xan
Moroaa ma ia naba tsap nugu tsi.
8 Oro biaa no unmatmataa, ma no muun taltaalnge, no untsaxa, no
unsasas amantei xa, no untsutsuliu, ma no untsunuxa ma biaa no un-
langlangaari sin no malagan ma no unaababaa, xadi xobel naba manman
nan abia ie ulis ta las taman salpa. Balawaa nanaalua ina minet.”
9 Iexa ina abia no angelo ta paasaalua iwaa ta adi abia no koi ta paasaalua,
ta us taman no xapkap ina xirabas ta paasaalua, a xaalame ma ga paare sin
iaa; “Xaalame, ngali iaa ba asen sin iu iwaa xan tubu Sipsip Dokdok.”
10 Biaa xoror ina Nantanua a xaalame papan iaa ma angelo ga giwaa iaa
laa papan biexa xariin buk lapalaa ga asen sin iaa abia Inaman Laba Pat,
Jerusalem ta soriri xaal balalangit xaal sin Moroaa.

✡ **21:1 21:1** 2Pi 3:13 ✡ **21:2 21:2** Lul 3:12 * **21:6 21:6** *Alpa* - Nanaaxuuk ina leta xadi no Grik.
† **21:6 21:6** *Omegaa* - Xapkap ina leta xadi no Grik.

11 Atsila taman xan minaalam Moroaa, ma ga tsilatsila malen iwaa xaat
tsilatsila ta suk mamainaang buxa, malen jaspa, ga tixom malen galas.
12 Xan no xaraxin xuur a disdis taman no mat ta sangaul axuuk ma ga
laa lua, ma biaa no matan mat xuxuuk, di ie angelo. Papan no matan mat
xuxuuk bula, iesan no matenbung in Israel.
13 A tuul no mat aman nan selina, a tuul aman nan no ruu, a tuul aman
nan no paxel ma a tuul aman nan tudaan.
14 Xan no xuur abia inaman laba a ie sangaul axuuk ma ga laa lua ina
atkale. Ma papan di, iesan abia no aposal ta sangaul axuuk ma ga laa lua
ina Sipsip Dokdok.
15 Iwaa angelo ta papaare mii iaa a taxaana pu xoltin paas ta goul ngali
tsoxo puaa abia inaman laba mii xan no mat ma no xuur.
16 Moroaa axosngi abia inaman laba taman no xolot araraa ta et, xan
tapalpal ma xan disdis arie pupua. A tsoxo puaa abia inaman laba taman
xan paas. Ma ga tatanginai malen a 2,200 kilomita sin xan disdis ma ga
tapalpal malen ta dis laa lapalaa.
17 Iwaa angelo a tsoxo puaa bula abia xuur ga pupua malen 65 mita ina
xan butbutu, sin xadi xoxot no inaman, biaa iwaa angelo ta xosaraa abia
tinaxaa taman.
18 Tii ga xosaraa biaa xuur taman jaspa, ma ga xosaraa bula biaa inaman
laba taman goul ta tixom malen galas.
19 Tii ga amirmiri abia no atkale ina abia xuur ina inaman laba, taman
no mat laxen adawaat ta mat mirmir. Biaa lalaamua ina atkale, ga putsangi
jaspa, nanaalua sapia, nanaatuul saalsedaani, nanaaet imiral,
20 nanaalima sodonikis, nan apaasxuk kalinian, nan apaasaalua kiriso-
laait, nan apaasaatuul beril, nan apaasaaet topaas, sangaul axuuk kiriso-
pres, sangaul axuuk ma ga laa xuuk aiasin, ma sangaul axuuk ma ga laa
lua ametiis.
21 Moroaa a xosaraa xuxuuk ina abia no sangaul ta xuuk ma ga laa lua ina
matan mat taman nan xatuul ina xima axuuk. Biaa xariin sal ina inaman
laba ta suk mixat taman goul, malen galas ta tixom.
22 Iaa tii xap lasi Xan Anua Moroaa nan abia inaman laba, amuina iwaa
Orong Moroaa iwaa Belaba ma iwaa Sipsip Dokdok, delu biaa Xan Anua
Moroaa.
23 Biaa inaman laba a xap saan ngali xa pal o xa uleng na tsila papan,
sinsa xan minaalam Moroaa a tali xan tsilatsila ma iwaa Sipsip Dokdok a
malen abia rarar.
24 No inaman labalaba di ba eses lalon xan tsilatsila, ma no king ina balan
pula di ba tali xadi no mat maarang ta axaau laa sin abia inaman labalaba.
25 A xap xa leng xan no matan mat naba tsaxil, amuina naba xap xa bing
atia.
26 No king ina balan pula, di ba tali xadi minaalam ma no minaas biaa ta
xaal sin no inaman labalaba laa sin Moroaa ma Sipsip Dokdok.
27 Biaa mu no mixat di ba tsigaii oro biaa di ta xosaraa no namaang
ina minangel o ina daraxe di ba xap tsiga. Oro biaa mu di, xadi no ies
ta manman lalon xan buk ina tino aia Sipsip Dokdok, di ba tsiga lalon.

22

Daansel ina tino

1 Mil iwaa angelo ga asen sin iaa biaa daansel ina daan ina tino biaa ta
roro xaal nan xan muina xalkale Moroaa ma ina aia Sipsip Dokdok, asuk
tixom malen galas.

2 A roro laa lapula lolobet ina xariin sal ina abia inaman laba. Papan no
papel xuxuuk ina daansel biaa ie ina tino biaa ta tiltil, iwaa ie awaalii no
mat laxen waawaan ta 12 sin no uleng xuxuuk. Ma no lawin ie ngali atoaa
no inaman labalaba.
3 Biaa xuxubu Moroaa ta xosaraa ngali xosor atsoti no inaman araraa ma
no maarang araraa naba se xap. Biaa xan muina xalkale Moroaa ma xan
Sipsip Dokdok naba manman lalon inaman laba, ma xan no untutule di ba
taxaa ngali ia.
4 Di ba lasi no matan ma iesan naba manman papan no ielan di.
5 Naba xap xaa bing bula. Di ba xap saansili xa laleng ina rarar o ne
xa laleng ina pal, amuina Orong Moroaa naba tali laleng sin di. Ma di ba
lalaamua malen no king, laaliu ma laaliu.
6 Iwaa angelo a paare sin iaa, “Balawaa no totore aso ma gita na taltaalnge
sin no. Iwaa Orong, Moroaa iwaa ta xaa atapaasi nantanuan no propet,
ngali baais taman xan totore, ga tulen xan angelo ngali asen xan no untutule
taman abia no maarang naba ta tsap isagaa mu.”

Iesu naba xaalame

7 Iesu a paare, “Gim lolong, iaa ba xaalame isagaa mu! Atubudaani iwaa
ta taxaariiti xadi no totore no propet lalon abala Inaatel Pat.”

8 Iaa Jon, iwaa tii alongen ma lasi abala no maarang. O biaa iaa ta alongen
ma iaa ga se lasi no, iaa suk xol lapula ma iaa ga langaari sangan no xaden
aia angelo, iwaa tii ben asen abia no maarang sin iaa.
9 Oro tii ga paare ngali iaa, “Nangaam xosaraa abia! Iaa uk untutule mu
mii iu ma mii no turumasen iu, no propet ma no saa di ta taxaariti biaa no
totore ina abala Inaatel Pat. Langaari laa sin Moroaa!”
10 Mil tii ga asaaiti iaa, “Nangaam baraa no totore ina propet lalon abala
Inaatel Pat amuina xan leng naba se xaalame isagaa.
11 Papaalii aia ta xosaraa namaang tsaxa, na lo xoxosaraa namaang
tsaxa, papaalii aia ta xosaraa namaang morokon, na lo xoxosaraa namaang
morokon ma papaalii aia ta xoxosaraa namaang tutiik, na lo xoxosaraa
namaang tutiik, ma papaalii iwaa ta pat, na lo xoxosaraa namaang ta pat.”

12 Iesu a paare we, “Lolong, iaa ba xaalame isagaa mu, ma biaa iaa ba ta
tsap, iaa ba tali xadi no iliil no inaman araraa, pupua sin semaarang di tii
se xosaraa.
13 Iaa Alpa ma Omegaa,✡ iaa Nanaaxuuk ma iaa Xapkap ina, iaa Atiltsoli
ina no maarang ma iaa Xapkap ina no maarang.✡
14 “Atubudaani abia di, di ta guraii xadi no uga disdis, ngali di ba pupua
ngali angen sin abia ie ina tino ma ngali di ba pupua ngali tsiga laa lalon
abia no matan mat ina abia inaman laba.
15 Lokobel ina abia inaman laba, no xapuna bia, biaa di, di ta xoxosaraa
no tsunuxa ma no namaang ina tsuliu, no unsasas xa, no unlanglangaari
sin no malagan, ma biaa di araraa di ta saansili ma xosaraa no namaang
ina no unaababaa.
16 “Iaa, Iesu, iaa se tulen nugu angelo ngali paare leng ngali xan no
matenaanua Moroaa. Iaa iwaa baa ina xan matenbung Dewit ma iwaa
maan ta lengleng.”

✡ **22:13 22:13** Lul 1:8 ✡ **22:13 22:13** Lul 1:17; 2:8

17 Iwaa Nantanua ma iwaa tubu, delu we, “Xaalame!” Ma poroklii iwaa ta
lolong, na paare we, “Xaalame!” Saa ia ta marua, poroklii na xaalame! Ma
saa ia ta saan ngali, poroklii na adi abia tinabel gomsaa ina daan ina tino.

18 Iaa atewaai gim araraa biaa gim tii longmien no totore ina propet
ina abala Inaatel Pat: Nawe xa asumaa xa totore papan abala Inaatel Pat,
Moroaa naba tali abia xaraxin xirabas sin ia biaa di ta atalaa lalon abala
Inaatel Pat.
19 Ma nawe xa a saali xaa totore lalon abala Inaatel Pat ina propet, Moroaa
naba saali xan xolot sin abia ie ina tino ma xan xobel lalon abia inaman laba
pat, biaa di ta asaait leng taman lalon abala Inaatel Pat.
20 Iwaa xa ta paare leng taman abala no maarang, na paare we “Iou, sauna
mu, iaa ba xaalame!”
Aso! Xaalame, Orong Iesu!
21 Xan amiimiilam Orong Iesu naba manman mii xan no inaman Moroaa.
Aso.